

Тошо К. Пейков

ЗАПИСКИ ПО БЪЛГАРСКИТЕ РЕФОРМИ

Анализ на един неуспешен преход

*На Захари
посвещавам книгата
и на всички българи, които преживяха последните шест години!
С надежда, че истината
ще стигне и до тях...
... и че ще ни бъде...*

© Тошо Костадинов Пейков
Записки по българските реформи

ISBN 954-8550-05-9

Вместо
ПРЕДИСЛОВИЕ

Нека да поспорим със Захария за вините на деятелите и за вините на
народа.

„За да не ме набедят за твърде горещ поклонник на българските въстания, аз бързам да си призная, че напълно съзнавам заедно с всички слабата страна на тия наши въстания, зная, че ако ги разгледа човек със строго критическо око, ще ги намери повечето театрални, непрактически и необмислени сериозно, но кой е крив в това? Хората обръщат най-голямо внимание не на следствията, които са очаквали от това и онова предприятие, захванато от мнозина или от одного деятеля, но от святата цел и от благородните побуждения, от които са се вдъхновили деятелите. За нас това е важно. Съвсем си няма място да обвиняваме нашите деятели по въстанието. Ако те не можах да извършат нещо по-сериозно, затова пък самият български народ е виновен, защото не е бил достоен да се възползва от случая. Не било дошло още онова време, за да оцени и той

свободата.

И така нашите въстания заслужават да се опишат и изучат заедно с всички свои по-известни херои...

Характеристиката на мнозина мои херои и някои картини излизат малко груби, да не кажа и отвратителни, за което пък аз не съм виновен, а българският живот, че е създал подобни сцени и типове...”

Това казва авторът на „Записките“ през 1884 година.

При цялото си уважение, Захари, аз не съм съгласен докрай с тебе... Вините на деятелите от 1889 г. не са по-малки от вините на народа. Нашата вина с тебе не е по-малка от вината на тези, които стояха отстрани и ни гледаха... Но не в това е въпросът. Не вината е важна, за да се дърляме с крамоли по нея, а

пътят.

Авторът

София, 17 януари 1996 г.

Съдържание

ЧАСТ ПЪРВА

БЪЛГАРИЯ И ВЕЛИКИТЕ СИЛИ

Глава първа

Новият световен ред и интересите на Великите сили 7

Глава втора

Геополитическо положение и геополитика 20

Глава трета

Русия сменя идеологическата обвивка на външната си политика
и на политиката си към България 38

Глава четвърта

Последици за света от разпадането на Съветската империя 47

ЧАСТ ВТОРА

БЪЛГАРИЯ И СТРАНИТЕ ОТ ИЗТОЧНИЯ БЛОК

Глава първа

Успешните реформи са възможни 121

Глава втора

Германия 135

Глава трета

Чехия 169

Глава четвърта

Полша 212

Глава пета

Унгария 236

Глава шеста

Прибалтийските държави Литва, Латвия и Естония
и преминалата през кръв и страдания Румъния 293

ЧАСТ ТРЕТА

БЪЛГАРИЯ – ЕДИН НЕУСПЕШЕН ПРЕХОД

Глава първа

Червена книга на застрашения от изчезване български род 311

Глава втора

България – един неуспешен преход.
Пофакторен анализ на най-важните причини за неуспеха. 331

Глава трета

Други причини за неуспешния преход на България
към пазарна икономика и гражданско общество 444

Глава четвърта

Икономическа стратегия на прехода. Модел 453

ПРИЛОЖЕНИЯ И ДОКУМЕНТИ 553

Към читателите на третото издание

„Записки по българските реформи“ е (може би) една от най-четените книги през последните години. И (може би) една от най-тайно четените. За две години (от април 1996 г., когато излезе първото издание) и до днес – началото на 1998 г., тя претърпя три издания, но цензурата на нашата послушна колониална администрация пропусна само две рецензии в печата за нея и нито една в електронните медии. Като въведение в третото издание на книгата предлагаме на читателя именно тези две рецензии.

*** Вестник „Стандарт“, бр. 1427 от 7 септември 1996 година: Депутат написа книга за неуспешния преход в България.**

В 670 страници Тошо Пейков разказва за успехите и провалите на страната през последните 6 години, но за разлика от повечето политици не търси вината единствено у своите противници.

По примера на Захари Стоянов бившият депутат от СДС Тошо Пейков е озаглавил книгата си „Записки по българските реформи“. А подзаглавието гласи: „Анализ на един неуспешен преход“. Авторът прави безпощаден разрез на провала на управляващите, както и на това, което той определя като „контролирана алтернатива“.

Пейков не отминава и фалита на крадливия според него български финансов модел. Успешната трансформация на номенклатурата, нейната алчност, умелите информационни манипулации, както и слабостта на опозицията, са сред основните причини България да заема последното място на стълбицата в Източна Европа. Депутатът не се е посвенил да спомене имена и факти, за да хвърли светлина върху някои иначе тъмни моменти от нашения преход.

За разлика от повечето политици Тошо Пейков не търси вината единствено у своите противници. Предисловието му е своеобразно посвещение на Захари Стоянов и на всички българи, преживели последните години. В него авторът пише: „Вините на деятелите от 1989 г. не са по-малки от вините на народа. Нашата вина е не по малка от вината на тези, които стояха отстрани и гледаха. Но не в това е въпросът. Не вината е важна, за да се дърляме с крамоли по нея, а пътят“, великодушно заключава Пейков в книгата си.

II

**** Вестник „Русе 22“, бр. 6 от 12-31 август 1997 година: Ексдепутат
разобличава мафията**

„Записки по българските реформи - анализ на един неуспешен преход“ с капитално произведение, основно насочено срещу натрупването и прегрупирането на криминалния капитал в периода 1989-96 г. Ексдепутатът Тошо Пейков проследява подготовката на този антинароден процес още от времето на Тодор Живков. Няма по-обхватно и по-задълбочено изследване върху последните седем години. По въздействие то е сходно с книгите на Буковски, Суворов, Бунич.

Тези 670 страници напълно заместват вероятен учебник по икономическо и политическо проглеждане на трагично излъганото и преобедняло мнозинство от българите. Въпрос на патриотизъм е издателската къща да бъде спонсорирана за мащабно преиздаване на тази голяма книга в досегашен дребен тираж. Нейният изобличителен материал звучи потресно, надхвърля и най-зловещите представи за национално предателство, до ден днешен -ненаказано. Пейков изпъква като непоколебим борец, останал в парламента почти самотен в разгадания лабиринт на злото...

Книгата предлага съпоставителен анализ на декомунизацията в страните от някогашния соцлагер. Пейков е автор на български закон за лустрацията, който по ефективност надхвърля чешкия. В него той предвижда забрана за съответните номенклатурни и групи на тайните служби да упражняват дори ръководна частна дейност. Разбира се заинтересованите провалят гласуването.

Историческото въвеждане в същността на произведението е по-компилативно, но също жестоко реалистично. На места читателят ще долови нещо самохвално в личната документираност на автора. Но бързо ще разбере напора на Пейков да докаже своите безспорни тези. И е успял - за надежда на всички непримирими със садистичното финансово и духовно вампирство над милиони беззащитни хора. Макар и с огромно закъснение, ако не се намери тотален вариант за възмездие, може би намекът за „Записки по българските въстания“ няма да се окаже толкова каламбурен...

Т. Бакърджиев

III

Допълнителна информация за изясняване скритите цели на елита

(към третото издание на книгата)

В първото издание стана дума за провала на проруската колониална администрация в България. След споразумяването между Джордж Буш и Михаил Горбачов на остров Малта, нашето положение напомня много описаното от Аврам Чомски положение на туземците от остров Ямайка:

През 1834 година британците дават свобода на робите, но се изправят в лице с проблема как да запазят интересите си на острова. Колонизаторите разбират **главното** - че на освободените роби трябва да се попречи да изпаднат във „варварско безгрижие“. За целта им налагат „изкуствени нужди“, които, с течение на времето, стават „реални нужди“. Колониалната администрация в лицето на губернатора Меткаф и неговите помощници отбелязва в исторически документи, че не ще има никаква подбуда за работа, докато тълпата от роби не се преобразува в класа от дисциплинирани и щастливи селяни, а олигархията от робовладелци - **„в естествена висша класа“**. Един от британските парламентаристи съветва: „За да ги накарате да работят здраво и да им създадете вкус към лукс и комфорт, трябва да ги научите да желаят тези предмети, придобивани от тях чрез тежък труд.“ Желанието да се притежават блага е нещо, което **трябва да се култивира** у туземците.

В ролята на туземци се оказахме всички ние, които приехме за напълно естествено предишната робовладелска олигархия от времето на комунизма, трансформирала се съвсем безметежно в „естествена висша класа“, да ни води по пътя към мечтания Запад.

„Днес обаче елитите - контролиращи международния поток от пари и информация, ръководещи благотворителни фондове и институции... - са загубили вяра в ценностите на западното общество или в това, което е останало от тях. За много хора днес самият израз „западна цивилизация“ извиква в съзнанието организирана система на господство, предназначено да наложи конформност към буржоазните ценности и да държи жертвите на патриархалното потисничество в състояние на постоянно подчинение.“ Това заявява социологът Кристофър Лаш в книгата си „Бунтът на елитите и предателството към демокрацията“. Измъкнали се от господството на „Източната цивилизация“, народите от бившия социалистически лагер биват залъгвани от собствените си мимикрирали елити („естествената висша класа“ - „политическата класа“ според терминологията на новия български президент) с така наречения „цивилизационен избор“. Съвременният

IV

Британски дипломат Робърт Купър прави следните важни изводи за Новия световен ред и за цивилизационния избор:

1) След споразумяването между Буш и Горбачов през 1989 г. бил сложен край на поредния „империалистически“ период в развитието на държавите, а светът погребал традиционния модел на баланса на силите. (Такива изводи са направени от мен още в първото издание на книгата.)

2) В новия свят държавите вече се делят на три основни категории: а) предмодерни (хаотични); б) модерни (националистични); в) постмодерни (космополитични). След Малта светът се оказал нашарен от попадащи в трите категории страни.

- Хаосът властвал в страни като Камбоджа и Албания, но вече никой не иска да налага порядък чрез включването им в нови империи (изключение може би прави само Русия). Защото подчинените народи днес са само бreme (освен ако са богати на петрол). Тези страни (през 1996 г. България попада в същата категория) просто ще бъдат оставени да изгният, макар че външният свят може от време на време да им праща хуманитарни помощи или наказателни корпуси.

- Модерните държави наблягат на собствения си суверенитет и са националистични - склонни са да преследват интересите си чрез сила.

- Постмодерните държави са изживели пристрастията си към суверенитета. Те не ламтят за териториални разширения, защото са достатъчно силни, за да постигнат целите си чрез икономически и политически средства. Именно за тях хаотичните страни са бreme.

Изводите на Купър доказват, че вместо да бъде постигнат Нов световен ред, след 1989 г. земята е разделена на три отделни свята.

Кое е важно за България? След като изпадна от списъка на империите Русия се опитва да се закрепят между модерните държави, способни да надвият над хаотични страни като България, с доскоро подчинено на Москва население. Купър е подценил руската носталгия по имперското минало.

От тук нашето положение напомня много положението на освободените туземци от остров Ямайка в средата на XIX век. Хаосът, грабежът и престъпността характеризират изминалия период от 1989 до 1997 година.

V

Конвергенцията на „елита“

или кой беше заинтересован от събитията през 1997 година?

Студената война започна като конфронтация и завърши като конвергенция. У нас вървеше открита конвергенция между елитите. Като доказателство – след изборите през 1997 г. беше съставено правителство на демократичните сили, подкрепяно от „либералните“ комунисти от „Евролевицата“.

В интервю за в-к „Континент“ (23 май 1997 г.) бившият генерален секретар на ЦК на БКП и президент на България Петър Младенов разкри истинския смисъл на последните събития - пълната конвергенция на комунистическия с посткомунистическия елит:

Общите цели и задачи, които изпълняват представителите на „естествената висша класа“ в полза на чуждоземни господари, се съдържат в откровеното интервю на бившия външен министър, президент, генерален секретар на БКП и генерал-губернатор на разпадащата се московска колониална империя в България - Петър Младенов.

Въпрос: Г-п Младенов, какъв според Вас е историческият шанс на СДС?

Отговор: Кадровата им политика и **младите лица**, които извадиха на преден план.

В: Какво е личното Ви впечатление от президента Петър Стоянов?

О: Отлично, но дано не го провалите вие, **журналистите...** най-модерният български политик. Сега президентът ще се съобразява преди всичко с новия премиер Иван Костов - едно невероятно откритие за Българин... Аз лично като министър съм следил развитието на бъдещите си кадри още от езиковите гимназии, после в университетите. Когато ги назначавах, те дори не знаеха колко добре ги познавам.

В: Одобрявате ли курса на СДС към НАТО?

О: Добре е да се присъединим към този съюз, в който са всичките ни съседи.

В: За или против валутния борд сте?

О: За, разбира се. Не само съм привърженик на спешен паричен съвет, но мисля, че най-добре ще е в управлението му да са чужденци... Ако сами себе си не можем да опазим от изкушенията, ще пуснем в банката чуждите „сини каски“.

*Виновник за унизителната загуба на икономически и държавен суверенитет, за въвеждането на чуждо финансово и политическо управление в България беше УС на БНБ. БНБ служеше на мафията, назначаваща и уволняваща правителствата в страната.

„Немирството на парите“

или как беше подготвена Втората революция на олигархията? (но не по Милтън Фридмън)

Българската народна банка бе най-послушния инструмент в ръцете на криминалната общност. Нейните дилъри моделираха условията на контролирания валутен пазар, а Управителният съвет на БНБ, в лицето на Тодор Вълчев, Любомир Филипов и компания, поставяше необходимата им за деня котировка. Никой от „туземците“ не трябваше да разбере, че тия, които поръчват музиката (на „революцията“), плащат сметката с техните пари. Ако някой още не е разбрал - ето доказателствата:

- Вземаме курсовете на БНБ за американската валута, фиксирани от Управителния съвет около четирите важни дати за началото на 1997 година.

VI

1) Около „деня на революцията“ 10 януари: а) на 9 януари 1 долар се е разменял за 581,78 лв.; б) на 10 януари – за 642,69 лв., т. е. с 60,91 лв. или с 10% в повече. Следователно, валутният процент, възпламенил революцията е само 10% (плюс натрупаната за 1996 г. близо 600% обезценка на лева); в) в следващите дни до 16 януари нивото се запазва. Изводът е - не революцията (както с нормално) влияе на курса, а валутните спекуланти у нас си поръчват революцията.

2) Около деня 4 февруари, когато „политическата класа“ бе накарана да суспендира конституцията: а) на 3 февруари доларът е вече 1021,90 лв., а натискът върху лева продължава; б) сутринта на „историческия“ 4 февруари БНБ даде формалния повод за така нареченото „политическо споразумение“ - послушно следвайки играчите на пазара, УС обяви котировка от 1637,80 лв. Скокът на долара бе с 61% ! Предупреждението беше сериозно: „Или ще слушкате, или няма да папкате!“ Въпреки споразумението, на 7 февруари доларът получи още 1000 лв. отгоре - нови 60%, или общо 120% за 4 дни. Какво искаха да кажат господарите на своите наемници? - „Подредете служебния кабинет начело със Софиянски тъй, както ние ви нареждаме!“

3) Около 10 февруари курсът е все още 2608,40 лв. Логично беше служебният кабинет да го стабилизира и дори в деня, когато встъпва в длъжност, да го свали в полза на лева. Нищо подобно обаче не се случи. На 12 февруари „валутният асансьор“ удари тавана и проби покрива на ограбената къща България. Туземното население изпадна в пълна наркоза от 3000-левовата доза.

4) На 17 и 18 април, дните за размисъл преди изборите за НС, „електоратът“ беше зарадван от криминалната общност с един голям предизборен трик - курсът падна до невероятните 1500 лв. за долар.

„Младите лица“ на Петър Младенов получиха своя „исторически шанс“ „да поуправляват“. В името на народа и в интерес на криминалната банда. Грижливо отглежданият Софиянски, най-хваленият кмет на най-мръсната столица в света, бе обявен от вестниците на мафията за „най-големия сваляч в България“... на долара.

А после някой извика; „Да живее демокрацията! Да живее свободният валутен пазар!“

* "Кредитните милионери" бяха назначени и благословени от така наречената "политическа класа" от всички цветове (вж. стр. 538). Скрытата приватизация на банките, (в нарушение на § 6 от ЗБКД) създаде възможност за разграбване на депозитите на гражданите и ресурсите на ДСК и БНБ **чрез големите вътрешни необезпечени кредити**. 1) Криминалните собственици станаха такива с помощта на Банковата консолидационна компания, оглавявана от министри, БНБ, Парламента и Съдебната система 2) Източиха парите от подарените им банки. Израз на безмерно лицемерие бе публикуваният от БНБ "Списък на кредитните милионери", без никакви за тях последствия, след 10-годишен организиран грабеж.

ЧАСТ ПЪРВА

БЪЛГАРИЯ И ВЕЛИКИТЕ СИЛИ

Само подготвени водачи могат да изведат България към върха

Част първа

БЪЛГАРИЯ И ВЕЛИКИТЕ СИЛИ

Глава първа

Новият световен ред и интересите на Великите сили/7

Бъдещата роля на Русия/16

Съпротивата на Русия/17

Глава втора

Геополитическо положение и геополитика/20

2. 1. Геополитическо положение на България/21

2. 2. Балканският полуостров и неговите геостратегически предимства/22

2. 3. Фактори, придаващи стратегическо значение на Балканския полуостров/22

2. 4. Историята на българо-руските външни отношения се определя от историческите цели на Руската империя да контролира Проливите/23

2. 5. Опитите на Русия да наложи на света великоруския имперски ред имат преки последици за историята на България/24

2. 6. Новите господари на Кремъл продължиха политиката на руските царе на Балканите и в съветско-българските външни отношения/27

2. 7. Невидимата съветска окупация на България/29

2. 8. Българската външна политика след 1989 г. е в пряка зависимост от политиката на Великите сили, Съветския съюз и Русия/31

Глава трета

Русия сменя идеологическата обвивка

на външната си политика и на политиката си към България/38

3. 1. Западът няма нищо против, да получава енергоносители от Русия/42

3. 2. Започна руско-турска дипломатическа война за контрол над Босфора/44

Глава четвърта

Последици за света от разпадането на Съветската империя/47

4. 1. След октомврийската революция, отново „революция отгоре“/52

4. 2. Оценката на Михаил Горбачов/55

4. 3. Конспиративността е задължителна за революциите – отгоре/57

4. 4. Началото на края/60

4. 5. Раждането на новия руски капитализъм или как старата съветска номенклатура се трансформира в нов политически и икономически елит/63

Старата номенклатура/63 Раждане на новата олигархия. Етапи, през които мина трансформацията на номенклатурата/65

Новият руски елит/80 Борбата на Елцин срещу старата консервативна номенклатура/81 Политическите партии, изборите и референдумът за конституция/81 Регионалните избори/83 Децентрализация/84 Нов етап в икономиката/84 Статистически данни за поэтапната метаморфоза на съветския елит/87 Напълно нов елит/88

4. 6. При управлението на Елцин основните институции на пазарната икономика се появяват със зашеметяваща бързина/89

Освен недостатъци, Русия има и големи предимства/89

4. 7. Дефицитът, външните кредити, корупцията и организираната престъпност – основни причини за „Втората руска революция“. Криминализиране на политиката и икономиката в Русия/92

„Царят на България“ Роберт Максуел/94 Засилено кредитиране на дефицита/97 Дефицитът на западни пари се засили след падането на Стената/98 Новите инвестиции на Изток/98 Износ на капитали/99

„Голямото изнасяне на капитал до 1990 г. е дирижирано от хората на Горбачов.“/100

4. 8. Политически и икономически корени на новия великоруски империализъм/111

Борбата за власт/112 Започна Великата руска криминална революция/115

Глава първа

Новият световен ред и интересите на Великите сили

В света винаги е имало някакъв ред и това е бил редът на силните, на Великите – на Великите сили.

Световният ред се гради върху баланса на техните интереси. Средствата, чрез които се уреждат взаимоотношенията помежду тях не са много и това са:

Първо, мирни средства – чрез преговори между отделните свръхсили или свръхкоалиции.

Второ, насилствени – чрез войни между отделните свръхсили и коалиции.

Има три начина за постигане на стабилност и равновесие в света или в отделни региони:

1) Хегемония на една свръхсила над другите.

2) Равновесие на силите.

3) Интеграция на Великите сили.

Като световен лидер без сериозен съперник днес Съединените американски щати предпочитат първия вариант, но според обичая на по-силните оповестиха по-приемливата идеология за „Новия световен ред“. Ще посочим само три откровения в това отношение:

През 1950 г. Джеймс Уорбърг, член на Съвета по международни отношения (създаден от фондациите Рокфелер, Форд, Карнеги и Гутенхайм), заяви пред Сенатската комисия по външната политика във Вашингтон съвсем ясно и категорично: „Ние ще направим Световно управление независимо дали това Ви харесва или не; със сила или с консенсус.“

Повече от две десетилетия по-късно, през 1974 г., списанието на Съвета по международни отношения „FOREIGN AFFAIRS“ публикува изказването на Ричард Гарднър, според когото „Новият световен ред трябва да бъде изграден отдолу нагоре, а не отгоре надолу, ... но в крайна сметка чрез подриване на националния суверенитет, чрез пълното му ерозиране може да се постигне много повече, отколкото чрез остарелите фронтални атаки.“

В Програмата на Съвета по международни отношения, в раздела за целите на организацията изрично е записана задачата „за изграждане на Нов международен ред..., включващ и държавите, определящи се като социалистически“.

*

„Отговорността на Великите държави е да служат, а не да доминират над света.“

(Хари Труман, президент на САЩ)

Днес Съединените американски щати са неоспорима сила. Те влияят върху съдбата на света със своята икономика, политика, култура, идеология и военна мощ. Американският начин на живот стана привлекателна мечта за голяма част от човечеството.

Но исторически погледнато нещата не винаги са били така. Велики сили са се въздигали, управлявали са съдбините на света, сблъсквали са се с по-силни и са отстъпвали мястото си на тях. Такава е историята. Нека да си припомним имената на някои от свръхсилите, насочвали пътя на човечеството в посоката на великите си интереси. Асирия, Ниневия, Вавилон, Египет, Китай, Индия, Гърция, Рим, Картаген, Византия, Западната Римска империя, Монголската орда, Татарската орда, Халифата, Османската империя, Испанската империя, Британската империя, Френската империя, Руската империя, Империята на Хабсбургите, а в най-нови времена Великобритания, Франция, Германия, Съединените американски щати, Съветския съюз, Япония и Китай. Мирът винаги се е

крепил върху баланса на техните интереси, а войната е била сигнал за това, че междувременно някой от тях е оползотворил мира, за да стане по-силен от другите.

В най-нови времена се проведоха две кървави и едно мирно премерване на силите в борбата за световно лидерство.

- **През 1918 г. Първата световна война сложи край** на дългото господство на три Велики сили – Османската империя, Руската империя и Империята на Хабсбургите. След войната излезе напред новата световна сила – Съединените американски щати. Между Първата и Втората световна война набраха преднина Германия, Япония и Съветска Русия.

- **През 1945 г. завърши Втората световна война**, а победените Германия и Япония престанаха да бъдат Велики сили. Като си поделиха наследството им, западните страни помогнаха на Сталин да разруши предишното равновесие на силите и да установи диктаторски режими в Централна Източна Европа и Източна Европа. Така Съветският съюз със сателитните си държави и Съединените американски щати със съюзниците си, се утвърдиха в продължение на 50 години като единствени противоборстващи Велики сили.

- **В края на 80-те години завърши Третата грандиозна битка** за световна хегемония през XX-ти век – битката между Америка и СССР. В резултат на безкръвния икономически и военно-стратегически сблъсък, Съветската империя и сателитите ѝ загубиха Студената война. Победителите наложиха на победените своята по-привлекателна идеология и начин на живот. Съветският съюз престана да бъде Велика сила.

И Първата и Втората и „Третата“ световни войни бяха непримирими битки за планетарно господство. За „Нов световен ред“ започва да говори пръв този, който умее да се възползва най-добре от примирието и след него да се почувства по-силен. Силният лесно намира нужните му стратегически идеолози, които да предложат оправдаваща световните му стремежи идеология.

Безспорни стратегии и идеолози на новия световен лидер Америка станаха Збигнев Бжежински и Самуел Хънтингтън. Първият допринесе с активната си научна и политическа дейност за издигането на Съединените щати през дългия период на мира, а след края на Студената война – за утвърждаването им като световен лидер. Вторият разви през 1993 г., две години след победата на САЩ в Залива, нужната теория за новия световен враг в статията си „Сблъсъкът между цивилизациите“.

Като учен Бжежински изследваше стратегическите проблеми и предвиждаше световното развитие, а като съветник на американския президент Джими Картер, насочваше политиката му с цел дестабилизиране и разгромяване на основния противник. Той бе истински началник-щаб на армията в една безкрвна война на интелект, технологии и нерви, в резултат на която на противниковия главнокомандуващ Михаил Горбачов не му остана нищо друго освен да подпише договора за капитулация.

В света остана само единият полюс – САЩ и на Хънтингтън се падна честта да открие или да обяви за открит другия полюс, за да възстанови обичайния двуполусов баланс. Радикалната промяна в съотношението между предишните световни сили даде храна за катастрофическите прогнози на харвардския професор. Студената война завърши и западната половина от човечеството се нуждаеше от нов противник, върху когото да се подпрат новите стратегически построения и прогнози. На мястото на разгромения съперник – Съветския съюз, стратегите поставиха Страните от третия свят.

Сблъсъкът между Запада и Исляма днес се представя като възможен нов световен конфликт, който назрява, но вече не между две идеологии, а между две различни култури, религии и цивилизации. Така, след края на Студената Трета световна война, поне на теория се очерта една нова биполарност, която носи на съставителите си по-голям комфорт. В нея Западът се противопоставя на останалия свят и в частност на очертаващия се съюз между ислямската и конфуцианската цивилизация. Тази нова картина е нарисувана от директора на Института за стратегически изследвания към Харвардския университет Самуел Хънтингтън: „В бъдеще най-важните конфликти ще възникват по границите, разделящи цивилизациите една от друга. Защо ще се случи това? Различните цивилизации имат различни възг-

леди. Различията са се създавали с векове. Те няма да изчезнат скоро. Те са далеч по-фундаментални, отколкото различията между политическите идеологии и политическите режими... Светът става все по-малък. В много религии в света се появяват фундаменталистски движения... в западното християнство, юдеизма, будизма, индуизма, исляма. Елитите се връщат към традициите на националната култура. Религията разделя силно. Икономическият регионализъм се засилва.“

На противоположно мнение застава професор Бърнард Луис, ислямист от Принстън: „Тук се правят две грешки. Казва се: Няма го Съветският съюз, сега новият глобален противник е ислямският фундаментализъм. Абсурд! Фундаментализмът не може да има нито идеологическата, нито икономическата, нито военната сила на СССР. И още – той е опасност, но главно за другите мюсюлмани.“

Америка натрупа огромна мощ, която е осигури ролята на съдържащ фактор в международната политика. Победата е в Студената война накара Русия и Китай да признаят американския авторитет. След като балансът беше нарушен в полза на Запада, двете не посмяха да наложат вето върху колективните решения на ООН относно финансирането на войната срещу Ирак в Персийския залив през 1991 г. Превърналият се във второстепенна сила Съветски съюз не се противопостави на колективните западни действия в залива, а наследилата го Русия подкрепи безусловно общата позиция, заявена от Съвета за сигурност, по отношение на Югославската криза.

Но за САЩ демонстрираното покорство бе малко и недостатъчно. Американските идеолози обявиха, че непосредствена задача на Щатите вече е изграждането на Нов световен ред – една глобална конфедерална структура начело с доминирано от Съединените американски щати Световно правителство.

Три на брой са стратегическите интереси, които движат американската политика след Студената война:

Първо, Съединените щати да се запазят като първа световна сила в икономическо противоборство с Японската индустриална мощ и чрез интегриране с европейските сили.

Второ, Съединените щати да предотвратят появата на нова хегемонистична сила на субконтинента Евразия, за да могат да продължават да налагат собствената си хегемония.

Трето, Съединените щати да защитят интересите си в Третия свят, в Централна Америка, в Персийския залив и в Централна Азия след разпадането на СССР там.

В книгата „Война на президента“ близкият до политиката на Белия дом Джак Валенти потвърждава стратегическите цели на Вашингтон: „В източноевропейските страни се бяха появили контрареволуционни сили в отговор на окаяното икономическо положение. Американската мечта за Нов световен ред ставаше все по-реалистична.“

Според идеолога на Новия световен ред Збигнев Бжежински, само вътрешните проблеми, свързани с културата, ограничавали физическия обхват на американската глобална мощ и не позволявали все още на Америка да стане Световен жандарм, Световен банкер и Световен моралист. Първото изисквало легитимност, второто трябвало да се основава на свободни американски капитали, а третото можело да произтече само от безусловния морален пример. Но и за трите функции Съединените щати имали амбицията да се преборят.

Как може да стане това?

Изправени пред жестокото съревнование за надмощие на световния пазар с икономическия гигант Япония и със стратегическия колос Европейски съюз, американците трябва непрекъснато да балансират и да дестабилизируют, ако желаят да запазят световното си превъзходство.

Войната в Персийския залив недвусмислено показва, че САЩ все още нито смеят, нито могат да играят еднолично ролята на световен хегемон и въдворител на ред. Въпреки, че можеха да се справят и сами, американците си подсигуриха най-напред политическата и икономическата подкрепа от страна на всички страни-членки на Съвета за сигурност на ООН, Германия, Япония, Саудитска Арабия, Кувейт и Обединените арабски емирства. Като се обявиха за хуманен спасител на

Кувейт, САЩ предвидливо включиха в изпълнението на мисията си за създаване на Нов световен ред и (повечето) други главни центрове на власт и сила.

По-решителни действия препоръчва влиятелният бивш държавен секретар на Съединените щати – републиканецът Хенри Кисинджър. Следващата фаза на международните отношения, според него, ще се формира от ограничен брой центрове на властта: Съединените американски щати, Европа, Русия, Япония и Китай. Той не омаловажава макар и отслабената за сега позиция на Русия.

Теоретично нямало пречка САЩ да провеждат своята политика само на основата на националните си интереси така, както Великобритания през XIX-ти век – „Политика на великолепната изолация“ на една Велика сила. Но това ще има своите отрицателни последици. Ако Америка не поеме ролята на решителен лидер, страните по границите на североатлантическия регион постепенно ще се отдалечат от нея. Това заплашва Щатите да се маргинализират, тъй като от двете страни на Атлантика все повече ще надделява взаимното съперничество, отколкото гонитбата на общи цели. Внушението за интегриране със Западна Европа от позицията на силен лидер по отношение на САЩ е очевидно.

Като решение на проблема Кисинджър препоръчва на Америка да подкрепи разширяването на НАТО (вж. Приложение №0) на Изток. Това изисква вземане на политическо решение, а не безхарактерно отлагане във времето „за проучване на проблема“. Гореизложеното е директна критика към администрацията на демократа Клинтън, съдържаща по-решителните намерения на консервативните правителства на Европейския континент. И за да „омилостиви“ Русия, и за да протака, Клинтън измисли стратегическата залъгалка „Партньорство за мир“.

Наложителните причини за разширяване на изток са няколко, но най-важната от тях е зачатъчното и неоформеното състояние, в което се намира Русия днес. Поради своята нестабилност и неустановеност тя не може да служи за котва, нито за отправна точка на американката външна политика, каквато роля изпълняваше в продължение на 50 години.

По същата причина Москва не трябва да бъде насърчавана да оказва натиск върху съюзниците вътре в НАТО и върху страните от Централна и Източна Европа, които биха желали да се включат в рамките на Североатлантическия пакт. Няма нито една западна руска съседка от Централна Източна Европа, желаеща да се присъедини към НАТО, която да не смята, че да се предлага членство на Русия в Североатлантическия пакт е все едно да пуснеш вълка в кошарата. Защото все още няма положителен отговор въпросът, дали ще се задоволи Русия да живее като нормална сила в едни неимперски граници, въпреки своето остатъчно самочувствие на бивша свръхдържава с огромна територия, природни ресурси и десетки хиляди ядрени бойни глави.

Ако си представим, че територията на бившия Съветски съюз е един грамаден ракетоносач с нос, насочен на Запад, след падането на Берлинската стена беше свалена неговата предна защита. Отпадна аванпостът Източна Германия, където имаше половинмилионна съветска армия и 10 000 тежки танка. Отпаднаха Чехословакия, Унгария и Полша, давали огромни стратегически предимства на съветската военна машина срещу Западна Европа.

СССР загуби своите предимства и в Южноевропейския театър на военните действия, когато Румъния и България скъсаха официално с военния блок на Варшавския договор и с неговото руско Главно командване.

А след войната в Персийския залив през 1991 г., Близкият изток остана изключително под американско влияние. Неуспешният преврат през август същата година доведе до отпадане на последната западна броня от корпуса на „самолетоносача“ СССР – прибалтийските републики Литва, Латвия и Естония обявиха своята независимост и забраниха КПСС като престъпна организация на своята територия. Така съперниците от времето на Студената война влязоха в непосредствено съприкосновение.

По метода на падащите плочки от доминото, Съюзът загуби последователно и своите централноазиатски колонии, сателитите си на Каспийско море и на Кавказ. Отпаднаха един след друг южните защитни пояси на „ракетоносача“, отделяйки съветската територия от южните морета, от стратегическите Проливи, от Турция, Ирак, Иран и Пакистан. Русия беше окончателно обезсилена, когато САЩ получиха достъп и осъществиха политическо присъствие на ниво посолства в недосе-

гаемите до тогава за тях Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан, Туркменистан, Азербайджан, Армения и Грузия, прогласили след 1991 г. националната си самостоятелност. В Украйна, Молдова и Беларус се установиха също национални правителства.

Дестабилизацията на Съветската империя и на двуполюсния геополитически модел доведе до взрив на национализма в Европа и в азиатските страни, свързани до тогава с СССР.

Футурологът Франс Фукуяма ни успокоява, че ставало дума за слаборазвитите страни, разположени в Европа, в Централна Азия и на Кавказ, докато големите индустриални сили не били въввлечени в конфликти, защото икономиката хомогенизирала различните общества и култури. За сега това е така. Но до кога ще продължава?

Във военнополитическата област национализмът може да се окаже изключително силен фактор за разпалване на въоръжени конфликти и войни. Особено в икономически изостаналите страни.

Върху политическата карта на света доминира огромният силует на Евразийския субконтинент със сянката на Русия върху него. Но в началото на 90-те години тежката сянка отъня.

Бившите комунисти излязоха с отслабени позиции и от зоната на Далечния изток. За сметка на Щатите, които засилиха присъствието си в Япония, в Китай и в Корея. Възстановени са, след близо 30-годишно прекъсване, отношенията с Виетнам. Приоритетите на новия хегемон постепенно се преместват в Тихоокеанския басейн и в Близкия изток.

След 18 години на относително затопляне, през 1989 г. САЩ замразиха отново контактите си с Китай. Повод им даде разстрелът на протестиращите студенти на площада Тя-нян-мън. През август 1995 г., по повод неспазване на човешките права в Китай и издаването на американска виза за тайванския президент Ли-тън-хуей, американско-китайските отношения се изостриха. Хенри Кисинджър предупреди президента Клинтън, че между Китай и САЩ може да възникне сблъсък, от който зависи бъдещето на Азия. А „европейците алчно биха се намесили в икономическия вакуум, който ще възникне“. Кисинджър предложи да бъде пожертван Тайван в голямата политическа игра на Америка за омилостивяването на Китай. И за съвместно неутрализиране на „доминиращата континентна хегемонна сила“ (б.а. – разбери Русия).

Бившият държавен секретар на САЩ е разтревожен и от икономическия конфликт с Япония, възникнал пет години след края на Студената война. „Въпреки, че американските и японските интереси далеч не са непримирими, необходими са определени усилия, за да бъдат те приведени в още по-близка хармония – една задача, изместена на заден план от безкрайното противопоставяне по икономическите въпроси.“

Преди 50 години Япония беше една победена и разрушена страна. А японците спяха под откритото небе. Днес Япония е световна сила. По съвкупен национален продукт е непосредствено след Щатите, победили Ъ във Втората световна война, заедно с руснаците. С мирни средства Страната на изгряващото слънце постигна това, което не успя с оръжие. Икономически тя доминира над Азия, а износът ѝ за Америка изпревари значително американския внос. Именно това, което целият свят определя като „японско чудо“, разваля отношенията между Япония и САЩ.

Неудовлетвореността на Южна Корея нараства от убеждението, че нито Япония, нито САЩ очакват с особено нетърпение корейското обединение. Недоволството на Сеул се засилва от факта, че Клинтън преговаря директно със севернокорейските лидери, като пренебрегва посредничеството на Сеул. Шест години след падането на Берлинската стена на Запад, „Корейската стена“ на Изток стои непобутната.

За сега Америка успява все пак да играе стабилизираща роля в Югоизточна Азия чрез серия от двустранни договори за сигурност и политически споразумения, единствени възпиращи механизми между десетки държави, които никога не са имали отбранителен пакт или икономическа общност, подобно на страните в Европа.

Неслучайно стратегически политолози като Хънтингтън набелязаха точно там линията на възможните бъдещи конфликти и съперничества. По този начин те мобилизират предварително и мотивират идеологически своевременно народите от Запада, да бъдат готови под ръководството на Америка да посрещнат евентуален реален или измислен сблъсък на водените от Глобалното прави-

телство цивилизовани западни сили срещу „новите варвари“, обединени под знамената на изостаналата Ислямско-конфуцианска цивилизация. Пак според Хънтингтън това трябвало да бъде последната фаза на конфликтите в модерния свят, преди окончателната победа на Запада. Америка се нуждае от нов сериозен противник, за да оправдае действията си на световен въдворител на ред. И докато Русия се свива във федералните си граници, в същото време Щатите се сблъскват с непримиримата арабска враждебност, с конфликтите в бивша Югославия и на Кавказ.

Фукуяма определя подобни конфликти като глобално незначителни, като войни, в които не се разиграва голяма стратегическа цел и съветва САЩ и ЕО да не се намесват в тях. И те не се намесват... Въпреки уверенията в хуманизъм и защита на човека, не откриха в тях преките си стратегически интереси. Незаинтересоваността им стигна до там, че като умиротворители на Югославия вкараха на Балканския полуостров, за пръв път след Втората световна война, войски от руската армия! (?)

По думите на Бжежински, американците били съставили стратегически списък на страните от Балканския полуостров, Близкия изток, Персийския залив и южните територии на бившия Съветски съюз. Списъкът включвал всички възможни комбинации за избухване на военни конфликти на етническа, религиозна, икономическа, сепаратистка или политическа основа. Съединените щати се подготвяли да предприемат възпиращи подобни конфликти военни действия. Но нека освен успешната операция „Пустинна буря“, проведена от военното командване на републиканеца Буш, да си спомним за несъстоятелната операция „Босненски суховеи“, накърнила репутацията на демократа Клинтън. (Част първа на книгата беше предадена за печат, когато на 4 август 1995 г. хърватското правителство започна освободителната операция „Буря“. Туджман освободи окупираните през 1991-92 г. от сръбските войски хърватски територии. Чак тогава, на петата година от жестоката война, НАТО и Клинтън започнаха операция „Преднамерена сила“.)

„Бъдещият световен ред ще бъде белязан от политика на силата...“, казва бившият военен министър на САЩ Джеймс Шлезинджър. Само една Велика сила може да си го позволи.

Американската мечта е застрашена от три големи неизвестни:

- американската култура;
- посткомунистическия преход;
- бъдещата роля на Русия след него;

Както казва Бжежински, единственият по-сериозен противник на Америка днес може да бъде... самата Америка.

От американския начин на живот и култура зависи културата и бъдещето на света, подражаващ на американците във всичко. Включително и в някои образци на масовата американска култура. Именно за това превъзходството не им носи автоматично покорство от страна на абсолютно всички народи. Прав е Хънтингтън, че лидерите и елитите на редица страни организират на база на верските различия и културните особености на своите народи упорита съпротива срещу интересите и културата на Америка. За да съумее да докаже своята легитимност и реалността на претенциите си за световен ред, американецът ще трябва да предложи по-добри от чуждите културни образци. Вярно е, че САЩ наложили със сила американските интереси над аятолах Хомейни, Садам Хюсейн и Муамар Кадафи, но едва ли само тях битки могат да бъдат достатъчно доказателство за зараждащия се нов биполярен модел на основата на различия в културите, след свършека на противоречията в икономиката и идеологията. Напротив – икономическите противоречия стават водещи и за разрешаването им се разработват подходящи идеологически подходи от заинтересованите Велики сили.

Втора голяма заплаха за Новия световен ред е несигурният посткомунистически преход. Това е така, защото бившите социалистически страни увеличиха разстоянието помежду си след привидно „равния старт“ през 1989 г. За страни като Източна Германия и Чехия на Запад вече не се притесняват. Полша и Унгария „тръгнаха нагоре“ и за тях връщане назад няма. Очакват ги интеграционните европейски структури, Европейският съюз и НАТО.

За съжаление на страните от Източна Европа, като България, във външната си политика Клинтън не е Рейгън. Правителството на демократите се оказва нерешително. А като отлага вземането на

решение, то засилва позициите на руските реваншисти и на техните поддръжници на Балканите и по границите на ОНД.

Бъдещата роля на Русия.

Русия се страхува от една интегрирана Европа. А администрацията на САЩ се колебае кой от изброените варианти да възприеме – дали да остане в позата на световен хегемон във „великолепна изолация“ или да подкрепи европейската интеграция. Без да накърни гордостта на Русия.

Републиканците в Америка и консерваторите в Европа биха предпочели по-бързата интеграция на страните от Централна Източна Европа в Западноевропейския съюз и НАТО. Те са убедени, че стабилизирането на Европа може да се осъществи само по пътя на разширяването на НАТО на Изток, защото съществува голяма вероятност от кризи, причинени от нов хегемонизъм. Не без основание те предполагат, че след Елцин ситуацията в Русия може коренно да се промени. Не изключват възраждането на нови имперски амбиции.

Новите претенции вече са на лице:

През септември 1994 г. Службата за външно разузнаване на Русия (бившето Първо главно управление на КГБ), на специална пресконференция в Москва, разгласи съдържанието на голям доклад-анализ на външното разузнаване, в който наследникът на КГБ предупреждава, че на Запад „се забелязват явни тенденции да се попречи на Русия да се превърне във Велика сила“. В доклада се подчертава, че отношенията между Кремъл и западния свят можели да се влошат, ако „някои кръгове“ в западните страни продължавали да имат негативно отношение към реинтеграцията между Русия и бившите съветски републики и я тълкуват като „империализъм“ от страна на Москва.

Шефът на външното разузнаване Евгений Примаков заяви, че всеки опит на НАТО да приеме страни от Източна Европа ще принуди Москва да „прибегне към ответни мерки“. Ако правителството не успее да вземе тия военни мерки, които могат да се окажат непосилно бреме за намиращата се в криза руска икономика, това щяло да предизвика недоволство и брожение сред военните лица, отговарящи за националната сигурност. А тяхното недоволство щяло да бъде заплаха за външната политика на Русия и за реформите.

Намекът на руския разузнавателен шеф, че въоръжените сили и военните могат да бъдат подразнени от разширяването на НАТО на Изток, трябваше да напомни, че съществува голяма опасност от националистически и имперски обрат във външната политика на Русия. Името на Жириновски не беше визирано директно, но от предишни публикации в печата може да се направи извода, че КГБ не само финансира (както се изпусна да отбележи Михаил Горбачов) партията на Владимир Жириновски, но го използва и за плашило (следващото ще бъде генерал Лебед, поради бързото изчерпване на Жириновски). Скандалните изявления на „ултранационалиста“ в Асамблеята на Съвета на Европа и неговите демонстративни посещения в някои столици на стария континент струват на руските тайни служби много по-малко, отколкото биха стрували разходите за нова надпревара във въоръжаването на Русия. На практика прозрачните кампании на КГБ успяха да блъфират администрацията на Клинтън. Няма го днес във външната политика на САЩ железният военен министър на президента Рейгън, Каспър Уайнбъргър, който произнесе през 1982 г. пророческите си слова, с които скандализира планетата:

„Съветският съюз е агресивна, империалистическа държава... Ние трябва да гарантираме, че когато тази съветска империя рухне в резултат на собствените си противоречия, това ще предизвика ХЛЕНЧ, а не страхотен трясък.“

Доживяхме времето, когато хленченето на КГБ се възприема от ушите на един американски президент като предизвикателство и трясък.

Само след руския отказ от имперски амбиции, преодолели общите страхове и недоверия, общите усилия на народите могат да бъдат насочени към общи цели в областта на икономическото и на социалното сътрудничество.

Възможно ли е Русия да се откаже от досегашните си претенции? За нас българите отговорът на този въпрос има значение не по-малко, отколкото за американците.

Крой ли Русия планове за възраждането на нова империя? Търси ли тя реванш за поражението си в Студената война?

Съпротивата на Русия.

Богатите и развити национални държави ревниво пазят своя суверенитет. За разлика от бедните и слабите, те трудно биха се подчинили на едно глобално управление.

След 1991 г. от многонационална, бившата руска империя се превръща постепенно в еднонационална държава. Богата на суровини и ракети, тя е една икономически бедна федерация, развита само във военно отношение. Тази неизбистреност и противоречивост се определя като „неоформено състояние“.

Защитна реакция на една икономически бедна, но стратегически все още силна страна, обхваната от носталгията по „славното имперско минало“ – така можем да определим СЪПРОТИВАТА на Русия.

Професор Хантингтън определи Русия и Турция като „откъснати страни“. Според него руският елит не е уточнил още, дали Русия е европейска страна или е лидер на някаква особена Славянско-православна цивилизация. Обратното: „Ние сме мюсюлмани, те са християни“, казват някои турски лидери и гледат с претенции към сродните по религия народи от Централна Азия и Закавказието на бившия Съюз със стратегическото желание да възкресят тюркската цивилизация. И да получат достъп до несметни богатства.

Защитната реакция на Русия не закъсня: След взрива от национализъм, който изхвърли начело на централноазиатските държави избрани от пробуденото им население управници, Москва мина в контранастъпление. Законно избраните държавни глави и правителства бързо бяха сменени. Русия подпали на Кавказ и в средата на Азия граждански конфликти. В Азербайджан, Грузия, Таджикистан и Армения, след насилствена промяна на реда, бяха поставени верни на Москва бивши членове на ЦК на КПСС и шефове на КГБ – Гейдар Алиев, Едуард Шеварднадзе и др.

*

На днешния етап и Русия и Съединените щати не са особено заинтересовани от европейската интеграция. Присъединяването на страните от бившия лагер към Западноевропейския съюз и НАТО не съвпада с постимперските амбиции и страхове на Русия, а устремената към Нов световен ред Америка показва нерешителност при преследването на американските стратегически цели след идването на власт на демократите.

България днес е една бедна и слаба национална държава, която изпитва на гърба си противоречията на по-силните. Нерешаването им засили проруските позиции в нашата страна и отслаби политическите шансове на не особено силното крило на реформаторите-интегристи. Без да се мъчим да оправдаем демократичното крило за безсилието му в борбата срещу русофилите с леви убеждения, трябва да споменем, че след неуспешния опит за преврат в Москва през 1991 г. настроенията, необходими за скъсване на старите вериги, достигнаха своя екстремум. Но за съжаление подходящите времена бяха пропуснати от европейските ръководители и те не успяха да използват удобната ситуация за откъсване на страни като България от вековното руско влияние. Разочарованието от новата проруска политика предстои. А бъдещето на европейската сигурност, на българската национална сигурност и на демократичния световен ред са в ръцете на Америка.

След 1995 г. започна отчетливо да се възражда руският хегемонизъм. Идването на власт в повечето източноевропейски страни на леви правителства засили допълнително руските реваншистки амбиции. Темата за възстановяване на бившия Съветски съюз вече не слиза от страниците на руските вестници.

По случай четвъртата годишнина от преврата бивши генерали и висши офицери създадоха Общоруско офицерско събрание начело с участника в заговора през август 1991 г. генерал Валентин Варенников. Обединението „Властта – на народа“ избра за свой председател бившия комунистически премиер Николай Рижков. В него влизат Руският общонационален съюз, Съюзът на офицерите, движението за възстановяване на СССР – „Съюз“, движението „Отечество“ и други. Новият предизборен блок е за възстановяване на Съветския съюз и за възраждане на духовните ценности на народите, влизащи в Руската федерация. За сваляне режима на Елцин се обяви и бившият президент Михаил Горбачов. Кампанията срещу сегашният руски президент се засилва с приближаване датата на изборите.

„Така, както се разпусна Варшавският договор, да се разпусне и Североатлантическият пакт“, поиска последният главнокомандуващ войските на Варшавския договор и съветник на Елцин – маршал Виктор Куликов. „Разширяването на НАТО на Изток заплашва сигурността на Русия. Блокът е чисто военна организация, което означава, че всички, които не са нейни членове, са потенциални противници.“ За да заяви това, старият маршал беше поканен специално от Антиатлантическия клуб на Соломон Паси в София.

Българското правителство, оглавено от социалистите, изпрати сигнал към Москва, че смята разширяването на НАТО за израз на антируска политика. Москва прие официално съобщението, на което самата тя беше таен инициатор и акредитира в България своите емисари да упражнят силен антинатовски натиск върху българските граждани. И да задържат в прегръдките си България, Проливите и Балканите, както са правили това векове наред.

В същото време външният министър на Русия Козирев заяви, че Москва ще брани с военна сила руснаците в чужбина. И понеже в дъното на всичко било разкъсването на бившата съветска икономика, Русия декларира, че ще наруши едностранно Договора за съкращаване на обикновените въоръжени сили в Европа. И ще създаде до края на май 1995 г. нов армейски корпус в Северен Кавказ, в близост до района на Чечня, която според маршал Куликов забогатяла от продажбата на „откраднат от руския петролопровод 15 милиона тона нефт“.

В началото на същата година бяха оповестени стратегическите приоритети на руската външна политика, свързани с преноса на централноазиатски, азерски и кавказки нефт и газ по посока на Западна Европа и Балканите. Не закъсня откровеният политически натиск върху България. Шефът на руската парламентарна комисия по външна политика Владимир Лукин „заплаши“ социалистическия председател на българския парламент Сендов, че главната опасност за нашата страна идвала от Анкара. Като приложи обичайната тактика „разделяй и владей“, а в случая „заплашвай и владей“, от името на Русия Лукин предложи на България сключването на нов съюстен договор с гаранция „за балканска сигурност“.

Как да си обясним всичко това? Какви интереси движат действията на Русия и на Великите сили на Балканския полуостров и от кого зависи нашето бъдещо положение тук, където със силата на оръжието ни доведоха хан Кубрат и неговият син Аспарух?

Глава втора

Геополитическо положение и геополитика

България е разположена в конфликтната Балканска стратегическа зона. Стратезите я считат за преходна по отношение на средиземноморското, близоизточното влияние и възможностите за проникване в Европа.

Интересите на САЩ на Балканите не се покриват напълно със западноевропейските. Големият им съюзник Турция заема ключова позиция както на Протоците, така и в НАТО. Подобно на Русия Турция е едновременно и европейска и азиатска държава. Затова Хънтингтън определи и двете като „откъснати страни“.

За Америка България не представлява особен интерес, защото може да стане причина за раздори с по-важната в геостратегически план Русия. Последната непрекъснато сочи на Запада Балкана като компенсация за направените от нея отстъпки в Прибалтика, Унгария и Полша.

В близката ни история България заплащаше на Съветския съюз своята сигурност с цената на пълния си суверенитет. Днес тя отново е на границата между два свята. Взаимоотношенията между трите колоса, от които зависи българската съдба – Америка, Русия и Западна Европа, все още не са изяснени. Засега е малко вероятно бързото възраждане на равностойна на тях нова Руска империя. И въпреки това американците се колебаят. Интеграционният европейски изход зависи от идването на републиканско правителство на власт във Вашингтон. Дотогава Русия едва ли ще отстъпи лесно последната си надежда за величие и значимост. Ще я защитава къде със сила, къде с интриги, къде с хленчене.

Сегашната вашингтонска администрация се провали. Колебливата източна политика на Клинтън даде кураж на няколко леви правителства да се върнат отново на власт и да засилят позициите на Русия. От новата американска политика, от прехода в Централна Източна Европа и Източна Европа и от бъдещето на Русия зависи Новият световен ред.

В геополитиката ключово значение има геополитическото положение. То се свързва с държавните граници и се извежда от разстоянията и местоположенията спрямо регионалните военно-политически и икономически обединения и съюзи.

Физикогеографската близост до протоци, пристанища и магистрали има стойностен израз и повдига цената на държавното геополитическо положение.

Политическата география различава макро, мезо и микроположение според траекториите за доставка на военна техника, жива сила, суровини, боеприпаси, енергийни ресурси, продоволствия и др. Не по-малко важно условие е положението да осигурява надеждност на комуникациите.

Геополитически ключови пространства. За тях трябва да се знае:

Първо, по-голямото пространство дава военно-политически, стратегически и икономически предимства. Важни са също очертанията, по които преминават държавните граници.

Второ, малките земни или водни пространства, провлаци, острови, протоци, канали, се определят като ключови пространства. Малките народи, които обитават земи в близост до тях, са постоянно притеснявани от страна на Великите сили.

Гибралтарският проток, Суецкият канал, Панамският канал, Бабелмандебският проток, Беринговият проток са важни геостратегически пространства.

Важни земни пространства са Хавайските острови, остров Кипър и Малта. Хонконг, Сингапур и градовете Сидней и Кейптаун са от особено значение.

2. 1. Геополитическо положение на България

Българските земи са били включени в геополитическата стратегия още по времето на древния Рим.

Кръстоносните походи преминават през България по пътя към Божи гроб. Това е най-прекият диагонален сухоземен път от Европа за Цариград, Близкия и Средния Изток, Протоците и Егейско море.

Протоците Босфор и Дарданели осигуряват на Русия, а от 1922 до 1991 г. на СССР, свободно преминаване на военни и търговски кораби за руските и украинските черноморски пристанища.

Босфорът е най-тесният и най-директният проток, свързващ Черно с Мраморно море. Той привлича военно-стратегическите и търговските интереси на Великите сили от дълбока древност до днес.

Важно значение има дунавският воден път. Европейските финансови институции са готови да финансират нови транспортни връзки през територията на България, защото Западна Европа има стратегически и търговски интереси тук.

2. 2. Балканският полуостров и неговите геостратегически предимства

Войната в бивша Югославия потвърди мрачната слава на Балканите като барутен погреб на Европа. Опасни детониращи фактори са не само религиозните и националистическите конфликти, които се възпламеняват обикновено там, където народите са бедни и лишени от демократични традиции. Изключително вредни за съдбата на балканците са острите съперничества между Великите сили за контрол върху прилежащите протоци Босфор и Дарданели, наричани за краткост Протоците.

Днес на Балканския полуостров съществуват съвместно, макар и не съвсем мирно, три основни религии: източното православие, католицизмът, ислямът. Нациите са шест: албанци, българи, гърци, румънци, сърби, турци. След разпадането на Югославия национално самоопределение пожелаха хървати и словенци.

Молдовците, унгарците, черногорците и македонците се чувстват различни от румънците, сърбите и българите. Кипърските гърци и турци имат също по-особена съдба.

Балканските различия, противоречия и конфликти на верска и националистическа основа са много удобен повод за намеса, миротворчество и „защита правата на човека“ от страна на Великите сили. Всъщност добрите намерения винаги са били удобно прикритие на борбата помежду им за сфери на влияние, пазари и военно-стратегически интереси.

Главен исторически виновник за балканските раздори е била Московска Русия. Нейният интерес към излаз на топлите морета се характеризира с вековна последователност и непрекъснатост. Не е от особено значение кой седи в московския Кремъл – дали Цар Петър Велики или Леонид Брежнев. Протоците и Балканският полуостров са постоянен руски интерес.

2. 3. Фактори, придаващи стратегическо значение на Балканския полуостров

Основни стратегически фактори на Балканите са географското местоположение, комуникациите, икономическите възможности, съприкосновението между страните от Югоизточна Европа със страните от НАТО, предимството, което полуостровът представлява на подстъпите към Европа, Азия и Африка.

През Балкана и през България преминава най-късият сухоземен път от Западна и Централна Европа към Близкия Изток и Азия. Около град Триест се образува кръстопът от шосейни връзки, които идват от Унгария, Австрия, Чехия и Словакия. От Северна Италия към страните на бивша Югославия, Словения и Сърбия води тъй нареченото Люблянско направление, което САЩ и Великобритания смятаха да използват за нахлуване на Балканите през Втората световна война.

Пет морета – Черно, Егейско, Мраморно, Адриатическо и Йонийско определят крайбрежната линия на полуострова.

Най-важен стратегически обект е Черноморската проливна зона. Проливите са единственият морски път от Черно за Средиземно море, от там през Суецкия канал за Индийския океан, а през Гибралтар – за Атлантическия. За Русия Проливите имат най-голямо значение. Чрез тях тя поддържа военни и икономически връзки с различни места по света, както и със своите далекоизточни пристанища. Проливите се използват от някои дунавски страни, които нямат излаз на морета. Чехия, Словакия и Унгария превозват свои товари през тях. Черноморската проливна зона е изцяло на турска територия. Това дава възможност на Анкара да контролира движението на морските съдове.

Геостратегическото положение на Балканите е причина за повишеното внимание на световните сили към тях. Част от полуострова е включена в Южноевропейския театър на евентуалните военни действия на НАТО. Театърът обхваща територията на Италия, Гърция и Турция. А също така басейните на Средиземно, Егейско и Мраморно море, Черноморската проливна зона и Черно море. Сухопътната част на тази стратегическа територия е 1 милион и 201 хиляди квадратни километра с около 110 милиона население.

2. 4. Историята на българо-руските външни отношения се определя от историческите цели на Руската империя да контролира Проливите

След като падат под владичеството на Османската империя, балканските страни се превръщат в буферна зона между християнството и исляма.

Първо, на Балканите се сблъскват интересите на Високата порта, Русия и Хабсбургската монархия.

Второ, Османската турска държава се издига върху останките на арабската цивилизация като нова Велика сила, която по пътя на свещения джихад – войната, трябва да завладее света в името на Аллах. Това е една религиозна, съпътстваща турската експанзия, идеология. След поробването им, балканските християни възприемат османското робство и мюсюлманите като главни виновници за своята изостаналост.

Трето, Московската държава намира идеологически мотиви за стремежа си към модернизация и световно господство в оприличаването на Москва на Трети Рим, който е призван да спаси чистата християнска вяра от исляма.

Под прикритието на тази и на други подобни месиански теории, се оформя експанзионистичният руски стремеж към излаз на топлите морета, което можело да стане единствено по най-прекия път – през Босфора и Дарданелите.

Турското имперско управление предизвиква силно национално чувство у християнското население, което в Сърбия, Черна гора и Хърватско, поради географската отдалеченост и по-слабото отрицателно влияние на Русия, избива в проруски панславизъм. В средата на XVII-ти век хърватският католически свещеник Юрий Крижанич вижда спасението на славянските народи от турско робство само в лицето на Русия. Той описва виденията си в книга. Така един католически свещеник дава на Руската империя удобната за нея, като идеологическо оправдание за завоеванията ѝ, панславянска отбранителна идея. Българи, сърби и хървати посещават Цар Петър I и го молят, след битката на Русия против Турция за крепостта Азов, да даде отпор на Отоманската империя и на Балканския полуостров. Молбите им съвпадат с Петровия план и за това панславизмът се превръ-

ща в основна съставна част от великоруската имперска идеология. Панславизмът служи през вековете и влиза в полза както на лениновите болшевики, така и на днешните посткомунистически националисти в Русия.

През двадесетте години Бухарин разширява месианските претенции на Съветската империя: „Да създадем чрез Световната революция Световна Съветска република. Ние винаги сме помагали на всички народи, без да дочакаме техния зов.“

2. 5. Опитите на Русия да наложи на света великоруския имперски ред имат преки последици за историята на България

Вече 270 години светът спори за съдържанието и автентичността на Историческото завещание, което оставя на потомците си бащата на Руската империя Цар Петър I (Велики). Както твърдят редица руски и западни историци, включително и Ленин, великият Цар е завещал на поколенията да осъществят грандиозна завоевателна програма. Тя трябвало да донесе на Русия световната имперска корона.

Самият Цар Петър I се заел с изпълнението на

Първия етап от завещанието – ликвидирането на Швеция като Велика сила, наречено разрешаване на Северния въпрос.

Вторият етап трябвало да приключи с унищожаването на Полша и със завладяването на Западна Европа.

Третият етап – със завладяването на Цариград, Босфора и Дарданелите.

Четвъртият – със завладяването на Индия.

Петият – със завладяването на задморски колонии за Руската империя.

Цялата имперска политика на руските царици и царе след Петър Велики, цялата завоевателна история на Съветската империя, оглавена от новите самодържци на Русия, са неоспорими доказателства за подобно Завещание.

Очевидно е, че за да изпълни Третия етап от своя исторически план, Русия трябва да премине през териториите на Румъния и България.

До средата на XIX-ти век Петровият план за завладяване на протоците е все още неизпълнен. След френско-пруската война от 1870-71 г. завършва обединението на Германия, която заявява, след това, претенциите си за световна роля в междудържавните отношения. И докато в началото на века не среща никакви пречки при отвоюването на полуостров Крим от турците, през 70-те години Русия се натъква на сериозна западна съпротива по отношение завоюването на стратегическите български територии като подстъпи към Проливите.

По същото това време, като първа крачка по тежкия български път към национален суверенитет, със султански ферман се учредява Българска църковна екзархия. Русия показва неприкрита враждебност към нашето църковно движение. След потушаването на Априлското въстание тя се намесва с цел да осъществи Третия етап от Завещанието. Свършва руско-турската война от 1878-79 г. и Русия налага на Високата порта Сан-Стефанския мирен договор, в който обаче липсват каквито и да било срокове за изтегляне на руските войски от територията на новото Княжество България. „Освободителите“ нямат интерес да укрепват една самостоятелна българска държава на Балканите, която евентуално да оспори някога руските имперски претенции. Затова, още при сключването на мирния договор, Русия решава да лиши България от областите Тулча и Ниш. Първата тя протъргува на Румъния срещу Молдова, а втората подарява на Сърбия срещу обещание за бъдеща взаимопомощ.

Разделянето на страната от Берлинския договор е отново продиктувано изключително от интересите на руския империализъм. Берлинският конгрес ограничава времето на руската окупация на девет месеца и задължава Русия да изтегли войската си след изтичането на този срок. Същото се

отнася и за турския аскер. Московците нямат интерес от това и съдействат за разпокъсването на българските територии. Руският цар демонстрира нежелание да бъде създадена една национално обединена и силна държава в близост до Босфора и Дарданелите. Берлинският конгрес е несправедлив, но спасява България от пряка руска власт и от обявяването ѝ за „Руска задунайска губерния“.

За съжаление и преди сто години, както и днес, Западът разглежда България като естествена териториална плячка на Русия. Случайно или не, Западът и Русия заложиха с решенията на Берлинския конгрес една бомба със закъснително действие. Барутният погреб – Балканският полуостров запали Първата световна война и продължава да дими и днес. С окупацията на Босна и Херцеговина Австро-Унгария направи невъзможно обединяването на сърбите в една държава и прегради техния път към Адриатика. Гръцко-турската вражда датира също от времената на XIX-ти век.

Русия не се отказва да подчини България и след решенията на Берлинския конгрес. Нека да опресним историческата си памет: След Съединението на Княжество България с Източна Румелия – исторически за българите акт – Русия обяви недоволна, че ще запази неутралитет спрямо всяка страна, която би нападнала България заради Съединението. В тази връзка от Санкт Петербург припомниха на Сърбия за обещаната от нея помощ в замяна на областта Ниш и Белград побърза да нападне младата българска държава. За наша чест българската войска удържа блестяща победа над вероломната сръбска армия. Като наказание за неговото непокорство руските агенти в България организираха детронацията на княз Александър Батенберг. Обединени от големия български държавник Стефан Стамболов, националните български сили отхвърлиха руските претенции за намеса в българската вътрешна политика и за анексия на български земи.

В предговора към „Превратът“ на Захари Стоянов, Тодор Ташев отбелязва: „Изгубил вяра в консерваторите, Батенберг търси опора в двама руски генерали: Соболев, когото назначава за министър-председател и министър на вътрешните дела и Каулбарс – министър на войната. Те стъпват в Княжество България като в собствена губерния, титуловат княза с „господаря“, а съгласуват действията си с Азиатския департамент на Русия. До комплексно руско правителство остава само една крачка.“ (Става дума за преврата от 1881 г.)

В книгата си „Строители на съвременна България“ Симеон Радев разказва за първите стъпки на антируския национализъм, донесъл по-късно добри дни за независимостта и прозападната либерална ориентация на България: „Рано на 21 септември 1886 г. църковният двор при „Свети Спас“ се пълнеше с народ... и всички имаха по лицата си нещо тържествено и напрегнато; **за пръв път в България щеше да се издигне от улицата вик против руската политика!**... У съвременниците е останало впечатление, че Каулбарс, изпратен по препоръка на руските империалисти, имал още от самото начало задача да предизвика в България смущения, които да докарат окупацията... Каулбарс обядвал, когато отишли да му съобщят, че един руски поданик (пияният бесарабски българин Прокопов – б.а.) бил бит на площада... Тия, които бяха до трибуната (някои по-смели националисти), поискаха да му обяснят, че битият е извикал „Долу България!“ – но той отсече нервозно: – Оставте ме да говоря. Государь-императорът желае вашето добро, ... ако вие слушате неговите съвети.“

„Ще браним с всички сили свободата си, свършваше Пешев, известен като върл националист. Ще браним конституцията и ако стане нужда и живота си ще дадем!“ „В радославовата къща бе дошъл и Стамболов. Един старец се обърна към Радославов: – Няма да излезе на добро... Русия е страшна...

– Не бой се – отговори Радославов, – Европа е с нас...

– Е, дай, Господи! – промълви старецът и се прекръсти.“

„О, Боже, ако московецът ще дойде да пороби и да поруси България, земни ми живота!“, ще извика през същата 1886 г. Стефан Стамболов.

Блестящите победи на българското оръжие в Балканската война разпалват силно национализма. След превземането на Одрин в София вече заговарят за влизане и в Цариград. Нашите победи безпокоят царя и засилват враждебното отношение на Русия към нас. Както обикновено Москва застава на страната на Сърбия, след като насъсква Румъния да нападне България в гръб.

Съюзването на едни балкански народи срещу други е довеждало винаги до тяхното подчиняване на стратегията на Великите сили. Така непримиримите противнички Турция и България застават една до друга и в Първата световна война се съюзават с Германия и Австро-Унгария. Гърци, румънци и сърби се бият на страната на противниковата Антанта заедно с Русия, против България. Поддържани от Великите сили Франция и Великобритания и благодарение поражението на Австро-Унгария, сърбите успяват да осъществят обединение на южните славяни в унитарно кралство, което след 1929 г. се нарича Югославия. Веднага след тази дата Албания започва жестока борба срещу възможното с поглъщане от страна на новата федерация, а хърватите повеждат още в тия първи години битка за автономия.

2. 6. Новите господари на Кремъл продължиха политиката на руските царе на Балканите и в съветско-българските външни отношения

Гражданската война в Русия през 1918-22 г., Финската война, присъединяването към СССР на прибалтийските държави и Молдова, нападението над Полша, тайният договор между Молотов и Рибентроп, войната срещу Япония, войните в Корея, Виетнам, Камбоджа, Куба, Гватемала, Хондурас, Салвадор, Етиопия, Ангола, Мозамбик, Афганистан, военната и политическата подкрепа за „световното освободително движение“ са неоспорими доказателства за водената повече от 70 години глобална имперска политика на Съветска Русия, камуфлажно обвита в идеята за „световна победа на справедливата пролетарска революция над силите на световния капитализъм и империализъм“. За прикриване на експанзионистичните руски цели бе издигната идеологията на марксизма-ленинизма.

Съветските стратегии подмениха доста ловко идеологията на православния византизъм и панславизъм (която трябваше да осигурява на Русия ролята на обединител на другите славянски народи – необходими съюзници за постигане на световна хегемония) с идеологията за изключителната роля на СССР в борбата за постигане победа в Световната революция. Така утопичната марксозна теория бе пригодена за нуждите на великоруските цели, а панславизмът беше заместен с пролетарския интернационализъм. Показателно в случая е това, че и двете взаимозаменяеми идеологии изискваха доброволен отказ от национален суверенитет от страна на сателитните помагачи на СССР. Новият руски самодържец Сталин усъвършенства Петровата имперска доктрина и я приведе в изпълнение.

Нормално е по-богатите и развити национални държави да се организират и да дават отпор на имперските амбиции на Великите сили. За съжаление България само веднъж след Освобождението успя да защити достойно своята мечта за национална независимост.

Не за пръв път днес съдбата на България е в пряка зависимост от руските интереси. За радост историята ни още помни имената на българските държавници-патриоти, които защитиха Съединението на Отечеството и националния ни интегритет, и не позволиха на руските империалисти да превърнат страната ни в „Задунайска московска губерния“.

През Втората световна война Съветският съюз отдели специално внимание на Балканите и на стратегическите Протоци. С цел да раздробят и да отслабят района, Съветите изфабрикуваха теорията за новите балкански нации като молдовската, македонската, тракийската, добруджанската и други. Като подчинени сателитни секции на Коминтерна, Българската, Югославската и Румънската комунистически партии работят най-активно за разбиването на собствените си държави, които да поставят под ръководството на „руския пролетариат“. В края на войната Балканите бяха поделени в проценти като зони на влияние между Русия и Запада. Първо, на двойната среща между Чърчил и Сталин в Москва, а по-късно и на конференциите в Ялта и Потсдам, победителите потвърдиха историческата съдба на България като естествена руска плячка. Предопределението на Великите сили продължи да тегне над нас половин век. През последните 50 години отношението към България

съществено не се промени. И през 1989 г. в Малта, от позициите на една победена държава, разпадащата се Съветска империя си поиска отново обичайната плячка на Балканите.

За наша зла участ нито в периода 1944-45 г., нито половин век след това, в България се появиха водачи от ранга на Захари Стоянов, на княз Александър Батенберг или на Стефан Стамболов, за да изведат българското племе извън сценария на големите. Преди 100 години тези български патриоти показаха, че със смелост, постоянство и непреклонен националистически дух, па макар и с цената на живота и трона, има български държавници, които да се опълчат на заговорите на Великите сили. И без това да ни оправдава, безспорно е, че само за 50 години комунистическата идеология навлезе в личностната сфера на българина много по-дълбоко и пагубно, отколкото турската имперска идеология за цели 500.

2. 7. Невидимата съветска окупация на България

До края на 1947 г. всички държавни и административни структури на България са под контрола на Съветския съюз.

Министър-председателят Георги Димитров, както и двамата му заместници Васил Коларов и Вълко Червенков са съветски поданици. Хора на Берия от КГБ, останали у нас като „съветници“, надзират пряко армията и милицията.

Докато в Румъния съветските войски стоят чак до 1958 г., в България още след сключването на договора „за дружба и взаимопомощ“ през 1948 г., Съветската армия се оттегля и оставя страната в ръцете на руските агенти.

Започва изпълнението на коминтерновския план за пролетаризиране на българското население чрез методите на индустриализацията и колективизацията. Национализира се едрата и дребната градска собственост. Кооперира се българската земя. През януари 1949 г. се учредява Съветът за икономическа взаимопомощ (СИВ). Чрез него се осъществява пряк контрол от страна на Москва върху икономиките на източноевропейските страни.

Титовска Югославия се чувства достатъчно силна, за да защити тезата, че по-развитите държави дават отпор на имперските амбиции на СССР. Конфликтът между Сталин и Тито довежда до скъсване на отношенията между Москва и Белград. Югославия отказва да стане член на СИВ, което води до сближаване със западните демокрации и със Съединените щати. И макар Тито да управлява със същите жестокости, с които и Сталин, Великобритания и САЩ го подкрепят заради неговото противопоставяне на глобалната съветска експанзия. Взаимното сътрудничество на Югославия със САЩ има пряка връзка със скоростното приемане на Гърция и Турция в НАТО.

После неочаквано се възбужда антибългарският съюз между Югославия и Гърция, към който през 1954 г. се присъединява и Турция. Една година след смъртта на Сталин трите страни сключват Договор за съюз, политическо сътрудничество и подпомагане. Кипърският конфликт прави договора недълготраен.

В отговор на включването на Западна Германия в НАТО, през май 1955 г. Москва съставя така наречения „Варшавски договор“, в който тя вкарва Албания, България, Германската демократична република, Полша, Румъния и Унгария под военното ръководство на Съветския съюз. Новият стопанин на Кремъл, Никита Сергеевич Хрушчов, се извинява на Югославия за отношението на Сталин през 1949 г. към нея, с надеждата Йосип Броз Тито да се завърне отново в „социалистическия лагер“. Югославският диктатор отказва да се присъедини към Варшавския пакт.

След откъсването на Албания и Румъния от военния съюз, съветските интереси са сериозно накарнени на Балканите.

В замяна на това през юли 1963 г. на пленум на ЦК на БКП, българският диктатор Тодор Живков предлага да бъде изпратено на съветското ръководство писмо, в което България да изрази желание за политическо и стопанско сливане със СССР. През февруари 1964 г. в Москва е изпратена българска делегация, която повтаря същото предложение. Хрушчов е приятно впечатлен, но откло-

нява присъединяването поради вероятните отрицателни реакции на Запада. Така съветският ръководител „опазва“ българския „суверенитет“. Подобно национално предателство не е познато в нито една страна от Източния блок. От тогава Хрушчов натоварва бъдещия шеф на КГБ и на КПСС, Юрий Андропов, да изработи конкретен план за интеграция между България и Съветския съюз. По предложение на бъдещия ръководител на СССР, на първо време планът включва пълно подчинение на българската Държавна сигурност на КГБ.

През 1967 г. Тодор Живков сключва нов договор за дружба, сътрудничество и взаимна помощ с Кремъл. Договорът предвижда интеграция на средствата за масова информация, културните институции и стопанското планиране.

Като член на Варшавския договор, България се включва през август 1968 г. най-активно в потушаване на организираното от комунистите-реформатори (около първия секретар на ЧКП Александър Дубчек) политическо и икономическо либерализиране на режима в Чехословакия, известно под наименованието „Пражка пролет“.

През 70-те години България се присъедини с готовност към съветската политика в подкрепа на международния тероризъм, наречен за идеологическо благообразие „братска помощ за национално-освободителните движения“. С подходящото си географско местоположение България служи за предна база на глобалния съветски износ на революция.

По информация от Главния прокурор, на „братски“ страни са били предадени десетки хиляди автомати, гранатомети, картечници, гранати, мини и милиони патрони. Освен чрез преки военни доставки, терористичните режими в Алжир, Йемен, Йордания, Етиопия, Хондурас, Салвадор, Никарагуа, Мозамбик, Коста Рика, Чад, Венецуела, Тунис, Сенегал, Палестина, Либийската Джамахирия и други, са били спонсирани и с валутни средства от българския бюджет. Изброените страни трябвало в замяна да разпространяват влиянието на СССР и на Световната революция сред народите от всички континенти. След прякото разпореждане на няколко члена на ЦК на БКП, са били изваждани от държавния резерв, от неприкосновените запаси на МНО и МВР поддържащи мобилизационната готовност въоръжения.

През 1973 г. лично Тодор Живков „спуска“ на ЦК на БКП „Насоки за развитието на всестраниното сътрудничество и сближаването със СССР на етапа на развитото социалистическо общество“. Икономическата част на Живковия план предвижда пълно свързване на производителните сили, взаимна конвертируемост между рублата и лева, съгласувано ценообразуване. Българското Външно министерство се задължава да развива своята политическа дейност съвместно със съветското, а тясното сътрудничество на българското Министерство на вътрешните работи със съветското КГБ трябвало да се засили още повече. За да може да защити „надеждно“ социалистическите постижения „от посегателствата на враговете на социализма“.

Предвидено е пълно сближение между законодателствата на двете страни.

Обратът настъпва след началото на „перестройката“. Режимът на Тодор Живков се пази като дявол от таман от опитите на хората около Горбачов да дестабилизируют България.

2. 8. Българската външна политика след 1989 г. е в пряка зависимост от политиката на Великите сили, Съветския съюз и Русия

През 1989 г. се затвори един исторически цикъл. Само две години след падането на Берлинската стена Съветската империя загуби напълно своя суверенитет. За известно време на победената в Студената война свръхсила е се наложи да се откаже от претенциите си да бъде въдворител на великоруски световен ред. Но не за дълго. Няколко години по-късно отново влязоха в употреба идеите на византизма, православните оси и панславянското обединение под руски скиптър.

Под ръководството на президента демократ Бил Клинтън, Съединените американски щати подцениха повратния момент.

За него не си дадох сметка някои идеологически сили и в българската външна политика. Като прикритие на реваншистките си цели те извадиха от нафталина мечтите си за „трето българско Освобождение“, този път насочено срещу проникващите от Запад демократични либерални идеи, които да бъдат неутрализирани и заглушени чрез ново тясно обвързване с бившия СССР.

Идеологическото крило от партията не си даде ясна сметка за това, че в Русия се извършва една фундаментална смяна на идеологическите основания за поддържане на старата великоруска мечта. Лишени от възможността да подражават пряко на КПСС, вече четири години българските комунистически лутат в идеологическа безпътница. Стопанската и политическата катастрофа, която претърпя СССР, задълбочи кризата на властта във всички страни от бившия социалистически лагер. Петър Младенов, като човек на перестроечна Москва, е типичен апаратчик от Горбачовото поколение, което трябваше да спаси социалистическата система чрез прилагането на козметични промени. Като току-що провъзгласен партийен шеф след 10 ноември 1989 г., той прави характерното за това време изказване, че българският народ бил вече направил своя „исторически избор в полза на социализма“.

Външните обстоятелства, изпуснатото от контрола на СССР и тайните служби разпадане на Източна Германия, Чехословакия, Полша, Унгария, а не толкова вътрешният натиск на слабата опозиция, принудиха българските комунисти да следят внимателно движещите се с голямо предвзрение събития в Централна Източна Европа, да си вземат поуки от тях и да предприемат някои профилактични, изпреварващи мерки за собственото си спасение и за спасението на системата.

В Централна Източна Европа отменянето на текстове в конституциите на отделните страни, относно ръководната роля на тамошните комунистически партии, отдавна беше приключил факт. Полша и Унгария вече половин година провеждаха политически и икономически реформи, а БКП, без особено да бърза (защото нямаше такава сила, която да я притесни), реши ОТГОРЕ – на специално свикан през 1990 г. партийен конгрес, като „запази достойнство“ и по своя воля, да бъде отменен член Първи от Живковата конституция. В избран от самата нея удобен момент, БКП смени и името си, а на 3 февруари 1990 г. министър-председателят Георги Атанасов отстъпи поста си на съветския поданик Андрей Луканов. Контролираната от комунистите прокуратура не си направи труда да провери, дали наистина Луканов има двойно гражданство. Необходимата на Съветския съюз приемственост се осъществи и по отношение контрола върху външната ни политика. Синът на Георги Димитров, Бойко Димитров, беше назначен със съгласието на Кремъл за външен министър на България. С особена ревност се защитаваха просъветската и проруската политика от първия кабинет на Луканов. Тесните контакти с Москва продължиха своето непрекъснато развитие.

След като се подготви добре, новата Българска социалистическа партия организира през 1990 г. грандиозния политически спектакъл, наречен „Национална кръгла маса“. Актьорите бяха предвзрително определени, репликите – заучени, а задачата на назначения отгоре, но неизбран от никой нов политически елит, беше да отнеме публично властта от живковото обкръжение и да я предаде на хората от Горбачовата кохорта. И докато на „масата“ комунистите разговаряха публично със своите подставеници, под масата те получиха време да извършат безброй икономически и политически престъпления.

Комунистическата партия постави властта на една „шахматна дъска“, наречена Кръгла маса и започна да играе сама със себе си. Всъщност играта е беше едно обикновено вътрешно противоборство между двете крила на БКП. А случайните играчи, попаднали в залата, бяха своевременно отстранени. За достоверност, пред очите на зрителите, фигурите бяха условно боядисани в „синьо“ и „червено“. Когато днес българинът си спомни имената на статистите, задава ли си въпроса: „Кой назначи българската опозиция? Кой раздаде на некадърния и подкупен нов елит пропуските за НДК „Людмила Живкова“?“

Неконституционното сбирание препоръча на избраното още през 1986 г. народно събрание да освежи комунистическата конституция от 1971 г., като промени само някои текстове, в които се споменават думите „развито социалистическо общество“ или съдържат верноподанически изрази към СССР. Но „червените“ народни представители не можаха да скъсат с раболепието си към Москва. В алинея 1 на член 3 те запазиха думите „дружбата, сътрудничеството и взаимопомощта със

СССР и другите социалистически страни“. За всеки случай, по андрешковски, след „социалистически“, те прибавиха и „съюзнически страни“, за да се презастраховат по отношение на откъснатите се от съветската орбита Полша, Унгария и Чехословакия. Остана и целият член 12, според който България принадлежи „към световната социалистическа общност, което е едно от главните условия за нейната независимост и всестранно развитие“. Манипулирани от просъветското крило на БСП, което всъщност ръководеше страната чрез „демократите“ на Кръглата маса, „законодателите“ осигуриха конституционните гаранции, че България няма да напуска военния блок – доминирания от СССР Варшавски договор.

Като спечелиха с руска помощ изборите за Велико народно събрание през юни 1990 г., българските „социалисти“ продължиха просъветската си политика. През есента на 1990 г. в поредното правителство на Луканов за външен министър бе избран дипломатът от кариерата при Живковия режим, Любен Гоцев. Проблем за социалистите стана външното финансиране, след като техният кабинет обяви мораториум по плащането на външния дълг на страната. Въпреки сервилното отношение към Москва, Михаил Горбачов отказва поискания от Луканов половинмилиарден валутен кредит. „Промяна“ във външната политика на кабинета настъпи на 25 септември 1990 г., когато правителството на България стана член на Международния валутен фонд. Промяната всъщност е обикновена политическа хитрост.

След мораториума по дълга социалистите изпаднаха в пълна изолация по отношение на възможностите да получат пари от Запад. Секнаха големите и щедри кредити. Москва също бе в деликатно положение и не даде директно пари на българските си съмишленици. Но като компенсация за отказа, на София бе препоръчан медийният милиардер Роберт Максвел, който по това време (средата на 1990 г.) е бил вече фалирал. Контактите на КГБ с него слагат началото на един грандиозен план за валутни трансфери, финансови машинации и непочтени тайни операции за сметка на обедняла България. Във външнополитически план те дискредитират силно нашата страна, защото скандалният Максвел се обяви чрез контролираните от него безброй медии за „Цар на България“. Осъществени с помощта на КГБ, връзките на Луканов с медийния крал не дават никакъв допълнителен външен ресурс на фалирала България. Обратно – чрез криминални трансфери през финансовата империя на Максвел от страната са изнесени в посока Лондон, Дъблин, Лихтенщайн, Люксембург и Цуг национални богатства.

За да продължат своето управление, социалистите решиха да разделят властта с лидера на СДС Желев, когото избраха с абсолютното си мнозинство във ВНС за български президент. На 10 октомври 1990 г. финансовият директор на МВФ Мишел Камдесю се среща с Желев и даде да се разбере, че кредити в България ще влязат едва, когато фондът се убеди, че страната се управлява от правителство, което иска да осъществи пазарна реформа. Президентът току-що се беше завърнал от посещенията си в САЩ и Франция, където направи опит да убеди президентите Буш и Митеран, че България „не е вече комунистическа държава“. По този повод американците побързаха да се съгласят да ни дадат статут на най-облагодетелствана нация.

В плановете на комунистическите стратегии се оформи идеята за участие на „демократи“ в едно коалиционно, доминирано от БСП правителство. Кабинетът бе съставен в края на годината. Участието в него на няколко министри без червени билети спаси управлението на социалистите от финансов крах.

На 24 октомври 1990 г. ВНС прие Закон за деполитизацията, забраняващ членство на офицери и служители от армията и МВР в политически партии. Привидно законът трябваше да осъществи департизация на съдиите, прокурорите, следователите, служителите в разузнаването, контраразузнаването и Външно министерство. Дипломатите и офицерите обаче получиха нареждане от кадровиците на комунистическата партия да предадат партийните си билети, без реално да прекъсват контактите си с нея. По-сетнешното открито участие на генерали, офицери и дипломати в структурите на върналата се на власт БСП показва, че деполитизацията не се е състояла. Работата на органите на МВР, разузнаването, контраразузнаването и Външното министерство беше подчинена на просъветски и проруски цели. В коалиционното правителство на съдията Димитър Попов, с учас-

тието и на управляващи и на „опозиция“, бе избран за министър на Външните работи „оранжевият земеделец“ Виктор Вълков. Неговото министерстване е белязано с безличност.

През февруари 1991 г. в СССР започнаха процеси, в които се наложиха „твърдолинейните“ комунисти. На 13 януари съветските танкове окупираха литовската столица Вилнюс, а малко по-късно и столицата на Латвия – Рига. Реформаторът Горбачов отрече (но никой в света не му повярва) да е бил предварително информиран за грубите имперски действия в Прибалтика, където бяха дадени човешки жертви. Пред Съветското посолство в София студенти и привърженици на опозицията организираха първата антисъветска демонстрация след 1944 г. Русофилите им противодействаха със силите на Отечествена партия на труда. „Неоформената“ българска външна политика по време на управлението на коалиционното правителство е резултат от борбата между проамерикански и проруски настроените министри в кабинета.

Изчерпването на руските ресурси накара социалистите да хитруват, а представителите на опозицията все още не бяха затвърдили контактите си със Запада. И докато Москва знаеше добре кои са нейните хора в правителството, Вашингтон не беше определил своите. Затова България изчака в не много активна позиция разпадането на Варшавския договор. Все пак президентът на Чехословакия Вацлав Хавел и българският президент Желю Желев осъдиха използването на танкове от страна на Москва в Прибалтика и оповестиха, че ако не се стигне до среща на страните-членки на Политическия консултативен комитет на организацията на Варшавския договор (ОВД), която да разпусне съюза, Чехословакия и България ще действат едностранно в това направление. Двамата президенти се обявиха против реставрационните тенденции в Съветската империя.

В края на февруари 1991 г. в Будапеща, на последното заседание на Политическия консултативен комитет на ОВД, присъства външният министър Виктор Вълков. След почти 36-годишно съществуване бе взето решение до 31 март 1991 г. Варшавският договор да бъде разпуснат. В. Вълков обяви, че отсега нататък националната сигурност на България ще се гарантира от Парижката конференция за сигурност и сътрудничество в Европа.

Преди обявената дата за разпускането на ОВД, БСП започна пропагандна кампания за подновяване на съветско-българския договор от 1967 г., срокът на който изтичаше през месец май 1991 г. В края на март Висшият партийен съвет осъди в специална резолюция антисъветизма и русофобството като израз на неуважение към националната ни история. През май министър-председателят Димитър Попов посети с правителствена делегация Москва и се срещна със съветските си колеги, включително и с президента Михаил Горбачов. Отказът на руската страна да удовлетвори икономическите претенции на българите, задълбочи някои разногласия, които не бяха изгладени и през следващите години. След известно колебание правителството на Попов обяви, че договорът „за дружба, сътрудничество и взаимна помощ“ от 1967 г. е престанал да действа. Нова двустранна спогодба предстояло да бъде сключена на основа, различна от предишната. Част от елита на БСП не остана доволна от това развитие. През май партийният лидер Александър Лилев посети СССР със специална мисия, която трябваше да осигури запазването на тесните съветско-български връзки.

Посещението на американския вицепрезидент Дан Куейл на 7 юни 1991 г. в София бе известна подкрепа за радикализиращите се десни сили, но всъщност не обвърза с никакви конкретни ангажменти американската администрация на президента Буш.

Първоначално Желю Желев се изказа за запазване териториалната цялост на Югославия, но по-късно се коригира и подкрепи борбата на Словения за независимост. На 25 юни 1991 г. сръбски „партизани“, подпомагани от редовна югославска армия, нападنا Хърватско. Двете със Словения обявиха тримесечен мораториум върху декларациите си за независимост, но въпреки това още през август войски на федералната армия и сръбски четници започнаха на широк фронт война срещу хърватите.

Превратът на твърдите комунисти, с участието на тайните служби и армията в Москва, започна на 19 август 1991 г. рано сутринта. Начело на така наречения Държавен комитет по извънредното положение в СССР бе поставен вицепрезидентът Геннадий Янаев. В метежа се включиха партийните кадри от сталинско-брежневския набор, партийният апарат, държавните структури и КГБ.

Заговорът беше осъден от повечето държави и за няколко дни той се провали. Българският президент Желев заяви, че превратът е израз на безсилие от страна на комунистическата партия да осъществи мирен преход от тоталитаризъм към демокрация. Той прикани българите да подкрепят Горбачов и Елцин. Комунистическото парламентарно мнозинство ограничи реакцията на българското правителство до изразяването на „загриженост“ и надежда, че политическите и стопанските реформи в СССР ще продължат. Единствено Българската социалистическа партия и Китайската комунистическа партия отказаха да направят официален коментар на преврата. Важно обстоятелство е обещанието на Владимир Ивашко, заместник на Генералния секретар на КПСС Михаил Горбачов, дадено броени дни преди преврата, СССР и КПСС да подкрепят финансово и политически БСП в предстоящата предизборна борба.

След началото на метежа съветският посланик в София Виктор Шарапов, днес представител на криминалната „българо-съветска“ финансова групировка Мултигруп в Москва, се среща с министрите – социалисти от кабинета на Д. Попов. Инструктиран по специалния канал за свръзка на КГБ от ръководителите на преврата, посланик Шарапов настоя българска правителствена делегация незабавно да отлети за съветската столица и да договори с превратаджиите бъдещото стопанско сътрудничество между двете страни в изгода на София. Неговото предложение целеше правителството на България да легитимира узурпаторите на Кремъл пред очите на целия свят.

Когато на 20 август колони от танкове и бронетранспортьори потеглиха към сградата на руския парламент, Естония обяви своята независимост. На другия ден същото стори и Латвия, а хунтата в Москва се разпадна. През нощта срещу 22 август 1991 г. в столицата се завърна Михаил Горбачов, а Съветският съюз се беше вече променил. Повечето по-силни съветски републики прогласиха пълен суверенитет и забраниха върху териториите си КПСС.

Българските комунисти бяха морално и политически сломени. Те не успяха да попречат на прозападните сили в правителството да обявят на 26 август, че България признава официално независимостта на Литва, Латвия и Естония, дори по-рано от САЩ. След преврата посланик Шарапов бе отзован от София, но година по-късно се завърна с тайна бизнес-мисия на КГБ. Нов голям удар за БСП, която структурно и органически е поделение на КПСС, бе официалното разпускане на Съюза на съветските социалистически републики на 8 декември 1991 г. от ръководителите на независима Русия, Украйна, Беларус и Казахстан. Президентът на Русия Борис Елцин предложи на колегите си, по подобие на Британската общност след разпадането на колониалната империя, да се създаде от бившите страни – членки на СССР Общност на независимите държави (ОНД). На последния съветски държавен глава Михаил Горбачов не му остана нищо друго, освен да си подаде оставката. В същото време разпадането на Югославия се превърна в кървава драма. На 15 януари 1992 г. Германия и няколко членки на Европейската Общност признаха независимостта на Словения и Хърватско. На същата дата правителството на СДС, в отсъствието на външния министър Стоян Ганев, между два тура на президентските избори, с цел да ускори разпадането на Югославия и да подкрепи на предстоящия балотаж досегашния президент Желев, призна официално Словения, Хърватско, Босна и Херцеговина и Македония. Другата държава, която призна тогава Македония бе само Турция. Гърция протестира, като заподозря съгласуваност в действията на София и Анкара.

През март 1992 г. премиерът Филип Димитров направи неофициално посещение в Съединените щати. Когато през април същата година САЩ признаха Хърватско и Словения, а заедно с Европейската общност – Босна и Херцеговина, в отговор сръбските националисти започнаха да въоръжават босненските сърби. В следващите месеци, като целяха етническо прочистване на Босна, сърбите завзеха 70% от нейната територия. Босненската война се превърна в главна заплаха за мира на Балканите и в Европа. Изпращането на руски „сини каски“ в Босна даде възможност на Русия, за пръв път след изтеглянето на Съветската армия от Румъния през 1958 г., да стъпи на Балканския полуостров. Москва не скри своите добри чувства към сръбската национална кауза.

Глава трета

Русия сменя идеологическата обвивка на външната си политика и на политиката си към България

След забраната на КПСС БСП продължи своите контакти с бившите съветски комунисти, които преминаха в шовинистични и просъветски организации. Българските социалисти запазиха добри отношения с колегите си от Сърбия. На 7 май 1992 г. България беше приета за пълноправен член на Съвета на Европа. Нашите бивши комунисти започнаха да се цивилизоват от членуването си в Асамблеята на Съвета на Европа и да влизат в контакти с някои леви партии на Западната част на континента. По този начин, по отношение на външната политика, в БСП се очертаха две крила – проруско и прозападноевропейско.

Правителството на СДС бе заменено от коалиционен кабинет начело с президентския съветник професор Беров. Социалистическото болшинство, което го подкрепяше, даде почва за усиляне влиянието на руския и сръбския национализъм у нас. Новият руски посланик – Александър Авдеев – наследи отзования Шарапов в София. Доста безцеремонно господин Авдеев се намесваше във вътрешните работи на България. С присъствието си в сградата на парламента той подкрепяше правителството на Беров при много от „вотовете на доверие“. Закрепването в продължение на две години на тоя уж временен кабинет стана в интерес на Москва и на великоруските цели на Балканите. Руската политическа бруталност остана. Сега вече Кремъл и московският посланик започнаха да прикриват националните си амбиции зад по-модерната „либерална“ опаковка. Доказателство за това са подписаните от коалиционния кабинет българо-руски споразумения и възстановеното влияние на Москва и на левите сили в България.

Днешното „комсомолско“ правителство на БСП, както и повечето предишни правителства след 1989 г., не прогласиха ясна БЪЛГАРСКА ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЕ НА РУСИЯ. Това донякъде се дължи на известната променливост и неоформеност на самата Русия. За съжаление в десния спектър на българския политически елит няма пълна информираност, кои са главните политически играчи в Москва. Вярно е, че руският капитализъм е див, но за това пък е много по-истински от българския капитализъм. Можем да кажем без съмнение следното: Руският комунизъм бе успешно заменен с руския национализъм. Новата икономическа подложка дава сила на шовинистичната мечта за световен реванш на Русия.

След смяната на идеологията беше преценено с какви ресурси може да се обезпечи реализирането на „руския план“. Нефтът и природният газ се намират в изобилни количества върху федералната карта с полезни изкопаеми на Русия. Довчерашните сателити на Москва имат неизчерпаеми залежи и се държат в подчинено положение – под руски контрол са повечето находища и петролопроводни, строени от бившата съветска държава по стратегическите направления, свързани с военните интереси на империята. Опитите от страна на някои централноазиатски столици да пренасочат тръбопроводи на юг към Турция, Иран и Пакистан са подложени на строги санкции от страна на Кремъл.

След привидната смяна на външната политика от правителството на Луканов през есента на 1990 г., бившите български комунисти се разделиха на прозападно и на произточно настроени, за да имитират плурализъм, така както непосредствено след 1989 г. се разделиха на „СДС“ и „БСП“. И бившите руски комунисти, след забраната на КПСС, станаха „либерали“ – тия които контактуват със Запада и контролират природните богатства и капиталите и „консерватори“ – тия, които говорят с носталгия за „славното съветско минало“, издигат популистки и националистически лозунги и са против всякакви реформи с помощта на Запада. Национализмът и на първите и на вторите е

много по-умерен от ултранационализма на третата политическа разновидност в Русия – поддържащите от секретните служби Жириновски и компания. И трите, произлезли от бившата комунистическа партия групировки обаче, работят за националната идея.

Природният газ беше трамплин към политиката за сегашния руски премиер Виктор Черномирдин. След неговото посещение в България, отлагано поради стратегически съображения дълго време, русофилите у нас се противопоставиха още по-решително на българското присъединяване към НАТО. Руските агенти в София подготвиха грижливо това важно за тях посещение. „Атлантическият клуб“ – хората на Първо главно управление на ДС и КГБ – организираха визитата на бившият шеф на ПГУ и на КГБ генерал Леонид Шебаршин в България. Със своята широка публичност тя изигра ролята на официална реабилитация по отношение на съветските тайни служби у нас. Бившият главнокомандващ на обединените войски на Варшавския договор маршал Виктор Куликов обиколи България за 14 дни с антинатовска и просъветска мисия. Бившият шеф на несъществуващия вече Комитет за съветско-българска дружба Туполев възкреси спомените за „славното минало“. Използват се старите емисари, но идеологическата обвивка е леко променена. Руските цели на Балканите имат икономическо оправдание. Чрез своите суровини Москва налага геостратегическите си интереси по света, докато Америка обявява страните със суровини за зона на своите интереси.

По разположение България е удобна за прокарване на балканското направление на руските тръбопроводи към Югоизточна и към Западна Европа. В този контекст придобиха все по-ясни очертания предишните подмолни действия на българските комунисти от проруското „либерално“ направление. Именно те са силните съюзници на Русия у нас, защото успяха да осъществят една отдавна замислена стратегия за повторно икономическо обвързване с Москва. И за откъсването ни от цивилизованите икономически структури на Западна Европа.

Организираните след 1987 г. полудържавни-полупартийни, но напълно военизирани в България икономически структури и групировки, пренесоха през времето финансови и човешки ресурси, „верни до смърт на комунистическите идеали.“ (По-нататък ще приведем достатъчно доказателства, защо тъкмо съветските и българските тайни служби са били натоварени да изпълняват тази секретна задача.)

Замисълът се е състоял в това, да бъде интелектуално и материално осигурена една желана в бъдеще реинтеграция на връзките, разрушени след разпадането на Варшавския договор и Съвета за икономическа взаимопомощ. Превалираното присъствие на прозападни руски политици след 1991 г. във властта доведе до известно разминаване и дисбаланс в отношенията. Но интересите постепенно се уеднаквяваха.

От лятото на 1994 г. насетне в България започна форсирана подготовка за подновяване на старите проекти, свързани с пренос на нефт и газ през Балканите. През октомври същата година в Москва се сключи договор между правителствата на Русия и България.

Петдесет години преди това, през октомври 1944 г., в Москва, с цел да обезопаси фланговете на Британската империя на Балканите, премиерът Уинстън Чърчил сключи със съветския диктатор Йосиф Сталин „джентълменско споразумение“ за разпределение на полуострова на зони, подложени на прозападно и на съветско влияние. Британският премиер призна Румъния и България за „области жизнено важни за Съветска Русия“. И още, че „Великобритания ще се отнася с пълно уважение към действията на русите“. Месеци след сключването на това споразумение, Съветската империя се възползва до край от правата, които е предостави Западът.

Половин век по-късно България е отново обект на съперничество. Според българския представител, подписал през октомври 1994 г. споразумението в Москва, бивш шеф на Комитета по енергетика към правителството на проф. Беров – Никита Шервашидзе, подписаните за природния газ договори били доста мъгляви. Руснаците се опасявали за сключените с трети страни договори, чиито газ минавал през нашата страна. Но сме нямали право да откажем диспечерският център да бъде под руски контрол, защото газта била руска.

На 19 май 1995 г. в София, под ръководството на руския поданик Андрей Луканов се учреди българо-руското дружество „Топенерджи“. Стремешът на договарящите се бе, дружеството да бъде

независимо от политическите правителства и в двете страни. Целите на договора явно бяха дългосрочни и стратегически. Изпълнението на споразумението е резултат от подписаното от Н. Шервашидзе генерално съглашение за създаване на обща газова компания със съвместна собственост. Става дума за управлението на стотици милиони долари. Шервашидзе съобщи в интервю за близкия на руските интереси в „Стандарт“: „Ще цитирам един голям руски началник: „Ние можем да минем **през** вас, можем да минем **без** вас, но ние искаме да минем **с** вас – вие избирате.“ Ние естествено избрахме да минат с нас.“(?!?)

Според българския представител, обвързан по някакъв начин с Москва, причина за неговия избор било обстоятелството, че всички съседни страни били вече обвързани с руския „Газпром“. В Гърция – чрез смесеното руско-гръцко дружество „Прометей“, в Сърбия – чрез „Прогресгаз“, а в Румъния чрез „Ромгаз“. Ние сме били „единственият остров“(?), който все още „се съпротивлявал“. Имало остро съперничество между английското дружество „Бритишгаз“ и руското „Газпром“. Историческият аналог е зашеметяващ!

Англичаните искали да захранят цяла Европа, а „Газпром“ имал амбиции и към южната част на континента, където на Балканския полуостров все още се намира България. „За съжаление“ на енергийния шеф, ние сме били заложници на тази схватка и нямало изход. (?) „Представете си – в това съперничество се намесва някаква си България“, казва нашият „патриот“. „Просто ще ни прегазят.“

Цялата работа е в това, че руските агенти у нас получават вече добра заплата за занаята си. Шервашидзе щеше да получава няколко хиляди долара възнаграждение, като регистриран вече от Москва надзорник в „Топенерджи“ през главата на правителството на младите социалисти. Но те го отстраниха.

Комбинираното използване на сила – военна, икономическа, политическа и идеологическа (пропагандна) от страна на Русия и на нейните агенти говори за това, че прогнозата на Хънтингтън е малко преждевременна. След края на Студената война се очертава една нова биполярност, която все още не се разделя от „екватора“ на културите и религиите.

Първо, Русия има и план и сили, и амбиции да осуети приобщаването на част от бившите социалистически страни към Европа и към НАТО.

Второ, политическата идеология на съветизма вече успешно се заменя от икономическа идеология, която прикрива новата експанзия за утвърждаване на „зони“, свързани вече не с идеологическите, а с икономическите интереси на Русия.

Стъпките са замислени отдавна. Бяха акумулирани капитали и подходящи хора за по-добри времена. И те настъпиха след връщането на леви правителства на власт в Полша, Унгария, Гърция, България.

Както признава бившият шеф на КГБ генерал Леонид Шебаршин, в България той и неговите хора имали трайни приятелства. И сочи за пример Българо-руската инвестиционна банка, учредена от панславистките и КГБ-кръгове около Турист-спорт-банк, начело с милиционера Емил Кюлев, банка Славяни, управлявана от Лукановия послушник Г. Агафонов, Ортодоксалната банка, приближена до бившите служители на Държавна сигурност от ССИГ и др. Всичките близки до КГБ банки бяха създадени чрез криминално вложени пари от военно-промишления комплекс, секретните служби и заграбване на държавното участие в тях. Но тъй като представителите на новия български икономически елит похарчиха почти всичко, без да създадат нещо ново, те изпаднаха в дълбока криза. От тяхната негодност са недоволни московските им съдружници, които разполагат с неизчерпаеми ресурси.

Демонстративните убийства през 1993-1995 г. изкараха на показ сериозни разногласия и противоречия между българските „бизнесмени“ с червен генезис. Съюзниците търсят нови допирни точки във взаимоотношенията си. Във всички случаи българските контрагенти са послушници и хрантутници на руснаците. В цитираното интервю на Шервашидзе това е казано на открит текст.

Сблъсъкът между културите, предсказан от професор Хънтингтън, ще трябва малко да почака. Русия върви по стъпките на Америка, като прави опити да замени избелелите червени знамена на идеите със зелените доларови флагове на икономическите интереси.

3. 1. Западът няма нищо против, да получава енергоносители от Русия

На 3 август 1995 г. във Франкфурт на Майн международен консорциум от 27 западни банки начело с германската Комерцбанк, отпусна на руското акционерно дружество „Газпром“ 1,3 милиарда немски марки кредит за финансиране на частта, падаща се на „Газпром“, в германско-руския съвместен проект МИДАЛ-СТИГАЛ. Парите бяха поискани от руския премиер Черномирдин, частен акционер в руското дружество. За по-малко от месец искането му бе удовлетворено.

Освен Комерцбанк в консорциума участват още четири водещи немски банки: Дойчебанк, Байрише Хипотекебанк, Дрезденербанк и Векселбанк, всяка от които инвестира по 100 милиона марки. Седем европейски и японски банки внесоха по 60 милиона марки в очакване да реализират 15% печалба.

Ще бъде изградена мрежа от магистрални газопроводи и разклонения на територията на Германия. Според в. „Файненшъл таймс“ става дума за първия етап от много по-грандиозния проект за изграждане на газопровод дълъг 6 000 километра от новите находища на Русия до нейните западноевропейски партньори. Германският партньор е компанията „Винтерсхал“, съвместното предприятие се нарича „Вингаз“. До 2 010 година делът на „Вингаз“ на германския пазар ще достигне 15%. Сближаването на руските „либерали“ около премиера Черномирдин и западните капитали е неоспоримо.

Борбата за влияние между Великите сили не навсякъде протича чрез преговори. В Централна Азия битката се води между Русия, Съединените щати, Турция и Иран. Тук голямата игра на политика и пари тепърва предстои, защото на територията на Узбекистан се намира най-голямата златна мина в света, която дава до 50 тона злато на година. Казахстан притежава неизчерпаеми залежи на петрол и една четвърт от световните запаси на уранова руда. Туркменистан е четвъртата страна по залежи от природен газ и петрол.

В края на август 1995 г. турската министър-председателка Тансу Чилер посети Казахстан, Узбекистан и Туркменистан. В Алмати – столицата на огромния Казахстан – тя подписа договор за предоставяне от Анкара на заем от 200 милиона щатски долара. Парите са за подпомагане на земеделието. Още 300 милиона долара за финансиране на турски проекти ще отпусне турската Ексимбанк. От 1991 г., когато бившата съветска република обяви независимост, Анкара е инвестирала в Казахстан 2 милиарда долара за изграждане на инфраструктура. Чилер даде да се разбере, че ще вложат поне още 5 милиарда долара за строителството на петролопровод, който през територията на Турция ще трябва да снабдява Западна Европа.

Смесена банка беше учредена с Узбекистан.

Новият руски елит е едновременно и съперник и партньор на западния.

Първо, за съперничеството: Бившият държавен секретар на САЩ в администрацията на президента Рейгън и бивш шеф на НАТО, Александър Хейг, представлява като експерт интересите на Туркменистан. В разрез с руските интереси, републиканецът Хейг помага на Туркменистан да се изтръгне от прегръдката на Москва, като изгради петролопровод на стойност 6 милиарда долара, който да не минава през територията на Русия, а на Иран. Смяната на посоката на тръбопроводите от „Запад“ към „Юг“ е в стратегическите планове на републиканците за пресичане на новите руски икономически амбиции.

Второ, за партньорството: Един от лидерите на Демократическата партия на САЩ и бивш посланик в Москва, Робърт Строс, със своята адвокатска фирма представлява интересите на правителството на Казахстан и на руската нефтена компания „Лукойл“. Последната акционерна фирма е водещ участник от руска страна в стария каспийски проект, в който участват също British Petroleum, Amoco Corp., Statoil, Exxon, McDermott International, Pennzoil, Unocal Corp., Ramco Energy, саудитската компания Delta Nimir и турската Turkish Petroleum. **През октомври 1995 г. Азербайджан подписа договор** с международен консорциум за разработване на петролните залежи в Каспийско море и даде на руската „Лукойл“ най-голям дял в сделката. Споразумението за разработването на находището Карабах, обявено от азербайджанския президент Гейдар Алиев, е победа за Москва, която отдавна се бори за по-голямо влияние в региона.

Руският петролен гигант „Лукойл“ има 32.5-процентен дял в проекта на стойност 1.7 млрд. долара. Италианската Agip, която обяви, че ще работи с „Лукойл“, притежава 30 процента. Американската компания Pennzoil също има 30-процентен дял, а азербайджанската държавна компания SOCAR – 7.5 на сто.

В лицето на „Лукойл“ Русия контролира сегашните петролопроводи чрез другата руска компания „Транснефт“, под чието управление се намират всички преносни съоръжения от Каспийско към Черно море.

Интересите на двете партии в САЩ се преплитат понякога в зависимост от силата на натиска, оказван върху техните представители. Министърът на енергетиката Уилям Уайт посети Азербайджан, където обсъди проекти за транспортиране на нефт през Турция. Същите проекти се обсъждат с Армения, Грузия, Казахстан и Туркменистан от страна на сегашната администрация на демократите. Москва се оказа притисната в ъгъла, когато на 1 юли 1994 г. Турция затвори Босфора за тежкотоварни танкери, с което спря руския експорт на нефт през Черно море. По тази причина магистралният нефтопровод Новоросийск – Бургас – Александруполис стана жизненоважен за Москва.

Истинската причина за войната срещу Джохар Дудаев в Чечня бе стремежът на Русия да възстанови чрез сила контрола си върху нефтопровода, по който минава азербайджанският нефт за Новоросийск.

3. 2. Започна руско-турска дипломатическа война за контрол над Босфора

В продължение на 500 години Русия и Турция са водили десетки войни за контрол върху Проливите.

Със своите 800 метра ширина и 30 километра дължина Босфорът разделя Европа от Азия. Най-новите апетити днес са свързани със стремежа на Великите сили да превозват нефтения поток към международните пазари. Много пари и много политически амбиции се свързват с Босфора и Дарданелите. За да бъдат урегулирани взаимоотношенията, през 1936 г. в гр. Монтьрьо, Швейцария, бе подписана международна Конвенция. Съгласно нея, на Турция се предоставя правото да управлява преминаването през Проливите, но само по време на военни действия. В мирно време Конвенцията предвижда свободен транзит за всички кораби – „през деня, през нощта, под каквото и да е флаг, без никакви формалности“.

Това не беше по вкуса на Сталин и той се опитваше да промени положението, но е добре за сегашната политика на Елцин. Днес Русия не може да ги контролира и за това е доволна от свободния достъп до Проливите.

На противоположното мнение е Турция. Тя има претенции върху свободния транзит на корабите да бъдат въведени ограничения. Нейните интереси са: политически, икономически и екологически.

1. Раждането на нови самостоятелни нефтени държави на Кавказ и в Централна Азия мотивира стремежа на Турция и на САЩ да засилят влиянието си в тези райони. Надпреварата с Русия е за правото да се транспортира техен нефт и газ извън района на Проливите.

2. Ако танкерите могат свободно да преминават Босфора, икономическата и политическата победа ще бъде за Русия. И обратно – ако суровият петрол се отправи към турските средиземноморски терминали, без да преминава през руска територия и без да се товари на нейните черноморски терминали, в такъв случай Проливите няма да се използват, а икономически и политически благоприятствана ще бъде Турция. Това е достатъчно обяснение за голямото напрежение, което се създаде, след като турското правителство обяви своето решение да ограничи корабоплаването през протоците.

3. Анкара има мотивировка и от екологически характер. Честите разливи на нефт във водите на Протоците са в повечето случаи причинени действително от руските огромни танкери. Сблъсъците се случват ежегодно: През 1981 г. – 2, през 1991 г. – 57, а от 1982 до 1992 г. инцидентите са били 155.

Анкара представи пред Международната морска организация на ООН (ММО) проект, в който се предвижда разрешителен режим за преминаване, под контрола на турските власти. ММО разгледа проекта на Турция и го отхвърли. Всички черноморски държави начело с Русия квалифицираха предложението на Турция като едностранно нарушение на Конвенцията от 1936 година.

*

Масштабните инвестиции на най-големите западни компании, свързани със разработката, добива и износа на нефт и газ от богатите находища на Azerbaidzhan, Kazakhstan и Turkmenistan, изострият апетитите на Русия, Турция и Иран за дял от най-големите пари.

В началото на 1993 г. между Турция и Azerbaidzhan беше подписан договор за съвместно строителство на нефтопровод. Но през 1994 г. приятелски настроеният азерски президент, избран от Народната партия, беше свален с помощта на Русия от проруски настроения бивш член на ЦК на КПСС и шеф на КГБ в Баку, Гейдар Алиев. Договорът с Турция беше изоставен след осъществения по заповед от Москва преврат и за това два месеца по-късно Анкара обяви своето решение за ограничаване на танкерния трафик на нефт.

*

В битката на големите интереси на Великите сили се включиха и наследниците на световните лидери:

Първо – синът на проруски настроения азербайджански президент, Натик Алиев, е поставен от баща си за президент на държавната петролна компания „SOCAR“. Натик заяви открито, че всички проблеми на Azerbaidzhan в момента произлизат от сблъсъка на интереси между Русия, Съединените щати, Турция и Иран. С помощта на семейство Алиеви Русия е далеч напред и държи контрола върху вътрешната и външната политика на своята бивша република. Там, където интересите съвпадат, старият комунистически елит вплете своите наследници и синове в деловите контакти със западните делови среди.

Второ – синът на бившия номенклатурчик и сегашен руски премиер, Виктор Черномирдин – Черномирдин-син, е президент на мощния руско-германски газов концерн „Вингаз“. Чрез „Мултигруп“ компанията снабдява с газ и български купувачи.

Трето – синът на гръцкия милиардер Лацис – Лацис-младши лобира в полза на руския проект за пренос на азерски нефт през Новоросийск и Бургас към гръцкия терминал в Александруполис. За да засили руските позиции в противовес на турските интереси, Лацис-син активира прогръцкото лоби в Съединените щати. Той агитира и успя да покани на специална среща в Солун през пролетта на 1995 г. бившия американски президент – републиканец Джордж Буш и редица банкери.

Четвърто – синът на американския адмирал Робърт Парис – Скот Парис-Младши, чийто баща е консултант към Пентагона и собственик на фирма за търговия с оръжия „Мейтрикс“, е съдружник на Илия Павлов – зет на бившия шеф на военното контраразузнаване (поделение на ДС) и президент на Мултигруп България АД. Скот Парис и Илия Павлов държаха общ бизнес в регистрираната във Вирджиния, САЩ, корпорация IBI, която контролираше редица казина в Южна Америка.

Изводите са следните: Младите наследници на западния и на източния елит Алиев, Черномирдин, Лацис, Павлов, Парис и т.н. имат претенциите да формират новата световна икономическа политика. Защищавайки специфичните интереси на Великите сили, които родителите им до сега представляваха, те участват в прехода от идеологическо противопоставяне към икономическо конструиране и партниране между Запада и Изтока.

Именно за това беше борбата през последните години в бившите страни от Източния блок – кой да наследи източниците на властта, а от там и представителството. Битката беше спечелена от олигархията, наследила стария комунистически елит.

Част от тези наследствени елити ще се провалят, част ще бъдат елиминирани и дори пожертвани, но около останалите ще се утвърди „класата“, която и в бъдеще ще върти политиката и капитала.

Глава четвърта

Последици за света от разпадането на Съветската империя

„Едни империи се въздигат, други се разпадат.“

(неизвестен автор)

Като предисловие към следващата тема предлагаме редове от беседи, записани след 1970 г. от журналисти в разговори с бившия министър на външните работи на СССР по времето на Сталин – Вячеслав Молотов: „Ако ще вървим напред – да вървим към международната революция, няма нищо по-праволнейно.“ „Като министър на външните работи виждах своята задача в това да разширявам колкото е възможно повече границите на нашето Отечество. По отношение на тази задача със Сталин се разбирахме чудесно.“ „Зная, че трябваше да минем през терор и не ме е страх от тази дума...“ „Помня как Ленин обвиняваше Сталин в мекушавост и либерализъм: „Каква диктатура? Имаме власт като желе, а не диктатура!“ „Знаете ли какво, каза Сталин, ако няма международни компилации мисля, че Комунизмът ще настъпи през 1960 година.“ „Независимо от това, че можех и да не оцелея, ако той беше поживял повече, смятал съм го и го смятам за велик човек...“ „Ролята на Хрущов е много лоша. Той даде свобода на тези настроения... пусна на свобода звяра, който сега причинява големи вреди на обществото. Този звяр го наричат хуманизъм. А фактически това е еснафство.“ „И в ръководството на Партията имаше Солженициновци. И тогава трябваше да ги търпим, и сега.“ „Смятам, че за последните няколко години най-голямото постижение за нас, комунистите, е появата на двама души –най-напред Андропов... А другият човек е Ярузелски.“ (Старият болшевик не можа да поживее, за да оцени по достойнство и Горбачов – б.а.) „Искаме да живеем по-добре. И искаме и заслужаваме, но това става бавно. По дяволите това месо, само да пукне империализмът!“ „САЩ е най-прекрасната страна за строителството на социализъм. Там Комунизмът ще настъпи преди да е настъпил във всички останали държави.“ „Мисля, че мечтата на Контрреволюционерите няма да се сбъдне. Нашата държава ще остане най-силната. И целият социалистически лагер.“ (Москва, 1970–1984 г., цитатите са от списание „Избор“)

*

Разпадането на Съветския съюз, предшествано от разпускането на Варшавския договор, СИВ и Социалистическия лагер, нанесе силен удар върху утопичната марксистко-ленинска идеология и върху нейната зловеща еманация – Теорията за кървавата Световна революция. Диалектическият материализъм и политическата икономия на социализма показаха своята историческа несъстоятелност. А класовата омраза и диктатурата на пролетариата, начело с комунистическа партия, останаха в паметта на човечеството като антихуманни, утопични визии, в името на които загубиха живота си 60 милиона души.

Кому бе нужна Октомврийската революция? Кому беше от полза системата за тотален контрол, концентрационните лагери, многобройните „освободителни“ войни, чистките на политически противници, гладът и културното разорение? Историята ще отговори на тия въпроси.

Разпадането на Съветската империя бе последвано от глобален идеологически и политически вакуум, който неравномерно се запълваше с либералните идеи на Запада, комбинирани (под знамената на национализма) с независимостта, реда и демокрацията.

Сривът на комунистическите идеи на Изток се отрази като срив и на левите движения на Запад. „Ние наистина бихме могли да разграничим демократичния социализъм (на Запад) от „дър-

жавния социализъм“ или комунизъм (на Изток), но всъщност и двата вида социалистически системи се провалиха“, заяви англичанинът Уйлям Рийс Мог.

И докато оценките на консервативната десница и на либералния център на Запад бяха естествено негативни, събитията в Източна Европа успяха да преобърнат представите и на левицата. Според историка с леви убеждения и дългогодишен член на Британската комунистическа партия Ерик Хобсбаум, „които вярваха, че Октомврийската революция е врата към бъдещето на световната история, разбраха, че са сбъркали.“ За това и в цяла Западна Европа комунистическите партии, по примера на колегите си от Източна Европа, побързаха да изхвърлят думата „комунизъм“ от наименованията си. Така сториха и българските комунисти на своя извънреден конгрес след големи колебания. Те прежалиха символа на своята утопия. Но според Зигмунд Бауман, социализмът продължава да бъде заместваща комунизма утопия – „утопия на съвременната епоха“, изтласкала всички останали.

Ако утопията на нашето време е социализмът, то смъртта на социализма трябва да означава и смъртта на утопията, смята професорът от Кент – Кр. Кумар. Според Франсоа Фуре при целия шум, който се вдигна от Източна Европа, не дойде нито една нова идея. Хабермас нарича събитията „революция, която тече назад; революция, която прочиства пътя, за да настигне изпуснати преди това събития“. „Революцията на интелектуалците“, беше всъщност една революция отгоре, поставила си за цел спасяването на провалилия комунистически модел. Поради конспиративната си прозаичност тя беше лишена от всякаква нова идеология или идейност.

Михаил Горбачов и КГБ, чрез своята резидентура активно подкрепяха съпротивата срещу консервативните режими. Тяхното ограничено намерение беше да реформират социализма до „социализъм с човешко лице“ и затова липсваха нови идеи. Съветският съюз трябваше да се промени, за да оцелее, но променяйки се той повлече и режимите на държавите-сателити. СССР заемаше върха на властовата пирамида в Източна Европа. Докато КПСС, Съветската армия и КГБ бяха опора на управниците в другите социалистически държави, те се крепяха въпреки народните вълнения. Щом подкрепата от Москва се оттегли, управляващите номенклатурни елити веднага загубиха влияние и легитимност. Те не бяха способни да черпят от там и да използват силата, на която се крепеше тяхната власт. Режимите рухнаха, лишени от поддръжката на по-силния. Горбачов лиши от власт управниците на източноевропейските държави, защото не изкара нито веднъж войските на Варшавския договор извън казармите, както сториха това предшествениците му Хрущов и Брежнев през 1956, 1968 и 1981 г.

След 1989 г. Съветският съюз демонстрира своето скъсване с доктрината Брежнев и с пролетарския интернационализъм. Москва се отказа от демагогските изрази на сила от типа на: „Ние винаги помагаме на всички народи, без да дочакаме техния зов.“ По повод събитията в Унгария и Полша през месец май 1989 г., външният министър Едуард Шеварднадзе заяви, че той не вижда случай, при който съветски войски ще окупират страна от Варшавския договор, както това е ставало до сега. Даже на срещата в Букурещ през юли същата година Шеварднадзе и Горбачов отклониха искането на диктаторите Чаушеску и Хонекер за въоръжена интервенция срещу правителството на „Солидарност“ в Полша. През декември 1989 г. представителите на страните-членки на Варшавския договор осъдиха окупацията на Чехословакия през 1968 г. Върховният съвет на СССР погребва доктрината Брежнев съвсем, след като потвърди това взето решение.

Военно-политическата доктрина Брежнев бе заменена от доктрината „Синатра“ – една неясна смесица от разкаяние и хленч, която отразяваше добре състоянието на разпадащата се Съветска империя. На 25 октомври 1989 г. говорителят на Министерството на външните работи на СССР Геннадий Герасимов определи нейната същност по следния начин: „Всяка социалистическа страна сама решава кой път да поеме.“ Съветската армия получи команда повече да не се намесва, когато сателитите на Москва започнат да напускат „социалистическия лагер“. А КПСС престана да настоява за монопола на братските комунистически партии върху властта в техните страни. „Времето на Комунистическия интернационал изтече. Всички партии са напълно и необратимо независими“, обяви М. Горбачов. На Парижката конференция за сътрудничество и сигурност в Европа през 1990 г. той разкри общия замисъл като свеждащ се до използване „шанса да изградим непознат досега

Световен ред“. За целта Съветският съюз става държава, „която ще се придържа към правилата на Закона и политическия плурализъм“.

Днес реваншистки настроени представители на КГБ твърдят, че през есента на 1989 г. никой не управлявал социалистическата система. Отчитали се единствено реакциите на Западните страни. Никой не контролирал процесите, „започнати така лекомислено от него“ (от Михаил Горбачов), а западните аплодисменти напълно „му замаяли главата“. Същите бивши разузнавачи смятат, че вътре в КГБ не съществувала прогноза за толкова голям срив на СССР. Те естествено контролирали процесите така, че разпадът да не протича толкова драматично. Техните опити за пълен контрол върху процеса обаче били пресечени след националната конференция на КПСС през 1988 г. „За съжаление Горбачов дори не продаде страната, той просто я подари“, оплака се бившият шеф на КГБ генерал Шебаршин. Външното разузнаване непрекъснато събирало информация и оказвало коригиращо въздействие върху процесите на дезинтеграция в социалистическите страни. В направените прогнози Централата предупреждавала ръководителите в Кремъл за опасността от разпадане на Варшавския договор. КГБ следял и реакцията на противниците от САЩ и НАТО.

В мемоарите си „Годините на Даунинг стрийт“, бившата министърпредседателка на Великобритания Маргарет Тачър си спомня за подкрепата, която тя самата е оказала на Горбачов и на неговата „перестройка“. „Днес си мисля, че всички ние на Запад надценихме способността на създадената и поддържана с насилие Съветска империя да понесе раждането на политическата свобода. Може би слушахме твърде много дипломатите и западните експерти...“ Едно закъсняло разкаяние!

Към края на 1989 г. комунистическите режими дължаха на западни банки близо 150 милиарда долара. Как и по какви причини беше натрупан от източните диктатори този огромен дълг? Кои бяха тия банки и правителства, които го бяха разрешили?

Някои политолози твърдят, че американската мечта за Нов световен ред била внушена от международния банкерски елит, съсредоточен във всемогъщи финансови и политически организации като групата на Билденбергите, Съвета по международни отношения, Трилатералната комисия, Световната банка и Международния валутен фонд. Несъмнено банкерските среди участваха активно в дестабилизирането на източните диктаторски режими. Но щедро раздадените невъзвръщаеми милиардни кредити трудно се връзват с решителните мерки за ограничаване и натиск върху режимите, каквито бяха мерките на КОКОМ и изтощителната военно-стратегическа програма „Звездни войни“. Права е М. Тачър – твърде много се вслушваха в съветите на бюрокрактизирани дипломати западните ръководители.

Причините за разпадането на комунистическата система са много и различни. Процесът беше полиетиологичен и полипатогенетичен. Основно свойство на затворените системи като „лагера на социализма“ е неизбежното достигане предела на равновесие, след което, въпреки привидно високия порядък на илюзията за стабилност, следва необратимото системно разпадане. Затова разпадането на социалистическата система протече лавинообразно, под формата на верижна реакция, вътрешната енергия за която започна да се натрупва след 1956 г.

В България реакцията беше овладяна от бившите комунисти и те я направиха управляема. Ако е вярна генетичната теория за онаследяването на свободата като определящ белег на морално-ценностната система на човека, то човешката популация в страните от Източна Европа се оказа генетично обременена. Това не се отнася в голяма степен за народите от Централна Източна Европа, които още след 1956 г. избраха свободата „да живеят в истина“ пред несвободата „да живеят в лъжа“ по определението на Вацлав Хавел.

На международния семинар по декомунизация, проведен през месец ноември 1992 г. в София, руският посланик Александър Авдеев определи ситуацията така: „Чрез болшевизацията на държавата (б.а. – има се предвид СССР) се извършваше масова лумпенизация на всички социални слоеве и групи. Кризата в обществото, промишлеността и селското стопанство е родена от лумпенизираната идеология... Сталинският модел на социализма също е роден от лумпенизирания мироглед. Лумпенизацията на обществото роди некомпетентност и безотговорност. А Чернобил е разрушителната същност на самата система.“ Към думите на посланик Авдеев бихме могли да добавим са-

мо това, че именно поради болшевизацията и лумпенизацията стратегите на демагогския „мирен преход“ овладяха толкова лесно процесите на трансформация на системата в Русия и в България.

Независимо от всички теории, неоспорим факт е това, че комунистите проведоха през годините на своето управление една чудовищна селекция. Толерираше се движението на послушна и декортирана човешка енергия за целите на една измислена от болни мозъци социална утопия. Свободните по дух бяха преследвани, затваряни и убивани. Но твърде скоро античовешката социална селекция се обърна срещу авторите си. Тяхната насилническа система се срива. Поради същата причина днес те не разполагат с достатъчно качествен и волеви човешки ресурс за простото ъ реформиране. Защото е невъзможно провеждането на каквито и да било истински промени без наличието на свободни човешки личности.

4. 1. След октомврийската революция, отново „революция отгоре“

Към средата на 80-те години социалистическата система беше изчерпана като модел. „Перестройка“ на системата започна открито да провежда Михаил Горбачов – третият Генерален секретар на КПСС след смъртта на Брежнев. Какво го накара да поеме по неизвестния път на промените? Немислимо е да се смята, че причина за неговото решение е някакво вътрешно засилване на демократичните движения в СССР, защото Комитетът за държавна сигурност и по негово време, както и по времето на Сталин и Брежнев, се справяше без всякакви проблеми с изблиците на недоволство в рамките на империята. И с дисидентското движение.

Западни политолози смятат, че наред с методичното концентриране на власт, решаващ фактор за съдбовните горбачови действия бил и „свободният му начин на мислене“, който обаче не преминавал в безпринципност. Дали това наистина е така? Фактите са безмилостни. Бившият член на Политбюро на ЦК на КПСС и бивш съветник на Михаил Горбачов мисли тъкмо обратното. Като най-голям недостатък на съветския лидер неговият съветник – Александър Яковлев, изтъква постоянния му стремеж към компромиси... От господар през 1985 г. в 1991 г. той се превръща в безпомощна жертва на безпринципния си компромис да търси подкрепа за реформаторските си действия в лагера на противниците на промените. Същевременно Яковлев признава важната роля на Горбачов за събитията в България след 1989 г.

През 1994 г. Тодор Живков потвърди тези факти по следния начин: „Ние трябваше да търсим решение единствено в рамките на комунистическата партия и на социалистическата система. Такава бе позицията на М. Горбачов... За нашите действия следеше кадровата съветска агентура в Политбюро, в ЦК, в органите на МВР. Над 800 души търговски и дипломатически корпус.“

Според президента на Русия Борис Елцин, „Горбачов е роден за лукавия ориенталски тип управление, но изпитва ужас от частната собственост“. За сметка на него, Елцин преодоля комунистическата гнусливост от частната собственост.

„Никога не съм свалял Тодор Живков“, заяви хладнокръвно лукавият Горбачов по същия начин, по който, след нападението на съветските танкове в Прибалтика през зимата на 1991 г., избяга от отговорност.

Третият Генерален секретар на КПСС след Брежнев, Михаил Горбачов, дойде на власт благодарение на даденото от него обещание да продължи линията на предшествениците си Черненко и Андропов. В самото начало на своето управление той издигна формулата „колкото повече демокрация, толкова повече социализъм“.

В духа на реваншизма, заради загубените позиции, друг негов съветник и член на Политбюро – професор Медведев, изрази съжаление, че екипът им е допуснал разпадането на СССР и това, българо-руското сътрудничество да бъде прекратено.

Официалната политическа и пропагандна линия дълго време се придържаше към непогрешимостта на лениновото учение и към историческата целесъобразност и справедливост на проведената от него Октомврийска революция. Чрез превърнатите в клишета внушения за гласност и преустр-

ройство, стратегическите информационни центрове целяха разбиването на силно вкоренените идеологически догми на комунистическата пропаганда. И докато мумията на Ленин стоеше непокътната в мавзолея, официалната пропаганда беше пренасочена срещу зверствата на Сталин, а след 1988 г. – срещу авторитаризма на Брежнев по време на ръководения от него период на застой.

Според оценки на цитирани вече дейци на КГБ, гласността и преустройството са наченати още от бившия шеф Юрий Андропов. Нека да подредим съветския опит за реформиране на социализма в няколко периода:

Подготвителен период, по времето на който бившият шеф на КГБ и Генерален секретар на КПСС Юрий Андропов и обкръжението му правят критичен анализ на процесите, които протичат в страните от социалистическия лагер. Прогнозите на анализаторите сочат пълна икономическа и политическа катастрофа на системата след непродължително време. Съставен е стратегически план за реформиране на социализма, така, че той да оцелее. Започва съгласуване със Запада на личностите и началните техни действия за прилагане на плана за спасение. Още през 1984 г., в качеството си на министър-председател на Великобритания, Маргарет Тачър посрещна в Лондон Михаил Горбачов и похвали в пресата него и съпругата му Раиса.

Въпреки липсата на политици и икономисти в мозъчно декортираното съветско общество, КГБ и КПСС откриват необходимите личности за извършване на необходимите дейности.

В книгата „КГБ: ПОГЛЕД ОТВЪТРЕ“ авторите Андрю и Гордиевски ни припомнят, че Горбачов е горещо подкрепян от КГБ като приемник на умиращия генерален секретар Черненко. През декември 1984 г. външното разузнаване – Първо главно управление (ПГУ) на КГБ, подготвя старателно срещата на бъдещия генерален секретар на КПСС М. Горбачов с Маргарет Тачър. Като резидент на Централната в Лондон, Гордиевски непрекъснато информира Горбачов за обстановката в английската столица. Благодарение на КГБ неговото посещение се увенчава с голям успех. Същевременно срещата на „Даунинг стрийт“ (улицата, където се помещава Правителството на Великобритания – б.а.) разсейва направените преди това внушения на съветските ръководители в Кремъл от страна на ПГУ за „опасност от ракетно-ядрено нападение от територията на Острова“ срещу СССР. Манипулациите на КГБ по отношение на престарелия съветски ръководител Черненко продължават чрез засилване значението на заплахата, наречена в СССР СДИ – Инициативата на американския президент Роналд Рейгън за стратегическа отбрана на Запада – „Звездни войни“.

Според авторите на цитираната книга, КГБ дешифрира пред съветските лидери истинския смисъл на икономическото и научно-техническото изоставане на Съветската империя от Запада. Включително това, че Белият дом и ЦРУ гледат вече на СССР като на „Горна Волта с ракети“. Американците събират разузнавателни данни повече за катастрофиралата съветска икономика, отколкото за нейните въоръжения. Повишил се и техният интерес към нуждите на Москва от зърнени храни, животинска продукция, парични кредити и чуждестранна валута.

За жалкото състояние на икономиката най-добре информирани са били шефовете на съветското разузнаване, които заложили на нелишения от личен чар Горбачов да поправи положението. Данните, които изнася той пред останалите членове на Политбюро, са направени така от КГБ, че да впечатлят немошните кремълски старци с неговата информираност и далновидност. Докладите поставят личността на Горбачов в изгодна изходна позиция и така след смъртта на стареца Черненко, с пряката помощ на КГБ, Михаил Сергеевич е избран на поста Генерален секретар на КПСС. Симпатията е взаимна.

Още в началото на своето управление Горбачов подкрепя последното голямо разширение на КГБ. Към март 1985 г. Централата има близо 400 000 служители само на територията на СССР, освен огромната мрежа от информатори по целия свят. По негово време правят кариера бъдещите шефове на разузнавателната империя – Крючков и Шебаршин, започнали издигането си на постове като шефове на приоритетното при Горбачов Външно разузнаване (ПГУ). „Новото мислене“ на новия съветски лидер несъмнено е повлияно силно от информацията на КГБ и по-конкретно на ПГУ. За пръв път московски ръководител води със себе си на посещение в чужбина началник на разузнаването: През декември 1987 г. шефът на Външното разузнаване (тогава Владимир Крючков), посещава заедно с Генералния секретар на КПСС Вашингтон. Според Гордиевски, на съвест-

та на издигнатия от Горбачов за ръководител на КГБ, Крючков, лежи убийството на българския дисидент, писателя Георги Марков. Крючков изпратил специалиста от лабораториите на КГБ по специалните отравяния генерал Голубев в София да занесе отровата на служителите от българските служби на Държавна сигурност. Крючков имал пряко отношение към възродителния процес в България и към терористичните актове, проведени в страната през 1985 г. Своя истински образ шефът на КГБ и любимец на Горбачов, Владимир Крючков, показва по време на ръководения от него опит за преврат в Москва през август 1991 г. Ликът на другия любимец – генерал Леонид Шебаршин блесна по време на специалното му посещение през пролетта на 1995 г. в София.

Завършва подготвителният период и идва време за **Първия етап на Перестройката**, който започна с една абсурдна за алкохолизираното руско население противоалкохолна акция. След избирането му от априлския пленум през 1985 г. за Генерален секретар на КПСС, Горбачов започна пълната компрометация на Партията, като заповяда изкореняване на лозята, закриване на винзаводите и залавяне и осъждане на уличните пияници. Защото нямаше друг по-сигурен начин от борбата срещу алкохолизма и лумпенизирането, чрез който да бъде компрометиран толкова силно режимът.

Другият деец на тайните служби, грузинецът Едуард Шеварднадзе, беше определен от съставителите на плана за спасяване на СССР за министър на външните работи на империята.

Малката елитна групичка около Горбачов издигна в първия етап на перестройката силно мъглявите за тогавашния руски жител лозунги за „ново мислене“, „общочовешки ценности“, „плюрализъм“ и др. подобни. Приоритет е даден на разчупващата старите привички вътрешна политика на гласност и преустройство. Предвидена е силната съпротива от страна на консервативните среди и за това на медиите е поръчана антисталинистка критика.

Многословният и обаятелен Горбачов обикаля страната и пропагандира взетите на въоръжение лозунги за гласност и преустройство, които въздействат най-вече психологически на подкориято на лумпенизираното население. Алкохолната акция, въпреки съпротивата срещу нея, създава впечатлението за твърдост и решителност на режима. Първата снежна топка, от която по-късно се образува лавината, е пусната по склона на човешкото въображение. Тя затрупва съпротивата на партийната номенклатура.

Първият етап завършва с разпадането на вътрешните връзки, поддържащи имперската система. Но поради големите външни отстъпки, към 1990 г. Горбачов губи доверието на КГБ. Разпадането на социалистическия лагер, на Варшавския договор и на СИВ не са влизали в първоначалния замисъл на стратегите. Очертаващата се изолация на СССР е в резултат на големите отстъпки, направени на Запада. За това КГБ и консервативните апаратчици и военни търсят начин техният доскоросен довереник Горбачов да бъде сменен.

Вторият етап на преустройството започна с опита за военен преврат, организиран от КГБ през 1991 г. Неуспехът на преврата доведе до разпускането и на КГБ и на СССР. С разпадането на империята беше намерен нужният човек – бившият функционер на КПСС, Борис Елцин. На купола на танка, пред Белия дом в Москва, като нов Ленин, той обяви извън закона Държавния комитет по извънредното положение и стана господар на положението. До края на 1991 г. нямаше вече нито КПСС, нито СССР, нито Михаил Сергеевич.

Третият етап на трансформациите в империята започна с изкуствено форсирания метеж от 1993 г., наречен „Октомврийска революция №2“. (На него се спираме по-подробно в следващите глави на книгата.)

4. 2. Оценката на Михаил Горбачов

Според Горбачов срещата между него и президента на САЩ, Джордж Буш, на остров Малта означавала края на Студената война и ликвидацията на военните блокове. Но това всъщност не е така. Благодарение на големите отстъпки, направени от Съветския съюз, беше ликвидиран само

единият военен блок – тоя на Варшавския договор. Пак според Горбачов на обикновените хора и на държавите от социалистическия лагер била дадена възможност за самоопределение и за свободен избор. На прага на XXI-ви век освен общоглобалните проблеми, върху социалистическите страни се били натрупали и специфичните проблеми на тоталитарните режими – потъпкването на инициативата, свободомислието и правата на човека. Това довело до спъване на развитието. По тая причина през 70-те години темповете започнали да спадат. Изоставането в техниката и технологията от развитите страни се увеличило застрашително. Горбачов осъзнал, че това е криза на модела, натрапен от Москва на отделните социалистически държави. И че историческата загуба е необратима. За това юздата била отпусната, ситуацията се променила чрез въздействието отгоре и започнал „истинският и нужен процес на идентификация на народите и на държавите“.

Същинската цел на перестройката е скрита в следното изказване на нейния баща: „Колкото по-бързо станат тези вътрешни процеси, толкова по-бързо ще тръгне и РЕИНТЕГРАЦИЯТА МЕЖДУ НАШИТЕ СТРАНИ, необходимостта от която вече осезателно се чувства. Но реинтеграция не в смисъл, че ще тръгнем на щурм с щикове (спомнете си изказването на Големия руски началник, цитирано от бившия шеф на българската енергетика Никита Шервашидзе – б.а.), както беше по-рано, а вече с разбирането, че сме си необходими един на друг“ (цитат от интервю в софийския вестник „Труд“). Ето, такъв е бил стратегическият замисъл на промените, разкрит през 1994 г. от главния им изпълнител Горбачов.

През 1989 г. с помощта на КГБ е избран екипът, който трябва да осъществи перестройката в България. Петър Младенов, Добри Джуров и Андрей Луканов са политически доверените лица на апарата, на армията и на КГБ, способни да започнат нужната на Руската империя дезорганизация в борба с привържениците на Тодор Живков и на част от ДС. **За да осъществят повторната реинтеграция в подходящ за Русия исторически момент.** Мащабите са толкова големи, че едно такова планиране може да бъде само приблизително, но събитията след 1989 г. показват, че съзнателно насочване, чрез методите на приближението, съществува. Уточнението е във връзка с това, че средствата за осъществяване на реинтеграцията ще бъдат повече икономически и политически, отколкото идеологически.

През 1992 г. М. Горбачов основа и започна да ръководи Международен фонд за социално-икономически и политологически изследвания, който е всъщност цял стратегически институт, покровителстван от Федеративното Руско правителство и от неизвестни международни финансови институции. Разположен е на цели два етажа в сградата на Финансовата академия към правителството в Москва. За българския читател няма да е съвсем безинтересен фактът, че „Фондът Горбачов“ поддържа тесни контакти с проруската и прокомунистическа фондация „Славяни“ в София. Тя работи в организационен, финансов и пропаганден план най-активно за реинтеграцията на България към Новата Руска империя.

Според съветника на Горбачов във фонда – апаратчика Михаил Загладин, именно „Фонд Горбачов“ имал грижата за мира на Балканите. Това изказване той направи на специално организирана конференция през май 1995 г. в София. Фондът работи активно за изграждане на православна ос на Балканския полуостров, ръководена от Москва.

След 1991 г. се появили публикации, в които се съобщава, че милиони долари са вложени от КПСС чрез КГБ в гръцки фирми и банки. Реинтеграцията на юг от Дунава е подготвяна отдалеко с хора и с пари. През 1980 г. КГБ поема мисията да пропагандира идеите на социализма в чужбина чрез издаването на Голямата съветска енциклопедия в Гърция. От своя страна ЦК на КПСС в лицето на Леонид Замятин и същия цитиран съветник Загладин, одобрили проекта и го предложили на секретариата на ЦК. В три секретни документа от април 1980 г. се споменава името на собственика на гръцкото издателство „Акадимос“, Георгиос Бобалас – по онова време – директор на издателска къща съвместно с Янис Яникос. Единадесет години по-късно, през 1991 г., точно на него са прехвърлени повече от половината акции на издателството „Правда интернешънъл“ АД в Москва при твърде странни обстоятелства.

Според вестник „Либерасион“ през 1995 г. София се налага като най-сигурния съюзник на Москва. „Превръщайки се в предмостово укрепление на Русия в Европа, всъщност България е тази, която прави най-големия подарък.“

В теоретични спорове с политолози от Съединените щати Горбачов признава, че комунистическият модел е неприложим, че е утопия, докарала социалистическите страни до „тупик“. В същото време обаче, той поискал и САЩ да се откажат от „износа на американския начин на живот“ тъй, както Русия се била отказала от „износа на революция“. В това негово искане се проектира бъдещият конфликт между американската и постсъветската култура, който ще бъде всъщност конфликт между Американската империя и Новата Руска империя, ако по-силният е позволи да се състои.

Изграждането на Нова Велика Русия ще бъде целта на **Четвъртия етап** от трансформацията на Съветската империя.

4. 3. Конспиративността е задължителна за революциите – отгоре

Според в-к „Молодая гвардия“ Горбачов дълго време е работил като шеф на отдел по дезинформация на КГБ. Без инициативата на това „съветско учреждение“ разрушаването на компартията, отказът от нейната ръководна роля, отказът от диктатура на номенклатурата, отказът от монопола на държавната собственост и отказът от пирамидата на тоталитарната държава, биха били невъзможни.

В полза на номенклатурата и в името на нейното бъдеще, КГБ замисля и провежда в обстановка на пълна конспиративност преврата през август 1991 г. начело с шефа на Централата Крючков. Така, въпреки резултатите от референдума, по време на който населението на СССР пожела да бъде запазен Съюзът, неуспешният преврат даде достатъчно основание на президента на Русия Борис Елцин да забрани КПСС и да разпусне СССР и КГБ.

Ясно е като бял ден, че и за двете революции-отгоре (Октомврийската от 1917 г. и Перестройката след 1985 г.), мнението на народите на Русия и СССР не е имало за организаторите никакво значение. „Винаги и навсякъде социализмът ще се строи във времена на разруха и глад, така и трябва да бъде...“, казва Ленин. Същото се отнася и за „строителството на капитализма“ в по-ново време. Примерът от периода на сталинското управление показва, че гладът на обикновените хора никак не притеснява властващата върхушка. Жестокостта на репресивните органи е гаранция за тях, че нещата няма да бъдат изпуснати от контрол.

Самата авторитарна власт е неспособна на каквито и да било промени, а населението няма възможност да се противопостави отдолу на могъщия полицейски апарат. Управлението на бившия шеф на КГБ, Юрий Андропов, показва, че по-реалистично за псевдореформирането на режима е било засилването на социалистическия ред чрез прилагане на административни и репресивно-наказателни мерки. Затягането на трудовата дисциплина, налагането на наказания по служба, условната или ефективна съдебна присъда и уволнението са част от набора от действия, предприети от Андропов, за да спаси отиващата към гибел система. Тия репресивни мерки нямат нищо общо с истинското демократично преобразяване на обществото от силите на самото общество. Такива сили в обществото на Съветския съюз през 1985 г. и доста по-късно, нямаше организиране.

Без да омаловажаваме ролята на Андропов и на Горбачов, към реформите отгоре те бяха подтикнати не от народния натиск, нито от народното недоволство, а от логиката на политическите борби вътре в апарата на КПСС, на армията и на КГБ. И от промененото съотношение на силите на международната арена. Ако не бяха открили Михаил Сергеевич, апаратът и международните кръгове щяха да изберат Сергей Михайлович Горбачов, който да осъществи техните цели.

Според автора на антиутопията „1984“ – Джордж Оруел, който контролира миналото, той контролира и бъдещето. Който контролира настоящето, той контролира и миналото. Оруел познава само четири начина управляващата група да загуби властта:

1. Ако е била победена от външен враг.
2. Ако е позволила зараждането на недоволна и силна средна група.
3. Ако е загубила увереността в себе си и волята да управлява.
4. Ако е управлявала некомпетентно, хората са се разбунтували и са я свалили от власт.

В утопичните тоталитарни общества всички изброени начини са практически сведени до неизпълнимост. Или, както казва героят от романа „1984“, Уинстън, по повод пазарска свадка на 300 изгладнели жени: „Те няма да въстанат, докато не се осъзнаят, а не могат да се осъзнаят, докато не въстанат.“ Четирите причини за смяна на властта могат да се проявят поотделно, но по-вероятно е те да настъпят едновременно. И въпреки това управляващата номенклатурна класа има средства да се предпази от всичките три причини, без първата, и да остане на власт.

Най-важен фактор според Оруел е психическото състояние на управляващата класа. А според нас още по-важно е обстоятелството, че номенклатурната класа беше победена от своя външен враг. Номенклатурата управляваше некомпетентно, но хората нито в Русия, нито в България се разбунтуваха. Бунтове имаше само в страните, където днес се осъществяват успешни реформи. Именно в тях се зародиха силни недоволни средни групи, а управляващата група беше загубила увереността и волята си да управлява. И понеже това не се случи в Русия, Украйна, България и Молдова, двигател на промените там станаха борбите вътре в апарата на управляващата партия.

Култът към личността на Сталин и авторитарният режим на Брежнев създаваха илюзия за монолитност на управлението. Основен негов принцип бе утвърждаването на абсолютната власт на една личност над останалите. Главни действащи фигури в тая система бяха Сталин и Брежнев, които успяваха да пресекат своевременно опитите на всяка опозиция да застраши личната им власт. Основен техен инструмент бе апаратът на КГБ. За да предотвратят създаването на опозиция, те провеждаха политика на периодично подновяване и обезкръвяване на висшия апарат. Така създадоха монолитна, но болна структура, която провеждаше политика, почиваща на личните интереси и взаимоотношения между членовете на вътрешно обвързаната група.

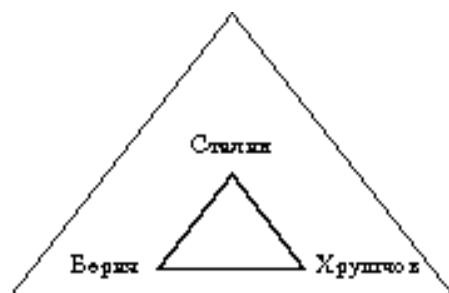
На пръв поглед високата степен на порядък в подобна система е придава голяма стабилност. Но от теорията е известно, че една строго подредена система е толкова по-близо до неравновесие, колкото порядъкът в нея е по-голям, защото, с намаляване на възможността за постъпване на енергия в системата, намалява и възможността за нейната самоорганизация. Непроменящата своите основни структури система във вечно променящия се свят се определя като затворена. Следователно в затворените тоталитарни общества се достига предел на вътрешното равновесие, след който следва тяхното неизбежно разпадане.

Лавинообразното протичане на процеса е обсъждано в стратегическите центрове на КПСС и КГБ. За да се предпазят от катаклизми, управляващите елити направиха успешни опити за контролиране на верижната реакция на разпадане в интерес на номенклатурата. Те поеа процесите „на ръчно управление“ с цел отслабване на разрушителното им въздействие. Изкуственото забавяне на трансформацията в Русия, Украйна, Румъния и България е основна причина за неуспеха на промените. Реинтеграцията на бившите социалистически страни, според стратегическия замисъл на авторите на преустройството, е вече невъзможна за страните от Централна Източна Европа, които (за разлика от България) се измъкнаха от прегръдката на бившия хегемон.

4. 4. Началото на края

Голямото сътресение в съветската система настъпва след смъртта на диктатора Сталин през 1953 г. Наследниците му Хрушчов и Маленков се разделят на два враждуващи лагера. Чрез Министерството на вътрешните работи (МВД) Берия се подготвя да овладее абсолютната власт. Но в съ-

юз с армията срещу него застава партийният апарат. Конфликтът е назрявал още от времето на Сталин. По негово време, след войната, ръководството на СССР било осъществявано по класическата формула във вид на триъгълник:

Според закона на Паркинсън, който се отнася за системи от военно-бюрократичен тип, задължително е съперничеството и борбата за власт между двамата заместници на началника в една бюрократична организация. След смъртта на Сталин се изостря борбата между групировката на Берия и КГБ, от една страна, и групировката на Хрушчов, в съдружие с апарата на КПСС, от друга. Победа удържа апаратът, който успява да подчини органите на Държавна сигурност. Според тоталитарните традиции Хрушчов трябвало да стане новия диктатор. Срещу него била организирана опозиция, която го свалила от власт през 1964 г. Този преврат е проявление на новите противоречия и борбата за власт вътре в самия апарат. Разобличението на сталинските репресии е оръжие в борбата на ЦК на КПСС за укрепване на позициите си. По този начин обаче се поражда положителна обратна връзка, която все по-трудно се контролира от самия апарат. Разнообразието поражда информация (разкритията), а информацията предизвиква нуждата от ново разнообразие (нови разкрития).

Духът от бутилката беше изпуснат след разкритията за зверствата на тоталитарния режим, защото заедно с тях на повърхността изскочиха и сериозните икономически проблеми на системата. Те пък предизвикаха обсъждането на възможностите за реформа и за пръв път след 1964 г. се появиха реални конфликтни противоречия между реалните социални сили и съществуващия режим. Хрушчов застана на страната на реалните социални сили, икономистите-реформатори, които се противопоставиха на официалните сталинистки идеолози. Според западни наблюдатели в началото на 60-те години в СССР се зародил плурализъм на мненията и на личните свободи. Противоречията със съществуващата деспотична система били вече налице. За да продължи да съществува, тя трябвало или да сложи край на плурализма, или да се реформира.

След като оглавил реформаторското крило, Хрушчов се оказал неволно в опозиция на издигнатия го до върховете на властта апарат. Нежеланата реформи номенклатурна класа го свалила чрез преврат. На негово място поставила неосталиниста Брежнев. Противоречието възникнало от това, че сериозен кандидат за поста Първи секретар бил произлезлият от средите на КГБ Шелепин. Но апаратът предпочел по-слабия и по-послушен от него Леонид Брежнев. За да овладее положението, той започнал вътрешни борби срещу хората на Шелепин. Победа удържали неосталинистите от идеологическия отдел на ЦК на КПСС, които подкрепили сивата фигура на Брежнев. Като се опрял на огромните възможности на шефа на КГБ – Юрий Андропов, той прочистил тотално своите противници от ЦК и Политбюро. След 1967 г. триъгълникът на властта бил оформен от

Идеологът Суслов успял да отстрани кагебиста Андропов, който се появява начело на страната чак след физическата смърт на Суслов. Борбата на КГБ за власт срещу апарата на КПСС се проявява още през 1980 г. като борба срещу корупцията в Москва. Андропов пръв ѝ организира.

Битката за брежневското наследство, след смъртта на диктатора на застой, не била толкова ожесточена, колкото битката за наследството на Сталин след 1953 г. Причина за това е измирането на почти цялото брежневско Политбюро. От естествена смърт. Политическата борба по върховете на империята не затихва, въпреки категоричната победа на КГБ над апарата след възкачването на Ю. Андропов на трона „Генерален секретар на КПСС“.

На Запад е широко разпространено схващането, че в политическата система на Съветската империя по времето на Брежнев съществуват три главни сили: Партията, Армията и КГБ.

Сравнявайки положението на Партийния апарат, Армията и КГБ, Восленски отбелязва, че само партийните структури и КГБ са способни да контролират цялата държава, включително и Армията. За разлика от тая на Запад, политическата борба в социалистическите страни се опира не на социална основа, а на държавни структури. Ролята на политиките на Изток се определя единствено от ролята и влиянието на ръководените от тях държавни и партийни органи.

Според политолога А. Браун от Великобритания, след смъртта на Брежнев в ръководството на СССР се оформят три групировки:

1. Консерватори (остатъците от брежневисткото политбюро).
2. Привърженици на реформите за обновяване на социалистическата система чрез груба административна сила и укрепване на дисциплината (военните и средите свързани с КГБ).
3. Лидери, които желаят демократични преобразования в рамките на социалистическата система (апаратчици от по-ниско ниво). Последните две групи били на едно и също мнение относно това, че срещу корупцията може да застане само лидер като Юрий Андропов. Обединението на последните изкачило на власт шефа на КГБ.

Отстраняването на консерваторите, чрез множество скандални разобличения в пресата за корупция, отприщва „гласността“ в съветското общество. Цел била укрепването политическите позиции на Андропов. Това е вторият етап след 1956-64 г., когато плурализмът на мнения съзнателно се регламентира в обществото. Информацията на официалните медии, пропускана чрез контролиращия апарат на КГБ, предизвиква трудно контролируемо разнообразие, което става източник на нова информация и на нова власт.

Смъртта на Андропов предизвиква нова борба за лидерство. След кончината на престарелия Черненко изгрява звездата на Горбачов. Той успява, защото е лидер с двойно осигуряване – човек и на апарата и на КГБ.

1) За да концентрира повече власт в ръцете си и за да се справи с остатъците от групата на Берия, новият Генерален секретар започва кампания, разобличаваща репресиите от времето на НКГБ-МГБ.

2) Елиминирането на консервативната върхушка от партийния апарат започва чрез борбата срещу корупцията.

3) За отстраняването на дошлите заедно с Андропов консерватори, Горбачов се нуждае от нови средства, по-съвършени от предишните. Именно сега той ще избере пътя, от който връщане вече няма – дезинтегрирането на цялата система.

Във военно-бюрокрачните системи се спазва строга йерархия. Затова проникването в горните етажи на властта на външни за системата лица с цел реформиране или ликвидиране е непосилно. В затворените системи, като социалистическата, само вътрешните борби на апарата, придружени от силен външен натиск, могат да предизвикат пълно неравновесие и поява на многообразие.

Авторитарният режим унищожава всяка опозиция, но не е в състояние да опази своите бюрократични структури от вътрешно съперничество в борбата за власт. Конфликтите се изострят най-много, когато режимът е обезглавен. Групираната, която се стреми да вземе и да укрепи властта си, често влиза в коалиция с реформаторски сили, чиито действия и стремежи е подтикала дотогава.

4. 5. Раждането на новия руски капитализъм или как старата съветска номенклатура се трансформира в нов политически и икономически елит

Елитът е управляващата част на обществото, която взема решения от национално значение.

Политическият елит са лицата, които формално или неформално заемат постове, свързани с приемането на решения от общодържавен мащаб. Това са депутатите, членовете на правителството, президентът и неговите съветници, висшите съдебни магистрати, лидерите на най-влиятелните политически партии, областните управители.

Бизнес-елиът е тази част от управляващата върхушка, която влияе на държавната политика според размера на контролираните от нея капитали.

В сравнение с руските, българските „едри“ бизнесмени са просяци от Московската гара или дребни джебчии. За да анализираме процесите на трансформация в средите на номенклатурата по време на преустройството, ще обозначим стария елит като Брежневски, а новия като Горбачовски и Елциновски корпус. Българският аналог на това обозначение са съответно Живковски, Лукановски и Желевско-Димитровски корпус.

Старата номенклатура.

Ако искаме да разберем промените в състава на елита, трябва да си припомним какъв беше по-рано той. Старият елит, това бе старата брежневска номенклатура. Най-точна характеристика на номенклатурата в съветското общество е направил Михаил Восленски.

Съветският елит има следните по-съществени признаци:

1) Номенклатурен характер. Списъците с най-важните длъжности се съставяха в ЦК на КПСС. Назначаването на тия длъжности на когото и да било, бе възможно само със съгласието на съответния за номенклатурния ранг партийен орган. Следователно елитът на социалистическото общество представляваше от лица, които заемаха висши постове, утвърдени от Политбюро или от Секретариата на ЦК на КПСС (БКП за България).

2) Монолитност на елита. Въпреки различния вид длъжности, влизащи в списъка на висшата номенклатура, съветският елит бе монолитен по своя характер. Всички членове на избраната каста по онова време, бяха едновременно членове и на Комунистическата партия. Т.е. те задължително изповядваха една и съща идеология и спазваха етикецията на съветското общество.

3) Определена структура. Ръководството на страната се представляваше от членовете на Политбюро и секретариата на ЦК на КПСС (БКП). Те олицетворяваха висшата законодателна власт. При липса на разделение на властите те прилагаха и висшата съдебна и изпълнителна власт. **Ръководството на апарата** на ЦК на КПСС упражняваше реалната изпълнителна власт, като беше фактически над Министерския съвет. **Членове на елита от по-нисък ранг** бяха: Ръководствата на регионалните – областните, краевите и републиканските комитети на КПСС; Министрите; Ръководи-

телите на силовите структури; Дипломатите от най-висш ранг; Ръководителите на казионните организации и съюзи.

4) Съветският елит имаше строга йерархичност. Още по времето на Сталин номенклатурните длъжности бяха разделени на 14 ранга. **Генералният секретар на ЦК на КПСС** стоеше на върха на партийно-държавната номенклатурна пирамида. **Членовете на Политбюро, кандидат-членовете на Политбюро и секретарите на ЦК на КПСС** бяха след него. Следваха лицата, назначени с решение на Политбюро.

В номенклатурата на Политбюро влизат първите, а понякога и вторите секретари на областните и градските комитети на най-големите градове, министрите на Съюза, висшите военни, посланиците във всички социалистически страни и в страните от „голямата капиталистическа седморка“, директорите на значимите заводи от военно-промишления комплекс (ВПК), ръководителите на творческите съюзи, главните редактори на централните партийни издания. Лицата, назначени с решения на секретариата на ЦК на КПСС. В номенклатурната група на секретариата влизат заместник-министрите, вторите секретари на областните комитети, първите секретари на областните изпълнителни комитети на съветската власт и т.н.

Следват:

– Лица, назначени след съгласуване с отделите на ЦК на КПСС.

– Лица, назначени след съгласуване с областните комитети, градските комитети, районните комитети, а за някои длъжности и с първичните партийни организации.

Йерархичният принцип се изразява в изискване към лицата да се издигат от стъпало на стъпало в ранговете на елита тъй, както става това във военизираните структури на армията. В партийната и държавната йерархия, както и във войската, изключенията от правилото са голяма рядкост.

5) Рекрутация. Съветският елит нямаше право на самовъзпроизводство и семейственост. Децата на висшите номенклатурчици нямаша право да наследят високите постове на родителите си. За тях номенклатурата създаваше специални номенклатурни постове и училища. Голямо недоволство и ожесточение предизвикваше в партийните среди нарушаването на този принцип. Силно пострада популярността на Леонид Брежнев, на Николае Чаушеску и на Тодор Живков, когато те издигнаха в редиците на висшия елит свои родственици, дъщери и синове.

6) Мобилност. Членовете на съветския елит имаха задължението да бъдат местени по волята на Партията. А от кандидатите за повишение в йерархията се изискваше да работят в различните географски райони на СССР, на всички географски ширини. Принципът беше известен под наименованието „кадрова закалка“. Взаимстван е от принципа за мобилност в армията.

7) Принцип за вътрешна ротация. Съветският елит задължително се подчиняваше на изискването за вътрешна ротация на кадрите, които бяха номенклатура на КПСС. Номенклатурната кариера се завърташе от Партията в различните сфери на човешката дейност: комсомолско-стопанска; партийно-стопанска; комсомолско-партийна; държавно-партийна; милиционерско-стопанска; партийно-дипломатическа и т.н.

Най-често практикуваната вътрешна ротация бе издигането от комсомолска на партийна или от партийна на държавна работа и обратно.

Партийно-дипломатическата кариера вещаеше залез за номенклатурчика преди отстраняване или пенсиониране.

8) Право на привилегии. При социализма съществуваше скрита система, която осигуряваше на номенклатурата определени привилегии в зависимост от ранга. Номенклатурчиците не бяха богати по западния стандарт, но в сравнение с обикновените хора, които живееха в условията на недоимък и дефицит, техните привилегии бяха значителни. Именно системата от привилегии в сферата на личното потребление, обслужването, контактите със Запада, пътуванията и натрупаните пари, мотивираха членовете на част от съветския елит да подкрепят идеята за трансформиране на партийно-държавната социалистическа система в системата на държавния капитализъм. За целта номенклатурният елит трябваше да се избави от обременителните за него принципи и задължения, от вътрешнопартийния контрол и от опеката на тайните служби, и да трансформира себе си в нов елит с нови по-големи привилегии.

Раждане на новата олигархия. Етапи, през които мина трансформацията на номенклатурата.

Преустройството, започнато от Горбачов, съдържа в себе си преустройство на Съветската империя и на номенклатурната ѝ система. За целта стратегията на преустройството изобретиха тъй наречената „кадрова месомелачка“. Изобретението смля голяма част от стария Брежневски елит, при което бяха приложени майсторски кадрови маневри. През 1989 г. се проведе безпрецедентна в историята на висшата номенклатура чистка. На априлския пленум на ЦК на КПСС бяха изпратени в оставка 74 члена и 24 кандидат-члена на ЦК.

Чистките разклатиха основите на стария партийен елит, като разрушиха вътрешните връзки на поддържалите се десетки години личности и групи. Целенасоченото и планирано отслабване на апарата протече в следните етапи:

1) Елиминиране на Политбюро на ЦК на КПСС.

Чрез прилагането на авторитарни похвати Горбачов и неговият екип отслабиха активността на Политбюро и Секретариата. Те задълбочиха кризата на властта, като разрешиха честотата на провежданите заседания:

През 1986 г. Политбюро заседава	40 пъти;
През 1987 г.	– 38 пъти;
През 1988 г.	– 33 пъти;
През 1989 г.	– 22 пъти;
През 1990 г.	– 9 пъти.

Секретариатът на ЦК е ликвидиран като колективен орган. Престижът на висшето партийно ръководство спада.

През 1987 г. Горбачов ликвидира икономическите и промишлените отдели към партийните комитети. Това води до отстраняване на КПСС от контрола върху икономиката и върху изпълнителната власт, без да бъде заменен от друг вид контрол. Същото става и в България. (Пълната безконтролност в нашата страна продължи до 1995 г.)

2) Елиминиране на партийното ръководство.

Това стана чрез прилагането на специални постановления. Можем да го определим като въвеждане на „директивен плурализъм“. От 1986 до 1988 г. се издадоха редица нормативни документи, чрез които много партийни пълномощия бяха предадени на Съвета на народните депутати. През 1987 г. се увеличи числото на кандидатите за едно депутатско място. На практика започна промяна на изборителната система. През 1988 г. от партийна конференция на ЦК на КПСС са приети решения за: а) разграничаване функциите на Партията от тия на държавата; б) изменение структурата и състава на партийния апарат; в) отказ от номенклатурния принцип при подбора на кадрите и замяната му с алтернативни избори; г) мандатност до два мандата за изборни партийни и депутатски длъжности; д) забрана участието в парламентарни избори за членове на изпълнителната власт; е) многомандатни избори и промяна на органите за държавно управление; ж) ново изменение на изборителната система и обновяване на законодателството.

През 1989-90 г. започва открита политическа борба във връзка с изборите за народни депутати на СССР. В резултат от нея: а) центърът на властта преминава чрез избори от ЦК на КПСС в Конгреса на народните депутати и Върховния съвет на СССР; б) отменена е закрепената до тогава в конституцията ръководна роля на КПСС; в) въведен е институтът на Президентството; г) проведени са републикански и местни избори; д) зараждат се нови политически партии, които си поставят за цел отстраняването на КПСС от реалната власт.

След откриване на Конгреса на народните депутати, на горбачовото обкръжение става ясно, че този конгрес не е вече предишният напълно послушен на ЦК на КПСС орган.

Според в-к „Куранти“, на заседание на Политбюро, проведено на 22 март 1990 г., Михаил Горбачов приканил висшето ръководство на КПСС да не се поддава на паника, когато станели известни резултатите от изборите за Конгрес.

Шефът на КГБ, Владимир Крючков, успокоил присъстващите и Горбачов, че има възможност чрез своята агентура да спре „Демократичната платформа“ и хората на Борис Елцин. Неговите думи били: „Нещата са под контрол. Изглежда сме подценили нашите възможности. Всички наши агенти са избрани в Конгреса. С изключение на трима-четирима, всички успяха, дори и тези, срещу които застана лично Елцин.“ Премиерът Рижков допълнил: „Ако дойдат Елцин и неговите хора, те ще използват Русия, за да унищожат Съюза.“ Предположението на Рижков се сбъдна. Елцин разпусна СССР и КГБ. След изборите за Конгрес започна сложната игра на тайните служби срещу него. Затова ще направим малко отклонение и ще си припомним каква роля изигра в историята на Съветската империя Комитетът за държавна сигурност на СССР.

ВЧК – ГПУ – ОГПУ – НКВД – НКГБ – МГБ – КГБ са наименованията на мощната тайна полиция на тоталитарния съветски режим.

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА СПРАВКА ЗА КГБ

Без да надценяваме, но и без да подценяваме ролята на това огромно „учреждение“, нека да разгледаме неговата дейност през времената на перестройката.

На 7 декември 1917 г. Ленин заповядва да бъде учредена „Всероссийская чрезвычайная комиссия“ (ВЧК). През 1922 г. комисията е преименувана в „Государственное политическое управление“ (ГПУ). До 1934 г. получава името „обединено“ и става ОГПУ. След 1934 г. – „Народный комиссариат внутренних дел“ (НКВД), после „Народный комиссариат государственной безопасности“ (НКГБ), „Министерство государственной безопасности“ (МГБ) и накрая – „Комитет государственной безопасности“ (КГБ). Разформирован е с Указ на руския президент Борис Елцин от 19 декември 1991 г. Историята на 74-годишната Държава без граници, наречена КГБ, свършва. Започва историята на Министерството на безопасността и вътрешните работи на РСФСР.

Апаратът на КГБ към 1991 г. е над 1 милион души. Агентурната мрежа на организацията е огромна.

„КГБ е съветско учреждение. То работи с план и отчет за изпълнението му, с карти за почивка, партийни и комсомолски събрания – всичко, което съществува и в другите съветски учреждения. Следователно в КГБ има... и бюрократична тъпота, и кретенизъм, и вдъхновение, и интриги, и сервилност – всичко. И дума не може да става за безпогрешна работа и вълшебна прозорливост – както ни ги описва съветската пропаганда.“ (Из „Номенклатурата“ от М. Восленски).

В своя роман „1984“ Оруел нарича нежно тайната полиция „Министерство на любовта“. Но КГБ не е икона на комунизма, а обикновено номенклатурно учреждение, в което с връзки и партийни протекции работи една от разновидностите на съветската номенклатура.

За служителите в КГБ хората със свободно и самостоятелно мислене са или карриеристи или врагове, или мошеници или психически увредени. В средите на кагебистите цари кастов дух. Преобладават сталинистите. Кастовите интереси и привилегиите се защитават под благовидния предлог за служене на Отечеството. От великоруски и съветско-имперски позиции върхушката на КГБ, дори след разпадането на СССР, не признава загубата на империята в Студената война и търси реванш. По необективна оценка на КГБ разпадът бил повече резултат от вътрешни причини и поради примитивизма на съветските вождове, безпомощността и тяхната недобросъвестност.

След това кратко отклонение нека продължим да следим успоредно етапите, през които премина отслабването на апарата и ролята на Комитета за държавна сигурност.

3) Предаване властта на новоизбрания Конгрес.

След започване работата на Конгреса на народните депутати, Политбюро на ЦК на КПСС престава да бъде средище на властта в Съветския съюз. Изборите за президент на Русия бяха проведени през юни 1991 г. и са също в рамките на третия етап от предаването на властта. Борис Елцин стана първия президент на Русия. Няколко месеца преди това той е вече редовен абонат на секретната информация, съставяна от КГБ. След изборите, по нареждане на Крючков, президентът на

Русия получава пълния набор от материали, които се изпращат и на Горбачов. Последният губи доверието на разузнавателния елит още през 1990 г.

Пълната победа на президентските избори срещу кандидата на старата номенклатура – Рижков, засилва позициите на Елцин сред част от ръководството на КГБ. Руският президент е забелязан от президента на САЩ – Буш и от анализаторите на ЦРУ като възможна алтернативна политическа фигура на Горбачов. По време на третия етап на трансформация на старата номенклатура се извършват най-големи промени – КГБ е отстранен от пътя на новия елит, СССР е разрушен.

НОВИЯТ ЕЛИТ в по-голямата си част съвпада с партийния, от чиито недра произлиза. Но той не е напълно тъждествен със старата номенклатура. Изборите стават алтернатива на номенклатурните назначения. Те изведоха на политическата арена и нови личности, по-качествени и по-надарени от предишните. И все пак най-важните постове във Върховния съвет получават членовете, кандидат-членовете и секретарите на Политбюро на КПСС. Председател на Върховния съвет става А. Лукьянов. Председатели на двете палати стават съответно Р. Нишанов и Е. Примаков – бъдещият шеф на Външното разузнаване и външен министър на Русия. Н. Рижков е премиер.

4) Създаване на новия бизнес-елит.

НОВИЯТ БИЗНЕС-ЕЛИТ беше създаден на четвъртия етап от трансформацията на старата номенклатура.

За трансформацията е приложен седмият номенклатурен принцип – принципът за вътрешната ротация. По познатата схема и по поръчение на Партията беше създаден комсомолско-стопански, партийно-стопански, милиционерско-стопански и т.н. бизнес-елит. За да възстанови контрола над либерализиращата се икономика в страната, който сам изпусна, Горбачов създава „алтернативна икономика“ или както я нарича Е. Лигачов – „комсомолска икономика“. Още през 1987 г. при ЦК на ВЛКСМ (Комсомола), под ръководството на КПСС е организиран Координационен съвет на центровете за научно-техническо творчество на младежта (ЦНТТМ) и мрежа от организации към всеки районен комитет на Комсомола. Това е първата бизнес-структура в Съюза. Нейните функции се заключаваха в превръщане на безличните и неконвертируеми „дървени“ съветски рубли в конвертируема валута. Нито едно държавно предприятие по същото време нямаше право да провежда подобни валутни операции.

След като получи своите привилегии да печели, ЦНТТМ започна да трупа валута от посредничество между организации и частни лица – до 30% печалба, от която само 5% отчисляваше за ЦК на КПСС. Всички сътрудници на ЦНТТМ бяха комсомолски функционери или милиционери. Такъв отговорник беше назначен и към ЦК на БКП. Същият механизъм, по който беше даден стартът на новия бизнес-елит в Москва, се задейства през същата 1987 г. и в София. Което доказва, че българските комунисти членуваха във филиала на КПСС – БКП.

С Постановление № 22 от 1987 г. Министерският съвет на НРБ образува комсомолския фонд за Техническо и научно творчество на младежта (фонд ТНТМ). С Наредба на Държавния комитет за изследвания и технологии и на Министерството на финансите е определен редът за набиране и изразходване на средствата на фонда. През 1988 г. в него постъпват 136 милиона лева, през 1989 г. – 1 милиард и 226 милиона лева отчислени от възнагражденията на българските граждани. За 1989-1990 г. е нарушена Наредбата и план-сметка не е утвърдена от министъра на финансите. Но за това пък, с парите от фонда са учредени 74 фирми на Комсомола, оглавени по места предимно от комсомолци или милиционери (вж. Приложение №1). През 1990 г. с Постановление №68 на МС от приемника на ДКМС – БДМ, фонд ТНТМ преминава към Министерството на индустрията и технологиите. По сметките на ТНТМ при БНБ председателството на бившия Комсомол трябваше да възстанови парите, присвоени от него за образуване и уставен фонд на 74 комсомолски фирми по ТНТМ и 10 милиона лева, неправомерно внесени за закупуване на акции от Банката за стопанска инициатива (БСИ) „Минералбанк“. Средствата не са възстановени (въпреки отпрадения от мен сигнал до МФ и ГП). Повече от 50 милиона лева от фонда са предоставени на фондация „Еврика“, в наблюдателния съвет на която са влезли номенклатурчици от първи ранг като Стоян Дръндаров и Александър Дионисиев. Тук са и определените по седмия принцип на номенклатурата за бъдещи банкери и членове на новия комунистически бизнес-елит служители на Държавна сигурност Алек-

сандър Черпоков и Валентин Моллов, експертите на режима Валери Борисов, Жеко Георгиев и Йордан Генчев. Активна роля в учредяването на новия български бизнес-елит играят бъдещите дейци на СДС Венцислав Димитров и покойният вече Илко Ескенази.

Първа частна банка, БСИ Минералбанк, банка Електроника и др. са получили първоначални средства от близнака на руския ЦНТТМ, наш фонд ТНТМ.

Цялата информация за първоначално откраднатите и раздадени на избрани хора пари се пази в най-дълбока тайна. По време на парламентарно питане в 36-то Народно събрание направих разкрития, които били чути от водещият следствието полковник от Националната следствена служба. Същият ми се обади по телефона в парламента и ми съобщи, че от високопоставени в СДС лица е бил отстранен от следствието за злоупотребите със средства от фонд ТНТМ.

Ето още един български пример, как се ставаше член на новия стопански елит. Кумецът на живковия зет, Иван Славков, Пламен Тимев, започва бурната си бизнес-кариера като главен архитект и длъжник на същия милиарден фонд ТНТМ.

Прави впечатление общият генезис, общите ниски идеи и общите престъпни цели, които си поставят новите съветски и български бизнесмени. Много от комсомолските търговски структури се оказаха зародиши на днешните мощни и криминализирани финансови групировки. На пияници и гуляйджии от комсомола и от милицията бяха раздадени милиарди народни пари, които те профукаха за нула време, създадоха неконтролируема гангстерска мафия и лишиха от възможност да работят за себе си и за България стотици кадри на обикновени граждани.

В четвъртия етап, през който мина трансформацията на номенклатурата се създаде и **НОВАТА СИСТЕМА ОТ ПРИВИЛЕГИИ. Главна и изключителна привилегия на новия елит е привилегията да печели;** само така може да бъде прелят и трансформиран капиталът. За разлика от руския бизнес-елит, българският оставя само част от печалбата за себе си. По-големия пай той задължително отчислява за партийните си създатели и закрилници. Този принцип е основен закон на българския „частен бизнес“. Опитите за нарушаването му винаги завършват трагично – обикновено със смъртта на нарушителите. Поддържането на система от привилегии е характерно за несвободните, затворените феодални и тоталитарни общества.

За разлика от страните в Централна Източна Европа „капитализмът“ в Русия и в България не е либерална пазарна икономика, а нов вид държавен капитализъм. Поддържането на монопола и привилегията за извличане на печалба само на една ограничена прослойка, са привнесени механично от обществото на дефицита. Икономиката е обикновен симулантен модел на пазарна икономика, а монополизмът и неравнопоставеността на политическите и на икономическите субекти са главните причини за неуспеха на реформите.

ДРУГИ ВИДОВЕ ПРИВИЛЕГИИ, ДАДЕНИ ИЗКЛЮЧИТЕЛНО НА НОВИЯ ЕЛИТ:

1) Създаването на съвместни (смесени) предприятия. За управление на международните икономически отношения към Консултативния съвет на президента Горбачов е създадена Асоциация на съвместните предприятия, оглавена от Л. Вайнберг.

Подобна „консултативна“ структура комунистите създадоха към президента избран от СДС – Желю Желев. Един от основните участници в Консултативния съвет на Желев беше криминалният и свързан с Държавна сигурност бизнесмен Илия Павлов.

Първите смесени предприятия в СССР и в чужбина имат непосредствена връзка с КПСС и КГБ. Министерството на правосъдието на Съветския съюз е регистрирало най-напред съвместното съветско-американско предприятие „Диалог“. Съществуват така наречените „упълномощени“ от КПСС организации при създаването на международни фирми. Те се финансират с партийни пари и заемат сферата на:

а) селското стопанство и внос-износа на селскостопански продукти и животни – такива в България са примерно фирмите на синовете на бившия министър на МВР – Мирчо Спасов, свързания с него собственик на акционерен дял от партийния вестник „Дума“ – Н. Кривошиев и др.

б) издателската дейност и културата – в България с подобен вид дейност се прикриват някои фирми като кооперацията „Мултиарт“ – зародиш на „Мултигруп“, издателската фирма „Ер-

кюл“ с участието на милиционера Емил Кюлев – бъдещ шеф на свързаната с КГБ „Турист-спорт-банк“ и Българо-руската инвестиционна банка и пр.

в) компютърната техника – внос-износът на такава техника е извършван реално или фиктивно от българска и руска страна с цел заобикаляне забраните на КОКОМ* и за превръщане на „дървени“ рубли в твърда западна валута.

* КОКОМ е междуправителствен координиращ орган за многостранен контрол на стратегическия западен износ и съществува от 1950 г. на базата на неформална договореност между 17 страни членки. Контролираните стоки и технологии са групирани в три списъка: 1) Продукти с двойна (гражданска и военна) употреба в 10 категории. 2) Международен списък на въоръжените. 3) Международен списък по атомната енергия.

На една от сесиите на Изпълнителния комитет на КОКОМ през 1994 г. е взето решение да бъде „замразено“ присъствието на България в КОКОМ. Това означава, че нашата страна преставаша да бъде „Персона нон грата“ в международната търговия със специална продукция. Но и най-малкият оръжен скандал би ни върнал отново сред дискриминираните заради незаконна търговия държави, както беше дълги години.

Ето един пример, който ще изясним по-подробно в края на книгата: На 7 юли 1989 г. в гр. Москва е сключен Контракт №50/17/1 между „Просперити холдинг“ АД – (смесена българо-немско-китайска фирма и Държавна фирма „Булгаргеомин“ – София като български участник), а от друга страна е съветско-германското съвместно предприятие „Дилингз интернешънъл“. Предмет на договора е доставката на персонални компютри на стойност 553 870 000 рубли (петстотин петдесет и три милиона осемстотин и седемдесет хиляди рубли). На 18 август 1989 г. също в гр. Москва между същите страни е сключен Контракт №50/17/2 за доставка на персонални компютри и друга електронна техника (в по-голямата си част попадаща под ембарговите ограничения на КОКОМ), на стойност 572 485 000 рубли (петстотин седемдесет и два милиона четиристотин осемдесет и пет хиляди рубли). Авансово са приведени по откритата в „Столичный Кооперативный Банк“ Москва банкова сметка на „Просперити холдинг“ АД под №461037, 229 000 000 рубли (двеста двадесет и девет милиона рубли), които не са постъпили в патримониума на българската държава и до днес.

През месец ноември 1989 г. Търговска банка „Транспортна техника“ (днешната „Балканбанк“) подготвя и извършва трансфер на 500 000 000 преводни рубли (петстотин милиона преводни рубли) в 80 000 000 щатски долара (осемдесет милиона щатски долара) с посредничеството на швейцарската банка „Юниън Бенк оф Суитцерленд, които също не са възстановени в патримониума на България.

Към председателя на близката до криминалната комунистическа финансова групировка „Мултигруп“, „Балканбанк“ – Иван Миронов – са предявени конкретни обвинения за измама на ДФ „Булгаргеомин“ от страна на прокурорските органи на Германия. Въпреки това, до скоро Миронов управляваше губещата държавна банка.

Както стана ясно през 1994 г., описаното е съвместна операция на българските тайни служби и КГБ. От нея са се облагодетелствали лично хора като банкера Миронов, укрил голяма част от валутните средства по сметки в западни банки в Херцогство Люксембург, в Швейцария и в Ирландия. (Изпратеният от мен и от депутата Едвин Сугарев сигнал не беше предвижен от Главна прокуратура на България, която е главна закрилница на мафията.) (вж. Приложение №2)

2) Търговията с валута. С тая привилегия в годините на перестройката са удостоени единствено организации, подобни на ЦНТТМ. По тоя начин се слага началото не само на дивата пазарна икономика, но и на съпровождащите я инфлационни процеси. Освобождаването на валутната търговия след 1 януари 1992 г. (в България след 1 февруари 1991 г.) за цялата Руска държава, завари утвърдените от КПСС (БКП) привилегирани бизнес-елити в непазарни позиции спрямо останалите граждани.

3) Преференциалните кредити. За да получиш кредит след 1987 г. в СССР и България при нисък лихвен процент, без всякаква лихва или като подарък за „добър другар“, с негласната уговорка, че парите са държавни и няма нужда да ги връщаш, се изискваше да бъдеш от средите на номенклатурата. В последните пет години, когато се подготвяха пазарните отношения, особено изгодно беше получаването на валутен кредит. През 1993 г. комунистическото мнозинство в Българ-

ския парламент, с помощта на фалшивата опозиция СДС, обяви за „лоши“ и неподлежащи на връщане близо 2 милиарда долара и 150 милиарда лева, получени от номенклатурата като подарък кредити.

4) Операциите с недвижимо имущество. Търговията с недвижимо имущество беше предадена най-напред в ръцете на номенклатурата. Партийният, комсомолският, милиционерският и стопанският елит продаваше партийните, комсомолските, държавните и кооперативните имоти изключително само на себе си. При това на символични цени и при символични наеми. Примерите са много: Финансовата групировка „МОСТ“ си купува няколко сгради в центъра на Москва за десетина хиляди рубли, докато по пазарна цена те струват стотици пъти по-скъпо. Същите привилегирани покупки направиха българските финансови групировки, организирани от заинтересовани кръгове в БСП, „Мултигруп“, „Трон“, „ПЧБ“, „ТСБ“, „БЗК“ и много други. Те се снабдиха с най-представителните сгради за офиси, банкови клонове, търговски центрове и т.н. Продават се или се отдават под наем сгради като „Световният търговски център“ от „Интерпред“, складовете в „Илиянци“, сгради и недвижности на „Химимпорт“ в страната и в чужбина и много други. Дори след забраната на КПСС и конфискацията на имуществото на казионните организации, сградите, собственост на КПСС (БКП), Комсомола и казионните профсъюзи бяха окупирани безнаказано от фирми на номенклатурата. Типичен пример в България е имуществото на КНСБ, завладяно чрез фирма „Софис“ от новия бизнес-елит.

По време на преустройството привилегирани лица и групировки се обогатиха за сметка на заграбените на ниски цени бивши партийни сгради. В това число влизат хотели, хижи, вили, почивни станции и профилакториуми, които се отдават под наем на българи и на чужденци срещу твърда валута. Заграбени бяха също горски и ловни участъци от бившите резервати, охранявани от УБО. Печалбите от международния ловен туризъм попълват сметките на номенклатурчици.

5) Привилегии във външната търговия. Не на всеки гражданин в годините на преустройството беше разрешено да участва във вносно-износни операции. Държавата имаше монопол във външната търговия и само служители на КГБ (ДС) и членове на номенклатурното съсловие можеха да търгуват навън. Бизнес с националното богатство, със стратегическите суровини като уран, редки метали, енергоизточници, наркотици и оръжие правеха високопоставени личности. Комунистическата партия създаде специални фирми, които бяха призвани да осъществяват посреднически функции между вътрешните производители и западните купувачи. Елитът присвояваше дивидендите.

Тайните служби създадоха в чужбина фирми на прикритие, които изпълняваха задачи на външното, на вътрешното и на техническото разузнаване. Повечето от тия фирми, заедно с цялата документация, ресурси и информация, бяха тайно трансформирани и приватизирани.

6) Приватизация в полза на номенклатурата. След 1987 г. започна процес, при който държавните чиновници, използвайки своята власт и информация, подготовиха и приватизираха държавна собственост, „упълномощени“ от Комунистическата партия да управляват. Някои автори наричат процеса „спонтанна“ или номенклатурна приватизация.

Предоставяме на вниманието Ви съкратена част от доклада на българската Агенция за икономическо програмиране и развитие, в който се разглежда въпросът за спонтанната приватизация.

***Из годишния доклад за състоянието на българската икономика през 1992 г. на Агенцията за икономическо програмиране и развитие:
(със съкращения)***

В началото на 1992 г. изглеждаше, че обстановката в България създава условия за безпрепятствено осъществяване на стопанската реформа и на стабилизационната политика. Поемането на основните лостове на властта от политическа сила, в чиято програма са залежали основните пазарни ценности, даваше основание да се очаква бърз икономически преход...

При тези обстоятелства съотношението между „спонтанните“ и „организираните“ сили на икономическия преход се измени в полза на първите.

От една страна – което е очевидно положително – промяната беше свързана с активизиране на частния сектор и превръщането му в икономически значима величина. Неясните очертания на собствеността обаче продължиха да пораждаат огромна неопределеност. **Подготовката за приватизация и скритата приватизация се превърнаха в основна мотивация на стопанските ръководители, поради което продължи активното разграбване на държавната собственост.**

Рязко намаля управляемостта на стопанския живот поради дезорганизацията на централната и местната администрация. Към това се прибави неизбежният деструктивен ефект, свързан с прехода към нови структури в селското стопанство. В икономиката блуждаят и значителни потоци от неидентифицирани капитали, които захранват стопанските субекти и снемат от тях реалните бюджетни ограничения. В тези условия, които са неизбежен спътник на промяната в социалната тъкан на „прехожащите“ общества, ефективността на икономическата политика отчетливо отслабна.

Според първоначалната парадигма комбинацията от стабилизационни мерки и структурна реформа следваше да създаде система от пазарни институции. Смисълът на институционализирането на икономическите субекти е в създаването на условия, при които те ще функционират според предвидими и относително твърди правила.

Проблеми възникнаха и при институционализирането на държавната собственост. Този процес се превърна в основен източник на нейното скрито декапитализиране.

Кампанията по преобразуването на държавните предприятия трябваше да определи кое е държавна собственост с оглед възможното е юридическо прехвърляне. **Този процес засега е в сянката на спонтанната приватизация,** която се осъществява по различни пътища.

Така например първичната регистрация на преобразуваните дружества се извършва по силно занижен уставен и начален капитал. Ефектът е равнозначен на скрита приватизация под прикритието на неперфектно извършвана преценка на активите. Укриването се подпомогна от дефектите на ПМС № 170, което задължаваше предприятията да обявят само дълготрайните си материални активи и не ги санкционираше за неотразени „нематериални“ активи (права, запазени марки и др.).

При последвалото роене и повторни преобразувания се изпомпва държавното участие, т.е. прави се приватизация в явен вид. Това ставаше чрез различни техники:

– Преразпределението на портфейлите на дружествата по холдингов път им позволява да привличат доходоносните активи в новообразуваните дружества и да препращат пасивите към „върховете“ на холдинга. **С минимално частно участие се формират смесени дружества без капитал или сдружения за извършване на съвместна дейност.** Санкционирането им е невъзможно, тъй като сдружаването е на законова основа.

– Продажбата на дялове и акции в размер на 5% от активите на дружествата (по чл. 10, ал. 2 на Преходни и заключителни разпоредби на ЗППДОП) се осъществява без ограничения и без санкции при превишаването на тази граница.

– Акционерните дружества осъществяват продажба на акции за погасяване на дългове на държавни дружества-акционери. С това се съкращава дялът на държавното участие. Приватизация от този тип е изключително неизгодна за държавата, доколкото продажбите се извършват по номинал.

Дори изградена, цялата парадигма е обречена да се срути, ако отсъства елементът справедливост.

Ако справедливостта пропадне,
няма стойност хора да живеят на тоя свят.
(Кант)

Важни направления в номенклатурната приватизация са: а) трансформацията на системата за управление на икономиката; б) трансформацията на банковата система; в) трансформацията на разпределителната система; г) приватизацията на банките и на най-рентабилните предприятия, вклю-

чително производителите на нефт, газ, диаманти, цветни и редки метали, химическа продукция, електроенергия, оръжия и др.

7) Превръщане на министерствата в концерни. Организираната „отгоре“ политическа и икономическа трансформация достигна следната метаморфоза: Министърът на съответното министерство на СССР подаваше оставка. След като преставаше да бъде вече министър, той оставаше като консултант на трансформираното в концерн предишно министерство. По-късно концернът се преобразуваше в акционерно дружество. Собственици на акции, съвместно с държавните предприятия от това бивше министерство, ставаха и физически лица – обикновено бившите ръководители на Министерството-концерн-Акционерно дружество. Така собствеността, намираща се под управлението на Министерството, ставаше частна собственост. Подобна трансформация се извърши в Министерството на нефтената промишленост, от което възникна петролният гигант „Лукойл“.

Министерството на газовата промишленост беше преобразувано в концерн-Акционерно дружество „Газпром“. Империята „Газпром“ контролира 95% от руския добив на газ и 22% от световния. Учредена е от Виктор Черномирдин през 1989 г. след преобразуване на Министерството на газовата промишленост на СССР и с личното покровителство на тогавашния премиер Николай Рижков. „Аз не знам случай, когато нещо ни е трябвало и не сме го получили“ – подчертава Черномирдин.

Сега руското акционерно дружество „Газпром“ обединява 39 добивни, транспортни, преработвателни и търговски предприятия, а в 25 дъщерни акционерни дружества държи повече от половината от уставния капитал. През 1994 г. обединението е продало 570,7 млрд. куб. м природен газ, от които 110 млрд. куб. м в Европа и 140 млрд. куб. м – в ОНД.

Основни купувачи на руския газ са Германия, Италия, Франция, Австрия, Турция и Финландия, а също Чехия, Словакия, Унгария, Полша, Румъния, България и Хърватско. Русия натиска да падне ембаргото за Сърбия, където „Газпром“ се готви да продава годишно 3,5 млрд. куб. м природен газ. Вече 2,5 години се строи 155-километровият газопровод от българската граница до Скопие, който трябва да осигурява в перспектива 1,2 млрд. куб. м руски природен газ за Македония.

Балканският диспечерски център в България трябва да разпределя руския природен газ за Турция, Гърция, Македония и по-нататък – до Сърбия. С повечето държави, където продава и доставя газ, „Газпром“ е създал съвместни предприятия. В Гърция смесеното дружество се нарича „Прометей“, в Румъния – „Ромгаз“, в Сърбия – „Прогресгаз“.

Около 40% от акциите на АД „Газпром“ са собственост на държавата, 20% принадлежат на трудовия колектив, 28,7% са продадени чрез чековата приватизация, а 1,1% – бяха предадени на АД „Росгазификация“.

Правителството позволи на АД „Газпром“ да изкупи от държавата 10% от акциите.

Русия прокарва енергийните магистрали на бъдещето.

Според кореспондента на Българското радио в Москва, Валери Тодоров, министър-председателят на Русия, Виктор Черномирдин, притежава между 1 и 4% от акциите на „Газпром“, стойността на чиито фондове се изчислява на около 900 милиарда долара. Не е трудно да се изчисли колко милиарда долара са 4% от тях. Излишно е да се съмняваме, каква идеология изповядват собствениците на толкова много пари. Според В. Тодоров руските войски се изтеглиха от Европа, но „Газпром“ тепърва щял да навлиза в нея. (След 01.09.1995 г. „Газпром“ има 50% в българската „ОвергазИнк“ – фирма на мафиотската „Мулти“.) Такива са най-новите мотиви за политическото поведение на новия руски елит. В притегателната орбита на големите руски проекти е въвличена и старата българска номенклатура, трансформирана вече в нов политически и бизнес-елит. Мързелив, крадлив, хленчещ по стар комсомолски табиет, но наш, „български“ елит.

8) Приватизация на банковата система. Действията, предприети от Горбачов и от Живков в периода между 1987 и 1989 г., доведоха до разпадане на някога единната и строго контролирана банкова система. Допреди тия години в СССР съществуваха освен Националната, още „Промстройбанка“ и „Жилсоцбанка“. Те имаха филиали в цялата страна.

По време на промените, след 1987 г., започна преобразуването и на банковата система. Всеки един от филиалите (както в България клоновете на БНБ) се пререгистрира в Търговска банка. Зда-

нията, персонала, оборудването, а в повечето случаи и ръководствата на банките оставаха предишните. Сменяха се само наименованията и схемата за разпределение на печалбата. Напълно отпадна контролът. Например московският клон на „Жилсоцбанка“ се нарече „Мосбизнесбанка“, а неин президент си остана предишният председател В. Букато. „Промстройбанкът“ получи от партийното ръководство една представка и стана „Коммерчески Промстройбанк“. Управлява я предишният председател Я. Дубинецкий.

А много от новите търговски банки бяха образувани под прякото ръководство на група чиновници от Министерството на финансите на СССР. Такава е най-голямата руска банка с многозначителното име „Империал“. Създадена е под патронажа на Управлението за работа с търговските банки към Министерството на финансите, което тогава се ръководи от С. Родионов. Той е днешният шеф на имперската банка „Империал“. Ето за какви цели е създадена близката до някои български финансови среди кредитна институция. През 1993 г., по време на „Втората Октомврийска революция“, в Москва „Империалбанк“ подписа споразумение за обединяване с още две банки – „Югорски банк“ и банка „Российский кредит“. По това време трите банки влизаха в първата десетка на Русия с общ капитал от 1,25 милиарда долара. Консолидацията беше продиктувана от нуждите на енергийния сектор – тогава основни акционери на „Империалбанк“ бяха „Газпром“ и „Лукойл“. „Югорски банк“ бе собственост на Западносибирските петролни производители, а „Российский кредит“ притежаваше най-голямата верига от валутни обменни бюра в Москва, неин основен акционер е алуминиевият комбинат в Красноярск. Енергоносители, цветни метали, валута и геостратегически интереси – това са мотивите на новия руски бизнес-елит. (На трансформацията на българската банкова система и на българския елит ще отделим специално място в изследването.)

9) Приватизация на разпределителната система. Разпределителната система или системата за материално-техническо снабдяване, както тя се нарича в България, според икономическата теория на Маркс се разделяше на два основни института: а) „средствата за производство“ разпределяше в СССР „Госснаб“; б) „средствата за народно потребление“ – търговските организации „Торги“. Привилегировано място в системата заемаше Министерството на външната търговия на Съюза с неговите главни управления „Експортхлеб“ и „Експортлес“. На базата на различните структури на „Госснаб“ започна „отгоре“ създаването на първите борсови структури. Начело на големите борси като „Российская торгово-стоковая биржа“, „Московская торгово-стоковая биржа“, „Московская фондовая биржа“ и др. бяха поставени от Партията най-верните е кадри от ЦК на Комсомола. Като линейни ръководители привлякоха специалисти от „Госснаб“.

Нещо подобно се случи при организирането на българските фондови и стокови борси. БКП, а по-късно БСП организира „Първа българска фондова борса“ успоредно с групировката „Мултигруп“, като я снабди с държавни специалисти. Отгоре бяха поставени верни и изпитани номенклатурни кадри.

Министерствата на вътрешната и на външната търговия, и в Русия, и у нас създадоха монополни търговски структури, които окупираха най-доходоносните дейности на бизнеса. Редица стратегическо-важни външни централи, като „Химимпорт“ в България, бяха скоростно приватизирани.

10) Приватизация на най-печелившите производства. В изследването за България описваме как фирми като „Булгарлизинг“ и повечето банки бяха преобразувани в акционерни дружества, собственост на „юридически лица“. В Русия много време преди официалната приватизация печеливши предприятия се преобразуват в АД. Такива са „Камаз“, „Ваз“, „Бутэк“ и др. Пререгистрацията се извършва също без юридическа база и без правен регламент. Тя представлява преференциална приватизация в полза на номенклатурата. Друга форма на „изпреварваща“ приватизация е създаването на търговски структури към предприятията. Подобни структури на входа и на изхода, в снабдяването и пласмента, по указание „отгоре“ са организирани в големите държавни фирми от групировките „Мултигруп“, „Турист-спорт-банк“ и др. у нас.

След всичко изнесено какви могат да бъдат **изводите?**

Реформата – „революция – отгоре“, проведена по време на перестройката, доведе до значителни изменения в политическата и в икономическата система на обществото в Съветския съюз.

Най-важни дати са 1987 и 1988 г., когато Горбачов ликвидира икономическите отдели и отслаби апарата на КПСС, 1991 г., когато избухна превратът, а в отговор Елцин забрани КПСС и КГБ и 1993 г., когато избухна „Октомврийската революция №2“. Като резултат от това: **1) В политическата сфера** центърът на властта постепенно се премести от КПСС към Съвета на народните депутати, а чрез Съвета, към изпълнителната власт и администрацията на отделните региони. Появиха се нови, неноменклатурни методи за рекрутация на елита – чрез избори, върху които обаче запази своя контрол апаратът на КГБ. **2) В икономическата сфера** отслабна контролът от страна на КПСС, а БКП разруши почти всички контролни органи отпреди 1989 г. Премахването на контрола подпомогна създаването на структури на алтернативната, „комсомолска“ икономика, борсите и т.н. Осъществи се банкова „реформа“ чрез скрита приватизация на държавните банки и преливане на капитала им в частни образувания. Извърши се тайна приватизация в полза на стария елит в областта на външната търговия, заграбени бяха печеливши предприятия и отрасли.

А като венец на всичко това партийната, комсомолската, милиционерската и стопанската номенклатура замени властта си срещу нова, по-силна власт чрез контрол върху собственост. Социалистическата държава приватизира самата себе си и затова преживяхме само един изгубен етап по пътя към отворено общество и пазарна икономика. Преди трансформацията собствеността се намиреше само в управление, но не и във владение на номенклатурата. Днес държавната собственост вече юридически е във владение, в управление и в разпореждане на новия елит, но при определени условия от заговорнически, партийен характер, относно разпореждането с нея. Това условие е налице все още в България, където Комунистическата партия запази своите конспиративни и терористични похвати. В Русия Комунистическата партия беше забранена, а идеологията е действително отхвърлена и затова капитализмът там е по-истински. Идеологическо оправдание за него е великорусизмът, а не комунизмът. Идеологическите условности пред българския „капитализъм“ създават бъдеща несигурност и нестабилност при разпореждането и управлението с придобитата собственост. Българският елит беше действително осигурен, но всички негови представители продължават да са подвластни на една невидима сила, която можем да наречем „сянката на БКП“. Това всъщност е един неистински, държавен капитализъм, или нов вид преходен комунизм.

Партийното поръчение е задължението, поето от новия елит, при първоначалното получаване на ПРИВИЛЕГИЯТА ДА ПЕЧЕЛИ, да отчислява част от печалбата за идеологически цели. „Пет милиарда долара са раздадени по списък“, твърди Р. Трифонов във в-к „Особено мнение“ (бр. 26 от 1995 г.). В статията си той цитира съпартийката на бившия премиер Андрей Луканов, Велислава Дърева, която си позволи да приповдигне завесата на „първоначалното натрупване“, всъщност първоначално разграбване и преразпределение на капитала. „Докато Синята ламя предъвкваше тържествуващо Петър Младенов и ДС, започна легализирането на ВТОРОМРЕЖОВИЯ КАПИТАЛ. Тази „втора мрежа“ бе изплетена много преди 10 ноември.“ Така авторът разбрал, откъде само за седмици и месеци у нас са се пръкнали, създадени от режисьорите на политическия спектакъл, толкова много милионери. Цитиран е анонимно бивш важен партийен функционер, който обяснява метаморфозата на стария елит по следния начин: Много преди 1989 г. във високите орбити на властта назряло едно особено решение, подтикнато от перестройката на Горбачов. За да запазят властта на партийната номенклатура, висшите велможи на БКП съставили списък на втората мрежа. Създали се групи, които да осъществят власт във властта – политическа и икономическа. Групите трябвало да запазят партийните позиции по време на политическите бури, които предстоят. В списъка са включени най-верните хора от органите на МВР, Първо главно управление на ДС, служители в чужбина, номенклатурни кадри в България. „По скромни пресмятания“, на тези групи били раздадени около 5 милиарда долара.

Горните твърдения не противоречат на нашето изследване, според което „втора мрежа“ означава паралелна на официалната финансова система, създадена чрез и за второранговата номенклатура с методите на съзаклятието във вреда на българските граждани. Р. Трифонов също признава, че създаването на втората мрежа е формен грабеж на държавни средства. За съжаление той го признава чак днес, когато, именно чрез такива средства, неговата партия се върна отново на власт. А България напълно рухна. В сензационната статия прозира желанието на господин Трифонов да

съобща имената на висшите партийни велможи, раздали на доверени лица второмрежовия капитал. Авторът прави намек за две имена: на бившия премиер Андрей Луканов и на дългогодишния шеф на МВР Григор Шопов.

Очевидна е връзката между изкуствено поддържания в началото на социалистическото управление през 1995 г. стабилен курс на долара и контролирания от идеологическите центрове на БСП „второмрежови капитал“.

*

Обикновено историята предоставя само на най-смелите един шанс на 200 години. Когато в плътната историческа стена, по време на политически катаклизми, се появи енергиен отвор, през него могат да минат от по-ниско на по-високо обществено ниво и случайни, несвързани с предишния елит личности. Успоредно с гореописаното явление от висшите обществени нива изпада част от предишната върхушка, а отворът, за съжаление, твърде бързо се затваря и стената на историята отново става непробиваемо монолитна... Високо диференцираният нов елит е подобрен стар хибрид, кръстоска между предишни велможи и нови кариеристи.

Новият руски елит.

В резултат на описаните изменения монолитният някога съветски номенклатурен елит успя да се раздели на два големи клона:

- 1) На политически елит.
- 2) На икономически елит.

Първата категория се определя от длъжността, заемана от дадено лице в политическата стълбица. Втората се състои от хора, които са упълномощени да контролират капитала.

Съществува и трета, смесена категория – политически-бизнес-елит.

Идването на Елцин на власт доведе до стабилизация на новия елит. Властването на Елцин се превърна в един самостоятелен политически етап, по времето на който в оборот влязоха най-напред кадрите, издигнати от Горбачов. През този етап до върховете се домогнаха и нови хора, но всъщност пробивният, революционният период на трансформацията на елита беше завършил.

Във времената на първия руски президент **реално се осъществи разделението на властите**, защото то беше нужно на новия елит.

1) Оформиха се структурите на изпълнителната власт, администрацията на президента и на правителството.

2) Започна да функционира избран по демократичен закон парламент.

3) Съдебната система не успя да постигне независимост. Центърът на властта все повече се преместваше към изпълнителната власт. Източник на кадри за формиране на администрацията бе старата, преустроила се по времето на Горбачов номенклатура.

Борбата на Елцин срещу старата консервативна номенклатура.

След забраната на КПСС Елцин продължи борбата срещу старата, изпаднала от върховете номенклатура. През есента на 1993 г. битката прие кървав обрт. С разстрелването на Върховния съвет на Руската федерация завърши **първият етап** от най-новата битка за самоутвърждаване на новия елит. **Вторият етап** приключи с приемането на новата конституция, въз основа на която Русия стана президентска република. Двукамарният парламент беше съставен в едната си половина от шефовете на регионалните администрации (Съвета на федерациите). Фактически депутатите бяха назначени от самия президент, с което той си осигури мнозинството, нужно му за управлението. Другата половина – Държавната дума, заеха лидерите на партии. Повечето депутати произлизат от старата партийна номенклатура, а министрите, назначавани също от президента, получават и депутатски мандат, като засилват влиянието на Елцин в законодателния орган.

Политическите партии, изборите и референдумът за конституция.

В Русия все още няма истински политически партии, но има посредници на интереси, които улавят конфликтите и спомагат за тяхното решаване. Най-важното за Елцин беше приемането на новата конституция. Тя затвърди неговата власт чрез референдум. Чак след това можеше да се пристъпи към избори за парламент.

В предизборната борба в края на 1993 г. имаше тринадесет партии. Всички бяха създадени за по-малко от месец. По-късно Михаил Горбачов направи голямото си „разкритие“ за партията на Жириновски. Той каза, че била създадена от КГБ, а нейният лидер бил служител на тайните служби. На което западните дипломати отвърнаха в един глас: „Че коя ли партия в Русия не е създадена от КГБ?“

– **„Изборът на Русия“**, с лидер Егор Гайдар, агитираше за провеждането на радикални реформи. В тази партия членуват проправителствени привърженици на Елцин: Демократическа Русия, Селска партия на Русия, Асоциация на приватизираните и частните предприятия и Партията на демократичната инициатива.

– **Блок „Яблоко“**, с лидер Григорий Явлински, Партията на руското единство и съгласие, с лидер ексвицепремиера Сергей Шахрай и Руското движение за демократични реформи, с лидер кмета на Санкт Петербург Анатолий Собчак, се обявиха за умерени реформатори и придадоха стабилност на президентското управление.

За центристски сили се обявиха: Демократичната партия на Русия, водена от Николай Трявкин, Гражданският съюз, с лидер Аркадий Волский и „Бъдещето на Русия“, с водач Вячеслав Лашчевски.

Антиреформаторските партии, които участваха в предсрочните избори бяха: Комунистическата партия на Руската федерация, оглавена от Генадий Зюганов, Аграрната партия с лидер Михаил Лапшин и Либерално-демократическата партия на Владимир Жириновски.

След като разпусна Конституционния съд, Борис Елцин разпусна и местните съвети, където, според него, номенклатурата била комунистическа.

*

Основните партии в Русия приеха платформите си за предстоящите през декември 1995 г. парламентарни избори.

„Наш дом – Русия“ на премиера Виктор Черномирдин е против всякакви ограничения на собствеността.

Скандалният лидер на Либерално-демократическата партия, Владимир Жириновски, заяви, че Русия ще бъде република с многопартийна демокрация и доминирана от държавния сектор икономика. Той определи като първостепенна задача на националната сигурност възстановяването на КГБ. Комитетът „трябва да наброява най-малко 1 милион души“, каза той.

„Скоро Русия ще се превърне в олигархична, монополистична и криминална държава“, прогнозира икономистът Григорий Явлински на конгреса на общоруското обществено обединение „Яблоко“.

Бившият командващ 14-та руска армия в Молдова и един от лидерите на организацията Конгрес на руските общности, генерал Александър Лебед, заяви, че „светът се основава и занапред ще се основава на силата“. (Нашите най-мрачни прогнози се сбъднаха – победиха комунистите и крайните националисти.)

Таблица №1

Резултати от изборите за Държавна Дума на Русия, 17 декември 1995 год.

ПАРТИЯ	по парт. листи %	маж. места	Общо 1995 г.	Общо 1993 г.	1995/93 (+);(–)
--------	---------------------	---------------	-----------------	-----------------	--------------------

1	Комунистическа партия	22.31	100	58	158	45	+113
2	Либерално-демократическа партия	11.05	50	1	51	63	-12
3	Нашият дом Русия	9.89	44	10	54	—	—
4	ЯБЛОКО	6.93	31	14	45	25	+20
НЕПРЕМИНАЛИ 5%:							
	Жените на Русия	4.60	—	3	3	23	-20
	Трудова Русия	4.52	—	1	1	0	+1
	Конгрес на руските общности	4.29	—	5	5	—	—
	Партия на Святослав						
	Фьодоров	4.01	—	1	1	—	—
	Демократичен избор на Русия	3.90	—	9	9	76	-67
	Аграрна партия	3.78	—	20	20	55	-35
	Властта на народа	2.10	—	9	9	—	—
	Други партии		—	17	17	—	—
	Независими		—	77	77	—	—
	Общо:		225	225	450	—	—

Най-много места е прибавила Комунистическата партия + 113 (351%). От 1993 г. Демократичният избор на Русия на реформатора Гайдар е загубил 67 места или 88% от избирателите си. 19% са загубите на Жириновски, докато „ЯБЛОКО“ на Явлински получи през 1995 г. увеличение от 20 мандата (180%). Съдбата на Русия ще се реши на президентските избори през 1996 г. ... И на България – също.

Регионалните избори.

През първата половина на 1994 г. в Русия се проведеха регионални избори, на които пълна победа постигна тъй наречената от народа „партия наначалниците“. Това означаваше, че сред избраните да упражняват местната власт 31% бяха шефове на досегашните регионални изпълнителни органи и 21% членове на „директорския корпус“. Все повече държавни чиновници превземаха органите на представителната власт. Рекрутацията намаляваше. Възстановяваха се номенклатурните очертания на новото управление.

На какви закони се подчиняваше кадровото движение? Кои бяха динамичните елементи на това движение във времената на Елцин?

1) На самия връх на пирамидата на властта заставаха висшите ръководители. Във времена на политически обрати част от тях биваха низвергнати от върха надолу.

2) На тяхно място се издигаше вторият, а след него и третият слой от старата многобройна, записана в партийните списъци номенклатура.

3) За разлика от времената на Брежнев, днес свалянето от върховете на властта не означава непременно политическа смърт. На предишния важен началник се осигурява управлението на нова политическа, административна или икономическа структура, намираща се два-три ранга по-надолу от предишния пост на лидера.

4) За правилното движение на кадрите следи вече не предишният кадровик в ЦК на КПСС (БКП), а нова, заменила тоталитарната, авторитарна структура на съответното ниво.

Новите рангове се определят от: а) равнището в пирамидата на властта; б) величината на концентрираните капитали.

И докато в политиката протича концентрация на власт, в икономиката се извършва концентрация на деконцентрирания капитал.

Децентрализация.

Започнатите след 1987 г. същински промени се характеризират с умишлена децентрализация и прекратяване на мощните държавни, партийни, стопански и контролни вертикални системи. Като пример може да се посочи банковата система, управлението на която се осъществяваше изключително централизирано. Всеки отделен елемент беше строго контролиран и зависим. По време на преустройството тази монолитна система целенасочено се подложи на ерозиране и разпадане на множество търговски банки – в България 80, а в Русия 2500. Същото се извърши и в другите икономически системи.

Нов етап в икономиката.

През 1992 г. приключи разпадането на най-големите структури в бившата съветска икономика. Започна концентрация, но вече не по вертикала, а по хоризонтала. Шоковата терапия беше приложена от правителството на Гайдар от 1 януари 1992 г. Внезапното премахване на контрола върху цените и валутния пазар, в условията на спад на производството и разкъсване на междутрасловите и териториалните връзки, доведе до инфлационен шок от над 300% за първия месец януари. Рублата се обезцени силно, Русия навлезе в инфлационна спирала, която стопи реалните заплати и сведе пазара до разменната търговия. Цялата икономика беше изправена пред пълен срив. Предприятията бяха лишени от кредити за оборотни средства, за заплати и инвестиции. Националният доход спадна с 13%, а промишленото производство с 14% спрямо същия период на 1991 г. Намалението бе особено силно в нефтената промишленост, черната металургия, машиностроенето и хранително-вкусовата промишленост.

Месечният темп на инфлацията галопираше между 30 и 50%. След петкратното увеличение на цената на бензина през април, в края на май 1992 г. Централната банка увеличи лихвения процент от 50 на 80 на сто, а към 1 юли същата година премина към „плаващ“ курс на рублата. В същото време безработицата не надхвърляше 1,5%. Свиването на търговията със страните от бившия СИВ се прояви в това, че спадът достигна близо 50%. Равнището на стокообмена със страните от ОИСР почти не се промени. Правителството на реформаторите се огъна и отпечата нови банкноти, за да осигури исканите от всички икономически субекти в страната пари. При липсата на бюджетна и валутна дисциплина, в Русия шоковата терапия се провали. Неизбежно от нея се облагодетелстваха престъпниците и заелите непазарни позиции монополисти от новия бизнес-елит, на които лечение на цените послужи за солидно натрупване на пари. „Ю.ЕС.НЮЗ“ отбелязва, че тези дейци използват незаконния износ на петрол и други суровини, за да прехвърлят милиарди долари по сметки в западни банки.

Председателят на Комисията по сигурността в парламента на Русия, В. Илюкин, заяви, че престъпниците контролират 81% от акциите с право на глас в приватизираните предприятия. Една година след „шока“ западни експерти прогнозираха, че страната е поела курс към изграждане на пазарна икономика със силен държавен сектор. Те оприличиха модела на „модернизиран ленински НЕП от 1921 г.“. Моделът стана благотворна хранителна среда за руската и западната мафия. По-голяма част от икономиката се криминализира.

Образуваха се компании от холдингов тип на базата на фирми с широка сфера на дейности. Холдингът, противно на подобни икономически субекти в нормалната пазарна икономика, „отгоре-надолу“ започна да създава дъщерни фирми и нови холдинги. Ако вземем отново за пример банковата система, търговските банки не обединиха своя капитал (макар че имаше и изключения), а около самите банки се интегрираха небанкови структури от различен профил. На свой ред разроилите се нови холдингови структури бяха снабдени със собствени банки, борси, застрахователни дружества, инвестиционни фондове, средства за масова информация, лобистки структури в отделните видове власти, с политически партии, тайни служби и силови групи.

Българските търговско-финансови групировки са само едно бледо копие на мощните руски икономически структури. Силно изразен е подчиненият характер на нашите „бизнесмени“ спрямо руските.

По оценка на западни специалисти 1/3 от стокооборота на Русия става на „черно“. Шест са основните направления, по които се развива тъмната руска икономика:

1) Контрабандата – вносът и износът на стоки, които не преминават през митническа регистрация.

2) В сферата на услугите – тук обикновено важи правилото „услуга-пари“, без да се издават първични документи като касови бележки, фактури и др., въз основа на които обикновено се плащат данъци.

3) Скрытата приватизация – чрез обсебване правата на собственост и приватизиране на печалбата на „входа“ и „изхода“ на производството.

4) Същата операция се извършва и в мащабите на голямата руска федерална икономика. „Сенчестите“ предприемачи монополизират външно-търговските операции и печелят от вноса и износа поради разликите между световните и вътрешните цени. Те продават национални суровини по дъмпингови цени в чужбина, след което разликата отива по банковите сметки на договарящите се страни за сметка на вътрешния производител. Така се отклоняват и ценовите разлики при извършването на внос в Русия.

5) Добри възможности за натрупване предлагат и разликите в лихвените проценти между предлаганите лихви в руските банки и банките в чужбина.

6) Осигуряване на изгодни, най-често „невъзвръщаеми“ рублеви или валутни кредити.

Именно след 1992 г. в международната преса се появиха съобщения за увеличената мощ на руската мафия. Вестникарските заглавия „Руската мафия се настани в банките“, „Руската мафия пере пари в Кипър“, „Руски престъпници перат милиони във Великобритания“, „30 милиарда долара изнесе мафията от Русия“ – едва ли са плод само на журналистически пристрастия. Според шефа в израелската полиция, А. Хефец, руски мошеници са инвестирали в Израел само за една година след либерализацията на валутния режим в Русия 4 милиарда долара. Според вестник „Маарив“ и американското ФБР руската мафия е организирана вече своя политическа партия в Израел.

Изводи: Новите елити са подредени и ешелонирани в три взаимно проникващи се слоя, в които отделните лица се подчиняват на редица правила:

Първи слой – политици, които лобират във властта на отделните групировки.

Втори слой – предприемачи, банкери, търговци и държавни чиновници, които финансират и осигуряват изборителните кампании на политиците-лобисти.

Трети, обслужващ горните два, слой на редакторите и журналистите.

Базов слой – това са малките въоръжени армии от охранители, силови структури и рекетъори, които не само охраняват заграбеното от елитните слоеве, но придобиват и ново богатство чрез силов натиск, убийства и шантаж.

Естествено, на президента Елцин принадлежат думите, че Русия се превръща във „Велика мафиотска сила“.

Борбата за преразпределение на властта в Русия завърши. Втората руска революция на номенклатурата беше спечелена от младото поколение второ и трето-ешелонни номенклатурчици в борба с ортодоксалната идеологическа аристокрация. Властта постепенно преминава в ръцете на по-младите, част от които станаха политици, а друга част – бизнесмени. В икономиката властта беше разменена срещу собственост, макар и все още зависима.

Статистически данни за поэтапната метаморфоза на съветския елит.

От 1989 до 1994 г. секторът за изучаване на елита към Руската академия на науките прави следните изследвания:

1) Относно лицата, непринадлежали преди изследвания период към номенклатурната прослойка и попаднали случайно в управленските КОРПУСИ НА БРЕЖНЕВ, ГОРБАЧОВ ИЛИ ЕЛЦИН:

Таблица №2

(в проценти към числеността на групата по колонки)

Управленски корпус	Висше ръководство	Партиен елит	Парламентарен елит	Правителствен елит	Бизнес-елит	Регионален елит	Всичко нов елит, допуснат от номенклатурата
Брежневски корпус	0.00	6.00	51.30	0.00	не е имало (държ.)	0.00	11.40
Горбачовски корпус	8.50	28.80	40.60	няма инф.	не е имало (държ.)	0.00	19.50
Елциновски корпус	25.00	43.80	39.80	25.70	39.00	17.70	30.1

От цифрите в таблица 2 можем да направим следните изводи:

а) в сравнение с Брежневската епоха на управление, при Горбачов висшето ръководство на страната е допуснало 1 от всеки 10 ръководители да се издигне, без да е принадлежал преди това към номенклатурата; при Елцин това е било възможно за всеки четвърти;

б) една трета от партийния елит се обновява при Горбачов, в сравнение с елита при Брежнев; половината партийни функционери са нови при Елцин;

в) рекрутацията на парламентарната номенклатура е най-незначителна при Елцин;

г) затова пък всеки четвърти член на правителството при Елцин не принадлежи към стария елит;

д) близо 40% от новия бизнес-елит при Елцин няма нищо общо със старата номенклатура, което е една значителна промяна в сравнение със сто-процентовото присъствие на държавни мениджъри по време на предишното управление;

е) най-бавно протича трансформацията на регионалния елит – с по-малко от 18% е започнал да се обновява той чак по времето на Елцин; старата номенклатура запази най-стабилни позиции в провинцията;

ж) от Брежнев през Горбачов до Елцин рекрутацията на елита достига общо едва 30%.

2) Относно лицата, принадлежали към

а) старата номенклатура;

б) към ВИСШИЯ СЛОЙ на старата номенклатура и останали в управлението по времето на Елцин;

в) издигнали се до върхушката стари номенклатурчици от II-ри и III-ти ранг.

Таблица №3

(в проценти от общия състав на съотв. категория елцинов елит)

Стари номенклатурни управленски рангове, запазени при Елцин	Висше ръко- водство	Партиен елит	Прави- телствен елит	Бизнес- елит	Регио- нален елит	Всичко стара номен- клатура
а) от старата номенклатура общо:	75.0	56.2	74.3	61.0	82.3	69.9
б) в това число от висшата номенклатура	24.2	35.0	15.4	5.0	8.9	17.7
в) в това число от втория и третия ранг на номенклатурата	50.8	21.2	58.9	56.0	73.4	52.2

Напълно нов елит

Таблица №4

(в проценти от общия състав на съотв. категория елцинов елит)

НОВ ЕЛИТ попаднал по не номенклатурен път при Елцин	Висше ръко- водство	Партиен елит	Прави- телствен елит	Бизнес- елит	Регио- нален елит	Всичко нов елит
	25.0	43.8	25.7	39.0	17.7	30.1

Изводи: От приведените данни е видно, че обновяването на политическия и на бизнес-елита в Русия не е много значително. Старите номенклатурни връзки са от решаващо значение за участие в управлението.

При направения преди това извод, че властта вече е преразпределена, прогнозата е за бавна по-нататъшна метаморфоза на елита. Показателен е фактът, че в най-динамичната си част – тая на партийния елит, старата номенклатура държи контролния пакет – 56% участие. Само някакво катастрофическо обществено сътресение може да промени съотношението в полза на ново неноменклатурно поколение. Такова развитие обаче не гарантира, че няма да се увеличат националистическите и великоруските тенденции.

За България е по-добре да стои далеч от ново обвързване с непредвидима Русия.

4. 6. При управлението на Елцин основните институции на пазарната икономика се появяват със зашеметяваща бързина

До края на 1991 г. в Русия бяха лицензирани 2500 търговски банки, 600 инвестиционни фонда и 40 милиона акционери. Либерализацията на цените в началото на следващата година и приватизацията на 115 779 средни и големи предприятия само за 18 месеца, стимулираха формирането на частен сектор, който през 1993 г. даде 62% от официално регистрирания брутен вътрешен продукт (БВП). Статистиките твърдят, че руският държавен сектор пропорционално бил вече по-малък от италианския (?). Но докато повечето новоразвиващи се пазарни икономики, като мексиканската, се нуждаят от индустриализация, за да увеличи икономическия си растеж, Русия трябва да деиндустриализира, ако иска да повиши жизнения стандарт на населението си.

Освен недостатъци, Русия има и големи предимства.

Тя разполага с огромни ресурси от петрол, природен газ, злато и др. скъпоценни метали. Работната сила е грамотна, а учените и специалистите са на добро ниво. Руската инфраструктура трябва да се модернизира, но тя е по-добра от тая на новоразвиващите се пазари. Обществото и политиките за съжаление още не са постигнали консенсус, как да се възползват най-добре от предимствата на Русия.

Според харвардския професор Ричард Пайпс, водещ експерт по история на Октомврийската революция и висш служител по въпросите на сигурността при Роналд Рейгън: „Евентуална диктатура е възможна само в рамките на два града – Москва и Санкт Петербург. Останалата част от страната няма да я приеме.“

„Това е разбойнически капитализъм, беззаконен, но в същото време много витален капитализъм“, казва за ситуацията в Русия световният финансист и филантроп Джордж Сорос.

Много от „бароните-разбойници“ могат да използват властта, за да лобират с цел създаване на зоновы регулации, охраняващи техните икономически позиции. Но, както предупреждава бившият премиер Гайдар, „протекционисткият пазар ще генерира дългосрочна стагнация (както стана това в Българи след 1993 г. – б.а.). Тя ще увеличи неравенството в доходите и ще предизвика социални конфликти. И тогава ще изникне сериозна заплаха от радикална, тоталитарна революция“. В края на 1993 и през 1994 г. се появиха такива признаци. Масовото насилие и убийствата на банкери и бизнесмени не са нищо друго, освен „класово отмъщение“.

Ако Русия иска да избегне съдбата на нестабилните латиноамерикански режими, тя трябва да постигне три неща:

Първо, да спре инфлацията като ликвидира субсидирането на могъщите икономически лобита.

Второ, да закрепил крехките в момента права на собственост, получени в резултат на масовата приватизация.

Трето, да преодолее проблема, който президентът Елцин дефинира така: „Бедата на Русия не е в това, че не разполага с достатъчно реформатори, а че досега е била неспособна да следва постоянна политика.“

Бедата на България е същата.

Таблица №5

Десетте най-големи приватизирани предприятия в Русия

Наименование	Брой на служителите	Дата на продажбата	Сектор	Цена в млн. долара
Avtovaz	551 817	юни 1994 г.	автомобили	45
United Energy System	216 278	март 1994 г.	електроиндустрия	647
Norlisk Nickel	161 520	юни 1994 г.	цветни метали	466
Gaz	109 036	май 1994 г.	автомобили	27
Magnitogorsk				
Metallurgical	108 526	юни 1994 г.	металургия	47
Zil	103 000	април 1993 г.	автомобили	16
Lukoil	102 700	април 1994 г.	петрол	293
Surgutneftegas	80 200	януари 1994 г.	петрол и газ	81
Nizhnevartovskneftegas	65 780	юни 1994 г.	петрол и газ	168
Yuganskneftegaz	60 823	ноември 1994 г.	петрол и газ	72

Източник: Министерство на приватизацията на Русия

Таблица №6

Водещи стоки в износа на България към Руската федерация

Код по МТ	ИЗНОС	1994 г.	
		износ (хил. долара)	% към общия износ
2402	Цигари и пури	93 801.5	17.6
8507	Електроаккумулятори	44 347.1	8.3
3004	Медикаменти (на дребно)	35 677.6	6.7
2208	Спиртни напитки	34 922.7	6.5
2204	Гроздови вина	30 709.4	5.8
0809	Кайсии, череши, праскови, сливи	21 441.3	4.0
2103	Сосове, горчица и други	18 989.9	3.6
8427	Кари-повдигачи	16 280.6	3.1
3306	Пасти за зъби и други	14 431.8	2.7
2001	Зеленчукови консерви с оцет	10 931.2	2.0
2005	Зеленчукови консерви без оцет	8951.4	1.7
1602	Месни консерви	8214.7	1.5
2002	Консервирани домати	7666.5	1.4
4811	Импрегнирани хартии и картони	6670.4	1.2
0702	Домати, пресни и охладени	5631.7	1.1
9406	Сглобяеми конструкции	5166.9	1.0
8431	Части за подедни и земекопни машини	4929.9	0.9
2008	Замразени плодове	4737.0	0.9
6403	Кожени обувки	4503.6	0.8
9403	Битови и канцеларски мебели	4500.6	0.8
Общо		382505.3	71.7

Списък
на най-състоятелните руснаци,
изготвен по неофициални данни от Московския институт
по изучаване на реформите. Богаташите са:

Александър Смоленски – президент на Столична спестовна банка.
Олег Бойко – президент на концерна „Олби – дипломат“.
Михаил Ходорковски – председател на финансово обединение „Менатеп“.
Владимир Потанин – президент на „Онексимбанка“.
Борис Березовски – председател на АД „Лого-Ваз“.
Михаил Фридман – председател на „Алфа-банк“.
Владимир Евтушенков – председател на Московския комитет по наука и технологии.
Йосиф Кобзон – собственик на фирма „Московит“.
Владимир Гусински – президент на финансова група „Мост“.
Леонид Невзлин – първи зам.-председател на финансово обединение „Менатеп“.
Борис Хаит – изпълнителен директор на финансова група „Мост“.
Виталий Малкин – председател на Банка руски кредит.
Александър Ефанов – председател на АД „Микродин“.
Виктор Найшултер – президент на АД „Балчук“.
Шалва Шгирински – директор на фирма „СТ“.
Сергей Мавроди – президент на инвестиционен фонд „МММ“.
Михаил Юрев – председател на АД „Интерпром“.
Каха Бендукидзе – председател на АД „Биопроцес“.
Олег Кисильов – председател на АД „Мосекспо“.
Иля Баскин – председател на АД „Гарант“ (Санкт Петербург).

През 1994 г. същото в България стори близкият до финансовата мафия вестник „КЕШ“.

4. 7. Дефицитът, външните кредити, корупцията и организираната престъпност – основни причини за „Втората руска революция“. Криминализиране на политиката и икономиката в Русия.

Според експремиера Гайдар, протекционизмът генерира стагнация, която от своя страна увеличава неравенството и предизвиква социални конфликти. А конфликтите могат да доведат до „тоталитарна революция“. Руският реформатор описва всъщност ситуацията, в която се оказа неговото правителство месеци след старта на „шоковата терапия“.

Задълбочените изследователи на процесите в Русия си задават основателно въпроса: „Как е възможно страна, потънала в бюрократичен комунизъм, в която, до януари 1992 г., имаше само няколко официално приватизирани „кооперативи“, а всичко останало – от гигантските промишлени комбинати до градските тоалетни, беше в ръцете на държавата, да създаде само за три години най-богатата мафия, най-безпардонния бизнес-елит, който почива на Лазурния бряг, купува вили в Ница, повече милиони долари само за един ден в Париж?!

Длъжни сме да припомним, че руският бизнес-елит не е от вчера. Неговите корени идват дълбоко от годините преди Втората световна война и след нея. Родословното му дърво се крепи на трите кита: 1) Хроничен валутен и стоков дефицит. 2) Корупция на държавния апарат. 3) Организиран бандитизъм.

1) Хроничен валутен и стоков дефицит, външни кредити.

Дефицитът изигра важна роля за разпадането на Съветската империя. Унгарският академик Янош Корнай, един от идеолозите на икономическата реформа от 1968 г., определя дефицита като нормално състояние на социалистическата планова икономика, „обречена да бъде вечно икономика на дефицита“.

Дефицитът на валута е хроничен белег на плановата социалистическа икономика. Да набавят твърда валута бяха натоварени специални отдели към ЦК на КПСС (БКП) и валутни комисии към правителствата. Елитни апаратчици бяха подпомагани от специални отдели на КГБ (КДС), в търсенето и откриването на западни бизнес-партньори и банки за набавяне на пари. Функционерите от това направление станаха първи посредници при контактите на международните финансови, търговски и мафиотски среди с Източна Европа.

Валутните комисии не се гнусяха от контакти с криминални групи от Изток и от Запад. Още преди падането на Берлинската стена западни експерти по проблеми, свързани с дейността на италианската мафия, съобщават, че близо 200 милиарда долара са мръсните пари, вкарани в Източна Европа. В края на 1990 г. шефката на отдел „Наказателно право“ към италианското министерство на правосъдието – Л. Фераро сравнява изтеклите на Изток кредити и инвестирани пари с изпраните средства от мафията и заключава, че само в Източна Германия са влезли 70 милиарда ДЕМ. През 1988 г., в интервю за германско списание, председателят на италианската парламентарна комисия за борба с мафията, Д. Киаромонте, съобщава, че „в течение на няколко години се осъществява активно отпускане на заеми на държави от Източния блок или авансово финансиране на стоки от първа необходимост и в тези операции са взели участие итало-американски мафиотски групировки.“

Криминализирането на източните икономики започна съвсем не от датата, на която падна Берлинската стена. Затрудненото външно финансиране на тоталитарните режими се отплаща често в оръжие – от ръчно стрелково, до тежко въоръжение.

Валутните комисии работят в тясна връзка с посредници и търговци от военно-промишления комплекс (ВПК). Западната мафия влиза в контакти с представители на съветската (българската)

официална власт. Тя пуска в действие своите канали за транспорт и износ от социалистическите страни, гарантира успеха, вложените пари и печалбите от операциите.

До 1988 г. в българския завод „Арсенал“ е имало специален участък, в който се заличавали отличителните знаци на внасяното от запада оръжие. Висши функционери на БКП, армията и милицията като Венелин Коцев, Вълко Горанов и генерал Николай Черкезов са осъществявали връзка и са посрещали в страната прочути терористи и търговци на оръжие като Карлос-Чакала, Бекир Челенк и Али Агджа. Шефът на КДС – Григор Шопов, е съгласувал срещи с представителите на „червените бригади“ Антонио Севаста и Морицио Фолини. Италианецът Малтезе и гъркът Фестос са доставяли за тях оръжие. От Москва са определяли колко и за кого ще произвежда българският ВПК. Общи с руснаците са не само клиентите, но и търговските посредници и каналите за доставка. Използвани са фирми и лица от арабските страни, Белгия, Малта и др. Всички сделки са били директно контролирани от Григор Шопов и генерал Аначков. Това е ставало след задължителна координация с Главно разузнавателно управление на Съветската армия и КГБ. По линия на министерството на външноикономическите връзки сделките се следят от министър Христо Христов и от неговия заместник и сегашен депутат от БСП, Башикаров.

На запад се регистрират специални търговски фирми, подчинени на външното разузнаване на КГБ и ДС. Впоследствие повечето от тях ще бъдат приватизирани от държавните си управители, които няма да пожелаят да се върнат обратно в изпратилите ги на Запад бивши социалистически страни. Фирмите стават част от смесената верига на търговски субекти, създадени и експлоатирани от мафията и от новия източен бизнес-елит. Според италианския сенатор Киаромонте, при тези криминални групи не става дума само за чисти гангстерски интереси, а за интереси на част от държавния апарат от страни в Източна Европа, свързани с номенклатурата, на тайните служби и на отбранителната система. Този процес е наблюдаван повече от едно десетилетие – още отпреди 1980 г. Но след 1988 г. отпускането на валутни заеми почти не се практикува. След тая година над диктаторските режими на Изток пада заплахата от пълно безпаричие.

Мафиотските кланове от Запад правят преоценка на своето поведение. Те обръщат внимание на трайната неплатежоспособност на източните си клиенти. Криминалните групировки все повече се домогват до намеса в политическите процеси на Изток. С проучвателни мисии към съветската империя тръгват съмнителни бизнесмени.

„Царят на България“ Роберт Максвел.

В началото на 1990 г. министър-председателят Андрей Луканов моли руския президент Михаил Горбачов за валутен кредит от 500 милиона долара. Както твърди самият Луканов, Москва отказва на София заема. Но според руски източници, Горбачов препоръчва на своите български приятели като резервен вариант помощта на добрия приятел на Съветския съюз, Роберт Максвел. Така през пролетта на същата година видният медиен крал пристига по покана на Луканов в България.

Кой е Робърт Максвел?

Неговото истинско име е Хох, от еврейски произход, роден в малко чешко селце. През втората световна война служи с Британските въоръжени сили в окупирана Германия. Награден е от британците с орден за храброст. Към края на войната е прикрепен към „Иргун“ – организация, предхождаща израелската тайна служба Мосад. След войната Максвел основава „Оксфорд Пергамон Прес“ – издателство, което започва своята дейност с отпечатване на трофейни германски публикации и проучвания. През 1950 г. е избран за депутат в английския парламент от името на Работническата партия. Навсякъде се афишира като „милионера социалист“.

Неговите издателски къщи, независимо от разходите, са вършили неоценими услуги както на световния банков елит, така и на световния комунизъм. Инвестирали са милиони английски лири за издаване съчиненията на комунистическите лидери. „Ю.ЕС.НЮЗ енд УОРЛД РИПОРТ“ от 1991 г. твърди, че освен за Мосад, Максвел е работил и за КГБ. Срещал се е много пъти с Горбачов и с Крючков.

На 6 ноември 1991 г. медицинската служба на Канарските острови обяви, че известният магнат Роберт Максуел е починал от естествена смърт – „остра сърдечна слабост“. Диагнозата е много съмнителна, още повече, че никой не излезе с никакви конкретни доказателства, въпреки журналистическите търсения. Веднага след смъртта му, КГБ призна официално близките отношения на съветското разузнаване с издателя-милиардер. Оказа се, че към датата на неговото „удавяне“ ПГУ на КГБ му дължи сумата 50 000 долара.

Многомилиардната империя на Максуел включва не само Великобритания и САЩ, но и цяла Западна Европа. Развива не само издателска дейност, но също банково дело, търговия с предмети на изкуството (оттук са връзките на Мултигруп с него), строителство на „Градове на мечтите“ (каквито излъга десетки хиляди българи, че ще строи у нас неговият сънародник – Соломон Анжел). С всеки изминат ден става все по-очевидно, че всичко, вършено от Максуел, представлява една от най-големите афери на XX-ти век. „Да, той беше мошеник“ – пише през месец декември 1991 г. в-к „Дейли Телеграф“. Неговата империя се разпада напълно след смъртта му и след като става ясно, че той е ограбил обществено имущество и пенсионни фондове на Западна Европа.

Следователно през 1990 г. в България пристига един фалирал медиен крал, издател на „гениалните трудове“ на диктатора Живков. И все пак визитите му ще оставят следи в политическото развитие, в икономическите промени и в медийната политика на лукановото правителство. В резултат от тях Максуел трайно се настанява в съмнителната Банка за земеделски кредит, получила данъчни облекчения от социалистическия кабинет, уж да финансира земеделието. (Приватизирана с помощта на БНБ и на Банковата консолидационна компания (БКК) чрез незаконни финансови операции от номенклатурата.) Медийният крал наема на символична сума огромната резиденция Бистрица, завладяна по-късно от „Мултигруп“ и от „Подкрепа“. Бившият член на Политбюро, Огнян Дойнов, ще заеме важно място във финансовата империя на Максуел, която е в тесни връзки с фирми и банки на КГБ и ДС.

Според лондонския вестник „Гардиън“, скандално известният милионер Робърт Максуел е изнесъл милиони долари от България в съучастие с Тодор Живков и Андрей Луканов. В началото на 1990 г. ЦК на КПСС изпратил директива до КГБ да започне грандиозна операция по прехвърляне на капитали на Запад. Механизмът бил отработен от дълги години чрез издателската фирма на Максуел „Пергамон прес“. Смята се, че парите са получавани в парижкия клон на фирмата на Максуел, който е подпомагал Луканов и Дойнов в изграждането на смесени предприятия с български пари на Запад.

„Гардиън“ се позовава на публикуваното от нас решение №5 (вж. Приложение №2) и потвърждава факта, че консорциумите са предадени под управлението на българските тайни служби. Приходите в долари се внасяли по банкови сметки в западни банки, контролирани от МВР. Лондонският вестник споменава имената на Огнян Дойнов, Стоян Марков и Христо Христов, а също и на бившия финансов министър Белчо Белчев, който е цитиран да твърди, че Максуел е пожелал да управлява еднолично 10-милиардния български външен дълг, за да може да контролира българската вътрешна и външна политика. Милионерът помогнал на българските комунисти да спечелят парламентарните избори през 1990 г. в ролята си на дългогодишен сътрудник на КГБ.

Приведените факти са все доказателства за общите интереси на комунистическата номенклатура, корумпирания висш държавен апарат и западните съмнителни бизнесмени.

Новото политическо развитие се подготвя далече преди идването на власт на Горбачов и много преди българския 10 ноември. Според бившия служител на източногерманското външно министерство Гюнтер Райнер, американският президент Роналд Рейгън спечели войната срещу „Империята на злото“ (както той наричаше Съветския съюз) с помощта на ЦРУ, парите на военно-промишления комплекс и мафията. Външното финансиране със стотици милиарди долари от банковите сметки на сенчестата икономика на Запад трябвало да криминализира социалистическите страни. Така, според източния германец, било решено да стане дестабилизирането на Съветския блок от Рейгън и министрите от Г-7 на секретна среща в Лондон през 1977 г. За да победят световния тероризъм, най-напред трябвало да унищожат комунистическите партии и да дискредитират социализ-

ма. За целта западните ръководители предложили на организираните престъпници да направят дългосрочни капитални вложения в колебаещите се валутни ресурси икономики на Изтока.

Горната теза не трябва да бъде пренебрегвана. Ако проследим натрупването на българския външен дълг след 1980 г., ще забележим трайни тенденции към растеж благодарение на внезапния пристъп на милосърдие от страна на западни банки-кредиторки. И на алчността на режима, облужван от апаратчиците във валутната комисия.

Според Г. Райнер, понятието „мафия“ включва верига от международни капитали и отношения на международно равнище – транснационална общност от банки, финансови групи и световни финансови организации, които координират в глобален план движението на капитала. Според близкия до режима на Хонекер, Г. Райнер, международният валутен фонд и Световната банка контролират оборота на капитала, който минава през „пералните“ на Източна Европа и развиващите се страни. Като захранват икономиките им с многомилиардни кредити, те поддържат фалиралите тоталитарни режими десетки години. Никой не може да докаже какъв е произходът на парите, натрупани като държавен дълг в страните от Съветския блок. Но оказва се, че взаимен интерес движи диктатора Живков, който протяга ръка за милостиня на Запад и отпусналия му милиарди долари невъзвръщаеми кредити шеф на „Дойче Банк“ – Йозеф Херман Абс. Доларите потънаха в бездънните трезори на съветската Внешторгбанк (80 милиарда долара), на българската Външнотърговска банка (10 милиарда долара), на Унгарската Външнотърговска банка (20 милиарда долара) и т.н. Никой до ден днешен, включително и правителството на СДС, не даде отчет каква е структурата на външния дълг на българските банки. Парите преминаваха през сложна верига от западни кредитори, клубове, частни банки и инвестиционни фондове – над 400 на брой. Няма никакво съмнение, че криминализираните се източни икономики попиха престъпен доларов ресурс, създаден на нелегалните оръжейни пазари, кокаиновите полета на Колумбия и преминал през данъчните райски кътчета като Малта и остров Ман. Показателно за това е, че по-сетнешните валутни и банкови скандали на Русия, България и други източни страни се свързват с географията на остров Кипър, Малта и Ман.

Агонизиращата съветска икономика остана дълго време жива, защото тайните служби се замесиха активно в международната търговия с оръжие и наркотици. Те пренесоха факела на престъпността от Запад на Изток и от Изток на Запад, като ерозираха както омаломощения Изток, така и наперения Запад.

Засилено кредитиране на дефицита.

Ударното нахлуване на западни капитали в Полша става след възкачването на Папския трон във Ватикана на краковския кардинал Карол Войтила. Бунтовният синдикат „Солидарност“ получава близо 40 млн. долара от италианската банка „Амброзиано“. На въпроса „Кой предизвика падането на стената?“, президентът на САЩ Рейгън отговаря: „Папата ни оказа голяма, решаваща помощ. За нас беше ясно, че след демократизирането на Полша и останалите ще последват нейния пример. Съединените щати и Ватиканът бяха единни в своите идеали.“ Михаил Горбачов продължава: „Влиянието на Папата върху мен, както и върху събитията, довели до разпадането на Съветския съюз, беше решаващо.“

Но какво ще последва след разпадането? Кой ще управлява огромната империя? Кой ще дирижира икономиката? Кой, къде и как ще инвестира в нея? Колко строги и какви закони ще регламентират прехода, свързан със строителството на един нов свят?

За решаване на сложните въпроси са нужни специалисти, които да осигурят на западните кредитори връщане на огромните инвестиции, естествено след изграждането на определена политическа, социална и икономическа система. Професионалисти, разбира се, се намират – в редиците на тайните служби и на мафиотите, поддържали дългогодишни контакти с източноевропейските диктатори (като Максвел).

Дефицитът на западни пари се засили след падането на Стената.

До връщането на старите задължения имаше още много време – криминализираните икономики зад Берлинската стена трябваше първо да се стабилизират с помощта на Запада. За целта се търсят усилено експерти по финансиране, валутни операции и банково дело. И те ще се намерят. Ето как ги определя авторът на книгата „Новата мафия-картел“, журналистът Вернер Райт: „Бизнесмените, които поемат на поход, за да колонизират агонизиращия Изток, имат малко общо помежду си: цели легioni от чисти спекуланти и престъпници – от валутни аферисти до мафиоти – които не се интересуват нито от идеология, нито от социални проблеми, а само от пране на нелегалните си приходи и печалби. Изтокът, който има спешна нужда от тези пари, се превръща в истински рай за инвестиране на нелегални капитали... По правило ролята на свързващо звено между мафията и политиката играят масоните.“

Новите инвестиции на Изток.

Две седмици след либерализирането на цените и на валутните операции, през януари 1992 г. в Москва, Управителят на Централната банка на Русия, Г. Матюкин, изпраща до парламента доклад относно проведен търг за валута. На 17 януари същата година банката е сменила 117 милиона долара за 14 милиарда рубли на анонимни продавач и купувач. Управителят определя операцията като „незаконна“. Но не дава отговор от къде са дошли толкова много долари. Вярно е, че се опитва да разсъждава на същата тема, като заявява в доклада си за съществуването на огромен конгломерат от институции, общности, явни и тайни организации, за които качественият скок в капитализма не представлява нищо друго, освен гигантска бизнес-сделка и уникална възможност за собствено обогатяване.

Износ на капитали.

Според директора на Института за стратегически и световни изследвания към Академията на науките в Москва, Л. Фитуни, още през 1990 г. чрез незаконни търгове от Русия са изтекли 20 милиарда долара. Това станало най-малко по четири начина:

Първо, чрез отказани доставки – сделка с валута за предварително плащане на стоки, одобрена от Министерството на икономиката, се „отказва“ под предлог, че уж доставчикът не е готов да изпълни договора. Властите не търсят неизправния доставчик, а парите пристигат в швейцарска или лихтенщайнска банка. По данни на руското Министерство на външната търговия годишно „изгарят“ 4 милиарда долара.

Второ, чрез представяне на фалшив ценоразпис на доставките. Стоките се таксуват по-скъпо от нормалното. Добавеният остатък се прехвърля в дискретна банкова сметка на „купувача“ на Запад. По този начин се отклоняват от 300 до 500 милиона долара годишно.

Трето, чрез „парични складове“ в банкови сметки в чужбина. Под предлог, че са им необходими ликвидни парични средства за приключване на бизнессделки (валутни операции във фиктивни клонове на банки в чужбина), български финансови и търговски дружества, както и живеещи зад граница руски граждани, са успели да складират извън страните от Източна Европа близо 1 милиард долара.

Според бившата управителка на централната банка на Руската федерация, Татяна Парамонова, цитирана от агенция Интерфакс, през юли 1995 г., само за един месец чрез фалшиви договори за внос на стоки в Русия, се изнасят в чужбина незаконно от 300 до 400 милиона долара. Банката щяла да промени контролните си процедури, за да може да проверява дали внесените стоки отговарят на сумите, които се твърди, че се изплащат за тях зад граница. Очакваше се новите разпоредби да влязат в сила от 1 ноември 1995 г. (Парамонова бе уволнена преди тази дата!)

Четвърто, чрез продажба на недвижими имоти и земя – след сключване на този вид сделки разплащането се извършва в чужда валута, но обичайно съществува „остатък“, който се внася в банкови сметки извън страната.

Според изчисления, направени от Министерството на външната търговия излиза, че Русия е загубила същата сума във валута, която е получила от Запада под форма на помощи и кредити в долари за реструктуриране на икономиката. Подобно е положението и в България. За разлика от колежа си Парамонова, управителят на БНБ Тодор Вълчев нито огласява имената на престъпниците, които изнасят криминално валута извън България, нито определя срок за въвеждане на ефективни контролни процедури при вноса и износа на пари от и в страната. (Затова мафията го държи 5 години на тоя пост.)

В доклада на Руската академия на науките, цитиран по-горе, се казва, че друга причина за нарастване на криминалните деяния е слабият банков, митнически и граничен контрол. Богатият Запад привлича авантюристи от цяла Източна Европа, но процесът протича двупосочно: криминални групировки от Запада също се опитват да трупат капитал при нас след отварянето на „Новия източен свят“.

„Голямото изнасяне на капитал до 1990 г. е дирижирано от хората на Горбачов.“

Така твърди в списание „Пари маж“ френският журналист Жерар дьо Вилие, който е провел специално разследване в Москва. В очакване на промените, прозорливите „експерти“ на режима в Москва използват мрежата на съветското външно разузнаване в чужбина. И започват да прехвърлят крупни суми в западни банки. Тонове злато и близо 280 милиарда рубли били обърнати в долари, за да възкресят умиращия съветски режим след време.

Но откъде толкова много богатства? Отговорът на дьо Вилие е: От специалните валутни сметки на комунистическата партия, в които са били длъжни да правят отчисления от своите постъпления: а) износители; б) задгранични дружества и фирми; в) валутните комисии от отклонени западни валутни кредити; г) от помощи.

В края на 1990 г. външният дълг на СССР достига астрономическата сума от 80 милиарда долара. По това време западни експерти изчисляват съветския златен резерв на около 1500 тона. До края на същата година той е сведен до 24 тона. Специалистите смятат, че преди опита за преврат през 1991 г., между май и август, злато за 4 милиарда долара е напуснало съветското съкровище. Много средства постъпват в английски банки. Журналистът сочи конкретно Международната банка за кредит и търговия (ВССИ), създадена с арабски капитали и забъркана в нечисти транзакции. Най-голяма част от преводите са направени чрез Госбанк, чийто директор Геращенко е бил подчинен тогава директно на финансовия шеф на ЦК на КПСС.

На 11.12.1995 г. във в-к „Капиталпрес“ се появи статията „95 милиона лв. търсят данъчните от „Химимпорт“. Според българските данъчни власти, нашата външнотърговска централа неправомерно е подарила над 1 милион долара (дължими € пари) на фалиралата през 1991 г. банка ВССИ. „Химимпорт“ беше свързан в миналото с тъмен бизнес и поддържаше тайни връзки с ДС и КГБ, а през 1994 г. бе приватизиран от предишното си номенклатурно ръководство, получило кредит от банка „Биохим“. Новият-стар шеф Б. Белов е потвърдил „загубите“ на „Химимпорт“ и от втора фалирала банка – 3 милиона долара от „Беърингс“. **Белов е съдружник на „Газпром“** заедно с „Мултигруп“ и ПЧБ в „Топенерджи“.

Кой не си иска 220 млн. щ. долара от ВССИ?

(Комунистите фалират и на запад – б.а.)

Последната загадка около фалиралата през 1991 г. Bank of Credit and Commerce International (ВССИ) са непотърсените и до ден днешен над 220 млн. щ. долара от около 29 000 депозитори.

Стивън Ейкърс, един от ликвидаторите на ВССИ от екипа на одиторската компания Touche Ross, съобщи пред в. Financial Times, че за негово учудване 28 700 притежатели на сметки досега

не са дали никакви признаци на живот и не са пожелали да си получат парите. Изявлението на Ейкърс бе направено след решението на съда в Люксембург от 20 декември 1995 година, с което се уреди част от претенциите на 100 000 кредитори на ВССІ. Според Ейкърс повечето от притежателите на сметки в ВССІ, които не си искат парите, са компании, регистрирани в страни като Колумбия и Панама, и в щата Флорида. (Компании и на мафията, КГБ и ДС.)

Финансовите наблюдатели, които през последните години следят развитието на скандала около колапса на ВССІ, са убедени, че депозиторите, които не предявяват никакви претенции за обезщетяване, са свързани с престъпни дейности – от данъчни бягства, до „пране на пари“ от търговия с наркотици.

През пролетта на 1990 г. американската разузнавателна централа ЦРУ и английската тайна служба МИ-5 отбелязват в докладите си голямо роене на смесени търговски дружества, учредявани от съветска страна за търговия с чужбина. Появяването им на Запад е *непропорционално* на реалната търговска дейност между СССР и западните страни. Когато обръщат внимание на лицата, които оглавяват фирмите, разузнавателните шефове разбират, че повечето нови бизнес-босове са все хора на КГБ. В същото време швейцарските тайни служби засичат трансфери на фондове по сметки с цифрови номера без титулярни имена. Прехвърлянето на пари става най-често чрез „Народни московскоу банк“ със седалище Лондон и чрез Банката за Северна Европа със седалище Париж.

Според друг французин – Филип Мадлен – смесените дружества, джойнт-венчърите и търговските дружества са били използвани за укриване на капитали с помощта на западни фирми, близки до Комунистическата партия. Една част от дружествата са „добронамерени“, т.е. правят пари по донякъде легален начин. По този начин фирмите получават пари наготово от Москва, за да могат да финансиран шпионажа си. Именно чрез тях шефовете на Комунистическата партия организират каналите за трансфер на парите и богатствата.

През февруари 1992 г. в-к „Интернешънъл Херълд Трибюн“ огласи, че в месеците, предхождащи преврата, Горбачов разпоредил партийните средства да се вложат в малки фирми – смесени дружества, частни банки и други западни финансови структури.

Показателно е, че след преврата смесените дружества спират да връщат печалбите си в Русия. По същия начин постъпват и българските задгранични дружества, които, по информация на бившия премиер Луканов, са повече от 350. Средствата се влагат в чуждестранни банки в очакване на по-добри дни за Комунистическата партия. И в същото време, когато дългът на бившите социалистически страни към западните банки расте, растат и активите на задграничните дружества в същите банки. Според експремиера Егор Гайдар, в Русия не са върнати 6 милиарда долара от износ на газ, петрол, злато, оръжие и диаманти. Цитиран е от агенция Ройтер на 1 март 1992 година.

Посредници при голямото изнасяне на ценности са естествено братята-комунисти от западните страни. Например ръководителят на Гръцката комунистическа партия (ГКП) Харилаос Флоракис и неговият главен касиер Никос Калудис влизат в съучастие с ЦК на КПСС и чрез гръцката мореплавателна компания „Трансориент“, собственост на ГКП, прехвърлят стотици милиони долари, според в. „Льо Монд дьо Рансейман“ от 25 септември 1991 г., в западни банки. Дружеството извлича комисионни от финансовите операции, от покупката на валута до откриването на сметки в банки на Лихтенщайн, Люксембург и Швейцария. Комисионните се влагат в специални сметки извън територията на СССР. (Членове на ГКП са разследвани във връзка с открити сметки на Запад още по времето на Л. Брежнев.)

Българските комунисти са изпълнявали куриерски функции в трансфера на пари. Обществена тайна е, че Първо главно управление (ПГУ) на ДС – българското външно разузнаване, е силно базирано в Западна Европа и най-вече във Виена.

По време на правителствената криза през есента на 1992 г., когато бях депутат в 36-то Народно събрание, поканихме в Комисията по национална сигурност към НС началника на Националната разузнавателна служба (НРС – бившето ПГУ на ДС), генерал Бригадир Аспарухов. Той трябваше да изясни взаимоотношенията си с министър-председателя Филип Димитров и с неговия съветник Константин Мишев по повод раздуханата от генерала в медиите македонска оръжейна афера.

Генерал Аспарухов се държеше надменно и предизвикателно като човек, който изпълнява планове на КГБ за сваляне на дясното правителство.

За да уязви неговото високомерие, му зададох въпрос, свързан с прането на пари: „Господин генерал, кога смятате да съобщите на нас, членовете на КНС, имената на фирмите, изнесени на прикритие в чужбина, които, както сам заявихте, вече не се подчиняват на Вашата власт? Титулярите им са присвоили парите, сградите и недвижимото имущество, предоставено им за разузнавателни цели от българската държава и работят вече за себе си или за Комунистическата партия, но във всички случаи – във вреда за България. Как смятате да ни обясните факта, че те уж са скъсали с Отечеството си, а са все още вързани към щедрата държавна ясла? Ето Ви, например, телефонният указател на австрийската столица Виена. Американското посолство и търговското представителство на САЩ, една по-богата от нашата държава, плаща само три телефонни абоната. Английското – също. Докато българските дипломати, търговски представители и ваши разузнавачи, базирани за прикритие във виенски фирми, ползват, а нашият бюджет им плаща 49 (четиридесет и девет) телефонни номера. Кога ще вземете мерки, да приключи това безобразие?“

Генерал Аспарухов отказа да направи коментар, като се позова на военната тайна. (?!?) Посетнението развитие на нещата показва, че Виена е била избрана от КПСС, КГБ и от българските тайни служби за важно диспечерско място, чрез което да контролират парите и фирмите на Запад. Телефоните и факсовете са основно свързочно средство. Националната разузнавателна служба е пряко подчинена на президента Желев. Само бъдещето може да покаже, каква е била неговата роля в по-горе описаните действия на ДС и КГБ.

Още през 1994 г. обаче в българския печат се промъкна съобщението, че Доклад за дейността на българската комунистическа мафия във Виена е бил поставен на неговото президентско бюро. В Доклада била анализирана дейността на бившия член на българското Политбюро, Огнян Дойнов, като важен деец на мафията.

Членове на Групата за борба с корупцията използвахме за повод прекарването на пряка телефонна връзка между българския президент и неговия руски колега Елцин и чрез наш специален пратеник подканихме доктор Желев да използва контактите си с президента на Русия за търсене на изнесените в чужбина от комунистическата партия пари. На проведената в президентството среща българският държавен глава отговори уклончиво на нашия куриер. Той каза: „Да, това е идея. Мафията вече е задушила всичко.“ За пръв път попаднахме на автентични документи, но той не ги използва. За разлика от Ж. Желев, който не използва нито „червения телефон“, нито прокуратурата, нито подчинената си НРС, руският президент Борис Елцин поне се опита да намери изнесените на Запад пари. При най-голяма секретност той създаде специална комисия за тая цел. Начело постави влиятелния си съветник Геннадий Бурбулис. На 25 август 1991 г. руският президент подписа Указ за национализиране на цялото движимо и недвижимо имущество на Комунистическата партия на Съветския съюз на територията на Руската федерация и в чужбина. Комисията Бурбулис започна работа и в резултат още през месец октомври Елцин получи от нея експлозивен материал. В него бяха описани подробностите, как в течение на години КПСС е създавала тайна финансова империя. Разкрити са 80 фирми, принадлежащи на КПСС. Те обхващат целия спектър от търговско-финансовата дейност. Застрахователни дружества, банки, морски транспорт, лизингова търговия, търговия с недвижими имоти, внос-износ.

Група от експерти разработва в детайли събраната от комисията Бурбулис информация. Разкрити са документи за стотици пътувания в чужбина на членове на финансовата комисия към ЦК на КПСС. Датите на пътуванията съвпадат с дните, в които са теглени големи суми от съветски банки. Голяма част от парите са били пренасяни „кеш“ от специално натоварени офицери от ПГУ на КГБ, които избягвали митническите проверки благодарение на дипломатическия си имунитет. Комисията на Геннадий Бурбулис приключва разследването си със заключението, че КПСС е отклонила около 20 милиарда само в периода от 1989 до 1991 г. Парите са пръснати в над 7000 банкови сметки по цял свят. И през цялото време московските комунисти не спираха да просят милостиня и кредити от Запад, за да достигне дългът по времето на Елцин 80 милиарда долара.

Президентът на Русия заповяда да бъде арестуван 56-годишният секретар на ЦК на КПСС Олег Шенин, който е заподозрян, че ръководи едромасштабната финансова операция на Комунистическата партия. Няколко години след арестуването Шенин продължава да мълчи. До пролетта на 1992 г. е идентифицирана само една сметка във валутни рубли с титуляр ЦК за 12,5 млн. преводни рубли (?!).

Прокурорът Степанов, който е натоварен да установи активите на КПСС, твърди, че те възлизат на 64 милиарда долара, от които само 26 милиона долара в брой.

Все пак работата на комисията е израз на изострящата се борба между Елциновския и Горбачовския елитен корпус за политическо и икономическо надмощие.

Българският президент Желев и „опозицията“ СДС по никакъв начин не посегнаха на икономическата база на българските комунисти. Благодарение на тази база те се върнаха през 1995 г. открито във властта.

2) Корупция на държавния апарат.

Специални парламентарни и правителствени комисии провеждат разследвания, представят доклади, дават пресконференции, но най-често заблуждават избирателите в бившите социалистически страни, че водят борба срещу корупцията в държавния апарат. През 1994 г. към наказателна отговорност в Русия са привлечени 1 500 длъжностни лица за близо 5 000 случая на рушветчийство. Половината от тях са правителствени чиновници. (В България няма нито един!) Всъщност са регистрирани повече от 52 000 престъпления свързани с подкуп.

Между искрените реформатори на премиера Гайдар и старите номенклатурчици, контролиращи Централната банка и цялата руска банкова и финансова система, зейва политическата и криминална пропаст, наречена „взятничество“. Подкупничеството, корупцията на държавния апарат, имат своята голяма роля за провалянето на реформата.

Международният характер на престъпленията в Русия показва наличието на общи интереси и на тесни криминални връзки със страни като Италия, Германия, Австрия, Великобритания, Израел и дори САЩ. Чиновници са вътре в тая мръсна игра. Либерализирането на валутния режим, на външната търговия и на цените става златна мина за корумпираните държавни служители. Особено във финансовите институции. „Чужденците перат своите пари чрез руските банки, защото там никой не им задава въпроси откъде са“, смята Джон Нукас, бивш агент на ФБР и специалист по прането на пари. Често руски емигранти, замесени в престъпления в чужбина, изпращат своите мръсни пари в руска банка с инструкцията да се платят с тях фиктивни договори, сключени с трето лице, което по-късно изпраща фактура от името на несъществуваща фирма в Русия, за да се придаде законен вид на сделката. Подобни операции се толерират непрекъснато както от руския, така и от българския банков надзор. Естествено не безкористно. Управители на държавни и частни банки, а също и надзорници стигат до там, че отпускат на самите себе си милиарди рубли, левове и долари необезпечени кредити, които никога не връщат и въпреки това продължават да ръководят банките години наред, след като са извършили гигантските си престъпления. Чиновниците във финансовите институции са влезли в симбиоза с чиновниците в прокуратурата, съда и следствието, а при такава престъпно сътрудничество на пълен провал е обречена всяка реформа.

Забележителен е случаят, при който управител на голяма японска банка веднага си подаде оставката, след като се разбра, че негов дребен служител е злоупотребил с незначителната сума от 600 (шестстотин) долара. Невъзвръщаемите кредити и злоупотребите в българските банки само за последните години са за близо 500 милиарда лева, а не си е подал оставката нито един банков служител. (?)

„Престъпността е нещо, което започва да обезкуражава почтените западни инвеститори“, изрази безпокойството си един американски адвокат, който работи като съветник на Руската агенция по приватизацията.

Вместо да се прилага ефективна законова уредба от неподкупни държавни служители, от полицията и от правосъдната система, престъпни среди, близки до бившата номенклатура, са организирали огромен пазар за „охранителни услуги“, който, на най-ниско ниво, се движи от бивши милиционери, спортисти и служители на КГБ.

С интернационализирането на икономиката корупцията се разпространи по целия свят. Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) стигна до извода, че корупцията в Европа не е нов феномен. ОИСР започна изследване с цел изработване на международно наказателно законодателство срещу корупцията. Без да са членки на организацията, към изследването се присъединиха Полша, Унгария, Чехия и Словакия. България не е сред тях. Корупцията стана държавна българска политика за последните няколко години.

3) Организиран бандитизъм.

Днес организираният бандитизъм от годините преди преустройството в бившия Съветски лагер получи широко разпространено сред обикновените хора название **гангстерска мафия**.

За рухването на Източния блок значителна роля изигра криминалният свят, който съществува и в годините преди падането на Стената. Бандитизмът има своите заслуги и в подготовката на „перестройката“. По тая причина можем да разделим участието на мафията в подготовката и в протичането на историческите процеси на три етапа: а) преди; б) по време; в) след колапса на социалистическата система.

Според цитирания вече Вернер Райт, въз основа на историческите обстоятелства, които познават и умеят да използват, определени сили са дали тласък на един процес на разпад, ускорили са го и са си послужили с него за свои цели. Без активното съучастие на тези сили, по всяка вероятност крахът на социализма щеше да бъде невъзможен толкова скоро, точно по това време и точно под тая форма.

Според други изследователи активният принос на криминалния фактор за падане на Берлинската стена е по-малък от приноса на западните демокрации, които въздействаха силно върху населението в Източна Европа чрез политическата привлекателност и икономическата стабилност на своята система.

Исторически факт е обстоятелството, че тайните служби и престъпните групировки дават съвсем правилна оценка на обстановката дълго преди настъпването на историческия катаклизъм. Именно затова те съумяват да се възползват от него в изгода на своите цели. Секретните организации и мафията влизат в политическа, криминална и икономическа симбиоза в несигурните времена на промяна. Техният съюз даде траен отпечатък и стана основен катализатор за неуспеха на реформите както в Русия, така и в България.

По данни на руското вътрешно министерство в страната действат 5700 банди в състав от половин милион души. Само в България от бившите социалистически страни има повече организирани престъпници на глава от населението – съмнителните охранителни фирми са 1450 с 150 000 члена. Тези групи се намират в състояние на перманентна война за пазари и зони на влияние.

В областта на хазарта в Русия се състезават грузинци с българи. Има убити вече доста наши сънародници, участници в гангстерски престрелки на територията на ОНД. В уличните обири се надпреварват дагестанци с осетинци. Прочути магистрални разбойници са украинците. А най-голямата криминална организация – „Чеченската бригада“ е с няколко хиляди членове и сътрудници.

Структурата на руските престъпни „бригади“ напомня много организацията на сицилианската мафия. Има строга вертикална йерархия и отговорност, модерно въоръжение и свързочна техника. По места се осъществява широко преливане на отговорни държавни и полицейски служители в състава на мафията. Подкупени или заплашени, но безспорно напълно неутрализирани, са органите на прокуратура и следствие.

Преди падането на Стената, въпреки тесните връзки помежду им, все пак тайни служби и престъпници бяха организационно разделени. Днес доста бивши служители на КГБ и ДС са изтъкнати босове на мафията на средно, а специално в България и на най-високо ниво.

„Доберат ли се веднъж достатъчно близко до ръководните центрове на държавата, мафиотските групировки трудно могат да бъдат изтласкани от вече заетите позиции, дори при смяната на властта“, смята В. Райт. Той е абсолютно прав, защото компромисите, които направи правителството на СДС през 1991 и 1992 г. с престъпния свят, като получи в замяна съмнителна финансова подкрепа от него (банкови гаранции от „Мултигруп“ и пари от „ТСБ“ и „Трон“), сътрудничеството на някои министри от това правителство с престъпници от Първа частна банка и ССИГ, доведоха мафията през 1993 г., при управлението на Беров, до парализиращ цялата българска политика и икономика контрол. И до катастрофа за страната. Изпуснато от клетката, чудовището стана неконтролируемо и огромно.

Мафията започна да раздава правосъдие и да „охранява“ там, където нямаше вече правосъдие и нямаше държава. В България може би не, но в Русия някои среди потърсиха изход от „Лабиринта на Минотавъра“. Те наложиха на престъпния свят свой собствен съд, но също извън държавното правораздаване. На 5 април 1994 г. в центъра на Москва беше застрелян кръстникът на Московската мафия Отар Квантришвили. Неговата империя, наречена „XXI-ви век“, контролираше редица големи банки и шоубизнеса. Убийството на Боса нанесе тежък удар върху политическите и деловите партньори на групировката. Могъществото ѝ се срина заедно с властта на покровителите ѝ. Това означава, че при първата дракотина върху ореола на неприкосновеност на някой изявен бандит, над цялата система надвисва опасност, тя се дезорганизира и се разпада, ако няма личност, силна като предишната, да я овладее. Стига някоя държавна структура, политически лидер или обществена организация да ѝ се противопостави решително.

Комунистическите кукловоди в България използваха убийството, за да постигнат контрол над няколко, създадени от самите тях банди. Най-напред беше убит своенравният шампион по борба и водач на банда за охраняване на мафиотските богатства в Централна северна България, Стефан Мирославов – Крушата. Професионален снайперист, въоръжен с превъзходна стрелкова и свързочна техника, от предварително добре избрана закрита позиция, го простреля само с един изстрел в главата при насрещна скорост на управлявания от Крушата „Мерцедес-Кабрио“ 110 км в час. Въпреки моите неколkokратни напомняния (като народен представител от този район) пред министъра на вътрешните работи Виктор Михайлов, убиецът не бе нито търсен, нито заловен.

При неизяснени обстоятелства загина лидерът на част от борците, Атанас Комшев. През април 1995 г. почина прострелян в собствената си кола шефът на „застрахователната“ компания „ВИС-2“ и председател на Българската федерация по борба, Васил Илиев. Правосъдието отказва да търси убийците и на тоя борец. Човекът, който го наследи, Чавдар Писарски, не крие връзките си с тайните служби и с БСП. Малко по-късно в Бургас бе застрелян от наемен убиец друг шеф на охранители – Мечката. Никой не търси и не намира наемника. Но кукловодите възстановиха своя контрол над охранителния бизнес. Не се знае, дали черната серия модел „Квантришвили“ няма да продължи.

Жизнените и физически силни борци и спортисти се оказаха в ролята на провинили се и наказани за своите провинения деца от жестоките си „родители“, възпитатели и командири. Българската мафия бе организирана на военизиран принцип. Много от спортистите бяха удостоени с военни и полицейски звания в спортните школи на „Левски“ и „ЦСКА“. Други бяха вербовани от ДС в затворите. Може би това е една от причините, покорни и безпомощни, те да мълчат пред убийците си с по-старши чинове.

Трите стълба, на които се крепи демократичната държава, са Гражданското общество, Силите на външно министерство и Правото. Правото регулира отношенията в обществото със силата на принудата. А силата на принудата е гаранция за изпълнението на правните норми. Когато институционалното право е компрометирано, обществото се връща към обичайните правни норми, наречени „саморазправа“. Именно ескалирането на принципа „Око за око – зъб за зъб“ води до крещяща необходимост от въвеждане на институционален ред. Тук възниква въпросът, че ако бъде пропуснат

критичният момент, редът обикновено се въвежда под формата на диктатура. И това може да стане дори с „обществен консенсус“.

Установихме две основни форми на организирана престъпност в страните от бившия Източен блок:

Първо, престъпна система, алтернативна на съществуващата държавна структура, която постепенно измества, заменя или допълва официалната. Подобна „твърда“ форма на организирана престъпност се прилага в страни като Русия, България, Украйна и т.н.

Второ, мафиотска организация, която се възползва от отделни пропуски в законодателството и в правоприлагането във времената на обществена трансформация, извлича максимални печалби и се разраства благодарение на международните си връзки, но не застрашава националната държавност. Такъв е случаят с Полша, Чехия и Унгария, които се стремят към членство в цивилизованите европейски структури и водят искрена борба срещу организираната престъпност. Западните провинции на обединена Германия, например, оказват безценна помощ на неопитните си колеги от източната част.

Проникването на незаконните мафиотски структури в държавната тъкан прави невъзможно изграждането на Гражданско общество и просперираща държава. Беззаконието отблъсква чуждите граждани от нашата страна. Така стана през последните години в окупираните от бандити прекрасни наши планински и морски курорти, хотелите в които пустеят и през зимата и през лятото, а загубите са огромни.

Бандитските групировки набират сила при отслабена държава и при неизяснена политическа ситуация. Тук е мястото да направим уговорката, че безпомощната държавна институция в Русия и в България няма нищо общо с либерално мекото държавно управление в демократичните западни страни. Показателен е фактът, че незаконните образувания не слизат на по-ниско от постигнатото преди това ниво на влияние в държавната йерархия дори при смяна на управляващата политическа партия.

Съветската мафия се разви върху почвата на дефицита и на ембаргото, което американците наложиха над Източния блок по отношение на различни „стратегически“ произведения. Българската мафия набра сили върху ембаргото, което западните демокрации наложиха над остатъчна Югославия, а Русия нарушаваше в сътрудничество с българската „Мултигруп“. „Икономиката в сянка“ процъфтя по времето на перестройката и след нея, защото се осъществи успешно приемственост между предишните бандитски босове и сегашните водачи на мафията. Всеомогъщите „кръстници“ са приети за почетни обществени членове, които говорят от височината на националните масмедии за морал и за патриотични ценности.

Следователно истинският смисъл на трансформацията в Русия и в България можем да открием в думата „приемственост“. Ликвидирането на плановото стопанство и заменянето му със свободен пазар се извърши от същите групировки, които и в миналото владееха пазара. За това се оказва невъзможно там, където в бившите страни е взела връх „твърдата“ форма на организираната престъпност, да бъдат предприети политически мерки срещу незаконния бизнес. В България важният закон за борба с „мръсните“ пари срещна организираната съпротива на престъпните групировки, партиите и медиите.

Невъзможно се оказва отстраняването или осъждането на старите ръководни кадри в българската и в руската икономика, на корумпираните чиновници и съдебни магистрати. Бароните на престъпния свят излизат на светло и получават политически постове. След като овладяха масмедийте, те могат свободно да навлязат в официалните структури на властта, преодолели успешно шока от несъстоялите се „революции“. Руските мафиоти организират политически партии, избраха мошеника Сергей Мавроди, шеф на пирамидата „МММ“, в парламента, а техните български колеги учредиха „либерален клуб“ Стефан Стамболов и поставиха начело бившия шеф на Живковата политическа полиция и сегашен бос на Мултигруп, Димитър Иванов. Столичани ще бъдат „ощастливи“ да могат да гласуват за шефа на криминалната Първа частна банка, Венцислав Йосифов – кандидатът за софийски кмет.

Криминалните собственици на банки – ПЧБ, Кредитна банка, БЗК, ПИМБ, „Елитбанк“ и др., получиха достъп до западни външни кредити. ПЧБ стана дистрибутор на заема RIEF от Световната банка, предназначен за инвестиционно и експортно финансиране. Заемът е от 50 милиона долара, а световните банкери, както и по времето на Живков, не се интересуват в чии ръце отиват парите им. Същата съмнителна ПЧБ обслужва заема АРЕХ, предоставен на България от Европейската инвестиционна банка в размер на 30 милиона долара за инвестиционно кредитиране. „Байерише Ферайнсбанк“ от Германия е предоставила на близката до номенклатурата ПЧБ кредитна линия за закупуване на немски стоки с инвестиционно предназначение. Кандидатите за получаване на заемите са все приближени до новия комунистически елит фирми.

Мафиотите се ползват от протекциите на западни правителства и финансови институции. Престъпниците поддържат контакти с правителствени институции в собствените си страни, като оказват силен натиск за вземане на изгодни за тях решения. Пример за това в Русия е Кръглата маса на руския бизнес, а в България Асоциацията на търговските банки, която е пряко виновна за унищожаването на правилата във финансовата и кредитната система, Съюзът за стопанска инициатива на гражданите и скандалната групировка Г-13.

Групировките притежават способности за международно въздействие чрез приятелствата си в страните от цялата бивша Съветска империя. Те имат силно разклонена мрежа за информирани и шпиониране на базата на тайните служби от ерата на Варшавския договор.

Организираните бандити от бившите социалистически страни, „начело с по-големите си братя“ от бившия Съветски съюз, разполагат с лостове за оказване на натиск върху правителствени организации в западните демократични страни.

Получили самочувствие, пари, оръжие, зони на влияние и власт, престъпните икономически групировки от Източния блок започнаха да се представят пред обществеността като „фактори, осигуряващи законност и ред“. В действителност те блокират мирната стопанска дейност и нормалните пазарни механизми чрез серии от убийства, рекет и разчистване на сметки. Тяхното могъщество и прекалено самочувствие се корени в корумпираната държавна администрация, а се крепи от свързаните с тях служители от Министерството на вътрешните работи и от Главна прокуратура. В Министерския съвет, в Парламента, в съдилищата и в общинските съвети мафиотите имат „хранени хора“, които работят за тях.

Бившите и настоящи господари на подземния свят все по-широко се ангажират с властта. Нарастват апетитите им към приватизацията и към инвестирането на придобития по незаконен начин капитал в „чисти“ от престъпления отрасли. Това важи в пълна степен за руската мафия. Нейната българска посестрима успя за кратък срок и почти на всички нива да изгради подходящи за целта банки и финансови институции, които от некадърност и неопитност декапитализира, като загуби голяма част от влетия в тях краден капитал. Така днес тя отново е на път да проси милостиня, поради своята бездарност, от по-големия „брат“.

4. 8. Политически и икономически корени на новия великоруски империализъм

Политическият упадък, духовната пустота, материалната нищета и най-вече изоставането във въоръжаването от Запада бяха подсилени от валутния дефицит и от сливането на организираната престъпност в мафия с държавата. Към предното се прибавиха предизвиканите от „длупенизацията“ на обществото тежки последици от експлозията в Чернобилската атомна електроцентрала и военното поражение на Съветската армия в Афганистан. В резултат на всичко това, плюс нарочните действия за дестабилизация на Източния блок от страна на Запада и вътрешното дисидентско движение, Съветският съюз се разпадна, а на обеднелия руски народ не му остана нищо друго, освен компенсаторната реакция – на чувството за унижено достойнство и несигурност, той противопостави великоруския шовинизъм и империализъм.

Първа проява на империализъм беше реакцията на Горбачов за запазване на Прибалтийските държави в рамките на СССР. **Втора** – окупацията на Приднестровието от дивизиите на 14-та руска армия. **Последваха военните конфликти** в Нагорни Карабах, в Грузия и в Азербайджан – все във връзка със стратегическите руски интереси на Кавказ и около азербайджанския нефт. **Войната в Чечня започна като пролог** на руската нефтена и газова експанзия към Централна и Югоизточна Европа, а руският национализъм получи икономическа окраска. Панславизмът и месианството бяха извадени от архивите и влязоха пак в употреба като идеологическо оправдание за новата имперска експанзия от компенсаторен характер.

От своя страна икономическият хаос доведе до политически разпад най-малко по два начина: а) чрез попадане в хиперинфлация; б) чрез нарастване на безработицата, несмекчена от социално-осигурителна мрежа;

Политическият и икономическият хаос могат да бъдат опустошителни, според професор Джефри Сакс, не само за Русия, но и за целия свят. Според него огромни са рисковете, ако в Русия започне политическа бъркотия като компенсаторна реакция срещу нищетата и поражението. На всичкото отгоре Русия и ОНД притежават повече от 20 000 ядрени бойни глави и неядрени средства за масово унищожение в огромни количества, ракетни средства за тяхното изстрелване, заедно с недохранена и неподслонена армия от 2,5 милиона войници и офицери. Мнозинството от тях на парламентарните избори през 1993 г., след Втората „Октомврийска революция“, гласуваха за привърженика на възродената Съветска империя – националиста Владимир Жириновски.

Русия е в толкова дълбока криза, че нейната стабилност е в тежко рисково положение. Ситуацията може да стане неконтролируема след голямото засилване на деструктивните явления пресъпътност, регионален сепаратизъм, бягство от плащане на данъци и други. Рисковете са свързани с тежките слабости на руската посткомунистическа държава. Правителството не може да осигури основни обществени необходиминости – законност, ред, администриране, данъчна система, платежни средства срещу вложен труд, заплащане и издръжка на армията. Подобни са проблемите и на посткомунистическата българска държава.

Опитът за стабилизиране чрез „шокова терапия“, проведен от правителството на Егор Гайдар, се оказва неуспешен, макар да беше възможен от теоретична гледна точка. Причините за провала се съдържат в думите на Елцин от неговото обръщение към новата Държавна Дума. Произнесени са в началото на 1994 г.: „Ние научихме от собствен опит, че не можем да преодолеем икономическата криза без силна и ефективна държава, нито можем да осигурим действителен пазарен ред, да напразим икономическата ситуация предсказуема, или да създадем условия за икономически растеж.“

Борбата за власт.

През 1993 г. борбата за власт в Русия се изостри поради високата цена на реформата. И докато „шоковите терапевти“ налагаха строги ограничения, президентското обкръжение не удържа на натиска и прибягна до раздаване на облекчения, преференции и привилегии. Депутатите се вслушаха в гласовете на своите избиратели, а средствата за масово осведомяване съгъстваха допълнително черните „краски“. Психологически погледнато, движещ мотив за конфликта между Парламента и Президента беше депутатският егоизъм. Критиките доведоха Елцин до решението да смени премиера Гайдар. Реформата зацikli, а Президентът загуби темпо. Тогава неговите съветници му предложиха „революционна“ стратегия – отстраняване на Парламента.

На 21 септември 1993 г. президентът Елцин обяви парламента и Конгреса на народните депутати за разпуснати, защото „пречат“ на реформата, а освен това са избрани „по съветско време“. Телевизионната компания Си-Ен-Ен и президентът на САЩ Клинтън подкрепиха Елцин. Наистина Руският парламент беше избран през 1991 г., още по времето на РСФСР в състава на СССР. Но по същото време беше избран и самият Елцин. Антисъветизмът на голяма част от депутатите не бе по-малък от този, афиширан от руския президент.

Конфликтът между Президент и Парламент в действителност започна по повод количеството власт, с която можеше да разполага всяка една от двете институции и количеството отговорност, която трябваше да поемат по повод неуспешната реформа. Нещо подобно се случи и между българския президент Желев и мнозинството на СДС в 36-то народно събрание. Противоборството се прояви във връзка с тежестите на прехода и количеството властови отговорности и функции на президента Желев и председателя на парламента Савов. Само че у нас обструкциите тръгнаха не от парламента, а от президентството. Голяма отговорност за изострянето на конфликта носи Стефан Савов.

Според политолога Румен Димитров „Главната борба в Русия беше между политическите кланове на Елцин и Хасбулатов. В многонационална страна като Русия борбата за власт винаги е имала етнически нюанс – винаги е била между етнически или „етнизиращи“ мафии. Емигрантската мафия на Ленин, Мигрелийската мафия на Сталин. Или цялото днешно съзвездие от финансови мафии, от които чеченската е само по-видимата...“ Според генерал Волкогонов „от май 1915 г. Германия е похарчила цяло съкровище, за да помага на болшевиките... Парвус – богатият немски социал-демократ, измислил в Копенхаген Институт на мира, прикритие за получаване на пари от Берлин, използвани за финансиране на Ленин... Огромните суми са постъпвали по сметки в банките на Петроград, особено в Азовската банка, за използване от агентите на Ленин.“ Волкогонов е бил почитател на Ленин и на неговата „емигрантска мафия“, която направи първата Октомврийска революция. Бившият генерал от Съветската армия, като депутат, с около 20 истории изследва архива на вожда в подземията на ЦК на КПСС и от тогава става заклет антиленинист.

Главният конфликт в Русия през есента на 1993 г. избухва **между съставните части** на разпадналата се и трансформираща се съветска номенклатура. В България също се сблъскаха двете крила на бившата комунистическа партия. А държавата беше нарочно отслабена, с неуместното оправдание, че всички либерални държави били слаби. Подобна теза защитаваха и недоучените или подкупени опозиционери.

Естествено „силна държава“ не трябва да означава връщане към военно-бюрокраичната структура с командно-административна икономика. Неуспешният опит за реформа, проведен от правителството на Гайдар, говори за това, че успехът или неуспехът на стабилизационната политика зависи от нейната последователност и строгост. И от политическите фактори, каквито са припущаващата власт на държавата и подкрепящият ѝ обществен консенсус. Израз на последните два фактора могат да бъдат стабилни парламентарни мнозинства, които черпят своята воля за реформи в мощни политически партии и независими обществени движения за демокрация. Обратно то се получи в Русия и в България.

Налага се изводът, че успехът на демократичните промени трябва да се гради упорито чрез неутрализиране влиянието на новите комунистически елити, чрез засилване на независимите политически и икономически субекти, чрез организиране активната част от населението в политически партии и движения с некомунистически произход и цели. За да се либерализира чак след това държавата. Не противоречи на либералните схващания изводът, че **СЛАБА МОЖЕ ДА СИ ПОЗВОЛИ ДА БЪДЕ САМО БОГАТАТА ДЪРЖАВА, ДОКАТО БЕЗСИЛНА ПРЕД МАФИЯТА НАЙ-ЧЕСТО Е БЕДНАТА ДЪРЖАВА!**

Повече от критично е положението в нашите две страни – Русия и България, защото в борбата за власт се включи директно и **КРИМИНАЛНАТА МАФИЯ**. В Русия зачестиха убийствата на банкери. По сведения на Московската полиция почти всички атентати срещу банкови директори, извършени през 1993 г., са в резултат от подстрекателства на проникващи отвън групировки, които целят да сплашат следващите управители на финансовите институции, да бъдат направени те послушни. Българската мафия „опитоми“ членовете на Управителния съвет на БНБ също през 1993 г. Най-напред беше запален гаражът на шефа на „Валутно управление“, после беше шантажиран Управителят на Централната банка чрез компромати за дъщеря му и така всички те станаха послушни и сговорчиви с мафията през следващите години.

По информация на Германската федерална служба за борба с престъпността, руската мафия навлиза все по-надълбоко на Запад. Нейният интерес е в „класическите“ бизнесфери: хазартни игри

ри, проституция, рекет и обирание. Осезателна е ролята на криминалните елементи за изостряне на политическите конфликти. Възможно е сблъсъкът между президента Елцин и председателя на руската Дума Хасбулатов да е бил предизвикан от страха на последния от курса на Елцин за тотално „отваряне“ към Запад. От навлизането в Русия на капитали от незаконни бизнесафери и от повсеместното проникване на чуждестранни групировки в Руската федерация.

За разлика от Хасбулатов и вицепрезидента Руцкой, Елцин смята, че трябва да успее да привлече западни капитали в страната, а след това да извърши решителен завои за изключване влиянието на чуждите групировки от реалната власт. Новоизбраният парламент обяви амнистия за защитниците на Белия дом Хасбулатов и Руцкой. В началото на 1994 г. те са вече свободни и дори не са обидени на Елцин за неколкomesечния си престой в затвора Лефортово. Това е може би така, защото президентът извърши поисканите от техните среди промени в правителството на реформаторите.

Така, със завои „наляво“, приключи за момента борбата за власт в Русия. Освен многобройните жертви, които паднаха по време на октомврийските събития от 1993 г., в страната, отделно от събитията, бяха убити двадесет банкери, двама депутати, седем следователи и много други шефове или обикновени членове на мафията. През същата година на територията на ОНД са извършени 25 000 убийства. Но битката продължава. В 1994 г. убитите са вече 32 000 – с 10 000 повече от тия в САЩ. От тях 5000 поръчкови убийства.

Руският премиер Виктор Черномирдин поиска „извънредни мерки“ след убийството на банкера Кивелиди, който почина след отравяне с тежки метали, вероятно кадмий. На погребението освен премиерът присъства и бившият президент на СССР Михаил Горбачов. Според печата, Кивелиди е бил най-богатият човек на Русия. Банкерството се превръща в най-рискованата професия тук. По оценка на западни наблюдатели икономиката в Москва е заплашена от пълно криминализиране, а това блокира навлизането на почтени чуждестранни инвеститори в страната.

Изводи: Втората Велика Октомврийска революция завърши.

Тя беше замислена от номенклатурата, проведена в името на номенклатурата и спечелена, с помощта на Запада и на неговата мафия, от наследниците на номенклатурата. Лишена от нравственост, с присъщия си егоизъм и алчност, номенклатурата не спести униженията и страданията на населението нито в Русия, нито в балканската метрополия България. Номенклатурата направи богатства от дефицита и от корупцията. Тя ограби бедните и социално слабите и натика обществото в глухия коловоз на историята.

Никой не трябва да забравя, че в началото на „перестройката“ комунистическите партии се бяха вече превърнали в мафии. Дефицитът и търсенето на външни ресурси предизвикаха неравновесие в затворената комунистическа система. Вътрешният властов конфликт между трите главни сили – Партия, Армия и КГБ завъртя спиралата на дестабилизационните процеси. Съветското общество заживя в предчувствие за промени. И промените не закъсняха:

Започна Великата руска криминална революция.

Можем да въведем понятието „(р)еволюция“ за десетилетието от 1984 до 1993 г. в Русия. Подобен термин „реФолюция“ – използва Тимоти Гартън Аш, за да определи промените в Централна Източна Европа след 1989 г. „РеФолюциите“, революционните реформи, бяха започнати „отгоре“ и прекъснати от заинтересованата номенклатура в Русия, Румъния, България и Украйна, защото натискът за (р)еволюция (отдолу) беше слаб и лошо организиран. Всяка (р)еволюция отдолу е свързана с въпроса за преразпределението на богатствата и привилегиите. РеФолюцията в Германия, в Чехия, в Унгария и в Полша имаше успех, защото чрез натиск отдолу номенклатурата беше неутрализирана и ПРИНУДЕНА ДА СЕ СЪОБРАЗЯВА СЪС ЗАКОНА.

Номенклатурата в Източна Европа потъпка закона, като си присвои привилегиите ДА ПЕЧЕЛИ. А на слабата опозиция предостави най-променливата част от ресурсите – човешките, с немощни организации и неподготвени лидери без власт и без пари.

Новият елит избра за себе си истинската власт на парите. Или, както се изрази млад идеолог на БСП, „банките трябва да станат новите окръжни комитети на Партията!“. И те станаха. Защото преди дефицитът, а сега замяната на дълг срещу собственост сближават източната със западната

мафия и правят Партията влиятелна. Извършва се процес, при който дълговият инструмент на страната-длъжник се трансформира в инвестиция в същата тая страна. Пазарът на сделки за замяна на дълг срещу собственост се появи след избухването на световната дългова криза през 1982 г.

Откритите цели на замяната на дълг срещу собственост официално са няколко:

Първо, съкращаване на дълга – външния чрез Брейди-книжата, а вътрешния чрез облигациите по ЗУНК.

Второ, стимулиране на външните и вътрешните инвестиции чрез посочените инструменти.

Трето, завръщане на изнесените извън пределите на страната „червени пари“.

Четвърто, ускоряване трансформацията на собствеността.

Скритите цели могат да са

1) Вкарване в страната на „мръсни капитали“ като резултат от предварителни сделки на номенклатурата с мафията.

2) Закупуване на печеливши обекти не със свои пари, а срещу ценни книжа, чрез които са трансформирани дълговете на същата, закупуваща обекти, мафия.

Като нарушава пазарните принципи, номенклатурата изолира от нормалния икономически оборот по-голямата и по-способна част от населението и продължава безнаказания грабеж над самото това население. А то хрисимо се примирява с ограбването, ръководено единствено от „волята за физическо оцеляване“, а не от волята за развитие и просперитет. Така все по-далеч остават вратите на отвореното гражданско общество.

*

И за да има първата част на книгата завършен вид, предлагам на Вашето внимание един цитат от бащата на Отвореното общество, сър Карл Попър:

„Марксизмът умря от марксизъм. Умря от последиците на една религия на спящата омраза, която 72 години насърчаваше властта на Терора и Насилието в съветска Русия.

Защото има само два възможни начина на управление:

– Власт на Закона

и

– Власт на Терора,
Насилието и Убийствата.

Властта на Закона никога не е изцяло само добра: никоя човешка институция не е изцяло добра. Всички хора грешат и затова всички техни действия, изобретения и институции са несъвършени.

Властта на Закона обаче може да бъде подобрена, като усъвършенстваме законите, институциите и самите себе си, като се научаваме да прибягваме по-малко към насилие.

Това е целта на всяка цивилизация – да намали ролята на насилието и страха в човешкия живот.“

Направихме извода, че новите руски елити са подредени и ешелонирани в три взаимно проникващи се слоя. Вторият слой – на предприемачите и банкерите, се появи по страниците на вестниците едва тогава, когато се почувства надеждно утвърден чрез политическата власт на първия – на политиците, които лобираха на капитала. Подчинените на политиците и на бизнесмените средства за масова информация затвърдиха властта на новите елити чрез изпитаните от предишните ре-

жими методи – съставиха и публикуваха списъци на големите. Имената на 20 банкери и предприемачи, с личен капитал между 40 и 150 милиона долара, легитимира пред обществеността в-к „Комсомолска правда“ през месец юни 1995 г.

ЧАСТ ВТОРА

БЪЛГАРИЯ И СТРАНИТЕ ОТ ИЗТОЧНИЯ БЛОК

*Направлявани от добри водачи, страните от Централна Източна Европа достигнаха
до подножието на върха*

Част втора

БЪЛГАРИЯ И СТРАНИТЕ ОТ ИЗТОЧНИЯ БЛОК

Глава първа

Успешните реформи са възможни/121

Национализъмът – двигател на промените/121 Национализъмът – добро или зло?/123 Икономически причини за настъпилите промени в страните от Източния блок. Стагнацията, финансовата криза, голямата вътрешна и външна задлъжнялост, инфлацията и загубата на пазари. Отслабване функциите на държавата/124 Промените – последици от големия крах/127 Какво съдържа процесът на политическата трансформация?/130 Национална програма на прехода/130 Какво съдържа процесът на икономическа трансформация?/131 Национална икономическа програма/131

Глава втора

ГЕРМАНИЯ

Интеграция на германската нация. Дългият път към интеграцията/135

2. 1. Как беше разделена Германия? Историческа справка/135

2. 2. Политическо и икономическо развитие на Федерална република Германия след Втората световна война – основа за успешната трансформация на Източна Германия след 1989 г./137

2. 2. 1. Политическа система на Федерална Република Германия/138

2. 2. 2. Икономическа система на Федерална република Германия/139

Организационни рамки на социалната пазарна икономика/141 Икономическа политика/142 Конкуренция/143 Цени и ценообразуване/148 Доходи/148 Заетост/149

Социална политика/149 Синдикати/149 Инвестиции/150 Воля за потребление/153 Защо западногерманските водачи постигнаха „благоденствие за всички“, а българските им колеги – „благоденствие за малцина, а мизерия за всички“?/154

2. 3. Как беше обединена Германия?/155

2. 3. 1. Политическа стратегия на прехода. Модел/156

Декомунизация на Източна Германия/157 Успешната борба срещу ЩАЗИ/158 Своевременното овладяване на полицейските архиви и досиета повлия благоприятно върху последвалите демократични процеси в бившата ГДР/159

2. 4. Икономическа стратегия на прехода. Модел/161

Избор на приватизационна стратегия/163 Обединена Германия и българо-германските отношения/166

Глава трета

ЧЕХИЯ

Дезинтеграцията на Чехо-Словакия даде допълнителен тласък на чешката трансформация/169

3. 1. Политически сили в Чехия и Словакия/170

Ролята на Комунистическата партия на Чехословакия/172 Антисъветският национализъм/172 „Нежната революция“/173

3. 2. Развитие на политическите сили в Чехия и Словакия след ноември 1989 г./173

Нови политически сили/173 Най-влиятелните партии след 1992 г./175

3. 3. Декомунизацията на Чехословакия/177

„Тройният конфликт“/179

3. 4. Икономическа стратегия на прехода. Модел/182

Исходни позиции на чешката икономика преди реформата/184 Банкова и парична политика на Централната банка на Чехия/185 Новата роля на Централната банка/188

3. 4. 1. Приватизацията в Чехия/188

Избор на приватизационна стратегия/189 Фондът за народно имущество/190 Чуждите инвеститори в Чехия станаха нетърпеливи/191 Квалифицираните, на ниска цена трудови ресурси/191 Дружеството за чуждестранни инвестиции Чех Инвест/192

3. 4. 2. Какво направи чешкия модел на приватизация успешен?/193

Ролята на инвестиционните фондове в чешката приватизация/201 Приватизация в нефтената промишленост на Чехия/204

3. 5. Аграрна реформа. Реституция на земята/205

Реституцията на земята и влиянието на политическите партии в Чехословакия след 1989 г. за нейното провеждане/206 Законодателни рамки на аграрната реформа и реприватизацията на земята/206 Резултати от аграрната реформа и от реституцията на земята в Чехия/208

Какви за чешко-българските търговски отношения?/209 Условието, които предлага Чехия за външна търговия/211

Глава четвърта

ПОЛША

4. 1. Промените в Полша и в целия Източен блок преминаха „под чадъра“ и под знака на „Солидарност“ начело с Лех Валенса, електротехникът-президент/212

Либералните идеи и „страхът от свободата“/214

4. 2. Декомунизацията в Полша/216

4. 3. Икономическа стратегия на прехода. Модел/218

Икономическата реформа в Полша според международния доклад на Варшавския икономически институт по световна икономика „WERI“/220 Безработицата в Полша/222 Оживлението и растежът в промишлената сфера – главни двигатели на общия икономически растеж/223 Подобрени показатели на външната търговия/224 Монетарна, ценова и валутна политика/225 Банкова система/226 Стратегия, приложена при консолидацията на банките:/226 За провеждане на приватизацията в Полша разчитат на преките чужди инвестиции, а не на масовия модел/227

4. 4. Аграрна реформа/232

Влияние на политическите партии/233

Програма PHARE (ФАР)/234

Глава пета

УНГАРИЯ

Антисъветският национализъм консолидира по-голямата част от унгарците по пътя към успешна политическа и икономическа трансформация/236

5. 1. Политически сили в Унгария, парламентарна система, конституционна уредба и национални стремежи по време на комунистическата диктатура/237

Политически и икономически причини за октомврийските сбития в Унгария през 1956 г. и за последвалата ги вълна от антисъветски национализъм/238 Опитите на Кадар да спаси системата на социализма чрез прилагане на незначителни реформи/241

5. 2. Политически пробив в полза на плурализма/241

Преюдициална конституционна и законова реформа. Сключване на споразумението от 18.09.1989 г./242

Нови политически организации след 1988 г./242 Промени в политическия облик на Унгарската социалистическа работническа партия/247 Старият елит и новият елит, трансформиран по метода на конверсията/247 Последици от конверсията/248 Отношение на най-новия елит към трансформацията на старите елити/249

5. 3. Политически причини за успешния петгодишен преход/249

5. 4. Предпоставки за връщането на бившите унгарски комунисти на власт/254

Проблемът с досиетата/255 Кои са другите причини за изборния успех на Унгарската социалистическа партия?/256

5. 5. Икономическа стратегия на прехода. Модел/258

Унгарските реформатори предпочетоха поетапната трансформация пред модела на шоковата терапия/261 Промяната на собствеността донесе истинската промяна на икономическата система в Унгария след 1990 година/262 Формирането на пазар като резултат от икономическата стабилизация, либерализацията и паричната политика/264 Защита на конкуренцията/264 Унгарската национална банка (УНБ). Банкова и парична политика/266 Банкова приватизация/268 Реституция (компенсация) и приватизация – едно успешно социално моделиране/269 УДФ приложи успешна приватизационна стратегия/269 Държавна агенция по приватизацията (ДАП)/270 Чуждестранните инвестиции/272 Реформата вече е осъществена/273 Приватизацията в енергийния сектор/275 Законови условия за чуждестранни инвестиции в Унгария/276 Условия за външна търговия с Унгария:/277

Глава първа

Успешните реформи са възможни

През 1989 г. се навършиха 200 години от Великата френска революция и от приемането на Американската конституция.

С два века закъснение Световната либерална революция пристигна и в страните от Източна Европа.

Съветската окупация след Втората световна война прекъсна естествените либерални процеси, които бяха започнали да текат в страните от Централна Източна Европа. Но благодарение на запазената в тях историческа памет и демократични традиции, именно в тия страни либералните промени след 1989 г. най-лесно се институционализираха.

Обратно, няколко страни, без либерални политически традиции, не успяха да се откъснат от тоталитарното руско влияние и си останаха недемократични.

Национализмът – двигател на промените.

Какво направи реформите успешни в страните от Централна Източна Европа?

Първо: Национализмът изигра ролята на интегриращ и благоприятен за реформите фактор. Не се оправдаха твърденията на някои социалдемократи от ФРГ, като Петер Глотц, които се опитаха да отхвърлят обединението на двете Германия през 1989 г. заради опозиционните си интереси с тезата: „Националната държава е отживяла времето си в икономическо, екологическо, военно и културно отношение.“

Радикални десни трансформации, без връщане на леви режими на власт бяха извършени успешно именно в страни, където главен двигател на прехода стана национализмът, натискът за промяна на границите, установени след Втората световна война, антисъветизмът и декомунизацията:

А) Националното движение за обединение на Източна и Западна Германия доведе до интегрирането на германската нация.

Б) Словашкият национализъм доведе до цивилизовано разделяне на Словакия от Чехия. Прага получи тласък след откъсването на Чехия от по-изостаналото в икономическо и политическо отношение словашко население, което само избра своя път към национално определяне. Това даде възможност на чехите да проведат решителна десъветизация и декомунизация на страната си.

Успешни трансформации с връщане на леви режими на власт бяха осъществени в страни с висока политическа и пазарна култура, при силен национализъм, но нерешителна декомунизация:

В) С дългогодишната си борба срещу руския империализъм и срещу съветската окупация, Полша постигна своите успехи в реформите благодарение на антисъветското и антикомунистическо национално движение „Солидарност“.

Г) Десните християндемократически сили в Унгария заложиха на национализма като водещ до консенсус интегриращ фактор. Те успяха да реализират националните цели в полза на промените.

Към горните четири държави можем да добавим Словения, която се откъсна и успешно върви към национално възвръщане извън Югославия.

Немного успешни реформи на националистическа основа бяха проведени в страни от бившия съветски ареал, останали под руско икономическо влияние:

Д) Прибалтийските държави Литва, Латвия и Естония прогласиха националната си независимост от Съветската империя, но поради териториалната си близост, общата инфраструктура и дългогодишната колонизаторска политика от страна на Русия, срещнаха големи трудности в провеждането на политическите и стопанските реформи.

Е) Неуспешни са реформите, след прогласяване на национално самоопределение, в страни, останали под силно руско политическо и икономическо влияние като Украйна, Беларус, Молдова, Грузия и др.

Второ: Отсъствието на национализъм и антисъветизъм, непровеждането на декомунизация и де-кагебизация допринесоха за неуспешния ход на политическите и на икономическите реформи, защото яростният съветски национализъм можеше да бъде победен само със собственото му отрицание. Докато във всички страни, включително и в Румъния, народите се сбогуваха с комунизма, развели националните си знамена, *българската „антикомунистическа“ опозиция избра за себе си синия флаг, а трибагрения предостави на комунистите – интернационалисти*, представящи се за националисти.

Следователно, антируският национализъм изигра ролята на основен, генериращ всеобщ консенсус фактор на промените. Липсата на антисъветизъм в нашия политически живот преди и след 1989 г. доведе България до последното място в ранглистата на свободните нации.

„Патриотизмът не е национализъм“, заяви въодушевеният от промените в Централна Източна Европа оксфордски учен Тимоти Гартън Аш. „САЩ са най-фанатичната „националистична“ страна. Откритата гордост със собствената нация не означава враждебност към други нации.“

„Ние сме народът“, крещяха през 1989 г. – годината на народите – хората в Източна Германия. „Ние сме един народ“, викаха само след месеци те.

В първата си президентска реч Вацлав Хавел се извини на судетските немци за прокуждането им след войната от Чехословакия.

Румънците от Тимишуара застанаха на страната на преследваните си съграждани – унгарците.

Разбира се, имаше примери и с обратен знак. Но общо взето национализмът в Западната част на Източна Европа – Централна Европа, допринесе за изгонването на комунизма и за цивилизоването на народите.

Национализмът – добро или зло?

На подобен въпрос можем да отговорим, след като потърсим корените му в историята.

Пробуждането на националното самосъзнание и стремежът към обединение изпреварва създаването на държавата. Национализмът е всепризнат двигател на възраждането. С неговото пробуждане променят съдбите си всички народи, които живеят в трите големи империи – Хабсбургската, Руската и Турската. Но те пропускат шансовете, които им предоставя либерализмът на XIX-те век, защото се опитват чак в неговия край да създадат свои национални държави по западноевропейски образец, но на етническа и културна основа.

На свършека на XIX-ти век от Великата порта се откъсват Румъния, Сърбия и България. С цената на едно въстание и продължителна съпротива, унгарците получават правото да господстват наравно с австрийците над останалите народи в рамките на Австро-Унгария. Победата на Антантата в Първата световна война сложи край на трите империи. Възникнаха нови национални държави. По силата на договорите от 1918 г. се породиха три вида национализъм:

1) Национализмът на доволните победители – чехи, румънци и сърби, които се облагодетелстваха от мира.

2) Национализмът на ожесточените победени – немци, унгарци и българи, недоволни от изхода на Първата световна война.

3) Национализмът на слабите – словенци и хървати, които си въобразиха, че като се обединят със своите племенни събратя чехи и сърби-победители, ще станат равноправни с тях.

Обидите и разочарованията, трупани десетки години, избухнаха след 1989 г. Разпаднаха се цели империи, разкъсани от национални претенции.

Положението на бившата Съветска империя напомня положението на Русия от 1918-22 г., когато се разпадна „Затворът на народите“ и всеки търсеше свое национално самоопределение.

По същия имперски модел беше изградена и титовска Югославия. Затова антисъветският и антиюгославският национализъм от 1989 г. са един вид закъсняла съпротива срещу насилствената интеграция, срещу империализма, шовинизма и хегемонията на руската и на сръбската нация над останалите народи.

Нека да правим разлика между добрия и лошия национализъм. Така, с уважение ще се отнесем към национализма на немци, унгарци, поляци, чехи и словенци.

Подтиснати от униженията, на които ни подложи днес проруският посткомунизъм, нека да си спомним с надежда най-светлите страници от новата ни история. Те са свързани с тържеството на добрия и патриотичен български национализъм. И в Априлското въстание и по време на Съединението, и по бранните полета на Балканската война българите доказаха, че са гордо и опърничаво племе. Че са родолюбци, които могат да не се съобразяват с капризите на Великите сили и да преобърнат заговорите и кроежите им. Че уважават първо себе си и талантите на нацията си, а чак тогава мислят за Големите.

Романтичният национализъм изкара милиони българи на площадите и след 1989 година. За да докажем на другите народи, че не сме по-долу нито от чехите, нито от „гедееците“... Днес народът ни отново е депресиран и вцепенен, разочарован и обезверен. **Само добрият национализъм може да му възвърне отново силите**, да го ожесточи от пораженията и да го вдъхнови за победи.

Икономически причини за настъпилите промени в страните от Източния блок. Стагнацията, финансовата криза, голямата вътрешна и външна задлъжнялост, инфлацията и загубата на пазари.

Отслабване функциите на държавата.

Двестагодишнината от френската революция обещаваха да сложи начало на възраждане на страните, които отхвърлиха комунистическата утопия. Такива големи исторически промени трудно се вменят в рамките на нечий сценарий или проект, защото причините за тях са преди всичко икономически, а последиците – политически.

а) неблагоприятни икономически първопричини, които доведоха някои от страните до благоприятни за демократизирането им последици; Към демократични промени тръгнаха най-напред народите, които бяха засегнати най-силно от финансовата нестабилност, инфлацията и външната задлъжнялост. Изброените икономически фактори със сигурност засилиха дестабилизацията на предишните режими.

Промените се предшестваха от траен икономически спад вътре в цялата система на социалистическия лагер. Стагнацията продължи различно дълго в отделните страни през годините, обхващащи промените. Според експерти от Икономическата комисия за Европа при ООН спадът на брутният вътрешен продукт (БВП) в страните от Централна Източна Европа е по-дълбок, отколкото по време на Голямата депресия през 1929 г. Районът никога не е губил толкова много национален доход в мирно време.

Каква е връзката между финансовата нестабилност и демократичните промени?

Според професор Самуел Хънтингтън 31 страни преминаха от недемократично управление към демокрация по време на „Третата вълна“ на световния демократичен процес, който започна през 70-те и 80-те години на нашия век. Ако за краткост към 11 от посочените по азбучен ред страни включим Съветския съюз и Югославия, ще видим, че в съкращения и допълнен списък на Хънтингтън присъстват повечето страни, в които икономическата катастрофа, причинена от предишните режими, е главна причина за настъпилата по-късно демократизация.

Таблица № 1

Демократизиращи се страни и финансова нестабилност

№ по азб. ред	Наименование на страната	Наличие на	
		Финансова криза	Висока инфл.
1.	Аржентина	да	да
2.	Боливия	да	да
3.	Бразилия	да	да
4.	България	да	не
5.	Гърция	не	не
6.	Еквадор	да	не
7.	Полша	да	да
8.	Румъния	не	не
9.	Съветски съюз	да	не
10.	Унгария	да	не
11.	Уругвай	да	да
12.	Чехословакия	не	не
13.	Югославия	да	да

Според икономиста – професор Джефри Сакс, **първото измерение за наличието на *финансова криза* е дали страната изпитва затруднения при обслужването на външния си дълг.**

Да, отговаряме ние! 16 от 33-те нови демокрации в допълнения от нас Списък на Хънтингтън са също и в Списъка на Световната банка на „силнозадълженелите страни“. Те или въобще не могат или трудно обслужват своите задължения.

Вторият белег за финансова нестабилност е дали в съответната страна има *висока инфлация*:

От 16-те нови демокрации 7 навлязоха в период на демократизация с инфлация по-висока от 50%. Това са страните Аржентина, Боливия, Бразилия, Никарагуа, Перу, Полша и Югославия, които, в резултат на това, че наследиха от предишните правителства висока инфлация, изпаднаха по-късно в хиперинфлация. И това са всичките страни, в които е имало хиперинфлация през последните 20 години.

Изводът е, че новите демокрации, които наследяват от предишните режими финансова криза, изпадат по-късно във финансова и политическа бъркотия, която стимулира техния стремеж към промени. Но новите демокрации като Източна Германия и Чехословакия, които тръгнаха при благоприятни вътрешни финансови условия към демократизация, продължават да вървят напред по-уверено от другите в собствените си сили и перспективи.

Междинно беше положението, в което се намираше Унгария със своите 20 милиарда долара външен дълг, но с ниска инфлация, с добри политически и пазарни традиции, което компенсирало не-изгодните ѝ финансови позиции.

В историята има класически примери, когато вътрешното и външно задължняване, инфлационното финансиране, непогасяването на външните и вътрешните дългове привежда държавната машина до безпорядък и изпускане от контрол на управленския механизъм:

Третото съсловие, духовенството и дворянството във Франция излъчиха през 1789 г. своите представители в Генералните щати, законодателния орган на страната, защото финансовият безпорядък бе сполетял правителството на Луи XVI. Държавният дълг бе достигнал 5 милиарда франка – една огромна за това време сума. И започна насилствената промяна на режима – революцията... Бунтът не можеше да бъде отложен нито от банкерското съсловие, нито от правителството чрез инфлационно финансиране.

Царският режим в Русия бе свален през 1917 г. по същите причини, а Съветската империя се сгромоляса също поради икономическата криза.

Едва след разпадането на фалиралата Съветска система и деколонизацията на нейния външен ареал, стана възможен процесът на национално самоопределение, за което говорихме преди това.

б) благоприятни икономически първопричини за демократизирането на някои страни;

Към успешна демокрация тръгнаха страни, в които още по времето на непазарното стопанство, с цената на частични икономически реформи „отгоре“, се зароди смесена пазарна икономика на базата на дребна частна собственост. Съветската армия потопи в кръв първите опити за либерализация на режима и на икономиката в Унгария през 1956 г. и в Чехословакия през 1968 г.

Дребната частна собственост имаше по-значителни размери в Полша и Унгария още преди настъпване на политическите промени. Поради горните обстоятелства реформите в изборните страни получиха допълнително ускорение.

Промените – последици от големия крах.

Първо, причини за голямата криза са финансовата нестабилност и високата инфлация. Те доведоха до разпадане на затворения социалистически пазар.

Може да се каже, че финансовата криза ускори започването на „перестройката“, а самата „перестройка“ разруши свръхобмена в рамките на протекционистичната икономическа организация СИВ.

Съветският съюз бе основен източник на суровини за Източния блок, които той реши да продава срещу валута, за да може да печели и да се модернизира, с цел да се спаси от настъпилата разруха. Въвеждането на новата система на разплащане в рамките на СИВ **в твърда валута** разруши цялата организация на Съвета за икономическа взаимопомощ. Пръв бащата на преустройството, Михаил Горбачов, постави въпроса за разплащане в конвертируема валута между страните членки.

Център на затворената пазарна система беше упадъчната съветска икономика. Тя стана неспособна да доставя традиционни стоки, съответстващи на изискванията на обмяна и на отбранителната промишленост. Освен това СССР не желаше вече да продава газ, нефт и стомана за рубли.

Пропадаха всички по-сетнешни опити за създаване на система за разплащане, която да замени истинските валутни пари. Клиринговата и бартерната система се компрометираха напълно, когато Русия започна да не изпълнява договорните си задължения. Този факт довърши мита за необятния и „гарантиран“ съветски пазар. (Най-силно пострадаха най-тесно обвързаните със СССР страни като България.) Като последица от разпадането на пазара големи промишлени и селскостопански мощности, работили до тогава за източния купувач, станаха безполезни и се разрушиха.

Второ, кризисно подеждат върху икономиките на новите демокрации първоначалното търговско отваряне към света.

Износът на външния пазар започна да носи разочарования на производителите от бившите социалистически страни. Икономическата криза в тези държави доведе до рязък спад вътрешното търсене, поради което намаля производството, включително и на традиционните земеделски продукти.

В края на юли 1995 г. Европейският съюз (ЕС) огласи пакет от доклади за състоянието на селското стопанство в десет бивши комунистически страни, които претендираха за членство в ЕС. Изводът на експертите бе, че земеделската продукция от Източна Европа не представлява заплаха за западните производители. Дори до 2 000 година България, Полша, Румъния, Словакия, Унгария и Чехия – вече асоциирани, както и Естония, Латвия, Литва и Словения, които са в процес на асоцииране в Европейския съюз, няма да могат да достигнат производствените си стойности и да претендират за допълнителни износни количества в сравнение с постигнатите до преходния период.

Ще бъдат необходими, според експертите на ЕС, десетилетия, преди средният доход на човек от населението в тях да стане поне 75% от средния доход на глава от населението в Европа. Прогнозите сочат, че само Словения ще достигне 80% от тоя доход и то чак през 2 010 г. Следва Чехия с близо 75% след 15 г. упорит труд.

За съжаление България се предвижда да бъде предпоследна със своите 36%, само пред Румъния – с 29 %.

Ако искаме да добием реална представа за усилията, които трябва да положим така, че да можем да променим в наша полза съотношението и да опровергаем експертите, нека да се сравним

със съседна Гърция, която минава за сравнително бедна страна в ЕС. Нейният среден доход е 51% от този на богатите в съюза.

Надежда за нас, българите, трябва да вдъхне фактът, че преди Втората световна война Гърция беше далеч след България по среден доход на глава от населението. Но пък респектира обстоятелството, че за да догони западните демокрации поне наполовина, на нашата съседка ъ беше необходим половин век.

Земеделието в Източна Германия е неефективно, сочат докладите. По тази причина то най-напред не може да задоволи сравнително ниското потребителско търсене, камо ли да застраши конкурентно европейските производители, особено що се отнася до цената и качеството на продукцията. С увеличаването на икономическия растеж търсенето ще става по-голямо, но поради горните причини това *ще стимулира изискванията на купувачите и ще засили вноса на селскостопанска продукция*. Същите факти се наблюдават в умален вид още днес.

Източноевропейците нямат пари за модернизиране на производството и подобряване на инфраструктурата в селското стопанство. Ниската доходност убива инициативата, а бавното трансформиране на собствеността върху земята затруднява инвеститорите със сериозни дългосрочни намерения за производство и разширение.

В резултат на гореизброените отрицателни фактори търговският баланс между Централна Източна Европа и Европейският съюз, в търговията със селскостопанска продукция, от дефицитен за Европейския съюз през 1992 г. се превърна в баланс с положително салдо след тая година.

Трябва да си спомним, че икономиката на развитите западни страни премина през дълбока рецесия, петролна криза и сериозно реструктуриране в средата на 70-те години. Тя успя да тръгне нагоре благодарение на високото качество и сравнително ниските цени.

Макроикономическото приспособяване на Централно и Източноевропейските страни към производителността на труда, производствените разходи, себестойността и цената на продуктите на Западните пазари е невъзможно без оздравителния процес на икономическо реструктуриране. Той е свързан с период на преминаване през свръхпроизводство без предварително осигурени пазари за реализиране на неконкурентноспособните източни стоки.

Трето, шокиращо за бившите социалистически производители подеждва конкуренцията на по-добрите от неговите, вносни стоки, които го притиснаха след отварянето на вътрешния пазар. Това обстоятелство подхрани голия национализъм и ксенофобията на така нареклия се „патриотичен български капитал“, който за съжаление произвежда единствено лоши вестници и фалшиви напитки, а потребява изключително само западни автомобили и предмети за лично потребление.

Необходимост от истински протекционизъм в България ще се породи, когато новите истински индустриалци започнат да произвеждат конкурентни произведения или близки до конкурентните такива. Малко са днешните производители, заслужаващи протекции, а ако ги има, те могат да бъдат издирени и поощрени.

Четвърто – „Назад, по дългия път към пазарната икономика“.

Погледната в исторически план, трансформацията, която се извърши в Източния блок и с наше участие, е *нов опит за модернизация*. Дълго време държавите от Източна Европа принадлежаха към периферията на развития свят. Последните усилия са един пореден опит за преодоляване на икономическата им изостаналост.

Социалистическият експеримент също е опит за догонване на развитите страни, но по неспособен, утопичен път, планиран в петилетки и „в съкратени срокове“. Източните социални утописти форсираха изкуствено общественото натрупване чрез преразпределение на националния доход по ненаучни критерии. В резултат от експеримента бяха напълно ликвидирани пазарните институции, които, в страните от Източна Европа допреди войната, се намираха все още в начален етап на развитие. За това някои експерти смятат, че връщането не е към капитализъм, а поради големите институционални разрушения, връщането е чак в предкапиталистическия период на стопанско развитие.

Според други водещи икономисти социализмът много трудно ще бъде трансформиран в пазарна икономика, защото не е точно детерминиран. Тъй, както предишният насилствен опит за мо-

дернизация не беше истински преход от капитализъм към социализъм, така и днешният преход няма да осъществи, според специалистите, истинското преобразуване на недостроения „социализъм“ в пазарен капитализъм. Това със сигурност се твърди за източните славяни. За България, Румъния, Украйна, Молдова, Беларус и Сърбия прогнозите са традиционно неблагоприятни.

Ние не трябва да се съгласяваме с подобен фатализъм. Предопределението може да се промени, ако си помогнем сами, както са го правили смелите ни предшественици, а със смелостта си ще предизвикаме симпатиите и помощта на другите народи.

Пето – Отслабващите функции на държавата.

Вече стана дума за последиците от пълното елиминиране на държавата в бившия Съветски съюз. Ако желаем да променим неблагоприятните тенденции, които се развиха успоредно и в България, трябва да се съобразим с препоръките на експертите и с поуците от шестгодишния си горчив опит.

ДЪРЖАВАТА по време на обществена трансформация не трябва „да отмира“, както препоръчва Ленин, а е длъжна да изпълнява поне три животоспасяващи за катастрофиралата икономика функции: а) стабилизация на икономиката; б) приватизация на икономиката; в) охрана на законния ред.

Като участник в политическите събития след 1989 г., мога да заявя, че такива важни въпроси, свързани с функциите на държавата по време на прехода, не са били обсъждани в управляващата през 1991/92 г. коалиция Съюз на демократичните сили. Нито в нейната парламентарна група, нито в политическия ѝ орган, Национален координационен съвет, на който бях член. Решенията са вземани от други лица и органи на друго място. Скрити зад СДС сили са имали интерес да бъде напълно елиминиран държавният механизъм.

В зависимост от избраната стратегия държавата може да проведе реструктуриране, либерализация или оздравяване на икономиката. Охраната на правния ред обаче е задължителна.

Какво съдържа процесът на политическата трансформация?

Национална програма на прехода.

Първо, избор на консолидираща цел.

Цел може да бъде водещият до национално възвръщане национализъм, национално самоопределение, национално достойнство, права на човека, политическа реформа, икономически напредък, декомунизация, декриминализация на обществото, правен ред и т.н.

Само след постигане на национално съгласие по отношение на *общата цел*, политическите и стопанските реформи могат да имат успех.

Второ, избор на стратегия за преобразуване на висшите структури на властта и едновременно с това постигане на съгласие за първоначална икономическа стабилизация.

Трето, изграждане на пълноценни демократични институции и процедури.

Третото условие „по пътя към свободата“ е най-важно. То означава, че трябва да бъде изградена демократичната обществена основа. Зловредната пропаганда, на заинтересуваните от политическата пасивност кръгове, успя да внуши на българската общественост, че с приемането на конституцията от 1991 г. процесът на демократизация е завършил. Няма нищо по-невярно и по-вредно от подобно внушение. За утвърждаване на институциите, процедурите и партиите в политическия живот са потребни десетки години. Свободата се постига с ежедневна борба за нея. За възникване на доброволни, неконтролирани от предишни и нови тоталитарни организации професионални – национални и местни асоциации, са нужни години.

Успоредно с процеса на политическата, протича и процесът на икономическата трансформация.

Четвърто, издържане „теста на двойната промяна“.

За да бъде разбит монополът на номенклатурата върху властта, са необходими големи усилия от страна на обединената около обща цел нация. А за истинската консолидация на демократичните

политически институции е нужна двойна смяна на политическия облик на правителството на една и съща политическа сила посредством избори. Формулата е: „В опозиция“ – „на власт“ – „в опозиция“ – „отново на власт“. Така еднопартийният монополизъм може да бъде заменен от плуралистичен политически модел.

Трудно могат да се определят като плуралистични парламентарни демокрации страни като България и Русия, където не съществуват, с изключение на монополиста БСП у нас, други политически партии с общонационално значение. Партиите в горепосочените страни са по-скоро отделни групи, начело с кариеристични индивиди, които в борбата си за власт се състезават с популистични средства за гласовете на избирателите.

Все още няма политическа сила в България, която да е издържала „теста на двойната промяна“. Неумелите „водачи“ се оказаха неспособни да решат проблемите на прехода.

Какво съдържа процесът на икономическа трансформация?

Национална икономическа програма.

Упълномощени от народа представители, а не самозванци трябва да направят:

Първо, избор на подходяща икономическа идеология и пропагандна кампания за представянето ѝ пред населението.

Икономическите реформи са функция от икономическата среда, от икономическата система и от икономическата политика.

Под „икономическа среда“ се разбират не само промишлените структури на дадена страна, но и производствените и културните навици на населението.

Икономистите-реформатори, които се заеха с промените, избраха икономическата идеология на трансформациите в съответните страни и бързо се сблъскаха със съпротивата на хората, на старите стопански ръководители и на синдикалистите, които са свикнали със сигналите на централно-планираната икономика. Пред населението трябва да се отстоява тезата, че „щом като пазарната икономика не може да обещава равенство на доходите и богатствата, то тя е длъжна да осигури поне равни възможности на хората с еднакви способности да ги постигнат“.

Икономическата идеология трябва да е така поднесена, че да мобилизира гражданите за постигане на националните цели. Егоизмът на самозваните капиталисти отблъсква активната част на населението от икономическите промени.

Второ, избор на икономически модел. По-нататък ще се спрем конкретно на моделите, които избраха отделните страни от Източния блок за своята икономическа модернизация.

Трето, избор на икономическа политика. Изборът е свързан с определяне на икономическите цели, които могат да бъдат най-малко седем: 1) Икономически растеж. 2) Пълна или непълна заетост. 3) Стабилни цени. 4) Икономическа свобода. 5) Справедливо разпределение на доходите. 6) Икономическа сигурност. 7) Външнотърговски баланс и др. Основни етапи при изработването на икономическа политика са: а) поставяне на целта – дали това ще бъде икономическият растеж, пълната заетост или друга от изброените примерни цели; б) оценка на икономическия ефект и начините за постигането му – разходите, данъчната политика, монетарната политика и т. н.; в) преоценка на получения минал опит – целта на преоценката е критично усъвършенстване на досегашната икономическа политика;

Четвърто, прилагане на макроикономическа стабилизация и приватизация. Смяната на плановите цени с пазарни е задължителна при икономическата трансформация. Затова страните от Източна Европа стартираха икономическите си реформи с либерализиране на цените. Опитът показва, че процесът е нееднозначен, защото истински пазарни цени могат да се появят само в пазарни условия, а не в условията на пазарна имитация. В няколко страни преходът към пазарни цени се извърши при неблагоприятни изходни позиции: Плановите цени бяха силно деформирани с изразходването на огромни дотации, създали порочни икономически навици и очаквания у купувачи и про-

давачи. Неравновесието между търсене и предлагане от своя страна доведе до голям дефицит на стоки, услуги и работна сила.

Стратегията, която се прилага при извършване на стабилизация и приватизация се съобразява с някои ограничения: а) успешна е макроикономическата стабилизация, която се провежда в кратък срок; съществуват два подхода – еднократен или „шоков“ (шокова терапия*), за прилагането на който типичен пример е Полша и **постепенен**, наречен „градуализъм“. (Последният подход е известен и като „Унгарски път“**.) б) **приватизацията** изисква по-дълъг срок от време и трае много по-дълго от стабилизацията; за сега най-бързо приключилата приватизация е тая в Източна Германия – за три години; избират се различни приватизационни техники и стратегии; в) дори да успеят да изградят пазарните институции „отгоре“, **правителствата** не могат с декрети да създадат истински пазар; те могат само да му повлияят благоприятно, като осигурят права на собственост и закони за развитието на конкурентна икономика.

От опита в провеждането на реформите в страните от Източния блок се налагат следните изводи:

Политическият кредит на доверие за решителни и болезнени реформи се дава само на първото демократично некомунистическо правителство след ерата на тоталитаризма. Кредитът се предоставя за ограничен период от време, а нерешителните и неумели реформатори бързо се лишават от него, когато с действията си изчерпят търпението на населението, участвало до тогава безропотно в изтощителния експеримент.

** **Първият подход** може да се нарече „еднократен“ или „шоков“ преход към пазарни цени. Той предполага едновременно освобождаване на почти всички цени (с много малки изключения), т.е. създават се условия да се формират на пазара под влияние на търсенето и предлагането.*

***Първа тръгна по този път Полша** и затова в литературата наред с названието „шоков“ се среща и определението „полски път“. След като многобройните опити за спиране на галопиращата инфлация в Полша през периода 1987-1988 г. се оказаха неуспешни, се престъпи към освобождаване на почти всички цени от 1 януари 1990 г. с изключение на няколко вида хранителни продукти, горива, топлиен енергията, транспортните и пощенските услуги. За цялата 1990 г. цените нараснаха с 584,7 на сто, като след първоначалния шок средномесечният темп на инфлацията спадна до 3-5 на сто. През 1991 г. цените нараснаха с 52 на сто, което бе близко до прогнозата.*

***Втората страна, тръгнала по шоковия път, е Румъния.** Либерализацията на цените тук започна на 1 ноември 1990 г. Бяха освободени всички цени с изключение на тези на електроенергията, горивата и наемите на жилищата. В резултат цените нараснаха около 2-3 пъти. Вторият етап на освобождаване започва от 1 април 1991 г. През 1991 г. цените нараснаха с около 50 на сто.*

***Третата страна, която възприе шоковия път, е България.** През 1990 г. тя направи опит да осъществи постепенен преход. Частичното освобождаване на цените през втората половина на 1990 г. доведе до нарастването им с 19,3 на сто, което е близко до първото освобождаване на цените в Унгария, когато последните нараснаха със 17,0 на сто. Тази мярка обаче не доведе до пазарно равновесие и спиране на отрицателните тенденции в икономиката. През 1991 г. новото правителство възприе шоковия подход. От 1 февруари бяха либерализирани цените на всички стоки с изключение на горивата, през юни-август бяха освободени и тези цени.*

Нарастването на цените у нас има следната динамика. През 1989 г. спрямо предходната цените са нараснали с 6,2 на сто, през 1990 г. след частичното освобождаване – с 23,0 на сто, а през 1991 г., след почти пълното им освобождаване, те нараснаха с 438,5 на сто, или почти 5 пъти.

При база декември 1990 г. = 100 по месеци цените са нараснали, както следва: януари – 13,6 на сто; февруари – 122,9 на сто; март – 50,5 на сто; април – 2,5 на сто; май – 0,8 на сто; юни – 5,9 на сто; юли – 8,4 на сто; август – 7,5 на сто; септември – 3,8 на сто; октомври – 3,3 на сто; ноември – 5,0 на сто; декември – 4,9 на сто.

*** **Вторият подход** може да се нарече „постепенен, поетапен“ преход. При него постепенно се разширява кръгът на цените, които се либерализират, т.е. оставят се свободно да се образуват под влияние на търсенето и предлагането, и се стеснява кръгът на държавно определяните (така наречените твърди или фиксирани) цени. **По този път тръгна Унгария**, затова понякога в литературата той се определя като „унгарски път“. По него върви и Чехия и подобни, но неуспешни опити направиха бившият СССР и България.*

*Данните за **Унгария** за последните няколко години потвърждават плавното нарастване на цените 1989 г. – със 17 на сто; 1990 г. – с 28,9 на сто, и 1991 г. – с 35 на сто.*

Данните от двете страни – Унгария и Чехия показват, че при постепенния (поетапен) път на преход към пазарни цени инфлацията прогресивно нараства през всяка следваща година.

Можем да кажем, че „шоковата терапия“ не е нищо друго освен една строга дефлационна политика, която се провежда с цел възстановяване на икономическото равновесие. Колкото е по-висока инфлацията, толкова по-строга трябва да бъде

дефлацията, за да бъде първата овладяна. Колкото по-голямо е наследеното от комунизма изкривяване на пазара и на цените, толкова по-големи и болезнени изменения се изискват, за да се нормализира икономическата ситуация.

Според заместника на полския министър на финансите Лешек Балцерович, Марек Домбровски, започнал заедно с него „шоковата терапия“ в Полша през 1990 г., „Социалната коалиция в полза на макроикономическата стабилизация обикновено не е толкова силна. Тя може да бъде повлияна от отсъствието или от слабостта на частния сектор, от липсата на частен финансов пазар и от доста ограничените частни спестявания... От психологическа гледна точка много по-добре е съсредоточаването главно върху болезнените решения, отколкото провеждането на множество „шокове“ в течение на дълъг период от време“.

Социалната психология поставя времеви ограничения върху продължителността на терапията, докато приватизацията трае по-дълго време. Друг важен извод е, че **трудно може да бъде постигнато всеобщо одобрение на забогатяване, което произтича от незаконни форми на присвояване, наричани „приватизация“**. Новата класа, произлязла от недрата на стария елит, много често придобива своето богатство по криминален път, подпомогната от близостта си до ресурси и информация. Затова по-голямата част от посткомунистическото общество, лишена от нормален жизнен стандарт, не приема новите социални неравенства, изградени не върху предприемчивост и талант, а върху потъпкване на закони и морал.

Глава втора

ГЕРМАНИЯ

Интеграция на германската нация. Дългият път към интеграцията.

2. 1. Как беше разделена Германия? Историческа справка.

Вече два пъти след Втората световна война съдбините на света се решават от ръководителите на Великите сили на остров Малта. Преди Ялтенската конференция, в началото на 1945 г., президентът на САЩ, Франклин Рузвелт и министър-председателят на Великобритания, Уинстън Чърчил, се срещат на средиземноморския остров Малта, за да обсъдят предварително параметрите на бъдещите преговори с диктатора Йосиф Сталин в Ливадия. След направената от двамата консултация, в двореца на кримския курорт Ялта Тримата Големи очертават на дипломатическата карта следвоенните граници на планетата, договорени преди това в Малта.

През 1989 г. пак на същия средиземноморски остров се срещат президентът на Съединените щати Джордж Буш и президентът на Съветския съюз Михаил Горбачов. Двамата преразглеждат за пръв път след 1945 г. следвоенните граници и уговарят стила на новата политическа архитектура на Европа. Главен строителен елемент в новата постройка трябва да стане обединението на двете разделени преди 44 години Германия.

Решенията, взети от ръководителите на Великите сили през февруари 1945 г. на остров Малта и договорени със Сталин в Ялта, гласят, че, след като бъде напълно разгромена, Германия ще бъде окупирана от войските на Съюзниците. Към победената страна ще бъдат приложени принципите на демилитаризацията, денацификацията и демократизацията. Трите „Д“ включват: Първо, ликвидиране на въоръжените сили на Германия. Второ, разрушаване на военния потенциал. Трето, отстраняване влиянието на национал-социалистическата партия, като същата се забранява. Четвърто, наказване на военните престъпници. Пето, изплащане от страна на победените репарации на победителите.

В Ялта е заявено, че Съюзниците не смятат да унищожават германския народ. Но всъщност те унищожават държавата Германия, което дава възможност на Сталин да разшири границите на Съветската социалистическа империя от Балтика до Адриатика и от Буг до Елба.

Решенията от Потсдам. На 17 юли 1945 г. в предградията на Берлин, Потсдам, е открита конференцията на ръководителите на САЩ, Великобритания и СССР. По същото време Европа е натъпкана със съветски войски, които наброяват общо 11 милиона души.

Потсдамската конференция потвърждава трите принципа по отношение на победена Германия, като ги разширява така:

Демилитаризация. Декартелизация. Денацификация. Демократизация. Както цялата страна така и столицата Берлин е разделена на окупационни зони. Изплащането на репарациите става, като на всеки победител се дава право да покрие размера на определената му от Потсдамската конференция стойност от собствената окупационна зона. Руснаците демонтират цели предприятия и това продължава чак до 1954 г. Западните съюзници приключват с демонтажа още през 1950 г.

Германия след Втората световна война. След конференцията в Потсдам Германия е напълно разрушена страна. Разкъсана е на четири окупационни зони. Няма столица, няма нито естествен политически, нито стопански център. Населението е гладно и измъчено. Получаването на картофи

и хляб с купони е единственото средство, прилагано от победителите като спасение срещу гладната смърт.

Господства мнението сред политиците и икономистите, че трябва да се замразят цените, за да се спаси населението от гибел. Катастрофалната обстановка създава благодатна почва за избуяване и прилагане на комунистически и социалдемократически икономически идеи. За „социализация на производството“ са принудени да говорят дори християндемократите икономисти. Консервативните и либералните идеи не са на мода в опустошена Германия и Европа. В политиката доминират също леви концепции, а в икономиката се налагат кейнсианството и държавното регулиране.

По силата на споразуменията между Съюзниците, Съединените щати, Съветският съюз, Великобритания и Франция си поделят Германия на четири окупационни зони (ОЗ). Властта в тях се упражнява от Съюзнически контролен съвет (СКС), който включва четиримата върховни главнокомандващи на съюзническите войски в Германия. На 20 март 1948 г. съветският главнокомандващ напуска Съюзническият контролен съвет. През 1949 г. на територията на съветската зона е създадена Германската демократична република. На територията на трите обединени американска, английска и френска зони възниква (след постепенното им обединяване) **Федерална република Германия**. От територията на ФРГ окупационният статут е свален през 1955 г. по силата на Парижките споразумения между западните съюзници. Но това става чак тогава, когато те, за цели 10 години, успяват да извършат демилитаризация, декартелизация, денацификация и демократизация. Най-напред, по решение на американската военна управа, в провинциите от нейната окупационна зона през лятото на 1945 г. са назначени местни правителства с ограничени правомощия. По-късно такива са назначени и в британската и във френската зони. Възприета е *политика за постепенно възстановяване на германската държавност*. През 1947 г. в „Бизония“ (Двойната американско-британска зона) се създава обединена военна управа и икономическа зона. На 8 април 1949 г. към Бизония се присъединява и френската част, след което възниква тройната обединена зона, наречена „Тризония“, респективно ФРГ. Така, само четири години след капитулацията, завършва разделението на победената германска нация на военен, политически, идеологически и икономически принцип между Запада и Съветската империя.

2. 2. Политическо и икономическо развитие на Федерална република Германия след Втората световна война – основа за успешната трансформация на Източна Германия след 1989 г.

Обществената трансформация в провинциите на бившата Германска демократична република се извърши при по-благоприятни изходни условия и няма аналог в останалите страни от Източния блок. Успехът на реформите е свързан с два основни положителни фактора:

Първо, след Обединението Източна Германия получи наготово завършена и балансирана **система** от обществени, държавни и пазарни институции, включваща норми, правила и субекти с десетилетен опит в прилагане процедурите на гражданското общество.

Второ, Източна Германия получи безвъзмездно огромни финансови инжекции, необвързани със задължения за връщане. В резултат на това германците от източните провинции получиха, без значителни усилия от своя страна, демократични процедури, правово управление и значителен личен напредък.

Денацификацията на Германия след края на Втората световна война и **декомунизацията** на източната ѝ част след края на Студената война, изиграха своята положително роля наред с финансовата помощ на САЩ за ФРГ и милиардите западни марки на ФРГ за бившата ГДР. Именно успешната борба срещу нацистката идеология и срещу комунистическата утопия направиха възможен големия обществен напредък на Германия след денацификацията и на ГДР след декомунизацията. Защото през 1949 г. положението в Тризония (ФРГ) и в Съветската зона (ГДР) бе почти еднак-

во. Ако се върнем в тия времена ще можем да проследим исторически пътя, който измина германският народ, за да направи възможно своето обединение след близо половин век.

2. 2. 1. Политическа система на Федерална Република Германия

Политическата система на ФРГ е изградена върху основите на Бонската конституция, изработена и приета от Парламентарен съвет през 1948 г., свикан успоредно със Стопанския съвет – орган за икономическо самоуправление на германското население в Бизония. Бонската конституция става основен закон на ФРГ след 1949 г., когато се възстановява, по волята на западните съюзници, многопартийната парламентарна политическа система в Тризония (ФРГ).

Основни политически партии, които станаха база на демократичния процес и направиха възможно икономическото „чудо“ в Западна Германия:

Християндемократически съюз (ХДС). Основан е през 1945 г. Това е консервативна народна партия, в която членуват граждани от различни социални групи, католици и протестанти. ХДС управлява Западна Германия от демократични, антихитлеристки позиции през цялата нейна следвоенна история, с изключение на времето от 1969-82 година. Председатели на партията са били Конрад Аденауер, Лудвиг Ерхард, Курт Кизингер, Райнер Барцел, а от 1973 г. до днес – Хелмут Кол, който е канцлер на ФРГ от 1983 г. В ХДС членуват около 700 000 души.

Християнсоциален съюз (ХСС). Консервативна партия на Бавария. Създаден е през 1945 г. като наследник на Баварската народна партия. Има ясно изразен католически характер. В Бавария е непрекъснато управляваща партия. Председатели на ХСС са били Франц Йозеф Щраус и Тео Вайгел. Има 200 000 члена.

Двете партии са с най-голям принос за следвоенните успехи на Германия.

Германска социалдемократическа партия (ГСДП). Основана е през 1863 г. След 80 години съществуване, в 1933 г., е разпусната насилствено от Хитлер. Възстановява своето съществуване през 1945 г. До 1966 г. е непрекъснато в опозиция. От тая година до 1969 г. влиза в „Голямата управляваща коалиция“ заедно с ХДС/ХСС. В периода 1969-1982 г. управлява ФРГ заедно със Свободнодемократическата партия. След войната начело на ГСДП са стояли Курт Шумахер, Ерих Оленхауер, Вили Брандт, Ханс-Йохен Фогел, Бьорн Енгхолм, Рудолф Шарпинг. Обединява близо 1 милион свои членове.

Свободнодемократическа партия (СвДП). Започва своето съществуване през 1948 г. Смята се за представител на либерализма и неолиберализма. Участва в петте правителства на Конрад Аденауер в коалиция с ХДС/ХСС и с Германската партия (ГП), в двете правителства на Лудвиг Ерхард, в правителството на Вили Брандт в коалиция с ГСДП, в трите правителства на социалдемократата Шмидт заедно с ГСДП и в четирите правителства на ХДС/ХСС след 1982 г. Най-широка известност има председателят на СвДП и шеф на Либералния интернационал, Ото граф Ламбсдорф. Сравнително малка партия за мащабите на Германия. Наброява около 200 000 члена.

Двукамарният германски парламент е най-важната институция във Федерална република Германия. **Бундестагът** е едната от неговите камари, чиито представители се избират директно от гражданите с четиригодишен мандат. Те от своя страна избират федералното правителство и федералния канцлер. Бундестагът заедно с **Бундесрата**, камарата на провинциите, приемат законите на Западна Германия. Първият Бундестаг на ФРГ е избран на 14 август 1949 г.

2. 2. 2. Икономическа система на Федерална република Германия

Икономическата система на ФРГ дълго време е предмет на ожесточени спорове. Тоталитарното хитлеристко минало и следвоенното състояние на хаос и разруха оказват силно влияние върху мнението на много политици, които смятат, че икономическата бъркотия може да бъде премахната само чрез силно държавно регулиране. В Западна Германия избухват принципни конфликти между

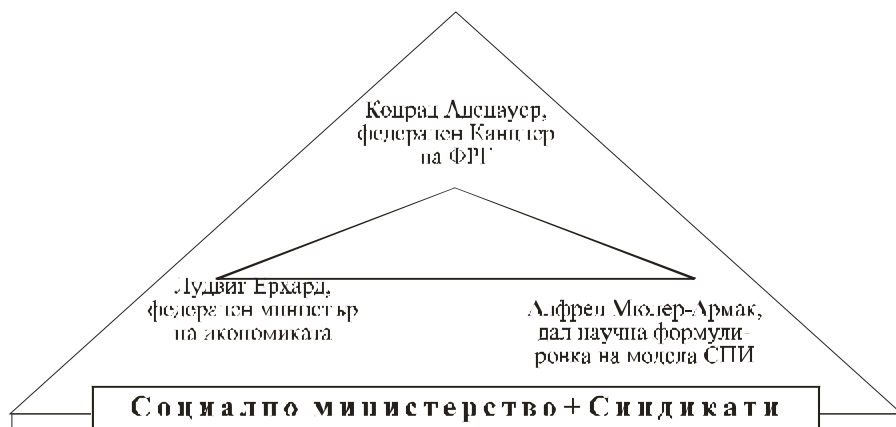
привържениците на плановата и на пазарната икономика. Германските „плановици“ влизат в сътрудничество с лейбъристите от британската окупационна зона, които извършват плановоикономически експерименти, подобни на започнатите след войната в самата Великобритания. Докато привържениците на нерегулираната либерална пазарна икономика се ориентират към сътрудничество с американците. В битката за налагане на икономическа идеология побеждават в края на краищата силите, които са за пазарна конкуренция и за частна собственост.

Икономическата система на ФРГ се определя от нейните създатели като социална пазарна икономика (СПИ). Това понятие е употребено за пръв път от икономиста Алфред Мюлер-Армач. Същият формулира научно организационната рамка на германската пазарна икономика.

Концепцията на Армач за социална пазарна икономика политически и практически е осъществена от Лудвиг Ерхард. Баварският професор Ерхард е роден на 4 февруари 1897 г. в гр. Фюрт. Завършва търговско училище, участва в Първата световна война, а после следва заводска и народностопанска икономика. Става сътрудник на Института за конюнктурни изследвания в Нюрнберг от 1928 г., заместник-директор на Висшето търговско училище, а през 1942 г. е шеф на Института за икономически проучвания в Нюрнберг. Занимава се с изследвания на валутно-финансовите проблеми, каквито възникват в Германия след капитулацията на Хитлер. Сам предлага услугите си на американските окупационни власти, за да се опита да намали страданията на своите умиращи от глад съотечественици. Става най-напред съветник, а после и министър на търговията и промишлеността в правителството на провинция Бавария. От 1945 г. професор Ерхард започва подготовка за своя нов икономически курс, който се заключава в отмяна на регулациите в производството и в ценообразуването.

Чрез паричната реформа от 20 юни 1948 г. осъществява либерализация на икономиката след шокото стабилизиране на паричното обръщение. Политикът Лудвиг Ерхард може да послужи за пример на неуспешите български политици, кандидати за „бащи на реформата“, със своята смелост, последователност и самоотверженост. Въпреки непрекъснатите ожесточени парламентарни и вестникарски критики и нападки, бащата на „Германското икономическо чудо“, Ерхард, поема огромни политически рискове, но успява да денацифицира и да възроди Германия. В книгата си „Благодеяние за всички“ федералният министър на икономиката и канцлер на ФРГ описва най-трудните в своя живот 15 години на борби и вдъхновение. Като канцлер Ерхард стои на германското кормило само 3 години. Доблестният баварски професор измъква страната от следвоенната нищета и я нарежда между най-развитите страни в света, но не си позволява да направи компромис със съвестта си на последователен реформатор и си подава оставката, когато се опитват да му наложат да изпълнява неокейнсианска лява правителствена програма.

След 1949 г. икономическата система на Германия придобива истинските си очертания. Икономическата организация е резултат от политическите действия на демократичните консервативни, либерални и социалдемократически партии ХДС, ХСС, СвДП, и ГСДП, на техните лидери и най-активни членове. Победена Германия успява да постигне демократически консенсус по отношение на политическите и стопанските промени. **Уникално съзвездие от подготвени, смели и патриотични политици** повежда германската нация към заслужения, изстрадан икономически успех, наречен от целия свят „Германското чудо“. Съзвездието има формата на триъгълник на властта – най-устойчивата геометрична фигура в практическата политика.

На върха на триъгълника застана монолитната политическа фигура на **Конрад Аденауер**, който притежава голяма тежест и авторитет, като защитава непрекъснато позициите на практиците на реформата. (За съжаление в България президентът Желю Желев не беше фигурата от ранга на германския премиер и провали с левичарската си позиция реформите в нашата страна.) Без Аденауер стоящите в основата на триъгълника Ерхард и Ермак нямаше да успеят да прокарат решителния си курс към либерализация на икономиката.

Германският модел на социалната пазарна икономика се крепи от социалния министър Бланк и от синдикалните партньори Катцер и Бюкер. България не разполагаше след 1989 г. нито с решителни практики, нито с добри теоретици, нито пък с добронамерени синдикални лидери, които да проведат реформата, както сториха това германските политици и синдикалисти преди 40 години.

Съществува дълбока взаимна зависимост между темпа на политическата и на стопанската реформа. Най-важният въпрос е свързан с преодоляване на огромното напрежение на прехода. Западна Германия показва, че са необходими няколко народни водачи, за да бъде осъществен такъв един политически подвиг. Когато през 1957 г. се обръща с удовлетворение назад към извършеното, Лудвиг Ерхард казва: „Един бедстващ и гладуващ народ, който беше лишен от най-примитивни условия на живот, подгискан от държавно-дирижирана икономика, без всякаква индивидуална свобода, си възвърна обратно, и то за относително кратко време нормалния начин на живот и *свободата*. Какво по-човешко от това, да пожелаеш да изживееш напълно възможностите за потребление и наслаждение.“

Според своите теоретици **моделът „социална пазарна икономика“** има за цел да обедини принципа за свободата на пазара с основния закон за социалното равновесие.

Организационни рамки на социалната пазарна икономика.

Икономическата организация на ФРГ е пазарно ориентирана. За разлика от традиционната пазарна икономика, със своето социално, икономическо и данъчно законодателство, германската държава излиза от обичайната роля на обикновен „нощен пазач“ и осигурява социално равновесие, социална справедливост и равнопоставяне в шансовете на всички граждани да успеят. Политически и законодателно тия възможности са заложили в текстовете на Бонската конституция. В чл. 1, ал. 1 се казва: „Всеки има право да се развива свободно...“ Това е либерален елемент, който се допълва от социално-организационния текст на чл. 14, ал.2: „Собствеността задължава. Използването ѝ трябва да служи за благо на обществото.“

Конституцията на България, приета от социалистическото мнозинство във Великото народно събрание през 1991 г., има претенциите да бъде социално ориентиран основен закон, подобно на

германския, но тя непрекъснато се нарушава от своите създатели, които заложиха основите на дивия държавен капитализъм и монополизма на новата комунистическа олигархия.

Бонската конституция има неолиберален характер, определен от социалните елементи в нея: **Организационната икономическа политика** осигурява правата на частна собственост, тарифна автономия, договорна занаятчийска свобода и свобода на конкуренцията. За икономическата политика отговаря държавата. Тя е задължена да се намесва на пазари, където свободната конкуренция е трудно постижима – например в селското стопанство, транспорта, комуникациите и енергетиката. **Структурната политика** се провежда чрез инструментите на финансовото и административното насърчаване на структурно ощетени икономически региони или сектори като корабостроенето, въгледобива и стоманодобива. **Социалната политика** се прилага чрез преразпределение на част от пазарните доходи за осъществяване на социална сигурност на германското население. **Глобалната политика** включва финансовите и паричните дейности на Бундесбанк (Националната банка на ФРГ) и правителството. Те трябва да гарантират осъществяването на поставените общоикономически цели.

Такава глобална политика не пожела да приложи нито един кабинет в България след началото на промените.

Икономическа политика.

Поставен на острието на политическите промени, седем дълги години след 1949, федералният министър на икономиката Лудвик Ерхард, заедно със своя партийен и правителствен шеф Конрад Аденауер и с целия икономически екип от коалицията ХДС/ХСС, доказват на опозиционните си противници от ГСДП правилността на икономическата политика, водена от консервативното правителство. Чак на 19 октомври 1955 г. „непрекъснато драскащите котки“ от социалдемократическата формация в парламента падат по гърба си, след като признават в слово пред Бундестага, произнесено от видния социалдемократ доктор Хайнрих-Дайст: „Най-напред искам да заявя, ние сме горди тук да констатираме, че уникалното развитие на германската икономика през последните десет години бе плод на един политически, икономически и обществен ред, който лежи върху **фундамента на свободата**. Това развитие не би станало възможно без съвместния труд на всички слоеве от населението. **Но то не би станало възможно и без политическото премерване на силите на различните политически групи**, което е съществен елемент на политическата демокрация.“ Обърнато към либералите и консерваторите в германския парламент преди 40 години, това признание на доктор Дайст може да послужи за пример и на българските социалисти, които непрекъснато дърпат България към миналото. Поучително е и за демократите, които се оказаха неподготвени и неиздържливи в кратките си реформаторски усилия. От 1949 до 1955 г. немските реформатори изтърпяха много незаслужени обиди, затова се изкушавам да цитирам отговора, отправен от министъра на икономиката Л. Ерхард към социалдемократа Дайст: „Радвам се, че след острите спорове, продължили много години, все повече успявахме да сближаваме мненията си с опозицията в областта на икономическата политика. С Вас, господин докторе, да дискутирам ми прави чест и ми носи полза!“

Въпреки факта, че някои социалдемократи като доктор Дайст се отнасят с уважение към икономическата политика на Ерхард и към модела на социалната пазарна икономика, ГСДП като цяло все още не се е определила към либералните идеи. Тя прави това чак през 1959 г., когато приема своята Годесбергска програма. Чрез нея германските социалдемократи скъсват напълно с марксизма. Победени идеологически от успехите на десните реформи в Западна Германия, социалдемократите се включват политически в управлението на страната, като се коалират с довчерашните си опоненти.

Нещо подобно се случи с комунистите от целия Източен блок, когато Западните либерални общества победиха Съветската империя в Студената война. Самите комунисти се отрекоха от своя-

та идеология и политика. Голяма част от „победените“ поискаха да участват в европейските структури за управление.

Изводът е, че претърпелите идеологическо и военностратегическо поражение комунисти и социалдемократи стават лесна плячка на привързаността си към властта и към управлението. Не правят изключение и българските „социалисти“, на които се хареса участието в Асамблеята на Съвета на Европа, в Асамблеята на НАТО и в Западноевропейския съюз, макар и като наблюдатели или асоциирани членове.

Първият сериозен удар срещу марксизма през XX-ти век беше нанесен от германските консерватори-реформатори. А да се разшири пробивът срещу целия Източен блок бяха нужни още цели 30 години – от 1959 до 1989 година. Но неоспорим факт е, че свалянето на Берлинската стена, олицетворявала дълги години Желязната завеса, започна след успешната реформа във ФРГ. Германската икономика бележи непрекъснато повишение производителността на труда, а в съответствие с нарастващата производителност стават възможни две важни икономически събития, които правят социалната пазарна икономика свършен факт: 1) Падат цените. 2) Покачват се реалните трудови доходи.

Социалдемократите са обезоръжени.

Конкуренция.

Организационната икономическа политика на германската социална пазарна икономика включва задължително **провеждане от страна на правителството на строга конкурентна политика**. „Там, където конкуренцията не е жива, настъпва застой, който в крайна сметка води до всеобща закостенялост. Тогава всеки защитава само това, което притежава и не е склонен към повишаване на своята производителност“, казва **Лудвиг Ерхард**. Той успява да докаже на социалдемократите, че съществува пряка зависимост между стремежа за запазване на конкуренцията и повишаването на жизнения стандарт. Делът на трудовите доходи е най-нисък в направляваната от държавата планова икономика и в смесената посткомунистическа икономика, като днешната българска, която вече определихме с понятието „държавен капитализъм“. Тук държавата, свързана с мафиотските икономически структури и образувания, не желае да приложи с цялата му строгост наказателния кодекс и Закона за защита на конкуренцията. Българската идеология на прехода е пълен антипод на успешната германска социална пазарна икономика. Можем да я оприличим на социално-икономически дарвинизъм, при който българските икономисти-марксисти поставиха в основата на своята изходна парадигма „революционното“ според тях, а противозаконно и античовечно според нас, „първоначално натрупване на капитала“. Но забележете – в извънконкурентна среда на насилие и убийства. Българските финансови министри, за разлика от великия си колега Ерхард, толерираха непрекъснато нелоялната конкуренция, която, според тях, съсипе икономиката ни, но ускорявала процеса на създаване на финансова олигархия, която щяла да управлява страната в свой интерес, защитавайки интересите и на държавата. Независимо дали *българският провал* се дължи на подкупност или на незнание, неговото съществуване е вече неоспорим факт. А престъпната финансова олигархия прие в редовете си по-голямата част от бившите „реформатори-министри“ и техните заместници.

Запазването на свободната конкуренция е израз на социална политика. Две са предпоставките за постигане на социално благоденствие: 1) Свободата на индивида, независим от държавата като предприемач, или потребител. 2) Реалната свобода на конкуренцията, свободна от монополизъм. Държавата е длъжна да се намеси в защита на конкуренцията, защото няма друга сила, която може да стори това. Което значи: **ограничаване свободата на монополистите да правят това, което си искат**. Оставен на самотек, както в България, пазарът ражда непрекъснато силови монополистични субекти, които унищожават самия пазар, налагайки монополни цени, също, както цените при социализма. Затова дейността на картели като монополистите „Мултигруп“, „Турист-спорт-банк“, „Трон“, „Елпида“, „Литекс“ и други, наричаме **държавен капитализъм**. Овладели, с

мълчаливата благословия на правителствата на комунистите и на СДС, след 1989 г. пазара на химикали, метали, горива и хранителни продукти (захар, ориз, олио, вносни и местни плодове и зеленчуци), монополистите извлякоха за себе си и за своите господари свръхпечалба за сметка на обеднялото българско население, което трудно може да бъде признато, поради пълната си пасивност, за народ. Привилегированите картели съсипаха българското производство и унищожиха зараждащия се свободен пазар. Великото народно събрание на България прие Закон за защита на конкуренцията, който не се спазва въобще от специално създадената от комунистическото мнозинство Комисия, начело с близкия до комунистите ляв социалдемократ Стефан Нешев. Неговата персонална вина е неизмерима.

В Германия за свободната конкуренция следи Федералната картелна служба. На всеки две години службата изготвя специален доклад за свободата на конкуренцията. Ерхард нарича Закона против ограничаване на конкуренцията „Харта на свободата в социалната пазарна икономика“. И още „Основен закон на социалната пазарна икономика“. Той твърди, че освен да защитава дребните предприемачи и потребители от монополистите, законът ограничава възможностите на икономическите групировки да използват своята мощ за намеса **в своя** изгода в политиката и в медиите. Обратното е в сила днес в българската действителност.

Изводът се налага от самосебе си: *В България няма нито политическа нито икономическа свобода.*

Германската общественост е особено чувствителна и реагира бурно на всеки опит от страна на шефовете на предприятия гиганти да употребят влиянието си върху трите независими власти или върху медиите за користните си корпоративни интереси. Самите шефове са изключително предпазливи и въздържани в изявленията и в действията си. Разликата между германската и българската действителност е изключително голяма. Може да се твърди, че днес България се управлява от една ежедневно потъпкваща законите на страната олигархия. А традиционно пасивната българска общественост е блокирана допълнително в опитите си за противопоставяне чрез познатата от миналото мрежа за дезинформация и контролиране.

Последните финансови и промишлени министри на България, както и днешният министър на икономиката от правителството на социалистите, се проявиха като защитници на монополни групови интереси. Реформаторите в Германия заемат противоположни позиции. „Естествено, че при всяко народно стопанство има групови интереси, но те не бива да се признават като елемент на икономическата политика. Не бива да се търпи *атомизиране* на народното стопанство до равнището на груповите интереси“, цитираме отново книгата на Ерхард „Благоденствие за всички“. Мярката за това, кое е добро или лошо в икономическата политика на дадено правителство не са преценките на отделни икономически свързани групировки, а **Негово Величество Потребителят, Производителят, Гражданинът**, който изпитва резултатите от икономическия модел на собствените си плещи. Узурпирали властта и медиите, нашите родни групировки не предоставят никаква възможност на обикновените хора да изкажат своята оценка за хода на реформата. (Много българи прибягват отново до помощта на западните радиостанции като „Свободна Европа“, „Дойче велле“ и др.) Отговорност за икономическата политика означава отговорност пред целия народ.

Германските реформатори апелират към крупните предприемачи да имат чувство за отговорност и да служат на цялото общество, защото икономиката е съвкупност от множество балансиращи интереси на отделни негови членове. Държавата е призвана да изпълнява ролята на върховен арбитър, който не трябва да взема страна, **както футболният съдия – следи правилата, но сам не участва в играта**, а само санкционира нарушителите в нея. Днес вече никой не се съмнява в лесната подкупност на българските политически „арбитри“.

Отговорността за икономическата политика се носи изцяло от правителството и за това, когато държавата се въздържа от икономическа дейност, която тя отстъпва на частните предприемачи, не е редно те непрекъснато да я викат на помощ и да я упрекват, че не ги „спасява“ от фалити или затруднения. (Приетият от комунистическото мнозинство, без предварителна обективна оценка на вземанията, Закон за опрощаване на тъй наречените „лоши кредити“ е типичен пример за безкрайната ненаситност на новите български бизнесмени.) Предприемачите могат да бъдат изслушвани

от министри в правителството, ако са надлежни данъкоплатци и почтени бизнесмени, но те не могат да провеждат своя икономическа политика, както се опитва да прави групировката „Мултигруп“ в нашата страна.

Успехът на реформите във ФРГ се дължи на твърдите правила, наложени от управлението на Ерхард и Аденауер. „По време на фазата на възстановяване сме задължени да отхвърлим всичко, което даже и **косвено изглежда като защита или облагодетелстване** на някои обществени групи“, заявява категорично министърът на икономиката Ерхард.

Отстъплението пред груповите интереси е вредно и поради вътрешната взаимозависимост на икономическите процеси, и поради косвените вредни последици, които може да има всяко едно отстъпление от принципите. Затова политиките са длъжни да насърчават преди всичко всеобщото преуспяване. И успеха на хората от средното съсловие, които имат смелостта да разчитат на собствените си постижения. Въпреки завистта на отделни личности или групи, които са преминавали чрез получаване на привилегии високата летва на просперитета и благоденствието. Същите сами по себе си са неспособни и по тая причина желаят да нямат достойна конкуренция. Чрез получените по номенклатурен признак предимства те се стараят да направят непоносим живота и дейността на другите, които също искат да преминат бариерата.

Никога не спират усилията на финансовите групировки да получат специални преференции за своята икономическа и неикономическа дейност: Точно по време на остра политическа криза, през лятото на 1994 г., всички централни вестници, включително и претендиращите за демократичност, спряха да информират читателите за неблагоприятията на прокомунистическото правителство на Л. Беров. **С мълчанието си те фактически помогнаха на разклатения кабинет да оцелее.** Протестът им беше свързан с претенциите, да бъдат освободени вестниците от събирането на Данък върху добавената стойност. Неизвестно защо само те от всички икономически субекти предяхиха такива комунистически претенции.

Германската социална пазарна икономика поддържа истински пазарен конкурентен ред, като обявява картелите за врагове на потребителите. Държавата защитава свободната конкуренция чрез непрекъснати действия срещу откритите и скрити договаряния на цените, каквито се извършват доброволно и чрез прилагане на сила от икономически и извъникономически субекти. (Членове на незаконното монополистично обединение Г-13 нито веднъж не са санкционирани от българското правосъдие, правителствената администрация или от Комисията за защита на конкуренцията.) Със сигурност можем да кажем, че между доскорошната планова икономика и стопанската дейност, почиваща на монополни съглашения между групировките и между техните господари, не съществува никаква разлика. Разликата е единствено в местоположението на планиращия и координиращ център (Хладилника*, а не ЦК на БКП). Ще припомним мнението на Ерхард: „Ако искаме да имаме свободен обществен-икономически ред, не бива да даваме на никого и на нито една група правото да тълкува свободата според своите частни интереси.“ За него „свобода“ е понятие цялостно и неделимо. **Политическата, икономическата и личната свобода са комплексни елементи на единната демократична система.** Всеки политик би трябвало да осъзнае своето задължение, след годините на тирания, отново да бъде предоставена истинска свобода на хората. Политикът е задължен да брани свободата им с всички сили. Защото чрез икономическата власт умишлено се променят пазарните цени и по този начин се отнемат основни човешки свободи – правото на свободно упражняване на труд и правото на потребителски избор. Финансови групировки в нашата страна са преки нарушители на граждански права. Те ерозират пазарните отношения и взривяват основите на икономическите промени. Наше задължение на граждани и политици е да разкрием механизмите на тяхната тирания и да ги неутрализираме.

Германското антимонополно законодателство ни дава добър пример за твърдост и последователност в защита на свободната конкуренция. То е ефективно, защото е забранително по отношение на нарушителите. Безпомощно се оказва другият вид законодателство – българското, което се основава единствено върху препоръчителни действия и морално санкциониране на злоупотребите, но без забрана на престъпилия правилата икономически субект.

Изводите са: **Първо**, свободната конкуренция осигурява освен икономически, също политически и граждански свободи. **Второ**, държавата осигурява свободната конкуренция чрез строго прилагане на Закон за защита на конкуренцията, базиращ се на забранителния принцип. **Трето**, обществото и политиките са длъжни да защитават човешките права и свободи в социалната пазарна икономика. **Четвърто**, нито една група няма право на специална законодателна привилегия или защита, защото привилегиите разрушават пазара и неговата свобода. Насърчаването на ощетени икономически райони, сектори или социални обществени групи става само с реше

* В квартал „Хладилника“, в края на София, е седалището на „Мултигруп“ (б.а.)

ние на държавата. **Пето**, силовите монополистични структури могат да бъдат прекратени чрез забранителните разпоредби на Закона за защита на конкуренцията. Едва тогава ще станат възможни истинските политически, икономически и човешки свободи.

Цени и ценообразуване.

Социалната пазарна икономика се провежда при последователна политика за поддържане на стабилни цени. Така държавата гарантира, че привилегирани групи от населението няма да могат да се обогатят за сметка на други – непривилегирани. Вината на българските управници от последните години включва съзнателното стимулиране на инфлационния процес, при който цели групи от длъжници получиха възможност да върнат при по-леки условия взетите с предимство и без ред нисколихвени кредити. Повече от 150 милиарда лева „лоши кредити“ бяха опростени, а още 150 милиарда чакат своя ред да бъдат изчистени от пасивите на длъжниците.

През петдесетте години германските реформатори предупреждават, че дори един лек опит за съзнателно стимулиране на инфлацията ще доведе страната до икономическа и политическа катастрофа. Валутната стабилност е включена в списъка на основните човешки права на западногерманските граждани. Грижа за това има държавата. В същото време българската държава предизвика няколко изкуствени валутни кризи през 1993, 1994 и 1995 г. и то в полза на монополистите.

Веднага след старта на паричната реформа от 20 юни 1948 г. Управлението за икономика в Западната окупационна зона започва да публикува периодично, съвместно с представители на индустрията, търговията и синдикатите, „Огледало на цените“. Огледалото дава представа коя цена е обективно обоснована и калкулирана и коя е спекулативно обявена. Спестяванията след паричната реформа показват увеличение на доверието в стабилността на новата германска марка, заменила райхсмарката. Основният проблем на стопанската политика е запазването на икономическия подем от нови инфлационни тенденции. Стабилната стойност на парите става предпоставка за гарантиран социален прогрес при запазване на стабилен валутен курс и цени.

Доходите, заетостта и социалното осигуряване са предмет на обсъждане между социалните партньори – федералния министър на икономиката, социалния министър, работодателите и синдикатите.

Доходи.

Пазарната икономика създава възможности за получаване на справедливи трудови доходи. Повишенията на заплатите са възможни, когато са в резултат от по-висока рентабилност, а са разумни и необходими от гледна точка на валутната стабилност. Повишаването на заплатите от своя страна, ако не следва от повишена производителност на труда, задължително води до повишаване на цените и до инфлация.

Заетост.

Безспорна заслуга на икономическия екип, оглавяван от Л. Ерхард е премахването на безработицата. Как става това? През 1949 г. във ФРГ са регистрирани 1 560 000 безработни. През 1961 г. техният брой е по-малък от 100 000.

Социална политика.

Успешната икономическа експанзия на ФРГ даде възможност да бъде осигурен достоен жизнен стандарт на германските граждани, които, без да имат лична вина, не могат да участват вече в обществения производствен процес поради болест, старост или инвалидност. Непрекъснато, благодарение на икономическия напредък на ФРГ, нарастват разходите за социални нужди. От 9,8 милиарда марки през 1949 г. те достигат 47 милиарда през 1962 г. и 660 милиарда ДЕМ през 1988 г. Средствата, заделени годишно от брутният обществен продукт в проценти достигнаха 31,1%. За сравнение в България този процент през 1989 г. е едва 10,4, а през 1993 г. – 12,9% от БВП. Единствено просперираща Словения, от бившите „социалистически страни“, три години след като престана да бъде „социалистическа“, достигна стандартите на социалната държава Германия с 30,5%. Такъв е значимият принос на социалната пазарна икономика за голямата стабилност на политическата и икономическата система на Германия, която преди 50 години скъсва решително с националсоциализма и с тоталитаризма. В средата на 60-те години, пак по инициатива на Ерхард, завършва успешно реформата в пенсионното дело.

Западна Германия преживя големи трудности и сътресения, докато достигне до днешния висок жизнен стандарт и социална осигуреност. При инфлация под 4% годишно повишената производителност на труда се отразява благоприятно, макар и косвено, върху обема на пенсиите и върху тяхната покупателна способност. Доста възрастни хора в Германия днес получават пенсия по-висока от заплатата, която са получавали като служители или работници в предприятията и фирмите преди пенсионирането си.

Синдикати.

Икономическият екип на Л.Ерхард получава голяма подкрепа и разбиране от страна на обикновените германци в борбата му срещу индивидуалния и груповия егоизъм на монополистите и на синдикалистите. Успехът на германския модел се корени в *наложената от правителството свободна конкуренция и решително ограничаване на синдикалните претенции*. Кабинетът играе ролята на умел арбитър в споровете и конфликтите между Съюза на предприемачите, Правителството и Професионалните съюзи.

Както в България през 1990 г., така и във ФРГ през 1949 г., се оформят *два съсловни кръга*, които воюват от силови позиции срещу реформата и срещу кабинетите. Първият е кръгът на предприемачите, които пилеят милиони средства с лека ръка, демонстрирайки своите нови възможности. Като ги призовават да поддържат свободна конкуренция и висока производителност на труда, Ерхард и колегите му ги поставят на подobaващото им се място. Те честичко им припомнят текста на чл.14, ал.2 от Бонската конституция за това, че собствеността задължава собствениците да я използват за благо на обществото. **Вторият кръг е кръгът на професионалните синдикални функционери**, чиито собствени интереси се отдалечават от интересите на профсъюзните членове. В България те все повече приличат на генерали без армия, които се поддържат, поради тяхната лесна сговорчивост, от страна на правителството на социалистите. Богато им плащат за услужливостта финансови магнати и недобросъвестни работодатели, заедно с които те представляват вече новата синдикално-стопанска олигархия.

Пътят за съчетаване на интересите минава действително през истинското социално партниране. За разлика от българския синдикален театър, който носи голяма вина за страданията на българския народ, социалното партниране във ФРГ има завършен политически и юридически вид. От 1951 г. са в сила Законите за съучастие на работниците в управлението на предприятията, което може да става само в определените от Закона граници. Социалните партньори от Източните провинции ползват след Обединението богатата политическа и законова база, и процедурната зрялост на Западна Германия.

Инвестиции.

Повишаването на жизнения стандарт на германския народ се отразява благоприятно не само на разпределението, но най-вече на производството и на производителността на труда. Това се

вижда от ръста на brutния обществен продукт, който от 113 милиарда марки през 1950 г. нараства на 280 милиарда марки през 1962 г. – повече от два пъти само за 12 години. Прирастът на разходите за лично потребление е 955 милиарда за 40 години – от 1950 до 1989 г.

Годините около 1960 Ерхард определя като *начало на Втора промишлена революция*. Футурологът Алвин Тофлър отбелязва, че високотехнологичните капиталистически нации дръпват далеч напред, в сравнение със страните от Източния блок, именно след 1960 година. Именно компютърният капитализъм, а не заводският социализъм осъществи мечтания, но никога непостигнат от марксистите „качествен скок напред в бъдещето“. Катастрофалното изоставане в производителността на труда и в развитието на високите технологии превърна Съветския блок в упадъчен и реакционен социален и технологически резерват, ръководен, чрез секретна полицейска мрежа, от малоумни старци. Базираните на феодални и затворени системи на управление социалистически обществени и производствени отношения лишиха източните европейци от компютрите, от комуникациите и от свободния обмен на информация. Социализмът започна да губи битката за световно господство именно през 60-те години на XX-те век. Това най-добре се вижда днес при сравняване на двете разделени германски държави.

Във Федерална република Германия и в другите високо развити в технологично отношение страни настъпва силен глад за капитали след началото на Втората промишлена революция. Засищането на подобен глад може да стане само чрез добре развит, свободен и диференциран капиталов пазар. Основни вложители на средства за инвестиции могат да бъдат отделни граждани и цялото население.

1) При подобен подход капиталът се осигурява от спестяванията на гражданите. Това е класическият и най-разпространен метод. Обикновено при политическа нестабилност загриженото за оцеляването си (поради високите цени) население не е склонно към спестяване и инвестиране на оскъдните си пари. Тогава правителствата прибегват до силов метод. 2) Капиталът се осигурява посредством по-високите цени, от които се страхуваха преди прилагането на метода спестителите. Германските реформатори отхвърлят тази рискована от политическа гледна точка възможност за инвестиране, която води до политическа нестабилност в нормалните общества с независими граждански движения. Силовият метод затваря порочния кръг и хората могат да се оттеглят окончателно от желанията си за спестяване. 3) Като последен изход капиталът се иска от държавата. Но нито една държава не може да предостави повече капитал от този, който тя е събрала преди това от гражданите под формата на данъци. Според германските икономисти това е безвъзмездно отчуждение на собственост в полза на една гигантска концентрация на капитал в ръцете на държавата, превърнала по този начин частната инициатива в робска зависимост. Според Ерхард „В подобни случаи социалистите очевидно надушват плячката. Те смятат, че са намерили опорна точка за провеждане на революция и че утре могат да пробутат държавното планово стопанство и едно ново дирижиране на икономиката...“ След всички направени изводи трябва да се върнем към първия – вътрешния и най-сигурен начин за набавяне на инвестиции чрез спестяванията на гражданите. **Българските правителства след 1989 г. предпочитаха силовия метод, който разсипа както българските потребители-спестители, така и българските инвеститори.**

Германските реформатори залагат на стабилизирането на политическата, социалната и пазарната система и успяват по този начин да предразположат обикновения гражданин да спестява парите си. Стабилността на цените, производството и доходите *е цената*, която всеки германец е заплащил, за да си набави нужните му стоки. Стабилността се постига чрез спазване на железния икономически закон, който забранява да се консумира повече, отколкото сме могли да създадем.

Съществува и **Четвърти начин** за привличане на капитал – отвън, който се подразделя на инвестиции получени на кредит и на инвестиции получени даром. В първия случай парите се връщат с лихвите, а в комбинация на първия с втория имаме тъй наречения **план „Маршал“**.

Планът „Маршал“ е програма за възстановяване на Западна Европа след Втората световна война. Инициатор за оказване на финансова помощ е държавният секретар на САЩ генерал Джордж Маршал. Неговата Европейска програма за възстановяване е обявена на 5 юни 1947 г. 17 европейски страни получават 13 милиарда долара под формата на безвъзмездни субсидии и дъл-

госрочни нисколихвени кредити. Федерална република Германия получава повече от 1/10 от парите – 1,5 милиарда долара. Част от средствата се инвестират за възстановяване на разрушената промишлена база. Друга част отива за закупуване на потребителски стоки от Съединените щати. Програмата за целенасочено използване на капиталите в конкретни икономически проекти се ръководи от специално организирани институции като Кредитния институт за възстановяване на Германия. Той управлява държавните средства в местна валута. Немските вносител на американски стоки са заплащали част от вноса не на американците, а на Кредитния институт. Акумулираните в него парични средства стават собственост на правителството в Бон. От тях предприемачите получават за капитални вложения дългосрочни кредити в марки, с които те възстановяват разрушени или изнесени във вид на репарации германски промишлени обекти. Планът „Маршал“ предвижда свободен достъп на американски инвестиции без ограничения в страната кредитополучател.

На 2 юли 1947 г. Съветският съюз се отказва от плана „Маршал“. На 11 юли същата година, след преди това дадено съгласие, но подложена на съветски натиск, от плана се отказва и Чехословакия. Голяма е заслугата на икономическия план на американския държавен секретар генерал Маршал за просперитета на Западна Германия. След 1989 г. Западът отказа да организира подобна програма за възстановяване на Източна Европа. Но и без план „Маршал“ високоорганизираните страни от Вишеградската четворка успяха да възстановят съсипаната си от комунистическия експеримент икономика.

За последните пет години България получи 2,2 милиарда долара кредити от международните финансови институции, но ги разпиля и прархоса за потребителските нужди на новия елит от олигархичен тип. Същото щеше да се случи и със средствата, които страната ни можеше да получи от един възстановителен план, подобен на плана „Маршал“, поради ниската обществена организираност на българската нация.

Показателно е това, че социалистическото правителство на Виденов дойде на власт благодарение на обещанията да оживи производството, като направи инвестиции в него. Икономическият министър Гечев обещава това да стане чрез влагане на концентрираните в държавния фонд са реконструкции и развитие средства. „Социалистите надушиха плячката“, би казал за това Лудвиг Ерхард. Над 400 милиона долара са акумулирани от валутни кредити във фонда, който социалистите възнамеряват да превърнат в най-мощната инвестиционна банка в страната, която те да управляват. Тъй, както управляваха 11-те милиарда стари и 2,2-та милиарда нови доларови кредити!

Западногерманците построиха една нова държава върху пепелищата на Третия райх. Индустриалната революция, определена от Тофлър като Втората вълна на човешкия прогрес, премина с летищ старт през територията на Западна Германия. Високата организираност на германската нация, проявена в стабилна политическа и икономическа среда, в съчетание с патриотичния порив на народните водачи, изведоха още през 60-те години Германия към подстъпите на XXI-ви век. Това бяха десетилетия, през които се усъвършенстваха компютрите, свръхмодерните самолети и съобщителните системи. През тия години Третата вълна, донесла новия начин на съществуване, достигна границите на ФРГ, набрала скорост от бреговете на Съединените щати и Япония.

Източна Германия беше залята от Третата вълна на световната технологична революция, след като нейните граждани събориха доброволно разделящата ги от света Берлинска стена. Подухвана от Московски ветрове, българската лодка се полюшва самотно между гребена на Първата земеделска и Втората индустриална вълна.

Воля за потребление.

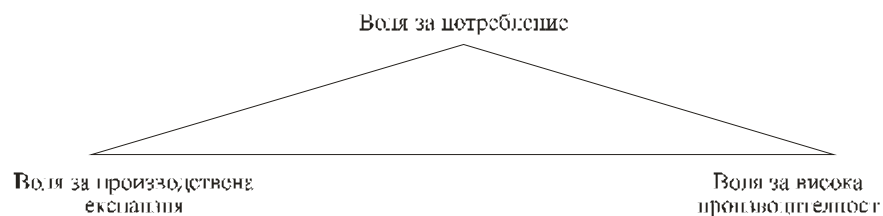
Разходите за лично потребление на западногерманците са нараснали през последните 40 години с близо 1 000 милиарда марки. Такъв голям ръст няма отбелязан относно друга страна в международните статистически отчети. Само за първите 10 години след 1950, по изчисления на Федералната статистическа служба, индексът на личното потребление в Западна Германия е достигнал 236, във Франция – 162, в САЩ – 139, в Швеция – 137, във Великобритания – 127. Темпът на развитие на потреблението във ФРГ надвишава почти двойно темпа във високоразвитата Великобритания.

Германските социалдемократи, които доскоро са се оплаквали от нещастното и полугладно съществуване на бедните си съотечественици, започват след 1960 г. да въртят друг политически шлагер: Политиката на социална пазарна икономика подмамвала хората „към един пагубен от морална гледна точка материализъм“.

Ето какъв отговор дава на престорените моралисти пълничкият и прашащ от здраве и чувство за хумор Лудвиг Ерхард: „Никакъв доход не може да се създаде, ако не се произвежда в народното стопанство. Но не може да се произвежда, ако не желаем да консумираме. Освен в условията на робство и при тоталитарните системи. Този, който се опитва да използва привилегии в начина си на живот от позицията на политическа или икономическа сила, възпрепятства и вреди на други слоеве от населението в тяхното социално съществуване.“ Проблемите на постхитлеристка Германия са идентични с проблемите на посткомунистическа България. Разликата е в това, кой как ги решава.

Какво трябва да се направи, че икономическите мощности на нацията да са оптимално натоварени? За да бъдат поддържани живи силите на растежа и на прогреса е необходимо активното движение на едно динамично население, младо и **ориентирано към потребление**. Само, когато волята за лично и производствено потребление оказва непрекъснат натиск върху икономическите субекти, само тогава те се подчиняват на стремежа да се нагодят към повишеното пазарно търсене, при съответните разумни рискове, свързани с осигуряването на пласмент. **Така от страна на потребителите се провокира волята за експанзия у предприемачите-производители.** Пълната хармония между волята за потребление и волята за произвеждане се запазва до тогава, докато експанзията за произвеждане се основава на висока производителност на труда и на силно желание за по-добър живот. Подобреното благосъстояние откъсва индивида от примитивния начин на живот и на мислене, от постоянната грижа за физическото оцеляване. Материалната свобода издига човешкия дух над униженията на битието, а материалната сигурност му връща достойнството да твори и да живее без притеснения. Такъв е отговорът към престорените аскети.

Следователно икономическата и социалната хармония на обществото се заключават между върховете на триъгълника

Германските реформатори ни дават основание да не бъдем толкова категорични и жестоки, когато твърдим, че добродетелта може да израсне само от нуждата на човека. **Човекът е доказал, че може да носи достойно щастие и богатства, когато ги е постигнал честно.**

Днес в България милиони човешки същества са обременени от грижата за ежедневно оцеляване на собствените си съществувания и на семейните си огнища. Ако желаем да загърбим мизерията и изоставането и да поемем с целия цивилизован свят по гребена на Третата информационна вълна на човешкото развитие, ние сме длъжни да решим без отлагане проблемите, които успя да реши Западна Германия под ръководството на Ерхард, Аденауер и Ермак.

Защо западногерманските водачи постигнаха „благоденствие за всички“, а българските им колеги – „благоденствие за малцина, а мизерия за всички“?

Ако провалените български реформатори се бяха придържали честно към гореизброените принципи на социалната пазарна икономика, които те познават добре теоретически, България за 5 години можеше да се доближи поне малко до германските успехи. Елементарен, но справедлив е примерът с българските футболисти, които са изключително таланти и трудолюбиви, когато иг-

раят по правилата на социалната пазарна икономика и радват световните футболни зрители, като печелят достатъчно за себе си и за семействата си. Поставени в равни, конкурентни условия, нашите момчета са по-способни и от англичани и от германци. Същото се отнася и до цялата българска нация. Това може да се каже в отговор на опонентите, които биха отправили обвинение, че изложението е продиктувано от германофилски тежнения. (Ако германофилството на Ерхард може да бъде приложено у нас с цел да се изведе България от блатото, то аз наистина ставам германофил и привърженик на ерхардовия неолиберализъм. И на неговия витален оптимизъм: „Често фантазиите, мнимите опасения и предсказанията за катастрофи са много по-опасни, отколкото ни се струва, защото влияят върху обществото и върху всеки отделен индивид.“) За да се убедим, колко прав е Ерхард, можем да проследим течението на който и да било централен столичен вестник. Журналистите – същите, които по времето на Живков вдъхновено възхваляваха постиженията на режима – същите журналисти и техните наследници пишат ежедневно погребалната хроника на демокрацията. Освен недобросъвестните политици, за песимистичната и катастрофическа обществена атмосфера, затиснала хорските души, вина носят несъмнено високоплатените вестникарски босове и свързаните с финансовата мафия български журналисти.

Какво друго, освен жизнения оптимизъм, можем да вземем в полза на България от германските реформатори Армак и Ерхард?

Първо, патриотичния национализъм. **Второ**, волята за потребление. **Трето**, социалната политика. **Четвърто**, законите за трипартизма. **Пето**, принципите за набиране на инвестиции. **Шесто**, безжалостната борба срещу рушителите на свободата – групировките и картелите монополисти.

Всичко това на езика на позитивното мислене означава лично, фирмено и национално усъвършенстване на България.

Описахме един възможен, реализиран в Германия, но несъстоял се в нашата страна модел. От нередактираната стенограма на едно изказване в 36-то обикновено народно събрание читателят ще научи за нашите усилия в това направление (вж. Приложение №3).

2. 3. Как беше обединена Германия?

В резултат от двете световни войни Германия претърпя най-големите териториални загуби от всички воювали страни. След капитулацията през 1945 г. страната е разделена на 4 окупационни зони. Новата съветска военнополитическа доктрина „Синатра“ и обещанието на Горбачов пред Буш, ченяма да прати съветски танкове да газят народите от Източния блок, да доуха кураж на източните германци да съборят Берлинската стена и да поискат обединение на разделените преди 44 години германски провинции. Така хората с безумната дисциплина, които, по думите на известен политик, „не си позволяваха дори да нагазят тревните площи“, свалиха изкуствената идеологическа преграда, издигната от последователите на Сталин срещу Втората и Третата вълна на човешката цивилизация. Същевременно германците обориha и един друг западен политик, Збигнев Бжежински, който твърдеше, че национализмът в Германия не се отнасял до проблемите за границите. Обединението и новото интегриране на германската нация в рамките на променените следвоенни граници доказва това, че **национализмът** събра двете Германияи, след като разруши ялтенските и потсдамските забрани. Национализмът обедини бедните източни с богатите западни германци и вече 5 години те живеят заедно. Канцлерът Хелмут Кол, който направи смел, но рискован политически ход, повтори подвига на своите големи предшественици Аденауер и Ерхард и беше отново избран от единната нация за Канцлер-Обединител на Германия.

2. 3. 1. Политическа стратегия на прехода. Модел.

Обединението предизвика естественото егоистично недоволство както от страна на богатите, така и от страна на бедните германци. У богатите, защото трябваше да отделят 100 милиарда долара годишно за възстановяване на Източните провинции. И у бедните, заради резкия спад на заетостта – около 40% в началото на обединението, ръста на безработицата и слабата привързаност на източните жители към частната собственост и към плуралистичната демокрация.

Обединението беше резултат от два кръга на преговори между правителството на Федерална република Германия и така наречената Германска демократична република. Правителствата избраха стратегията за външнополитическо, а не за вътрешнополитическо приближаване на позициите. **Първият кръг** завърши с монетарен, икономически и социален съюз, сключен между двете Германия на 1 юли 1990 г. След **втория кръг** – на 3 октомври 1990 г., беше осъществено **присъединяването на ГДР към ФРГ**. Чрез прилагане на детайлизирано уточнени правила Източна Германия беше включена в институционалната система на Западна Германия. След това Бон избра прекия път за изграждане и фино регулиране на пренесените от Запад на Изток държавни институции.

Либерално-консервативното правителство се изправи пред избора „за“ **радикална или „за“ плавна трансформация** на правната система, институциите на политическия живот и на икономиката. Проработи радикалният избор, защото беше подкрепен от широк политически консенсус. Правителството изработи модел в лабораторни условия, но в конкурентна игрова ситуация и чак тогава избра подхода „веднъж и завинаги“ при запазване на западногерманския конституционен ред. Канцлерът Кол не среща в преговорите особена съпротива от страна на непълноценното, неквалифицирано и депресирано от динамиката на събитията правителство на ГДР, което беше изоставено от своите най-добри съветници – Кремъл и КГБ. Така източните германци доста сполучливо бяха отклонени от възможността да поставят на обсъждане алтернативни собствени стратегии за реформиране и демократизация. Радикалният западногермански стратегически модел спечели. Трябва да отдадем заслуженото на екипите от политолози, подготвили в лабораторни условия победата.

Декомунизация на Източна Германия.

За много хора сгромолясването на комунистическия режим на ГДР бе неочаквано и изненадващо. Но не и за стратегите на световната политика. Поддържана изкуствено, доколкото можеха да си позволят това Варшавският договор и Съвета за икономическа взаимопомощ, Германската демократична република се считаше на Изток за витрина на социалистическия лагер със своята сравнително развита промишленост, селско стопанство и социална база. Управляващата партия на източноевропейските комунисти – Германската единна социалистическа партия (ГЕСП) – издигна малко преди 1989 г. лозунга на своя ръководител Ерих Хонекер за „Социализъм с цветове на ГДР“. Като демонстрираше чувство за собствено достойнство, ГЕСП зае позата на учител на останалите „братски комунистически партии“, дори по отношение на самата КПСС. Хонекер се противопостави на московската перестройка, подобно на Тодор Живков, който твърдеше, че промените били започнати още на Априлския пленум през 1956 г. Предизвикан от упоритата съпротива, Горбачов вложи усилията на партийния апарат и на КГБ, за да отстрани Живков и Хонекер. В края на краищата отбраната на ГЕСП беше пробита, Москва и Вашингтон пожертваха Хонекер. А приучените на безропотно подчинение германци излязоха със стотици хиляди по площадите и „огазиха тревата“.

Последният организиран бунт срещу комунизма в Съветската окупационна зона, известна като ГДР, беше неуспялото народно въстание от 17 юни 1953 г. Потушаването му предизвика сред по-възрастните германци своята цел – да послужи като „дълготраен поучителен шок“. Затвърждаваше се със силата на руските танкове убеждението, че народното опълчване срещу диктаторската държавно-партийна власт **НЕ МОЖЕ ДА УСПЕЕ В НИКАКЪВ СЛУЧАЙ ДА ПРОМЕНИ СИСТЕМАТА**. Изграждането на Стената през шестдесетте години, когато ставаше заразителен примерът

на тръгналата по гребена на третата вълна към бъдещето на човечеството Федерална република Германия, засили репресиите на военно-полицейския режим.

Това, което се случи през 1989 г. има своето вътрешнодържавно, за територията на бившата ГДР, обяснение. За годините след въстанието беше израсло едно младо поколение, възпитавано от информационните средства на съседна Западна Германия, което не помнеше шока от 1953 г. Младото поколение има главна заслуга и за оформянето на националния консенсус по отношение на методите за декомунизация на Източна Германия.

Първо, младите от Източните провинции не знаеха, че комунизмът не може да бъде победен и затова го победиха. Същите тенденции се забелязаха и сред българската младеж и студенти, но комунистическите стратегии бързо ги неутрализираха, като поставиха начело на демократичното движение подкупни и неспособни за постигане на консенсус политици – свои марионетки. Младешката воля за социален напредък и за потребление е нашата искрена надежда за положителни промени.

Второ, историческа заслуга има Гражданското движение на ГДР за това, че успя да предизвика по места рухването на мощния апарат на властта без да прогърми нито един изстрел.

Трето, младите събориха Стената, но след тях тежката си дума казаха и хората на „мълчаливото мнозинство“, които не излязоха на площадите. Въпреки това, чрез вота си през 1990 г. на изборите, те настояха за бързото обединяване на нацията.

Четвърто, успешната декомунизация на Източна Германия беше подпомогната от факта, че Германската единна социалистическа партия, комунистическата партия на ГДР, не успя да мимикрира, както стори това Българската комунистическа партия, като се преименува в БСП. Погледнато исторически, ГЕСП не можеше, като афиширана социалистическа партия, да се върне в развитието си назад, защото социалдемократическото пространство в обединена Германия бе убедително резервирано от Германската социалдемократическа партия на ФРГ.

Успешната борба срещу ЩАЗИ.

Денацификацията на хитлеристка Германия се проведе в условията на окупация. Тя включва съдебна разправа и преследване на всички членове и сътрудници на тайната полиция на Третия райх – ГЕСТАПО и сродните ѝ репресивни организации. Начело с четиримата главнокомандващи, Съюзническият контролен съвет играе ролята на военна диктатура, която предава властта на цивилно управление, след като изпълнява своето предназначение.

Разпускането на Министерството за държавна сигурност на ГДР (ЩАЗИ) е приоритетна задача на Гражданското движение в края на 1989 г. Подготвени отлично от западно-германски специалисти, членове на демократичното движение разбират, че става дума за най-важния инструмент на Германската единна социалистическа партия за упражняване на властта чрез методите на принуждението. През 1989 г. ЩАЗИ разполага с повече от 240 000 сътрудници, от които 96 000 щатни служители. По персонал е по-многобройна от армията на ГДР.

След разгрома на тайната полиция, ЩАЗИ, в печата се появяват иронични изказвания от рода на: „Тази институция, притежаваща цялата информация за минали и бъдещи събития, въоръжена с най-модерна техника и армия от високоплатени работници, се провали тъкмо при случая, за чието предотвратяване единствено беше създадена. Епохалната комичност е ненадмината, но никой не иска да го осъзнае.“ Други изказват мнението, че мирната революция е била планирана от Министерството за държавна сигурност на ГДР. За да могат служителите на ЩАЗИ да обезпечат ако не привилегиите си, то поне материалното си оцеляване на достатъчно високо ниво: Колкото по-високи са званията и длъжностите на сътрудниците на ЩАЗИ, толкова по-добри се оказват техните позиции в пазарната икономика. Наскоро един берлински административен съд реши, че предишната дейност в полза на тайната полиция не пречи за получаване на работа в администрацията на ФРГ. Друг съд освободи от отговорност, за действия в полза на ЩАЗИ, Ерих Милке – бившия шеф. Конституционният съд освободи и предишния ръководител на тайното външно разузнаване – Маркус

Волф (по заповед на КГБ водещият предаването на Българската национална телевизия „Панорама“, Иван Гарелов, веднага го покани в България, за да реабилитира тайните служби на всички бивши социалистически страни). Всичко това се случи 5 години след като Гражданското движение на Източна Германия организира мощните демонстрации, насочени срещу местните централи на Министерството за държавна сигурност. Тогава тайната полиция беше безпомощна и парализирана от проявите на гражданско неподчинение. Без командите от страна на ГЕСП, ЩАЗИ се разпадна веднага след нея. Но тя не капитулира без съпротива. В края на 1989 г. започна унищожаването на досиетата. До тогава Гражданските комитети само наблюдаваха движението около сградите на тайното министерство, но когато над покривите им се издигнаха облаци от дим, дувластието беше прекратено.

В архивите бяха открити досиета за 4 милиона източни и 2 милиона западни германци. Дължината на хартиения носител на информация възлиза на 200 000 метра. След това акциите на Гражданското движение прераснаха в добре организирано нападение над Министерството за държавна сигурност в самия Берлин на 15 януари 1990 г.

Своевременното овладяване на полицейските архиви и досиета повлия благотворно върху последвалите демократични процеси в бившата ГДР.

Първоначалното колебание на правителството как да постъпи с тайните служби и с досиетата беше разсеяно чрез нарастващия натиск от странана демократичната общност. ЩАЗИ беше прекратена. Досиетата – разсекретени. На 24 август 1990 г. източно-германският парламент прие с голямо мнозинство Закон за осигуряване и използване на съхраняваните от бившата тайна служба данни. По споразумение между двете германски правителства, малко преди обединението, бе назначен специален пълномощник по архивите, бившият пастор от Рощок, ГДР, Йоахим Гаук, като представител на Гражданското движение. Така досиетата бяха запазени и съхранени.

В края на 1991 г. Бундестагът гласува специален Закон за архивите на ЩАЗИ. Това е един покъсен успех на Гражданското движение, защото при спазване на най-строги правила за защита на данните, всяко засегнато лице има право да се запознае със събраните за него сведения. Прав е Джордж Оруел, който твърди, че „Който контролира миналото, той контролира и бъдещето.“

Според помощника на пастор Гаук, доктор Зукут, в ГДР е имало професионални групи, в които **готовността за сътрудничество** със службите за държавна сигурност е била много голяма. Интересът на ЩАЗИ към професията на адвокатите е особено засилен. Според Зукут, съвсем малко са онези, които не са били вербувани. Това е така, защото професията на адвоката е привлекателна и достъпът до нея е бил контролиран от тайните агенти. (Фактите ни карат да си припомним колебливите действия на някои министри-адвокати в кабинета на СДС през 1991-92 г.)

След приемането на Закона за архивите в обединена Германия започва прилагането на правилото за лустрация (ограничение за заемане на определена длъжност) при назначаването на държавна служба на бивши служители или сътрудници на ЩАЗИ. Пристъпва се към уволнение и на вече назначени такива, за които, след запитване в архива, се докаже, че са в списъците на агентурата. В някои провинции са уволнение над 90% от юристите. Уволненията засягат около 20% от учителите, проповядвали комунистическата идеология и поставяли се в служба на тайната полиция. Доста от тях, за които било доказано, че са сътрудничили, напускат доброволно или под обществен натиск работното си място.

Изводи: Успешният политически преход при обединението на германските провинции се дължи на правилния избор на стратегията „веднъж – и – завинаги“, на решителните действия при декомунизацията и разсекретяването на архивите на тайната полиция. На базата на Закона за архивите беше извършена успешна лустрация на администрацията.

Гражданското движение в ГДР доби масови форми, които дадоха кураж на „мълчаливото мнозинство“ да одобри обединението и промените на избори.

Старателно прикриваният антисъветски национализъм беше подпомогнат от „икономическата дипломация“ на ФРГ. Изтеглянето на съветските войски от територията на Германия бе заплачено с цената на 13 милиарда марки, които победената страна отпусна на своите „победители“, за да им бъдат построени жилища на територията на бившия Съветски съюз.

2. 4. Икономическа стратегия на прехода. Модел.

Без никакви колебания, при провеждането на икономическата трансформация на Източна Германия, бяха наложени идеологията и модела на социалната пазарна икономика. На 1 юли 1990 г. бе основана единна икономическа и валутна общност между двете германски държави. Общността предхождаше процедурно и технологически с три месеца политическото обединение на страната. Всъщност най-напред се извърши обединението на икономическите системи, които имаха свършено различна структура. Неизбежно бе интеграцията в икономическата област да предизвика понижение на общото благосъстояние на населението. От таблица № 1 се вижда, че в годините преди обединението благосъстоянието на средния гражданин на Западен Берлин е било почти два пъти по-добро от това на източноберлинчанина, жител на ГДР. При вторите по лично потребление провинции в класирането на западните и източните части на Германия разликата става още по-голяма – два пъти и половина в полза на западногерманския Хамбург. Заемалите последни места провинции са отново с двойна разлика във вреда на Източна Германия.

Таблица №1

Благосъстояние според личното потребление на глава от населението за 1989 г. в ДЕМ (по данни на Федералния съюз на германските банки)

група	№ в класирането на съотв. страна	Наименование на съответната провинция	Лично потребл. в ДЕМ	В проц. (%)
I-ва група	1.	Източен Берлин (ГДР)	12 840	100%
	1.	Западен Берлин (ФРГ)	24 470	190%
II-ра група	2.	Мекленбург (ГДР)	9 430	100%
	2.	Хамбург (ФРГ)	23 290	246%
III-та група	3.	Саксония-Анхалт (ГДР)	8 980	100%
	3.	Райнланд-Пфалц (ФРГ)	18 200	202%

След икономическото интегриране на 3 октомври 1990 г. Германия беше обединена и политически. Създаването на единна икономическа общност доведе до обособяването на единен пазар. Икономическите субекти от източните федерални провинции трябваше да се наложат в условията на свободна конкуренция. Някои предприятия от бившата ГДР успяха да излязат и на световния пазар. Това стана възможно, защото те получиха в лицето на фирмите от ФРГ силна вътрешна конкуренция.

Въвеждането на западногерманската марка (ДЕМ) не промени съотношението на реалните доходи, съществувало до обединението в отделните части на Германия. Високите тарифи повишиха покупателната сила на марката, но това стана в полза на западните производители. Увеличението на доходите предизвика нарастване разходите на фирмите в Източните провинции.

Разпадането на СИВ нанесе сериозен икономически удар върху бившите отрасли на ГДР, свързани търговски със Съветския пазар. Повечето заводи бяха физически и морално остарели, с

неконкурентноспособна при новите условия техника и технология. Преходът към пазарна икономика трябваше да се осъществи с приватизацията на 13 000 завода, комбината и фирми, които да станат след раздържавяването конкурентноспособни. С тази задача бе натоварена приватизационната организация „Тройханд“ (ТНА), поставена под надзора на министъра на финансите на ФРГ.

Източногерманската трансформация на икономиката премина успешно без да се прилага докрай „шоковата терапия“. Според харвардския професор Джефри Сакс, стратегията за изминаване на най-прекия път към пазарната икономика включва няколко задължителни действия: **Първо**, освобождаване на цените и търговията. **Второ**, съкращаване на субсидиите. **Трето**, осъществяване на конвертируемост на местната валута чрез девалвация на курса. **Четвърто**, провеждане на бюджетна реформа и ограничаване на кредитите. **Пето**, ограничаване на доходите.

За да се осъществи своевременно прилагането на гореизброените мерки, като се предотврати облагодетелстването на осведомени вътрешни среди, всичките пет практически действия се извършват **едновременно**. По рецептата на професор Сакс бе проведена шокова терапия на икономиката в Полша – при силна инфлация. Но не и в Източна Германия.

Тук на 1 юли 1990 г. бяха освободени само цените и спрени субсидиите. Така източните провинции станаха внезапно, без други предварителни действия, част от германската пазарна система. Конвертируемостта на източната валута се постигна чрез огромна ревалоризация на стойността на ГДР-марката от над 300%, а не чрез препоръчаната от Джефри Сакс девалвация.

Така нужните на Изтока инвестиции потекоха, когато правителството обяви планове си за изравняване на доходите със Запада в срок от 10 години. Кредитните рестрикции също бяха избегнати благодарение на добрата пропагандна кампания, проведена от кабинета, в полза на предполагаемия перспективен растеж на източните провинции до 2 000-та година. (До ден днешен нито едно българско правителство след 1989 г. не успя да организира подобна пропагандна кампания в полза на приватизацията.)

Налага се изводът, че моделът на икономическата трансформация в Източна Германия не е класическия шок модел, а смесен. Пазарната либерализация бе подкрепена чрез изобилни помощи от западните провинции. Електоратът от бившата ГДР получи като поощрителна награда, за да гласува в полза на промените, благоприятната за него ревалоризация на източната марка и съответно нарастване на доходите. Тази тактика позволи на правителството в Бон да бъде преизбрано и да продължи започната трансформация, без да прилага докрай изискванията на „шоковата терапия“. Разбира се канцлерът Кол можа да си го позволи, защото разполагаше с неограничените ресурси на мощната ФРГ.

Избор на приватизационна стратегия.

Приватизационната агенция „Тройханд“ („Тройханданшалт“) бе основана от правителството на ГДР като държавно учреждение за управление активите на държавните предприятия. За да подсили бъдещите купувачи на държавна собственост с работна ръка при добра квалификация, „Тройханд“ се опита да запази работните места, без да прави нови инвестиции. Работата на агенцията приключи успешно в края на 1994 г. От 1990 до 1994 г. бяха приватизирани повече от 10 000 предприятия, реституирани 1 300 имота, отдадени в разпореждане на общините 320, а близо 3 000 неспасяеми фирми – ликвидирани. Тази широкомащабна дейност беше солидно подсигурана от сегашни и бъдещи инвестиционни проекти за 177 милиарда ДЕМ, половината от които вложени до 1996 г. Но самата приватизационна дейност се оказа губещо занятие за държавата-продавач. По тази причина агенцията изостави дребната опека над кандидатите за купувачи и се отърва от допълнителни дотации на управляваните от нея подлежащи на приватизация предприятия, които бяха губещи. Въпреки това загубите на „Тройханд“ до края на 1994 г. възлизаха на около 275 милиарда марки.

В резултат на ликвидацията и приватизацията броят на работещите спадна. Купувачите не се ангажираха със задължения, свързани със запазване на работни места и това облекчи раздържавя-

ването. Но главната причина за увеличената безработица не беше самата приватизация, а минималното време, с което разполагаха новите собственици, за да се приспособят към конкурентните изисквания на пазара.

Какви други проблеми възникнаха в резултат на грандиозната по мащабите си приватизация?

В предприематизационния период: **Първо**, правни проблеми. **Второ**, реституционни проблеми. **Трето**, проблеми, свързани със старите задължения от над 70 милиарда ДЕМ. **Четвърто**, проблемът, свързан с точната оценка на предприятието. Случи се така, че оценките в Източна Германия бяха завишени над пазарната им стойност.

Успешен фактор се оказа спонтанността на приватизацията, без съставянето на предварителна програма и без приемането на специален закон за приватизацията, както в България, но проведена на базата на пълна законност и прозрачност.

В предприематизационния период бяха приети: Закон за уреждане на открити имуществени въпроси, който регламентира връщането на собствеността преди обезщетението. Закон за правни промени по имуществените въпроси, даващ особени права и дори привилегии на инвеститорите пред старите собственици.

В периода на фактическата приватизация бяха приложени следните стратегии: 1) Всичко, което се търси, може да се приватизира без ограничения. 2) Рекламни кампании за окуражаване на инвеститорите и за привличане на външни и вътрешни купувачи. 3) Използване на пълния набор от техники и процедури за приватизиране според класификацията за „ценност и цена“ на фирмите: Провеждане на търгове чрез наддаване, сключване на договори с изисквания за бъдещи инвестиции и работни места, раздаване на безплатни или на умерени цени ваучери, разпределяне на права на собственост между работещите и мениджърите, създаване на фондове, фондации и др. 4) Предпочитане на един или друг и (или) изключване на един или друг потенциален купувач, ако той е бивш функционер на ГЕСП, номенклатурен кадър или доносник на ЩАЗИ. 5) По отношение фактора време се определи конкретен срок за приключване процеса на приватизация – 1994 г. 6) **По отношение на отговорността за създаване на ефективни предприятия** се направи разграничаване между купувачи, осигуряващи отговорно ръководство и купувачи, които нямат опит и ясни позиции за управление. (Грешна е стратегията на българската Агенция по приватизацията, която продава на полу-военни, полу-държавни мафиотизирани структури държавна собственост без да си дава сметка за това, че предприятията ще бъдат допълнително „изстискани“ и напълно съсипани. На лице са двата примера с покупката от страна на „Мултигруп“ на захарния завод „Кристал“, при която мафиотите безнаказано не изпълниха изискванията на договора за извършване на допълнителни инвестиции и примерът с покупката на грандхотел „Варна“, който беше съсипан само за една година поради неумение за експлоатация на туристически обекти и отблъскване чрез престъпни действия на добри клиенти. Една безполезна замяна на държавен социализъм с държавен капитализъм.)

В приватизационната стратегия на Германия беше почти изключен методът за приватизиране чрез създаване на така наречения „народен капитализъм“, познат още от управлението на Хитлер. Известно е и от горчивия опит на приватизаторите в Русия, че създадените права на собственост чрез продаване на бонове или ваучери не включват средствата за контрол върху по-сетнешното използване на капитала. Оказва се впоследствие, че на публичните фирми и холдинги с работническа собственост им предстои вторична имуществена трансформация поради голямата неефективност и липсата на действителен контрол върху мениджърските екипи. Фалитите и разхищението на обществени сили и средства са неизбежно следствие от такова едно управление. Аналогична е оценката за извършването на просто заместване на държавната с полудържавна собственост, какъвто пример за неефективност посочихме в скоби по-горе.

Можем да направим извода, че основната стратегия, прилагана от приватизационната агенция „Тройханд“, е гъвкавостта при сключване на сделките. Такава е също и общата икономическа стратегия на прехода. Заслужава си да се помисли, дали в гъвкавостта и компромисността не се корени всъщност успехът на германската икономическа реформа. Ето още два примера в същата посока: 1) Не всички купувачи заплащат своите покупки, ако са обвързани с договори да изпълнят определе-

ни инвестиционни или екологически проекти, свързани с бъдещето развитие на купуваните от тях обекти. 2) В някои договори се записва дори „негативна цена“ с обещание от страна на „Тройханд“ да приведе по сметки на купувачи държавни средства-субсидии за реализиране на определени важни цели, фиксирани в договори между страните.

Успешната приватизация на 13 000 фирми стана възможна, защото агенцията по приватизацията на Германия разполагаше с достатъчно правомощия, делегирани ѝ от правителството в Бон да маневрира, без да ѝ се оказва натиск за непременно реализиране на приходи в бюджета от сделки с купувачи на държавна собственост. В края на краищата се оказа, че подобна стратегия е била съвършено правилна, защото по-ниските цени съответно стимулираха добросъвестните инвеститори да осъществяват със спестените от покупката средства по-добри структурни и перспективни промени.

„Тройханданшалт“ успя да защити приватизиращата се собственост от безперспективно управление, като отказа категорично да предостави облаги на бившите номенклатурни среди на ГДР, провалили се в предходния период като ръководители на предприятия и фирми. Предпочетени бяха по-добре подготвените западни конкуренти.

*

След първите успешни стъпки по пътя към политически и стопански промени германците от източните провинции добиха прекалено благоприятни очаквания за бърз и лесно постижим просперитет. Значителните първоначални подобрения им вдъхнаха измамната надежда, че преходът ще протече безболезнено и безметежно, без загуби от тяхна страна и без икономически жертви. Разполагащото с колосални материални ресурси правителство им спести неприятните усещания, свързани с прилагането на ортодоксалния шокков модел. Обратно на шоквата реформа, приложена още на старта в Полша, благата, получени наготово от ФРГ бяха разпределени **в началото** на стопанските промени, проведени върху територията на бившата ГДР. А разочарованията бяха оставени за края.

На изстрадалите българи сигурно ще им се стори невероятен фактът, че успешният германски път, по който мина най-скоростното сбогуване на страна от бившия Източен блок с комунизма, предизвика може би най-силните реакции на неудовлетвореност и критичност. Подтиквани от пропагандистите на Партията на демократическия социализъм – наследниците на ГЕСП, дори някои избиратели на цивилизованата Германска социалдемократическа партия и даже на ХДС/ХСС заклеиха Обединението като процес на „колонизация“ на Изтока от страна на Запада. Недоволството и неудовлетвореността обаче не се проявиха в размери, които да застрашат контрола на правителството върху по-нататъшните промени в периода на прехода.

И като заключение можем да кажем, че най-успешна се оказа обществената трансформация, при която нейните изпълнители се придържаха най-близо до постулата, че най-трудните решения трябва да бъдат взети още в началото – „веднъж – и – завинаги“. Най-добре подготвената и материално най-осигурената реформа се оказа логично и най-успешна. Не трябва да се пропуска фактът, че за успеха работиха самоотвержено всички западни германци още от времето на Лудвиг Ерхард. Новите федерални провинции бързо започнаха да показват признаци на оживление в икономиката. От което и самите граждани почувстваха подобрение. И макар безработицата да е все още висока, свободата на конкуренцията между фирмите доведе до увеличаване производителността, до повишаване на продукцията и до натрупване на достатъчно капитал за модернизация на производствените мощности. Пет години след икономическото интегриране се проявиха първите признаци за това, че стопанството на източните провинции придобива своя собствена динамика. Според авторитетния германски Институт за проучвания „ИФО“, държавното финансово подпомагане за Изтока е все още значително, но в най-близко бъдеще то ще спре окончателно. За пет години са изразходвани над 600 милиарда ДЕМ. През 1995 и 1996 г. институтът очаква силен икономически ръст от 8,5% и това, че „колкото повече източно германски компании стават все по-печеливши, толкова повече държавната помощ да намалее“.

Обединена Германия и българо-германските отношения.

Федерална Република Германия е една от водещите икономически сили. С брутен вътрешен продукт, който надхвърля 2000 млрд. долара, страната е трета в света след САЩ и Япония по икономически потенциал. По обем на производствените стоки и услуги – 24 060 долара на човек от населението, ФРГ отстъпва само на Япония.

Икономиката на ФРГ се характеризира със стабилно развитие. Вече десет години подред се реализира солиден икономически растеж. През 1993 г. brutният вътрешен продукт е 2 пъти по-голям в сравнение с 1982 г. Положителният платежен баланс, както и липсата на проблеми с бюджетния дефицит, за разлика от другите развити икономически страни, правят немската валута една от най-стабилните в света. Нейният относителен дял в кошницата на екюто достигна 30.60%. ФРГ е с най-ниска инфлация и безработица сред страните от Европейската общност.

Немската икономика е силно отворена към света. На обединена Германия се падат 11,8% от световния експорт. По данни за 1992 г. немският износ е на стойност 430 млрд. долара. По този показател страната отстъпва само на САЩ (447 млрд. долара) и далеч изпреварва следващите я страни: Япония (340 млрд. долара), Франция 236 млрд. долара), Великобритания (190 млрд.), Италия (178 млрд. долара) и др.

Силната обвързаност на немската икономика с международното разделение на труда не се характеризира единствено с експорта на стоки и услуги. Германия играе активна роля в световната икономика и чрез своите директни инвестиции, които в момента надхвърлят 480 млрд. долара.

Двустранните търговско-икономически отношения между България и Германия имат стари традиции. Те се основават на договорно-правна основа.

През 1992 г. и 1993 г. Германия е сред най-важните външнотърговски партньори на България. Относителният дял на Германия в структурата на българския внос за 1992-1993 г. – съответно 12,7 и 12,3%, я нарежда на второ място, а в структурата на българския износ – съответно 8,0% и 7,1% – на трето място след Руската Федерация и Турция.

В Европейската общност Германия е втора след Гърция по броя на туристите, посетили България. Гражданите на източните провинции не са станали все още толкова богати, че да си позволят да летуват във Франция.

През 1993 г. в стоковата структура на стокообмена не настъпиха съществени изменения. Във вноса на Германия преобладават инвестиционните стоки (машини, съоръжения и технологии) и готови и полуготови изделия. Около 42% от вноса се пада на машиностроителната продукция, електротехниката и електрониката, транспортните средства. Сравнително голям е и дялът на основните и спомагателни материали, предназначени за преработка „на ишлеме“ – 22%, следвани от химическите продукти с 12%.

В българския износ за Германия през 1993 г. преобладават готовите изделия (в основната си част текстилна продукция), на база на договори за ишлеме. Продукцията на машиностроителната и електротехническата промишленост представлява 11% от българския износ.

Общият обем на стокообмена за 1993 г. възлиза на 20 194,3 млн. лв., от които 6797,7 млн. лв. износ и 13 396,6 млн. лв. внос от Германия. Отрицателното търговско салдо с Германия е негативна тенденция, която се наблюдава още от средата на 90-те години. По данни на Федералното министерство на икономиката на Германия през 1993 г. България е едва на 10-то място като външнотърговски партньор на Германия от страните на бившия Източен блок.

По данни на Европейския съюз, Германия е дала 37% от износа на съюза към Българи за 1994 г. 15,4% от другите западноевропейски стоки са дошли у нас от Италия, а 7,3% – от Франция.

Германия е реализирала повече от половината от целия износ на ЕС за страните от бившия Източен блок. Общо Европейският съюз е изнесъл в тия страни стоки за 31 милиарда екю. От тях продукция за 10 милиарда екю е отишла в Полша, 8 млрд. екю в Чехия и 6 – в Унгария.

*

Заучените роли в театъра на сенките са вече на изчерпване. Артистите трябва да слязат от сцената. Млади и необременени от комунистическо минало български политици ще вземат съдбата на

България в ръцете си. Без никакво съмнение те ще поемат по пътя, очертан от Лудвиг Ерхард и наречен от Мюлер-Армак „социална пазарна икономика“, защото той няма нищо общо нито с комунистическата социална демагогия, нито с ортодоксалната либерална теория.

Социалната пазарна икономика обединява в триединство обществени стремежи с градивна сила – Волята за потребление с Волята за произвеждане и с Волята за производителност.

Социалната пазарна икономика може да изведе българския народ на пътя, който води към така желаното Благоденствие за всички.

Глава трета

ЧЕХИЯ

Дезинтеграцията на Чехо-Словакия даде допълнителен тласък на чешката трансформация

Във всички страни от Източния блок, с изключение на Чехия, махалото на Фуко след 1993 година се премести в ляво. Реставрацията на комунистическите режими започна от Литва, страна от външния Съветски ареал, където левицата спечели на парламентарните избори през ноември 1992 г. 47% от гласовете на бившите московски поданици. На 30 декември 1992 г. на власт в България без избори дойде прокомунистическото правителство на професор Беров. През септември 1993 г. Съюзът на демократичната левица и Селската партия взеха властта в Полша. Месец май беше успешен за унгарските социалисти – през 1994 г. те спечелиха абсолютно мнозинство от 209 депутатски места в 386 местното Държавно събрание. На 1 октомври 1994 г. популисткото ляво Движение за демократична Словакия спечели парламентарните избори, а на 18 декември 1994 г. бившите български комунисти завоюваха 125 места в 240 местното Народно събрание. Последната паднала плочка от „доминото“ беше Естония. Според професора по международна търговия от Харвард и бивш икономически съветник на реформаторските правителства в Боливия, Монголия, Полша, Русия и Естония, Джефри Сакс, „По време на парламентарните избори през март 1995 г. реформаторското правителство на Естония беше безцеремонно свалено от власт от ново, левоцентристко правителство... Левите правителства печелят изборите в Източна Европа, защото тези, които разчитат преди всичко на щедростта на държавата, гледат на тях като на партии, които най-добре биха поддържали и подобрили благосъстоянието на народите... Огромна е изборната сила на пенсионерите... Освен политиката на социално осигуряване левите партии имат предимствата на 50-годишното управление – солидни парични фондове, множество партийни активисти, силно присъствие в производството, профсъюзите, мощна бюрокрация. **Ярко изключение от това правило е Чехословакия**, където „масовата чистка“ – уволняване на всички държавни служители, видни дейци на комунистическата партия или сътрудници на секретните служби – допринесе за силното отслабване на позициите на комунистическата партия“.

Освен посочените от професор Сакс благоприятни фактори, силен тласък в развитието на самостоятелна Чехия даде разделянето на Чехо-Словакия. Някои автори сочат словашкия национализъм като основен двигател на дезинтеграцията. Бившият министър-председател на Чехия, професор Петр Питхарт, твърди, че за разлика от разпадането на Съветския съюз разделянето на Чехо-Словакия не е могло да бъде предвидено. То е резултат не само от национализма на бедните (словаци), но и от „бунта на богатите“ (чехи). Следователно не само словаците са отговорни за разединението. Чешката страна има егоистичен интерес да се отърве от политически и стопански по-изостаналия словашки партньор. Докато напротив – богатите западногерманци извършиха саможертва в името на обединената си нация. Интересът на чехите се прикривал зад лицемерни заявления, че „трябва да се уважава правото на словаците на самоопределение“. Докато мотивите на словаците в същото време са емоционални и националистически. Професор Питхарт вижда „бунт на богатите“ и в причините за разпадането на бивша Югославия. Отделянето на по-развитите Словения и Хърватско от Белград, както и отделянето на прибалтийските държави от Москва, потвърждава тезата на бившия чешки премиер.

Но всъщност бунтът на богатите донесе напредък на цялата чешка нация. Много скоро след „развода“ подбуждалата националистически настроения левица постигна своите цели, като се върна на власт в Братислава. Казват, че в Чехия това не може да се повтори. И макар разделението да премина интелегентно и гладко, в неговата основа лежеше скритата конфронтация между политическите партии.

Какви са историческите корени на политическия живот в Чехословакия?

3. 1. Политически сили в Чехия и Словакия

Чехословакия възниква през 1918 г. в резултат от разпадането на Австро-Унгария. От всички страни на Източния блок Чехословакия се счита за най-цивилизована. Има развити институции на гражданското общество още преди Втората световна война. Политическата стабилност в страната се съчетава с интензивно икономическо развитие. Причините за дезинтеграцията на Чехия и Словакия се крият в политическата история на близкото минало.

Основните политически партии са формирани още във втората половина на XIX-ти век.

В Чехия те са:

Националната партия на старочехите. Създадена е през 1860 г. Дясна консервативна партия, която представлява банковата, търговската, промишлената и аграрната буржоазия. Играе основна роля при формирането на политическата структура на бъдеща независима Чехословакия.

Християндемократическото движение се организира на основата на Националната партия. То дава началото на самостоятелни чешки католически партии на занаятчиите и селскостопанските производители, които се застъпват за тесни политически, икономически и търговски връзки с Германия.

Националната партия на свободомислещите – партията на младочехите, е създадена през 1874 г. Има проавстрийска ориентация, като държи за „чадъра на Австро-Унгария“. Защищава австро-славянски позиции (неославизъм). На пангерманистите противопоставя обединението на славянските народи, ориентирани към Русия.

Чешката (Чехославянска) аграрна партия с финансово средище Аграрната банка се появява в първите години на XX-ти век.

Чешката национално-социална партия е партия на дребната буржоазия. Има поддръжници измежду служителите, младежта и националистически настроените групи от населението.

Чешката прогресивна партия се оглавява от бъдещия пръв президент Т. Масарик.

В Словакия Националната партия се дели на три крила: Леви, Център и Десни.

През 1921 г. в рамките на цялата страна е образувана Комунистическата партия на Чехословакия (КПЧ), която до началото на Втората световна война няма никакво политическо значение. С помощта на Съветската армия и на КГБ през 1946 г. КПЧ печели изборите: В Чехия 40% вземат комунистите срещу 16% за социал-демократите. Националната поляризация между чехи и словаци започва, след като Комунистическата партия печели само 30% в Словакия, а противниците ѝ от Демократическата партия побеждават с 62%. Самостоятелно комунистите вземат властта чак през 1948 г. Благодарение на предвоенните традиции те са принудени да запазят макар и формално многопартийната система. В навечерието на 1989 г. КПЧ е една от най-многобройните комунистически партии в страните от Източния блок – със своите 1 млн. и 600 хиляди члена тя е на второ място след румънската. В политическата система са оставени да съществуват още 4 обединени в блок партии, чиито членове се одобряват и регулират от комунистите: Чехословашката народна партия има 200 000 одобрени от КПЧ члена. Сателитни са и останалите три по-малки партии – Чехословашката социалистическа партия, Партията на словашкото възраждане и Партията на свободата. Контролираното от управляващите болшевики обединение се нарича Национален фронт на Чехословакия (по подобие на българския Отечествен фронт).

Всички участници в камуфлажния политически модел са имали определени от комунистическата партия депутати в парламента. Но от 350 народни представители 240 задължително са били членове на КПЧ. Останалите места са получавали сателитите. По този начин били „запазени традициите“ на парламентарния модел на управление отпреди 1948 г.

Ролята на Комунистическата партия на Чехословакия.

Двадесет години след узурпирането на властта в ръководните органи на КПЧ започват промени в демократична посока. Комунисти-реформатори замислят модел на социализъм „с човешко лице“ и хуманни принципи, поставен върху основата на плурализма на мненията. Реформаторска политика, наречена „Прахка пролет“, се опитва да води първият секретар на КПЧ Александър Дубчек и голяма част от членовете на президиума на ЦК. Икономистът Ота Шик предлага нова икономическа политика. Действията на ръководните чешки комунисти са наказани от Кремъл. Брежнев изпраща войските на Варшавския договор, които трябва да „потушат контрареволуцията“. Освен съветски войски, в окупацията на Чехословакия участват подразделения от всички страни-членки на военния пакт, с изключение на Румъния. Генерал Атанас Семерджиев ръководи българския окупационен корпус в Словакия и Чехия през август 1968 г.

Потъпканите демократични традиции, национализмът и антисъветизмът стават в своето съчетание движещи мотиви за дисидентското движение в Чехословакия след 1968 г. Страната търси изход от закритото (затворено) общество, в което решенията на Великите сили след войната я бяха вкарвали насилствено. „Затвореното общество – това е такова общество, членовете на което са тясно свързани помежду си, равнодушни към останалите хора, винаги готови за нападение или отбрана – с една дума, задължени винаги да се намират в бойна готовност“, казва Анри Бергсон.

Отвореното общество е това общество, което няма граници и по принцип обхваща цялото човечество.

Антисъветският национализъм.

Народопсихологията на чехите и словаците, живели четвърт век преди войната в едно демократично – отворено общество, застава лидерите на Комунистическата партия на Чехословакия да се съобразяват с това. За да пресекат „идеологическата диверсия на Запада“ Густав Хусак и другите политически марионетки на Москва, поставени със силата на танковете на мястото на реформаторите в Прага, отнемат партийните билети на повече от половин милион комунисти с различно от тяхното мислене. Това беше отмъщението на новото ръководство за протестните действия на населението срещу окупацията. Дисидентското движение получи тласък след подписването на „Харта 77“. Лидер на инакомислещите чехи и словаци стана драматургът Вацлав Хавел.

„Нежната революция“.

Огромният народен натиск срещу управляващите комунистически марионетки на Москва, оказан през ноември 1989 г., когато на главния пражки площад прекараха в продължение на денонощия стотици хиляди демонстранти, бе наречен от драматурга Хавел „нашата нежна революция“. Нежната революция свали диктаторския режим в Прага и консолидира демократичната обществена за решителни политически и стопански промени в страната.

3. 2. Развитие на политическите сили в Чехия и Словакия след ноември 1989 г.

Зрялата политическа основа на повечето партии в Чехословакия послужи като сигурен залог за успеха на реформите. В първите месеци след „революцията“ политически лидери в страната станаха организациите Граждански форум (ГФ) в Чехия и Общество против насилието (ОПН) в Словакия. В борбата си срещу познатите врагове от комунистическата партия и КГБ двете основни опозиционни сили проведоха успешно изпреварваща стратегия. Те обединиха още в началото на дейността всички противници на комунистическия режим, включително и така наречените „прогресивни комунисти“, „комунистите от 68-ма година“, дисидентите и много безпартийни. Най-напред ГФ и ОПН заставиха КПЧ да отмени конституционните текстове за ръководната роля на партията. Това стана незабавно, по волята на гражданските движения, а не на самата комунистическа партия. Така инициативата през целия начален период на промените беше в ръцете на демократичните сили, а не на комунистите, както за съжаление това стана в България.

Нови политически сили.

Окуражително за разочарованите от негодността на българската опозиция звучат думите на цитирания Бергсон: „Ние не вярваме във фаталността на историята. Няма такова препятствие, което да не могат да разрушат целенасочените воли, ако те навреме се заемат да решат проблема. Не съществува, изглежда, непреодолим исторически закон...“

Режимът в Прага падна. През ноември и декември 1989 г. се състояха заседанията на Кръглата маса. Проведените през лятото на 1990 г. парламентарни избори бяха убедително спечелени от Гражданския форум и от Общество против насилието. Двете организации имаха абсолютно мнозинство и в Чехия и в Словакия. Без да хитруват на дребно, чехите и словаците повярваха в себе си и спестиха на децата си бъдещи страдания. В изборите едва на второ място останаха бившите комунисти. В Чехия те получиха само 12, а в Словакия 14%. Християндемократите се наредиха на трето място. Успехът на демократичните сили се дължи на тяхното единство и зрялост, на правилната им оценка за силата на противника, когото те познават отлично от периода на антикомунистическите дисидентски борби. Победата на новите политически сили е категорично доказателство, че чехословашките демократични традиции са още живи. Гражданите на страната не искаха никаква нова, непозната и абстрактна демократична система. Те просто помнеха парламентарната демокрация отпреди войната и с гласовете си пожелаха тя да бъде възстановена. Бащите бяха запознали с предимствата на демокрацията синовете си. По такъв начин, в борбата с комунистическото минало, беше осъществен необходимият за провеждането на решителните промени национален политически консенсус. Бившите комунисти бяха напълно изолирани, а съпротивата им – сведена до минимум.

За времето между парламентарните избори от 1990 до 1992 г. в политическия живот на Чехословакия настъпиха принципни изменения. През тия две години възникнаха близо 120 партии и движения от федерален и от републикански мащаб. След образуването им се промени съотношението на силите в страната. Промени се изцяло политическата ситуация. По-важното в случая е, че **десните партии запазиха подкрепата на мнозинството от избирателите.** Как стана това?

1) Образуването на новите партии доведе до разпадане на Гражданския форум, който обаче не загуби, а напротив – раздели се на две изключително влиятелни крила.

2) Левите партии се прегрупираха в нови алианси и движения, които обаче не можаха да мимикрират като социалдемократически, защото реформаторът от 1968 г., Александър Дубчек, оглави още през 1990 г. Чехословашката социал-демократическа партия, която имаше реална тежест както в страната, така и в чужбина. Дубчек блокира пространството в ляво от политическия център.

3) Затвърдиха своите позиции след организационно прегрупиране християндемократическите партии.

4) В Чехия и в Словакия се формираха националистически партии, в които нямаше влияние бившата комунистическа партия.

5) Засилиха се антикомунистическите и антисъветските настроения, което доведе до притискане на комунистическите наследници в крайно лявата част на политическия спектър.

В резултат на благоприятните политически промени десницата отново спечели парламентарните избори през 1992 г. За успеха на политическата и стопанската реформа в Чехословакия от най-голямо значение са следните фактори: **Първо**, благодарение на съхранената историческа памет в обществото бяха живи предвоенните либерални партийни и парламентарни традиции. Общата политическа и пазарна култура на населението бе на по-високо ниво отколкото в някои други страни от Източния блок. **Второ**, силните антикомунистически и антисъветски настроения, натрупани в обществото след 1968 г., намериха своето приложение в добре организирани и независими от тайните комунистически служби граждански движения. **Трето**, зрелите политически организации, оглавени от независими водачи, прокараха в чехословашкия законодателен орган законите за декомунизацията, за отварянето на досиетата и за лустрацията. По този начин беше неутрализирано предишното влияние на 1,6 милионната КПЧ. Специалното законодателство за декомунизация беше отстояно както във вътрешните политически дебати, така и в борба с левите социалдемократи във външни организации като Асамблеята на Съвета на Европа.

Най-влиятелните партии след 1992 г.

1) В Чехия:

Гражданската демократическа партия (ГДП) се появи през февруари 1991 г. след разпадането на Гражданския форум. Тя членува в управляващата коалиция през всичкото време след ноември 1989 г. Неин лидер е бившият финансов министър на Чехословакия и днешен премиер-министър на Чехия, Вацлав Клаус. ГДП се счита за дясно-консервативна партия с прагматична и реалистична идеология. На изборите през 1992 г. излезе с програма за запазване на федерацията със Словакия, но на ново, по-качествено равнище. При наличието само на 25 хиляди члена спечели близо 30% от гласовете на избирателите. Получи подкрепа от специалистите с висше образование, от квалифицираните специалисти със средно образование и от прослойката на предприемачите.

Гражданското движение (ГД) започна самостоятелен живот също през февруари 1991 г. като един от коалиционните партньори на Граждански форум. Програмните цели на движението се заключават в изграждането на либерално, гражданско и социално общество. Обявява се за запазване на федерацията, за хуманизъм и демократични традиции. Не е изключено голямата му привързаност към запазването на Чехословакия да отблъсна известна част от гласоподавателите на ГД, въпреки присъствието в неговите изборни листи на видни демократични политици като бившия председател на чешкото правителство, министъра на отбраната и министъра на външните работи. Със своите 13 000 члена гражданското движение не можа да премине 5% изборителна бариера и не попадна в парламента през 1992 г.

Чехословашката народна партия (ЧНП) е основана през 1918 г. Счита се за десноцентристка, но в нейните структури съжителства християнсоциална фракция с левоцентристка насоченост. Като цяло партията се обявява за частна собственост и за предприемачество. Има 100 000 члена и подкрепя управляващата Гражданска демократическа партия.

Обединение за Републиката – Републиканска партия на Чехословакия. Регистрирана е през март 1990 г. Радикална дясна партия. Със своите около 25 000 члена се обявява решително против диктатурата. Има редица популистски елементи в платформата си.

В Партията на зелените членуват 80 000 души. През 1991 г. влезе в Либералната уния, която получи 6,5% на парламентарните избори и попадна в законодателния орган на страната.

Демократическата партия на труда (ДПТ) възниква през януари 1992 г. Поддържа икономическата реформа при определен социален коректив. Защищава идеите и програмата на Социалистическия интернационал. Има 15 000 члена.

Чехословашката социал-демократическа партия (ЧСДП) е левоцентристка партия. Исторически произхожда от 1878 г. През 1948 г. насилствено е обединена с Комунистическата партия

на Чехословакия. През март 1990 г. ЧСДП се регистрира наново. Пролетта на 1991 г. към нея се присъединяват група депутати от левоцентристкото крило на Гражданския форум. Партията се засъгъпява за интересите на селяните, дребните предприемачи, интелегентите. Със своите 13 000 души членува в Социалистическия интернационал. В парламента влезе с 6,5%.

Чехословашката социалистическа партия (ЧСП) е лява партия с либерална ориентация. Има около 22 000 члена.

Комунистическата партия на Чехия и Моравия (КПЧМ) се образува след разпадането на бившата КПЧ през февруари 1990 г. Подразделя се на 4 леви платформи: Ортодоксални марксисти, Самоуправляващи се комунисти, Демократически форум на комунистите (еврокомунисти) и Екологически социалисти. Обединява 350 000 души.

Като цяло левият блок спечели само 14% от местата в парламента през 1992 г.

2) В Словакия:

Движението за демократична Словакия (ДДС) беше най-влиятелната партия в навечерието на изборите през 1992 г. Организирано е през 1991 г. Залага върху националните особености и интереси на Словакия. В платформата си предлага национална самостоятелност на конфедеративен принцип. Има поддръжката на работещите във военно-промишления комплекс на Словакия – най-мощната част от индустрията на Братислава. След цивилизованото отделяне от Чехия повлиява на засилването на античешкия и антиунгарски национализъм в страната. Лидерът на ДДС Владимир Мечиар стана първия министър-председател на Словакия след нейното отделяне на 1 януари 1993 г. Два пъти след това Мечиар е свалян от власт и отново става премиер. С лява реторика се опитва да води дясна политика.

Партия на демократичната левица (ПДЛ). Образувана е след трансформацията на Комунистическата партия на Словакия – регионална организация на КПЧ. Самата се счита за некомунистическа партия със социално-демократическа ориентация. Има 50 000 члена.

Словашкото християндемократическо движение (СХДД) е създадено през март 1992 г. след разпадането на федералното християндемократическо движение.

Съюзът на комунистите на Словакия е регистриран през 1991 г. В него влизат 13 000 души.

Комунистическата партия на Словакия – 91 (КПС-91) е създадена също през март 1991 г. Изповядва марксизъм и комунизъм. Има 10 000 члена.

Социалдемократическата партия на Словакия (СДПС) е организация в състава на Чехословашката социалистическа партия (ЧСП). Защишава програмата на Социалистическия интернационал.

Като цяло партиите в Словакия са ориентирани по-наляво от партиите в Чехия. Това явление има своето обяснение в по-голямата изостаналост на Словашката икономика и население.

Политическото развитие на събитията през втората половина на 1992 г. доведе до мирната дезинтеграция на Чехословакия, която се раздели на две самостоятелни държави. Но само една година преди това, без никакви социални сътресения и без излишни речи в парламента, чехите и словашките осъществиха забележителна политическа трансформация, която изведе страната към подстъпите на успешната икономическа реформа.

3. 3. Декомунизацията на Чехословакия

Най-важна роля за успешната политическа реформа изигра приетият от парламента Закон №451 от 4 октомври 1991 г., известен като Закон за Лустрацията. Федералното събрание на Чешката и Словашката република създаде чрез *Закона за Лустрацията* специални ограничения за заемане на определени постове в администрацията и управлението до 31 декември 1996 г. На латински LUSTRACE означава култово очищение на жертвено животно, върху което се пренася нечистотата на човека или почистване чрез жертвоприношение. Значи също контрол и прочистване на докумен-

ти. Законът е насочен срещу всички комунистически лидери от околнско ниво нагоре, срещу служителите и сътрудниците на Държавна сигурност, срещу участниците в доброволната милиция (отрядите) и срещу дейците на Националния фронт, срещу всички преминали през милиционерските школи за повече от 3 месеца в СССР. Широкият обхват на засегнатите от закона е израз на решителен антикомунизъм и антисъветизъм. Периодът на комунистическата диктатура се разглежда като период на окупационен режим на територията на Чехословакия, какъвто беше той и в действителност. Засегнати са и членовете на комунистическите контролни комисии от 1948 и от 1968 година. Направено е изключение само за партийните функционери, взели участие по време на „Празката пролет“ от 1 януари 1968 до 1 май 1969 г., като са оневинени дори и тези, които са провеждали чистките през 1948 г. Под ударите на закона, от началото на неговото приложение до август 1995 г., са попаднали 270 000 души, сред които 8 000 са само установените сътрудници на тайната полиция. Националната памет на чехите се събуди отново точно 27 години след 21 август 1968 г., когато войските на Варшавския договор нападнаха Чехословакия. **Бюрото за документация и разследване на комунистическите престъпления**, каквото има създадено в Чехия (но не и в България), обвини петима висши партийни функционери от времето на незаконната окупация в държавна измяна. Сред тях е 73-годишният Миклош Якеш, последният генерален секретар на КПЧ и тогавашен член на Централния комитет, повикал „на помощ“ окупаторите и 72-годишният Йозеф Ленарт, бивш генерален секретар на Словашката комунистическа партия. Обвиненията се основават на опита за създаване на просъветско правителство „на работниците и селяните“, което узурпира властта по време на съветска интервенция и смазва по-късно с репресивни и военни средства движението за политически и стопански реформи, започнати от Дубчек. Бюрото за документация и разследване на комунистическите престъпления се ръководи от бившия католически дисидент Вацлав Бенда и възнамерява да привлече към отговорност още 15 висши функционери от средствата за масово осведомяване, армията, транспорта и милицията, които са обслужвали действията на войските от Варшавския договор и последвалата ги вълна от репресии. Очаква ги до 15 години затвор.

Гражданската демократическа партия направи от своя страна проектозакон за допълнение и изменение на Закона за Лустрацията. Партията на премиера Вацлав Клаус предлага да се продължи с още две години срокът на ограниченията – до 31 декември 1998 година. През 1991 г. идеологическият дисидент на комунистическия режим и тогавашен президент на Чехословакия Вацлав Хавел подписа Закона, но го върна за преразглеждане, след което той влезе в сила. „Такава ситуация преживях (бях принуден) по повод Закона за Лустрацията и се измъкнах от нея, като го подписах, но го върнах за преразглеждане“, казва Хавел в интервю с Адам Михник.

„Категорично съм против специалните закони за декомунизацията“, казва идеологическият „дисидент“ на живковия режим Желю Желев, избран от комунистите за президент във Великото народно събрание. И провали дори слабите опити на прокомунистическата опозиция Съюз на демократичните сили за декомунизация на България, като върна всички приети от 36-то Народно събрание закони, в които се бяха промъкнали текстове, свързани с прилагане на лустрация.

Под натиска на общественото мнение Хавел подписа, а Желев отказа да подпише закон, защото натискът срещу комунистите беше неутрализиран от изцяло комунизираната българска преса. (Дори смятаният за антикомунистически вестник „Демокрация“ отказа да отрази с един ред внесения от мен лустрационен Закон за демократизацията и Закона за забрана на БСП като терористическа организация. И двата бяха изработени от Съюза на юристите демократи под ръководството на политическия затворник на живковия режим Янко Янков. По същото време в-к „Демокрация“ се командуваше от председателя на СДС и бивш адвокат Филип Димитров и от председателя на парламента и бивш преводач Стефан Савов.)

Показателно е, че и Желев и Хавел връщат законите в съдилищата. Но докато Конституционният съд на Чехия обяви за съвместим с Конституцията на страната Закона за незаконността на комунистическия режим и други лустрационни закони, Българският конституционен съд отхвърли ограничителните текстове в Закона за банките, като остави бившите служители на Държавна си-

гурност и на милицията да разсипят банковата система. Следователно в България, за разлика от Чехия, и в обществото, както и в съдебната система надделяха привържениците на комунистите.

В Чехо-Словакия от 1991 до края на 1992 г. се извърши пълна чистка на държавната изпълнителна власт от хората, свързани с Държавна сигурност. Обществената нетърпимост към агентите и сътрудниците се изразяваше открито още от пролетта на 1990 г., когато, и без специален закон, познатите представители на органите за държавна сигурност бяха заставени от обществото да напуснат службите си. Беше често явление обикновен гражданин да откаже да се вози с „доносник“ в един асансьор, като по тоя начин му покаже осъдителното отношение на съседите към него.

За съжаление много от агентите в Чехо-Словакия, както и колегите им в България намериха места в частни, създадени специално за тях, фирми, защото в Закона за Лустрацията нямаше (както имаше във внесената от мен Закон за демократизацията) текстове, които да забранят или ограничат занимаването с частен бизнес. Този факт създаде атмосфера на безпокойство и недоволство у обикновените граждани. Безпокойство предизвика и нежеланието на лидерите на Гражданския форум да забранят Комунистическата партия. Тия, които се застъпиха за забрана, бяха наречени „екстремисти“.

„Тройният конфликт“.

Вацлав Жак, който е един от дисидентите, подписали „Харта-77“, смята, че отношението към комунистите е главният фактор, който, заедно с въпросите за дезинтеграцията и реформата, е разцепил Гражданското движение през февруари 1991 г. В резултат от това дисидентите на Чехословакия останаха след 1992 г. извън властта, с изключение може би на Вацлав Хавел. „Представете си настроението сред избирателите. Всички те знаеха какви комунистически лумпени ги управляваха. И ето, сега те виждат, че защитаваият от дисидентите бивш номенклатурчик, който преди се возеше на „Шкода“, днес се е качил на „Мерцедес“. Това гражданинът просто не можеше да преживее. Така дисидентите загубиха авторитета си пред много хора, които решиха, че и ние – дисидентите – сме комунисти.“ Описаното от Вацлав Жак психологическо (народопсихологическо) явление можем условно да обозначим като „Тройният конфликт“ между:

- 1) Политическите затворници на комунистическия режим, несвързани с него.
- 2) Идеологическите дисиденти на режима с партийно минало.
- 3) Новите политици (много често кариеристи или свързани с миналия режим) от десния политически спектър.

(Вацлав Хавел е съчетал в политическата си и човешка съдба и двете роли – на затворник на режима и на дисидент.)

„Тройният конфликт“ се разви поетапно във времето след началото на промените през 1989 г.

Първи етап: С помощта или без помощта на бившите комунисти и на техните тайни служби начело на посткомунистическите общества бяха поставяни идеологическите дисиденти на режимите.

Втори етап: Управляващите, с помощта или без помощта на комунистите дисиденти, **първо** елиминират политическите затворници на режима от зоната на управлението и **второ** елиминират или обезсилват натиска на обществото срещу комунистите, като отхвърлят или отклоняват специалното законодателство за Лустрацията, предлагано от затворниците на режима, влезли в съюз с нови, неконтролирани политици – некариеристи и несвързани с предишния режим.

Трети етап: Със своите действия дисидентите правят възможно връщането на власт на бившите комунисти или на техните наследници. Като пример можем да посочим „заслугите“ в това направление на дисидентите Валенса, Желев и Гьонц, а президентът на Чехия Хавел беше поставен в изолация от младите политици, които (хора от обкръжението на премиера Клаус) обявиха дисидентите за „своеобразна мафия“. Докарали комунистите в управлението, днес президентите-дисиденти в Полша, България и Унгария (изключение прави Чехия) се афишират като единствена тяхна опозиция (!!?) и като коректив за младите в политиката (Чехия).

В. Хавел е изправен пред сериозния конфликт на дисидентите с младите политици. По този повод в края на 1992 г. той отбелязва: „... има един скрит психологически конфликт между така наречените дисиденти, които са били в опозицията (нелегална в Чехословакия) и са осъществявали натиск върху режима, и тези нови, свежи и млади политици, които по-рано не бяха известни и които не са сътрудничили нито с комунистите, нито с опозицията. Днес те говорят като О'Нийл: „Толкова дълго се борих с нещо дребно, докато и аз самият заприличах на него“. Освен това обвиняват дисидентите, че част от тях през 50-те и 60-те години са членували в Комунистическата партия. От друга страна, общественото мнение се идентифицира по-скоро с политиките недисиденти по простата причина, че мнозинството от хората също не са били нито дисиденти, нито номенклатура.“ Така политическият затворник на режима, идеологически противник на комунистическата партия и политически дисидент, Вацлав Хавел, обяснява конфликта. Разликата между България и Чехословакия е в това, че у нас **нито един политически затворник на режима** с политически опит не беше допуснат до властта от комунистите и от техните „мекерета“. Главната роля в описания механизъм изиграха „дисидентите“ в България.

„Кой в Чехия стана капиталист?“, пита дисидентът Вацлав Жак. „Ясно е, че комунистическата номенклатура се отдаде на предприемачество не само защото има опит, но и защото малката приватизация ставаше с кредити, които можеха да се получат само с връзки.“

Въпреки противоречивите мнения на дисидентите, в Чехо-Словакия беше публикуван Списък на доносниците. С квалификацията „човешка трагедия“ посрещна списъка от близо 140 000 имена, оповестени от независими журналисти през 1991 г., президентът-дисидент Хавел. Но страховете му не се оправдаха. Хората не желаеха отмъщение, а само да узнаят с кого са имали работа.

След Източна Германия Чехия се очертава като успяла в реформирането и модернизирането на обществото страна от Източния блок. Чрез отваряне архивите на Държавна сигурност се отне тайната власт на комунистическите привърженици и на КГБ. Правителството внесе по-късно законопроект, чрез който гражданите могат да получат достъп до своите лични досиета срещу административна такса от 50 крони, което е по-малко от един долар. Въпросът за декомунизацията е тясно свързан със списъците на ДС. Успехът на Гражданската демократическа партия и на нейния лидер, стратегът на успешната реформа, Вацлав Клаус, на парламентарните избори през 1992 г. се дължи в голяма степен и на това, че ГДП и Клаус бяха политически субекти, чиито народни представители в предишния парламент изиграха решаваща роля за приемането на Закон №451 за Лустрация на обществения и държавен живот. И макар Комунистическата партия на Чехословакия да не бе забранена, в Чехия влезе в сила от 1 август 1993 г. Закон за незаконността на комунистическия режим (ЗНКР). Какви бяха мотивите за приемането на закона? „... Парламентът констатира, че Комунистическата партия на Чехословакия, нейното ръководство и членове са отговорни за начина на управление в нашата страна през годините 1948-1989, а именно за програмираното унищожаване на традиционните ценности на европейската цивилизация, за съзнателното нарушаване на човешките права и свободи, за моралния и за икономическия упадък...“ Законът определи КПЧ като „престъпна и осъдителна организация“, а „периодът 25 февруари 1948 – декември 1989 г. като неподлежащ на срок на давност за престъпленията“. „Хигиенизирането“ на гражданското общество от плесените на комунизма получи юридическото си основание в Закона за незаконността на комунистическия режим. При такава солидна електорална, политическа и юридическа подкрепа икономическата реформа в Чехия беше „обречена“ на успех.

И като извод можем да кажем, че успехът на икономическата трансформация в страните от Източния блок стана възможен само там, където бяха проведени успешни политически реформи, декомунизация и отърсване от влиянието на Русия и на КГБ. Всичко това не се състоя в България, но несъмнено, след мъчителен период на страдания, декомунизацията на нашата страна предстои.

3. 4. Икономическа стратегия на прехода. Модел.

Икономическата стратегия на чешкия преход се съдържа в заглавието на един репортаж, публикуван във вестник „Континент“ през 1993 г. – „Терапия без шок“: „В България комунизмът си отиде след африкански глад, а в Чехия – с пълни магазини, каквито българите още дълго само ще сънуват.“ Чехите не познават българската беднотия, а поради високия стандарт промените не станаха болезнени. В Чехия наистина има терапия, но за шок като българския изобщо не може да се говори. В сравнение с 1989 г. цените за 4 години са се увеличили само два пъти и половина, в това число на хранителните стоки само 2 пъти. В същото време средната месечна заплата се е увеличила от 3000 на 6000 крони. Безработицата е смешно ниска в сравнение дори с много страни от Европейската Общност. Месечните заплати са най-високи при работещите в международни и чуждестранни фирми. Само през 1993 г. Чехия е била посетена от 83 милиона чужденци. За сравнение през 1988 г. техният брой е бил 24 милиона. Внесли са в страната повече от 600 милиона долара. За една година 10-те милиона чехи са пътували 40 милиона пъти в чужбина, а през 1988 г. само 7 милиона пъти.

Чешкият внос е изцяло западен. Турските стоки в Прага са напълно непознати. Техният асортимент и качество са непостижими за нашето въображение. Местното производство напълно конкурира западното. Чехите работят съвместно, майсторски и без да хитруват. Те имат непеклатима трудова етика. Обикновеният чех не мечтае да стане милионер или министър, а да се труди порядъчно и да живее заможнo без мошеничество. „Чехът е роб на своя клиент и на работното си място и господар навсякъде другаде, където е клиент“, завършва кореспонденцията от Прага нашият вестник. Трудолюбието и личната етика са основни черти от народопсихологията на чехите, придобити по време на довоенната пазарна икономика.

**Десетте Божии заповеди на Вацлав Клаус,
финансов министър на Чехо-Словакия до 1.01. 1993 г.,
премиер на Чехия от тази дата.**

„Искам да се спра на основните поуки от първите три години, изминали след нашата нежна революция, които биха могли да представляват интерес за други държави, извършващи реформи. Това са десетте заповеди на коренната дълбока структурна реформа на системата:

1. Няма чисто икономически решения. Неизбежните забавяния, политическият и социалният натиск на различни монополни групи, човешките сризове и невероятната сложност на целия процес на реформите не позволяват да се планира централизирано създаването и развитието на пазарната икономика.

2. Ролята на чуждата помощ е несъществена. Първо, реформата се извършва у дома. Второ, разбрахме, че да искаме помощ от ставащия все по-егоистичен протекционистки свят от последното десетилетие на XX век е безполезно. Всекидневният ми опит през последните три години сочи двусмислеността на чуждата помощ.

3. Икономическият шок е неизбежен. При промените няма абсолютно никаква възможност да се избегнат сътресенията, предизвикани от нежизнеспособната икономическа дейност, базираща се на субсидирани цени, изкуствено търсене и затворени пазари. Преди да бъде либерализирана външната търговия, никакво макроикономическо регулиране, както и фискална подкрепа не могат да предотвратят падането на БНП, увеличаването на безработицата, резкия скок на цените след тяхното освобождаване и стихийната девалвация.

4. Необходими са радикални действия. Реформата трябва да се започва със значително засилване на ограничителната макроикономическа политика. По такъв начин се подготвя почвата за либерализирането на цените и на външната търговия и чрез съкращаване на дотациите се създават предпоставки за радикално изменение на целия икономически климат. Втората неизбежна стъпка е безпощадната либерализация на цените и на външната търговия. Обменният курс на националната валута трябва да стане стабилна номинална котва, Архимедова опорна точка на цялата икономическа система, макар и номинално променлива, но следваща неизменно и стабилно развитие. Поради огромните структурни деформации в икономиката този курс трябва да бъде далеч от изравняване в покупателната способност. Регулирането на заплатите трябва да бъде гъвкаво, да се базира на определени показатели или въобще да не се извършва. След като устои на исканията за отпускане на помощи, за опека, за защита на пазара и отпускане на дотации, за модернизиране и демонополизиране на държавни предприятия, правителството трябва да даде бърз тласък на приватизацията като предпоставка за по-нататъшни промени.

5. Макроикономическата политика трябва постоянно да се подкрепя. Най-деликатна си остава задачата да се избере необходимият момент за промяна на макроикономическата политика – от ограничителна към неутрална или може би дори към стимулираща икономическа активност. Този преход се усложнява от факта, че Централната банка е напълно независима и от това, че както скоростта на обращението на парите, така и на тяхното търсене бързо се променят.

6. Ценовият шок трябва да бъде извършен решително. За да се извърши успешно реформата, трябва да се избегнат две опасности – омагьосаният кръг на увеличаване на заплатите и спиралата на промяна на обменния курс. Обикновено реформиращите се страни се сблъскват едновременно с висока макроикономическа нестабилност, която прави неизбежно огромното покачване на цените, обезценяването на парите при нулеви запаси от твърда валута, големия дефицит в платежния баланс и бюджетния дефицит поради загуба на темпа на макроикономическите промени. Въпреки това типичната реформираща се страна не девалвира напълно валутата си. В резултат вътрешните цени водят към стимулиране на вноса и не благоприятстват износа, влошава се платежният баланс, възниква нужда от нова девалвация. Внесената инфлация, предизвикана от девалвацията, води към покачване на цените и в резултат неизбежно възниква омагьосан кръг.

7. Необходима е всеобхватна приватизация. Реформиращите се страни се нуждаят от бърза и широка приватизация, която може да бъде постигната само ако правителството следва някои нетрадиционни правила:

- стандартните и следователно бавни методи за приватизация трябва да се придружават от значително по-бързи, нестандартни;
- *целта на приватизацията е да се намерят нови собственици*, а не максимално да се увеличат държавните приходи от продажбата на държавно имущество;
- *приватизацията трябва да започне не на правителствено, а на микроравнище*. Специалната правителствена агенция трябва да изпълнява само процедурни функции;
- привличането на чужд капитал е полезно, но не трябва да се предпочита пред отечествения капитал. Ролята на чуждите съветници и консултанти трябва да бъде сведена до минимум.

8. Всички трябва да носят бремето на промените.

9. Трябва да се отворят външните пазари. От останалия свят са нужни не помощ, а търговия и обмен.

10. Необходими са печелещи политики. Реформаторите трябва да бъдат абсолютно уверени в успеха на промените, те трябва да могат да въодушевяват съгражданите си, да създават широки коалиции в подкрепа на реформата. Реформата не е академичен въпрос. Тя е политически проблем и е жизненоважно за нейното реализиране да бъде спечелена достатъчно подкрепа.“

(Публикувани във вестник „Известия“)

Исходни позиции на чешката икономика преди реформата.

Общи данни за състоянието след началото на реформата.

Чешката република наследи от комунистическия режим минимален външен дълг, балансиран национален бюджет и многогодишни традиции в занаятчийството и в промишлеността. Чехите залагат на рационалното използване на своите предимства пред другите страни от Източния блок, включително и пред отлично развиващите се Полша и Унгария. Скоростта на промените в Чехия е много по-голяма от тази в Полша.

Основните закони и институции бяха създадени още преди разделянето на Чехия от Словакия. С изключение на някои сектори в селското стопанство, цените бяха напълно либерализирани. Десетпроцентовата годишна инфлация не беше преминала дори в най-критичните моменти от въвеждането на Данъка върху добавената стойност. Централната банка провеждаше силно рестриктивна парична и валутна политика, която се съчетаваше успешно с ниската инфлация и с либералния външнотърговски режим.

Чешкият брутен вътрешен продукт спадна незначително – през 1991 г. с 14%, през 1992 г. със 7%, а през второто тримесечие на 1993 г. той започна да расте. Производството бързо се ориентира към износа за западните страни.

Не предизвиква тревоги структурата на заетостта. Безработните са по-малко от 150 000 души. Хиляди напуснаха производството и селското стопанство и си намериха работа в процъфтяващия

частен бизнес, в търговията, услугите, финансите и банките. Благодарение на икономическия ръст и приватизацията частният сектор се увеличи.

По обем на чуждите инвестиции Чехия е на второ място след Унгария, но изпреварва значително другите страни от Източния блок.

През последните няколко години беше приватизирана голяма част от държавната собственост и бе изградена либерална стопанска система. Законодателството и данъчната система са на нивото на западните страни. След разделянето не са отбелязани никакви отрицателни тенденции, с изключение на тия в търговията със Словакия. Икономическата реформа напредва много бързо. Ниската степен на инфлация се изразява с плаваща средногодишна стойност на сумарния индекс на потребителските цени от около 20% в началото на 1994 г. През годината правителството си постави за цел и намали инфлацията под 10%. Безработицата е под контрол, като средната ѝ стойност не превишава 3%.

Валутният курс на чешката крона запази стабилността си две години след въведената вътрешна конвертируемост на валутата. Последва въвеждането на външна конвертируемост.

Развитието на частния сектор е много изразително. Само за две години от началото на приватизацията са продадени на търг повече от 22 хиляди обекта.

Валутният резерв на чешката банкова система е близо 7 милиарда долара. Търговският баланс приключва след 1993 г. с актив от 6 милиарда долара. Делът на страните с развита пазарна икономика във външнотърговския обмен надхвърля 50%. Ориентацията е към държавите от Европейския съюз и Европейската общност. В структурата на износа се увеличи частта на машините и транспортните средства.

Благодарение на голямата политическа и икономическа стабилност чуждестранните инвеститори желаят да вложат парите си тук. Една от най-големите инвестиции е обединяването на немския концерн „Фолксваген“ с автомобилните заводи „Шкода – Млада Болеслав“.

Чешката икономика преодоля с лекота сътресенията от раздялата със Словакия. Дори при първоначалните утежнени условия Чешката национална банка успя да увеличи валутните си резерви от нищожните 850 милиона долара до няколко милиарда.

Банкова и парична политика на Централната банка на Чехия.

Икономическите резултати бяха постигнати с цената на най-малко социални сътресения в сравнение с другите страни от Източна Европа. Но чешката икономика преодоля немалко препятствия, свързани с възстановяването на стоковия баланс и парите в обръщение, с постигане на пълна конвертируемост на чешката крона.

Централната банка на Чехия е подложена на силен натиск. Също както и в България финансовото министерство и фирмите биха желали кроната да бъде обезценена за сметка на долара и в съответствие с инфлацията да бъде подкрепен износът. От друга страна западните икономисти смятат, че кроната е подценена. В свое проучване за 1994 г. агенцията „NOMURA INTERNATIONAL“ съобщава, че кроната трябва да се обменя за 2 до 2,5 пъти повече долари от официалния курс на Централната банка на Чехия, независимо от 18% обезценка на кроната спрямо долара за последните четири години, предизвикана от инфлацията.

Според управителя на Централната банка, Йозеф Тозовски, целта на банката е годишната инфлация да достигне едноцифрено число. Финансовото състояние на големите чешки банки е добро, но са използвани сравнително големи суми за решаване на проблема с „лошите кредити“. Проблемите съществуват само в няколко малки банки. Големите чешки банки са вече в частни ръце.

По данни на чешкия статистически център 60% от фирмите са неплатежоспособни. Съмнителните кредити, отпуснати от чешки банки са за 140 милиарда крони (близо 4,7 милиарда долара). Националната банка смята, че могат да бъдат събрани не повече от 40 милиарда крони. Още 130 милиарда са трудносъбираемите вземания, които федералното правителство преди разделянето на страната прехвърли в специализирана банка-болница. 50 милиарда крони свежи пари бяха инжек-

тирани за оздравяване на бившите федерални банки. Съдебните дела по обявяване в неплатежоспособност на длъжници са близо 700, но само малка част от тях са решени до край поради ограничените възможности на съдилищата.

Какви са отношенията между банките и предприятията?

Банките биха желали да предоставят кредити на дадена фирма само ако са убедени, че тя е икономически добре и че няма да загубят парите си. Това може да се установи от информацията, която подава за себе си самото предприятие кредитополучател. Но в повечето случаи одиторът е лицето, което удостоверява, гарантира и отговаря пред банката за достоверността на икономическата информация. Ако дадено предприятие получи поръчка, преди да приеме поръчката то трябва да проучи състоянието на контрагента, който едва ли ще допусне своя партньор до счетоводните си книги. В този случай отново се търси помощта на одитора.

Одиторът в Чехия има по-скоро длъжностна характеристика на нотариус, който удостоверява истинността на данните. Той по-скоро е лице, което потвърждава дадена информация, отколкото контролиращ орган. Независимият статут и безпристрастността на одитора са гарантирани от закон, за разлика от недоверените български одитори, които обслужват определени корисни интереси.

Показатели

Таблица №1

Изменение на основните макроикономически показатели (в проценти) за страните от Източна Европа

Страни	БВП		Инвестиции		Инфлация	
	1993 г.	1994 г.	1993 г.	1994 г.	1993 г.	1994 г.
Чехия	- 1	+ 2	+ 6	+ 6	22	11
Унгария	- 2	+ 1	+ 2	+ 5	23	25
Полша	+ 4	+ 4	0	+ 6	37	30
Словакия	- 5	- 2	0	0	23	18
Словения	0	+ 2	+ 3	+ 10	33	18
България	- 5	- 2	- 20	п.а.	(64*) 75	(122*) 55
Румъния	0	- 2	+ 1	0	250	200
Русия	- 13	- 7	- 10	- 5	1100	500
Украйна	- 15	- 12	- 15	- 10	2380	1000
Беларус	- 15	- 10	- 10	- 10	980	700

Доклад на Виенския институт за икономически проучвания (* по данни на НСИ)

Таблица №2

Инфлация срещу растеж в Източна Европа Годишно процентно изменение

№	Страна	1992	1993	№	Страна	1992	1993
1.	България			6.	Литва		
	Инфлация	82	90		Инфлация	1100	400
	Растеж	- 7.7	- 7		Растеж	- 39	- 13
2.	Чехия			7.	Полша		
	Инфлация	11	16		Инфлация	43	30
	Растеж	- 5	0.5		Растеж	1	4
3.	Естония			8.	Румъния		

Инфлация	701	60	Инфлация	210	210
Растеж	– 30	– 12	Растеж	– 15	– 8
4. Унгария			9. Русия		
Инфлация	23	20	Инфлация	2000	750
Растеж	– 4.5	0.5	Растеж	– 17	– 18
5. Латвия			10. Словакия		
Инфлация	1000	80	Инфлация	10	20
Растеж	– 40	– 12	Растеж	– 8.7	– 5

(източници Deutsche Bank Research и МВФ)

Новата роля на Централната банка.

През март 1993 г. Централната банка на Чехия предложи на чуждестранните капиталови пазари ПЪРВАТА СИ ЕМИСИЯ ОТ ЦЕННИ КНИЖА. Целта ѝ бе да повиши валутните резерви на банката. ЦБ пусна емисията след внимателно проучване на обстоятелствата. Представянето си на основните финансови пазари тя направи заедно с чуждестранни утвърдени партньори.

Банката емитира книгата си в щатски долари. Срокът за погасяване на емисията беше определен на 3 години. Планираният ѝ обем бе 300 милиона щатски долара. За водещ мениджър бе наета световно известната компания „NOMURA INTERNATIONAL“, Лондон – собственост на една от най-големите японски компании.

В продажбата на книгата се ангажираха 30 банки и финансови институции. Техните дялове по операцията бяха по няколко милиона долара, а печалбата им от участието – 1,125% от оборота. Печалбата от облигациите бе от 2,72 до 2,78% от тази на облигациите, издадени от американското правителство. Засега появата на Централната банка на Чехия на световните финансови пазари се оценява от специалистите като много успешна.

3. 4. 1. Приватизацията в Чехия

Политически процес, който се осъществява с икономически средства, а има необратими политически и стопански последствия.

Чешката приватизация приключи. Фондът за народно имущество продължава своята работа до 2000-та година.

До 1989 г. Чехословакия принадлежеше към страните в света с най-голям дял държавна икономика.

**Дял на държавния сектор в икономиката към 1989 г.
(процент от общото производство и заетост)**

Таблица №3

Планови икономики:

Държава	Производство	Заетост
Чехословакия (1986 г.)	97.0%	–
Източна Германия (1982 г.)	96.5%	94.2%
СССР (1985 г.)	96.0%	–
Китай (1984 г.)	73.6%	–
Полша (1985 г.)	81.7%	71.5%
Унгария (1984 г.)	65.2%	69.9%

Таблица №3а

Пазарни икономики:		
Държава	Производство	Заетост
Франция (1982 г.)	16.5%	14.6%
Австрия (1978-79 г.)	14.5%	13.0%
Италия (1982 г.)	14.0%	15.0%
Великобритания (1978 г.)	11.1%	8.2%
Дания (1974 г.)	6.3%	5.0%
Холандия (1971-73 г.)	3.6%	8.0%
САЩ (1983 г.)	1.3%	1.8%

(източник: Vuy Lsteke)

Избор на приватизационна стратегия.

Преди 4 години бе стартиран грандиозен проект за приватизация, непознат досега. Правителството реши да използва всички достъпни методи и техники за преминаване на собствеността в частни ръце. Най-използван бе методът за приватизация чрез купони (ваучери). Големият проблем на чешката приватизация – недостигът на капитал – беше преодолян чрез ваучерната приватизация.

Приватизацията се раздели технологично на две части – малка и голяма. В рамките на малката приватизация бяха продадени 22 000 обекта посредством търгове. Става дума за магазини и малки работилници за услуги. Възможност за закупуване получиха хората от така наречената „средна класа“ – занаятчий и дребни предприемачи. Официално малката приватизация завърши по график до края на 1994 г.

Поради недостиг на капитал при големите предприятия търговете и директните продажби бяха използвани като приватизационни техники по-малко. В директните продажби значително участие взеха чуждестранни инвеститори. Те се включиха предимно като собственици в акционерни дружества, които възникнаха на мястото на държавните предприятия в процеса на приватизация.

На практика проект за приватизация можеше да бъде предложен от който и да било чешки или чуждестранен гражданин. След това Министерството за управление на народното имущество и приватизацията избираше най-подходящите предложения. При значителен брой проекти бе предложен методът на купоновата приватизация.

Предприятията бяха разпределени в две приватизационни вълни. Първата от тях приключи в средата на 1993 година. Важно е да се припомним, че *когато бе избрана стратегията за приватизация чрез ваучери, редица западни специалисти бяха настроени скептично към подобна стратегия.*

Три години по-късно, след успешното приключване на Първата вълна, международни институции като Международния валутен фонд и Световната банка вече препоръчват печелившия чешки модел на своите страни-членки.

В Първата вълна на купоновата приватизация бяха включени общо 1491 държавни акционерни дружества от територията на цялата Чехословашка федерация. 988 от тях останаха в Чехия. (След разделянето Словакия избра по-различен модел на приватизация.) При това бяха запазени имуществените права на словашките граждани за имоти в Чехия, така както и правата на чехите в Словакия. В отделните кръгове на първата вълна намериха собственици 198 милиона от общи 212,5 милиона акции в Чехия. Близо 30% от тях бяха закупени от физически лица. Останалите се търгуваха с посредничеството на инвестиционни приватизационни фондове, създадени специално за тази цел. Броят на фондовете при Първата вълна достигна 200.

Фондът за народно имущество.

Чешката агенция за приватизация се нарича Фонд за народно имущество и служи освен за другото и за управление на приходите от голямата и малката приватизация. Временно управлява и непродадените акции на предприятията. Печалбата на фонда от малката приватизация е 34,8 милиарда крони, а от голямата – 59,2 милиарда крони.

Новите собственици поеха своите права в предприятията, приватизирани в Първата вълна чрез инвестиционните фондове. Същото започна да приключва и по отношение на Втората вълна. Обемът на собствеността във втората вълна на купоновата приватизация е по-малък от преди това приватизирания. Той е за около 150 милиарда крони.

Преди физическите лица да направят своите инвестиции, приблизително 300 инвестиционни фонда се опитаха да спечелят доверието на гражданите с помощта на рекламна кампания. Някои от фондовете възникнаха още при предходната вълна. През месец март 1995 г. започна самото купуване на акции както от отделни граждани, така и от инвестиционни фондове. Не се предвижда следваща вълна на приватизация посредством купони. Неприватизиранията предприятия ще минат в частни ръце по други методи и техники.

На Пражката борса за ценни книжа, започнала работа през 1993 г., се търгуват два пъти седмично акциите на стотици приватизирани предприятия. Подобно на световните борси, тук се котираат акциите на най-успешните фирми, които се подбират по строги критерии.

Развиващият се пазар за ценни книжа дава изгодни възможности за чуждестранните инвеститори. От тях вече се възползват редица западноевропейски и американски инвестиционни компании.

Преки чуждестранни инвестиции	%
Химическа промишленост	6.0%
Хранителна промишленост	9.8%
Потребителски стоки и цигарена промишленост	26.0%
Банково дело	10.1%
Автомобилно и транспортно машиностроене	20.3%
Машиностроене	4.6%
Строителство	12.8%
Други	10.4%

Чуждите инвеститори в Чехия станаха нетърпеливи.

Министър-председателят Вацлав Клаус беше критикуван от икономисти в страната и чужбина за твърдението му, че Чехия не може да поеме повече мащабни чужди инвестиции. Клаус заяви, че той би се интересувал от чуждите инвестиции едва след като собствеността бъде напълно приватизирана. Решенията за инвестиции в икономиката трябва да бъдат насочени към частниците, а не към държавните бюрократи. Управителят на Централната банка, Йозеф Тозовски, смята, че потокът от чужди капитали е благодат за всяка икономика. А според заместник-министъра по приватизацията, Роман Ческа, само 6-7% от икономиката е притежание на чужденци, което в сравнение с близо 30-те процента за развитите страни е незначително.

Във ваучерната приватизация имат право да участват само чешки граждани, но чужденците могат да участват като купувачи на акции веднага, щом формалностите по прехвърлянето на собствеността приключат. Най-атрактивни са няколко предприятия, между които „Телеком“, 27% от акциите на което са заделени за чужденци. Повече от 50% от заводите за производство на автобуси „Кароса“ се продадоха чрез ваучери, а 36% от тях принадлежат на „Рено“. Около 700 милиона долара са получени чрез инвестиционните фондове в Чехия от външни инвеститори само за една година. Какво, освен добрата икономическа инфраструктура, привлича инвеститорите в Чехия?

Квалифицираните, на ниска цена трудови ресурси.

На чуждестранния инвеститор Чехия може да предложи многобройна, добре обучена, мотивирана и евтина работна ръка.

Със задълбочаването на структурната реформа, с повишаването на ефективността, както и под действието на закона за фалитите, безработицата ще се увеличава. Това ще доведе до освобождаване на квалифицирана работна сила. Демографските тенденции също сочат увеличаване на работоспособното население от 51% през 1993 г. до 53,7% през 1995 г. Официално активната работна възраст е от 15 до 55 години за жените и от 15 до 60 години за мъжете, но делът на хората, работещи след пенсионна възраст в Чехия е сред най-високите в света.

Работната сила е оценена най-високо в региона, като мениджърските умения надминават тези на унгарската. Като страна, достигнала седмо място в света по БВП на човек от населението още при комунистическия режим, Чехия винаги е била считана за високоразвита държава с първокласни и добре обучени работници.

Важен фактор при привличането на чуждестранни инвестиции е ниската цена на трудовия ресурс. В момента средната работна заплата в страната е около 200 долара месечно.

За чуждите фирми в Чехия разходите са ниски и заради по-малките плащания за осигуровки в сравнение например с Унгария и Полша. Според официалните източници всички регистрирани чужди фирми трябва да плащат средно 36% (в Унгария – 53%, в Полша – 48%) от brutната заплата на работниците за социални осигуровки и здравеопазване.

Дружеството за чуждестранни инвестиции Чех Инвест.

Един от най-бързите начини да се осигури финансиране е да се намерят чуждестранни инвеститори. Затова правителството на Чехия създаде Дружеството за чуждестранни инвестиции Чех Инвест. Институцията има задачата да пропагандира влягането на пари в икономиката на страната. Освен привлечените досега няколко милиарда долара, дружеството си поставя амбициозната задача за 5 години да вкара в Чехия още 10 милиарда.

До края на 1994 г. са регистрирани 8500 фирми с чуждестранно участие. Но правителството не е склонно да създава за тях данъчни преференции. Приватизацията на чешките предприятия бе главното направление, по което постъпваха външни инвестиции. След края на раздържавяването подкрепа ще получи образуването на смесени предприятия с вече приватизираните, търг на инвестиции и изграждане на нови обекти „на зелена поляна“.

Чешката република предоставя следните базисни условия:

В страната е възможно придобиване на 100% от дялове и акции в чешки държавни и частни предприятия. За акционерните дружества (АД) минималният изискуем капитал е 1 милион крони, а за дружествата с ограничена отговорност (ООД) – 100 000 крони. Възможни са и следните други правни форми на бизнеса: събирателно дружество, командитно дружество, ООД и Со. (командитно дружество, в което неограничено отговорният съдружник е капиталово дружество), командитно дружество с акции.

Чуждестранните лица е възможно да инвестират във всички отрасли. За някои от тях се изисква разрешение на финансовото министерство, а при банките се изисква разрешение от централната банка. Чуждестранните инвестиции трябва да се регистрират в специално ведомство.

Данъчно облагане

Данък печалба в Чехия е 42%

ДОД: прогресивен по скала между 15-44%.

Данък върху дивидентите (без СИДДО): 25%.

ДДС: нормална ставка 23%, преференциална ставка 5%.

Облекчения

По принцип не съществуват данъчни облекчения за чуждестранните инвестиции. Местните управи могат да направят облекчения. При чуждестранните специалисти, които работят в Чехия, се облага само доходът, получен в страната.

Придобиване на недвижимо имущество

Чужденците не могат да притежават земя. При предприятия с чешко участие обаче не е въведен режим на задължителни разрешения. В Чехия е възможно притежаването на сгради.

Трансфер на печалбата

Установен е режим на свободен трансфер на печалба и капитал. Валутни сметки в страната се откриват със съгласието на централната банка.

(Условията са в сила към 1 януари 1995 г.)

3. 4. 2. Какво направи чешкият модел на приватизация успешен?

Чешкият народ постигна национален консенсус около всички важни въпроси, свързани с реформата, включително и за модела на приватизация.

Първо, приватизацията е силно зависима от политиката и за това трябва да се разчита на пълната подкрепа от страна на политическите сили, правителството, парламента и другите държавни институции. Правителството и парламентът трябва сами да покажат воля или да бъдат заставени от партиите и обществото да осъществят приватизацията на държавната собственост, без да се страхуват от кратковременните социални последици. Чехите го сториха.

Второ, приватизацията трябва да стане част от по-широк пакет от мерки на цялостната икономическа реформа: либерализацията на цените, валутната конвертируемост, прекратяването на дотациите, отварянето на пазара за чуждестранна конкуренция. Правителството трябва да си поставя само либералната стратегия, да приватизира *по-голямата част* от държавната икономика възможно *най-бързо*. Чешкото правителство го стори.

Трето, разграничаването на отделните приватизационни методи и стратегии трябва да бъде поставено в зависимост от размера на подлежащите на раздържавяване обекти. Традиционно е разделиението на приватизацията на Голяма и Малка. Малката засяга главно търговията на дребно, ресторантите и малките предприятия. В повечето случаи тя протича сравнително успешно и носи първите успехи на правителството, макар да е предварително ясно, че Голямата приватизация е ядрото на проблема. Малката обаче е от голямо стратегическо значение. Чрез нейното провеждане правителството печели време, по време на което населението остава доволно поне от това което има – отварянето на малките магазини, новата частна мрежа на търговията на дребно и всичко, което е свързано с нея. Малката приватизация има заслугата за кратко време да увеличи предлагането на потребителския пазар. Описаното е сторено.

Четвърто, правителствата във всички страни от Източния блок трябваше в определен момент да решат един важен въпрос – ще има ли реституция или не. На този въпрос могат да се дадат три отговора в зависимост от гледната точка: а) от гледна точка на технологията, полезна за успешната приватизация, отговорът е „не“, тъй като реституцията усложнява целия процес на трансформация на собствеността; б) втората гледна точка е свързана с прагматизма и в случая отговорът е също „не“, защото реституцията е връщане назад, а икономистите гледат обикновено в бъдещето; в) от трета гледна точка – идеологическа, отговорът е еднозначен – „да“; аргументацията е следната – за една демократична страна може да се смята, че наистина е проявила необходимото зачитане на правото на собственост, едва след като проведе една последователна реституция на несправедливо отнетото; чехите извършиха първо реституция.

Пето, как да се предизвика търсене, интерес към приватизацията? От гледна точка на чешкия опит този важен проблем се реши чрез а) стандартни; б) нестандартни методи; Основно бяха приложени нестандартни методи. Това беше главно купоновата приватизация, т.е. провокиране на тър-

сенето от страна на населението чрез разпределяне на ваучери (купони) и изграждане на цялата система, свързана с това разпределение. Изискваше се първо техническо осигуряване на този вид приватизация, подходяща законодателна уредба и решаване въпроса с приватизационните фондове. Стандартните методи за предизвикване на интерес са използвани в Източна Германия, където инвестициите от западните провинции бяха поощрени чрез пропагандна кампания, която вече описахме. Ясно бе, че Чехия не можеше да си го позволи. При недостига на капитал беше задвижена стратегията на вълновата купонова приватизация.

Шесто, след като стана дума за търсене, редно е да се има предвид и предлагането. Държавата трябваше да осигури и да организира предлагането на обектите за приватизиране по подходящ за пазарната икономика начин. Правителството се справи с това начинание.

Седмо, какво ще предприемат новите частни собственици?

Приватизацията се извършва с очакването, че новите собственици ще управляват собствените си предприятия далеч по-ефективно от предишния собственик – държавата. Че ще ги реструктурират, ще сменят неефективното ръководство, ще освободят излишния персонал, ще въведат ред в счетоводството и ще осъществят всичко това, което държавата не успя през последните 50 години. Опитът обаче показва, че новите собственици не са в състояние така бързо да осъществят успешните промени. Успехът е свързан с общия икономически климат в страната, с данъчната политика, с преградите пред рекета, ако той съществува, с цялостното отношение към предприемачеството с почтен генезис. Чехите успяха да неутрализират чрез специално законодателство източника на рекета и бандитизма – комунистическото морално наследство.

Осмо, приватизацията е свързана с развитието на финансовия и капиталовия пазар, търговията с акции на приватизираните предприятия, с борсата за ценни книжа и с постепенното задвижване на всички механизми, неотделима съставна част от пазарната система. Чешкото правителство стимулира изграждането на пазарните институции.

Девето, антимонополното законодателство и ведомство.

Приватизацията предоставя възможности за демонаполизиране на икономиката и изграждане на конкурентна пазарна среда. С тази задача в Чехия се нагърби Министерството за защита на конкуренцията. То се нарича още Антимонополно ведомство. Има пряката задача да защитава свободната конкуренция на пазара. Още при разработването на концепцията, авторите на Закона за защита на конкуренцията са имали предвид демонаполизацията и са предвидили министерствата – учредители на държавни предприятия – да предоставят на Министерството за защита на конкуренцията икономически анализи за трансформиралите се предприятия, които имат монополни позиции на пазара.

Приватизираха се значителни стопански обекти, като заводите от чешката енергетика и от областта на газовата промишленост. Още преди самото приватизиране се стигна до разделяне на производителя от дистрибутора.

Ще се спрем по-обстойно на успешно разрешените ПЕТИ и ШЕСТИ въпрос, свързани с търсенето и предлагането в процеса на раздържавяването и защо беше избран моделът на масовата приватизация?

През 1989 г. 97% от собствеността беше държавна в Чехия. В развитите западни страни държавната собственост е под 15%, а в САЩ – по-малко от 2%. Останалото е частна собственост. Когато консерваторите започнаха приватизацията във Великобритания, те успяха да раздържавят от 4 до 10% от обобществената от лейбъристите собственост и това се считаше за успех. Ако използваха методите на консерваторите, чехите трябваше да приватизират не в продължение на 10, а на 40 години.

Колкото по-продължителен е процесът на раздържавяване, толкова по-големи са разходите, свързани с него. Разходите са два вида:

1) Преки разходи, изразяващи се в това, че всички държавни предприятия, които подлежат на трансформация, са в известен смисъл в агония. Продукцията намалява, несигурното положение на ръководителите и персонала се отразява отрицателно върху активността и качеството. В повечето

случаи **мотивацията на управляващите** фирмата ги кара да доведат предприятието до такова състояние, че да могат самите те да го приватизират на сравнително ниска цена. Подобно поведение може да се илюстрира както с опита на Чехия, така и с опита на България, където то се прояви по особено драматичен начин.

2) Непреките разходи произтичат от продължителността на приватизационния процес. Средните показатели на икономиката с преобладаваща държавна собственост са много по-ниски в сравнение с показателите на икономиката с преобладаваща частна собственост. Следователно колкото по-късно навлезе частният капитал в стопанството, толкова по-късно ще се проявят показателите на позитивния растеж. Затова чехите си поставиха за главна цел бързата приватизация.

При чешкия модел най-големият проблем е проблемът за политическата и обществената поддръжка на модела. В Чехия моделът стъпи върху масовата политическа и обществена подкрепа.

Приватизацията в Чехия може да бъде разделена условно на няколко основни направления:

Първото направление беше Реституцията на отнетото **в натурална форма**. От една страна възникнаха редица юридически проблеми, но от друга това се оказа един от най-бързите методи на трансформация. Реституцията бе в помощ на цялата икономика, защото увеличи покупателната способност на предприятията, а понеже ставаше въпрос за безпаричен трансфер на собственост, даде възможност на част от населението за предприемаческа дейност.

Чехите ограничиха реституцията по отношение на времето за нейното провеждане. Реституира се само имуществото, национализирано от комунистическата власт през 1948 г. и след това. Не се възстанови национализираната през 1920 г. от аристокрацията собственост. Определена бе конкретна дата и това помогна за успешното протичане на процеса.

Второто направление беше Малката приватизация, която изигра важна роля в политически смисъл. Ставаше дума за приватизиране на магазини, ресторанти, малки предприятия за услуги и цялото онова имущество, което може да се види по градските улици и което създава външния облик на една страна и на един град. Хората виждаха бързо положителните резултати и това осигури тяхната подкрепа за процеса. След като протече Малката приватизация, бяха преодолени и някои психологически бариери. В продължение на 50 години частната собственост се третираше идеологически като нещо много лошо, като инструмент за експлоатация и ограбване на хората. След Малката приватизация чехите разбраха, че частната собственост е от полза за народа, че интересът на почтения собственик е да предложи по-добро обслужване от конкурентите, тъй като чешката държава строго регламентира правилата на конкуренцията при свободния пазар.

Малката приватизация имаше няколко *важни отличителни черти*.

1) За да се приватизира бързо, процесът бе децентрализиран. Създадох се 75 регионални комисии, които организираха Малката приватизация по места. Процесът се контролираше от Министерството на приватизацията, но на практика то нямаше бюрократични възможности да му влияе, тъй като разполагаше с ограничен обем от информация за него. Министерството се явяваше повече в ролята на арбитър и решаваше само спорните случаи. Когато нямаше спорни моменти, всичко беше в ръцете на регионалните комисии.

2) Хората бяха заинтересовани да създадат широка обществена подкрепа за Малката приватизация. В случая важаха две основни правила. **Първо**, всеки гражданин имаше възможност да подкаже на регионалните комисии какво имущество предлага за приватизация. Това ускори процеса, защото обществото като цяло и отделните негови членове се интересуваха от състоянието на държавната собственост и сами предоставяха информация на държавните органи. **Второ**, гражданите помогнаха да бъде спечелена битката срещу онези мениджъри на предприятия, които се стремяха да укриват и запазят цялата собственост на фирмите, за да запазят своето привилегировано положение на бъдещи тайни приватизатори или работните си места. Най-куриозното в случая бе това, че този подход допринесе полза и за подобни неговорчиви управители. На практика стана така, че колкото по-навреме е било закрито дадено губещо предприятие, а управлението е предадено в частни ръце, толкова по-успешно е след това подобно предприятие. Всички, които получиха работни места в частния сектор, днес са много по-добре от онези, които останаха в обществения.

Накратко първата важна особеност на Малката приватизация се заключаваше в това, че всеки гражданин имаше право да предложи имущество за приватизиране. Втората особеност беше, че всеки, който имаше интерес към дадена държавна собственост, получи възможност да участва в нейното приватизиране.

Малката приватизация протече под формата на открити търгове, до които имаха достъп всички, които бяха проявили интерес. Това доведе до голяма конкуренция и до огромни промени в сектора на услугите и дребната търговия. Промени се към по-добро управлението и качеството на обслужването. Онези, които предлагаха некачествени стоки и услуги чрез задействането на пазарните механизми бяха сменени от хора, които предлагаха по-добро.

Трето направление.

Интересът към предлаганите обекти на приватизиране бе засилен от търговския метод, наречен **Вълнова приватизация.** Той допринесе за огромното търсене на обекти и за изключителната конкуренция. А също и за това, Малката приватизация да приключи бързо. В момента чешкото правителство е единственото в Централна и Източна Европа, което получава критики не за това, че приватизира бавно, а за това, че приватизира бързо. То просто нямаше проблеми по провеждането на приватизацията. Дори опозицията и профсъюзите дадоха своята подкрепа за раздържавяването.

Вторият значителен ефект, който бе постигнат чрез активното предлагане от страна на населението на приватизационни проекти, беше фактът, че това бе най-добрият начин да се събере достоверна информация за подлежащите на приватизиране предприятия. За да може държавата чрез своите органи да избира най-добрите проекти. В случая не Министерството на приватизацията предлагаше приватизационните стратегии, а населението. Министерството одобряваше по предварително обявени критерии най-подходящата стратегия. То публикуваше най-напред Списък на предприятията за приватизиране, а гражданите имаха правото да предложат приватизационен проект за което и да е от тях.

В двете вълни на приватизацията бяха включени 4 500 големи и средни предприятия, включително и най-големите с персонал около и над 3 000 души. Съблюдаваше се комплексност на предлагането по технологично свързани отрасли. Защото ако се приватизира само един сектор от даден отрасъл, всички останали неприватизирани сектори ще спрат прогреса, постигнат от раздържавяването. Не е възможно да се приватизира търговията на дребно, без да се даде в частни ръце и търговията на едро. Не е целесъобразно да се приватизират магазините, без да се приватизират техните търговски снабдителни. Приватизира се едновременно и предприятието, което произвежда краен продукт и предприятието, което го снабдява с материали и суровини. Всичко в икономиката е толкова обвързано, че се изисква комплексна радикална промяна в системата на цялата икономика.

Илюстрация за огромния интерес към раздържавяването по „вълновия метод“ е фактът, че за 4 500-те промишлени и земеделски предприятия и известна част от сферата на здравеопазването, културата, социалната дейност и услугите, бяха направени 17 000 приватизационни проекта или средно по 4 проекта за едно предприятие. Това е свидетелство не само за големия интерес, а също, че Министерството на приватизацията успя да събере с помощта на гражданите огромна по обем информация за държавните предприятия. По този начин то се справи с по-голяма част от проектите само за две години с минимален персонал от около 100 човека.

Постъпваха най-различни предложения. За трансформиране в акционерни дружества, за продажба на акции чрез конкурс или чрез фондовата борса, за приватизиране чрез купони (ваучери). В момента (в началото на 1995 г.) близо 60% от имуществото е приватизирано чрез купони, а 40% по стандартните пазарни (касови) методи.

Четвъртото направление – купоновата приватизация – беше приложена най-масово, защото още в самото начало правителството установи, че покупателната способност на населението не е достатъчна за изкупуване с пари на държавната собственост. Затова парламентът и кабинетът решиха имуществото да бъде раздавано безплатно. В случая могат да бъдат използвани няколко подхода: 1) Да се опитате да дадете на всеки по равно. 2) Да изградите такава система, при която всеки ще получи еднакви възможности, но крайните резултати ще зависят от правилността на ре-

шението, което сам ще вземе. Следователно съществуват най-малко две системи: **Първата** е държавното имущество, което имаме да раздадем да е разделено на толкова дяла, колкото е броят на хората, които трябва да получат дялове. Всеки директно получава полагаемия му се дял и постъпва с него както намери за добре. **Втората** система е тази, която избра правителството на Чехия – системата, в която действаше пазарният подход. При нея всички имат еднакви възможности, но реализацията на отделните възможности зависи от всяко индивидуално решение. Това е типичен **либерален подход**.

Практически всеки гражданин получи възможност да се снабди с т. нар. купон, който представляваше приблизително 1 000 инвестиционни точки. Точките са подобни на пари, с които могат да се купуват само акции на държавни предприятия. Купоните са всъщност инвестиционни пари. Чешките граждани не получиха автоматично купони. Те трябваше да положат известни усилия за това. Плащаше се една символична такса, за да бъде открита регистрационната процедура. Всеки пълнолетен чешки гражданин можеше след това да получи купон и да се регистрира като участник в Купоновата приватизация, която се осъществяваше само чрез продажби на акции. С инвестиционните пари не беше възможно да се закупи къща, магазин или предприятие, а единствено и само акции.

Акционерните дружества, за които бе взето решение да участват в Купоновата приватизация, имаха една и съща номинална стойност на акциите си – 1 000 чешки крони. Министерството на приватизацията подготви и публикува списъка на тези акционерни дружества, в които се предоставяше на участниците основна икономическа информация за всяко едно от тях. Когато започна Купоновата приватизация, оценяването на отделните акции тръгна от едно и също ниво, като цената им се изразяваше в инвестиционни точки.

В началото имаше възможност от всяко предприятие да се поръчат по три акции срещу 100 инвестиционни точки, т.е. 30 акции за 1 000 инвестиционни точки. **Всеки участник трябваше сам да реши къде да инвестира своя купон.** На практика стана така, че към някои предприятия бе проявен по-голям интерес, а към други – по-малък. Едни дружества бяха в състояние да удовлетворят търсенето, т.е. да покрият броя на търсените и поръчани акции, докато при други дружества търсенето бе прекалено голямо и превишаваше многократно предлагането. Там, където търсенето беше по-малко, тези, които си поръчаха акции, ги получиха. Гражданите, които влягаха своите точки във фондове, впоследствие получаваха акции от тях като дял от по-голямата част от акциите на акционерните дружества, в които участваха различни по-успеваемост предприятия. Така инвестициите на гражданите ставаха по-сигурни, защото в случай, че банкрутира едно дружество от един фонд, загубата ще се компенсира от печалбата на останалите.

В Първата вълна бяха основани 260 фонда, а във Втората над 300 като част от тях имаха опита от Първата вълна. Чрез посредничеството на инвестиционните фондове бяха реализирани 70% от всички купони. В резултат предприятията се сдобиха със силни конкретни собственици.

Купоновата приватизация спомогна развитието на вторичния пазар. Цялата система на приватизация симулираше борсовата система. Инфраструктурата, която обслужваше Купоновата приватизация, остана да функционира като изграден вторичен пазар. Така в Чехия се създадоха два оператора на вторичния пазар с около 900 ценни книжа, което означава, че това е един от най-добре развитите пазари в Централна и Източна Европа. Цените постепенно започват да се превръщат в действителен индикатор на стойността.

От не по-малко значение беше и образователният ефект на Купоновата приватизация. В резултат на големия интерес, който гражданите проявиха към нея и в резултат на цялата пропагандна кампания, която я съпровождаше, сега всеки втори човек знае какво е това акция, борса и вторичен пазар. А след като това вече не са абстрактни понятия, всеки втори се интересува от съдбата на приватизираните акционерни дружества, в които самият той е придобил делово участие.

Като заключение по темата можем да кажем, че успешната приватизация в Чехия беше плод на голямата обществена подкрепа за нея и на просветения и здрав икономически интерес. Раздържавяването бе проведено при масираната поддръжка на радиото, телевизията и всички държавни и частни медии, *като първостепенна национална ЦЕЛ*. Чешката приватизация дължи 60% от своя

успех на отличната рекламна кампания, в която се ангажираха медиите. Според специалистите останалите 40% остават за подходящо избраната и степенувана стратегия на провеждане. Приоритет имат бързината и окомплектоваността на всички отрасли.

Освен това приватизацията, макар и доста либерална, беше добре контролирана от чешкото общество. Тя се съпътствуваше от успешна банкова, финансова и счетоводна реформа. Бе подложена на ефикасен данъчен и одиторски контрол. **Неутрализирани бяха напълно опитите на номенклатурата да заграби държавната собственост.**

От голямо значение беше успешното изграждане отдолу-нагоре на ефективен капиталов пазар.

Чешкото население се консолидира около голямата национална цел, показва нужната култура и търпеливост и получи като награда за усилията си значителен успех. В резултат от успешната икономическа реформа и приватизация за първите 6 месеца на 1995 г. промишленото производство на Чехия се увеличи с близо 8% в сравнение със същия период на 1994 г. Средната работна заплата за периода е скочила с 18,3% (по информация на БТА).

Ролята на инвестиционните фондове в чешката приватизация.

В един от анализите на списание The Economist, посветен на Централна и Източна Европа, се твърди, че „чешката схема на приватизация е твърде успешна, но сама по себе си не създава истинска пазарна икономика. Липсва ефикасната финансова индустрия, сърцето на съвременния капитализъм“. Ролята на банките, небанковите финансови институции и капиталовите пазари е различна в различните страни като функция на политическите и икономическите условия. Общо взето, банковите услуги се развиват първи, а небанковите финансови услуги се появяват по-късно, но съответно са и на по-високо ниво. В развитите пазарни икономики небанковите финансови институции играят важна роля, свързана с операциите на капиталовия пазар.

Както и останалите централно- и източноевропейски страни, Чехия и Словакия започнаха процеса на икономически реформи при наличието на много ограничен банков сектор и без съществуването на небанкови финансови институции и капиталови пазари. Нещо повече – финансовият сектор се ограничаваше в тесните рамки на обслужването на влоговете на населението, без да оперира като независим институционален инвеститор.

Появата на инвестиционните фондове.

Важна роля във ваучерната приватизация играха новоосновените инвестиционни фондове. Тези фондове се родиха покрай първата вълна на приватизация през 1992 г., бяха организирани изключително като акционерни дружества и носеха името инвестиционни приватизационни фондове (ИПФ). Те имаха правото да получават от гражданите приватизационните ваучери и да ги инвестират в процеса на ваучерната приватизация. Някои от тези фондове бяха изцяло частни, някои бяха основани от държавни банки, а трети представляваха акционерни дружества. Във всеки случай процесът на появата на ИПФ бе напълно спонтанен, за разлика от ситуацията в Полша, където правителството създаваше фондовете. В началото на първата вълна на ваучерна приватизация в Чехословакия през 1991 г. бяха регистрирани ИПФ, които имаха право на дейност на територията на цялата страна.

В тъй наречения нулев етап на приватизацията, в който притежателите на ваучери имаха възможност да ги поверят на различни ИПФ, 5,8 милиона души (повече от 2/3 от хората, участващи в първата приватизационна вълна) избраха да инвестират своите ваучери чрез фондове, а останалите 420 000 души са поверили поне част от ваучерите си на ИПФ. В крайно сметка ИПФ събраха повече от 70 процента от всички ваучери в обръщение, което прави около 6,1 милиарда точки – всеки чехословашки гражданин над 18 години имаше право да получи приватизационни ваучери на стойност 1000 точки.

Рекламните кампании на фондовете и обещанията за високи приходи накараха много повече хора от очакваното да вземат участие в този кръг на приватизацията. От 11 319 000 граждани над 18 години 8,52 милиона станаха притежатели на ваучери.

Много дълго време обаче, до края на април 1992 г., дейността на ИПФ не бе регламентирана законово. Принципите, включени в Закона за регулация на инвестиционните приватизационни фондове, като начина на управление, диверсификацията на инвестициите, конфликта на интересите не бяха приети навреме. Обикновено фондовете нямаха пълен проспект, който да включва отчет за стойността на капитала и движението на акциите, личното досие на членовете на борда на директорите и баланса на оперативните разходи и приходи. По това време много от фондовете включваха в своите директорски бордове държавни чиновници, играещи важна роля във ваучерната приватизация.

Регулацията на фондовете.

След приемането на Закона за инвестиционните компании и фондове на 28 април 1992 г. влязоха в сила нови правила за управлението на ИПФ, които по това време вече бяха повече от 400. Собствеността на ИПФ трябваше да бъде управлявана от самия фонд или от инвестиционна компания. Много основатели на инвестиционни фондове трябваше да учредят собствени инвестиционни фирми или да сключат договори с други инвестиционни компании, които да управляват активите на фонда. ИПФ вече не можеха да отделят за плащане на дивиденди повече от 2 процента от средната стойност на собствеността на фонда или повече от 20 процента от печалбите на фонда.

С влизането на закона в сила ИПФ бяха задължени да посочат някоя банка като свой депозитор и да депозират в нея своите финансови активи и провизии. Съответно ИПФ трябваше да плаща за тази банкова услуга. Другите точки от закона се отнасяха до това кои лица могат да управляват ИПФ и какви акции могат да емитират фондовете.

Бяха приети и някои други правила, отнасящи се предимно до диверсификацията и ограничаването на риска – важно е да се отбележи, че фондовете, основани от банки, нямат право да инвестират в акции на основателя си, на депозитаря или в акции на други банки.

Към юли 1992 г. всеки ИПФ трябваше да информира съответните държавни органи за размера на обещания дивидент, за общия размер на инвестираните средства и за финансовите последици от предстоящите плащания на дивидент за капитала на фонда. Ако държавните власти намерят, че ликвидното състояние на ИПФ, свързано с обещания дивидент, е лошо, те могат да отнемат лиценза му.

Втората приватизационна вълна.

Във втория етап на ваучерната приватизация се появиха три вида приватизационни фондове, съобразени с новите изисквания на закона. Наред с „традиционните“ ИПФ бяха основани и отворени (open-ended) и затворени (close-ended) взаимни инвестиционни фондове. Те се управляват по, общо взето, стандартните правила за управление на такъв тип фондове. Като резултат в момента в Чехия съществуват 131 инвестиционни компании, 228 взаимни инвестиционни фонда и 311 инвестиционни фонда.

Банковата приватизация в първата вълна.

Девет от 14-те най-големи основатели на ИПФ в Чехия са търговски банки (частни или с частично държавно участие), към тях трябва да прибавим една чешка и една словашка застрахователна компания. Те събират повече от 80 процента от приватизационните точки на 14-те най-големи фонда. Оказва се, че потенциалните индивидуални акционери имат по-голямо доверие в традиционните финансови институции, с изградена мрежа и голям рекламен капацитет. Тези институции освен това разполагат с подготвени специалисти, а интересно е, че освен австрийската Creditanstalt всички останали са местни банки.

Банките от тази група са също и основните кредитни гаранти на компаниите, подлежащи на приватизация, а използват и други форми на директна приватизация освен ваучерната. По този начин те държат контрола върху чешката икономика. Комбинацията от пряк банков контрол над дър-

жавните предприятия, като основен кредитор, и индиректния контрол чрез дъщерните инвестиционни компании на банките доближава чешкия модел повече до германския или японския, отколкото до американския. Още по-парадоксален е фактът, че осемте банки, които са основните играчи в чешката ваучерна приватизация, бяха приватизирани по време на същата тази първа вълна.

Законът забранява на фондове, основани от банки, да инвестират в други банки. Тук също бяха намерени вратички, които позволиха законът да бъде заобиколен. Повечето от банките основаха дъщерни инвестиционни компании, обикновено със 100-процентно участие на инвестиционния фонд на банката. Тези компании можеха да инвестират без никакви ограничения. Първият такъв пример беше с Investiční Banka, която създаде инвестиционната компания PLAS през 1990 г., а тя по-късно основа няколко инвестиционни фонда. Процесът на кръстосана приватизация на чешките и словашките банки може да се види на таблица 4.

Като заключение може да се каже, че от 14-те най-големи финансови групировки пет банки бяха изцяло частни: Creditanstalt, Agrobanka, PPF, HCC, и Slovenske Investicie. Всички останали приватизираха сами себе си частично по време на първата вълна на ваучерната приватизация. Освен това най-големите финансови групировки, участващи в приватизацията, станаха съсобственици на самите себе си чрез основаването на инвестиционни компании. Все пак правителството запази „временно“ за себе си голяма част от техните акции, обикновено между 25 и 40 процента. **Поради това тези финансови институции могат да бъдат определени като преходни.**

Таблица №4

**Кръстосана собственост на чешкия и словашкия банков сектор
(след първата вълна през 1993 г.)**

Собственик на приватизираща банка	Приватизирани банки							
	Ceska Sportitelna – CS	Investicni Banka – IB	Komerčni Banka – KB	Ceska Pojistovna – CP	Zivnostenska Banka – ZB	Vseobecna Ubeřova – VUB	Slovenska IB-SIB	Slovenska Pojistovna – SP
CSP		0.5%	4.9%	2.0%	5.0%			
IB	3.8%	17.0%	10.3%	4.1%	10.4%	?	0.4%	
KB	3.9%		3.1%			4.2%	?	
CP	0.2%	3.0%	0.7%	1.0%	4.0%	?	?	
ZB								
VUB	1.6%	3.5%	4.9%		2.5%	10.8%	4.1%	
SIB	0.8%	6.9	1.1%		0.6%	18.8%	18.8%	15.8%
SLP	0.3%	0.1%	0.1%		0.3%	0.9%		4.7%
HCC	12.9%	0.0%	17.8%	5.0%		?		
COB	0.2%	1.1%	0.3%	0.0%	0.6%	?		
AG	0.6%	1.1%	0.3%	0.1%	0.6%	0.1%		
PPF		0.6%			0.3%	?		
SSK	0.3%	0.9	0.4%	0.1%	0.0%	3.0%		
ЧПВ*	37.0%	52.0	53.0%	65.0%	11.0%	52.0%	52.0%	48.0%

* Дял приватизиран чрез ваучери (По в. „Капитал прес“)

Приватизация в нефтената промишленост на Чехия.

Чехия може да внася нефт от всички посоки на света. Но за сега се снабдява предимно от изток. От Русия доставките се извършват по нефтопровода „Дружба“.

За да избегне риска от внезапното спиране на руския петрол, Чехия е свързана на юг през териториите на Словакия, Унгария и Хърватско с нефтопровода „Адрия“ на Адриатическо море. След 1995 г. ще се свърже чрез разклонителен тръбопровод с германския терминал в Инголщадт, а от там и със западноевропейската нефтопроводна система.

Русия би желала да си осигури трайно присъствие в региона. За това тя проведе дългосрочна стратегия, включваща съвременни форми на търговско сътрудничество. На първо място Москва поставя придобиването на акционерен капитал в рафинериите за преработка на нефт на страните от Централна и Източна Европа. Големите руски компании вече имат дял в предприятия на Беларус и Германия. Отсъствието на дял в Чехия и Словакия е проблем за Русия.

Чехия разполага с две големи рафинерии – „Кралупи“, с капацитет 110 хил. барела дневно и „Литвинов“ – със 70 хил. барела дневна преработка.

От 1993 г. е открита процедура за приватизация в отрасъла. За да преговаря за 49% от собствеността на двете чешки предприятия, през 1994 г. бе създаден международен консорциум „ЮС“ с участието на американски, италиански, френски и мултинационални компании. Офертата на тоя консорциум е предпочетена като най-изгодна за Чехия. За следващите 5 години след приватизацията, за модернизация на двете рафинерии ще бъдат инвестирани от Запад 520 милиона долара, при съвкупен акционерен (техен) дял от 180 млн. долара. Последната сума ще бъде еднократно изплатена на държавата.

След като приключи строежът на нефтопровода, който ще свърже „Кралупи“ с германския терминал в Инголщадт, интересът от Запад ще се повиши още повече. За строителството Европейската инвестиционна банка предоставя 125 млн. долара. Като цяло близо 700 милиона долара ще бъдат инвестирани от Запада в тежката химическа промишленост на Чехия.

Дялово участие за сега **Русия няма**. За това пък в Словакия компанията „Лукойл“ може би ще спечели битката със Запада с подкрепата на левия кабинет на премиера Мечиар.

3. 5. Аграрна реформа. Реституция на земята.

По идеологически съображения след края на Втората световна война в страните от Централна и Източна Европа бе наложен от Сталин моделът на централно планираната икономика. В селското стопанство, по настояване на Съветския съюз, се извърши насилствена аграрна реформа от социалистически характер в посока към колективно обработване на земята.

Характерното за Чехословакия, Полша и Унгария бе това, че в началото на 60-те години се изградиха така наречените кооперативни земеделски стопанства. Те по принцип не бяха държавна собственост. Уточнението има значение не само от формална, а най-вече от правна гледна точка. В Чехословакия кооператорите запазиха юридическите си права върху собствените имоти. Но възнаграждението, което получаваха, не беше формирано в зависимост от размера на внесения в кооператива имот, а от вложения (наемен) труд. Това противоправно действие на комунистическите колективисти ескалира в последващи изменения, при които правата на ползващите и обработващите земята селяни се увеличиха неправомерно за сметка на юридическите собственици на имотите. И въпреки, че земята остана предимно частна, юридическите права не носеха никаква изгода на притежателите ѝ.

Реституцията на земята и влиянието на политическите партии в Чехословакия след 1989 г. за нейното провеждане.

Колхозният и совхозен съветски модел на социалистическа аграрна реформа беше приложен както в България, така и в Чехословакия насилствено, с репресии и заплахи.

Моделът за възстановяване правата на собственост върху земята се роди в дебатите между създадените след 1989 г. седем политически партии със земеделска ориентация.

След изборите през 1992 г. оцеля като парламентарна сила само една партия – *Аграрната партия*, която стана член на Либерално-социалния съюз. В съюза надделяха неолибералните възгледи за изграждане на социално пазарно стопанство от западно-германски тип и за защита на частната собственост при минимална намеса на държавата.

Законодателни рамки на аграрната реформа и реприватизацията на земята.

Още по времето на комунистическия режим е отчетена необходимостта от реформи в селското стопанство на Чехословакия. През втората половина на 80-те години системата на колхозите вече колабира. За да я реанимират, властите въвеждат временни и неефективни решения. Решенията се базират върху трудно пробиващата си път идея за реално право на собственост върху земята и за трите вида равноправна собственост. Така започна създаването на кооперативи на дребни производители, на които бе раздавана запустяла земя. Това все още не беше юридически регламентиран пазар, но бе пробив в централното планиране на икономиката и в частност на селското стопанство. Фактът, че някои губещи при административния диктат кооперативи бяха допуснати до производството и реализацията на пазарно търсени продукти, вече бе един нов вид пазарно разнообразие.

От таблица № 5 е видно, че към 1960 г. земята в Чехословакия е била най-силно засегната от социалистическото коопериране – 84,2% от всичката е била включена в колхози, а само 3% в совхози. В Унгария съответно – 60,3% и 16,7%. Най-малко е кооперираната земя в Полша – 1,1% в ТКЗС и 11,5% в ДЗС.

Таблица №5

Структура на обработваемата земя в Чехословакия, Унгария и Полша по форма на собственост, 1956 – 1960 г., в %

Година	Чехословакия		Унгария		Полша	
	държавна	кооперативна	държавна	кооперативна	държавна	кооперативна
1956	10.7	37.1	16.7	22.2	13.8	9.6
1958	5.0	72.5	16.1	13.0	12.8	1.0
1960	3.2	84.2	16.7	60.3	11.5	1.1

Източник: Swain, N.(1994)

Същинската аграрна реформа в Чехословакия започна през 1990 г., след като в парламента бе постигнат национален политически консенсус по отношение на няколко основни момента:

1) Съгласувано беше безусловното възстановяване правото на собственост върху земята. **Юридическа реприватизация не беше необходима**, тъй като комунистическият режим не бе извършил юридически национализация.

2) Трансформираха се кооперативите, които се превръщаха в предприемачески субекти съгласно Търговския закон и Закона за приватизация на държавните стопанства.

Фактическото възстановяване правото на собственост върху земята (реституцията) трябваше да завърши до 1995 г., но тя продължи безпрепятствено и след тази дата. Процесът на трансформация на дружествата бе облечен в закон, който **отграничи** дяловете на частните лица в тях. Твърдо и последователно се приложи (за разлика от България) принципът за двата критерия: първо, в зависимост от внесеното имущество, добитък и земя и второ, в зависимост от трудовото участие или времето, което дадено лице е работило в бившето кооперативно стопанство.

Законодателните рамки на аграрната реформа и реституция на земята бяха очертани от неолибералния консенсус по повод бъдещето развитие на селското стопанство за благо на чешката икономика:

1) Членовете на новосформираните дружества имаха право да поискат имуществото и земята си обратно и това беше безусловно записано в закона тяхно нотариално гарантирано право.

2) Членовете на дружествата можеха да оставят, ако решат, че така е по-изгодно за тях, имуществото и земята си в дружеството, срещу което можеха да получат акции.

Нито една политическа партия не се опита да повлияе върху свободния избор на хората и това помогна да се тръгне към **поетапна трансформация на собствеността в селското стопанство**, чрез която се избягна кризисния модел на трансформацията (като в България), свързан с рискове, конфронтация и голям производствен спад.

Високата обща политическа и пазарна култура на чехите-собственици на земята оказва благотворно влияние върху изхода на реформата. Акционерната собственост беше възможна поради наличието на икономически и социално подготвени общности от собственици.

Поетапността на трансформацията е заложена още в Закона, който дава възможност дружеството да бъде разделено между собствениците. До този вариант в Чехия се стига само в краен случай, но не е рядкост. Кооперативите много често се разпадат на по-малки части, които се запазват като юридически лица и дружества на собственици с обособено имущество. Прави впечатление нереволуционният, **еволюционен път на дезинтеграция на кооперативите** в селското стопанство, който бе съзнателно избран от управляващите за осъществяване на аграрната реформа в Чехия.

Подобна съдба очаква и българските ТКЗС-та и ДЗС-та в ликвидация, преобразувани от бившите комунисти в кооперации. Тяхното бъдеще ще се реши от неидеологически, от икономически причини и събития – нереволуционно и естествено.

Резултати от аграрната реформа и от реституцията на земята в Чехия.

Фактическото възстановяване на собствеността и ползването на земеделските земи в Чехия започна през 1991 г. Много частни собственици отдадоха земята си под аренда на други граждани, които пожелаха да я обработват като частни лица или в състава на новоучредените земеделски акционерни дружества.

Така, първоначално, в резултат от реформата, 1024-те кооперации, които бяха заварени през 1989 г., се „роиха“ и станаха 1334 през 1993 г., което е едно увеличение от 30 %. Средният размер на обработваемите землища намаля от 2 561 на 1587 хектара или близо с 40%. Относителният дял на кооперациите в общия размер на обработваемата земя намаля от 61 на 49%. Броят на селскостопанските търговски дружества стана 1270.

От 1989 г. до 1993 г. частните ферми се увеличиха 14 пъти. От 3200 те станаха 52 000. От 4 на 15 хектара нарасна земята на частниците, като относителният ѝ дял стана 18,2% от общия размер на обработваемата земя в страната. Но в поетапната стратегия на трансформация основен елемент остават кооперациите.

За Чехия е характерно, че фермерството се осъществява главно под формата на даване на земята под аренда – около две трети от площите се арендуват, а само една трета се обработва от самите собственици. Това е етап, който трябва да се премине. Юридическото изчистване на въпроса, свързан със собствеността, владенето и ползването на земята предстои да бъде извършено в най-близко време. (Въпросът нарочно се замъглява по идеологически причини от бившите български

комунисти, които спират по този начин естествените процеси в земеделието, увеличавайки общата висока цена на икономическата реформа.)

Поетапната трансформация ще продължи при засилване на пазарните елементи на отношенията в чешкото село. След утвърждаване на пазар на земята ще се изяснят въпросите, възникващи по повод бъдещата стратегия за развитие и управление. За сега арендните отношения създават елементи на неопределеност и несигурност у акционерите, които са зависими при вземане на стратегически решения за бъдещи инвестиции от истинските собственици на земята, отдали Ъ под аренда, но загубили пряк интерес към нейното бъдещо ползване и развитие.

Какви за чешко-българските търговски отношения?

До 1990 г. Чехословакия бе третият по обем на търговския обмен партньор на България. България заемаше 8 място във външната търговия на Чехословакия. На 6 декември 1990 г. беше подписана Междуправителствена спогодба за търговия и разплащане, която отразява промяната в търговските отношения между нашите страни. От 1991 г., вместо клирингово разплащане в преводни рубли, за доставените стоки и услуги разплащането се извършва в свободно конвертируема валута при нормалните за международната търговия условия.

Преходът към разплащане в конвертируема валута и недостигът на парични средства главно при българските купувачи на стоки от Чехия, както и преориентацията на чешките и българските фирми към други пазари, са главните причини за значителното спадане на търговските отношения между двете страни.

Развитието на търговията и структурата на обмена за периода 1990-1993 г. са посочени в таблици №№ 6 и 7.

Таблица №6

Износ на Чешката република за Република България

Номенклатура FCO	Видове стоки		хил. щатски долара по години	
	1990	1991	1992	1993
0 Хранителни продукти и живи животни	568	1574	960	6302
1 Напитки и тютюн	58	196	537	702
2 Минерални суровини не за консумация с изключение на горива	129	1202	2536	636
3 Горива, смазки и др. подобни материали	2978	1812	1260	225
4 Животински и растителни масла, мазнини и восъци	—	262	189	5
5 Химически продукти	4479	3817	10 007	6460
6 Пазарни промишлени продукти	12 917	13 532	13 303	10 859
7 Машини и транспортни средства	103 813	20 636	20 341	24 443
8 Други промишлени продукти	16 164	2302	1727	3005
9 Продукти и неклаифицирани другаде обекти на търговия	2640	—	—	—
Общо:	143 744	45 334	50 860	52 637

Таблица №7

Износ на Република България за Чешката република

Номенклатура SITC	Видове стоки		хил. щатски долара по години	
	1990	1991	1992	1993

0	Хранителни продукти и живи животни	7087	3664	2436	1188
1	Напитки и тютюн	3505	1430	311	130
2	Минерални суровини не за консумация с изключение на горива	591	759	2422	1375
3	Горива, смазки и др. подобни материали	11	7	10	—
4	Животински и растителни масла, мазнини и восъци	—	—	—	27
5	Химически продукти	1365	293	527	428
6	Пазарни промишлени продукти	3525	5949	3017	1967
7	Машини и транспортни средства	83 284	20711	11 215	7203
8	Други промишлени продукти	10 443	1334	1030	997
9	Продукти и неклаифицирани другаде търговски обекти	5559	—	—	—
Общо:		115 368	34 147	20 968	13 316

Чешкият внос в България на хранителни продукти и живи животни от 1990 до 1993 г. рязко се е увеличил – 11,10 пъти, докато българският износ на същите стоки за Чехия е намалял 6 (шест) пъти.

Трудно вървяха преговорите за ликвидиране на пасивното българско външнотърговско салдо по отношение на Чешката Република. Останаха ни над 100 милиона преводни рубли дълг.

Условията, които предлага Чехия за външна търговия са следните:

Мита

Ставката на вносните и износните мита е между 0 и 20 процента.

Търговски облекчения

Има безмитен внос на инвестиционни продукти за чуждестранните предприятия или за смесени предприятия в продължение на 2 години.

Търговски утежнения

Необходим е лиценз за износ на хранителни стоки, произведения на петролната и стоманената промишленост и за полезни изкопаеми. Съществуват вносни квоти за селскостопански стоки. Упражнява се санитарен контрол при вноса на хранителни и козметични продукти.

*

Във всички страни от Източния блок, с изключение на Чехия, „Страхът от свободата“ обхваща народите и след 1993 г. те върнаха властта в ръцете на бившите комунисти, и то чрез избори.

Виенският институт за хуманитарни науки даде в началото на 1994 г. следното обяснение на това явление: „Само страна с истинско индустриално минало може сравнително леко да понесе прехода. В периода между Първата и Втората световна война Чехия имаше по-висок жизнен стандарт от Австрия. Следователно правилната икономическа политика е най-добрата социална политика, водеща от своя страна до обща политическа и икономическа стабилност!“

Глава четвърта

ПОЛША

Според етническия поляк Збигнев Бжежински Полша е почти на сто процента национална държава.

Антикомунизмът и антисъветизмът споиха допълнително полската нация.

4. 1. Промените в Полша и в целия Източен блок преминаха „под чадъра“ и под знака на „Солидарност“ начело с Лех Валенса, електротехникът-президент.

В неоспоримата си главна роля на обаятелен водач на антикомунистическото движение „Солидарност“ в Полша, електротехникът от Гданск, Лех Валенса, предизвикваше всеобщо възхищение, начело на политическия процес, започнат с въстанието в Гданск през 1970 г. и продължен чрез стачката, организирана в корабостроителницата през 1980 г., прекъснат незадълго от Съветския съюз и КГБ, разпоредили на генерал Ярузелски да установи военно положение в Полша на 13 декември 1981 г. Валенса изигра блестящо ролята си на лидер в процеса, който доведе през 1989 г. до края на комунистическото управление в окупираната от съветската империя Европа и до разпадането на самия Съветски съюз и на неговия Източен блок. Историята ще запомни електротехника-президент като една от най-изтъкнатите личности на XX-ти век. Неговите безспорни качества са находчивостта, смелостта и антикомунизма. Както и умението му по време на антикомунистическата борба да се ограда с далновидни съветници като Тадеуш Мазовецки, Яцек Курон, Бронислав Геремек и много други.

Но в качеството си на президент Валенса е много по-слаб от Вацлав Хавел в Чехия, макар и не толкова слаб, колкото Желю Желев в България. В голяма степен именно Валенса (както и Желев в България) носи вината за връщането на комунистите на власт в Полша през есента на 1993 г. Той подготви почвата за това с нападките си срещу първото правителство на „Солидарност“, ръководено от Мазовецки, и с популистките си критики срещу „шоковата терапия“ на Лешек Балцерович. Нападките му срещу Мазовецки се дължаха на желанието да бъде избран за президент на Полша. Той спечели президентските избори през декември 1990 г., но свали правителството на собствения си профсъюз „Солидарност“. Оттогава Полша преживя четири правителствени кризи, подклаждани от Валенса и от неговите нови съветници. В резултат от властническите амбиции на президента страната навлезе в политическа нестабилност, а населението се разочарова от промените.

Като се има предвид големия престиж, натрупан от Валенса по време на антикомунистическите борби на „Солидарност“ в целия свят, ако беше избрал правилно поведение, можеше да бъде велик президент, укрепил институционната база на посткомунистическото управление. Той обаче се оказа недостоеен за тази нова роля. Стремещът на Валенса към лична власт, афиширан особено силно в началото на новия кандидат-президентски цикъл, го застави да играе ролята на единствена антикомунистическа опозиция, изправен срещу правителството на демократичната левица, за идването на власт на която самият той значително допринесе. На 28 май 1993 г. синдикатът на Лех Валенса, „Солидарност“, който имаше силна парламентарна група, внесе в Полския Сейм предложение

за гласуване на недоверие на дясното правителство на Хана Сухоцка. Предложението бе прието само с един глас мнозинство и предизвика падането на кабинета. На същия кабинет, който самият синдикат беше сформирал преди година. На парламентарните избори, които бяха насрочени след свалянето на дясното правителство, кандидатите на „Солидарност“ се превърна в незначителна политическа сила с членска маса около 1 милион души, изоставени от всички свои големи исторически фигури, започнали либералната реформа през 1989 г.

Победата на екскомунистите през септември 1993 г. преобърна политическия живот в Полша. Загубиха десноцентристките партии, но в лагера на победените беше и самият президент Валенса. След отпадането на „Солидарност“ от участие в парламента, неговият Блок за подкрепа на реформите събра само 5,4% от гласовете, минимално присъствие в Полския Сейм. (През декември 1995 г. завърши „епохата Валенса“. Новият президент на Полша се нарича Квашневски.)

Таблица №1

**Резултати от изборите за Сейм,
проведени през месец септември 1993 г. в Полша**

Партии, взели участие и преминали 5%-та бариера	%	места
Съюз на демократичната левица	20.7	173
Полска селска партия	15.4	128
Демократичен съюз	10.6	69
Съюз на лейбъристите	7.2	42
Конфедерация независима Полша	5.7	24
Блок за подкрепа на реформите	5.4	20

Левицата в повечето страни от Източния блок, включително и в Полша, се оказа много по-консолидирана от десните политически формирования, които бяха разединени не без помощта на издигнатите от самите тях президенти-дисиденти. Но със своите 20,7 Съюзът на демократичната левица, доминиран от пряката наследничка на бившата управляваща по времето на комунизма Полска обединена работническа партия, Социалдемократическата партия, от 47% гласували полски избиратели показват нейното реално влияние в полското общество. Определено с чисто математически методи, влиянието на бившите комунисти не надхвърля 10-те процента. Но неоспорим остава фактът, че относителният дял на разочарованите от десния преход хора расте. Дали либералните идеи в обществото с преобладаващи колективистически традиции не се възприемат вече като заплаха за хората и за тяхната социална сигурност?

Според основателя на партията Либерално-демократически конгрес и бивш министър-председател на Полша през 1991 г., Ян Кшищоф Белецки, две неща имат ключово значение за идеите на либерализма: 1) Проблемът за свободата, включително проблемът за личната свобода и 2) Правото на частна собственост.

Либералните идеи и „страхът от свободата“.

Полша заемаше особено място между страните от Източния блок. Още през 70-те години, под натиска на желанието за повече лична свобода от страна на полските граждани, лидерът на ПОРП Едвард Герек бе принуден да им отстъпва „на порции“ човешки свободи. Решението на Герек да предостави задгранични паспорти на хората задълбочи контактите на полските граждани с етническите поляци в емиграция, чиято численост достигна 10 милиона. Най-масабно беше полското лоби в Съединените американски щати и във Великобритания. Освен това частната собственост в Полша никога не е била ликвидирана от социалистическия експеримент, който не беше изпълняван последователно от полските комунисти. По-голяма част от земята бе в ръцете на селяните, а освен това съществуваха 700 000 свободни занаятчии.

В следствие от комунистическото управление, между 1988-89 г. в **Полша инфлацията достигна 650%. Избухването на хиперинфлацията**, последвано от влошаване на общото икономическо положение, създаде политически консенсус, който благоприятстваше решителните промени. Новата ситуация от 1989 г. предизвика експлозия на либералните идеи в полското общество. А самата експлозия доведе не само до „шокова терапия“, но предизвика също така възникването на 2 милиона частни фирми, които приеха над 60% от заетите и дадоха повече от половината от полския национален доход през следващите години. С други думи, поляците се възползваха от новите си свободи, извоювани със собствените им усилия. Същевременно социалистите подбудиха у хората прекомерни очаквания. Социалистите обещаха по-лек живот, колективни действия, преференции и облекчения. Новите собственици повярваха до голяма степен на обещанията за привилегии. А либералните ценности нямат нищо общо с привилегиите, защото либералите съветват да се ослабне само на себе си, като действаше за своя сметка и на собствен риск. Докато социалистическите обещания звучат по-обнадеждаващо и примамливо. На избирателите междувременно бе внушено от лявата и от популистката пропаганда, че ако бъде премахнат либерализмът в политиката и в икономиката на Полша, тяхното бъдеще ще стане по-добро. Историята на страната помни периода отпреди Втората световна война, когато десницата също е била разединена, а левията е управлявала по десен модел, след като е печелела изборите поради левичарската си сплотеност. Нещо подобно се случи и през 1993 година.

„През първата фаза от „революцията на консенсуса“ в Полша комунистите, които тогава бяха на власт, размениха властта си срещу имущество – най-малкото срещу контрола върху държавните блага. Старата номенклатура състави предприемаческата класа както в Полша, така и в други посткомунистически държави. Ето защо политическата партия на номенклатурата притежава повече средства, отколкото Демократическия съюз на Хана Сухощка“, обяснява причините за победата на екскомунистите в Полша политологът Ралф Дарендорф.

Действително опитите за провеждане на пазарна реформа преминаха като ураган над старите стопански структури. Свързаните с комунистическата държава личности извлякоха печалби от руините на административната икономика. Но по-голяма част от хората не знаят или не смеят да започнат да градят основите на живота си отново. И това не е само въпрос до липса на позиция или на смелост. За да живееш в условията на свобода и на свободна икономика, трябва да вярваш в себе си, но и да виждаш около себе си правов ред и социална сигурност. А всъщност в повечето страни от бившия Източен блок, където се завърна комунистическото управление, това се случи и защото задушавашата сигурност на тоталитарната държава, която блокираше всяка инициатива, изведнъж бе заменена от тоталитарната несигурност на опитите да се изяви една почтена предприемаческа класа, изнудвана и рекетирана, взривявана и убивана от посткомунистическата мафия.

4. 2. Декомунизацията в Полша

Поляците са особено чувствителни към руското присъствие и към немската окупация на тяхна територия. Ето как разсъждават в Полша по въпроса за декомунизацията:

През месец октомври 1946 г. на Нюрнбергския процес беше произнесена присъда. Единадесет високопоставени функционери на Третия райх бяха осъдени на смърт. Седем – на различни срокове затвор. Трима са оправданите.

Но процесът беше насочен не само срещу отделни лица. На подсъдимата скамейка бяха поставени колективно членовете на Националсоциалистическата партия на Германия, служителите на тайната полиция, Гестапо, на трите военни и полицейски организации – SS, SD, SA, правителството на Райха, началник-щабовете и другите висши чинове на Вермахта – Хитлеристката армия.

Според произнесената присъда само четири от осемте организации са оправдани. Съдът приема, че не партията като цяло е престъпна, а само нейното политическо ръководство. За три от орга-

низациите – Гестапо, SS и SD се доказва колективната вина на всички техни членове. Присъдите почиват на следните факти:

А) Вината е диференцирана дори за най-високите етажи на партията и полицията.

Б) В тоталитарните системи организациите имат колективна отговорност.

Защо е така? Когато човек става член и особено когато заема някой важен пост в дадена организация, той сключва един вид договор. Това е един вид замяна. Членът или ръководителят декларира готовност да изпълнява определени задължения, а организацията му осигурява относително благоденствие. Следователно: **Първо** – служенето на някоя организация не е лична работа. То е договор между отделно лице и организация. А в случаите с фашистката и с комунистическата полиция, това е бил договор между едно лице и една престъпна организация. **Второ** – ролята на политика и на служителя не е лична работа. Никой не е задължен да бъде политик или служител. Когато човек реши да прави политическа или административна кариера, той трябва да е готов миналото му да бъде внимателно проверено. **Трето** – държавата също не е лична работа. Затова миналото на държавните служители също не е лична работа.

Декомунизацията борава с въпроса за равните права. Елиминирането е в основата на законите за декомунизацията, изработени в Полша, Чехо-Словакия, Литва и др. Също, както сториха това съдиите от Нюрнбергския процес, трябваше да се индивидуализира вината и да се покаже колективната отговорност на отделните организации.

Следователно в тоталитарните общества има отговорност не само за деяния, но и за членство и сътрудничество в дадени организации. Членството или сътрудничеството не е непременно вина по наказателните закони. *То просто води, след неговото установяване, до дисквалификация на политика или държавния служител.* С въпроса за декомунизацията са замесени важни интереси и дълбоки чувства. За това по него още дълго ще се спори и няма да бъде решен лесно. Но престъпленията трябва да се признаят.

Според полския журналист Йержи Дарски процесът на декомунизация зависи не само от силата или слабостта на ченгетата, внедрени в демократичните движения, а най-вече от качествата на интелигенцията, която дойде на власт след демократичните промени.

Именно характерът на интелигенцията като продукт на комунизма забави процеса на декомунизация. Защото голяма част от нея е сътрудничила на службите на Държавна сигурност не само по принуда, но и за лична изгода. За да има право да участва в дисидентски движения, да пътува на Запад, да печели пари там, да напредва в службата тука. По тази причина „добросъвестни“ интелигенти, а не само ченгетата, се стремят да спрат декомунизирването на страната. Тъй като се боят, че това ще доведе до загуба на морални авторитети на техни приятели, шефове, роднини и т.н., които са сътрудничили на Държавна сигурност.

Икономическите фирми, основани от хора на ДС, се инфилтрират в икономическия живот на Полша по същия начин, както и в България. Процесът е взаимно обвързан. Фирмите създават база на КГБ, която продължава да работи на територията на страната от ЦИЕ. Криминалната мафия чрез КГБ прониква и на Запад и така създава мрежа за влияние на секретната централа, а посткомунистическите страни се превръщат в убежище на мафията, изгонена от Европа или от Латинска Америка.

В Полша мафията е била поддържана и от правителството, както и в България. Бившият министър на вътрешните работи Козловски е познат с изказа: „Ние искаме комунистите да си отидат мирно, дори и с цената да забогатеят“. Можем вече да попитаме: Те вече са забогатели. Но не си отидоха. А струваше ли си цената?

Типът и характерът на опозицията е следствие от Кръглите маси. На опозицията беше отстъпена политическата власт, след което тя стана автономна, пета колона на Русия. Тя не се нуждае вече от инструкции, както в началото, за всяка своя постъпка: тя съхранява посткомунистическата система, защитавайки своите интереси за монополно участие във властта.

Изводът е, че докато не се отстранят от властта по демократичен начин бившите „опозиционери“ от Кръглите маси в Източна Европа, няма да има декомунизация, няма да има демокрация, няма

да има независимост от Москва. Защо? Защото дори във сянка, чрез своите подставеници, комунистите успяха да съхранят лостовите на властта, с изключение на Източна Германия и Чехия.

В Полша „Солидарност“ беше действително антикомунистическо движение, макар че антикомунистите бяха елиминирани от синдиката постепенно. Докато в Прибалтика и в България движението бяха създадени, или насърчени да бъдат създадени, от КГБ. След образуването на тези движения от честни хора и от агенти, честните бяха изолирани стъпка по стъпка. За да останат агентите.

„Солидарност“ сложи началото на полската национална съпротива срещу комунизма. В синдиката винаги е имало три течения:

- 1) Популистко.
- 2) Национал-християнско (католическо).
- 3) Либерално-интелигентско.

Трите течения се обединиха през осемдесетте години в борбата срещу комунизма. Днес антикомунистите в Полша са притеснени от мощните имперски амбиции на Русия, заплашващи демократичния процес.

Връзките на част от полската интелигенция с тайните служби и с КГБ са една от основните причини за недовършената декомунизация и десъветизация на страната.

4.3. Икономическа стратегия на прехода. Модел.

На 12 септември 1989 г. Министър-председателят Тадеуш Мазовецки предложи на Полския Сейм Лешек Балцерович за вицепремиер и финансов министър на Полша в първото правителство на „Солидарност“.

На 29 декември 1989 г. в 9 часа сутринта новият финансов министър Балцерович представи пред Сейма икономическата си програма в пакет от 39 законопроекта, необходими за нейното изпълнение. Програмата на Балцерович за либерализация на полската икономика е дело на самия Балцерович и на икономистите от Харвард Джефри Сакс и Дейвид Липтън. Постигнат е национален консенсус за изпълнението на програмата, наречена „шокова терапия“. Полският Сейм работи денонощно, за да приеме целия пакет от законопроекти. Освен предложените 39, са гласувани още 101 закона, свързани с политическата и с икономическата реформа.

В защита на Балцерович, който (след кратко разяснение в медиите) започва да провежда последователно лечебния, за навлязлата в хиперинфлация икономика, шок, се обявява освен американският президент Джордж Буш още и бившият съветник на първия секретар на ПОРП, професор Павел Божик.

„Колкото повече навлизах в замисъла на полската радикална икономическа реформа, толкова повече ме впечатляваше красотата на идеята, решимостта да поеме риска, професионализма и светкавичното изпълнение. Всичко това ми напомняше юношеското ми възхищение от сабленият удар на пан Валодиовски“, пише бъдещият стратег на българската „шокова терапия“ Иван Костов в статията „Сабленият удар на пан Балцерович“, публикувана във вестник „Труд“ през февруари 1990 г. По това време Костов е все още платен консултант на казионния прокомунистически профсъюз КНСБ на започналата своята работа Национална кръгла маса. КНСБ, начело с професора комунист Кръстю Петков, е послушно оръдие в ръцете на „либералите“ в Българската комунистическа партия около Андрей Луканов, започнали по указания на Кремъл и лично на Горбачов да рушат командно-административната система с помощта на новите „демократи“. България се опита да тръгне по пътя на поляците едва през 1990 г.. Тогава, с благословията на комунистите, се учреди Националната кръгла маса. От Полша бе копиран опитът по прилагането на „шоковата терапия“, но чак след 1 година.

Българите не последваха поляците в антикомунистическите им протести през 1970-1980 г. и без собствени традиции в борбата срещу диктаторската система, имитациите им след 1990 г. се оказаха неуспешни.

Според самия Балцерович темпото, насоките и резултатите от икономическите и законодателните промени зависят от три основни фактора: **Първо**, от началните условия. **Второ**, от независимите обстоятелства, съпровождащи промените в дадена страна. **Трето**, от икономическата идеология и стратегия на прехода.

Началните условия се определят от историята.

Съпътстващите или съпровождащите обстоятелства (примерно рецесията в страните на основните търговски партньори) не зависят от страната, започнала реформата.

Единственият фактор, чрез който обществото може да насочва икономическата трансформация в желаната посока, това е стопанската стратегия на правителството. Възможностите за използването му обаче зависят от политическата ситуация в страната. **Борбата за „унищожаване на противника“** при наличието на силни политически конфликти и при отсъствието на обществен консенсус елиминира „съзнателната икономическа политика“, както се случи още в началото на реформата в България и в Русия.

Икономическата политика не може да благоприятства стопанския растеж, когато се провежда от сили, които не желаят да се отдалечат от предишната система на държавен монополизъм в икономиката.

Страните от Източния блок не започнаха от самата „нула“ политическите и стопанските промени. Наследството от миналото тежеше върху хода на стопанските реформи. Ситуацията в бившите социалистически страни беше много по-трудна, отколкото в Западна Германия през 1948 г., Южна Корея и Тайван през 50-те години, Испания и Латинска Америка в края на 70-те и началото на 80-те години. Капитализмът в страните от Централна и Източна Европа беше унищожен напълно от социализма – нямаше нито истински банки, нито истински борси, нито данъчни и митнически структури, а собствеността бе почти изцяло одържавена. Основна черта на „унищожения капитализъм“ според Балцерович е на **първо място** фактът, че **ДЪРЖАВАТА ВЗЕМА ПЕЧАЛБАТА НА ЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ И Я РАЗДАВА НА ДРУГИ**, за да компенсира техните загуби и да поддържа изкуствено ниски цени. И **вторият** акт на преразпределение се осъществяваше от социалистическата държава чрез безплатните отпуски, санаториуми, здравеопазване и обучение, които бяха много по-разточителни, отколкото в най-развитите западни страни. Слабата социалистическа икономика се огъна напълно от тяхната тежест. **Третата черта** на социалистическата „социална държава“ бяха опашките и дефицитът, а **четвъртата** – изкуственото стопанско интегриране със Советската икономическа система и нарочната изолация от свободния западен пазар. **Високото образователно равнище** на хората от Източния блок е благоприятен фактор който дава възможност да бъде наваксано изоставането.

Известно е, че дори успешните икономически промени предизвикват известно недоволство, както се случи в източните германски области. „Завистта и акцентирането в медиите върху отрицателните явления намали популярността на реформаторите и на техните партии“, подчертава Балцерович в отговор на въпроса защо левицата спечели изборите в Полша през 1993 г. И докато при комунистическия режим контролираните медии се занимаваха с пропагандиране на „успехите“, в етапа на икономическите реформи те акцентираха своята стратегия върху неуспехите и грешките.

Въпреки връщането на бившите комунисти на власт, реформите в Полша преминаха успешно. Според Международната организация за определяне на рейтинга на държавите по платежоспособността им, известна под наименованието „Мудис“, Полша е вече между страните, на които може да се оказва доверие при инвестиране. Страната измина тежък път, докато завоюва това признание. През 1994 г., в края на петата година от икономическата реформа, производителността на труда в промишления отрасъл нарасна със 17%, брутният вътрешен продукт – с 5%, а износьт – с 22%. Пазарните реформи продължиха и след идването на комунистическите наследници.

Икономическата реформа в Полша според международния доклад на Варшавския икономически институт по световна икономика „WERI“.

Подробен преглед на полската икономика през 1994 г. и началото на 1995 г. е направен в доклада на WERI. Статистическата информация и анализът са представени в контекста на развитието на икономиката в предходните години. В началото на годината (1995 г.) в Полша се проведе обмяна на парите. Сега една полска злота се равнява на 10 000 стари злоти. Следователно, когато данните се отнасят за 1994 г. и преди това, паричните стойности са представени в стари злоти, а данните за 1995 г. са в нови злоти.

Новата икономическа политика, започната от правителството на „Солидарност“ преди 5 години, беше продължена от лявата коалиция, дошла на власт през есента на 1993 г. Правителството на левията се придържахме в основни линии към принципите на реформата и благодарение на това беше засилен икономическият растеж посредством програма за стимулиране на инвестициите и експорта. Добрите резултати за 1994 г. са постигнати чрез осъществяване на приватизация и демонополизация, активизирали инициативата и улеснили адаптацията на икономическите субекти към пазарните отношения.

Варшавският икономически институт по световна икономика отчита за 1994 г. 5 процента нарастване на БВП на глава от населението, висока степен на нарастване на промишленото производство и производителността на труда, увеличаване на печалбата, увеличаване конкурентноспособността на цените на експорта, нарастване обема на експорта, подобрене на платежния баланс на страната, подчертано нарастване на инвестициите, спад на безработицата, реална оценка на злотата в резултат на нарасналия обмен на валута и на валутния резерв, бавен, но безспорен спад на инфлацията.

(По време на посещението на президента на Полша Лех Валенса в България имах удоволствието да поговоря с българския посланик във Варшава, моя добър приятел и бивш колега-депутат Яни Милчаков. „Тошо, ако постигнем това, което постигна Полша за 5 години, можем с теб спокойно да се оттеглим от политиката“, каза с уважение за постиженията на полската реформа посланик Милчаков. После цяла нощ в родния си град Шумен разказва за Варшава и за Полша.)

Докладът на WERI сочи и редица отрицателни тенденции: недовършената реформа в сферата на социалното осигуряване, забавянето на приватизацията, приетата под натиска на коалиционния партньор на бившите комунисти, Полската селска партия, протекционистка политика по отношение на неефективните и неконкурентноспособни ферми и т.н.

Опозицията обвини кабинета и Полската селска партия в опити за спиране на реформата. Но от друга страна правителството успя да се справи със стачките, водени от „Солидарност“, с цената на някои отстъпки. Изследователите сочат като *главна причина за намаляване войнствеността на наемните работници променената структура на икономиката*: По-голяма част от заетите сега вече работят в частни фирми, където синдикатите нямат никакво влияние. Но дори и работещите в държавния сектор осъзнават, че сигурността на работното им място вече е поставена в зависимост от стабилността на фирмата и се страхуват да рискуват, още повече, че техният профсъюз „Солидарност“ е достатъчно отслабен. Чувствително нараснаха заплатите в промишления сектор, а самата пазарна реформа и строгата финансова дисциплина зачеркнаха универсалния принцип от близкото минало да се плаща заплата и за времето, което не е отработено.

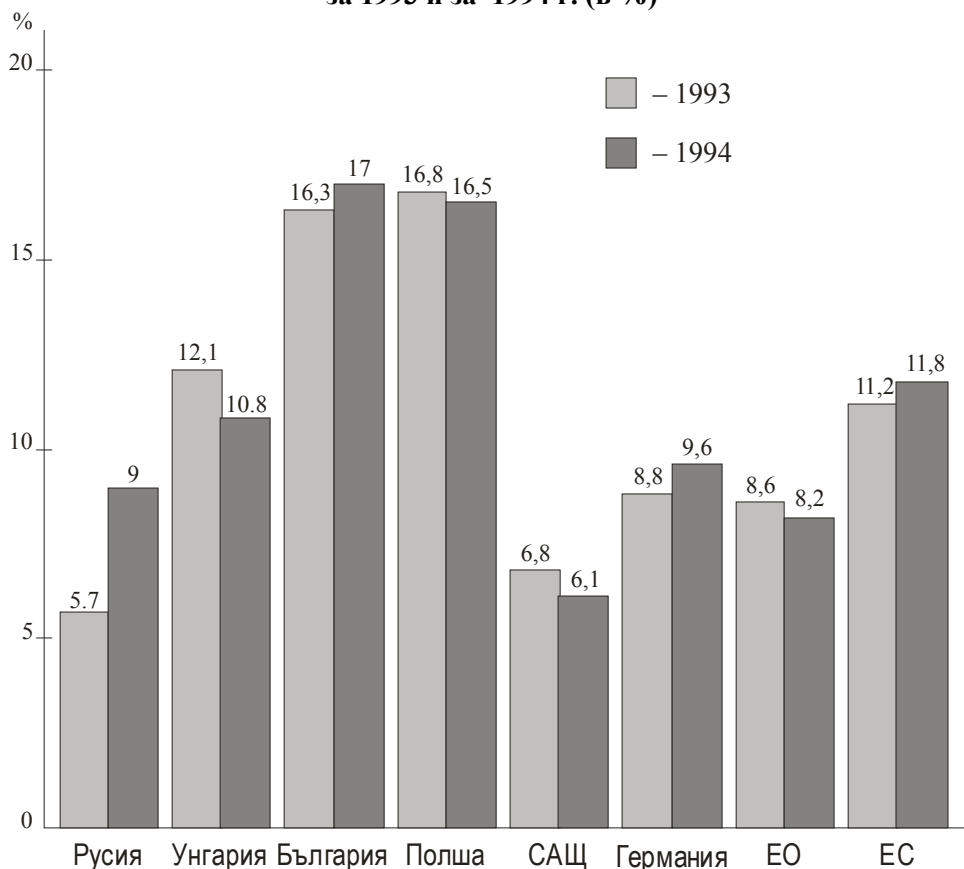
Безработицата в Полша.

По данни на Световната банка най-висока е безработицата спрямо предходната 1992 г. в България и Полша. От бившите социалистически държави с най-нисък процент на незааетост е Чехия, а от западните САЩ.

Полската икономика е хиперинфлационна и в голяма стагнация още през 1989 г. Резултатите от пазарната реформа се усещат най-бавно в сферата на заетостта. В началото на 1995 г. започна намаляване на ръста на безработицата и благоприятната тенденция ще се запази.

Диаграма №1

**Ръст на безработицата в осем (групи) страни
за 1993 и за 1994 г. (в %)**

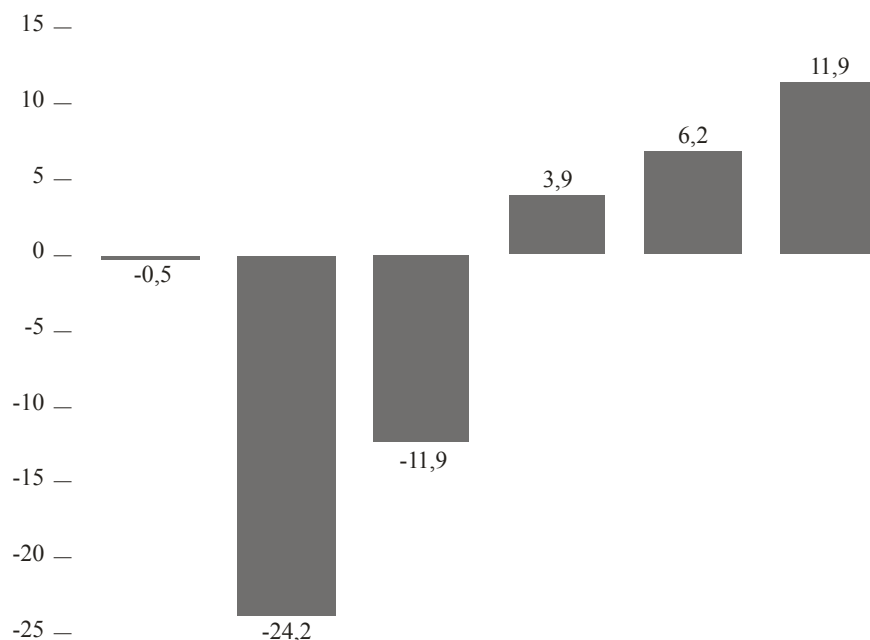
През 1993 г. икономическият растеж беше резултат от оживлението в основните сектори на икономиката без селското стопанство и транспорта. През 1994 г. се забеляза положително раздвижване и ръст в *промишлеността*, комуникациите и търговията.

Оживлението и растежът в промишлената сфера – главни двигатели на общия икономически растеж.

Главният фактор за общото подобрение в икономиката беше нарастването на **промишленото производство**, което достигна 11,9%. Но тъй като неговото тегло по отношение на БВП е от порядъка на 40%, отличните резултати от сектора имат най-голямо влияние върху състоянието на цялата икономика.

Диаграма №2

**Промишлена продукция в Полша
за 1989-1994 г. в % от предходната 1988 г.**

По време на (р)еволуционната 1989 г. производството в Полша е спаднало с половин процент в сравнение с 1988 г.

Най-голям е спадът по време на шоковата за икономиката и пазара 1990 г. Нещата започват да се подобряват още през следващата година, а от 1992 г. нататък полската икономика тръгва безспорно нагоре. Нарастването за 1994 г. от 11,9% е в повече с 5,7 от предходната 1993 г. и е постигнато при по-ниско ниво на безработицата, при увеличена с 14% производителност на труда.

Подобрени показатели на външната търговия.

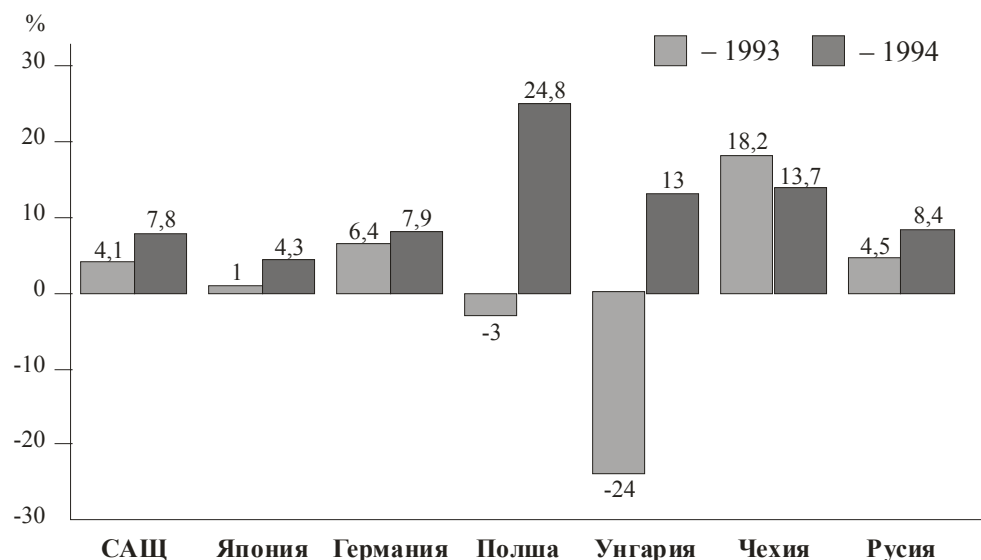
Намалената вътрешна консумация беше компенсирана от износа и от капиталните вложения за инвестиции. Увеличаването на продажбите на промишлени стоки стана възможно в резултат на: 1) Разширеното търсене на вътрешни инвестиции. 2) Повишеното търсене на външния пазар. През 1994 г. покупките на машини и транспортни съоръжения нараснаха с 14%.

Нарасналото търсене на външния пазар се обяснява с отбелязания подем на Западните страни, а ръстът на полската икономика се дължи преди всичко на по-големия експорт, при високо ниво на промишлените стоки.

Повиши се броят на чужденците, които влизаха в страната, за да пазаруват с полски стоки. Общата стойност на покупките около граничните райони е 4 милиарда ДЕМ.

Диаграма №3

**Ръст на износа
от седем страни за 1993 и 1994 г. в % спрямо 1992 г.**

Според експертите на Световната банка най-голям ръст на износа за 1994 г. са регистрирали Унгария и Полша. Прави впечатление, че и двете страни имат значително намаление на експорта през 1993 г.

Условия за външна търговия (към 1.1.1995 г.):

Мита

Има вносни мита за повечето от стоките. Средната вносна ставка е от 15 до 20 процента. Няма износни мита.

Търговски облекчения

Има безмитен внос на основни средства за производство за чуждестранните предприятия. Съществуват безмитни зони с разрешение за безмитен внос и износ.

Търговски утежнения

Има ограничително мито (вносна такса) от 6% за всички стоки (също и за освободените от мито и за тези с намалено мито) до края на 1994 г., което може да бъде продължено. Изисква се специално разрешение за внос на горива, алкохол, тютюн и други стоки.

Монетарна, ценова и валутна политика.

За главна стратегическа цел на монетарната политика през 1994 г. е обявено: а) намаляване на инфлацията; б) засилване ръста на промишлеността.

Тези две цели изискваха приток на свежи пари на ниво, гарантиращо спадане на инфлацията и стабилни постижения в промишленото производство. Според предвижданията инфлацията трябваше да падне от 33 на 23%, а БВП да се увеличи с 4,5%. Паричният (валутният) резерв трябваше да достигне с едно повишение от 155 трилиона злоти 709 трилиона злоти в края на 1994 г.

Таблица №2

Ръст на brutния вътрешен продукт (БВП), инфлацията и валутния резерв за 1993-1994 година (в %)

Година	Ръст на БВП	Ръст на инфл.	Валутен рез. действителен	Валутен рез. прогнозиран
--------	-------------	---------------	---------------------------	--------------------------

1992	1,5	44,3	56,6	45,2
1993	4,0	35,3	34,8	37,0
1994	5,0	29,7	39,3	27,9

Данните, представени в таблица №2 от Варшавския икономически институт по световна икономика сочат, че не всички поставени от правителството цели са достигнати, но за това пък БВП е нараствал с 0,5 в повече от предвиденото. Бюджетният дефицит беше финансиран според закона за бюджета, чуждите активи в банковата система показаха остатък от 371,05 трилиона злоти в края на октомври 1994 г. и се увеличиха със 101,32 трилиона злоти в началото на 1995 г. вместо предвиденото намаление.

Банкова система.

Полската банкова система се състои от:

Националната банка на Полша (NBP), която е Централна банка на страната, девет големи търговски банки, които са разклонения на Централната банка, появили се през 1989 г., шест големи специализирани банки, повече от 1 600 малки кооперативни банки и 70 новоучредени търговски банки, по-голяма част от които са частни, а някои от тях – с чуждестранно участие.

През периода 1990-1991 г. полските банки се умножиха, както стана това в повечето бивши социалистически страни, с цел заемане на икономически позиции от страна на бившата номенклатура:

През 1989 г. банките бяха по-малко от 20, включително и малките кооперативни банки. До края на 1991 г. те надхвърлиха 100. През 1992 г. Националната банка поиска „възстановителни програми“ от страна на няколко изпаднали в затруднение финансови институции. 1992 г. беше belastана с **първите фалити** в банковия сектор след Втората световна война, а през 1993 и 1994 г. продължи процесът на консолидация. В 1994 г. е преустановена дейността на 12 търговски и на 43 кооперативни банки, или пък много от малките банки, по нареждане на Централната банка, се вляха в по-големи финансови институции. Голяма е заслугата на Централната банка за успешната консолидация. През 1994 г. „консолидация“ бе кодова дума в полската банкова сфера.

Стратегия, приложена при консолидацията на банките:

1) Съставяне на проекти за учредяване на холдингови структури за специално подбрани по определени критерии групи от банки.

2) Осъществяване на сливания на банкови институции.

3) Взаимно прехвърляне и притежаване на пакети от акции между големите банки (Kredyt Bank и Bank Kredytowy подписаха споразумение за придобиване на 25% от акциите на всяка една).

4) Сключване на кооперативни споразумения за координиране на финансовата политика между банки, на които предстои бъдещо сливане.

5) Отпращане на покани към чуждестранни банки да станат стратегически инвеститори (в повечето случаи става дума за участие под 50%):

а) Обединена ирландска банка (Allied Irish Bank PLC – AIB) става стратегически инвеститор във Wielkopolski Bank Kredytowy (WBK) в Познан (първата държавна банка, станала частна през 1993 г.)

б) в края на 1994 г. AIB подписва ново издание на акции на WBK и обявява намерение да закупи част от акциите на EBRD, която държи 28,5% холдинг.

в) Commerzbank си осигурява около 3 милиона акции в Bank Pozwoju Eksportu и по този начин получава 21 % от капитала в акции;

6) Полският банков сектор стана привлекателен за западните инвеститори. Отличните резултати от съвместната дейност на краковската Bank Przemyslowo Handlowy и британската застрахователна компания Commercial Union дадоха повод за първия пробив.

Възможността наличните банкови клонове да се използват като база за разширяване на застрахователната мрежа на изток накара някои западни банки да преосмислят решенията си.

Полското правителство обяви решението на холандската JNG Bank да закупи 25% от акциите на силезийската Bank Slaski(BS). В края на финансовата 1992 г. активите на BS са в размер на 1837 млн. щ. долара, а чистата печалба е 40 млн. щ. долара при възвращаемост на активите 2,17%. JNG заплати за закупения дял 56,5 млн. щ. долара по обявената при публичната подписка цена от 25 щ. долара за акция. Според Ив Фортен – управител на Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) във Варшава тази цена е отражение на бума на варшавския фондов пазар. Предложението на правителството за приватизация на Bank Slaski на борсата е довело до записването на акции, чийто брой надвишава неколкостранно броя на обявените. Затова правителството оттегли първоначално обявения блок от 100 акции и на всеки инвеститор се паднаха не повече от четири акции. Сделката вдигна невероятно високо индекса на варшавската фондова борса.

В началото на 1995 година Полското правителство продаде за 14 млн. щ. долара на ЕБВР 28,5% от акциите на Wielkopolski Bank Wredytowy. Операцията е критикувана за ниската цена. Следващият етап на банковата приватизация в Полша бе обявен за пролетта. Тя започна с приватизацията на BPH. Възможен купувач е Swiss Bank Corporation. На BPH бе даден срок от правителството до 31 март. т.г. да оцени пасивите си по лошите кредити. Следващите обекти на приватизацията още не са обявени. Вероятно е след приватизацията на BPH правителството да направи преглед на действията си. Очаква се, че след приключване на преговорите с кредиторите от Лондонския клуб за условията за изплащане на полския външен дълг, приватизацията на полските банки ще се активизира и западното участие в нея ще бъде по-мощно. (По „Euromoney“)

Тенденцията към окрупняване и консолидиране е реакция на влошаването на качествените финансови показатели на полската банкова система и са един вид подготовка за постигане на конкурентоспособност по отношение на чуждестранните банкови институции, които навлизат в страната. Консолидацията е важна стъпка по пътя на Полша към Европейската общност.

За провеждане на приватизацията в Полша разчитат на преките чужди инвестиции, а не на масовия модел.

През април 1993 г. депутатите от Партията на демократичната левица (бившите комунисти) подкрепиха приемането на Закона за масовата приватизация, отхвърлен от депутатите от т. нар. селска „Солидарност“. Това гласуване спаси десния кабинет на Хана Сухоцка, който все пак падна след известно време.

Днес Партията на демократичната левица е на власт в коалиция със сателитната на бившите комунисти Полска селска партия. Масовата приватизация стана повод за някои съществени разногласия между коалиционните партньори. Но страната продължава да бъде привлекателна за чуждите инвеститори.

Таблица №3

Подреждане на страните от Централна Източна Европа и от Източна Европа според тяхната привлекателност за преки чужди инвестиции

общо:	наименование	място	място	място	място	място	място	места
място	Страна	Възможнос-	Полит.	Кредитен	Местна	Стабил-	Инфра-	Общо
№	(група стр.)	ти за бизнес	риск.	рейтинг	иконом.	ност	структура	точки

на бизнеса								
1.	Чехия	2	1	1	3	1	2	10
2.	Полша	1	2	2	3	2	2	12
3.	Унгария	3	2	2	3	2	2	14
4.	Словения	4	2	2	3	2	2	15
5.	Балтийски стр.	4	2	3	3	2	3	17
6.	България	3	3	4	3	3	3	19
7.	Словакия	4	3	3	4	3	3	20
8.	Румъния	3	4	4	3	3	4	21
9.	Русия	2	5	4	4	5	4	24
10.	Албания	4	4	4	4	4	4	24

Подреждането е извършено през месец ноември 1994 г. от известната консултантска агенция „ERNST & YONG“.

Рамкови условия за чужди инвестиции към 1 януари 1995 г.

Базисни условия

В страната е възможно придобиване на 100% собственост върху акции и дялове на отделни компании, като единственото ограничение съществува при приватизацията, когато се оставят дялове за работниците. При акционерните дружества (АД) се изисква минимален капитал от 1 милиард злоти. При дружества с ограничена отговорност (ООД) минималният изискуем от закона капитал е 40 милиона злоти. Регистрацията на дружества с капитал над 250 милиона злоти подлежи на обнародване.

Обикновено не се изисква никакво разрешение за чуждестранна инвестиция, освен ако предметът на дейност не включва: изграждане и експлоатация на морски пристанища, летища; търговия с недвижими имоти, военна индустрия, търговия на едро с потребителски стоки, правни съвети.

Процедурата по учредяване на предприятие в Полша може да се определи като бърза и безпроблемна

Данъчно облагане

Данък печалба: 40%

ДОД: прогресивно нарастваща ставка по скала от 21% до 45%.

Данък върху дивидентите – ако няма споразумение за избягване на двойното данъчно облагане (СИДДО): 20%.

ДДС: нормална ставка 22%, преференциални ставки 7% или 0%.

Облекчения

Съществуват данъчни облекчения при инвестиции (свързани с определени условия, между които и минимална рентабилност на приходите), като по правило те са до 25% от облагаемия доход. При дейности, свързани с износ, тези облекчения достигат до 50%. Данъчното законодателство позволява с отчетената загуба предприятията да намалят своята облагаема печалба за срок от 3 години.

Придобиване на недвижимо имущество

Възможно е придобиването на земя (на практика без използваемите селскостопански площи), за което е необходимо съгласието на вътрешното министерство.

Трансфер на печалба

Законите позволяват свободен трансфер на печалба и капитал. Обменът на печалбата от злоти в конвертируема валута е безпроблемен. Възможно е воденето на валутни сметки.

Политически и икономически рейтинг (от 4 до 10 т.)

I. Класиране:	1.	2.	3.	4.
№ Политически и икономически условия	Полша	Чехия	Унгария	Словакия
1. Икономически растеж	7	5	5	5
2. Икономически условия	5	8	4	7
3. Политическа стабилност	6	6	6	4
4. Социална стабилност	6	6	6	5
5. Условия за бизнес	6	7	8	5
6. Данъчна система	6	6	7	6
7. Банкова система	6	7	7	6
8. Развитие на капиталовия пазар	7	6	5	4

Таблица №4 (продължение)

I. Класиране:	1.	2.	3.	4.
№ Политически и икономически условия	Полша	Чехия	Унгария	Словакия
9. Развитие на частния сектор	7	6	5	4
10. Развитие на системата за обмен на валута	8	5	6	5
11. Развитие на пазара за раб. сила	5	7	5	6
12. Система на цените и заплатите	7	5	6	5
13. Система на външната търговия	7	6	6	5
14. Законова среда (Правна уредба)	6	5	6	5
15. Достъп до информация	7	6	7	6
16. Минимален риск за инвестиции	5	7	6	5
17. Защита на конкуренцията	10	5	4	5
18. Засилване на конкуренцията	7	5	6	6
II. Всичко:	118	108	105	94

Изследването е направено от Варшавския икономически институт по световна икономика. На първо място е класирана полската политическа и икономическа система. Най-добрите оценки на Полша са по отношение защитата на конкуренцията (10), валутната система (8), Икономическия растеж (7), развитието на капиталов пазар, частния сектор, системата на цените и заплатите, външната търговия, достъпа до информация – също 7 точки.

Чехия е отличена с 8 точки за отличните си икономически условия, а Унгария за добрите условия за развиване на бизнес.

Забелязва се известно разминаване на оценките в таблица № 4 с оценките на страните в таблица № 3.

*

В Полша и в Западна Европа руското акционерно дружество „Газпром“ би желало да монополизира доставките на природен газ.

Първоначалният проект носеше всички белези на съветския имперски стил. По-късно между правителствата на Полша и Русия беше подписан протокол и това стана едва, след продължителни преговори за преодоляване на политическите разногласия. В началото на 1995 г. премиерът Пав-

лак, оглавяващ левия кабинет във Варшава и Черномирдин – руският премиер, се спогодиха за строителство на магистралния газопровод Ямал – Западна Европа. За реализацията на проекта на полска територия (665 км) бе създадено смесено полско-руско предприятие „EUROPOL GAZ“. Доставките по новия газопровод трябва да започнат през 1997 г. (Русия се спогажда успешно с левите режими в Словакия, Румъния, България, Полша, Унгария.)

Спогодбата между Русия и Полша за снабдяване на Западна Европа от началото на 21-ви век с допълнителни количества природен газ беше наречена „сделката на века“. Общо трите предвидени за строителство газопровода ще са дълги 4 000 км и ще струват над 10 милиарда долара.

Те ще преминат през полска територия и ще тръгнат от Ямал за Европа.

В замяна на предоставената територия, Полша ще получи от 5 до 8 милиарда кубически метра газ годишно от Северно море.

Таблица №5

**График за изграждане на ямалските газопроводи
на територията на Полша**

Година	Дължина на газопроводите (в км)	
	Първо трасе	Второ трасе
1996 г.	456	—
1997 г.	209	—
1998 г.	—	58
1999 г.	—	304
2000 г.	—	268
2001 г.	—	35
2002 г.	—	—
Обща дължина:	665	665

Таблица №6

**Предвиждан график за доставки на ямалски природен газ
за Полша и Западна Европа (в млрд. куб. м годишно)**

Година	Общ обем	Транзит	За Полша
1996 г.	0.4	0.4	—
1997 г.	5.0	2.0	3
1998 г.	16.2	13.2	3
1999 г.	32.3	29.3	3
2000 г.	41.4	38.4	3
2001 г.	48.8	43.8	5
2002 г.	54.0	47.0	7
2003 г.	59.2	50.0	9
2004 г.	61.7	51.7	10
2005 г.	62.7	51.7	11
2010 г.	65.7	51.7	14

4. 4. Аграрна реформа

В Полша кооперативите заемаха само 5% от земята и собствениците имаха право да изтеглят и земята, и продукцията си в края на всяка селскостопанска година.

От всички бивши социалистически страни Полша е страната с най-различен път на развитие на селското стопанство. С указ от септември 1944 г. земята на криминални престъпници, предатели и земя, притежавана от немци по време на войната, е конфискувана, както и тази на едри земевладелци, надхвърляща 100 декара. По този начин 13 800 хектара земя е конфискувана и на нея са основани 788 000 ферми от 216 000 безимотни селяни, а също са раздадени парцели на повече от 570 000 селяни. Като цяло аграрната реформа по това време включва експроприация на близо половината земя и преразпределение на около една пета от нея. Към 1950 г. около 75% от селското население в Полша притежаваше между 50 и 500 декара земя.

По това време Полската обединена работническа партия (ПОРП) поощряваше създаването на кооперативи, особено на територията на върнатите в резултат на войната земи – в западната ѝ част. И макар че дялът на държавния сектор се увеличаваше, ентузиазмът на местните власти и хора към създаване на кооперации (дори с истинското съдържание на понятието, а не от типа колхоза) не беше голям. Неуспехът на колективизацията в тази страна в сравнение с другите бивши социалистически страни беше очевиден още в средата на 50-те години (вж. Таблица 7). След политическите събития от лятото на 1956 г. кооперативни форми на стопанисване останаха в районите, населявани преди от безимотни семейства, като Варшава, Катовице, Люблин, райони с по-благоприятни условия като Познан и др.

Таблица №7

**Структура на земята по форма на собственост
в следвоенна Полша (в %, общо = 100)**

Година	Частна	Държавна	Кооперативна
1946	93.2	6.8	—
1950	89.3	9.9	0.8
1955	77.3	13.5	9.2
1960	86.9	11.9	1.2
1965	85.0	13.3	1.7
1970	83.5	14.8	1.7
1975	79.0	18.1	2.9
1980	74.5	20.0	5.5
1987	75.5	20.5	4.0

Източник: Swain, N. (1994) Polish Agriculture Prior to System Change Centre for Central and Eastern Studies, University of Liverpool, WP, Rural Transition Series: No 27, p. 13

Социализацията на селското стопанство в Полша през 60-те години имаше известен прогрес в резултат на развитието на държавните стопанства и създаването на институция „Селскостопански кръгове“, която да подпомага развитието на частното фермерство. Друга институция беше Фондът за селскостопанско развитие. В началото на 70-те години са въведени някои изменения: преустановяване на задължителните доставки и стимулиране на договорните отношения, премахване ограниченията за продаване на земя и др. В средата на 70-те години обаче отново се приемат решения в полза на държавния сектор и в ущърб на частния. В резултат на възникналата криза и отрицателната реакция на населението след 1976 г. правителството премахва бариерите за продажба на земя от държавния фонд на частни земеделци. Само до 1979 г. тези продажби нарастват от 21 800 хектара на 113 000 хектара. Нараствайки числено, частните фермери започват по-усилено да отстояват позициите си, като изразителен акт в това отношение е искането им към правителството по време на

стачката, организирана от профсъюза „Солидарност“: конституционни гаранции на частното фермерство; свободен пазар на земята; реституция на земята, погрешно взета от селяните; право на наследяване на земята без спънки и др. Периодът след това беше характерен с политика на даване на конституционни гаранции на частния сектор и еднаквото му третиране с държавния и кооперативния сектор.

Влияние на политическите партии.

Този фактор е от съществено значение за характера на аграрните реформи в страните, защото, от една страна, те пряко участват в законодателството (държавното устройство) и, от друга страна, формират и променят общественото мнение, както и ръководят поведението на обществото в определени ситуации.

Между аграрните партии в Полша, тези, които имаха най-голямо влияние преди изборите, бяха: Полска селска партия „Миколайчиковска“ (PSL – М), основана през 1945 г., но после забранена и отново възстановена през 1988 г. и Полската селска партия „Солидарност“, основана през 1989 г., които после влязоха в коалиция; Полската селска партия (PSL), смятана за сателит на ПОРП през последните десетилетия и Независимата самоуправляваща се асоциация на индивидуалните селяни (NSZZ RI „S“). Освен това има Синдикат на индивидуалните селяни „Солидарност“, основан през 1981 г., Асоциация „Самозащита“ и др.

Програмите на партиите в Полша (150 регистрирани през 1992 г.) отразяват най-добре тяхната аграрна политика според отношението им към три основни въпроса:

- гарантирани цени в селското стопанство;
- кредити, субсидии и данъчни облекчения;
- инфраструктура.

По-значителните промени в резултат на аграрната реформа в Полша се изразяват в следното: ликвидиране на държавните стопанства, икономически колапс и закриване на някои кооперации; изменение на структурата на хората, които изкарват прехраната си в селското стопанство; неплатежоспособността на голям брой големи частни ферми; създаване на сдружения, даващи под аренда земя или машини на ликвидирани държавни стопанства.

По официални статистически данни намаля броят на частните ферми, но едновременно се наблюдава увеличение на броя на заетите в тях.

(По сп. „Икономика“)

Програма PHARE (ФАР).

През месец юли 1989 г. седемте най-развити индустриални страни в света и комисията на Европейския съюз решиха да окажат морална и материална помощ на поляците и унгарците в усилията им да извършат политически и икономически реформи в своите страни.

Програмата за помощ беше наименована PHARE (ФАР). Отначало беше предназначена само за подпомагане на Полша и Унгария. По-късно тя беше разширена и по отношение на Албания, България, Чехия, Естония, Латвия, Литва, Румъния, Словакия и Словения.

Главните форми на помощ са техническото съдействие и предаването на опит. За приоритетни са обявени: селското стопанство, промишлеността, енергетиката, финансовите услуги, приватизацията, поощрението на капиталните вложения, защитата на околната среда и подготовката на кадри.

Предпочитани са проекти, които обхващат цели сектори, а не отделни програми.

Бюджетът за програмата ФАР по години е както следва:

1990 г. – 500 милиона ЕКЮ; 1992 г. – 785 мил. ЕКЮ; 1993 г. – 1 милиард ЕКЮ.

По-късно са организирани регионални програми ФАР в областите на транспорта, телекомуникациите, ядрената безопасност, опазването на околната среда и др.

Голяма част от бюджета на програмата ФАР беше отделена за реструктуриране на селското стопанство в бившите социалистически страни.

По данни на ЕС най-много средства е получила Полша, а най-малко – Чехия.

**Средства от ФАР за реструктуриране на селското стопанство
(400,5 млн. еку за периода 1990–1994 г. по страни)**

Полша	167.5
Румъния	71.0
Унгария	68.5
България	51.0
Албания	30.0
Словакия	8.0
Чехия	4.5

*

Поляците отидоха далеч напред в реформата като националисти, които вярват в себе си и в Бога. И като съгледвачи на бъдещето за целия Източен блок.

„Като ги изпрати да съгледват Ханаанската земя, Мойсей им рече: Качете се по южната страна и изкачете се на върхата, та вижте каква е земята... И бъдете смели, и донесете от плодовете на земята...“

(Библията, Числа, глава 13)

Глава пета

УНГАРИЯ

Антисъветският национализъм консолидира по-голямата част от унгарците по пътя към успешна политическа и икономическа трансформация

Унгарският национализъм бе национализмът на една победена нация. Исторически погледнато още след поражението на Австро-Унгария в Първата световна война империята се разпада. Унгария придобива самостоятелност, но именно Унгария, Чехия и Словакия, като бивши страни от разпадналата се империя, се бяха приобщили вече към европейските културни ценности. Защото не е все едно дали дадена страна е била владяна от Виена, от Москва или от Истанбул.

В Унгария избухна и победи буржоазно-демократична революция на националистическа основа, която беше спекулативно използвана от болшевиките. Те обявиха страната за комунистическа съветска република, но не за дълго. След разгрома на комунистите новото правителство бе принудено да сключи през 1920 г. Трианонския договор. По това време за победена България е приготвен Ньойския договор, сполучливо наречен „диктат“. Със същото име унгарците наричат споразумението от Трианон. Победителите от Антантата са се ръководели, при определяне границите, от собствените си военно-стратегически интереси и цели. По тези причини една трета от унгарския етнос остава извън границите на унгарската държава, принудена да се откаже от близо 70% от бившата си територия.

Стремежът към обединяване на нацията в етническите ѝ граници продължава през всичкото време след 1920 година. Без да е фашистко, правителството на Хорти се присъединява към хитлеристкия пакт, в следствие на което, между 1938-1941 година, успява да върне на страната загубените през 1920 г. територии. Но през 1945 г. Унгария отново се оказва в лагера на победените народи. В 1947 г. Парижкият мирен договор определя отново несправедливите, според унгарците, граници от Трианон. Трагичната унгарска история ни дава повод да се спрем по-подробно на събитията, които предшестваха промените от 1989 г.

5.1. Политически сили в Унгария, парламентарна система, конституционна уредба и национални стремежи по време на комунистическата диктатура

През 1945 г. в Унгария се провеждат демократични избори, в които участват 6 партии. Представители на Съюзническата контролна комисия наблюдават изборите. Те са спечелени от Партията на дребните стопани, която получава 245 мандата в 386-местния унгарски парламент – Държавното събрание на Унгария, което до същата година е двукамарно. Състои се от Палата на представителите и от Горна палата.

Комунистическата партия спечелва само 70 места, които показват реалното ѝ влияние в страната. Но до 1949 г., когато се провеждат следващите избори, благодарение на окупаторската роля на Съветския съюз, в Унгария оцеляват само две партии – опозиционни на поддържаната от Москва комунистическа партия. Още през 1946 г. комунистите обявяват Унгария за република. С помощта на СССР се въвежда еднопартийна болшевишка диктатура. Със заплахи и машинации комунисти-

ческата партия заграбва властта. Избраното през май 1949 г. Държавно събрание приема за три месеца Конституцията на „народната република“. Тя е по съветски образец. В основата на държавната власт е заложена „диктатурата на пролетариата“. Като главна цел е записано строителството на социализма. Парламентът има вече формална роля. Единствена държавна партия става Унгарската партия на трудещите си (УПТ), преименувана по-късно в Унгарска социалистическа работническа партия (УСРП).

Наложената еднопартийна комунистическа система влиза в остро противоречие с дълголетните унгарски парламентарни традиции. Съветската диктатура се посреща като ново историческо наказание, по-жестоко от Трианонския диктат.

Непоносимостта на сталинисткия модел уеднаквява съдбите на нациите в периферната европейска зона. Еднаква е съдбата на спечелилите войната чехи с тая на победените унгарци. Унгарският историк проф. Домокош Кошари синтезира проблема така: „Ние бяхме дамгосани като нация, която трябва да понесе колективно наказание. Така че ние не можехме да храним никакви илюзии...“ Какви са фактите? Първо в политическия живот – Унгария е страна, окупирана от съветските войски. Във всички международни споразумения се казва, че попада в зоната на съветските интереси. До сключването на Парижкия мирен договор през февруари 1947 г. страната фактически напълно загубва своя национален суверенитет. Най-висшата власт се представлява от Съюзническата контролна комисия. В нея представителите на Великобритания и Съединените щати предоставят на съветските си колеги-окупатори негласно правата да решават всички важни въпроси в Унгария по волята на Москва. (До сключването на договора обаче болшевиките не успяха да въведат сталинисткия модел на управление.)

Фактът, че в цяла Източна Европа се въведе еднотипен политически режим, показва, че след Парижкия мирен договор се налага волята на един и същ диригент, който управлява централизирано процесите.

1) В политическия живот това беше съпроводено от: а) ликвидиране на всички опозиционни на комунистическите партии; насилствено сливане на социалдемократическата с комунистическата партия, ликвидиране на всички автономни политически и неполитически организации на гражданското общество, градени от свободните унгарски граждани в продължение на десетилетия; б) ликвидиране на традиционната парламентарна и избирателна система; отнемане независимостта на съдебната система.

2) В икономическия живот: а) национализиране на едрата и дребна промишленост, което означава на практика ликвидиране на традиционното пазарно стопанство; б) въвеждане на строг петгодишен стопански план; в) насилствена колективизация на земята чрез прилагане на физическа, политическа и икономическа принуда; г) въвеждане на купонна система за разпределение на стоките за масово потребление.

Политически и икономически причини за октомврийските събития в Унгария през 1956 г. и за последвалата ги вълна от антисъветски национализъм.

Изкуственият и насилствено наложен от Москва модел на управление предизвиква голяма политическа криза в Унгария през 1956 г. Народната съпротива е естествена реакция срещу подтискането на гражданските и човешките свободи. Народопсихологията на маджарите се характеризира с по-голямо свободолюбие от българската народопсихология. От тук започват големите разлики и в по-сетнешната историческа съдба на двата загубили Първата и Втората световна война народи. Унгарците имат историческото самочувствие на политически, материално и културно напреднал народ, който няма какво да научи от сталинистката диктатура. По тази причина социализмът като деспотичен модел не намира почва в обществото на Унгария. Участникът в антисъветското въстание, Бела Помогач, казва следното: „През 1956 г. населението на Будапеща и народът на Унгария се споиха в невероятно национално единство с цялото маджарство, което до тогава бе разделено от непреодолими граници. В резултат на Трианонския и по-късно на Парижкия мирен договор, както

и на московската тирания, Унгария не само бе раздробена и стотици хиляди унгарци бяха прогонени в емиграция, но бе разкъсано и духовното единство на маджарството. Затова 1956 е на всички унгарци.“ Унгарският национализъм на победената и раздробена нация се сля през 1956 година с антисъветския национализъм на маджарите.

Въстаници с китари нападаха съветските танкове, изпратени да потушат дискуссионния кипез, който бе обзел страната след идването на власт на комунистите-реформатори начело с Имре Наги. 160-хилядната съветска армия уби 1 800 и рани 5 000 унгарски патриоти. Страх обзе местната комунистическа номенклатура, която се противопоставяше на промените. Правителството бе принудено всекидневно да сменя членовете си. Въстанието прерасна в национално-освободителна борба въпреки съветските танкове. В борбата се наложи комунистите-реформатори да отстъпят лидерството на радикални унгарски патриоти, които нямаха комунистически произход. Още нестихнали сраженията и с помощта на предалия другарите си комунистически функционер, Янош Кадар, руснаците назначиха марионетното правителство на Кадар. Започнаха репресиите. Победи силата. Двадесет и шест хиляди граждани са изправени на съд. Двадесет и две хиляди са осъдени – четиритотин от тях на смърт. Удавена е в кръв жаждата на свободолюбивия народ за „трети, некомунистически път“ и за плуралистична демократична система. В Ленинград, в Словакия, в Трансилвания и в Източен Берлин са арестувани руснаци, словаци, германци и унгарци. В името на „социалистическия интернационализъм“ са произнесени смъртни присъди над някои подкрепили въстанието интелектуалци, жители на страни от Източния блок.

През 1958 г. реформаторът Имре Наги е обесен от съветските марионетки. Заедно с него екзекутират и министъра на отбраната, по време на въстанието, генерал Пал Малетер, упълномощен от законното правителство на Унгария да води преговорите на 3 ноември 1956 г. със съветските генерали за изтегляне на войските от територията на страната. По същото време Наги заяви, че Унгария излиза от Варшавския договор и се обявява за политически неутрална държава. В своите бележки, писани тогава, генерал Малетер разкрива намеренията на реформаторското правителство на Имре Наги:

„Преструктуриране на армията и полицията. Изграждане на вътрешен ред, спокойствие и сигурност. Извършване на действия от страна на правителството, необходими за обявяване на неутралитет.

Осигуряване на равенство за всички унгарски граждани пред закона. Предаване на заводите на работнически съвети.

Уреждане на въпроса за земята с ликвидиране на държавните и кооперативните земеделски стопанства и прекратяване по-нататъшното приемане на членове. Връщане на земята в размер на 20-25 холда на всеки, който би я обработвал самостоятелно.

Разрешаване на дребна промишлена дейност и търговия без наемен труд.

Уреждане на проблема със заплатите, намаление на цените.

Преразглеждане на търговските договори и сключване на нови.

Изграждане на международни културни връзки.“

Комунистическата върхушка на Съветския съюз и на другите страни от Източния блок начело със Сулов и Хрущов не се спряха пред кръв и разрушения, за да продължат своя лабораторен опит, който, по техните пресмятания, трябваше да доведе изостаналите народи до материалното и до духовното благополучие на комунизма. И понеже унгарците не повярваха в утопията, за да укрепят вратата им от Москва, изпратиха танковите дивизии.

Парадоксалното в случая е това, че в същото време на насилие и окупация американският философ Бертран Ръсел проповядваше на хората на Запад да се покоряват безропотно на по-силния. И западните демокрации не направиха нищо съществено, за да спрат агресора. Окупаторите нарекоха унгарските събития от 1956 г. „контрареволуция“. А унгарската интелигенция ги обяви за антисъветско народно въстание.

Радостта, ликуването, опиянението от свободата бяха отложени за повече от 30 години, но унгарците положили успешно изпит по родолюбие и познаха свободата. Днес бивши комунисти правят следните признания: „Трябва да се прави разлика между Унгария преди 1956 г. и след това. Ед-

на от тези разлики е, че новото ръководство (на Кадар) вече е наясно, че с интелигенцията трябва да се търсят начини за споразумение. И другата, че народът не може да бъде победен. **Като следствие от това** дойдоха различните икономически и политически реформи, благодарение на които хората заживяха с по-голямо самочувствие. Но по същество ядрото на нашия строй си остана същото.“ (Мария Ормош – от председателството на Унгарската социалистическа партия, част от стенограма от началото на 1990 г.)

Тази двойственост от една страна и отвореността към света от друга, ограниченията и полувободите, които съществуваха, това вечно теглене назад-напред доведе Унгария до по-бързото удряване на промените, отколкото в някои други страни от системата на социализма. Новите събития в края на осемдесетте години настъпиха в обстановка на отвореност към света. Моментът настъпи още през 1984 г., когато хората започнаха да показват стремеж към обновление, защото икономиката навлезе в „тупик“, а за всички стана ясно, че оттук нататък път няма.

Българите не последваха унгарците през 1956 г., нито чехите през 1968. Съвсем не е случайно разочарованието и мъката по изгубените шансове на българската реформа от 1989 г. Защото истинската радост е винаги изстраданата. Ликуването и успехите предстоят...

Янош Кадар управлява 33 години страната, като прави успешен опит за временно консолидиране на системата. Но даже и в условията на относителни икономически и политически свободи и „мека диктатура“ става ясно, че социализмът не може да бъде реформиран.

Оцелялата след период на репресии опозиция започна да призовава властите да върнат многопартийната система. След началото на тия призови разпадането на еднoпартийното диктаторско управление стана необратимо.

Опитите на Кадар да спаси системата на социализма чрез прилагане на незначителни реформи.

В началото на управлението на Кадар изборите се провеждат чрез издигането на кандидатите на Унгарската социалистическа работническа партия в закрити еднoпартийни листи, обезпечаващи пълната власт на унгарските комунисти. Всъщност изборите са една чиста формалност, имитация на политически свободи пред западния свят.

За да успокои недоволните комунистическата партия (УСРП) въведе алтернативното гласуване за няколко кандидата. Фактът, че след 1980 г. на избирателите се предлага (от управляващата партия) да избират измежду двама, посочени от нея кандидати, не променя съществено еднoпартийното управление.

5. 2. Политически пробив в полза на плурализма

Неоспорим факт е, че успехът на политическата реформа след 1989 г. се дължи до голяма степен на постепенно налаганите след 80-те години плурализъм и многопартийност. В резултат на икономическата и политическата отвореност на унгарското общество е ликвидирана успешно еднoпартийната система. На нейно място е възстановен многопартийният политически модел.

Янош Кадар не е вече генерален секретар на УСРП след проведената през май 1989 г. партийна конференция. След нея започва пълна смяна на ръководството на управляващата партия. Бързо се създават „алтернативни“ и опозиционни политически организации. Възстановени са традиционните за Унгария партии като Партията на дребните стопани и Социалдемократическата партия.

През 1988 г. възникват партии, които стават основа на влезлите след година в демократичния парламент политически организации. В същата година е изработен Закон за сдружаванията. До края на 1988-ма възникват още няколко партии, които все още не са юридически регистрирани. За разлика от другите неформални организации, те разполагат с маса от организирани членове, йерархически структури и програмни документи.

Още от партийната конференция се очертава разцепление между консервативните и реформаторските сили в управляващата Унгарска социалистическа работническа партия. През февруари 1989 г. ЦК на УСРП признава многопартийната система и прави преоценка на събитията от 1956 г. Имената на лидерите на новите политически организации стават известни през пролетта на 1989 г., когато започват преговорите между тях и управляващите на организираната унгарска „национална кръгла маса“. Препогребани са останките на мъчениците от 1956-та, а малко след това грандиозно събитие почива Янош Кадар.

Преюдициална конституционна и законова реформа. Сключване на споразумението от 18.09.1989 г.

Независим юридически форум прави рекапитулация на политическите преговори между УСРП и опозицията. Като трета страна са вкарани така наречените обществени (казионни) организации, сателитни на комунистическата партия. Постигнато е споразумение между тях, да бъдат внесени в парламента шест основополагащи законопроекта:

- 1) Закон за избиране на президент.
- 2) Закон за избиране на депутати в Държавното събрание.
- 3) Закон за дейността на партиите и за техните икономически основи.
- 4) Закон за Конституционния съд.
- 5) Закон за Държавната сметна палата.
- 6) Закон за изменения в конституцията.

На 19 октомври същата година е приет от парламента предложеният от юристите Закон за партиите. На 23 октомври 1989 г. Унгария отново е обявена за република, като от официалното наименование на страната е премахната думата „социалистическа“. Внесените изменения в конституцията определят въвеждането на институцията Конституционен съд. Регламентират свободата на сдруженията, събранията и правото на стачки.

Въпросите, свързани с по-нататъшната конституционна реформа са предоставени за решаване от Националната кръгла маса. В резултат от преговорите между Унгарската социалистическа работническа партия, опозицията и обществените организации се създава Закон № XXXI 1989 г., който представлява Закон за изменения на Конституцията. На практика се предлага една нова Конституция, която гарантира определена форма на парламентарно управление, политическо устройство и държавна структура. Основният закон осигурява на гражданите техните човешки права.

Комунистическото Държавно събрание приема всички съгласувани на Кръглата маса закони, допълнения и изменения на законодателни актове, включително и решението за провеждане на свободни парламентарни избори през пролетта на 1990 г.

Нови политически организации след 1988 г.

Унгарският демократичен форум (УДФ) е организиран като алтернативно на Унгарската социалистическа работническа партия движение на 3 септември 1988 г. в село Лакителек. Образоването на УДФ се предшества от важни събития: през септември 1987 г. част от антикомунистическата опозиция основава движение за организиране на форум, който да постигне национално съгласие. В съответствие с това УДФ се обявява за независимо духовно-политическо движение, което действа в рамките на конституцията. **Главна цел** на движението е създаване, на база на унгарските и европейските традиции и ценности, на свободна и демократична Унгария. Форумът определя себе си като партия на унгарското Възраждане, вярата и волята, бореца се за правата на човека, конституционна правова държава, политическа демокрация, плурализъм и търпимост. Програмата е приета на 12 март 1989 г. на Първото общоунгарско събрание на Унгарския демократичен форум. В огласената политическа декларация се казва, че целта на УДФ е: „Унгария да стане независима, демократична страна с европейска култура. Отечество на свободни, съзнателни и нравствени граж-

дани“. В самото начало УДФ е полупартийна организация, която издига решително националното знаме на Унгария. Приема в редовете си и хора, които са се покаяли за връзките си с номенклатурата.

На Второто общоунгарско събрание на УДФ през октомври 1989 г. са направени изменения в Устава. Взето е решение организацията да действа като партия. Но е подчертано, че това е една не-идеологическа и неkelasова партия. **Главни елементи в нейната ценностна ориентация са: Националният либерализъм, националните традиции и християндемократията.** В програмните документи на УДФ няма и помен от понятия като „гласност и преустройство“, водещи в първите документи на създадената от либералните комунисти българска опозиция. В съда Унгарският демократичен форум е регистриран на 11 декември 1989 г. като политическа партия (за разлика от аморфната българска организация СДС, инфилтрирана от комунистите и от техните агенти). През 1993 г. УДФ наброява 28 000 члена. **От 1989 г. до деня на своята кончина през 1993 г. председател на Унгарския демократичен форум е Йозеф Антал** – първият министър-председател на не-комунистическа Унгария.

Партията на Антал (от февруари 1994 г. председател става Лайош Фюр) е член на Европейския християндемократически съюз, на Европейския демократически съюз и на Международния демократически съюз. На проведените през 1990 г. избори за депутати в Държавното събрание УДФ спечелва 165 мандата, заема първо място и заедно с Независимата партия на дребните стопани (НПДС) и Християндемократическата народна партия (ХДНП) образува управляващата коалиция, която избира първото демократично правителство.

Ще се спрем по-подробно на седемгодишната история на УДФ, за да направим паралел със съдбата на аналогични партии и движения в България след 1989 г.

Управляващата коалиция около УДФ не остава единна. Напускат я или биват изключени от нея отделни депутати, които създават нови парламентарни групи и политически партии. През март 1991 г. десет члена от парламентарната група на УДФ–НПДС–ХДНП я напускат и сформират групата „Монопол“. Те защитават концепцията, че монополът трябва да бъде премахнат преди старта на приватизацията в икономиката на страната. През септември същата година е създадена платформата „Програма“, която отдава особено значение на програмата на най-мощната коалиционна партия в управляващата коалиция – Унгарския демократичен форум. Така в единната парламентарна група на мнозинството възниква фракция от 23 души, чиято цел е да защитават интересите на унгарците, живеещи зад граница. Година по-късно депутатът от десницата Ишван Чурка публикува своето въззвание за създаване на фонд „Унгарски път“. В него той заявява намерението да бъде подготвена Унгария за управление от зараждащата се средна класа в национален дух.

През месец май 1993 г. 28 депутати от УДФ организират национална политическа група „Унгарска истина“, която обявява за своя цел осъществяването на социално справедлива политика и елиминиране влиянието на факторите, които водят до намаляване на унгарската нация. През месец юни изключените депутати сформират, под ръководството на Чурка, самостоятелната парламентарна група „Унгарска истина“. От 165 депутати, влезли в Държавното събрание през 1990 г., във парламентарната фракция на УДФ след изборите през 1994 г. остават 38 души. Въпреки многобройните разцепления обаче партията управлява безкризисно и твърде успешно страната по време на целия 4-годишен мандат. УДФ осъществява заедно с коалиционните си партньори от НПДС и ХДНП качествена политическа и стопанска реформа, като успява да интегрира Унгария в европейските структури.

Привлекателната сила на УДФ за унгарските граждани се съдържаше в нейната патриотична и националистическа програма. Национализмът бе силният програмен заряд, който издържа в продължение на 4 години.

Независимата партия на дребните стопани, селскостопанските работници и граждани (НПДС). Това е партия, свързана с историята на Унгария. Основана е през октомври 1930 г. и представява в Държавното събрание интересите на унгарските селяни до 1948 г. Получава абсолютно мнозинство на изборите през 1945 г., но сформира коалиционно управление. Министър-председател, а по-късно и президент на Унгария става предложеният от НПДС Золтан Тилди. По време на

народното въстание през 1956 г. забранената в края на 40-те години партия е възстановена за времето на антисъветските боеве. Решение за нейното възстановяване е взето отново през август 1988 г. Съдебно е регистрирана през януари 1990 г.

НПДС е партия с християнска ценностна система. Обявява се за национална партия, която държи на народностните особености, националната култура, националната независимост и правата на човека. НПДС е партия на унгарската провинция и на унгарското село, застъпваща се за пълна частна собственост на селскостопанското производство. Основен елемент в нейната програма е искането да бъдат върнати на селяните отнетите след 31 декември 1947 г. земи.

Девизът на партията е „Бог – Отечество – Семейство“. През 1994 г. в нея членуват 64 000 патриоти-антикомунисти. От 1991 г. председател на НПДС е Йожеф Тордян. На изборите през 1990 г. получава 44 места в парламента. Влиза в правителствената коалиция заедно с УДФ и ХДНП, но скоро депутатите на НПДС са изключени от парламентарната група на управляващата коалиция. По решение на ръководството от февруари 1992 г. напускат лагера на управляващите и излизат в опозиция, но 35 нейни депутати продължават да подкрепят правителството на десницата. Колебливата политика на НПДС по отношение на икономическата реформа води до намаляване на реалното влияние в страната и в резултат от това на изборите през 1994 г. печели само 23 мандата.

Християндемократическата народна партия (ХДНП) е образувана през есента на 1944 г. През 1945 г. се преименува, а след 1949 г., в следствие от комунистическия терор, се саморазпуска. Подновява дейността си през септември 1989 г. Регистрирана е в съда през декември 1989 г.

Програмните цели на ХДНП са: осъществяване на социална справедливост на базата на християнската вяра и унгарското културно наследство. За най-голямо престъпление на комунистическия режим е обявена нравствената криза, в която той хвърли обществото. ХДНП не се счита за църковна партия, но се обявява за възстановяване на предишните права на католическата църква, за укрепване на частната собственост и за подобряване положението на пенсионерите, многодетните семейства и бедните. През 1993 г. има 26 000 члена. Председател на партията след 1990 г. е Ласло Шуриан. На парламентарните избори през 1990 г. има 21 депутати, а през 1994 г. – 22. Партията взема солидно участие в политическия живот на Унгария и се проявява като верен и надежден партньор на УДФ в период на тежки изпитания. Безспорни са нейните заслуги за успешните реформи в страната.

Съюзът на свободните демократи (ССД) е сформиран на 13 ноември 1988 г. от членовете на така наречената демократична опозиция, възникнала в началото на 80-те години в Унгария. ССД е политически наследник на организацията Мрежа за свободни инициативи, чрез която участниците в народното въстание от 1956 г. и дисидентстващата интелигенция изразяват своите възгледи, насочени срещу режима на Янош Кадар.

Като партия ССД е регистриран през януари 1990 г. Счита се за независима либерална партия на свободата и солидарността. Защищава правата на личността и се обявява за ограничаване властта на държавата. Привързана е към идеите на либерализма и социалдемократията.

Икономическата програма на ССД е ориентирана към съвременното рационално пазарно стопанство при наличието на плурализъм на формите на собственост и пазарна конкуренция. Партията защитава интересите на малцинствата както вътре в страната, така и зад граница. Обявява се за възстановяване на селското стопанство, за евтино и ефективно държавно управление, за създаване на нови работни места и за социална безопасност. За ликвидиране на бедността и корупцията.

В края на 1993 г. ССД има 32 000 члена. Председател на партията е Иван Петьо. За втори път след 1990 г. за президент на Унгария е избран предложеният от ССД и подкрепен през 1990 г. от десницата, а през 1995 г. от левицата, Арпад Гьонц. От 1993 г. съюзът на свободните демократи членува в Либералния интернационал, а от 1992 г. е наблюдател в Социалистическия интернационал.

През 1993 г. ССД сключва споразумение със Съюза на младите демократи (СМД – „ФИДЕС“) за периода до парламентарните избори през 1994 г. През 1990 г. ССД има 94 мандата. До 1992 г. 8 депутата напускат парламентарната група на ССД. На парламентарните избори през 1994 г. спечелва 69 места, като по този начин остава най-голямата опозиционна на социалистите партия в Дър-

жавното събрание на Унгария. На 24 юни 1994 г. ССД влиза в коалиция с Унгарската социалистическа партия, наследница на комунистическата и става управляваща партия. В кабинета на социалистите получава три министерски кресла – на вътрешните работи, на транспорта и на културата.

Съюзът на младите демократи (СМД) е основан от 37 студенти на 30 март 1988 г. Регистрира се като партия през февруари 1990 г. Намеренията на основателите са СМД („ФИДЕС“) да бъде противопоставен на Унгарския комунистически младежки съюз (УКМС) и да обедини активната, радикалната и стояща зад реформите част от унгарската младеж. СМД се откроява от другите опозиционни партии със своите либерални и същевременно доста радикални възгледи. ФИДЕС се обявява за неидеологизирано образование и за ускоряване на реформите при осигуряване на социална защита за младите хора.

През 1993 г. в СМД членуват 13 500 младежи. Известни ръководители на студентската партия са Габор Фодор, Клара Унгар и Петер Молнар. ФИДЕС членува в Либералния интернационал. На изборите през 1990 г. има 22, а през 1994 г. 20 депутата.

Изводи: Опозиционните на Унгарската социалистическа работническа партия организации, партии и движения имат здрави традиции в унгарското общество от годините преди и след Втората световна война, както и по време на антисъветското народно въстание от 1956 година. В началото на осемдесетте години опозиционните движения набират сили от средите на въстаниците и от кръговете на дисидентите-интелигенти. Опозиционните партии в Унгария не са организирани, както в България, по указание на КГБ. В платформата на нито една от тях не е залегнала тезата за подкрепа на съветските комунисти-реформатори („гласност и преустройство“), каквито внушения откриваме в платформите на българските политически движения, последователи на Горбачов.

Патриотичният национализъм и християндемократическите ценности се явяват обединяващи цели за голяма част от унгарското население. Въпреки честите разцепления в управляващата коалиция след 1990 г., причинени от тежестта на реформите и от различията по отношение на националистическите цели, унгарският народ даде достатъчно голям кредит на доверие на Унгарския демократичен форум и на коалиционните му партньори, за да доведат до край политическата и стопанската реформа.

Промени в политическия облик на Унгарската социалистическа работническа партия.

След 1988 г. управляващата УСРП навлиза в тежка криза. Очертава се разцепление между реформаторското и консервативното крило на партията. Наблюдават се трайни тенденции към отлив на членове. Имре Пожгай, реформатор от типа на Андрей Луканов, заявява по това време в интервю за радио „Свободна Европа“: „Затруднени са всички, които сега са членове на тази партия (УСРП). Общественото мнение гледа на нея като на загубила авторитет, управляваща по време на криза и донякъде причина за кризата...“

Активизирането на вътрешните реформатори в рамките на УСРП и възникването на опозицията предизвикват провеждането на извънредния конгрес на управляващата партия през октомври 1989 г. На конгреса по-голямата част от делегатите обявяват саморазпускането на комунистическата партия. Образува се нова, скъсала с принципите на болшеvizма и на демократическия централизъм, партия.

Унгарската социалистическа партия (УСП) не се счита за наследница и приемница на УСРП. Но тя не се отказва от партийното имущество. Новата партия обявява своя собствена програма и устав. В програмата е записано, че УСП защитава интересите на наемните работници, интелигенцията и дребните предприемачи. Партията ще се стреми да обедини националната идея със защитата на индивидуалните свободи на националните групи при равенство на всички нации. Подкрепя принципите на пазарната икономика и плурализма на собствеността.

През 1990 г. има само 33 депутати, а през 1994 г. – 209 при членска маса от 40 000 члена. От май 1990 г. председател на Унгарската социалистическа партия е бившият външен министър на со-

циалистическа Унгария, Дюла Хорн. Той е министър-председател на страната след изборите през 1994 г.

Старият елит и новият елит, трансформиран по метода на конверсията.

В края на 1989 г. Унгарският институт за изследване на общественото мнение (УИИОМ) обявява, че измежду 1000 анкетирани унгарски граждани най-голяма подкрепа е получил Унгарският демократичен форум (24), следван от Унгарската социалистическа партия (16), Съюзът на свободните демократи (12), Съюзът на младите демократи (8 точки) и др. Прави впечатление фактът, че още по времето, когато в България нямаше образувани никакви сериозни политически опозиционни партии, в Унгария новите политически елити в лицето на преименувалата се вече комунистическа партия, след саморазпускането си, **вече губят** битката за спечелване на обществената подкрепа от най-новите елити – добре ешелонирани в обществото опозиционни партии и движения.

Естествено УИИОМ е унгарският вариант на казионния български институт НЦИОМ, но все пак той е принуден от обществените интереси да лансира най-новите елити. Класирането между политиките води Золтан Кирай, следван от Миклош Немет и Дюла Хорн, който се изяви като най-дълголетен „стар-нов“ политик в най-новата унгарска история. В непосредствена близост до тях са най-новите елитни политици Иван Петьо, Лайош Фюр и Йожеф Антал.

В началото на 1990 г. по-голяма част от новия елит са делегати на учредителния конгрес на Унгарската социалистическа партия. Но бъдещите им позиции се оказват недостатъчно стабилни, за да удържат на силния политически натиск. Унгарското общество е недоволно както от стария комунистически елит, така и от неговите ученици и наследници, конвергирали в нов политически елит.

Действително новият (традиционен) елит започна радикалните промени след 1988 г. в Унгария, но чрез опозиционните партии още по-нов и сравнително добре подготвен елит се издигаше към предвършията на държавното управление с намерението да получи свой дял от властта. Опитът за подмяна на стария с нов (традиционен) елит в Унгария претърпя неуспех, поради голямата скорост, с която протекоха промените. Но неуспехът на номенклатурата бе само в политическата сфера. Защото лицата, които произлязоха от старата номенклатура, се ориентираха доста успешно към бизнеса и то предимно в банковото дело. В по-малка степен те сполучиха в Източна Германия и в Чехия. Най-пълнен бе техният успех в България и в Русия.

Повтори се добре познатото от историята явление – старата управляваща класа замени политическата си власт срещу икономическа.

Последици от конверсията.

Възможността за конверсия на стария елит в икономическа върхушка намали съпротивата на управляващите срещу издигането на най-новите групи в политиката. Така те (хората от новия традиционен елит) получиха чувство за сигурност в замяна на отнетите предишни привилегии. Но за съжаление замяната на власт срещу привилегията да печели, даде възможност на стария елит да пренесе в новите условия своите предишни неформални връзки и монополни взаимоотношения. Днес унгарският бизнес-елит е изцяло на страната на социалистите. Според социолога П. Толдеши „Ако новата унгарска буржоазия има партия, то това е партията на социалистите“.

Унгарските социалисти изчакаха търпеливо да настъпи подходящият момент – цели 5 години те дадоха политическо предимство на десните формации, които поеа негативните реакции на унгарците, за да осъществят непопулярните икономически промени.

Отношение на най-новия елит към трансформацията на старите елити.

Най-новият елит бе съсредоточен в петте опозиционни партии, които станаха през 1990 г. управляващи. Около Унгарския демократичен форум и Съюза на свободните демократи се групираха новите талантлив унгарски политици.

За елиминиране и отстраняване на стария елит най-радикална борба поведе ССД, поне що се отнася до политическото изтласкване на старата номенклатура от зоната на управлението. По отношение на икономическата трансформация ССД твърде късно и доста колебливо се противопостави на „спонтанната приватизация“, организирана от номенклатурата за самата себе си. Дори нещо повече – след политическото отстраняване на стария елит и на наследилия го нов традиционен елит, ССД предложи съдействието си на последния, в лицето на спечелилата през 1994 г. изборите УСП. В Унгария обясняват участието на депутати от ССД в социалистическото управление с факта, че някои от лидерите на Съюза на свободните демократи, макар и да са били дисиденти, произлизат от кръговете на бившата номенклатурна прослойка.

Унгарският демократичен форум бе по-умерен в борбата си срещу стария елит. Но той настъпваше по-твърдо срещу местната комунистическа олигархия и срещу дивата приватизация, защитавайки по-справедливата трансформация на собствеността.

В условията на предизборната кампания през 1990 г. новите елити радикализираха своите програмни намерения и цели. Под влияние на изискванията на гражданите те лишиха номенклатурата от политическата власт за продължителния период от 5 години.

5. 3. Политически причини за успешния петгодишен преход

На проведените през март 1990 г. избори за депутати в Държавното събрание унгарският народ даде властта в ръцете на християндемократическата коалиция начело с Унгарския демократичен форум. Въпреки неизбежните вътрешнокоалиционни конфликти и разцепления, въпреки скоропостижната кончина на обаятелния унгарски премиер Йожеф Антал, хвърлил в провеждането на реформите всичките си сили, демократичната коалиция изкара целия си мандат и преведе Унгария по тясната пътека от блатото на тоталитаризма, до просторите на свободата. Какво благоприятстваше това развитие?

Първо – добре ешелонираният десен политически спектър.

Преди изборната надпревара през 1990 г. бяха регистрирани 65 партии. Но само 12 от тях взеха участие. Четирипроцентовата бариера преодоляха 6. Те се включиха и в двата тура – на 25 март и на 8 април. Шестте партии са представители на трите основни политически идейни течения – християнско-консервативното (УДФ, НПДС, ХДНП), либералното (ССД, СМД) и претендиращата за социалдемократически позиции партия на бившите унгарски комунисти (УСП).

През 1990 г. в България дълбоко ешелониран бе само левият спектър.

Второ – избирателната система.

Наложена от силната опозиция избирателна система благоприятстваше нейните политически интереси. Беше избрана една типична смесена избирателна система. Изборите се проведоха в два тура, като 176 от всичките 386 места се избираха мажоритарно. 152 мандата – по областни листи, а 58 мандата – по остатъчни национални партийни листи. Така всеки избирател разполагаше с два гласа, единия от които можеше да даде за мажоритарен кандидат, а другия за кандидатите, посочени в териториалните партийни листи.

Опозицията успя да мобилизира привържениците си и спечели с голяма преднина изборите. Избирателната система работеше в полза на електората с по-висока обща и политическа култура и с по-обаятелни мажоритарни кандидати. Лидерите на демократичните формации имаха достатъчно време, за да наложат своите образи в съзнанието на избирателите, а техните партии ангажираха

електорат от достатъчно широк политически спектър – от националистически, християндемократически, либерални, съсловно-селски и младежки разцветки.

От 1990 г. и до днес българската антикомунистическа опозиция не разполага с партии от величината на УДФ, ССД, СМД или ХДНП. Съюзът на демократичните сили си остана една контролирана отвън организация, която постоянно изменяше на предизборните си обещания и разочароваше избирателите си. От 38% през 1990, когато СДС нямаше изявени лидери, при една смесена изборна система, резултатът на демократичните сили спадна през 1991 г. на 31%, за да достигне на парламентарните избори през 1994 г. 24%. Внушена отвън погрешна тактика и стратегия е регистрирането на СДС като коалиция-движение от неидентифицирани политически (фантомни) субекти. СДС трябваше да последва още през 1989-1990 г. примера на най-масовите опозиционни политически движения като Гражданския форум в Чехия и Унгарския демократичен форум в Унгария, които се регистрираха като монолитни и управляеми от собствения си електорат партии.

Трето – ефективна парламентарна дейност на десноцентристките политически субекти, въпреки разместванията и разцепленията.

В Държавното събрание с мандат от 1990 до 1994 година влизат депутати от 6 партии. За 4 години, след няколко разцепления, партиите стават 13 – всяка нова парламентарна група образува своя нова партия.

Таблица №1

**Движение на депутатите в Държавното събрание
на Унгария за периода 1990-1992 г.**

№ по ред	Парламентарни партии, Брой депутати по фракции и независими депутати	Брой депутати към 2 май 1990 г. вс. ман.	Брой депутати към 1 юли 1992 г.	1990/1992 (+);(-)	
1.	Унгарски демокр. форум (УДФ)	165	42.75	159	- 6
2.	Съюз на свободните демократи (ССД)	94	24.45	86	- 8
3.	Независимата партия на др. ст. (НПДС) в това число:	44	11.40	45	+ 1
а)	фракция, поддърж. правителството	—	—	35	—
б)	опозиционна на правит. фракция	—	—	10	—
4.	Унгарска социалист. партия (УСП)	33	8.55	32	- 1
5.	Съюз на младите демократи (СМД)	22	5.70	23	+ 1
6.	Християндемокр. народ. партия (ХДНП)	21	5.44	21	—
7.	Независими депутати	7	1.85	19	+ 12

Като общ резултат от разместванията десет депутати от НПДС отказват подкрепата си за промените, но дясното мнозинство остава.

С изключение на ХДНП и УСП всички останали парламентарни сили дават началото на нови политически формации: а) от УДФ се отделиха Партията на унгарската истина и живот, Партията

на унгарските интереси и Пазарната партия; б) след като напускат правителствената коалиция, части от Независимата партия на дребните стопани образуват нови 5 партии; в) някои от независимите депутати постъпват в/или образуват нови партии като Аграрния съюз, Националния демократичен съюз, Републиканската партия, Унгарската социалдемократическа партия, Партията на предприемачите и Партията на пенсионерите; г) увеличава се числото на независимите и нечленуващи в никакви формации депутати, които от 7, избрани през 1990 г., стават 19 през 1992 г.

Унгарските избиратели подсигуриха с гласовете си стабилно дясно управление, а политическите разцепления бяха на основата на тактически противоречия по отношение технологията на промените.

Четвърто – избраното от десноцентристката коалиция правителство на Йозеф Антал налага стабилно държавно управление при голяма обществена подкрепа.

След 1990 г. Унгария се управлява от коалиционни правителства. Този тип управление води до критични политически ситуации, в които се подлагат на изпитание професионалните умения на новите политически елити. Най-напред бившите опозиционери намериха нужния баланс помежду си и вътре в собствените си партии, за да осъществят в подходящия момент обществените и икономическите промени. Освен голяма политическа зрялост, новите управляващи успяха да покажат и способност да създават благоприятни обстоятелства за провеждане на тежките реформи: а) регистрираха най-масовата и най-добре структурирана организация на прехода – Унгарския демократичен форум като монолитна политическа партия с единно ръководство, с привлекателна програма и с голяма обществена подкрепа (42,75%); издигнаха на политическата сцена талантиливи и обаятелни водачи като министър-председателя Йозеф Антал; изготвиха и предложиха обширна програма за национално възвръщане, радикална политическа реформа и изграждане на социална пазарна икономика, без да скриват от избирателите предстоящите трудности и лишения; б) структурираха политическото пространство с мощни, национално-патриотически, християндемократически, либерални, селски и младежки партии, способни да съберат по-голямата част от желанията и предпочитанията на избирателите; ориентацията е толкова надясно, че комунистите и социалистите са напълно изолирани – парламентарната опозиция се състои от либерали (ССД); в) отстраниха трайно (за 5 години) стария и новия традиционен елит от зоната на държавното управление, като сведоха неговото обществено влияние до нищожните 8,5% (резултатът на УСР на парламентарните избори през 1990 г.); г) поради големия запас на сигурност, който унгарските избиратели предоставиха на първото демократично управление, реформаторите успяха да запазят нужното мнозинство в Държавното събрание за целия мандат от 4 години; д) Унгарският демократичен форум си осигури допълнителна подкрепа от страна на формално явяващия се опозиционен на мнозинството му Съюз на свободните демократи: Партията на министър-председателя Антал засили и стабилизира управлението си, като сключи писмено споразумение със ССД. Предмет на споразумението бе изборът на президент. УДФ се задължи да подкрепи кандидатурата на издигнатия от ССД писател-дисидент Арпад Гьонц и има заслуга за първото му избиране от парламента на 3 август 1990 г. От своя страна свободните демократи се съгласиха да поддържат с гласовете на 94-те си депутати всички закони и решения, свързани със смяната на политическата и стопанската система в Унгария, както и приемането на всички поправки на старата конституция, за които се изискваше квалифицирано мнозинство от 2/3. Споразумението между християндемократическата и либералната партия има по-широк смисъл от едно обикновено антикомунистическо сътрудничество. То изигра стабилизираща роля в трудния период на обществено-икономическа трансформация, като осигури на реформаторите абсолютно парламентарно мнозинство. Сключването му стана възможно поради близост на позициите, на които стояха УДФ и ССД, формирали се в съвместната им борба срещу унгарските комунисти и срещу техните наследници от унгарската социалистическа партия. Подобно споразумение не беше сключено между контролираните от тайните служби на комунистическата партия Съюз на демократичните сили и Движение за права и свободи. Така крехкото им мнозинство бе лесно разрушено в рамките на 36-то Народно събрание.

Според резултатите от едно изследване на Института за политически науки към Унгарската академия на науките, за двегодишния период, изминал от изборите през 1990 г. в Унгария са настъпили следните политически явления: 1) Силно са се изместили в „дясно“ позициите на християндемократическите партии УДФ и ХДНП, а особено силно на застъпващата се за най-радикални реформи НПДС. 2) Либералните формации ССД и СМД еволюират в обратната посока – те заемат постепенно центъра на политическия спектър. 3) Лявата УСП не променя своя характер и профил. (Партиите в България са с неизяснена политическа и икономическа идеология, еднообразни и аморфни. По тази причина пропагандата на бившите комунисти отрича категориите „ляво“ – „дясно“, като предпочита да говори за национално помирение и „загубване на координатната система“ – удобна теза за запазване единството на раздираната от вътрешни противоречия БСП и за нейното управление.)

Прогнозираното от левите социолози разцепление на Унгарския демократичен форум и на Независимата партия на дребните стопани през 1992 г. не се състоя. Но не се сбъднаха също така и предвижданията на десните политолози, че УДФ и неговите парламентарни партньори ще се възползват от вълната на икономическия подъем, който те осигуриха чрез самоотверженото си и талантиливо управление и че ще спечелят изборите през 1994 г.

От приливно-отливния „вълнов“ характер на политическите настроения в Унгария и в Полша се възползваха възкръсналите след петгодишно забвение бивши комунисти. Те експлоатираха успешно грешките на своите опоненти, умората на населението от тежките и мъчителни промени и своите номенклатурни връзки, за да трансформират предишните си политически позиции в икономически.

5. 4. Предпоставки за връщането на бившите унгарски комунисти на власт

Какви са обществените механизми, които върнаха на власт бившите комунисти чрез свободни избори?

Според професор Джефри Сакс левите партии – наследнички на бившите комунистически организации, печелят изборите в почти всички страни от Централна и Източна Европа не само защото преобразуванията са тежки и мъчителни и хората копнеят за сигурността на отминалите времена на социална обезпеченост. Елементът сигурност има голямо значение, но той не е единствен елемент на обществения механизъм, заработил в полза на левите управления.

На изборите в страните от бившия Източен блок не трябва да гледаме вече като на допитване за бъдещето на политическата демокрация и на свободната пазарна система, а като на избори, каквито се провеждат в Западна Европа и в Съединените щати – диктувани от интересите на новите политически и икономически групировки. На сцената излязоха вече новите и най-новите елити. Но левите партии печелят изборите не само, защото си осигуриха подкрепата на новия бизнес-елит, свързан с комунистическата партия. Те печелят и затова, защото тези, които разчитат преди всичко на щедростта на държавата, гледат на тях като на партии, които най-добре биха подобрили благосъстоянието им. Само част от избирателите на УСП са с леви убеждения, но броят на техните гласове е от най-голямо значение. Новите икономически елити и техните семейства помнят на кого дължат привилегированото си положение на пазара и в обществото и затова подкрепиха безрезервно бившите комунисти на изборите. Конфликтът между бедните и богатите поддръжници е неизбежен и предстои да се развихри в близко бъдеще, като разклати тяхното управление

Грешките на Унгарския демократичен форум и на ръководената от него коалиция допринесоха за социалистическата победа: а) бяха дадени на избирателите прекомерни и неизпълними обещания, които доведоха до недоверие и разочарование – най-голямото разочарование дойде от неумението на дясната коалиция да ограничи действията на комунистическия бизнес-елит; б) недостатъчният професионален опит на новите политици и липсата на обективна информация за реалното състояние на Унгария по време на тяхното управление ги принуждаваше да правят необмислени

импровизации и да вземат необосновани и погрешни решения; справедливо те бяха критикувани от страна на центристките партии ССД и СМД. Но от грешките им полза извлякоха най-вече социалистите; в) неумението да си служат с инструментите на тайните служби и полицията (като ги подчинят да работят за успеха на промените; трябва да се запомни, че по отношение на силовите структури реформаторите трябваше да наложат политиката си, а не да убеждават и приобщават; за съжаление същите грешки и неумения допусна в България по време на краткото си управление и коалицията СДС.); г) правителството на УДФ загуби много в борбата за подчиняване на медиите и в опитите си да бъдат сменени шефовете на националната радио- и телевизионна компания; (През пролетта на 1992 г. либералът-президент Арпад Гьонц блокира с упражненото си право на вето смяната на ръководителите на държавните електронни медии. Това открито противопоставяне на президента срещу правителството на десницата изостри отношенията между управляващата УДФ и подкрепящата я опозиционна партия ССД, отслаби се сключеното преди 2 години политическо споразумение. Конфликтът между реформаторите и унгарския президент-дисидент напомня разрива между президента Желев и правителството на СДС през август 1992 г. И в двата случая президент-дисиденти на комунистическите режими благоприятстваха с непредпазливото си популистско поведение връщането на бившите комунистически формации на власт. В България на помощ на Желев дойдоха структурите на тайните служби и силовите министерства.)

Грешките и конфликтите с президента доведоха до пропукване на управляващата коалиция около УДФ. През 1990 г. десницата имаше мнозинство от близо 60%. Присъединяването на 94-те гласа на ССД и 22-та на СМД в подкрепа на важни законопроекта, насочени срещу комунистическата система, усили допълнително влиянието на демократичната коалиция до значителните 80%. Към края на своя мандат мнозинството успя да запази малко повече от 50% от гласовете в Държавното събрание на Унгария, но те бяха напълно достатъчни да направи реформата успешна и необратима.

Проблемът с досиетата.

Горчива шега с десницата, в борбата ѝ за участие в следващия парламент през 1994 г., си направи непоследователността, проявена от нея по отношение на декомунизацията, лустрацията и разсекретяването на досиетата. Нерешителните действия на УДФ бяха от полза на новите традиционни елити.

Чак през март 1994 г., седмици преди разпускането на парламента, управляващата коалиция успя да прокара с мнозинство от 177 гласа (едва 45,85% от гласовете на всичките 386 депутати), при 12 души „против“ и 50 „въздържали се“ закон, наречен на името на секретния отдел в Унгарската милиция, който е вербувал доносници през последните десетилетия. Прилагането на Закон 3/3 1994 г. е свързано с проверка и разследване на определена категория граждани от специална парламентарна комисия, включващата трима съдии. На проверка подлежат членовете на Държавното събрание, министрите в кабинета, съдиите, прокурорите, висшите армейски и полицейски офицери, главните редактори на средствата за масова информация и ректорите на университетите, заподозрени, че са били агенти на тайната полиция или членове на военизираните доброволни отряди, взели участие в потушаването на антисъветското антикомунистическо въстание на унгарския народ през 1956 г.

Закон 3/3 1994 г. е насочен срещу агентите, но той не предвижда санкции, не отваря за сведения или за публикуване полицейските досиета, както в Германия. Нито лишава доносниците от правото да заемат обществена служба за срок от 5 или повече години, както разконспирираните агенти на тайната полиция в Чехия. Вместо това чрез закона се призовават само висшите служители, разобличени като информатори на отдел 3/3, да подадат оставка. (?) Фактически сътрудниците на политическата полиция са заплашени само от срама, ако откажат доброволно да подадат оставка, имената и делата им да бъдат оповестени чрез Държавен вестник и разпространени от националната информационна агенция МТИ. Закъснелият закон, с чисто морална сила, трябваше да бъде

приложен от средата на септември 1994 г., но дошлите през месец май на власт унгарски социалисти не пожелаха естествено да приложат неговите разпоредби.

Въпреки публичните признания на премиера-социалист Дюла Хорн, че се е бил в състава на доброволните милиционерски отряди срещу народните въстаници през 1956 г., той положи клетва като министър-председател на Унгария и моралният укор на Закон 3/3 1994 г. не успя да засегне изборния успех на УСП. Комисията изглежда никога, или поне докато социалистите са на власт, няма да се произнесе по отношение на законовите нарушения.

Кои са другите причини за изборния успех на Унгарската социалистическа партия?

а) умелата пропаганда на левицата, която успя да използва във вреда на реформаторските сили непопулярните мерки, които те проведеха в продължение на 4 години; б) подкрепата на по-голяма част от новите бизнесмени, които застанаха твърдо на страната на УСП; в) подкрепата на обеднените избиратели и социално слабите, безработните и пенсионерите, залъгани от голите обещания на левицата за облекчаване на тяхното положение, за разкриване на нови работни места и за спиране на рецесията и обедняването им.

В изборите участват 20 партии, а национални листи представят 15 от тях. При 5 процентова бариера за влизане в парламента, депутати излъчват дотогавашните 6 парламентарно представени партии, плюс Аграрният съюз и Либералният граждански съюз заедно с партията на предприемачите. Те вкарват по един депутат в Държавното събрание.

Таблица №2

Резултати от изборите за Държавно събрание на Унгария, проведени в два тура – на 8 и на 29 май 1994 г.

№ по ред	Партии	мажоритарно избрани кандидати:	териториално избрани кандидати:	по национални листи – получени мандати	мандати общо:	процент от 386 мандати	разлика 1994 – 1990 мандати
1.	УСП	149	53	7	209	54.14	+ 173
2.	ССД	16	28	25	69	17.88	- 25
3.	УДФ	5	18	15	38	9.84	- 127
4.	НПДС	1	14	11	26	6.74	- 18
5.	ХДНП	3	5	14	22	5.70	+ 1
6.	СМД	–	7	13	20	5.18	- 2
7.	Аграрен съюз	1	–	–	1	0.26	няма
8.	Общ кандидат	1	–	–	1	0.26	няма

1) На парламентарните избори през 1994 г. най-много мандати получава Унгарската социалистическа партия – 209, което представлява абсолютно мнозинство от 54,14%. Нейните мажоритарни кандидати спечелват 149 от 176 максимално възможни мажоритарни места (84,66%). УСП увеличава своето влияние в парламента от 8,55% до 54,14% – с 45,59% (?). По брой на местата в повече от 1990 г., това са 173 мандата. Заслужава специално внимание **феноменът трансформация** на Ун-

гарската обединена работническа партия чрез саморазпускане и доброволно оттегляне от властта до превъплъщаването ѝ в Унгарска социалистическа партия, която печели властта чрез избори.

2) Унгарският демократичен форум загуби през 1994 г. 32,91% от предишното си влияние в обществото и в парламента, като получи по-малко в сравнение с 1990 г. 127 места. Но той изпълни самоотвержено една национална мисия, като изведе унгарския народ на спасителния бряг на благоденствието.

Рано сваленият от власт Съюз на демократичните сили в България не успя да изпълни дори една десета от свършеното в Унгария. Но цели две години след получения вот на недоверие неговите депутати продължиха да разиграват българските избиратели с безплодното си и много вредно пребиваване в Народното събрание.

През последните години от управлението на УДФ трайно се утвърдиха институциите на гражданското общество, а изборите в Унгария станаха почти като тия в Западна Европа и в Съединените щати.

5. 5. Икономическа стратегия на прехода. Модел.

Исходно положение на унгарската икономика в началото на прехода.

Тридесетгодишният период на „Кадаризма“ придвижи Унгария далеч напред, в сравнение с другите социалистически страни, по пътя на частични, но доста дълбоки реформи. Унгария при Янош Кадар се ползваше с репутацията на комунистическа държава с най-либерален политически режим и стопанство.

Опитите за икономически реформи започват от 1968 година. Това са общонационални проекти, наречени „Система за косвено регулиране на икономиката“. Те включват подсистеми за стимулиране на предприятието чрез прилагане на данъчни облекчения; кредитни преференции, отчислени в държавния бюджет, регулиране на работната заплата и др. Тези опити демократизираха до някъде държавния сектор и дадоха известна самостоятелност на стопанските субекти. Общата пазарна култура на унгарските предприемачи-директори спечели от развитието на преките договорни отношения между търговци и производители и между производители и външен пазар. Унгарците се отказаха от монополизма в системата на материално-техническото снабдяване още преди 20 години.

Реформите започнаха от селското стопанство. Това се отрази положително на вътрешния и на външния земеделски пазар. В края на 80-те години в Унгария се произвеждаха по 160 кг месо и по 1 500 кг зърно на глава от населението.

Всичко това позволи на унгарските граждани да посрещнат новите пазарни отношения подготвени, информирани и с готовност да ги подкрепят. Задоволеният продоволствен пазар е едно от най-важните условия за социална стабилност при политическите и пазарните реформи. Една благоприятна даденост, която работеше в полза на унгарските реформатори. В интервю министър-председателят Йожеф Антал казва: „Невъзможно е да се разглежда смяната на една система и един исторически поврат, без да се има предвид наследството и процесите, протичащи в света... Когато поехме властта, аз казах, че предишното правителство е отстъпило властта по мирен начин, оттеглило се е с чест, но не съм казвал, че е оставило страната в отлично състояние. В състоянието на криза имаше едно правителство, което можа да се задържи на мястото си, защото се опитваше да осъществи подготовката за прехода. Като част от тогавашната опозиция, ние, след декемврийските предложения и опити за преговори, заявихме, че не приемаме коалиционното управление, както това стана в Полша и Чехия (и в България в края на 1990 г.). Това е основната разлика между нашето правителство и правителствата на съседните държави. **При нас опозицията не влезе в коалиция** с посткомунистическото правителство, не се зае заедно с него да провежда реформите...“

Валутните запаси на Унгария бяха спаднали под 800 милиона долара (в България – под 100 милиона долара), за да се увеличат при управлението на Антал с 4 милиарда долара в сравнение с

времето, когато той пое властта. Интерес представлява мнение на унгарски журналист, изказано в антиправителствения вестник „ХВГ“ също в 1993 г.: „През 1990 г. демокрацията – независимо дали го признаваме или не – беше постигната не чрез революция, а поради вътрешното разложение на съветската империя... По *времето на обрата* страната вече значително бе напреднала в посока на възстановяване на пазарното стопанство. Реформите, започнати през 1968 г., направиха ръководителите на предприятията по-чувствителни към търговската конюнктура, на стотици селяни се разреши да създадат собствени дребни стопанства, а кризата в комунистическата система отвори пътя на дребното предприемачество и в градовете.“

Поради географското си разположение и историческата си определеност, Унгария както стопански, така и по жизнен стандарт на народа си се намира в западно ориентираната сфера на съветско влияние. Наследените от предишната система близо 22 милиарда долара задължения, внезапно стесняване на източните пазари и не напълно развитото предприемачество, бяха неблагоприятни фактори в Унгария в началото на реформите през 1989 г.

Работата на правителството на УДФ, начело с Йожеф Антал, допълнително се затрудняваше от липсата на управленски опит. Според вестник „ХВГ“ „въпреки, че нямаше програма за стопанската политика“, правителството не се поддаде на „модерните тенденции“, не приложи шокотерапия, нито се съобрази с настояванията на международните експерти за ускорено въвеждане на конвертируем форинт. Така, въпреки основателните упреци за бавния темп на реформата, кабинетът на УДФ избягна клопката на „програмираното пазарно стопанство, което не може да се каже за някои посткомунистически елитаристи“. Положителна е оценката и за приватизацията. Унгарските граждани не са толкова подозрителни към частниците, които тук нямат номенклатурен произход на богатствата си, както в други страни от Източния блок, с изключение може би на Чехия.

Близкият до средите на новия унгарски бизнес-елит вестник се изказва по понятни причини с одобрение за „спонтанната менджерска приватизация“. Той изтъква заслугите на предишния режим за успеха на пазарната реформа: „По днешни оценки става ясно, че през 1991 г., въпреки спада на производството, националният продукт на глава от населението е 3000 долара, за разлика от Чехия – 2100 и Полша – 1800 долара.“

Избраният от унгарските комунисти модел за косвено икономическо регулиране в рамките на социалистическия пазар, имитиран от държавата, даде някои положителни резултати, но заложените в него възможности се изчерпват до към 1970 г. Какви бяха причините за това изчерпване на изкуствения модел?

Първо, когато през 1968 г. в Унгария Янош Кадар започваше реформата, в СССР и в България опитите за реформи се бяха вече провалили напълно.

Второ, успешните първоначални опити за икономическа реформа в Чехословакия бяха принудили Брежнев да потуши инакомислието на чешките реформатори със силата на кървавата танкова окупация.

Трето, в резултат от предишните две обстоятелства Унгария се оказа изолирана в опита си да проведе пазарни реформи и чак до годините на „перестройката“ изпитваше враждебното недоверие на останалите социалистически страни и на техните лидери. Последните не посмяха да скандализират световната общественост с втора наказателна инвазия, като тая през 1956 г. в Будапеща, но държаха унгарците непрекъснато „под прицел“.

Четвърто, реформаторите около Кадар бяха принудени от враждебното обкръжение да си поставят някои идеологически самоограничения, които да загладят до известна степен отношенията с Кремъл. От своя страна ограниченията направиха невъзможни истинските пазарни отношения. Непреодолим беше идеологическият сблъсък на реформаторите с въпроса за собствеността. В стената, наречена „собственост“, се пречупиха техните новаторски намерения.

Пето, предприятията се оказваха оградени и изолирани от реалния пазар чрез изкуствени дотации и преференции. Бюджетът се товареше непрекъснато с подпомагане на закъсалите, което доведе до натрупване на 22 милиарда долара външни задължения.

Въпреки изчерпването на промените в икономически смисъл (поради външни идеологически и поради вътрешни политически ограничения), беше натрупан огромен практически и теоретичес-

ки опит, който засили изходните позиции на реформаторите през 1990 година. Върху поведението на икономистите от целия бивш социалистически лагер силно влияние оказаха изследванията на един от главните идеолози на промените от 1968 г. – академик Янош Корнай (Вж. И. Костов, „Препятствия пред пазарната икономика“, вестник „Демокрация“, окт. 1990). В труда си „Дефицит“ от 1990 г. Корнай сочи източника на проблемите, които най-много дискредитират социалистическата планова икономика, обречена да бъде винаги „икономика на дефицита“.

Унгарските реформатори ползват опита на „кадаризма“ от критични позиции, като скъсват напълно с имитиращите „пазар“ модели. В същото време техните български колеги – стратегии на неуспешния преход – продължиха икономическия експеримент, като само имитираха (цели пет години) пазар и пазарни субекти.

При управлението на Кадар и Живков се трупаха дълг и дефицит (в резултат на провалените реформи) директно в държавния бюджет, а при неуспешните реформи на българите от 1991-95 г. се ограбваха държавни банки и фирми в полза на изкуствено лансирани монополисти, а чак след това загубите, съзнателно причинени от имитационните субекти, се отнасяха чрез банковата система към населението и към бюджета.

След 1995 г. в България се появи нова тенденция – един модернизирания модел на дотиране на държавните форми, предложен от министъра-социалист Климент Вучев: банките се декапитализират чрез декретирано от неговото министерство неплащане на главници по банков кредити и лихви, които естествено се поемат от цялото население.

Академик Корнай препоръчваше на своите ученици да бъдат внимателни при провеждането на икономическите експерименти, защото, както и в медицината, в икономиката, при радикалното лечение на сериозните стопански проблеми, възникват странични ефекти и усложнения. Затова неговите следовници в Унгария не пристъпиха, като техните български колеги, към шоковия модел, преди още да са успели да изолират монополните структури.

В доминираната от консерватори и либерали унгарски парламент беше постигнат забележителен консенсус по отношение модела на икономическия преход. Още след конституирането си, Държавното събрание на Унгария пристъпи към конкретна работа по осигуряване на законовите рамки на промените. То остави на втори план проблема за изработване на нова конституция. Затова пък за четири години депутатите гласуваха 3000 закона и законодателни решения. За по-малко от година се приеха важните закони за фалитите и чуждестранните инвестиции в пакет с най-важните икономически решения. Въпреки съпротивата на слабата комунистическа опозиция, главните законодателни актове се приемаха с около 2/3 от гласовете на депутатите, които се отнасяха с изключителна отговорност към съдбата на страната. Стабилното управление и добрите закони бързо привлякоха в Унгария 60% от западните инвестиции от целия бивш Източен блок. Така унгарската икономика първа показва признаци на съживяване и отбеляза растеж.

Унгарските реформатори предпочетоха постапната трансформация пред модела на шоковата терапия.

Предшестващите днешните реформи опити за промени дадоха на правителството на Антал добри изходни позиции за осъществяване на умерен, еволюционен икономически преход. Частичното включване на Унгария в международното разделение на труда чрез осъществяването от Кадар съвместни проекти със западни фирми даде допълнителни предимства на УДФ. Реформите, извършени успешно след 1990 г., са логическо продължение на започнатите опити за реформиране на социалистическата система от „реформаторите – комунисти“: **Първо**, през 1987 година, както и в България, е започната реформа в банковата система. **Второ**, от 1988 година Унгария премина първа от страните в Източния блок към модерна, по западен образец, данъчна система. **Трето**, през 1989 г. отново първи унгарците приеха Закона за стопанските дружества. Той направи възможни общоприетите в целия западен свят форми за управление на фирмите. Законът бе приет, за да стане възможно привличането на чужди капитали в страната. (През 1990 г. Законът беше допълнен от демок-

ратичното мнозинство със Закона за чуждестранните инвестиции и със Закона за регулиране на цените.)

Промяната на собствеността донесе истинската промяна на икономическата система в Унгария след 1990 година.

Раздържавяването, ликвидацията и приватизацията на губещите предприятия бяха уредени законодателно от правителството на Унгарския демократичен форум, което внесе в Държавното събрание още през 1991 г. **Закона за фалитите.**

Особено важен по отношение уреждане въпросите по трансформацията на собствеността беше **Закон XXV от 1991 г.** за частичната компенсация на гражданите, несправедливо ошетени от държавата. След смяната на режима бившите собственици получиха възможност да бъдат възмездени за понесените от тях загуби. Възприе се формата на частична компенсация, вместо на пълна реституция. Този начин се наложи след преценка за материалното състояние на нацията. Компенсацията се ограничи по периоди и по размер. Законът определи средна сума за възстановяване, но тъй като дори ограничените по размер суми са огромни, за да се избегне инфлацията, Закон XXV 1991 постанови изплащането да стане чрез ценни книжа, които носят лихви и могат да се продават. Относно обработваемата земя законът определи специални правила, поради ограничеността на площите по количество и специфична правна характеристика. Търговете за земя, предназначена за компенсация, се организираха само за кръга на тия, които имат право на такава. Чрез смяната на компенсационните бонове срещу земя се приложиха пазарните механизми, като се отчете реалното търсене и предлагане и се подпомогна формирането на истински пазар на земята.

Към законите за регламентиране трансформацията на собствеността спада и Закон №32 от 1991 г. за уреждане недвижимата собственост на църквата, който, наред с Декларацията за свобода на съвестта и вероизповеданията, е даде право да извършва възпитателни, образователни, културни, социални, здравни и спортни дейности, да защитава интересите на децата и младежите. Като следствие от приемането на тези правни норми се оживи духовното съществуване на хората и спечели демократизирането на обществото.

Законът за приватизиране на държавните предприятия, занимаващи се с търговия и услуги, е унгарският вариант на Закона за тъй наречената „малка приватизация“. Либерализацията на икономиката в Унгария се съпътстваше с поощрение на предприемачите и на икономическите субекти, заели истински пазарни позиции. В тяхна полза и без никаква обществена съпротива беше приет специален **Закон за частните предприемачи.** Оказа се, че един от най-важните проблеми, свързан с успешното протичане на пазарните реформи, наред с трансформацията на собствеността, е намирането на адекватно отношение към пазарните и непазарните субекти. Унгарските реформатори успяха да намерят протока, през който преведоха успешно кораба на посткомунистическата икономика, изложен на бурните вълни на монополистичните интереси и претенции на бившата номенклатура, маскирала се под формата на нов бизнес-елит. Икономическите реформи напреднаха само в страни като Унгария, Чехия, Източна Германия и Полша, където бяха елиминирани монополистите, а поощрени истинските, предприемчиви, несвързани с номенклатурата личности.

Пришпорвано от противниците на „спонтанната приватизация“ вътре в Унгарския демократичен форум и още по-силно от депутатите на Съюза на свободните демократи и на Съюза на младите демократи, правителството на Антал приложи контролните функции, чрез които бе отрязан пътят на традиционния бизнес-елит при опитите му да монополизира и да разруши унгарския пазар. Привличането на големи чуждестранни инвестиции, изграждането на основните пазарни институции – фондова борса, стокова борса, пазар за ценните книжа, легални търговски банки, приемането и строгото прилагане на антимонополно законодателство от страна на демократичното мнозинство, пресякоха навреме непазарните инициативи на номенклатурата. Която би желала, също като българската, сама да определя правилата на играта, да контролира пазара, борсите (ПБФБ беше организирана от непазарната икономическа структура на КГБ и ДС, „Мултигруп“), да приватизира противозаконно банките, да ограбва и присвоява спестяванията на гражданите (като контролира спес-

товна каса и паричния ресурс на БНБ в България), да строи „популярни банки“ и финансови пирамиди (като Черноморската популярна банка, „Лекс“, Ист-уест ХГ и др.). Правителството на УДФ не позволи това да стане и успя да направи необратим политическия и икономическия процес в полза на плурализма и пазарната икономика.

Управляващите ликвидираха дотациите на държавните предприятия и приложиха без да се колебават Закона за фалитите. Те не отстъпиха нито пред частниците, нито пред държавните управители на фирми по отношение събирането на данъците и последователното провеждане на монетарните реформи. Подходиха радикално към промените във външнотърговския режим, постигнаха включване на Унгария в Западноевропейските пазарни структури. През декември 1991 г. в Брюксел беше подписано Европейското споразумение между Европейската общност и нейните членове от една страна и Унгария, Полша и Чехословакия от друга. От 1 март 1992 г. влезе в сила временното споразумение, а от 1 февруари 1994 г. договорът за асоцииране към Европейското споразумение е напълно в сила.

Изводите са, че още в началото на 90-те години бяха заложени законодателните основи на унгарската пазарна икономика, като преди това почти две десетилетия продължи формирането на пазар на труда, капиталов и стоков пазар в Унгария. Интерес за България представлява: **Първо**, формирането на пазар като резултат от икономическата стабилизация и либерализацията на цените. **Второ**, банковата и паричната политика. **Трето**, реституцията (компенсацията) и приватизацията. **Четвърто**, чуждестранните инвестиции. **Пето**, поземлената реформа и трансформацията в селското стопанство плюс европейските перспективи за неговото развитие.

Формирането на пазар като резултат от икономическата стабилизация, либерализацията и паричната политика.

До началото на 1993 г. вносът и цените бяха напълно либерализирани. Либерализацията доведе годишния ръст на цените (инфлацията) до 80%, което не беше така страшно, както взривът на цените след тяхното освобождаване през февруари 1991 г. в България (за 1991 г. по данни на ЦСИ инфлацията в нашата страна беше 438,5%). Сравнително ниският първоначален скок на цените в Унгария се дължи на постепенното им освобождаване в продължение на много години. Например още през 1968 г. са били освободени от наблюдение 23% от цените, за да достигнат 92% през 1992 г. През всичките тия години държавата регулира ценообразуването.

Унгарците въвеждат ценова система, чрез която си поставят за задача да обвържат вътрешните си цени със световните. Като база вземат цените на европейските пазари, а в обработващата промишленост экспортните цени при продажбата на изделия срещу валута. В началото на 80-те години цените на едро и на дребно са вече в регулирани пропорции помежду си.

Ролята на регулатор и амортизатор, който да спира донякъде инфлацията, играе валутната политика. Въпреки голямата нужда да бъде стимулиран износът, за да изплаща страната огромния външен дълг, Унгарската национална банка няколко пъти повишава курса на форинта спрямо долара. Това може да си го позволи само страна като Унгария, в която влязоха най-много външни капитали от всички бивши социалистически страни. Само през междинната за управлението 1992 г. – 1,5 милиарда долара. Общо за четири години – 7 млрд. долара.

Защита на конкуренцията.

Грижливото отношение на правителството на УДФ към доброто функциониране на пазара се изразява в активната му политика за защита на конкуренцията. Антимонополното законодателство и нормотворчество е заченато още при режима на Янош Кадар. През 1973 г. е прието постановление, насочено против недобросъвестната печалба. На предприятията нарушители налагат санкции. След 12 години, в 1985 г., следва ново подобно постановление. През 1990 г. е приет **Закон против недобросъвестното поведение на пазара**. Важно място в него заема борбата срещу монополизма.

Службата по стопанска конкуренция е контролиращ орган според закона. За разлика от Комитета по цените, Службата е създадена да защитава конкуренцията и общото състояние на пазара, а не цените. В случаите, когато се установи злоупотреба и диктат от страна на производители или търговци при доставката, стопанската организация – нарушител се наказва с глоба два пъти превишаваща загубата на потребителя. Особено внимание се обръща на фирмите, които контролират повече от 30% от пазара.

Конкуренцията се засили след пълното либерализиране на вноса. Отнеха се възможностите за поява на вътрешни монополисти, които да прехвърлят на купувачите разхищенията при производството или завишените разходи по издръжката на производствените или търговските фирми.

В резултат от всичко това през 1992 г. Унгария има най-ниска, в сравнение с останалите страни от бившия Източен блок, годишна инфлация – между 23 и 24%. Националното платежно средство – форинтът – към средата на август 1994 г. се заменя при курс 108 форинта за един щатски долар.

Обемът на brutния национален продукт за 1993 г. е 34,4 милиарда долара (при 33 милиарда долара за 1989 г.). На глава от населението това представлява 3350 долара за 1993 г. при 3200 долара за 1989 г.

Таблица №3

Основни показатели в някои страни

Държава	Население (в млн. души за 1993 г.)	Площ (хил. кв. км)	БНП на глава от населението		Средна год. инфлация (в %)	
			В долари за 1993 г.	Среден год. ръст (в % за 1980-93 г.)	За 1970-80 г.	За 1980-93 г.
Азербайджан	7.4	87	730	- 3.5	1.7	28.2
България	8.9	111	1 140	0.5	–	15.9
Естония	1.6	45	3 080	- 2.2	–	29.8
Казахстан	17.0	2 717	1 560	- 1.6	0.7	35.2
Киргизстан	4.6	199	850	0.1	0.8	28.6
Латвия	2.6	65	2 010	- 0.6	–	23.8
Литва	3.7	65	1 320	- 2.8	–	35.2
Македония	2.1	26	820	–	–	–
Полша	38.3	313	2 260	0.4	–	69.3
Румъния	22.8	238	1 140	- 2.4	–	22.4
Русия	148.7	17 075	2 340	- 1	- 0.1	35.4
Словакия	5.3	49	1 950	–	–	–
Словения	1.9	20	6 490	–	–	–
Узбекистан	21.9	447	970	-0.2	1	24.5
Украйна	51.6	604	2 210	0.2	0.1	37.2
Унгария	10.2	93	3 350	1.2	3.4	12.8
Чехия	10.3	79	2 710	–	–	–

Източник: World Development Report 1995, World Bank

В таблица №3 са представени някои основни показатели на бивши социалистически страни. По показателя БНП със своите 3350 долара на глава от населението Унгария е втора след Словения, която е постигнала 6490 долара на всеки от 1,9-те си милиона жители. България и Румъния разделят 12-то е 13-то място със своите мизерни 1140 долара на глава от населението.

Средната годишна инфлация в Унгария за периода 1980-1993 г. е най-ниска – 12,8%. Най-висока е тя в Полша – 69,3%.

Унгарската национална банка (УНБ). Банкова и парична политика.

Законът за Централната банка е приет от парламента в края на 1991 г. Той осигурява статут на независима национална банка. Формулирани са основните функции – запазване покупателната способност на Унгарската парична единица – форинта и воденето на антиинфлационна парична политика.

Банкова политика.

Правителството на УДФ имаше пълната подкрепа на Централната банка в опитите си да намали бюджетния дефицит. А това според банкерите означава усъвършенстване методите за събиране на данъците, вкл. и на ДДС.

Парична политика. Валутна политика.

Инфлацията от 1991 г. е с низходящ темп. Прогнозата на Унгарската национална банка (УНБ) е тенденцията да продължи, тъй като цените на производителите се покачват съвсем скромно, а ДДС има едностранчив и краткотраен ефект.

За да намали инфлацията, ЦБ прилага методи и инструменти на парична политика и лихвена политика подкрепящи дългосрочните инвестиции. Добре балансирана и обмислена е валутната политика, без сривове на валутния пазар.

На фондовата борса има държавни облигации със срок на падеж от 1 до 4 години. Като намалява доходността на тези облигации, УНБ влияе върху лихвените проценти по банковите кредити на бизнессектора.

Валутната политика не се съобразява автоматично с разликата между вътрешната и международната инфлация. Упражнява натиск върху бизнеса и повишава неговата ефективност.

Конвертируемост.

На практика форинтът е единствената валута в региона, която запази покупателната си сила. Предприети са стъпки, за да се осъществи пълната му конвертируемост. В действителност форинтът е конвертируем в операциите по текущите сметки – напълно конвертируем в чуждите валутни операции, свързани с вноса на стоки и услуги. Някои ограничения са наложени само при използването на чужда валута в туризма. Предстои премахването и на тази забрана.

Съществуват няколко елемента на конвертируемост при сделките по капиталови сметки:

1) Чуждестранните инвеститори могат свободно да възвръщат печалбите си. В случай, че тяхното предприятие в Унгария бъде ликвидирано, те ще изтеглят инвестициите си в конвертируема валута.

2) Унгарските граждани не могат свободно и без ограничения да инвестират в чужбина. Това се обяснява с недостига на капитал в страната, което не позволява либерализирането на експорта му в чужбина.

Нивото на конвертируемост на бизнессектора се определя като задоволително. Конвертируемостта ще бъде резултат от неколкогодишно развитие на икономиката. Ще се засилват инвестиционните фондове, ще се намалят ограниченията върху чуждата валута за туризма. Ще се развива техническата инфраструктура на междубанковия валутен пазар.

Банкови и разплащателни услуги.

Унгария възстанови двустепенната си банкова система и претендира за първо място сред бившите социалистически страни.

Президентът на УНБ Петер Акрош Бод смята, че по-големият брой банки ще увеличи конкуренцията помежду им, а оттам и качеството на банковите услуги. Те се конкурират, като привличат платежоспособни кредитополучатели и депозитори. Помощ получават по програмите на ФАР и Световната банка. Системата GIRO е въведена през 1994 г.

Консолидация на кредитната система. Трудносьбираеми („лоши“) кредити.

В Унгария през 1991 г. е приета програма за консолидиране на кредитите. Работата по изпълнението на проекта е успешна. Към края на септември 1992 г. квалифицираните заеми в банковата система възлизат на 264 млрд. форинта. С проекта за консолидиране на кредитите, банките разменяха лоши кредити за 105 млрд. ф. с държавни ценни книжа за 80 млрд. ф. Това са прехвърляеми ДЦК със срок на падеж 20 г. и променлива лихва, свързана със средната доходност на 90-дневните съкровищни бонове. Консолидирането на кредитите подобри финансовото състояние на банките, повиши тяхната капиталова адекватност. Следва инжектиране на банките с капитали, с което ще се подобри финансовото положение на клиентите им.

Капиталова адекватност.

Повечето от 40-те унгарски търговски банки отговарят на изискването за 8% капиталова адекватност. Съотношението в три от най-големите – Будапещенската, Унгарската външнотърговска и Държавната спестовна банка от всичките пет, в които държавата държи капитала, значително надхвърля 9-11%, докато при другите две е 2,3-2,6%. Тези две банки са с недостиг на капитали и това има отношение към цялата унгарска икономика.

Банкова приватизация.

Съгласно Закона за финансовите институции всеки собственик, вкл. и държавата, до края на януари 1997 г. е задължен да сведе своето пряко или непряко дялово участие в дадена финансова институция до 25%.

Продажбата ще се осъществи чрез директна разпродажба, емитиране на публични акции или комбинация от подобни методи.

Банковата приватизация в Унгария започна през август 1994 г. Това беше приватизационна сделка с участието на чуждестранни инвеститори. Беше прието съвместното предложение на Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) и на немската Bayerische Landesbank Girozentrale (BLB), според което те стават собственици на 41,71% от унгарската Magyar Kalkereskedelmi Bank (МКВ). При сделката четвъртата по големина унгарска банка е оценена на 13,91 млрд. форинта (139,1 млн. щатски долара). Сключена е сделка за 5,9 млрд. форинта (58 млн. щ. дол.), като 16,7% от дяловете стават собственост на ЕБВР, а 25,01% – на BLB. Продажната цена на акциите е между 160-170% от номинала.

За 1993 г. МКВ отчете печалба след облагане в размер на 3,75 млрд. ф.

За същата година банката е увеличила капиталовата си адекватност на 16%.

Заместник-президентът на BLB е обяснил решението си да закупи дял в МКВ с възможността банката да бъде използвана като транзитна връзка за разширяване влиянието на немската страна в Централна и Източна Европа.

В Унгария се работи усилено за подобряване на банковите услуги. Замислено е сливане на по-малките банки. Спестовните банки са най-малките единици в банковата система.

Още през август 1994 г. новото правителство на социалиста Дюла Хорн притисна президента (управителя) на Централната банка да напусне поста си. Петер Бод определи натиска като политически. Според Закона за банките неговият мандат е шестгодишен, без право на промени от страна на правителството, но колко му е за едно социалистическо мнозинство да промени един закон. „Хорн ми предложи да замина посланик, защото иска да промени политиката на банката и нейния

екип. Ако реша да напусна, това ще бъде по мой избор.“ Това са думи на Бод, седем месеца по-късно принуден от социалистите да напусне.

Не е известно каква политика ще води новият управител на УНБ. Но действията на година по-рано дошлия на власт ляв кабинет в Унгария подсказват, че подобни (към банковата система) ще бъдат действията и на българското социалистическо управление. Банковата система на България е тежко декапитализирана, за разлика от унгарската.

Реституция (компенсация) и приватизация – едно успешно социално моделиране.

Правителството на УДФ успя да задържи властта, защото проведе една добра стратегия за социално моделиране, на базата на реституцията и приватизацията. Християндемократите работиха целеустремено за утвърждаване на широк слой от дребни и средни предприемачи, собственици на недвижими имоти и на ценни книжа, чиято собственост няма номенклатурен произход.

Благодарение на добре организираното законодателство само за първите три години от началото на промените бяха приватизирани 25% от основните фондове, които в натурално изражение представляват 1/4 от 2200 вкарани в процеса на приватизацията предприятия. Обектите се продаваха както на унгарци, така и на чужденци. Парламентарното мнозинство на десницата получи подкрепа от страна на Съюза на свободните демократи и създаде най-благоприятното в бившите социалистически страни законодателство за чуждите инвестиции.

Цифровото изражение на успешното социално моделиране е прохождането на 500 000 частни предприемачи, които са само една десета от заетите, но дават 1/4 от БНП на страната.

УДФ приложи успешна приватизационна стратегия.

Унгарците използваха пазарните методи за приватизация, като запазиха за правителството централния контрол и правото да регулира процеса. Характерно за избраната стратегия бе: 1) Отказване от реституцията в чист, натурален вид (обратно на реституцията в България). 2) Отказване от предаване собствеността на трудовите колективи без компенсации (обратно на купоновата приватизация, проведена в Чехия).

Двата крайни (най-десния и най-левия) подхода бяха елиминирани в интерес на – **първо**, скоростта на процеса и **второ**, за сметка на отговорността за новото управление на раздържавената собственост. Така предишните собственици получиха право само на частична компенсация за национализираното си имущество. За целта им бяха предоставени специални ценни книжа (бонове). С боновете те можеха да придобият земя, недвижима собственост или да участват в приватизацията.

Засега производството и търговията с оръжие, горското стопанство, 51% от отбранителната промишленост, енергетиката, фармацевтиката и др. остават държавна собственост. От всичко останало унгарците и чужденците могат да придобиват до 100%.

Голяма част от приходите, идващи от приватизацията, се акумулират по специални сметки в Унгарската национална банка и отиват за намаляване на вътрешния дълг на страната.

Държавна агенция по приватизацията (ДАП).

Необходимост от създаване на централен орган с големи пълномощия за извършване на контрол върху така наречената „спонтанна приватизация“ възникна след 1987 г., когато започна хищническото разграбване на държавната собственост. Ръководителите на много предприятия правеха самооценка на ръководените от тях самите фирми и сключваха неизгодни за обществото договори за покупко-продажба.

Проблемът се състоеше в това, кой да контролира процеса, кой да създаде подходящи структури, които да реализират една програма за раздържавяване с ясно очертани политически и социални последици.

Управляващите след 1990 г. се насочиха към ПОСТЕПЕННИЯ И ПЛАВЕН ПРЕХОД.

Приватизацията в Унгария се осъществи в два етапа:

ПЪРВИЯТ ЕТАП протече спонтанно, като резултат от решение на управленските екипи (повечето стопанска номенклатура на бившата УСРП) на предприятията. Директорите договориха продажбата на управляваните от тях компании на местни и чужди купувачи. В резултат възникнаха структури, спекулиращи с държавна собственост. Активната страна отново бе номенклатурата.

За да защити публичните интереси, през 1990 г. правителството на УДФ създаде със закон **Държавната агенция по приватизацията (ДАП).**

Повече от 1 700 фирми преминаха на подчинение към Агенцията. Тя си постави за задача да намали дела на държавната собственост от 90% през 1990 до 50% през 1994 г. ДАП се зае с описване и инвентаризиране на цялото държавно имущество. И с поддържането на база данни за наличната собственост в страната. ДАП притежава пълномощия да упражнява управленски права върху фирмите и да им извършва финансов одитинг.

В кръга от задължения на ДАП е упражняването на надзор върху продажбите. Тя контролира разрешаването на откриване на процедура за раздържавяване на предприятията, чиито активи са над определена стойност. Установява връзка с чуждестранни фирми-консултанти и кандидати за инвестиране в унгарската икономика. Без разрешение от ДАП, от съвета на директорите, който се състои от 11 души или от изпълнителния директор, в зависимост от оценката, не се приватизират нито един обект.

Благодарение активната роля, която играе Агенцията, беше избран такъв вариант за приватизация, който да осигури разрушаването на монопола и осъществяването на истинска пазарна конкуренция. Касовият метод осигури добри постъпления в бюджета.

При извършването на оценки се използват методи, разработени от западни фирми-оценители. ДАП привлече немалко чужди консултанти.

През 1991 г. Държавното събрание на Унгария прие специален закон, с който се задължаваха предприятията да използват методите на развитите страни за оценка на имуществото и издръжката на производството.

Ако ДАП прецени, че трябва да предпази дадено предприятие да не бъде погълнато от унгарски или от чуждестранен конкурент, тя обявява закрити търгове.

Според закона най-напред държавните предприятия се трансформират в компании с ограничена отговорност (Kft) или с ограничено акционерно участие (Rt). След това се организират тържните процедури. Агенцията е упълномощена да утвърждава и всяка транзакция, която надвишава предварително одобрените в дружествения договор параметри.

Критериите, по които се оценява проектирането, са общата цена, инвестиционните планове на купувача и обещанието за създаване на нови работни места. Цената не е единственият определящ фактор. Бизнеспланът, проектите за модернизация и социално развитие са от голяма важност. Новите технологии и ноу-хау понякога решават въпроса в полза на предлагащите ги кандидати. При продажбата на чужденец преднина се дава на купувача, който може да изведе производството на световно ниво и да гарантира многогодишен пазар чрез развита търговска мрежа. Пълномощията на Агенцията по приватизацията са толкова големи, че нейните решения не подлежат на обжалване.

За да бъде по-добре използвано имуществото, което ще остане по-продължително време държавна собственост, в края на 1992 г. беше създадена нова организация, която да подпомага ДАП. Това е **Унгарската държавна холдингова компания.**

Тя представлява самостоятелен холдинг, изграден по белгийски образец.

Компанията е собственик на около 160 стратегически отраслови фирми от стоманодобива, енергетиката, железниците, телекомуникациите и други, за които казахме, че държавата е решила да запази контролния пакет от акции, да ги контролира и управлява.

В Унгария се отказаха от твърдите схеми при избора на приватизационна стратегия и техника. За ускоряване приватизацията на големите и средните предприятия се прилагат различни техники:

1) Най-разпространена е „самоприватизацията“.

При този случай предприятията сами подготвят плана за продажба, като се ползват услугите на унгарски и на чужди фирми-консултанти. Последните обаче се посочват от ДАП. Няма пречки в рамките на „самоприватизацията“ собственици на фирмата да станат и управляващите я лица. Когато на подобна група, обособена в акционерно дружество, се предоставя кредит или държавна собственост на изплащане, се практикува така наречената лизингова приватизация.

2) Често срещана е и приватизацията, по инициатива на чуждестранни вложители на капитал.

Те имат право да посочват интересувашите ги обекти, но само чрез ДАП. Това е перспективна техника, донесла голяма полза на раздържавяването. В Унгария има вече 16 000 смесени предприятия, които са приватизирани с участието на 7 млрд. долара западен капитал. Близостта до Западна Европа, ниските транспортни разходи, добрите перспективи за производство и търговия, квалифицираната и сравнително евтина работна ръка, унгарското трудолюбие и почтеност, култивираната в рамките на Австро-Унгария европейска и католическа народо-психология са все фактори, които не се добиват за един ден. Те привлякоха най-много западни инвестиции от всички страни в Централна и Източна Европа.

Чуждестранните инвестиции.

По броя на съвместните предприятия и чуждите инвестиции водеща е Германия, на чийто модел за Социална пазарна икономика подражава Унгария.

Следва съседната, исторически свързана с Унгария държава Австрия. Швейцария и САЩ са на трето и на четвърто място. И докато германците предпочитат средните и малките предприятия, то фирмите от Америка влагат средства в машиностроенето.

Каква е равностметката от дейността на Държавната агенция по приватизацията на Унгария?

Търговският отдел към посолството на САЩ в Будапеща казва по повод на приватизацията в Унгария следното в доклада си до президента:

„Независимо от колебанията и залитанията приватизацията в Унгария продължава своето прогресивно развитие. Правителството доказва умение и гъвкавост в прилагането на нови техники и подходи. То също така осъзна своята роля за успешното приключване на процеса. С продажбата на предприятията „бижута“ в унгарската икономика интересът на западните инвеститори ще секне и ако самите унгарци не се включат активно, приватизацията ще бъде блокирана.“

Едно от гореспоменатите унгарски „бижута“ е „Тунгсрам“, най-големият производител на осветителни тела. Американският гигант „Дженерал Електрик“ неотдавна обяви, че след четиригодишен период на реструктуриране и нови инвестиции едва през тази година е успял да реализира печалба. Трябва да се отбележи, че GE пренасочи своите заводи и производствени линии от Великобритания, Германия и Австрия към Унгария. Пазарният дял на „Тунгсрам“ във висококонкурентните европейски пазари за осветителни тела нараства постоянно, а производителността му всяка година се увеличава с около 15%. И други големи западни инвеститори са проявили интерес към участие в смесени компании от типа джоинт-венчър. Това са френската химическа компания „Са-нофи“, „Филип Морис“ и ВАТ. Reemstma и RJ Reynolds са приватизирали изцяло тютюневата промишленост на Унгария.

Освен „Дженерал Електрик“, предприятие за автомобилни двигатели пуска и „Дженерал моторс“.

Японската фирма „Сузуки“ създава съвместно дружество с унгарско участие за производство на леки автомобили.

Имат присъствие вече и южнокорейските фирми „Самсунг“ и „Голд Стар“.

Врх в приватизационната програма отбеляза унгарската телефонна компания „Матав“, приватизирана на 23 декември 1993 г. При много оспорван търг, привлякъл най-големите световни телефонни компании, консорциум от германската държавна телекомуникационна компания Deutsche Bundespost Telekom и американската телефонна компания Ameritech успя да закупи 30,2% от контролния пакет акции на „Матав“ на стойност 875 млн. щ. долара. Тази приватизационна сделка отбеляза рекорд в Източна Европа не само като стойност, но и като бързина на осъществяване.

Експлозивно е развитието на частния бизнес в страната. Броят на частните предприемачи в сравнение с 1990 г. е нараснал с 500 000, а корпоративните предприятия са се увеличили десетократно. Или в цифрово изражение статистиката е следната: през 1990 г. броят на частните фирми е бил 15 000, а към сегашния момент те са 150 000.

Успехът обаче не е заслуга само на предприемаческия дух на унгарските бизнесмени, съществен принос имат и чуждите компании, които с активното си участие в джойнт-венчъри са постоянен източник на „свежи“ пари и ноу-хау.

Реформата вече е осъществена.

Показателни в това отношение са статистическите данни за размера на чуждите инвестиции в страната. За около 20 години чужденците са инвестирали в Унгария около 300 млн. щ. долара, докато само за период от 4 години инвестициите достигат цифрата 7 млрд. щ. долара, а тази тенденция продължава да се развива във възходяща посока. Като пример може да се посочи 1993 г., когато инвестициите достигат почти 2,5 млрд. щ. долара. Данните за създадените в Унгария смесени предприятия са впечатляващи и могат да се приемат като своеобразен индикатор за нивото на прогреса. От няколкостотин през 1990 г. сега те надвишават 15 000. Без съмнение може да се твърди, че правителството е постигнало значими и стабилни резултати в реализацията на приватизационната си програма.

Малката приватизация вече е завършена... Арендаторството и частното предприемачество, които бяха отприщени още по времето на Кадар, ускориха процеса. Днес в освободените тогава сфери на търговията и услугите съществуват вече 60 000 частни фирми. Малката приватизация избави унгарците от ориенталските стоки, които заляха българския пазар. Те правят покупки в магазини подобни на западноевропейските, а не на Цариградските – тип „Капалъчаршъ“.

С участието на търговската фирма „Бауер“ е приватизирана мрежа от 50 магазина за облекло в Будапеща. Австрийската фирма „Кайндл“ купи системата от магазини за битова електроника, а „Майнл“ – гастронамите.

Положителните резултати от приватизацията в унгарската икономика ще се проявят не по-рано от 3 години след нейното завършване. До тогава процесът се нуждае от допълнителни разходи, за да тръгнат пазарните отношения. Особено важно е населението да има доверие в инвестиционните програми и фондове, да проявява предприемчивост и да влага свободните си пари не в спестовни каси (пирамиди в България), а в акции и ценни книжа, които да допринесат за възраждането на страната.

Едно от големите препятствия, които Агенцията по приватизация трябва да преодолее в усилията си да въвлече по-масово унгарците в приватизационния процес, е недостигът на капитал. За да разшири кръга на участниците, агенцията въведе нови мерки. Една от тях е предоставянето на заеми при много нисък лихвен процент за период от 15 години. Компенсационните купони, представящи сертификат, емитиран от правителството за възмездяване на пострадали по време на комунистическия режим или такива, на които им е отнета земя или имот, вече могат да се използват в редица приватизационни сделки. Водещи компании бяха приватизирани по приватизационни схеми, предоставящи преференциални условия на служителите при закупуване на акции от предприятието. Няколко компании бяха приватизирани по лизингова схема.

Следваща стъпка в дейността на АП е реализирането на програма за покупка на акции от дребни инвеститори, или провеждане на втория етап – тъй наречената **МАСОВА ПРИВАТИЗАЦИЯ**. След като се регистрира, заплащайки такса от 2000 FT, или 20 щ. долара, всеки унгарски гражданин придобива правото да получи заем от 100 000 форинта (1000 дол.) за закупуване на акции. Заемът е безлихвен, като единственото условие е акциите да не се прехвърлят, преди да бъдат напълно изплатени в период от 5 години.

Стартират няколко големи приватизационни проекта. Те включват нефтопреработвателна компания, 5 регионални дистрибутора на газ и търговски банки.

Наличието на **ДОБРЕ РАЗВИТ ФОНДОВ ПАЗАР**, регистриращ рекордни обеми от сделки, и солидното присъствие на акции на първокласни компании, са още една предпоставка за успешното протичане на приватизацията в Унгария. Тя е набрала скорост и трудно би могла да бъде преустановена.

През пролетта на 1995 г. унгарският социалист – министър-председател, Дюла Хорн, направи изявления и предприе действия, които разколебаха в известна степен чуждестранните инвеститори. Той разкритикува проекта за приватизация в енергийната система и в снабдяването с газ. Хорн обявява отрасъла като стратегически за страната, която не трябва да бъде зависима нито от чуждестранния, нито от унгарския частен бизнес. Проблемите на унгарските социалисти са подобни на тия, които занимават правителството на Виденов около строителството на атомната електроцентрала в Белене, петролопроводите и газопроводите от Азербайджан и Казахстан през Русия и други подобни.

Кризата на доверие между коалиционните партньори УСП и ССД се задълбочи, след като икономическият реформатор и финансов министър – социалистът Ласло Бекеш подаде оставка, поради решението на Хорн да уволни комисаря по приватизацията и да приеме оставката на председателя (президента) на Централната банка.

За да успокои чуждестранните инвеститори, Дюла Хорн покани през април 1995 г. търговските камари на Великобритания, САЩ и Канада да участват в лобирането пред законодателното събрание, като създадат с Унгарската камара работни групи по данъците, работната сила, банките и кредитното дело, приватизацията, комуникациите и др. Това стана възможно благодарение на Закона, който прие предишният парламент малко преди да се разпусне. Според Закона за стопанските камари три вида камари – на индустрията и търговията, на занаятите и на селското стопанство, участват в представянето на бизнес-интересите на политическо равнище. На базата на закона министър-председателят се старае да не затваря страната за чуждите инвеститори и външната търговия. Приватизацията в енергетиката ще покаже има ли той успех в това направление.

Приватизацията в енергийния сектор.

Унгария е изцяло зависима от вноса на природен газ от Русия. Доставките се осъществяват по най-прекия начин за транспортиране – тръбопроводна система. За разнообразяване на източниците на внос се обсъждат възможности за доставки от Норвегия и Алжир, но за целта е необходимо да бъдат изградени нови тръбопроводни съоръжения за свързване на Унгария със западноевропейската газоснабдителна система.

Либерализацията на унгарския пазар на природен газ е свързана както с проблема на вътрешното ценообразуване, така и с борбата за контрол върху вноса. Става дума най-вече за контрол върху доставките на природен газ от Русия. Над 45 процента от общото потребление на природен газ в Унгария, възлизащо на 10,2 млрд. куб. м/год., се покрива от руските доставки, а това представлява над 95 процента от съвкупния обем на вноса.

„MOL“ е държавната нефтена и газова компания в Унгария, която бе досегашния монополист при снабдяването на регионалните комунално-битови фирми с необходимите им количества природен газ. Нейна собственост са всички газови съоръжения – тръбопроводи, компресорни и разпределителни станции.

С известно закъснение, в края на 1994 г. Унгария започна да активизира приватизационните процеси в газовия сектор. Официално бе публикувана програма, съгласно която по определена схема в продължение на 1 година трябваше да бъде раздържавена компанията „MOL“. Вместо очакваните 51 процента държавното участие се запазваше само в размер на 25 процента плюс един глас. За разпродажба чрез търгове трябваше да бъдат предложени на мощни групировки от бранша 30 процента от акциите на „MOL“, а останалите 45 процента – на по-дребни инвеститори, като в това число влизат и задължителните 10 процента за изкупуване на унгарски граждани срещу приватизационни бонове. Чрез отделни търгове трябваше да се разпродават по 51 процента от акциите на 5-те регионални газови компании.

Стремежът сега е да се осъществи поетапно и частично раздържавяване. Първоначално компанията ще бъде преобразувана в холдинг. Държавата ще бъде единствен собственик на 4-те нейни основни подразделения, а именно „Нефтопреработка“, „Газоснабдяване“, „Търговия на дребно“ и „Търсене и добив“. Първите три ще бъдат предложени за изкупуване от чуждестранни инвеститори чрез създаването на смесени дружества, докато върху геолого-проучвателната дейност, разработката и добива държавата ще запази 100-процентната си собственост.

Монополната позиция на „MOL“ върху газопроводната инфраструктура в Унгария бе преустановена със създаването на първото смесено руско-унгарско дружество „Панрусгаз“ в края на 1994 г. при равно дялово участие 50:50. От унгарска страна водещ акционер с 30 процента е „MOL“, докато дялът на „Mineralimpex“ е само 5 процента. Освен да управлява транзитирането на руския природен газ през територията на Унгария, новата компания ще осъществява допълнителен внос от Русия – извън обхвата на междуправителствената дългосрочна газова спогодба. Цената на така доставяния природен газ се определя въз основа на текущите котировки на мазута и газьола на Средиземноморския свободен пазар. Впоследствие, след приемането на съответния регулиращ закон, „Панрусгаз“ ще продава газа директно на регионалните потребители. Вероятността тези цени да са по-ниски от държавно регулираните е напълно реална. Дългосрочната програма на „Панрусгаз“ включва строителство и експлоатация на допълнителен транзитен газопровод, по който ще се доставя руски природен газ на Словения и Италия. Така все по-значителна част от тръбопроводната система на унгарска територия ще излиза извън контрола на „MOL“. (По *Капитал*)

Законови условия за чуждестранни инвестиции в Унгария.

Базисни условия

В Унгария е възможно чуждестранните инвеститори да придобиват до 100% от акциите и дяловете в унгарски предприятия.

Минималният изискуем записан капитал за регистрацията на едно акционерно дружество в страната е 10 милиона форинта. При дружества с ограничена отговорност минималният капитал е 1 милион форинта, като се изисква минимум 500 000 форинта да бъдат внесени. Възможна е регистрацията и на: събирателно дружество и командитно дружество.

За чужденците е възможно да инвестират в почти всички отрасли. Само за фармацевтиката е необходим лиценз. Учредяването на дружество в Унгария е безпроблемно.

Данъчно облагане

Данък печалба: 36%, като съществува и 2% минимален данък при загуби.

Ставката на ДОД е по скала между 25-44%.

Данък върху дивидентите (без СИДДО): 20%.

ДДС: нормална ставка 20%, преференциална ставка 10%, като се предвижда нейното увеличаване на 12%.

Съществуват и удържки за фонд „Технологично развитие“, които съставляват 4,5% от печалбата.

Облекчения

В страната след 1.1.1994 г. е въведена нова схема за данъчни облекчения, която предвижда за инвестиции над 100 милиона форинта до 50% намаление на данъците, над 500 милиона или в приоритетните отрасли (машиностроене, електроника, хранително-вкусовата промишленост, телекомуникации, туризъм или защита на околната среда) до 5 години освобождаване от данъци, а след този период се предвижда 60% намаление на данъците. За предприятия, основани преди това, остават в сила старите закони. Разрешено е с отчетената загуба на предприятията да се намали тяхната печалба за период от 5 години.

Придобиване на недвижимо имущество

Според законите на страната със съгласието на финансовото министерство е разрешено закупуване на земя само за търговски цели. Не може обаче да се придобиват селскостопански площи. Позволено е придобиването на собственост върху сгради, сключването на дългосрочни арендни договори и лизинг.

Трансфер на печалбата

Съществува свободен трансфер на печалба и капитал. Обменът на печалбите във форинти е безпроблемен. Може свободно да се откриват валутни сметки.

Условия за външна търговия с Унгария:

Мита

Вносът все още се обмитява. Средната ставка на митата е 16 процента. За високотехнологични продукти митото е 12 процента; за леки автомобили и телевизори митото е 18 процента. Стоки за здравеопазването и за опазване на околната среда се обмитяват между 4 и 12 процента.

Търговски облекчения

Възможен е безмитен внос на първоначални инвестиционни продукти за съвместни предприятия. Безмитните зони имат силата на чужда територия за митническите, валутните и външнотърговските разпоредби. Освобождава се от данъци вносът на тежкотоварни автомобили и различни електронни продукти. Вносните мита за полуфабрикати могат да бъдат увеличавани или намалявани.

Търговски утежнения

За някои стратегически стоки се изисква разрешение за внос и износ. Възможни са допълнителни разходи за изчистване на митническите формалности. Определят се вносни квоти за тежкотоварни автомобили, дрехи, благородни метали, ел. енергия и хранителни стоки. Вносните данъци за повечето стоки са между 10 и 80 процента.

Международна търговия с унгарски ценни книжа:

През 1993 г. Унгария се утвърди на фондовия пазар, като спечели приз за търговия с ценни книжа.

Таблица № 4

Унгарската национална банка е емитирала 15 емисии в различни валути и за различни пазари. Заради успехите си в международната търговия с ценни книжа УНБ е избрана от сп. Euromoney за „независим заемополучател на годината“.
Посочените емисии са:

Дата	Размер и номинация	Процент и падеж-год.	Продажбата ръководена от
06.01.1993 г.	30 млрд. иени Самурай 12	6.8%-1998	Daiwa Securities
07.01.1993 г.	600 млн. ДЕМ	10%-2000	Bayerische Landesbank
20.02.1993 г.	40 млрд. иени Самурай 12	6.5%-2000	Daiwa Securities
17.03.1993 г.	1 млрд. ДЕМ	91/4%-2000	Deutsche Bank

05.04.1993 г.	50 млрд. иени Самурай 14	6.45%-2000	Daiwa Securities
07.06.1993 г.	100 млн. шв. фр.	71/4%-2000	Schweizerische VB
10.06.1993 г.	150 млн. щ.д. повишена на 200 млн. октомври месец	8%-1998	Banker Trust International
23.07.1993 г.	50 млрд. иени Самурай 15	6.45%-1999	Daiwa Securities
05.08.1993 г.	100 млн. англ. лири	10%-2003	J.P.Morgan
08.09.1993 г.	1 млрд. ДЕМ	8.75%-2003	Deutsche Bank
19.10.1993 г.	1 млрд. шилинга	8.50%-2000	Girocredit
03.12.1993 г.	200 млн. шв. фр.	6.75%-1998	UBS
12.11.1993 г.	1 млрд. фр. фр.	8.00%-1999	Credit Lyonnais
10.11.1993 г.	200 млн. щ.д.	8.875%-2013	Morgan Stanley
02.11.1993 г.	200 млн. щ.д.	7.95%-2003	Salomon Brothers

Изводи: Според унгарски икономисти държавната собственост към края на 90-те години ще остане не повече от 25%, а частната – близо 75%.

Делът на чуждестранната собственост ще бъде 30%.

Унгарските едри предприемачи ще владеят около 30%.

Дребните и средните – 50%.

Във владение на трудовите колективи ще остане 5% от бившето държавно имущество.

5. 6. Поземлена реформа, трансформация и европейски перспективи за унгарското аграрно стопанство.

Не от нулата започна унгарската аграрна реформа през 1990 г.

Селското стопанство беше относително добре развито.

Управляващите политически партии приложиха поетапния модел за трансформация. Както и в Чехия тоя компромисен модел се сблъсква с трудния въпрос:

– Как да се доближат интересите на собствениците на земя, които са я отдали под аренда с интересите на ползвателите на земя, които я обработват в земеделските акционерни дружества?

В некомунистическите страни това противоречие е разрешено чрез механизмите на пазара на земя, където първите могат да бъдат продавачи, а вторите купувачи.

Унгарското аграрно стопанство включва: 1) Селскостопанско производство. 2) Хранително-вкусова промишленост. 3) Горско стопанство. 4) Дървообработваща промишленост. 5) Селскостопански услуги.

В цялата си съвкупност аграрното стопанство дава 14 % от БНП и 23% от експорта. Всеки седми унгарец е зает в тоя отрасъл.

През 1992 г. беше осигурено безпроблемно изхранването на народа (което е от голямо значение за успеха на политическата и на икономическата реформа) и в същото време отрасълът донесе 2,7 млрд. долара от реализирана продукция в чужбина.

В 1993 г. аграрният износ е предназначен преди всичко за Европейския регион (95 %) . Половината от продукцията беше реализирана в Европейската общност и Европейската асоциация за свободна търговия (EFTA). Останалата половина – в Централна и Източна Европа.

След изборите през 1990 г. и след смяната на режима аграрната политика на правителството беше насочена към създаване на юридически възможности за свободно движение на имущества и капитал в селскостопанския сектор, за преобразуване на старите кооперативни стопанства, държавни стопанства и приватизация на предприятията от хранително-вкусовата промишленост (които са повече държавна), за урегулиране на аграрния пазар.

В законодателството беше заложен принципът за компенсация на вредите, нанесени на унгарските селяни и за запазване на богатия вътрешен продоволствен пазар, от което зависеше и състоянието на аграрния експорт.

Политическите сили, които се захващаха с реализирането на аграрната реформа, бяха такива, които в течение на властовия си цикъл смятаха за възможно преобразуването на селското стопанство изцяло на семейна основа.

След първите пет години несъмнено се наложиха частните стопанства. Те произвеждат 60% от селскостопанската продукция. Половината от държавните предприятия в хранителната промишленост (138) са приватизирани, а има още 6 500 малки и средни преработвателни частни фирми.

Създаденият от УДФ **Фонд за развитие на селското стопанство** е подпомогнал със 140 милиона долара 20 000 частни предприемачи за механизирани, оборудване и строителство, както и за расови животни.

Привлечени са кредити от 22 млрд. форин. (220 млн.дол.)

От края на Втората световна война до края на централно планираните икономики, т.е. около 50 години, поколенията се смениха и делът на фактическите собственици намаля.

Оказва се, че 35% от стопанисваната земя е притежавана частно (вж. Таблица 5).

Таблица №5

**Структура на земята в Унгария по форма на собственост
за периода 1968–1989 г. (в %, общо = 100)**

Година	Държавна	Кооперативна	Частна
1968	22.9	0.1	72.2
1975	4.4	44.7	50.9
1980	3.4	51.6	45.5
1985	4.0	56.7	39.3
1989	3.8	61.1	35.1

Влияние на политическите партии.

15 политически партии в Унгария се смятат особено ангажирани по отношение на реформите в селското стопанство. Характерно е, че повечето партии са по същество фракции на Партията на дребните стопани и в тяхната политика няма големи различия, с изключение на въпроса за реституцията на земята.

Такива партии са: Партия на независимите стопани – селскостопански работници и граждани, Партия на исторически независимите дребни стопани, Партия на помирните независими стопани, Партия на обединените дребни стопани, Партия на националните дребни стопани и буржоазия, Партия на демократичните стопани и граждани и др. Аграрният алианс (основан в 1989г.) критикува Партията на дребните стопани за политиката ѝ по отношение реституцията на земите, като икономически глупава и мотивирана от носталгията по икономически структури, които дори преди 30 г. са били изостанали. Представители на Аграрния алианс са в защита на едрото земеделие. Реституцията на земята на хора, напуснали вече селото, според тях ще доведе до евтино и бързо разпродаване на собственост. Унгарският демократичен форум изказва своите основания срещу реприватизацията (реституцията), защото, първо, обработваемата земя е много по-малко по площ, отколкото е била през 1949 г. (построени са пътища, заводи, жилищни комплекси и т.н.) и второ, много трудно е при това положение да се върне земя на собствениците в реалните ѝ граници. Затова по-добре е да се даде предимство на тези, които действително ще я обработват.

Партията на християндемократичния народ защитава създаването на вариант на социално пазарно стопанство с повече социални гаранции за хората. Унгарската социалистическа партия прие-

ма, че всички форми на собственост трябва да са равнопоставени, като се увеличава частната за сметка на държавната.

Законодателни рамки.

Законодателството по реституцията на земята в Унгария е представено в четири закона, от които първият (юни 1991 г.) е най-важен, тъй като в него са заложили основните принципи. Вторият и третият закони включват допълнителни възможности за приложение към някои социални групи – евреи, на които са отнети земите в 1939 г., политически затворници и репресирани през следващите десетилетия като компенсация за това и др. С четвъртия закон се създават условия за улесняване и ускоряване действието на първите три закона и се защитават интересите на бъдещите фермери. Последните три закона са от 1992 г. Местните власти създадоха поземлени комисии, които трябваше да осъществяват надзор при търговете (аукционите) на земя и да осигурят условия и контрол за обработката на дадения район.

След предявяване на иск за връщане на преди притежавана земя, хората имаха право да получат парично обезщетение. По закон пълна компенсация се прави само за земя на стойност до 200 000 форинта. С намаляване стойността на земята за връщане регресивно намалява и размерът на компенсацията. Бившите собственици или техните наследници получиха ваучери (бонусе) на база на отнетата собственост. Тези ваучери могат да бъдат използвани за:

- купуване на имущество или дялове в новоприватизирани предприятия, включително държавни стопанства;
- купуване на търг земя, която е предназначена за компенсация;
- купуване на недвижими имоти (жилища);
- годишна или пожизнена рента (за възрастните хора);
- продажба на ваучери пряко или на борсата по пазарни цени.

Освен това ваучерите носят лихва като ценни книжа в продължение на 3 години. Номиналната им стойност се определя на база на първоначалната им оценка, направена по кадастъра и дохода от обработваемата земя.

Земята, обявена за продажба, е държавна или кооперативна, неподлежаща на реституция. Такава земя може да бъде придобита само на търгове. Ако закупена земя не се обработва в продължение на 5 години, може да бъде конфискувана. Тя обаче може да бъде продадена (не преди три години от закупуването ѝ) или дадена под аренда. Земя може да бъде купена само от първия носител на ваучера, т.е. истинския собственик, а не от наследниците. Крайния срок за подаване на молби за реституция на земя беше 16 декември 1992 г. Търговете на земя започнаха през август 1993 г. Беше предвидено процесът на компенсация да изтече до края на 1994 г.

Съгласно законодателството кооперативите в Унгария имаха три алтернативи за промяна:

- 1) Да се трансформират в акционерни дружества.
- 2) Да разпределят собствеността между членовете си.
- 3) Да се трансформират в съответствие с принципите, приети от т.нар. Виенски конгрес през 1966 г.

Трансформацията и приватизацията на държавните стопанства се осъществява от Държавната агенция по собствеността, а не от Министерството на селското стопанство. От всички 121 държавни стопанства (според някои източници те са били 133) само 24 са трансформирани в предприятия. Те са за разпространение на семена, животновъдство, научни изследвания и др.

През март 1994 г. влязоха в сила някои поправки към Закона за аграрната реформа, според които унгарски граждани могат да купят земя максимум до 300 хектара. Чужденци и юридически лица (компаниите) не могат да притежават земя. Унгарски и чуждестранни граждани могат да вземат под аренда земя най-много до 300 хектара, а унгарски предприятия и кооперативи – до 2500 хектара.

Основен елемент в аграрната реформа на Унгария е пазарът на земята. В резултат на реституцията се очакваше да възникнат частни, икономически жизнени ферми под формата на акционерни дружества, но се появила голям брой малки парцели. Хората, които продават ваучерите си при съществуващите условия, получават ценни книжа. Фактически, който иска да основе добра ферма, трябва да плати доста над реалната цена. Освен това процедурата е трудоемка и скъпа, както е във всички страни, извършващи преход. Затова и процесът на реформата търпи известно отлагане.

Освен търговете (аукционите) разпространение получи и друг начин за получаване на земя. Съгласно законовите разпоредби, ако някой е обработвал под аренда земя за повече от пет години, има предимство да купи същата земя преди да се основе кооперация. С това фактически се съвместяват два процеса – реституция и приватизация.

Най-същественото е, че собствеността на земята се превърна в частна от де юре в де факто.

*

Унгария е безспорен лидер в икономическите и в обществените реформи. Реформата ще продължи със сигурност и при управлението на УСП.

5. 7. България, Унгария и другите страни от Източна Европа

Икономически преглед.

През годините след падането на Берлинската стена непрекъснато растеше разстоянието между България и страните Полша, Унгария, Чехия и Словакия. Нашето политическо и стопанско изоставане, както и тяхното обръщане към Запада, са причина за рязко намалелите политически, икономически и културни контакти.

Стокообменът падна значително – износът на България през 1992 г. по отношение на Чехо-Словакия се сви 29 пъти в сравнение с 1989 г. При вноса негативните тенденции са най-силно изразени в търговията ни с Полша. Съкращението е повече от 26 пъти, докато от Чехо-Словакия и Унгария сме купували съответно 11,5 пъти и 9,3 пъти по-малко, отколкото през избраната за базисна 1989 г. Характерен за търговията ни с четирите страни, известни като Вишеградската четворка, е отрицателният годишен остатък в наша вреда (данните са от вестник „Банкер“).

Съкращаването на стокообмена на България се обяснява с преориентирането на четирите страни към западноевропейските пазари. Износът им за страните от ЕАСТ се е увеличил с близо 30%, а вносът оттам – с 41%.

Непогасени пасивни салда на България към страните – бивши членки на СИВ към 31.12.1993 г.

Полша	205.2 млн. прев. рубли
Чехия и Словакия	103.0 млн. прев. рубли
Унгария	85.9 млн. прев. рубли
Румъния	18.0 млн. прев. рубли

През 1992-1993 г. пасивното салдо на страната ни към Полша бе намалено от 512 на 205 милиона преводни рубли. Дългът ни към Чехия и Словакия от 304 е сведен на 103 милиона преводни рубли. Намалението на пасивните остатъци (салда) е резултат от осъществения износ. А за покриване на курсовата разлика между лева и преводната рубла фирмите износителки получиха 903 милиона лева от бюджета при правителствата на Филип Димитров и Любен Беров и още 429 милиона лева от Българската външнотърговска банка (Булбанк). Средствата от бюджета са изплатени на

създадената от КГБ и ДС фирма от групировката „Трон“, „Фърст Файненшъл“ АД, „Тератон“ АД, „Интерстиъл трейдинг“ ООД, държавната „Балканкар“ и др.

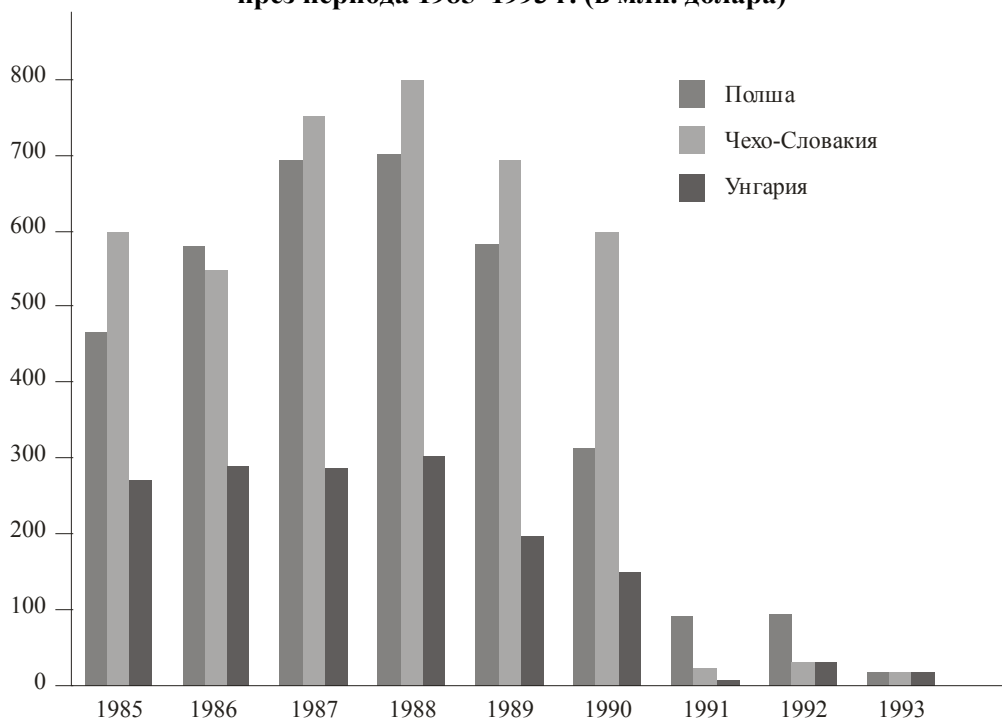
В бюджета за 1994 г. правителството на Беров задели за същите 1,096 милиарда лева. При погасяването на отрицателното салдо със страните от Вишеградската четворка голям удар направиха толерираните и от СДС и от БСП фирми на новия бизнес-елит.

Изплатени коефициентни разлики в размер на 903 млн. лева

„Балканкар“	251.8 млн. лв.
„Тератон“ АД	230.0 млн. лв.
„Интерстиъл трейдинг“ ООД	195.8 млн. лв.
„Фърст Файненшъл“ АД	118.6 млн. лв.
Други	106.8 млн. лв.

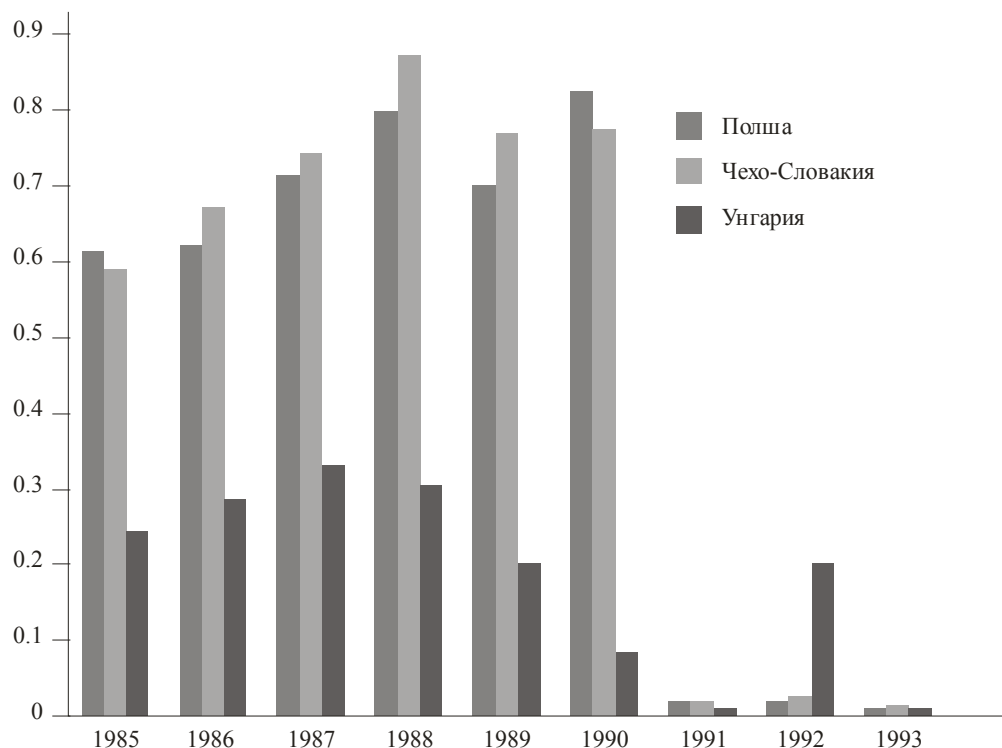
Диаграма №1

Изменение на износа на България за страните от Вишеградската четворка през периода 1985–1993 г. (в млн. долара)

Диаграма №2

Изменение на вноса за България от страните от Вишеградската четворка през периода 1985–1993 г. (в млрд. долара)

*

Тигри в Централна Европа

Централноевропейските страни искат да се превърнат в „източноазиатски тигри“, но дали настоящата политическа и икономическа обстановка в района дава възможност за подобно динамично развитие? Динамично, а не умерено.

В повечето от държавите на Централна Европа бяха извършени основните институционни промени, в някои е налице и уверен икономически растеж, който е предпоставка за истинския успех. В Полша две години след стартирането на реформата бе постигнат икономически прираст, който засега е твърде динамичен: през 1992 г. – 2%, през 1993 г. – 4,5%, през 1994 г. – 5%. Подобно е положението в Чешката република. Икономически растеж има също в Унгария, Словения и Естония.

Той обаче не е динамичен. Не може дори да бъде сравнен с този на източноазиатските държави, в които жизненото равнище е несъпоставимо с това в Централна Европа, тъй като във въпросните страни годишният икономически прираст е 7-9 %. В Централна Европа икономическият растеж трябва да бъде поне 6 % годишно, за да може районът в краткосрочна перспектива да стигне по-близо до Запада.

Изключително важна предпоставка за бързото развитие е районът да привлече колкото се може повече чужди инвеститори.

В Чешката република например от 1990 г. до средата на 1994 г. са инвестирани чужди капитали за 2,5 милиарда долара. Същото количество капитали тримилionenният Сингапур е привлякъл само за пет месеца. По данни на ООН през 1992 г. **в Сингапур са привлечени повече чужди капитали, отколкото в Централна, Източна Европа и бившия Съветски съюз, взети заедно.** А това е тревожен признак. Важна предпоставка за непосредствения приток на чужди инвестиции е геополитическата сигурност.

Международният опит показва, че Централна Европа няма да бъде обект на вниманието на бизнесмени дотогава, докато страните от района не бъдат приети за пълноправни членки на ЕС. Сигурните обещания, че държавите от Централна Европа ще бъдат приети в ЕС, няма да бъдат дос-

татъчни. В Португалия и в Испания бумът на инвестициите започна едва през 1986 г., с други думи, тогава, когато те бяха приети за пълноправни членки на Общността.

Само че западните страни приемат единствено държавите, които са стабилни от макроикономическа гледна точка, в които приватизацията е достигнала високо равнище, държавните субсидии са малки, които могат да докажат, че до 2000 година ще се радват на икономически подем. Страните от Централна Европа навярно ще трябва да се споразумеят с Европейския съюз, че определен кръг от въпроси (например пазарът на работната сила, проблемите със социалните разходи на държавите) ще бъдат решени едва след десет години или дори по-късно.

Истина е, че Чешката република води остра конкурентна борба с Полша и Унгария за привличане на чужди капитали. Тя непрекъснато се опитва да докаже, че реформите в страната са напреднали повече. В дългосрочна перспектива обаче много по-важно от едно подобно съперничество ще се окаже **целият район да бъде приеман като зона на успеха**. Малко вероятно е при сегашното икономическо развитие отделна държава от Централна Европа да успее да получи пълноправно членство в Европейския съюз. Независимо колко голямо е предимството на дадената държава в краткосрочна перспектива, за района е важно да докаже, че е жизнеспособен, че може да бъде източник на голям икономически растеж, че от интерес на Западна Европа е да разшири рамките на Европейския съюз. *(По Джефри Сакс)*

Инфлацията и темпът на растеж спъват Източна Европа. (сравнителен анализ със Запада)

Мярка за икономическия преход в Източна Европа е размерът на държавния сектор. Доклад на Европейската банка за възстановяване и развитие показва, че 65% от БВП на Чехия идва от частния сектор. Унгария, Полша и Словакия са малко след нея с по 55%. От шестте страни, подписали споразумение за асоцииране с ЕС (Полша, Унгария, Чехия, Словакия, Румъния и България), Румъния има най-малък частен сектор – 35% от производството е частно. През 1989 г. само 20% от унгарския БВП се произвеждаше частно, а в бившата Чехословакия бе едва 4%.

Ако сравним бюджетните дефицити в Западна и Източна Европа, резултатите са изненадващи. 1994 година чешкият бюджет бе с излишък. Други източноевропейски държави имат прилични бюджетни дефицити, сравнено със средните стойности за ЕС. Българският най-голям 15-процентен дефицит е малко по-зле от този на Гърция – 12,8%. За разлика от западноевропейските държави обаче източноевропейците нямат добре развити финансови пазари, на които да търгуват с държавните ценни книжа. В резултат на това техните бюджети са по-директно инфлационни.

Инфлацията е най-големият икономически проблем за по-голямата част от Източна Европа. С 10% най-ниска е тя в Чехия, но това е почти три пъти повече от средната за ЕС. Румънският и българският показател водят класацията.

Другата голяма разлика между Западна и Източна Европа е в доходите. След изчисляване на разликите във валутните курсове средният доход на глава от населението в ЕС е 17 000 долара. Това е два пъти повече, отколкото в Чехия, и шест пъти повече от това, което получават в Румъния, най-бедната от асоциираните държави. Но в самия ЕС също има големи различия. Гърция, най-бедният член, има среден доход около 8000 долара, едва 10% по-висок от този в Чехия.

За да намалят тези различия, източноевропейските икономики ще трябва да постигнат по-бърз темп на растеж от западните си съседи. Някои вече са постигнали известен успех. Миналата година полската икономика постигна 4.5% растеж – най-високият за Европа, като изключим Албания. Средно обаче темповете на растеж в асоциираните държави са все още твърде бавни.

Инвестициите и износът са ключът към по-бързия растеж. Източна Европа трябва да инвестира в инфраструктура и модернизиране на предприятията. Въпреки че повечето средства ще трябва да дойдат от собствени спестявания, източноевропейците трябва да привлекат и чужд капитал. Засега той е много малко. Между 1990 и 1993 г. асоциираните държави са получили по-малко от 10

милиарда долара под формата на чужди преки инвестиции, сравнено с 15-те милиарда, които е получил Сингапур.

Увеличението на износа също не е толкова голямо, колкото е нужно на региона. Наистина наблюдава се драматична промяна в търговията: през 1989 г. по-малко от 25% от източноевропейския износ бе за ЕС, сега той е около 50%. Но обемът на износа падна през 1993 г. отчасти, защото големите пазари като Германия бяха в рецесия. За да се поддържа бърз темп на растеж и за да се предотвратят проблемите с платежния баланс, износът трябва да продължава да се увеличава. Това ще стимулира по-високата производителност в Източна Европа и по-големия достъп до западните пазари. Най-добрият гарант за повече инвестиции и по-голям обем на износа ще бъде по-бързото интегриране с Европейския съюз.

*(По Business Central Europe
май 1995 г.)*

Несъстоятелност и реструктуриране.

През май 1995 г. на семинар „Несъстоятелност и реструктуриране в Централна и Източна Европа“ световноизвестната консултантска къща „Deloitte & Touche“ представи резултатите от разработван от нея проект, финансиран от Американската агенция за международно развитие. Негова основна цел е подпомагане на адекватното приложение на законите за фалитите при разгръщането на непродуктивните стопански единици и в частност – реструктурирането на потенциално жизнеспособните от тях. За разработката на проекта „Deloitte & Touche“ е събрала екип от международни експерти по фалити и реструктуриране, икономисти и банкери, с чиято помощ са проучени законите за фалитите и текущата практика в дванадесет страни на Централна и Източна Европа (Албания, България, Естония, Латвия, Литва, Македония, Полша, Румъния, Словения, Унгария, Хърватско и Чехия).

Всички централно- и източноевропейски страни трябва да се справят с предприятия, които е малко вероятно да бъдат продадени на някаква добра цена. Това доведе до възобновяване на дискусиите по индустриалната политика и нуждата от обширно „реструктуриране на предприятията“.

Понастоящем централно- и източноевропейските страни търсят подходящия баланс между налагане на финансова дисциплина в губещите предприятия и непосредствената нужда броят на процедурите за несъстоятелност (на практика ликвидация) да бъде в разумни граници. Фактическата липса на установени и функциониращи финансови пазари и предизвикателството от бързо развиващите се законодателни и нормативни рамки изискват голямо внимание при определяне ролята на фалита и мястото му в процеса на прехода.

На Запад несъстоятелността играе само маргинална роля и все пак, ако се прилагат западните определения за несъстоятелност към предприятията в централно- и източноевропейските страни, то тогава голяма част от икономиката ще попадне в обхвата на действие на законите за фалит. Под въпрос е дали една странична процедура е най-подходяща за третиране на проблем, засягащ цялата система. Явно е също, че страните от региона ще има да учат толкова една от друга, колкото и от западния опит.

Обобщение за региона

Основното законодателство като цяло е резултатно и добре изработено. До днес то осигурява работни рамки за извършване на реорганизацията и ликвидацията на предприятията. Изключение правят страните, които все още не са преминали през задълбочено преразглеждане и обновяване на законите в тази област.

Все пак Deloitte констатира **значително разминаване между писаните закони и тяхното практикуване**. Резултатите предполагат, че докато ефикасността на основното законодателство е нараснала, изпълнението е недостатъчно и липсата на подходящи стимули продължава да забавя успешното приложение на законите.

Изпълнението страда най-вече от незадоволителната инфраструктура:

- липсват подробни правила и процедури;
- съдебната система не разполага с необходимите ресурси да се справи със случаите на фалит ефективно и експедитивно;
- неподходящо се стимулират и възнаграждават попечителите и ликвидаторите;
- размерът на несъстоятелност при предприятията от държавния сектор доведе правителствата да изключат или да разрешат изключването на държавни предприятия от стриктно приложение на законите.

Изопачените стимули доведоха до пасивност на кредиторите независимо дали са обезпечени, или не. **Особено безпокойство поражда състоянието на банките и по-специално на държавните банки.**

Дейността в България бе стимулирана след обновяване Закона за несъстоятелността през август 1994 г. По предишния закон бяха започнати приблизително около 100 дела и оттогава броят на заявленията е нараснал трикратно (от една ниска база), независимо че всички те са подадени от кредиторите. Досега не е направен опит да се използва процедурата по реорганизация.

В основата си новият закон е добре обоснован като процедура за реорганизация и за ликвидация. Той съдържа и някои интересни особености, които невинаги се срещат в другите страни от региона:

- задължението на несъстоятелния длъжник да открие процедурата;
- единната и гъвкава процедура, която може да премине от реорганизация към ликвидация (и обратно) с относителна лекота;
- привличането и упълномощаването на кредиторите и най-вече възможността им да сменят попечителя, определен от съда със свой собствен кандидат;
- делегиране в най-висока степен изпълнителски задължения за попечителите;
- запазване приоритета на обезпечените кредитори.

Процедурите за несъстоятелност се водят в 29-те окръжни съдилища. Не съществува формално разделение на видовете несъстоятелност поради малкия брой дела. Въпреки това в Софийския съд започва подборът на съдии по търговско право, които да специализират в делата за несъстоятелност. Една или две банки са активни вносители на заявления за несъстоятелност. Иначе някак си „деликатните“ взаимоотношения между държавните банки и държавните предприятия, заедно със страха от ефекта на домино, действат като спирачка.

Стабилни правителства, ниска инфлация и положителен икономически растеж привличат чуждите капитали.

За чуждите инвеститори България е по-малко атрактивна, отколкото Румъния. Това сочат данните от изследването на инвестиционния климат на страните, които извършват преход към пазарна икономика, провеждано от Ernst & Young всяко тримесечие.

Оценка на чуждите инвеститори

Държава	Възможности за бизнес	Политически риск	Кредитен рейтинг	Икономическо състояние	Обща стабилност	Инфра- структура	Общо	Място
Чехия	2	1	1	3	1	2	10	1
Полша	1	2	2	3	1	2	11	2
Унгария	3	2	2	3	2	2	14	3
Словения	4	2	2	3	2	2	15	4
Естония	4	2	3	3	2	2	16	5
Латвия	4	2	3	3	2	3	17	6
Литва	4	2	3	3	2	4	18	7
Румъния	2	3	4	3	3	4	19	8
България	3	3	4	3	3	3	19	9
Казахстан	2	3	3	4	3	4	19	10
Виетнам	3	3	3	4	3	4	20	11
Словакия	4	3	3	4	3	3	20	12
Узбекистан	3	4	3	4	3	4	21	13
Беларус	3	3	4	4	3	4	21	14
Украйна	2	3	5	4	4	3	21	15
Хърватско	4	4	4	4	3	4	23	16
Киргизка република	4	4	4	4	4	4	24	17
Албания	4	4	4	4	4	4	24	18
Молдова	4	4	4	4	4	4	24	19
Азербайджан	3	5	4	5	5	4	26	20
Армения	4	4	5	4	4	5	26	21
Туркменистан	5	4	5	5	4	4	27	22
Грузия	5	4	5	5	4	5	28	23
Таджикистан	5	5	5	5	5	5	30	24

От началото на декември 1994 г. до края на февруари 1995 г. Румъния повиши инвестиционния си рейтинг и от 12-о място в класацията достигна до 8-о място. Нашата страна остана по-назад – от 8-о на 9-о, като инвестиционният ѝ рейтинг не се промени. Класацията водят, както може да се очаква, страните от Вишеградската четворка и Словения. Освен изброените държави по-добри възможности за чуждите инвеститори предлагат и трите прибалтийски републики – Литва, Латвия и Естония.

Проучването на Ernst & Young се базира на мненията на инвеститори, които работят на т. нар. нови пазари. Те оценяват политическата и икономическата обстановка в съответната страна по шест показателя. Най-добрата оценка е 1, а най-лошата 5. Предлагаме ви част от изследването, свързано с инвестиционните условия в България и Румъния.

1) Възможности за бизнес.

Този показател дава представа за размера и структурата на местния пазар, както и за отношението на властите и гражданите към чуждите инвеститори. Оценката за България е 3. Анкетираниите посочват като предимства на страната нарастващия интерес към местните ресурси, съществуващите високотехнологични производства и туризма. Традиционните международни връзки на Бъл-

гария също са един коз в играта за привличане на капитал. Като недостатъци се посочват честите смени на правителствата, които забавят приватизацията, и малкия обем на местния пазар.

Оценката на Румъния е по-добро и като нейно предимство се изтъкват направените вече чужди инвестиции.

2) Политически риск.

Показателят оценява стабилността на правителството и желанието му да се придържа към принципите на пазарната икономика.

Наблюдателите дават оценка 3 на нашата страна. По същия начин е оценена и Румъния.

Най-сериозен източник на политически риск остават правителствата, които са съставени от бивши комунисти.

3) Кредитен рейтинг.

Показателят дава представа за оценката на външния дълг от страна на международните пазари и възможностите за неговото обслужване.

Според данните от изследването **кредитният рейтинг на нашата страна е близък до най-ниския**. Положително се оценява споразумението по реструктуриране на външния дълг.

Доверието на инвеститорите обаче е разколебано от застой в преговорите с МВФ, девалвацията на националната валута и отрицателния търговски баланс.

4) Състояние на местната икономика.

Както България, така и Румъния получават по този показател средната оценка 3. Инвеститорите отчитат последствията от югославията за българската икономика.

5) Обща икономическа и политическа стабилност.

Както България, така и Румъния са оценени като относително стабилни държави. Нашата страна печели точки със стартиралите до момента програми за външна помощ и реструктуриране.

Плюс са данните за започналото в края на миналата година икономическо оживление.

Чуждите инвеститори смятат, че Румъния е застрашена от обществени вълнения, дължащи се на понижаването на жизнения стандарт в страната, и че забелязаната макроикономическа стабилизация не е подкрепена от адекватна структурна реформа.

6) Бизнес-инфраструктура.

Показателят дава оценка на степента на развитие на законодателството, телекомуникациите и мрежите за дистрибуция в съответната страна, както и на равнището на предлаганите консултантски услуги.

Глава шеста

Прибалтийските държави Литва, Латвия и Естония и преминалата през кръв и страдания Румъния

6. 1. Литва

Десъветизация и декагезация.

След неуспешния опит за преврат в Москва през август 1991 г. депутатите от Върховния съвет на Литва за пръв път пристъпват в зданието на КГБ в литовската столица.

Още през 1988 г. служителите в секретното ведомство започват да евакуират и да унищожават документи. Изпращат част от тях в централния архив на СССР в Омска област. Горят пещите, работят машините за унищожаване на документи.

В Литва през 1955 г. се води партизанска война против руския окупатор. В НКВД са загинали 22 000 души.

През 1990 г., веднага след обявяването на независимостта, е прието обръщение до агентите да прекратят дейността си в полза на СССР. Но това обръщение не е подкрепено със закон. Въпреки това има много хора, които отвръщат на депутатите с изповед, а във Върховния съвет е създадена временна депутатска комисия за разследване дейността на КГБ в Литва. В комисията са включени депутати от Саюдис, Съюза на политическите затворници и интернираните, но за съжаление и бивши членове на КПСС. Заедно с това парламентът подготвя Закон за някои ограничения по отношение на държавни длъжности или Закон за десъветизация. Той не се отнася до лица, заемащи изборни длъжности. Затова е приет Закон за проверка на депутатите, подозирани в умишлено сътрудничество със специалните служби на други страни. Законът влиза в сила от м. декември 1991 г. Той предвижда депутат, укрил от избирателите своето сътрудничество с КГБ, да премине проверка на мандата си, като при повторно гласуване събере повече от половината гласове на избирателите. По време на действието на Закона са установени 4 случая на проверка на мандата. Един депутат сам се отказва от повторно гласуване, друг – приближен до лидера на антикомунистическия съюз Саюдис (Ландсбергис) – изгубва гласуването. А за още един и за бившата премиер-министърка на страната, Каземира Прунскене (от десницата), за която е доказано и в съда, че е сътрудничила на КГБ, не е извършено гласуване (в нарушение на закона).

Поставянето на гласуване на Закона за десъветизацията е една от причините да бъде разпуснат предсрочно Върховният съвет, да бъдат насрочени избори за Сейм, а самият закон да не бъде приет от новото проруско, прокомунистическо мнозинство.

Активното издигане на агенти на КГБ за депутати в Литовския Сейм показва, че структурата на секретните служби съществува в полза на Русия. Политически последици от това са:

1) Ценните агенти продължават да работят за старите си господари и подриват демократичните основи на литовското общество.

2) По-незначителните са шантажирани от КГБ и принуждавани да влизат в една или друга роля във вреда на оздравителните за обществото процеси.

3) Нерегламентираното със закон положение на бившите агенти засилва носталгията им по предишния режим и подкопава гражданското общество.

4) Антикомунистите губят изборите още през 1992 г.

Русия помага на прокомунистическите сили, като спира енергоносителите за литовското население, управлявано до края на 1992 г. от Саюдис. Изборите се провеждат в обстановка на мизерия. В градовете няма отопление, топла вода и газ, а жителите им са лишени от условия, при които дори да приготвят храната си. Проруската партия си присвоява икономическата власт и спира реформите.

Външнотърговски режим:

Мита

При внос има следните мита: готови стоки 15-20 процента, полуготови стоки 3-6 процента. Плащат се мита при износа на кожи, дървен материал, цветни метали, книги и други стоки.

Търговски облекчения

Възможен е безмитен внос на основни средства за производство за чуждестранните предприятия, както и на енергийни източници, зърнени култури, някои трайни хранителни стоки и медицинско оборудване.

Търговски утежнения

Има забрана за внос на оръжия, упойващи средства и непреработени хранителни стоки. Действат забранителни мита за различни цветни метали и метални отпадъци.

6.2. Латвия

Деболизация и декадизация

Движението за национално освобождение на Латвия започна с акции на групата „Хелзинки 86“. Създаде се националистически фон, на който се водеше борбата между двете групировки от комунистическата номенклатура – либералните и ортодоксалните комунисти. Според десни латвийски политици, в това е същността на цялата перестройка: 1) Ортодоксите, „идейните комунисти“, се опитват да запазят Съветската империя в непроменен вид, да съхранят непокътната системата на социалистическата икономика с нейната идеологическа „надстройка“. 2) Либералното крило цели единствено запазването на своите привилегии и власт. То променя постоянно фразеологията, като я приспособява към политическата конюнктура. За да получи широката подкрепа на народа, номенклатурата прие на въоръжение националната символика и лозунги. Сравнително лесно успя да оглави и да насочи в посоката на своите интереси народно-освободителното антисъветско движение.

Но докато искрените националисти организираха масови митинги и произнасяха на тях патриотични антисъветски речи, либералните комунисти преобразуваха общонародната собственост в своя частна собственост. Извън закона.

По такъв начин либералната част от номенклатурата запази в свои ръце и политическата и икономическата власт. И средствата за масова информация. Това е даде възможност да манипулира с лозунгите за национално единство и независимост. Фарсът завърши през август 1991 г., когато ортодоксалните комунисти загубиха своите позиции в резултат на неуспешния лъв преврат в Москва. А балтийските държави получиха своята полунезависимост от Руската империя. Но властта на либералните неокомунисти също започна да губи своята привлекателност. Излезе наяве политическата насоченост на „реформаторите“ към превръщането на Латвия в протекторат на Русия и към прекъсване възстановителните процеси по пътя към изграждане на независима национална държава. Държавната власт е неразделно сраснала с мафията и с военно-промишления комплекс на Русия. Правят се усилия да бъде запазена цялата, непригодна за страната, промишленост, което означава постоянна икономическа зависимост от източния съсед. Голяма част от новите икономически структури са с престъпен характер и в тях доминират рускоезичните колонисти, комунистическата,

комсомолската и милиционерската номенклатура. Те контролират над 60% от латвийското стопанство. Интересите им съвпадат с интересите на Русия, защото империята, според дясната опозиция, не е разрушена, а само модернизирана. Посочените икономически сили имат свое силно лоби в политическите структури на много от латвийските партии.

През април 1990 г. е избран Конгрес на гражданите на Латвийската република на алтернативни, независими от тогавашното окупационно управление, избори. В изборите участваха мнозинството от законните граждани на страната. Това бяха всички тези, които имаха латвийско гражданство преди окупацията и техните потомци. Конгресът действа като алтернативен парламент и провежда редовни сесии веднъж на 3 месеца. Постоянен действащ изпълнителен и представителен орган на Конгреса е латвийският комитет.

Конгресът на гражданите обяви за недействителни и противоправни някои законодателни актове и международни договори на съветския неокомунистически режим, които не отговарят на латвийските интереси. Конгресът прие постановления за правния статут на лицата, живеещи на територията на Латвия, за непрекъсваемост на правото на собственост, за деколонизация, за възстановяване на законните държавни институции и др.

По време на есенната си сесия през 1992 г. Конгресът на гражданите прие „Постановление за деболшевизацията“. В него КПСС и КГБ се обявяват за престъпни организации на територията на Латвийската република. Набелязани са най-важните мерки за деболшевиацията:

- 1) Съд за лицата, извършили престъпления против човечеството.
- 2) Събиране на информация за болшевишките престъпления в Латвия.
- 3) Поставяне пред правоприемника на СССР – ОНД и Русия искане за възстановяване на щетите, нанесени на републиката и на нейните граждани от КПСС и нейните структури и организации, работещи под нейно ръководство.
- 4) Ликвидиране на концентрираната в ръцете на бившата номенклатура икономическа власт и прекъсване на нейното влияние върху решенията на държавните институции. Конфискация на заграбената от престъпните организации и подставените от тях лица собственост и използването ѝ в интерес на гражданите.
- 5) Съставяне списък на длъжностите, които нямат право да заемат бивши служители на престъпни организации и членове на КПСС в това число: държавни постове и забрана за заемане на ръководни постове във важни частни предприятия.

Външнотърговски режим:

Мита

Вносните мита най-често са 10 процента, като за облекла ставката е 14 процента, за луксозни стоки – 20 процента, за алкохол и тютюн между 30 и 80 процента. Износните мита са: за кожи 15 процента, за сурово дърво между 10 и 20 процента.

Търговски облекчения

Възможен е безмитен внос на определени суровини и заготовки, подлежащи на преработване, нефт и нефтени продукти, земен газ, тежкотоварни автомобили, медицинска апаратура и лекарства. Освобождава се от мита вносът от рублевата зона.

Търговски утежнения

Необходими са лицензи при износа на мед, медни сплави и медни отпадъци. Действа мито „околна среда“ при внос на тежкотоварни автомобили, което е между 200 и 500 латвийски лати. Вносът на хранителни стоки се облага с мита до 70 процента с цел да се защити собственото селско стопанство. Износът се освобождава от данък оборот.

6.3. Естония

Лустрация

В Естония бяха направени някои опити за лустрация.

Особеното тук, както в Литва и Латвия, е това, че страната се отнася едновременно към ареала на външната империя на Русия, т.е. към поробените страни от Източна Европа, а заедно с това и към вътрешната империя, защото беше включена в самия Съветски съюз, където режимът беше по-строг.

Сериозен опит за лустрация *бе изработването на конституция*.

Предложението да се забрани за пет години на заемалите висши длъжности при комунистическия режим да работят на отговорни държавни постове и да бъдат избирани на такива, беше изработено от Конституционната асамблея. Тя бе създадена на паритетни начала от червения Върховен съвет и от алтернативния Конгрес, избран от гражданите на Естония подобно на органа в Латвия. Между двата органа съществуваше постоянен антагонизъм до дните на московския преврат. След това Върховният съвет стана по-сговорчив и се обърна към Конгреса с предложение за създаване на Конституционната асамблея, в която дясната Партия на националната независимост имаше най-силен глас.

Конституцията бе приета, процедурата за лустрация – също. Но Върховният съвет отказа да постави въпроса за лустрацията на референдум.

Втори опит за лустрация бе клетвата за лоялност, която в началото на 1992 г. Конгресът се задължи да положи. Всеки депутат трябваше да подпише документ, че никога не е бил свързан с органите на комунистическите тайни служби. Всички народни представители подписаха. Резултатът не бе голям.

В същото време лявото правителство на Народния фронт с премиер Едгар Саависаар разреши изнасянето извън страната архивите на КГБ.

Позициите на бившите комунисти са много силни в печата. Естонските ежедневници са под контрола на посткомунистите и на рускоезичните колонисти.

За да бъде преодоляно силното влияние на Русия, са проведени лустрационни инициативи за изключване на неестонските граждани (руснаците заселници) от процеса на създаване на първия парламент и на конституционните органи.

Лустрацията донесе победа на демократичните сили над проруски и прокомунистически настроените им противници в парламентарните избори.

Целта на демократичното движение бе да възстанови Естонската република. В продължение на една година Комитети на гражданите регистрираха онези, които заявиха, че са граждани на страната. Естонският народ и руските колонисти имат различни обществени традиции и народопсихология. Затова само 35 000 от 600 000 неграждани на Естония се регистрираха като желаещи да получат гражданство. Процесът по възстановяване на гражданството стана подготвителен процес за възстановяването на Естония.

Регистрацията предизвика значителен обществен диспут в страната. За една цяла година всеки трябваше да определи за кого и против кого е.

Тригодишното съвместно съществуване на Върховен съвет и на Конгрес поляризира политическите сили и катализира създаването на партии. Организациите, свързани с метрополията в Москва, бяха изключени от политическия живот. Крах претърпя руското демократично движение на Естония (Интерфронт), което беше прокомунистическо, с руски имперски уклон. Русия, според десни естонски политици, няма демократични традиции и ако колонистите, които са близо 40%, бяха участвали в изборите в съюз с местните номенклатурчици-комунисти, естонците никога нямаше да могат да изберат нормално Държавно събрание и нормален президент.

Изборите, проведени без руснаците, изпълниха три важни функции:

- 1) Създаде се възможност за нормални избори.
- 2) Даде се възможност да бъде проявен патриотизмът и политическата зрялост на естонския народ.
- 3) Бяха освободени от обвинения руснаците, че те са участвали в избирането на комунисти.

Дясноцентристката коалиция дойде на власт през есента на 1992 г. благодарение на проведената лустрация и десъветизация в Естония. Президентът също беше избран от десницата.

Борбата с корупцията и възстановяването на незаконно придобитото имущество от номенклатурния елит станаха цели в кампанията за декомунизация на страната.

Министрите получиха задача от управляващата коалиция да започнат уволнения на номенклатурни кадри на бившата комунистическа партия. И да назначават нови хора.

Десницата се задържа на власт и започна успешни реформи до март 1995 г. благодарение на това, че по метода на лустрацията от държавната администрация бяха отстранени привържениците на Русия. (Правителството на СДС в България управлява по-малко от година, защото не пожела да извърши лустрация.)

Чрез провеждане на референдум естонските патриоти-националисти възстановиха Конституцията, която беше в сила до преди съветската окупация. (Даже когато имаше мнозинство СДС не пожела да дискутира въпроса за възстановяване на Търновската конституция.)

Според икономическия съветник на естонското правителство, проф. Джефри Сакс, когато в началото на 1995 г. избират левоцентристкото управление, гласоподавателите показват неблагодарност към десните реформатори на Естония. Защото десницата успява да свали инфлацията до 20% (със 100% по-ниска от тая при управлението на Беров) и най-ниска сред страните от бившия Съветски съюз. Икономическият растеж е също най-висок – 5% за 1994 г. (при 0% за България). Въпреки успехите, пенсионерите и социално слабите избират комунистите. Според Сакс изборите в Източна Европа не са референдум за добродетелите на капитализма и на неговите строители, а състезание, в което доминират тези, които зависят от мрежата за социално осигуряване. Неокомунистите печелят от това, че обещават да увеличат социалните разходи и държавните дотации.

Успехите на естонската десница са забележителни, но пенсионерите и близостта до Русия наклониха везните в полза на бившите комунисти. И все пак Естония отиде толкова напред, че връщане назад няма. По своята привлекателност за чуждите инвеститори страната заема 5-то място след Вишеградската четворка.

Таблица 1

Социални разходи и държавни субсидии (в % от БВП)

Страна	Социални разходи		Увелич. (+)	Държавни субсидии		Увелич. (+)
	1989 г.	1993 г.	Намал. (–)	1989 г.	1993 г.	Намал. (–)
България	10.4	12.9	+2.5	15.5	3.9	-11.6
Чехия	13.2	14.6	+1.4	16.6	–	-16.6
Естония	10.4	8.8	-1.6	2.5	1.3	-1.2
Унгария	15.8	25.5	+6.7	10.7	3.1	-7.6
Полша	10	21	+11.0	12.9	3.3	-9.6
Словакия	13.2	17	+3.8	16.6	4.8	-11.8
Словения	25.9	30.5	+4.6	4.2	4.1	-0.1

По данни на Световната банка само в Естония от 7 източноевропейски страни правителството на десницата намали социалните разходи с 1,6% от БВП. В същото време държавните субсидии бяха едни от най-ниските. Това е едно от обясненията за спечелването на изборите от популистката левица.

В Естония бяха създадени добри законодателни условия за *външна търговия*:

Мита

Вносните мита за алкохолни продукти са между 20 и 100 процента, за тютюн 40 процента, за транспортни средства 10 процента. Износни мита: за кожи и кожени произведения 10 процента, за произведения на изкуството 100 процента. Внася се административна такса върху вноса в размер на 0.5 процента.

Търговски облекчения

Предприятията с минимален чуждестранен капитал се освобождават от мита при вноса на производствени и инвестиционни стоки, а износът на собствената им продукция се освобождава от мита и от лицензиране. Няма квоти и лицензи за внос.

Търговски утежнения

Въведени са износи квоти за бутуминозен шифер, огнеупорна глина и кварц. Изискват се лицензи за износ на алкохол, тютюн, оръжия, медикаменти, метали, благородни метали и различни селскостопански продукти. Необходим е и лиценз за износа на рубли.

Балтийски републики – общ икономически обзор.

Приватизация.

Малко западни наблюдатели можеха да различат Естония, Латвия и Литва преди 1991 г., когато трите държави провъзгласиха своята независимост. Тъй като потребителите в тях не наброяват повече от 8 млн., чуждестранните инвеститори често предпочитат да ги разглеждат като група, а не поотделно. Това отношение може да размие разликите между трите страни и да ги сведе до често срещаните фрази: Естония е тази, която върви най-бързо, Литва изостава, а Латвия се намира посредата. Противно на общоприетите изводи обаче всяка една от тези републики има свои специфични особености, а приватизационните процеси оказват различно влияние върху икономиките им.

1) **Литва.** Когато през есента на 1992 г. комунистите спечелиха отново властта на изборите, потенциалните чуждестранни инвеститори и наблюдатели се страхуваха най-много от връщане към стария модел на планова икономика. Тревогите им се оказаха неоснователни. Новото правителство продължи да прокарва икономическата реформа, като се придържаше към насоките на МВФ. То въведе местната парична единица **лит** на мястото на рублата. В резултат се усили международната институционална помощ и директните чуждестранни вложения. Сред основните инвестиции е закупуването от Philip Morris на литовската цигарена компания Klaipeda за сумата 30 млн. долара. Kraft Jacobs Suchard стана собственик на дял от завода за сладкарски изделия в Kaunas за 16 млн. долара. Тези транзакции бяха положителни сигнали за чуждестранните инвеститори, които бяха недоброжелателно настроени заради слухове за корупция и безразличие от страна на държавните служители. Стимул за инвеститорите бяха и заемите, дадени на Литва от МВФ и Световната банка, в размер съответно на 36 млн. и 60 млн. долара.

2) След изборите през юни 1993 г., когато прореформистката партия Пътят на **Латвия** дойде на власт, всички се надяваха приватизацията най-после да получи нов стимул. Година след това вече съществува нужната инфраструктура, а законът за приватизацията бе прокаран през февруари 1994 г. Фондът за държавна собственост ще поеме ръководството в компаниите, докато агенцията по приватизация осъществи самата им разпродажба.

В областта на селското стопанство приватизация е имало, но в индустрията по-голяма част от нея се е извършвала през задния вход, чрез образуване на смесени дружества и изкупуване от служителите. До 1996 г. правителството се надява да приватизира до 755 държавни предприятия посредством различни методи. Програмата PHARE при ЕС се опитва да помогне на управляващите при осигуряване на честните и открити разпродажби.

Агенцията по приватизация подготвя първите списъци на предприятията, които ще бъдат предложени на търгове. Предварителните списъци включват разнородни компании, сред които са Латвийската универсална банка, предприятия от хранително-вкусовата промишленост и мебелни заводи.

Страната все още е предпазлива по отношение на масовата приватизация. Тя предпочита да види резултатите от първите търгове в Естония. Сред наскоро сключените сделки за разпродажба са хотелът в центъра на Рига, смесеното дружество с Lattelecom – националната телекомуникационна компания, и смесеното дружество между скандинавските авиолинии SAS и латвийската национална авиолиния.

Фондовата борса в Рига започна да функционира през първата четвърт на 1995 г. Нейният президент изказва надеждите си тя да се превърне в ключов пазар за ценни книжа в балтийския регион. В Литва такава борса вече съществува и има предлагане, но не и търсене. Латвия може бързо да догони своята съседка, ако плановете за приватизация бъдат спазени.

3) На **Естония** най-често се гледа като на страната с най-голям прогрес сред балтийските републики след отделянето им от Съветския съюз. Тази държава първа от всички бивши съветски републики въведе своя собствена парична единица – **крууната**, която бе напълно обезпечена с валутни резерви, и замести рублата през 1992 г.

Прогресивните политици, както и привържениците на приватизацията имаха широко присъствие в медиите, което спомогна за създаването на международния имидж на страната. Брутният национален продукт на Естония нарасна с 4 на сто за 1994 година в резултат на тенденцията към икономически подем, която започна през 1993 година след дълъг период на застой.

Още по времето на Михаил Горбачов тази република беше един експеримент. В нея за пръв път се изпробва образуването на смесено дружество с чуждестранно участие. Бяха приложени и промени в банковата система и селското стопанство. По-слабият контрол, както и желанието на естонците да се присъединят отново към Европа, им помогнаха да посрещнат радикалните икономически реформи след прекъсването на връзките със бившия СССР. Единствената пречка пред тях засега е високата инфлация, която се очаква да надвиши 30 процента.

Един от основните стимули за икономическото развитие в страната е външната търговия. Усилената дейност на естонските пристанища подкрепя становището, че връзките на държавата с международните пазари се увеличават непрекъснато. Само за две години тя успя да измести Русия. Основните пазари за естонски стоки в момента са тези в Западна Европа и по-специално пазарите във Финландия.

Това, че Естония преориентира своя износ към Запада, не означава, че тя е прекъснала всички връзки с Русия. Търговията с Русия е намаляла от 95 на 20 на сто от общия обем, но сега стъпка по стъпка контактите се възстановяват като резултат от политическото стабилизиране. 9-милионният Санкт Петербург е примамлив експортен пазар за Естония. Русия от своя страна разчита на пристанищата Мууга в Естония, Вентспилс в Латвия и Клайпеда в Литва.

Естония е първа от балтийските републики по привличане на чуждестранен капитал, който към 1 януари 1994 г. възлиза на 200 млн. долара. Държавата се възползва от благоприятните си географски и исторически връзки с Финландия и Швеция както по отношение на директните инвестиции, така и що се касае до ноу-хау и пренасяне на умения в мениджмънта.

Един от примерите за естонска компания, която се възползва непосредствено от чуждестранните вложения, е НТМ Sport Eesti, смесено дружество с италианско участие със седалище в Талин, което успя да се наложи на външните пазари. Фирмата е учредена през юли 1993 г., а в момента в нея работят 530 човека. Тя произвежда ски-обувки и кънки за лед за европейските пазари и тези в Северна Америка. Започнаха и търговете за закупуване на държавни предприятия, към които проявяват интерес много скандинавски инвеститори. Все още съществуват огромни затруднения при оценяването им, но въпреки всичко възможностите пред потенциалните инвеститори са огромни. *(По Central European)*

6. 4. Румъния – една трудна промяна, преминала през кръв и страдания

Положението в Румъния е най-тревно от всички източноевропейски страни. Румънският народ преживя кърваво въстание с хиляди жертви и твърде нестабилен политически период след разстрела на Чаушеску. По неуспех реформата в Румъния е сравнима само с провала на българската. Специфичната роля на румънските комунисти – само с тая на българските им колеги. А страданията на румънския народ са сравними само със страданията на българския.

1. Исторически бележки.

След разпадане на империята на Хабсбургите, кралство Румъния придобива своя национална идентичност. През 1918 г. е сключен доброволен съюз между Трансилвания, Бесарабия и Буковина. Така Румъния става най-голямата държава в Югоизточна Европа с територия колкото Италия и с население от 18 милиона.

Значителни болшевишки прояви са отбелязани през 1921 г., когато на фона на следвоенната мизерия е създадена Румънската комунистическа партия (РКП). Между двете световни войни РКП не е имала нито един първи секретар от румънски произход – всичките са били унгарци или украинци. През 1924 г. РКП е забранена, защото по време на конгреса си обявява Румъния за многонационална държава, създадена от румънци, унгарци, саксонци, българи украинци и руснаци. Бесарабия трябвало да се включи във „великата Съветска страна“, за да се подкрепят плановете на Сталин, който създава автономната молдовска област в рамките на СССР. Трансилвания трябвало да стане независима държава или част от Унгария, а Добруджа – независима или предадена на България.

Поради антирумънската ѝ позиция, с която се отрича интегритета на Румънската държава, Комунистическата партия е обявена извън закона. Членовете ѝ се подлагат на преследване от властите, а водачите ѝ се спасяват, като емигрират в СССР. Оттам те продължават своята антирумънска дейност. Всички конгреси на комунистите се провеждат в Съветски съюз. Продължава да се поддържа тезата, че Румъния е многонационална държава, привърженик на разбирателството със СССР.

След понесения през 1924 г. удар, РКП успява да се съвземе чак след Втората световна война. Нито един от известните румънски интелектуалци не е симпатизирал на левицата. Румъния е земеделска страна и румънските работници нямат никакви традиции. РКП е партия, внесена от Съветска Русия, без корени и традиции в румънския обществен живот.

Пред въоръжения натиск на Сталин, през 1940 г. Северна Бесарабия е преотстъпена на СССР.

Под натиска на Берлин, Южна Добруджа преминава към България. А Северна Трансилвания – към Унгария.

Вследствие на тези промени един милион румънци попадат в Съветските концентрационни лагери. Десетки хиляди – в лагерите за принудителен труд в Унгарската пуста. РКП е доволна от тия жестокости. Оцелелите след сталинските репресии в периода между 1938-40 г. румънски комунистически функционери се завръщат през 1944 г. на куполите на съветските танкове в родината си.

Сталин, който упреква РКП за слабата ѝ дейност, смазва със сила антисъветската съпротива на румънското население. Два милиона души саарестувани, 400 000 изчезват безследно в румънските лагери, ръководени от НКВД.

След смъртта на съветския диктатор политическият режим не става по-поносим само и единствено в Румъния.

2. Либерализацията се усеща чак през 1968 г., когато Чаушеску отказва да се присъедини към войските на Варшавския договор, окупирали Чехословакия.

Румънският народ преоткрива антисъветския национализъм.

Това е повратната точка за национал-комунизма на РКП, която тогава вече е най-мощната партия в страните от Източна Европа със своите 4 милиона члена.

Тайната комунистическа полиция Секуритате е всемогъща организация с огромна мрежа от информатори. Създадена е под претекст за защита на Румъния от външните врагове Унгария и СССР. Членовете на РКП могат да станат информатори на Секуритате само със съгласието на областния секретар. Ако към 4 милиона комунисти и техните семейства прибавим свръхсрочно служещите в румънската армия и техните семейства, както и милиционерите, се получава картината на окована и комунизирана Румъния.

3. Направлявани от КГБ, през декември 1989 г. някои личности от Секуритате, от върхушката в армията и РКП се възползват от народното въстание, осъществяват заговор срещу неудобния диктатор Чаушеску и завземат властта.

Името на Йон Илиеску, като възможен наследник на Чаушеску, се споменава много често от радио Свободна Европа доста преди декември 1989 година.

Илиеску е проучван от Трето управление на службите за сигурност, което се занимава с контраразузнаване, а не от Първо управление, което следи дисидентите.

Между екзекуторите на Чаушеску са: Вирджил Магурану, станал след това шеф на разузнаването и бивш капитан в отдела за външно разузнаване към Секуритате; Магурел Флореску – шеф на военната прокуратура, който блокира всички процеси около събитията през декември 1989 г.; генерал-полковник Виктор Станкулеску – заместник на последния министър на отбраната на Чаушеску, командващ репресиите във взривилия въстанието град Тимишоара. Същият стана министър на отбраната след спечелените от бившите комунисти избори през май 1990 г. По-късно генерал Станкулеску е проспериращ бизнесмен – собственик на банка в Лондон.

Първият следдекемврийски период на политическа нестабилност продължава от края на януари до края на юни 1990 г. Фронтът за национално спасение, оглавен от Илиеску, не приложи никаква реформа, но успя да увеличи външния дълг на страната от 1,5 до 3,5 милиарда долара. Работната седмица е намалена и става една от най-късите в Европа. Заплатите се увеличават при непрекъснато увеличение на цените и катастрофално спадане на производството.

Въпреки всичко това, Илиеску успя да спечели с лекота 85% от гласовете на населението в изборите за президент, а Фронтът за национално спасение (ФНС) 66% от мандатите в парламента.

Опозицията, съставена от исторически партии, претърпя катастрофален неуспех. Национал-либералната партия получи 7%, а Земеделската партия – 2,5% от гласовете. Главна причина за провала на опозицията е в това, че ръководителите на историческите партии са личности, оцелели от комунистическите затвори, които слабо познават реалностите в Румъния след 1989 г.

За ФНС беше лесно да манипулира избирателите посредством контролираните от бившите комунисти радио и телевизия, журналистите в които без никакви комплекси поддържаха Илиеску.

Вторият период на нестабилност протече от края на юни до края на октомври 1990 г. За разлика от българските си другари, румънските комунисти все пак пуснаха реформата още през 1990 г.

Започна с първия етап на либерализиране на цените. Националната валута се обезцени с 400%, цените на горивата и на транспорта скочиха съответно 8 и 10 пъти. Хранителните стоки – 12 пъти.

Безработни останаха половин милион души.

Парламентът прие Закон за търговските дружества, Закон за чуждите инвестиции, Закон за приватизацията.

Разслоението на обществото се очертава още по-ясно. Обособява се един малък слой от много богати хора с месечен доход над 500 долара, които представляват 5% от населението. Много бедните разполагат с 10 долара, а по-голямата част от населението има месечен доход около 50 долара.

През юни 1990 година е проведен опит да се ликвидира напълно опозицията. Интелигенцията, която до тогава не участва в политиката, създаде Граждански съюз, по подобие на чешкия Граждански форум. Част от тази организация основа партия под същото име.

Вследствие на социалните напрежения, миньорите 4 пъти протестираха в Букурещ и премиерът Петре Роман е принуден да подаде оставка.

Трети период от октомври 1990 до ноември 1992 г.

Президентът Илиеску назначава за премиер бившия министър на финансите в кабинета на Роман, Столжан. Столжан девалвира националната валута с 200%, увеличава цените на горивата два пъти и премахва субсидиите от бюджета.

Въпреки непопулярните мерки, предприети от него, проучванията на общественото мнение сочат Столжан като най-популярния румънски политик.

През този трети период почти цялата търговия е приватизирана, а на всеки пълнолетен румънски гражданин са раздадени безплатни сертификати за собственост.

След своя национален конгрес, Фронтът за национално спасение се разцепва на две: 1) На ФНС про-Петре Роман, в който влизат привърженици на шоковата терапия с либерални комунистични

тически възгледи. 2) Демократичен фронт за национално спасение (ДФНС) – привърженици на президента Илиеску с демагогска и популистка платформа с националистическа разцветка.

В същото време румънската опозиция успя да създаде съюз – Демократичен конвент на Румъния (ДКР), в който главна сила е Националната селска партия, земеделците и Партията на Гражданския съюз. Начело на предизборната кампания на десницата застана възрастен политик, премиер през румънския Гулаг. Липсата на опит и ограничеността на пропагандата доведоха съюза на демократичните партии до изборна катастрофа.

В изборите от 27 септември 1992 г. ДФНС получи 27%, а Демократичният конвент – 20% от гласовете на избирателите. В парламента успяха да влязат националистите на „Романия Маре“ и твърдолинейните комунисти на бившия премиер от времето на Чаушеску, Илие Вердеца. Демократичният конвент отказа да участва в правителството и остана в опозиция на ДФНС, бившите комунисти и националистите.

Досиетата.

Досиетата на информаторите на Секуритате бяха замразени за 50 години чрез закон, гласуван от прокомунистическото мнозинство в Румънския парламент.

Бе отхвърлена проекто-резолюцията на опозицията за отваряне досиетата на парламентаристите. Румънските тайни служби, които са непроницаеми и всемогъщи, контролират голяма част от румънското общество.

Приватизацията.

Всички собственици на новите частни предприятия са или бивши служители на Секуритате или свързани с тях бивши служители от Министерството на външната търговия. Техните фирми са с голям оборот. Рядко се срещат случайни хора.

Борбата вече е между ФНС на Петре Роман, новият стар елит, който иска бърза либерализация и големи чужди инвестиции и стария елит от ДФНС на Йон Илиеску, който е за перестроечни методи, кооперативен модел и за спиране на реформата. На практика средната класа, която се създава в Румъния, е продукт, получен от приватизиращите държавата екскомунисти.

ФНС е приет в Социалистическия интернационал и поддържа отлични отношения с френските социалисти на Франсоа Митеран. До разпадането на СССР Фронтът за национално спасение е прокомунистическа организация, а след Московския преврат от 1991 г. се обявява за антикомунистическа.

Подобно на българската Национална разузнавателна служба около президента Ж. Желев, външното разузнаване на Румъния поддържа Петре Роман и чуждестранните инвестиции, защото техните агенти на Запад поддържат контакти със западни бизнес-партньори и фирми. Докато вътрешното контраразузнаване е по-консервативно.

Политиката и икономиката в Румъния продължават да се ръководят от бившите комунисти и от техните специални служби.

ЧАСТ ТРЕТА

БЪЛГАРИЯ – ЕДИН НЕУСПЕШЕН ПРЕХОД

*Червена книга
на застрашения от изчезване български род*

Част трета

БЪЛГАРИЯ – ЕДИН НЕУСПЕШЕН ПРЕХОД

Глава първа

Червена книга на застрашения от изчезване български род/311

Причини за неуспешния преход на България към пазарна икономика и гражданско общество. Доновоисторически причини. Новоисторически причини. Други причини от общ характер.

Глава втора

България – един неуспешен преход. Пофакторен анализ на най-важните причини за неуспеха/331

2. 1. Тесни връзки на пълна политическа, икономическа и военна зависимост на България от бившия Съветски Съюз, Съвета за икономическа взаимопомощ и Варшавския договор. Доброволен отказ от национален суверенитет/331

България и плановите на Русия за реинтегриране на Варшавския договор и СИВ/335

2. 2. Еднолична диктатура на основата на всесилна комунистическа власт при конституционно закрепена ръководна роля на БКП/338

2. 3. Мощни репресивни органи, тясно свързани със съветските/347

КГБ, ГРУ и КДС/350 Традициите на Шесто управление при вербоването на агенти/354 Видове вербовки/355 Мотиви на завербованите/355 Противникът на Шесто/356 Дисиденти/356 Каква е съдбата на Шесто управление и на неговия Шести отдел след 1989 година?/358 Историята на България и след 1989 г. е историята на тайните служби, подчинени на реформаторите в БКП/361

2. 4. Слаби опозиционни политически сили, контролирани от режима. Неразвити граждански движения. Запазени силни позиции на БКП и БСП/366

Борбата на нелегалната опозиция срещу режима на Живков до 1988 година/367 Какво писа за срещата френският печат според поверителния бюлетин С-3 на БТА?/374 Полулегалната и легалната опозиция след 1988 година можем да разделим условно на неформална и формална. Неформална опозиция. Формална опозиция – съюзник на „детронаторите“ на Живков/375 Какви бяха създателите на „опозицията“ след 10 ноември 1989 г?/380 На някои места създадената провинциална опозиция беше по-независима от службите и предяви по-значими политически и социални искания/381 Съвсем не спонтанно, а организирано, „отгоре“, по метода „ПЛАН – МОДЕЛ“ започна създаването на официалната опозиция на новия режим, наречена Съюз на демократичните сили/382 България – един неуспешен преход. Що е преход?/387 Политическа стратегия на прехода. Модел/390 Компромисната стратегия на прехода – израз на запазените позиции на БКП (БСП)/392 Трансформация на българската номенклатура/409 Революцията започва с обвинения към властите в корупция и завършва с корумпирането на обвинителите/410 Трансформацията на БСП, реинтеграцията на България в ОНД и кризисните моменти за Партията – политически руски агент/418 „Започва бунтът срещу олигархията“/421 Информация, собственост, власт/424 „Когнетарии от всички страни, съединявайте се!“/429 Демокрацията е демокрация на информираността/431 Пресата. Партиен печат/433 „Независимият печат“/434 Социологическите проучвания/441 Националната телевизия/442

Глава трета

Други причини за неуспешния преход на България към пазарна икономика и гражданско общество/444

3. 1. Застаряващо население с отрицателен естествен прираст. Намалена активна част от населението. Висока смъртност. Мигрирало от селата в градовете население, поддържащо режима/444

3. 2. Народопсихология, религия и култура. Дълбоко вкоренен традиционализъм в начина на живот. Тесни връзки с натуралното стопанство и селския бит. Пролетаризирано насилано население с традиционни русофилски настроения. (Измества ли се традиционализмът?)/448

Народопсихология/448 Европейските ценности започнаха да изместват традиционализма/451

3. 3. Комунизирана, възпитана в атеизъм интелигенция/451

Глава четвърта

Икономическа стратегия на прехода. Модел/453

4. 1. Изходни позиции/453

Собственост и макрополитика/455 Указ №56/456

4. 2. Идеологии и практики на неуспешния български икономически модел/457

Екип от български съветници/463

4. 3. Икономически модел на прехода/464

Елементи на плана/465 Последователност на плана/465 Крива на икономическия растеж/468

4. 4. Реални и нереални опити за реформи/470

Структурна реформа/474 Монопол и демонополизация/475 Хроника на приватизацията/478 Българският социалистически модел за масова приватизация/483 Етапи на масовата приватизация/483 Схема за масово раздържавяване/484 Какви предприятия включва списъкът на правителството?/486

4. 5. Чуждестранни инвестиции/486

Правна рамка на чуждестранните инвестиции/487

4. 6. Банки и банкова система. Опити за реформи/491

Как държавният социализъм бе трансформиран от комунистите в държавен капитализъм?/495 Външен дълг на България/497 Икономически групировки и вземания/504 Банките след 1989 г. – инструмент в ръцете на посткомунистическата върхушка/505 Оставките на професор Тодор Вълчев – управител на БНБ/510 Кадрите на ДС и на БКП решиха всичко/516 Парична политика или парична реформа?/519 Българската народна банка като регулатор на банковата система. Взаимоотношения с банките/527 Управление „Банков надзор“ – главен виновник за престъпленията в банковата сфера/528 БНБ, Банковата консолидационна компания, „Бялата книга“ и търговските банки/535 Консолидация на държавния банков сектор)/536 Скрита приватизация/538 Конспиративните и анонимните икономически субекти на държавния капитализъм, създадени от тайните служби, са обречени на маргинализиране/542 Банките – във фалит!/543 Има ли спасение за банките?/546

4.7. Инфлация – доходи – бедност – мизерия/547

Глава първа

Червена книга на застрашения от изчезване български род

Днес България заема последно място сред страните в преход към пазарна икономика и гражданско общество.

Причините за това са геополитически, вътрешнополитически и икономически.

Свързани са с националната история, народопсихология, бит, религия и култура на българския народ, демография и възрастова структура на населението.

Ще разделим причините условно на:

Доновоисторически – възникнали от началото на седемдесетте години до 1989 година.

Новоисторически – възникнали след 1989 г.

В началото на своя мандат социалистическото правителство се сблъска с всички натрупани проблеми. Като състави Бяла книга ЗА ПОЛОЖЕНИЕТО В СТРАНАТА, то се опита да очертае границите на своите отговорности. Оценките на кабинета са направени от теснопартийни позиции и докато повечето от статистическите данни са правдоподобни, изводите в по-голямата си част са неверни. Те въвеждат в нови заблуждения.

Нашата цел е да посочим истинските причини за провала на прехода. Геополитическите и вътрешнополитическите цели.

I. ДОНОВОИСТОРИЧЕСКИ ПРИЧИНИ ЗА НЕУСПЕШНИЯ ПРЕХОД НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ПАЗАРНА ИКОНОМИКА И ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО

1. ОБЩОПОЛИТИЧЕСКИ ПРИЧИНИ. ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ПРИЧИНИ.

1. 1. Тесни връзки на пълна политическа, икономическа и военна зависимост от бившия Съветски съюз, Съвета за икономическа взаимопомощ и Варшавския договор. Геополитически интереси на Великите сили на Балканите.

1. 2. Еднолична диктатура на основата на всесилна комунистическа власт при конституционно закрепена ръководна роля на БКП.

1. 3. Мощни репресивни органи, тясно свързани със съветските.

1. 4. Слаби опозиционни политически сили. Неразвити граждански движения. Запазени силни позиции на БКП и БСП.

1. 5. Слаби антиправителствени синдикати. Дълбоко ешелонирани в българското общество казионни профсъюзи и сателитни на Комунистическата партия организации.

2. ДРУГИ ПРИЧИНИ ОТ ОБЩ ХАРАКТЕР.

2. 1. Застаряващо население с отрицателен прираст. Намалена активна част от населението. Висока смъртност. Мигрирало от селата в градовете, поддържащо режима заради променения си статус, население.

2. 2. Дълбоко вкоренен традиционализъм в начина на живот. Връзки с натуралното стопанство и селския бит. Пролетаризирано население с традиционни русофилски настроения.

2. 3. Комунизирана, възпитана в атеизъм интелигенция. Пречупена от комунистическия режим буржоазна интелигенция.

3. ИКОНОМИЧЕСКИ ПРИЧИНИ СПОРЕД ДОКЛАДА НА ПРЕМИЕРА АНДРЕЙ ЛУКАНОВ ПРЕД XVI СЕСИЯ НА 9-ТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ ОТ 29.03.1990 Г.

- Тежка икономическа и валутна криза в периода 1981-1989 г.
- Развивана е индустрия в отрасли, зависими от внос по второ направление, чиято силно валутоемка продукция се изнася предимно за СССР.
- Поради привличането на значителни кредити отвън, използваният национален доход превишава произведения. Засегнати са електрониката, биохимията, машиностроенето и базовите отрасли. Провалено е технологичното обновление и са загубени позиции на световния пазар.
- Нараства броят на губещите и нискоэффективните предприятия при бързо увеличаване на тяхната кредитна задлъжнялост, държавно субсидиране и подкрепа.
- Допълнително прахосване на средства в незавършено строителство, което в края на 1989 г. е за 14 млрд. лв. (през 1992 г. – 52 млрд. лв. в стойностно изражение). Строителство на резиденции, комитети, съвети, площи и други видове престижно строителство за пред Дипломатическия корпус.
- Рязко увеличаване на външния дълг, който от 3 млрд. долара в края на 1983 г. достигна близо 11 млрд. долара през 1989 г.
- Упадък на земеделието и българското село. Намаляване броя на селскостопанските животни и обработваемата земя. Вносът на зърно, месо, млечни продукти и др. след 1985 г. е за около 1 млрд. дол. „От отрасъл, който носеше валута, се превърна в отрасъл, който харчи валута.“ (А. Луканов)
- Валутните постъпления от износ на стоки и услуги към 1989 г. са едва 2 млрд. долара.
- „Валутни разходи без разумно обяснение“ са наречени нефтените проучвания в Либия, строителството на заводите в Радомир, Бургас.
- Потребителският пазар е доведен до критична фаза. Липсват стоки за над 2 млрд. лв. Отложените покупки увеличават вътрешния дълг с около 26 млрд. лв. спестявания поради стоковия дефицит. „Немалка част от населението живее около и под социалния минимум“... „България сега е бедна и изостанала страна.“ (Из Декларацията за политическите искания на БСП, публ. на 21.02.1990 г.)
- „През последните години, чувствайки нарастващата обществено-политическа криза, режимът на едноличната власт провеждаше линията на „След мен и потопа“. Съвършено съзнателно налагаше политика на вътрешно и външно задлъжняване, чрез която режимът искаше да гарантира собствената си стабилност.“
- „Нашата стопанска криза е криза на един икономически модел, построен върху утопични основи. Животът показва, че пазарната икономика няма алтернатива.“ Всичките цитати са от Доклада на Луканов и наглед са заявка за прилагане на либерален модел на икономически реформи. Но веднага следва уговорка „за социална справедливост“.

*

Днес можем да назовем виновниците за тежката политическа и икономическа криза, настъпила в България през 1989 г., предизвикана от управлението на Комунистическата партия. Отговорни за миналите и за сегашните страдания на българския народ са:

- Генералният секретар на ЦК на БКП и Председател на Държавния съвет Тодор Живков.
- Членовете и кандидат-членовете на Политбюро и на ЦК на БКП.
- Народните представители от комунистическите народни събрания.
- Членовете на комунистическите правителства.
- Шефовете на казионните организации, съюзи и комитети – поддръжници на режима.
- Шефовете на БТА, Българското радио, Българската телевизия, главните редактори на възхваляващите режима вестници и списания.

– Съдебните магистрати, служили на режима.

*

В горещите дни на декември 1989 г. Огнян Дойнов, бивш член на Политбюро на ЦК на БКП, казва: „Всички трябва да си отидем. Предлагам Г. Атанасов и А. Луканов да си подадат сега оставката от всички заемани постове и длъжности. А. Луканов е главен виновник за главоломното нарастване на външните дългове. Кой ръководеше валутната комисия? – привилегировани и приближени: Тодор Живков, Андрей Луканов, Гриша Филипов, Георги Атанасов. Неизменно ако не като председател, то като неин оперативен ръководител беше Андрей Луканов. Идеологът на указ 56, отнасящ се до чуждите инвестиции.“

Подобни признания можеха да се чуят само до края на 1989 г., когато беше в сила твърдение-то на Джон Кенеди: „Който пречи на една мирна революция, прави неизбежна насилствената.“

След като революцията беше институционализирана, дойдоха признанията на младите управляващи социалисти: „Реформите в икономическата и в социалната област от дълго време са практически блокирани. Ресурсите на обществото са почти изчерпани (от кого? – б.а.). По спад на производството България отбеляза печални рекорди.“

II. НОВОИСТОРИЧЕСКИ ПРИЧИНИ ЗА НЕУСПЕШНИЯ ПРЕХОД НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ПАЗАРНА ИКОНОМИКА И ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО.

1. ОБЩОПОЛИТИЧЕСКИ ПРИЧИНИ. ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ПРИЧИНИ.

1. 1. България и Балканският полуостров станаха след 1989 г. арена на геополитическите интереси на САЩ, на страните от Западна Европа и на страните от ислямския свят. Бившият Съветски съюз и Русия правеха и правят всичко възможно да запазят влиянието си на Балканите. Моделът на политическите реформи в България беше в пряка зависимост от постигнатия компромис между свръхсилите на остров Малта.

1. 2. Мощната сянка на Съветската империя даде своето голямо отражение върху българската политическа реформа, определена в конституционната рамка на основния закон от юли 1991 г. като република с парламентарно управление.

1. 3. Конкретният модел беше вътрешен компромис, сключен между водачите на идеологическото и прагматическото крило на най-силната партия на прехода БКП-БСП. Опитите за политически реформи започнаха отгоре, като следваха вътрешните интереси на основните крила на БСП.

Съвсем не спонтанно, а организирано, по метода „план-модел“, ЗАПОЧНА ФОРМИРАНЕТО НА ВТОРИЯ КОМПОНЕНТ НА МОДЕЛА – опозицията. Комунистическата партия потърси и намери в себе си един вътрешен свой ресурс, който тя изведе навън и ограда себе си със защитния пояс СДС. (Дори в правителството на СДС тя имаше свой вътрешен политически буфер – АСП – Алтернативната социал-либерална партия.)

1. 4. Организационните, политическите и идеологическите борби вътре в СДС не оказаха особено влияние върху избора на модела, предрешен предварително, макар че за публиката беше организирана дискусия на Националната кръгла маса и във Великото НС.

1. 5. Избраната парламентарна система на управление с непрецизирани от Конституцията процедури създаде условия за нестабилност на изпълнителната власт, за забавянето на промените, за легнали дори в скромните правителствени намерения.

1. 6. Слабостта на политическите партии (с изключение на БСП) е другата причина за нестабилността на парламента и на промените.

*

За да бъде променено съотношението на силите в българския политически модел, трябва:

В противовес на все още мощната социалистическа партия да бъде изградена една истинска либерална партия на здрава социална основа.

Буферната политическа организация на неуспешния преход СДС да се саморазпусне. Здравите политически зърна да се отсеят от плявата и каквото остане, то ще продължи самостоятелния си живот и по-нататък ще набере сили.

Буферната социална база на БСП (Г-13, ССИГ, „Патриотичен съюз“, „Мултигруп“ и др. под.) да се прекрати. Здравите икономически зърна да се отсеят от престъпните. Само тогава може да има частен бизнес.

Национално единение около реформите може да се постигне, само ако бъде отслабена БСП, като се отнемат нейните защиты.

Според академик Палюшев изброените причини за неуспеха на реформите у нас са следствия от една по-широка система на други, по-дълбоки причини. Списъкът на виновниците е много по-широк, а от края на 1990 година е в ход подготовка на втори ешелон от хора, които да заместят икономическата върхушка и политическата върхушка на СДС с други, по-представителни („либерално-консервативни“) „опозиционни“ партии и легални икономически групировки. Факт е всеобщата политическа и пазарна неподготвеност на опозиционните сили.

Формирането на опозиция и на нормални икономически субекти, както и всеки друг исторически процес, трудно се поддават на строго планиране и моделиране. Затова нито един предварително заложен план не беше осъществен докрай през периода на комунистическото „строителство“. Сценариите повлияха на негативните процеси, но в края на краищата и днес, както и преди, те са обречени.

Ролята на сценариите можеше да бъде напълно елиминирана, ако начело на антикомунистическата опозиция бяха застанали подготвени, неподкупни и обаятелни народни водачи, каквито в България след 1989 г. не се появиха, а малцината достойни бяха отстранени чрез методите на Държавна сигурност.

Действително при сключване на споразуменията в Малта бившата Съветска империя беше вече отслабена и дестабилизирана. Но и тогава, както и сега, тя защитаваеше отчаяно своите геополитически интереси и специално интересите си на Балканите. Нейният партньор и противник в лицето на САЩ (по времето на президентите Буш и Клинтън) направи доста компромиси и отстъпки, защото надцени дългосрочната жизнеспособност на съветската система и нейните шансове за оцеляване във времето.

Типичен пример за грешна преценка от страна на ЦРУ беше прогнозата за запазване целостта на СССР, ОНД и Югославия.

Споразуменията от Рейкявик и Малта оказаха голямо влияние върху политическите процеси в България, но те не трябва да се надценяват. Не по-малка е ролята на международните финансови институции и стоящите зад тях заинтересовани организации и кръгове, които биваха често прекалено снизходителни към комунистическия режим.

2. НЕУСПЕШНИЯТ ИЗБОР НА ИКОНОМИЧЕСКА ИДЕОЛОГИЯ – ПРИЧИНА ЗА ПРОВАЛЯНЕТО НА ПАЗАРНАТА РЕФОРМА.

Вече казахме, че политическият модел на прехода беше определен от силната в момента партия – БСП. Еволюцията на нейната политическа и икономическа идеология определи характера на конституцията. В преамбюла е записано, че България е демократична социална държава. И още, че икономиката се основава на свободната стопанска инициатива. И че частната собственост е неприкосновена. Така е записано, но само за пред света. Политическите и практическите действия на тая партия обаче бяха постоянно насочени срещу частната собственост и срещу свободната инициатива.

Като най-овластена партия на прехода БСП носи главната вина за агонията на българската икономика. Тя е отговорна и за действията на овластените от нея или чрез нея в неин интерес политики, буферни организации и коалиции.

Социалистическата партия беше фактически на власт през 1990, 1991, 1992 (чрез АСП), 1993, 1994 г. и днес.

2. 1. Хаосът в икономиката беше предизвикан от нежеланието на управляващите и на управляваните да приложат от начало до край последователно един определен икономически модел. Това не означава, че нашата реформа няма модел. *Моделът на разграбването и хаоса* е избран напълно съзнателно от силните в силната партия.

След абсолютната победа на парламентарните избори през 1990 г. парламентарното мнозинство на социалистите изобрази успешно имитация на реформа. Като идеологическо доказателство за сериозност на намеренията си правителството на Луканов използва един проект на американски икономисти, съставен под ръководството на вицепрезидента на Търговската камара на САЩ д-р Ричард Ран. Наричат го още Проект за смяна на икономическата система, „Проект за икономически растеж и преход към пазарна икономика“ или просто Програма Ран-Ът. Несъмнено социалистите съзнаваха, че изпълнението на подобен проект означава:

- Светкавична приватизация на повече от 2200 държавни и селскостопански предприятия и хиляди малки работилници (като в Чехия).

- Основна парична реформа, последвана от свободна конвертируемост на лева. (Подобна на проведената от Л. Ерхард през 1948 г. в Германия.)

- Пълна либерализация – премахване на контрола над цените и заплатите. Отказ от индексация на доходите.

- Въвеждане на либерална данъчна система.

- Пълна банкова реформа, приватизация на търговските банки и освобождаване на лихвения процент.

Проектът Ран-Ът е изработен по поръчка на правителството, а в пригаждането му към българските условия са участвали и наши икономисти, между които икономическите експерти на СДС Костов и Пушкарров. Програмата е вдъхновена изцяло от принципите на неокласицизма и монетаризма. Според в. „Дума“ от октомври 1990 г. „Окончателният вариант на програмата на правителството на Луканов и според двете страни отговаря на духа на предложенията на американските експерти“. Проектът, въпреки голямото кокетирание с него и отляво и отдясно, не беше изпълнен нито от социалистическото, нито от коалиционното правителство, нито от това на СДС. Останаха само взаимните обвинения в монетаризъм.

Цялата 1990 г. беше загубена за икономиката. Първият опит на президента Желев да въвлече слабата опозиция в коалиционен кабинет с БСП не успя. Тогава Луканов състави еднопартийно правителство и представи пред ВНС „Програмата за по-нататъшна демократизация и ускорен преход към пазарна икономика.“ Програмата не защитава ясна икономическа идеология, имаше общ и неконкретен характер и не съдържа никакви намерения за реформа. „План-графикът“ на Луканов по десетдневски съвсем пропадна след слабата национална стачка на „Подкрепа“, защото, уговорил вече формулата на коалиционния кабинет с буферната опозиция СДС, премиерът подаде оставка в най-удобния момент за БСП. Така вторият опит на президента успя, и без да имат парламентарно мнозинство, експериментаторите от СДС и БЗНС седнаха в кабинета на безпартийния съдия Димитър Попов, подкрепяни от лявото мнозинство.

Коалиционното правителство, притиснато от международните финансови институции, се реши да извърши най-смелата политическа стъпка за последните пет години. То либерализира цените, лихвите и заплатите, но не успя да запали гражданството по икономическата реформа. Шокът, при монополното положение на търговци и производители, беше зашеметяващ. Докато идеолозите пишеха програмите, старите елити преобразуваха фирми, приватизираха банки и пазарни позиции. Всъщност това беше една странна реформа, която днешните управляващи заклеят като погрешна. Но те и през 1991 г. управляваха същата „грешна“ монетарна реформа. От тогава се запомни само премиерският сиромасомилски призив: „За бога, братя, не купувайте!“ Изглежда, толкова му бяха силите.

Известна е апостолската роля, с която се е нагърбил бащата на „немското икономическо чудо“ Лудвиг Ерхард и е пропагандирал успешно на немския народ националните цели на реформата от 1948-60 г. Недоволен от резултатите в България, представителят на Световната банка Джон Уилтън възкликна: „Това, което ме удиви в Чехия, е силното усещане за посока – накъде се отива. За-

щото не е толкова важно каква е целта, важно е тя да се каже ясно на хората и те да знаят накъде ги водиш.“ Това е така, когато самите реформатори виждат посоката. Но когато слепец слепци води, се получава български модел на реформа.

От групата икономически експерти около Ж. Желев на Кръглата маса, се заеха да реформират българската икономика почти всички. Но така се случи, че на Иван Костов беше отредена ролята на главен изпълнител и идеолог на несъстоялата се пазарна реформа. След голямото разочарование от последните години, през юли 1994 г. той оцени сам ролята си на политик така: „Всичко, каквото съм започнал, съм загубил.“ А през 1991 г. той уж виждаше най-далеко. Тогава избра принципите на консервативния либерализъм *Laissez-faire* („Лесе-фер“) – „Остави го да стане, остави го да отми-не“. **Издигна в догма ненамесата на държавата в икономиката.**

„Преходът към пазарна икономика трябва да бъде осъществен като антисоциофеодална революция под лозунга „Лесе-фер“, която веднага трябва да бъде последвана от друга революция, вдъхновена от идеите на новия курс на Франклин Д. Рузвелт“, пише „вдъхновено“ Костов през октомври 1990 г. – осем дни, след като социалистите представят своята безидейна програма в парламента. Сигурно още тогава е предусещал гласуваното му след два месеца доверие да стане баща на българската реформа, щом като е казал: „Радикалните преобразования не се нуждаят от „стабилизация“, а от доверието на народа, политическа воля и решимост, висок професионализъм на самата програма, т.е. от компетентни икономисти.“

*

За голямо съжаление нито доверие, нито политическа воля, нито компетентни икономисти имаше в България през 1990 г. В лагера на управляващите се раздаваха картите за голямото разграбване, а за пред очите на света и за попълване на хазната, отпред трябваше да бъдат изкарани вдъхновените икономисти на прехода.

*

„Икономиката не е поле за упражнение на дилетанти. Икономическата политика се основава върху умението правилно да се оценяват настроенията на масите, като подходящите думи се кажат на подходящото място, което е по-трудно от решаването на самите икономически проблеми.“ (Л. Ерхард – „Благоденствие за всички“)

Не смея да упреквам нашите икономисти – по-добри няхаме. Но какво друго е това, ако не политическа наивност, да произнесеш пред традиционно скептичния българин неподходящата за България дума „шокова терапия“. Вярно е, че шокът позапълни магазините. Но „героите“ загубиха част от нужната поддръжка.

Едва след неуспешния опит за преврат в Москва подкрепата за реформата у нас получи леко предимство. Но изборите през октомври не успяха да решат проблема с мнозинството в нейна полза. Получи се патова ситуация, след която започна подготовката за дестабилизация. Относителна стабилност имаше не повече от шест месеца. Изпълнявайки ролята си в някакъв план, казионните синдикати заплашваха със стачки при всеки опит за нарушаване статуквото на държавната собственост. За структурна реформа, като ликвидация на фалирал отрасъл или промяна формата на собственост, не можеше да става и дума.

Главни организатори на съпротивата срещу същинската реформа бяха специалистите по активни мероприятия от репресивните органи, подчинени на стратегическите центрове на БСП. Съпротивата се подклаждаше и от повечето медии, специалисти по лява народопсихология.

Кандидатите за икономически герои бяха респектирани. Защото българинът по принцип почита само мъртвите герои. След като правителството на СДС подаде оставка, Иван Костов написа: „И през 1992 г. „Никой не искаше да умира“. Непрекъснати натиск върху правителството не му позволи да ликвидира и да санира държавните фирми. БНБ вместо да ликвидира, започна тежки операции по спасяване на банкрутирали търговски банки. Слабост на правителството (на СДС) беше неспособността да състави Закон за несъстоятелността.“

*

Важно е да споменем, че макар през 1994 г. да прие, под натиск от страна на МВФ, Закон за фалитите, лявото мнозинство не включи в него процедура за банковите фалити. Банките, да – банките!

*

Агенцията за икономическо програмиране и развитие така оценява управлението на СДС: „Поемането на основните лостове на властта от политическата сила, в чиято програма са залегнали основните пазарни ценности, даваше основание да се очаква бърз икономически преход. Неясните очертания на собствеността обаче продължиха да пораждат огромна неопределеност. Подготовката за приватизация и скритата приватизация се превърнаха в основна мотивация на стопанските ръководители.“

Подобна мотивация стана основна пречка за промените.

Мощните стари елити, шефове на държавни банки и фирми, партийни и милиционерски величия станаха основни противници на реформата, а в ръцете им бяха оставени достатъчно лостове, за да я спрат. В страни като Чехия и Унгария, където реформата беше проведена бързо, елитите бяха принудени да се свият и да заемат конкурентни пазарни позиции. В страни като България, Украйна и Русия, където реформите целенасочено и успешно се протакаха, старите велможи получиха достатъчно време да се превърнат в капиталисти-монополисти. За това новият-стар елит е противник на истинския пазар, който би могъл да разбие неговия монопол, да спре източниците му на лесно-достъпни кредити, да отнеме клиентите му. Шефовете на държавни и на смесени държавно-частни фирми делят част от печалбата със синдикалните босове и с работниците си, които за благодарност мълчат, а шефовете бетонират постове си. Собственост от подобен смесен вид дори да бъде приватизирана от мениджърски екипи и колективи, ще се нагоди към интересите на елитите. Монополизирана и държавно-регулирана. Резултатът от това е ясен.

2. 2. Как поуците на Бжежински дадоха кураж на БСП – смяна в икономическата идеология

Помъдрял от случилото се в Източна Европа, Збигнев Бжежински раздели процеса на преобразувания на три основни фази:

I-ва фаза на политически преобразования на висшите структури на властта след провала на комунизма, в съчетание с първоначална икономическа стабилизация.

II-ра фаза на стабилизация на валутата, освобождаване на цените и започване на безсистемна приватизация.

III-та фаза на пълноценни демократически институции и процедури. Започва стабилен икономически растеж след отприщване на частната инициатива.

Според него Полша, Чехия и Унгария са достигнали третата фаза, като са отбелязали стабилен икономически растеж. Всичко това те са постигнали благодарение на по-високата си политическа и пазарна култура, предварителното си политическо и икономическо узряване и успешното елиминиране от зоната на властта на бившите управляващи, чието влияние е незначително и не пречи на политическия и на икономическия консенсус. Това бяха изводи, направени преди левите партии да се върнат на власт в Полша и Унгария.

Демократичният консенсус е постигнат от обаятелни народни водачи начело на мощни политически движения. Като пример е посочена Полша с нейната „Солидарност“ и католическата църква с моралната си подкрепа и авторитет. „Сабленият удар на пан Балцерович“ (И. Костов) и неговата „шокова терапия“ свършиха работа на поляците, но в България доведоха до пропагандни загуби и до отлив.

Като не бяха неутрализирани от младите икономисти, от шоквата либерализация най-висок дивидент извлякоха монополистите.

Самият Бжежински – един от идеолозите на прехода – препоръчва вече на страните без силни пазарни традиции и без разпространена предприемаческа и пазарна култура стратегия на по-бавно

движение напред през трите фази, при продължаващо ръководство и контрол от страна на държавата и без чисто освобождаване на независимите и динамични пазарни сили.

Какво по-ясно признание от това, че в България напред могат да излязат леви партии като БСП? И да управляват.

2. 3. За „прагматиците“ най-удобен се оказва консервативният либерален модел

До края на 1994 г. те се уговориха със стратегите на прехода вътре в БСП, че на Българската държава е отредена ролята на „нощен пазач“, който само ще охранява собствеността, без да се намесва в икономиката. Но социал-либералите не спазиха уговорката и „вързаха нощния пазач“.

Днес дори главният идеолог на реформата смята, че трябва да се преосмисли либерализмът в икономическата програма, след като не бяха създадени автономни пазарни субекти. Излиза, че класическата либерална доктрина е неприложима в подобна обстановка, защото това било откровена защита на планднешкия обир на монополните структури в икономиката. Българската мафия успя да преобърне дори либералното учение!

След като използваха за себе си предимствата на консервативния либерален модел и забавиха реформата, старите елити се върнаха отново на власт благодарение на греховете си към нея. И по-неже обогатиха теорията с нашия особен модел, те получиха от Бжежински теоретичната подкрепа да провеждат държавно-регулирана пазарна реформа, на която са „големи майстори“. След получената международна подкрепа, българските социалисти спечелиха подкрепата и на мнозинството от българския народ. Сега няма вече никакви пречки пред левия кабинет да намери подходящ механизъм за управление на държавното участие в икономиката и да прекъсне досегашното ѝ подчинение „на лични, групови, чужди и престъпни интереси“.

2. 4. Юридически неизясненият статут на държавната собственост доведе до нейното разграбване

Според Решение №19 на Конституционния съд на България от 1993 г. частна е собствеността на гражданите и юридическите лица (ЮЛ), а собствеността на общините и държавата е публична и частна в зависимост от вида и предназначението ѝ. Собствеността върху дадено предприятие се тълкува като притежание на основния му капитал, без да се вземат предвид дълготрайните материални активи, създадени по време на социализма с държавни средства. По този начин собствеността в самопререгистриралите се предприятия в акционерни фирми с ограничена отговорност по указ 56 е недържавна форма на собственост, което противоречи на конституцията, действала до 1991 г. През 1990 г. комунистическото НС промени всички закони, които се отнасяха до държавната (общонародната – ?) собственост. За размиване на понятието държавна собственост бе вкаран правният термин собственост на юридическите лица. Съгласно чл. 17, ал. 4 от новата конституция режимът на обектите на държавната и на общинската собственост следва да се определи със закон. Но в 36-то НС, където мнозинство имаха всички политически партии, такъв закон не беше приет. Действаха подзаконовни нормативни актове. Неизясненият статут на държавната собственост доведе до нейното разграбване чрез скрита приватизация в самопререгистрирали се в акционерни фирми по указ 56 и впоследствие станали акционерни дружества по Търговския закон държавни предприятия като „Булгарлизинг“, „Пимекс“, „Корабоимпекс“, „Машиноекспорт“, „Инкомс-телеком холдинг“. Не е ясно как ще се приватизират предприятия като „Деспред“, „Булстрад“, „Монтажи“, „Електроимпекс“ и др., в които държавното участие е непряко, поради което те вече са частна собственост на юридически лица. (Задача за решаване от ляв кабинет.)

Същото е положението с бившите държавни търговски банки, пререгистрирани в акционерни дружества, а след пререгистрацията на някои като Кремиковската (с благословията на Васил Коларов, Гачо Колев, Стоян Шукеров, Иван Драгневски, Владимир Владимиров и другите членове на старото Централно управление на БНБ), Петричката и др. преминаха с мълчаливото съгласие на БНБ и на два парламента, на министрите от три кабинета и на БКК в частни ръце. Шепата хора, избрани в управителните и в надзорните съвети на дружествата разполагат с държавното участие като със собствено. И това са повечето лица, тясно свързани с бившия режим.

*

Виновни са депутатите от 9-то, от ВНС и от 36-то ОНС (за което лично аз, като народен представител, ги предупреждавах неколkokратно).

*

Полузаконното и противозаконното завладяване и ползване на публичната собственост създаде почва за появата на „кредитните милионери“, приватизаторите на доход, икономическите групировки (борци, рекетъори, „охранители“ и пр.).

Заедно с политическите и икономическите елити те вързаха здраво нощния пазач (държавата) и го запратиха в килера. А после безнаказанността стана грандиозна. Ролята на кредитни милионери получиха не само отделни личности, но и цели институции – банки и др., създадени със заеман капитал без нужните гаранции. Така от разпадането на статута на публичната собственост и на нейните граници се роди самозваният „патриотичен български капитал“ – социален и икономически защитен пояс и хранителна среда на левите движения. Придобили изключително влияние в институциите и в медиите с големите си ресурси, новите капиталисти с едната ръка заемат, а с другата молят държавата да поеме техните нови „лоши кредити“, да засилва инфлацията, да стопява доходите и спестяванията на населението и на непривилегированите граждани-предприемачи. И да обезценява кредитите, които имат да връщат самите кредитни милионери.

*

Новите управляващи трябва да знаят, след като заявиха намерения да оживят производството, че оживлението на икономиката става все по-невъзможно, защото спестяванията на населението, които в момента са най-големият ресурс за вътрешни инвестиции, не се насочват към инвестиции в реалното производство. Чрез банките те захранват неефективни държавни и частни фирми и сметките на кредитните милионери, които не знаят що е то финансова дисциплина, спестовност или производствена инвестиция. Те правят огромни разходи за внос на стоки за лично потребление, издържат покровителстващите ги партии и медиите, които ги рекламират. Харчат с лека ръка пари за изборни кампании и коктейли, като участват във възпроизводството само на едно – на национално безотговорната политическа класа, която пък възпроизвежда самите тях.

*

По данни на международните финансови институции Полша, Унгария, Чехия и Словения имат около 5% ръст на БВП. Изключение прави България. Причините са в отказа от прилагане на либерална икономическа идеология.

2. 5. Идеология на социално-икономическия дарвинизъм

Циничната философия на прехода беше приложена от четирите последни правителства. Проповядваше се почти открито от кабинета Беров. Откровено изрази социално-икономическия дарвинизъм (теорията за естествения подбор на видовете в обществото, довела до криминализиране на българския преход в икономическия и в политическия живот) финансовият министър Стоян Александров. На въпроса „Може ли у нас „Силната ръка“ (диктатурата – б.а.) да се окаже мафиотска структура, бившият заместник на Иван Костов отговаря следното:

„Дали ще ни управлява мафиотска структура или не – не знам, но бъдещето е в натрупването на капиталите. Нормалните демократични държави се управляват от богати хора. Два са начините за натрупване:

еволуционен – бавно, със спазване на норми за благоприличие и

революционен – бързо, по ръба на закона или срещу него.

Когато едрият капитал придобие определена мощ, той настоява сам да има правила на играта. Навремето приветствах създаването на Г-13...“ Това е самопризнание, направено от важен участник в проведения лабораторен опит за синтезиране на новия български капитал. Сред икономистите-марксистите надделя икономическата идеология за бързото, „революционно“ и противозаконно, натрупване на капитала. Съзнателно и целенасочено я прилагаша, прищипорвани от прагматичното

крило в БСП, заинтересовано от легализиране на заграбеното. Ето още доказателства за левите идеи на прехода:

„Натрупването на капиталите у нас става именно чрез „икономиката в сянка“. Ако някой иска да започне бизнес по почтен начин – ще го смачкат чрез суровинния пазар и нелоялната конкуренция (монополът – б.а.). Нелоялната конкуренция съсипва икономиката ни, но ускорява процеса на създаване на *финансовата олигархия*, която ще управлява страната. И защитавайки своите интереси, ще защитава и държавните.“ (Стоян Александров, в. „Антени“)

Левите икономисти – министри в четири последователни кабинета, моделираха и направляваха неуспешния преход с цел създаване на „олигархия“ от средите на стария елит, като се прикриваха зад дясна фразеология. Не е вярно, че няма модел на прехода. Описаните явления показват, че беше приложен модел на съзнателно отказване от упражняване на власт с цел осъществяване на описания от Маркс теоретически модел, наречен „първоначално натрупване на капитал“. Спорен от гледна точка на теорията е въпросът дали беше натрупване или беше прахосване на готов, а не на някакъв новосъздаден капитал. С помощта на цели творчески колективи, наречени финансови групировки, беше разгромен теоретично и на практика световният опит в прилагането на либерализма. Успешно беше монополизиран както крехкият пазар, така и неукрепналият политически живот на страната.

3. СЪСТОЯНИЕТО НА ПРОМИШЛЕНОСТТА И ПРОВАЛЪТ НА РЕФОРМАТА.

3. 1. Протакането и бойкотът на структурната реформа бяха организирани от заинтересованите елити и доведоха до голямо декапитализиране (разграбване) на държавния сектор. Прилагат се няколко схеми за прехвърляне на добавената стойност към частниците:

- Като доход към населението за работещите в частния сектор.
- Като инвестиции (най-изгодни) в строителството и търговията за капитализиране на частния сектор.
- Като инвестиции в недвижимости и за финансови операции в чужбина. Така добавената стойност се преразпределя в по-голямата си част като разходи за труд. На практика начислените амортизации не се ползват за инвестиции и основен ремонт на овехтелите мощности, а под натиска на синдикатите и на частниците отиват за заплати. Реализират се огромни печалби от групировки като „Мултигруп“, „Елпида“, „Турист-спорт-банк“ и др. При относително високи цени на суровините, материалите и горивата и по-ниски за готовата продукция, частните групировки контролират снабдяването и пласмента като не допринасят с нищо за възпроизводството на държавни фирми като „Нефтохим“, „Плама“, „Кремиковци“, „Стомана“, „Девня“, „Химко“, „Арсенал“, „Булгаргаз“, „Техноекспортстрой“, ремонтите заводи на БДЖ, дори на МО и ВПК. Очакваме от лявото правителство да защити индустриалните гиганти от унищожаване от страна на „недобросъвестните частни търговци“, както ги нарича то. Тази „псевдопазарна практика“, с користното съдействие на някои стопански ръководители, беше замислена и осъществена още преди 1989 г.

Съобразителни мениджъри на държавни предприятия подготвят за себе си и за приближени по-добри изходни позиции за участие в задаващата се масова приватизация. Преобразуват се цели фирми, с цел прехвърляне на активи, които се насочват към дъщерни и смесени дружества с чисти портфейли без стари задължения.

Личат намеренията на правителството да приложи механизмите за приватизация чрез участието на мениджърските екипи и колективите при преференциални условия. Кабинетът успя чрез мнозинството си в парламента да попълни успешно Агенцията по приватизацията и Надзорния съвет със свои хора. Няма да има никаква съпротива да легализира вече осъществената приватизация чрез сделки за купуване на лизинг на предприятия от мениджъри. След приватизацията на „Химимпорт“ мненията на специалистите за този вид приватизация са противоречиви. Представителят на „Тройханд“ у нас препоръчва подобна техника, а бившата шефка на агенцията и бивш служебен

премиер, Р. Инджова, счита, че мениджърската приватизация е едно раздаване на богатства на „наши хора“ и с цел недопускане на чужди инвеститори в България.

Основен проблем е и липсата на кредитна дисциплина. Нито една банка не е поискала досега прилагането на закона за фалитите към свой длъжник – държавна фирма. Поради липса на съдебна практика и поради законова тромавост фалити няма. Не на последно място стои традиционализмът в отношенията между банкери и мениджъри. Традиционализмът на Балканите е нещо много силно. Боновата приватизация ще бъде затруднена, ако финансовите проблеми на фирмите не бъдат уредени.

Задълженията на държавните предприятия се трансформират непрекъснато в бюджетен дефицит и чрез банките се поемат от населението. Дори при доказана неплатежоспособност, банките не могат да се разпореждат с имуществото на държавните фирми. За да намалят загубите си, банките ги прехвърлят на гражданите, които са техните основни депозитори. Правят го като поддържат отрицателен лихвен процент по депозитите. Обезценяват спестяванията с около 25% за 1994 год. Фактически гражданите поемат голямата тежест от неуспеха на реформата.

200 млрд. лв. са задълженията на държавните фирми към бюджета, банките, енергетиката и помежду им. Сегашният промишлен министър поиска три годишен мораториум върху задълженията към банките.

Фалит на промишлени фирми нямало да има, твърди министърът социалист. На банките нямало да се плаща, докато те не съберат почти толкова пари от „фантомни частни фирми“. Ето, че става дума за най-важния проблем на прехода:

3. 2. „Лошите кредити“

Двете банки майки на новите патриотични капиталисти – Стопанска и Минералбанк, били основните кредиторки и на частниците и на държавните длъжници. Големите лоши кредити доведоха до силно нарастване на вътрешния дълг и натовариха населението с допълнителна инфлация. Сега всички са против начина на прилагане на закона за несъбираемите до края на 1990 година кредити. (Но аз съм единствения депутат от 36-то НС, който гласува „против“ този закон. На другия ден за втори път бях изключен от ПГ на СДС.)

Дори нищо да не се запомни от анализа на правителствената „Бяла книга“ и на причините за неуспешния Български преход, трябва да се разбере поне едно:

В Полша и в Германия бяха публикувани списъци на тайните сътрудници на политическата полиция. Това не беше по силите на Българската опозиция.

Но днес всеки български гражданин има право да поиска от сегашния парламент, от управление „Банков надзор“ на ЦБ и от МС да публикуват в Държавен вестник

СПИСЪК

**с имената на гражданите, юридическите лица, частните,
държавните и общинските фирми, които са получили до края
на 1990 г. кредит, размера на кредита, който не са издължили,
а е бил уреден със закона за уреждане на необслужените кредити
до края на 1990 г.**

Горепосочените факти не представляват държавна, банкова или фирмена тайна според НК и ЗБКД.

Българският данъкоплатец и страдалец от реформите има право да научи имената на своите длъжници. В противен случай винаги ще липсва морална мотивация за подкрепа на каквито и да било реформи. Само през истината преминава обществената подкрепа за реформата. Българският народ попадна в лабиринт. Дайте му нишката на Ариадна!

4. СЪСТОЯНИЕТО НА ДЪРЖАВНИТЕ ФИНАНСИ И НЕУСПЕХЪТ НА РЕФОРМАТА.

4. 1. Вътрешният дълг на страната

„Вътрешният дълг на страната, а не външният е главният проблем за бюджета“ (Ръсел Кинкейт от МВФ).

Бюджетните дефицити и лошите кредити увеличиха вътрешния държавен дълг до „астрономически размери“. По данни на правителството 283, а по данни на печата 580 млрд. лв. Опитите за стабилизация без структурни промени са донесли загуби от близо 120 млрд. лв. Това е твърде висока цена, платена за запазване статуквото на старите елити в икономиката. А както личи от становището на сегашния промишлен министър, губещата стратегия „фалит на промишлени предприятия няма да има!“ ще продължи.

„Никой не искаше да умира“ не само през 1992, но и през 93 и 94 година. Никой не искаше да фалира и в началото на 1995 г. А новите още „по-лоши“ кредити отново ще се трансформират в бюджетен дефицит и чрез банките ще изпразват кошниците на населението. На ход са младите реформатори от БСП. Днес те са овластени. Ще има ли структурна реформа, приватизация и фалити?

4. 2. Външният дълг на страната

През 1991 год. Социалистите и Демократите размениха своите места в управлението. За БСП остана надеждата „десните“ да получат международна подкрепа и да уредят външния дълг. Действително обявеният през 1990 г. мораториум върху плащанията на БВТВ към чуждите кредитори ни изолира от външно кредитиране.

В началото на 1992 г. Председателят на ИК в 36-то НС, Асен Мичковски и депутатите от СДС Румен Биков и Маргарит Мицев раздадоха на народните представители Доклад за персоналната вина и отговорност на А. Луканов за настъпването на икономическата криза в България. В доклада е записано, че мораториумът е обявен без да бъде поставен въпросът пред правителството или парламента и без консултации с външните ни кредитори. Така е прекратен достъпът на страната до международния финансов пазар, а на производителите – до външни търговски кредити.

Луканов не отрича всички факти, изнесени в доклада, но не се съгласява с разчетите, че щетите от мораториума са за около 1800 млн. лв. произведена стокова продукция за 1990 г. За това Бялата книга мълчи.

Правителството на СДС не оправда надеждите на БСП и беше сменено с това на проф. Беров. Името на бившия финансов министър Иван Костов не се споменава в правителствения документ, но той е един от участниците в преговорите за уреждане на дълга на БВТВ с Банковия консултативен комитет. Според Костов преговорите са се превърнали в лична драма на участниците от българска страна поради грубостите от страна на банките кредиторки. Известно е силното му желание да продължи своето дело като финансов министър дори в кабинета Беров.

Още през януари 1994 г. стана ясно, че социалистите се готвят да управляват, но не искат избори преди да бъдат сключени споразуменията с МФВ и Лондонския клуб. Действително чак след уреждане на сделката по дълга и след споразумението с „политическия“ противник СДС, БСП тръгна при благоприятни за себе си условия към избори.

За последните пет години към 11-те млрд. долара външен дълг се прибавиха 2220 милиона дол. без лихвите, получени до средата на 1994 г.

По данни на А. Александров – шеф на отдела за Банкови престъпления към НСС „При рутинно обслужване на сделката за закупуване на нефт по заем на СБ се е стигнало до посягане на валутния резерв. Световната банка ни е дала първия транш от 150 млн. долара за точно определено нещо – купуване на нефт, а не на друго. От доклада на ревизор на БНБ се вижда, че са теглени суми, които не са използвани по предназначение.“ Не е известно също така дали кредита за структурна реформа е използван по предназначение.

От доклад на АИПР от 1994 г. става ясно, че се установява „необяснено“ стопяване на валутните резерви на ЦБ. През ноември и декември те са намалели с около 203 млн. долара. Според паричния отчет на ЦБ все още не са възстановени около 380 000 тройунции злато (около 150 млн. долара). Въпреки че разведе журналисти из трезорите на БНБ, управителят проф. Вълчев не беше убедителен в твърденията си. Това твърдение костваше уволнение на шефовете на АИПР, тоест външният дълг и валутният резерв си останаха занимание за избрани.

5. НЕСЪСТОЯЛАТА СЕ БАНКОВА РЕФОРМА ПРОВАЛИ ГОЛЯМАТА ИКОНОМИЧЕСКА РЕФОРМА.

5. 1. Централната банка

„Приемането на закона за БНБ на 25.06.1991 год. даде такава автономност и безконтролност на УС, каквито няма дори НБ на Великобритания.“ (Иван Костов)

В края на февруари фалира най-старата английска търговска банка „Беърингс“. Финансовата криза разтърси световните борси. Управителят на банката не успя да я спаси въпреки голямото си влияние. Сред клиентите е била кралица Елизабет Втора. Фалитът даде повод за сливане на банки и за укрупняване на капитал. Опозицията в Англия не закъсня да поиска обяснение от ЦБ (Бенк ъф Ингленд) за несправянето с надзора над „Беърингс“ и оспори нареждането на финансовия министър разследването на причините за фалита да се води *от виновната за фалита*, според опозицията, Централна банка.

Но всичко това се случи в Англия от 26.02. до 06.03.1995 г.

По същото това време на няколко хиляди километра от Гринуич, в България, продължаваше едногодишната суетня как да бъдат спасени две отдавна фалирали държавни банки – майки на частни банки-деца.

Всички българи научиха от „Бялата книга“ за греховете на БНБ.

– За ролята е във финансовата дестабилизация на страната.

– За независимостта на ЦБ от държавните институции с изключение на парламента, който рядко се занимава с нея. (И как чл. 1 от предишната конституция за ръководната роля на БКП беше заменен с чл. 47 за ръководната роля на БНБ.)

– За мултиплицирането на погрешните е реакции при валутните шокове през 1993-94 год.

– За щедрото зареждане на банковата система с ликвидност като основен инфлационен фактор в цялата икономика.

– За пропуските в надзорната дейност на сравнително слабото звено „Банков надзор“.

– За недопустимо широките правомощия на УС на БНБ за лицензиране на финансови институции без точно оповестени критерии.

От УС на БНБ са недоволни както членовете на социалистическото правителство, така и бившият финансов министър Костов.

Нека да научим имената на тия недосегаеми от Закона мъже и жени:

Централното управление на БНБ малко преди и след 1989 г.:

Васил Коларов – председател на УС на БНБ

Ганчо Колев, Иван Драгневски, Т. Чавдаров, Цв. Петков, Р. Георгиев, К. Заркова, Г. Карамфилов, „Банков надзор“ – Вл. Владимиров (БПБ сега) и незаменимият в „Управление валутно“ – Ст. Шукеров.

Членове на Управителния съвет на БНБ

(след приемането на ЗБНБ)

проф. Тодор Вълчев – управител

Емил Хърсев – подуправител до 31.07.1993 г.

Любомир Филипов – подуправител от 1994 г.

доц. Милети Младенов – подуправител

Ганчо Колев – подуправител

Розалина Нацева – н-к упр. „Емисионно“

Стоян Шукеров – н-к упр. „Валутни операции“

Камен Тошков – н-к упр. „Банков надзор“

Любомир Христов – гл. икономист, подал оставка 1994 г.

**Членове на Пленарния съвет
са всички членове на Управителния съвет
и**

Венцеслав Димитров – депутат във ВНС, 36 и 37 ОНС
проф. Георги Петров
Деян Попов
Димитър Костов, Константин Димитров, Олег Недялков

*

При всички случаи е осъществена една необходима на управляващите приемственост, в лицето на Стоян Шукеров и Ганчо Колев.

Дори цялата банкова система на страната да фалира, на повечето началници в БНБ местата им са осигурени.

*

Старото Централно ръководство и новият Управителен съвет носят цялата отговорност и за скритата приватизация без преоценка на държавните активи на 10 (десет) банки в България.

За разпиляването на паричния ресурс, роенето към 1 април 1992 г. на 80 (осемдесет) банки, липсата на капиталова адекватност, лицензирането на банки без доказан или със заемаен капитал.

5. 2. Банковата консолидационна компания и държавните банки

За провалянето на банковата реформа и за скритата приватизация на държавните банки персонално отговорни са членовете на Съвета на директорите на БКК и изпълнителните директори

Пеньо Хаджиев, Михаил Янакиев, Елен Георгиев, Красимир Агарски.

Членове на съвета на директорите са били министри от кабинетите на Филип Димитров, Любен Беров и Жан Виденов. Някой трябва да им потърси отговорност за безотговорността.

5. 3. Повечето частни търговски банки са създадени с държавен капитал по горепосочените схеми

Отговорни и подсъдни са гореизброените лица.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Вместо заключение предлагам на вашето внимание една пародия,
публикувана от Михаил Любимов във вестник „Строго секретно“,
която е възможна и изпълнима само в свят като нашия,
описанот Дж. Оруел

**ПЛАН ЗА НОВО СТРОИТЕЛСТВО НА СОЦИАЛИЗЪМ
СЛЕД ПЪЛНА СМЯНА НА СИСТЕМАТА:**

1. Системно разпадане на държавното устройство.
2. Ускорено внедряване на капитализъм от „див тип“ – „нощен пазач“.
3. Поддържане на хаос и анархия за озверяване на населението срещу властта под лозунгите за истински социализъм.

4. Нова социалистическа революция, поддържана от целия народ.

(28.03.1995 г.)

Глава втора

България – един неуспешен преход. Пофакторен анализ на най-важните причини за неуспеха.

2. 1. Тесни връзки на пълна политическа, икономическа и военна зависимост на България от бившия Съветски Съюз, Съвета за икономическа взаимопомощ и Варшавския договор. Доброволен отказ от национален суверенитет.

Народите на Германия, Унгария, Чехия и Полша се гордеят с антикомунистическия си и анти-съветски национализъм. Българският народ няма подобни духовни прояви. Точно обратното: Върхът на българския национален нихилизъм е достигнат от комунистическите ни водачи през 1963 г. На специален партиен пленум те единодушно се отказват от националния ни суверенитет.

**„Стенографски протокол
на заседанието на Пленума на Централния комитет
на БКП за по-нататъшно най-тясно сближение и в перспектива
за сливане на Народна република България със Съветския съюз, състояло се на 4.XII.1963 г.**

Предс. Митко Григоров: Другари, откривам заседанието на пленума на ЦК на партията. За дневен ред се предлага една единствена точка:

Обсъждане на въпроса за по-нататъшното най-тясно сближение и *в перспектива за сливане на Народна република България със Съветския съюз.*

Доклад ще направи др. Тодор Живков.

Друго предложение? – Няма.

Който е съгласен с така предложения дневен ред, моля да гласува!

Приема се.

Има думата др. Тодор Живков.

Тодор Живков: Другари,

Политбюро внася за обсъждане в пленума на Централния комитет на партията въпроса за по-нататъшното свързване и най-тясно сближаване, а след това, в перспектива и за обединение на Народна република България със Съветския съюз.

Както знаете, този въпрос беше вече поставен на един от последните пленуми на ЦК (става въпрос за пленума от 31 юли 1963 г., б.р.), а след това той беше обсъждан и в Политбюро. Необходимо е на настоящия пленум всеотдайно да бъдат разгледани всички по-важни аспекти на този въпрос и да бъдат набелязани главните предложения, които Централния комитет на Българската комунистическа партия би следвало да направи пред Централния комитет на Комунистическата партия на Съветския съюз.

Не може да има никакво съмнение, че въпросът за най-тясно сближение, а **след това и за сливане на Народна република България със Съветския съюз** е извънредно важен въпрос. За България и българския народ това е акт с историческо значение, който ще постави началото на нова глава в българската история, ще открие нов етап в развитието на страната по пътя на социализма и комунизма...

Един от малкото спорни въпроси, обсъждани от членовете и кандидат-членовете на ЦК на БКП е редакционен.

Фердинанд Козовски: „Аз искам да помислим върху формулировките и по-специално върху понятията „сливане“ и „обединяване“... Всички социалистически републики, които влизат в състава на Съветския съюз, бяха вътрешни колонии на Руската империя.

Следователно, другари, нашата стъпка е историческа стъпка, тя дава началото на тази **бъдеща Световна съветска социалистическа република**. Аз смятам, че ще бъде правилно да се каже обединение на България със Съветския съюз.“

Тодор Живков: „В тези две понятия „сливане“ и „обединяване“ не влагаме различно съдържание. Можем да кажем обединение.“

Председателстващият заседанието Борис Велчев предлага:

**Решение
на пленума на Централния комитет на Българската
комунистическа партия, състоял се на 4.XII. 1963 г.**

Пленумът на Централния комитет на Българската комунистическа партия одобрява единодушно и с вълнение доклада на първия секретар на ЦК на БКП за по-нататъшното най-тесно сближение и сливане в перспектива на Народна република България със Съветския съюз.

Пленумът оценява като забележителна проява на патриотизъм и интернационализъм инициативата на другаря Тодор Живков да се издигне на качествено нова степен братската дружба и всестраниното сътрудничество между нашата страна и Съветския съюз, да се създадат икономическите, политическите и идеологическите предпоставки за пълно обединение на двете наши братски страни. В доклада на другаря Тодор Живков, в съответствие със съвременната обстановка и историческата необходимост, е очертан с марксистко-ленинска яснота пътя за по-нататъшното развитие на България. В доклада са намерили смело и последователно продължение революционните интернационалистически традиции на Българската комунистическа партия, заветите на Димитър Благоев и Георги Димитров за развитието на Народна република България като неделима съставна част от световната социалистическа система и на първо място като неделима част от неговата ръководна сила – Съветския съюз. Като одобрява безрезервно изложените в доклада на другаря Тодор Живков теоретически и политически оценки и изводи, а също така и практическите предложения, Централният комитет е дълбоко убеден, че курсът за по-нататъшно сближение и в бъдеще ЗА ОБЕДИНЯВАНЕ на Народна република България със Съветския съюз ще има огромни положителни последици не само за нашите две страни, но ще бъде важен принос за по-нататъшно сплотяване на световната социалистическа система и на международното комунистическо движение.

Централният комитет утвърждава единодушно текст за писмо на Централния комитет на Българската комунистическа партия до Централния комитет на комунистическата партия на Съветския съюз по въпроса за по-нататъшното сближение и за сливането в перспектива на Народна република България със Съветския съюз.

Борис Велчев: „Онези от членовете на ЦК, които са съгласни с предложеното решение, моля да гласуват с вдигане на ръка. Против? – Няма. Въздържали се? – Няма. **Приема се единогласно** от членовете на ЦК. (Бурни и продължителни ръкопляскания. Всички стават прави.)... Закривам заседанието на Централния комитет.“

По-известни имена на участници в „историческия“ пленум на ЦК на БКП, състоял се на 4 декември 1963 г. в София:

Тодор Живков, Тодор Павлов, Тодор Стойчев, Цола Драгойчева, Тано Цолов, Титко Черноколев, Станко Тодоров, Славчо Трънски, Сава Дълбоков, Сава Гановски, Рубен Аврамов, Роза Коритарова, Райко Дамянов, Раденко Видински, Петко Кунин, Начо Папазов, Мишо Мишев, Митко Григоров, Мирчо Спасов, Лъчезар Аврамов, Лозан Стрелков, Кръстю Тричков, Йордан Милев, Йовчо Йовчев, Иван Тодоров (Горуня), Иван Танев, Иван Пръмов, Иван Михайлов, Иван Врачев, Иван Башев, Иван Абаджиев, Живко Живков, Енчо Стайков, Елена Лагадинова, Дочо Шипков, Добри Джурев, Димо Дичев, Дико Диков, Демир Борачев и др.

Информация за решението на пленума не достига до БТА и до вестниците. В обстановка на секретност Тодор Живков дава в края на заседанието указания: „Под никаква форма, на когото и да било и където и да било не следва да се говори за пленума“.

„Ако започнем да говорим, ще плъзнат слухове. Ние не можем да говорим, тъй като този въпрос (за присъединяването на НРБ към СССР) не е само наш. Този въпрос е и на Съветския съюз. Ние не знаем Съветския съюз какво конкретно има предвид в практическото му провеждане... Следователно трябва заедно със съветските другари да обсъдим, изхождайки от вътрешното положение на Съветския съюз, от нашето положение и международ-

ната обстановка и да решим как практически да подходим към въпроса. Така ще направим голям провал, като се разприказваме... Ние, Политбюро, смятаме, че не с такъв ентусиазъм цялата наша партия и народът ще възприемат това. Ще има среди, които няма да го възприемат. Да не забравяме, че *великобългарският шовинизъм* е много дълбоко вкоренен в някои среди и хора в нашата страна. Имам предвид членове на партията, особено в средите на интелигенцията и в някои среди на младежта. Ние трябва да държим сметка за това.“

Дълбоката конспиративност на васалните взаимоотношения на БКП към КПСС се гарантираше от тайните служби на двете страни. КГБ и КДС успяха да запазят през последните години властта на бившите комунисти и в България, и в Русия.

Исторически последици за България от погазването на патриотизма и отказа от национален суверенитет.

„Великобългарския шовинизъм“ не отбеляза свои проявления нито през 1963, нито през 1968, нито през 1985 година. „Национализмът“ на инспирираните от комунистическата партия и от тайните служби организации послужи за постепенното откъсване на нашата страна от демократичния процес. (За разлика от 1945 г., когато Балканите бяха предварително преразпределени на зони на влияние между Съветския съюз и Великите сили, след 1989 г. поне на пръв поглед изглеждаше, че България има право на избор.) „Търпението значи надежда“, казва източният мъдрец. Надеждата беше истинска в края на 1991 г., когато се сгромоляса Съветската империя. Но през 1995 г. нещата на Балканите се промениха. В България на власт дойдоха отново комунистите, сред които надделяват просъветските носталгии. Опозицията отново е слаба и разединена. Започна ново преразпределение на Балканския полуостров. Разделителната линия ще мине през бивша Югославия. България, Румъния и Сърбия, според руския политик Григорий Явлински, ще изпълняват ролята на „буферни държави“. През септември депутати от Руската Дума и националистът Владимир Жириновски настояваха (при посещението си в България) да бъде възстановен Варшавският договор и Съвета за икономическа взаимопомощ. След успешния ход на омиротворителния процес в бивша Югославия Русия засили своя натиск срещу разширяването на НАТО. „С последните си действия Западът и НАТО тласкат Москва към сформирането на **нов военно-политически блок**, изграден на основата на създаваните от столетия и десетилетия геополитически интереси на различните държави“, заяви заместник-председателят на Комитета по международните въпроси на руската Държавна Дума Алексей Митрофанов. В новия блок той предложи да бъдат включени България, Македония, Сърбия, Словакия, Беларус, Армения, Таджикистан, Алжир, Сирия, Индия, Виетнам, а може би Ирак, Куба, Либия и КНДР. Никак не е изключено Митрофанов само да блъфира, но ако той разкрива една дългосрочна стратегия?

Освен съпротивата на Русия, опитите за присъединяване на България към европейските структури срещат съпротивата на част от социалистическите министри и парламентаристи. В днешния исторически момент те трябва да си дадат ясна сметка, че за България пътищата са не повече от три: 1) България влиза в НАТО. 2) България остава неутрална, буферна държава и 3) България става отново руски сателит. Като резултат от антинатовската и проруската политика на българските комунисти нашата страна попадна в *негативния списък* на Европейския съюз, приет от Съвета за правосъдие и вътрешните работи на ЕС. Листата и регламентът към нея уреждат движението на хора на територията на Западна Европа. Освен България новите визови ограничения засягат само Румъния, Албания, Македония, Сърбия и Русия от всички европейски страни. От първоначалния списък са отпаднали ЮАР, Зимбабве и прибалтийските страни, които ще се ползват със статута на цивилизовани европейски държави. Бутан и Буркина Фасо са съседни по списък на България. Нашето изоставане в политическите и стопанските промени, както и нечуваният размах на престъпността, са другите причини цивилизованият свят да ограничи контактите си с нас и да ни включи отново в индикативната листа на „КОКОМ“. Това е добре дошло за Москва.

България и плановете на Русия за реинтегриране на Варшавския договор и СИВ.

От края на 1994 г. ставаше все по-очевидно, че нито Западът, нито Русия могат да продължат да водят своята предишна политика. Политиката на Русия към страните от ОНД и някои балкански

държави дава повод за основателни упреци към нея, че подновява своето имперско поведение. „Не изключваме вероятността, ако НАТО навлезе в Босна, и Русия да се намеси“, заяви в интервю за вестник „24 часа“ лидерът на опозиционната парламентарна фракция в руската Дума „Яблоко“, Григорий Явлински. Москва претендира за „особени пълномощия“ при въвеждането на ред и в страните от бившия СССР.

Значителна част от руския политически елит е склонна да гледа на досегашните сателити като на неспособни за независимо и самостоятелно съществуване. *Моделът на новия руски империализъм предвижда реинтеграция на бившия Съветски съюз в нова форма.* Политиката на реинтеграция става откривена и лишава от шансове провеждането на истински реформи. Подобна политика се вписва отлично в царящата в страната обстановка на популизъм и желание за реванш на Русия като велика държава. Генерал Лебед замени достойно, като изразител на великоруския национализъм, и генерал Руцкой и подполковник Жириновски. Самоутвърждаването на Русия в близката „заграница“ стана сладостен заместител на комплекса за свръхдържавност, наследен от съветския и от петровия период.

Първо, Москва използва предишната политическа и стопанска зависимост на страните от бившия Съветски съюз и СИВ за консолидация на ОНД и за реинтеграция на Варшавския договор и Съвета за икономическа взаимопомощ при запазена за Русия доминираща роля в новите политически, икономически и евентуално военни форми. Българските политици след 1989 г. не успяха или не пожелаха да откъснат страната ни от Русия.

Второ, Русия е склонна да злоупотреби с тезата за защита на руското население в колонизираните от нея страни с цената на използване на военна сила. Тя възприема вече страните от бившия социалистически лагер (с изключение на страните от Вишеградската четворка) и от ОНД като своя периферия, която се нуждае от патронаж.

Основният аргумент в полза на реинтеграцията е „опасността“ от възникване на нов пояс от враждебно настроени към Русия страни и неконтролирани от Москва организации за регионално икономическо, военно и политическо сътрудничество. В отговор на това „предизвикателство“ се противопоставя политиката на ново тясно обвързване на бившите социалистически страни с Русия и ОНД.

Какви са стимулите за провеждане на реинтеграция?

- 1) Политически и военно-политически.
- 2) Икономически и военно-икономически.

Последните са свързани със запазването на взаимните връзки в рамките на военно-промишления комплекс, които не могат да бъдат така лесно трансформирани в близките 5-6 години. Трудният пробив на руските стоки на западните пазари от своя страна стимулира частичното сътрудничество в рамките на бившите страни-членки на СИВ и ОНД.

Във военната област водещ стимул за реинтеграция е стремежът на Русия да запази цяла военно-стратегическата си инфраструктура. Обектите на ядрено-космическото производство и самите съоръжения са разпръснати по териториите на много от бившите сателитни държави.

Какви са главните средства, които използва Русия в преследване на реинтеграционните си цели?

Първо, консолидация на вертикалните двустранни политически, военни и икономически връзки, фиксиращи отново предишните рамки на ОНД, а по възможност и на част от Варшавския договор и СИВ. Като успя да закрепил двустранните си отношения със страните от ОНД, след 1994 г. Москва насочи своите усилия към преграждане на пътя на същите да осъществяват връзки с трети държави. Всички досегашни опити да бъдат прекъснати и подменени вертикалните връзки на бившите сателити с Русия във вид на хоризонтални взаимоотношения между тях, претърпяха крушение. България е застрашена от пълно възстановяване на гибелната вертикална субординация с Москва. На първо място започна откритото възстановяване на връзките между тайните служби на Русия и България: 1) През юли на посещение у нас беше шефът на военното контраразузнаване на Руската армия, който се срещна с българския военен министър. 2) През септември пристигна ми-

нистърът на вътрешните работи на Русия. 3) През октомври България беше посетена от шефа на външната разузнавателна служба на Русия, Примаков и от бившия шеф на КГБ – Крючков.

Второ, руските енергоносители стоят в основата на безалтернативната икономическа, военна и политическа зависимост на бившите социалистически страни от Москва, също както от преките и косвени субсидии, отпускани от Русия за някои членки на ОНД. От тук произтича твърдата увереност на руския политически елит, че след краткия период на националистическа еуфория, тези страни ще бъдат принудени да се върнат отново към Метрополията.

Трето, политическите сили, ориентирани по различни съображения към Москва. Русия заема изчаквателна позиция (за известно време след 1991 г.), но стимулираше тайно и целенасочено отслабването на националистическите партии, които биваха подменяни от по-умерени националисти или от готови за икономическо и политическо сътрудничество с Русия сили. Така, отхвърляйки обвиненията в империализъм, Москва „доказваше“ доброволното реинтегриране на бившите съветски републики в ОНД. Днес един от най-важните източници на реинтеграция се явява политиката на самите страни от ОНД, макар че тяхната заинтересованост от този обратен процес е временна. Стратегическата им цел е противоположна на целите на Русия – те се стремят да използват Метрополията в качеството ѝ на донор, докато укрепят собствената си държавност и преодолеят безизходната си зависимост от Русия. Ако българското социалистическо правителство преследва същите цели, то не трябва да се обвързва с договори и тайни споразумения, както комунистическите правителства на България след 1944 г.

Четвърто, ролята, която си извоюва, след преговори с ООН, Русия на *главен военен жандарм* на територията на бившия Съветски съюз. Москва е толерирана от Запада в нейните претенции да бъде монополист при поддържането на мира в рамките на ОНД.

Пето, запазване на военното присъствие на Русия в „зоната на историческите руски интереси“. Това е отстъпка, направена ѝ от САЩ, като компенсация за някои нейни отстъпки.

След доброволната реинтеграция на някои страни от вътрешния руски ареал като Туркмения, Молдова и Казахстан, идва ред и на страни като България. Важен източник на реинтеграция беше политиката на Запада. Невъзможността да бъдат получени достатъчно евтини ресурси и изгодни пазари, подтикна някои от гореизброените страни към търсене на покровителство или сътрудничество с Москва. Затова ще бъде излишно Западът да се сърди на Русия, която се нагърби отново с мисията, за която не се явиха други претенденти.

Като не успя да прекъсне зависимостта на бившите социалистически страни от Русия, западният свят волно или неволно допринесе за възраждането на нейните имперски амбиции.

Елцин заплаши с война цяла Европа, ако НАТО се доближи до границите на Русия. През юли 1995 г. руското списание „Огоньок“ публикува една географска карта, в която обяви за РУСКА ЗОНА НА ВЛИЯНИЕ Украйна, Беларус, Молдова, Кавказ, Казахстан, Монголия, България и остатъка на Югославия, докато Босна и Естония са шриховани като „смесена зона на интереси“. Гласовете в Русия, смесващи руските национални интереси с имперските интереси на Москва, стават все по-силни, а Западът все повече се свива в намерението си да измести по-на Изток „желязната завеса“.

Шесто, НОВАТА РУСКА ГЕОПОЛИТИКА, в провеждане на която се включиха освен министерството на външните работи и президентът, още 13 държавни учреждения, натоварени с разузнавателни и контраразузнавателни дейности.

На 27 април и на 26 май 1994 г. Елцин произнесе речи пред висши служители от руската Външна разузнавателна служба (СВР) и пред руската федерална контраразузнавателна служба (ФКС), като се обяви за укрепването на ефективни и боеспособни специални служби (наследници на КГБ). В речите си той изложи пред елита на специалните служби новите външни условия и главните руски приоритети: 1) Борбата за сфери на геополитическо влияние е изместила вече идеологическите съперничества. 2) Съществуват сили извън страната, които биха желали да държат „велика Русия“ в състояние на контролирана от тях самите *парализа*. 3) Следователно тайните служби трябва да направят всичко възможно, за да предотвратят опитите за външно влияние върху вътрешнополитическата ситуация. 4) Да гарантират свободен достъп до пазарите на други страни, съвместно с външно министерство и министерството на външноикономическите връзки на Русия. 5) Въоръжените

конфликти в близост до руските граници са непосредствен проблем на външната и на вътрешната политика на Русия. Федералната контраразузнавателна служба трябва да се заеме със защитата на руснаците вътре и извън страната.

Русия се опитва да засили присъствието и размаха на външното си разузнаване и на вътрешното контраразузнаване в епохата на оспорван статут на Велика сила, по границите на която се водят борби за национално самоопределение, на фона на борбата за преразпределение на нефтените и газовите находища. Русия желае да си възвърне статута на Велика сила и някои западни наблюдатели виждат в това опасност от възраждане на духа и мощта на КГБ. В тази връзка председателят на Външната разузнавателна служба Примаков посети през есента на 1995 г. България, а неофициално, в един от българските манастири, в навечерието на местните избори, се появи и бившият шеф на КГБ от времето на преврата срещу Горбачов, Вл. Крючков...

2. 2. Еднолична диктатура на основата на всесилна комунистическа власт при конституционно закрепена ръководна роля на БКП

След 1944 г. в България беше конституционно закрепена диктатурата на московските агенти Георги Димитров, Васил Коларов, Вълко Червенков, а след смъртта на Сталин – на Тодор Живков.

Административно-командната система на управление се изгради по подобие на сталинския модел, при който комунистическата партия и нейният лидер притежават пълен монопол върху политическата и икономическата власт. Държавното и общественото устройство наподобява феодалните образци на ръководене, където „първият ръководител“ дарява една тясна група от властолюбиви кариеристи с ключови постове и привилегии. Постепенно едноличният режим на Тодор Живков се закрепил благодарение на членовете на управленския му клан, включващ хората от личния кръг от приближени, репресивния и пропаганден апарат.

Както и в съветското общество, елитът на комунистическа България се представяше от лицата, които заемаха висшите партийни и държавни постове, утвърдени лично от Тодор Живков, от Политбюро или от секретариата на ЦК на БКП. Селектиран по този принцип, номенклатурният елит около диктатора Живков му беше лично предан, подчиняваше се на принципите за монолитност, йерархичност, рекрутация, мобилност и вътрешна ротация.

В началото на осемдесетте години едноличната власт на диктатора дотолкова укрепна, че си позволи да се отнесе с пренебрежение (подобно режима на Ерих Хонекер в ГДР) към „Перестройката“ на Горбачов. Нарушаването на петия принцип за *рекрутация* на номенклатурния елит противопостави Живков както на Москва, така и на неговата вътрешнопартийна опозиция.

През 1983 г. в своя труд „Режимът на персонифицираната власт“ участникът в конкурса за получаване на научно звание „професор по държавно право“ към юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“, честният университетски преподавател и активен борец против фашизма, Никола Мулешков, пише следното: „Докато различните групировки се самоизяждат, тази личност, която винаги в борбата е на страната на печелившата за момента тенденция, успява постепенно, тихо, без шум и парадирание да комплектува, където повече, където по-малко, ръководните органи с предани лично на нея лица. За да са предани и верни, се подбират така, че задължително да стоят в интелектуално, политическо, теоретическо и т.н. отношение под възможностите на своя патрон. И така мястото на самоизяждащите се носители на различните политически тенденции се заема от лица предани и никой не допуска, че тази именно личност ще бъде способна да овладее и оглави политическото ръководство на страната.“

Анализът на Мулешков се отнася за овладяването на властта от клана на Тодор Живков след заклеимяването на култа към личността на Вълко Червенков и Йосиф Сталин, но казаното от него е валидно и за начина, по който овладя властта в Съюза на демократичните сили невзрачният говорител на Зелената партия на Каракачанов и на СДС, Филип Димитров, който отстрани с търпелива

методичност всичките си реални съперници от Националния координационен съвет на СДС и Министерския съвет, докато се ограда само с послушни посредственици.

„Личността, оглавяла политическото ръководство, се превръща в персонален, личен изразител на властта в страната. Личността става единствен вършител на съдбините на страната. Тя решава еднолично главните и основни проблеми на икономическото, политическото, идеологическото и т.н. развитие на страната. Тя решава съдбата на една или друга личност... Това обстоятелство дава възможност на кариеристите, честолюбците, подмазвачите, нагаждачите, заелите доходни постове, да започнат да възнасят, да възхваляват и величаят особата на персонифициралата властта в страната личност“, обобщава отхвърленият от рецензентите-професори (Б. Спасов, Г. Константинов и Нора Ананиева) кандидат за професор Никола Мулешков.

Съвсем правилно той предвижда, че персонификацията на властта води до най-уродливите форми на нейното проявление – до нейното феодално семейно онаследяване. Отначало прикрито, а после открито се подготвя предаването на персонифицираната власт „в ръцете на някои от семейните наследници – син, дъщеря, съпруга на персонифициралата властта в страната личност“. Избраният наследник се насочва, независимо от неговите лични качества, към активна политическа кариера. Започва методичното и ускорено (в нарушение на принципите за йерархичното издигане от стъпало на стъпало в ранговете на елита, за мобилност и за вътрешна ротация на кадрите) придвижване на наследника по стълбицата на партийната и държавна йерархия (зетят на Брежнев, синът и дъщерята на Живков, жената на Чаушеску, братът на Кастро).

В изследването на дисидента-активен борец, Мулешков, се съдържа справедлива и жестока критика към диктаторите Брежнев, Живков, Чаушеску, Кастро и др. Заради написаното авторът е обявен за научно-теоретически и идеологически деградиран елемент и изгонен от Юридическия факултет на Софийския университет с решение на факултетния съвет на ЮФ от 07.07.1983 г. и заповед № 6556 от 13.09.1983 г. на ректора на СУ академик Георги Близнаков.

„Този труд отначало докрай стои извън марксистката теория и политиката на партията“, заключава верният слуга на диктатора Живков, академик Ярослав Радев, за да потвърди, отхвърляйки, теоретичните изводи на Никола Мулешков.

През 1993 г. подсъдимият Тодор Живков публикува „паралелни етюди“ под заглавието „За някои лъжи“: „Голяма група политемигранти, сподвижници на Георги Димитров, пристигнаха от Съветския съюз. Завзеха всички решаващи постове в страната, в Политбюро на ЦК, в армията, във вътрешно министерство, във всички възлови сфери. Непосредствено след тях дойдоха съветските съветници... Властта постепенно започна да придобива белезите на съветската. Организиран бе Нарoden съд с 12 състава. Създадох се лагери.“

Социализмът според Живков се родил като идеализиран политически образ по подобие на идеализирания образ на Съветския съюз. На петия конгрес на БКП Георги Димитров пренесъл, с помощта на съветските структури в силовите министерства, главните отличителни черти на съветския модел: изграждането на еднопартийна система върху основата на държавна собственост върху средствата за производство. Според Живков „национализацията на промишлеността и търговията не следваха потребностите на българската действителност“, но „партията се наложи като ръководна и направляваща сила в обществото“. В своя най-нов прочит на сътворената от самия него история диктаторът Живков си приписва невероятни заслуги и достойнства: 1) Малко след 9 септември 1944 г., по предложение на земеделския водач Никола Петков били създадени лагери за политически противници на новия режим. Тодор Живков ликвидирал тези лагери. („През 1959 година, по решение на Политбюро са създадени в Ловеч лагерите за криминални престъпници. По това време Живков и тези, които бяха с него, представляваха малцинство.“ /?/) 2) Живков освободил политическите затворници и разпуснал лагера в Ловеч, след като бил издигнат за председател на Министерския съвет. 3) Освободил всички съветски съветници, с изключение на няколко души в поделенията на Държавна сигурност и „4-5 души в армията“. 4) Като най-голяма своя „заслуга“ диктаторът определя факта, че „народът не беше хвърлен в безумна, безнадеждна авантюра с нежно име – Пражка пролет '68, Унгария '56, Полша – 70-те, 80-те, защото си давах сметка за реалностите“.

„Всяка авантюра през 60-те и 70-те години щеше да бъде смляна в зародиш, а през 80-те години – обречена на лишения“, оправдава своята тъмна роля в най-безславната част от българската история Т. Живков – дългогодишният политически еквилибрист. Той е един от участниците в заседанията на генералните и първите секретари на комунистическите партии на страните – членки на Варшавския договор, които взеха политическите решения за окупацията на Унгария и Чехословакия. Той е „партийният и държавен ръководител“ с най-дълъг стаж от тях. Цели 33 години вареше „кашата“, наречена стратегия и тактика на международното комунистическо и работническо движение. Хвалеше Съветския съюз и неговите диктатори, кланяше се еднакво усърдно на Сталин, на Хрушчов, на Брежнев и на Горбачов.

Тодор Живков затвърди личната си власт с помощта на КГБ, на КПСС и на КДС. Въпреки направените разкрития и публикуваните стенограми, писма и документи от заседанията и решенията на Политбюро на ЦК на БКП от 31 юли 1963, от 4 декември 1963 и от 26 февруари 1964 г., Живков продължава да отрича ролята си на държавен ръководител, доброволно предал на една изостанала и деспотична чужда държава българския национален суверенитет. „Искам да заявя кратко и категорично: през 33-те години на моето управление и за момент не е съществувала подобна заплаха. Подобна мисъл дори (?).“ Същевременно той не пропуска да се похвали, че „външната политика се формираше от колективната воля и от преценката на генералния секретар“. „... България била най-верният, най-послушният съюзник на Съветския съюз. Цената на тази върност беше нефт, суровини, пазари, сигурност“, разкрива истинската цена на своята тридесетгодишна диктатура Тодор Живков.

Властта му се гради върху подкрепата на СССР, върху репресивните органи на Държавна сигурност и на Шесто управление – живковата политическа полиция за разправа с инакомислещите. Парадоксалното е, че Шесто не само не опази властта на Живков, но допринесе най-много за политическото му дискредитиране като премина много бързо на страната на неговите противници.

Димитър Христов Иванов, полковникът – последен шеф на Шесто – не крие вече своето предателство към Живков. Награден за отстъпничеството си с поста вицепрезидент на Мултигруп от страна на перестройчиците около Андрей Луканов и Петър Младенов, полковник Иванов публикува от името на своето издателство „Арес прес“ ООД книгата „Делото Живков, обвинение, защита, съд“. Като съставител на сборника от документи, за какъвто сам той се представя, бившият шеф на Шесто съобщава на читателите, че в него са включени агентурно-оперативният план и планът за разследване на дело № 1/1992 г. на Върховния съд на Република България срещу бившия държавен глава Тодор Живков с гриф „Лично строго секретно!“ След като укри или унищожи архивите на Шесто, полковникът продължава да публикува безнаказано секретите на тайните служби, включително и частичното заключително постановление за прекратяване на производството, което липсвало в делото.

Как беше осъществен превратът срещу едноличната власт на Тодор Живков и как едноличната власт бе заменена от властта на олигархията?

В книгата „За някои лъжи“ диктаторът Живков твърди, че през 1988-89 година в България се групирани хора, ръководени пряко от Москва. Съпротивата му срещу перестройката и грубото нарушаване принципите на номенклатурата, дават достатъчно основание на КПСС и КГБ да подменят тридесетгодишния послушник на Съветския съюз с по-подходящи и верни на преустройството личности. „Организиран опит за опозиция в България се появи едва през 1988 г. Случайно ли беше това?“, задава своя риторичен въпрос човекът, който знаеше всичко. Според Живков „бруталната демагогия в защита на преустройството“ не била нищо друго, освен рафинирана манипулация за запазване на статуквото, а „за някои борбата за съхраняване на системата ще бъде борба за оцеляването им“. За да опресни паметта на „ноемврийците“, Т. Живков споделя: „Бяха уплашени. Уплашени, че мога не само да компрометирам Горбачов, да разоблича намесата във вътрешните работи на България. Но и да дискредитирам образа, който току-що бяха изградили за себе си.“

„Креатурите на Живков“ (става дума за Андрей Луканов, Петър Младенов, Добри Джурев, Стоян Марков, Огнян Дойнов, Христо Христов, Белчо Белчев, Костадин Чакъров и другите, които имаха интерес да „либерализират системата“) си давали ясна сметка, как „при моя авторитет неотклонно биха били изпълнени указанията ми“, припомня арестуваният на 18 януари 1990 г. от същите тия, които вече не изпълняваха неговите указания, а указанията на „креатурите“, на Москва и на службите, Тодор Живков.

„Планът за разследване на престъпленията на Живков“ все още не е бил изготвен... Съгласували са (с Москва?)... Появил се е след месец! В един екземпляр! С гриф „Лично строго секретно!“ Аз, разследваният, узнах за този план след близо две години“, жалва се от своите детронатори и от шестаците българският държавен лидер.

През 1995 г. по телевизията и в печата бяха направени скандални разкрития от внучката на Живков, Евгения, че нейната вила, където прекарва от 1990 г. дните си Тодор Живков, се подслушва и следи. И Главна прокуратура и МВР отрекоха обвиненията. Какви са фактите?

ЛИЧНО СТРОГО СЕКРЕТНО!

УТВЪРЖДАВАМ:
НАЧАЛНИК НА НАЦИОНАЛНАТА СЛУЖБА
ЗА ЗАЩИТА НА КОНСТИТУЦИЯТА
ГЕНЕРАЛ-МАЙОР:
(КР. САМАНДЖИЕВ)
София, 28.02.1990 година

ПЛАН

ОТНОСНО: Провеждане на агентурно-оперативни, технически и издирвателни мероприятия по обект „Директор“ – ТОДОР ХРИСТОВ ЖИВКОВ, и обект „Секретар“ – МИЛКО КАЛЕВ БАЛЕВ

За цялостно документиране извършените закононарушения от обектите и лица от тяхното обкръжение и подпомагане Главна прокуратура на НРБ и ГСУ-МВР в работата им по следствено дело № 1 и следствено дело № 2 оперативна група от НСЗК* в състав: **Димитър Иванов**, Валери Пенев, Кирил Христосков, Георги Чомпалов и Сергей Иванов ще проведе следните МЕРОПРИЯТИЯ:

I. АГЕНТУРНО-ОПЕРАТИВНИ:

1. На аг. аг.** „Бойко“, „Дунав“ и „Соколов“ ще бъдат поставени задачи за събиране на информация относно неправомерни действия, довели до лично облагодетелствуване на семействата на ТОДОР ЖИВКОВ и МИЛКО БАЛЕВ.

Срок: 01.03.1990 г.

Отг. Д. Иванов

* НСЗК – Национална служба за защита на конституцията (б.а.)

** аг. – агент (б.а.)

2. На ДЛ* „Маестро“ ще бъде поставена задача да конкретизира данните за извършени разходи от Вл. ЖИВКОВ в обекти на „Балкантурист“ по Черноморието.

Срок: 10.03.1990 г.

Отг.: Д. Иванов

3. На ДЛ „Колев“ ще се възложи изясняването на налични негативни данни за начина на живот на ТОДОР СЛАВКОВ, ЕВГЕНИЯ ЖИВКОВА И КАЛИН БАЛЕВ и придобити облаги поради принадлежността им към семействата на обектите.

Срок: 10.03.1990 г.

Отг.: Д. Иванов

II. ОПЕРАТИВНО-ТЕХНИЧЕСКИ МЕРОПРИЯТИЯ

1. Ще се приложи М-Родопи за извършване оперативна документация на:

- Тодор Живков
- Милко Балеv
- Евгения Живкова
- Владимир Живков

Срок: 20.03.1990 г.

Отг.: Д. Иванов

2. Ще се приложи М-Пирин на: Владимир Живков, Евгения Живкова, Димитър Стоянов, Георги Йорданов, Продан Стоянов, Гр. Филипов, Калин Балеv, Мария Балева и др. ...**

При изменение на оперативната обстановка по делата ще бъдат планирани и проведени допълнителни мероприятия.

Срок: постоянен

Отг.: Д. Иванов

ПРЕДЛАГА

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ:

(Д. Иванов)

ЛЕГЕНДА:

- М-Родопи – електронен контрол и звукозапис на разговорите на обектите в затворени помещения;
- М-Пирин – контрол и запис на разговорите по телефон;
- М-Марица – визуално наблюдение и видеозапис на поведението на обектите;
- ВН – физическо проследяване на обектите. (Д. Иванов)

* ДЛ – Доверено лице (б. а.)

** В списъка с лицата „от близкото обкръжение“ липсва името на Костадин Чакъров – шефа на канцеларията на Т. Живков. Несъмнено Чакъров е шпионирал диктатора в полза на КПСС и КГБ. За награда двамата с Д. Иванов станаха „отговорници“ за „Мултигруп“, за БЗК и за руските интереси в България.

*

СТРОГО СЕКРЕТНО!

Утвърждавам:

Главен прокурор
на НР България

.....

(Е. Стоименов)

София, 19.02.1990 г.

Министерство на вътрешните работи

Главно следствено управление

Рег.№П.340 екз.№3

21.02.1990 г.

1040 – София

ПЛАН

ОТНОСНО: Разследването и извършването на процесуално-следствени действия по предварителни следствия на производство в Главна прокуратура на НР България

Въз основа констатации и изводи, залегнали в материали и заключителни документи на Парламентарната комисия за допуснати деформации и нарушения на законността в държавния и обществения живот (комисията се оглавява от главния противник на Тодор Живков и бивш негов съратник Андрей Луканов), Главната прокуратура на НР България образува предварителни следствия срещу Тодор Христов Живков и Милко Калев Балев за престъпления по чл. 162, ал.1 от НК, чл. 212, ал.4 във връзка с чл. 26 от НК; чл. 282, ал.3 във връзка с ал. 1 и чл. 26 от НК.

Разследването по делата се извършва от група прокурори при Главна прокуратура на НРБ. С Постановление на Главния прокурор на НРБ от 18.01.1990 г. отделни следствени действия са възложени на следователи от Главно следствено управление – МВР.

.....

ГРУПА ЗА РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ПО ЧЛ.203 и ЧЛ.212 от НК:

1. Ангел Ганев – прокурор в Главна прокуратура на НРБ
– ръководител (? –б.а.)

.....

От началото на 1990 година Андрей Луканов настанява в Главна прокуратура свои доверени лица, които му служат предано през следващите пет години. Те работят в тясна връзка с бъдещия шеф на Мултигруп Димитър Христов Иванов. През периода на управление на Жан Виденов се изостриха борбите между посветените от Главна и непосветените от Софийска градска прокуратура. Битките за надмощие между магистратите работеха в полза на престъпниците от Мултиматията.

За да не бъде разследван и осъждан, Андрей Луканов постави, не без помощта и на „опозицията“, в прокуратурата и в съдебната система, верни на Държавна сигурност и на перестройчиците съдебни магистрати.

*

Силата на тоталитарната държава и нейната скрита същност бяха тайните служби. Историята на живкова България е историята на живковата Държавна сигурност, а след 1966 г. – на нейното VI-то управление. Тайните служби замениха на практика официалната структура на властта. Чрез структурите на Държавна сигурност диктаторът управляваше пряко България. („Фактически той стана полицейски началник“, казва за Живков след 1960 г. генерал Анев.) Официалните институции имаха формален характер и тях Тодор Живков можеше да ги промени, когато си поиска. ДС беше превърната във военизирана система за репресия, управление и контрол на държавната машина. Тайната полиция можеше да бъде победена само от по-голяма от самата нея сила. Затова именно теоретиците на прехода от тоталитарна система към гражданско общество считаха, че промяната може да бъде осъществена само, ако армията се пребори с тайните служби с цената на военна диктатура. Но Държавна сигурност (и КГБ) предвидиха тази неблагоприятна за тях възможност и сами станаха „двигател“ на промените. Същевременно, подкрепяйки „либерал-комунистите“, *от тайна политическа полиция на държавния социализъм, Държавна сигурност се превърна в тайна стопанска (и охранителна) структура на държавния капитализъм.* Обвързването на службите с криминални стопански функции започна от „износа на революция“ в Третия свят, при съмнителните сделки с оръжия и ембаргови стоки, до навлизането на „черния“ международен пазар.

„Ноемврийците“ сключиха сделка с хора от Шесто като Димитър Иванов. А несговорчивите уволниха или принудиха да напуснат. „Бяха уволнени и всички професионалисти, които до 10 ноември са работили по линия на корупцията в партийния и държавния апарат“, споделя в интервю генералът от Първо главно управление на ДС, бивш „търговски представител в ООН“ и офицер за

свързка между КГБ и ЦРУ, Тодор Бояджиев. „Мисля, че в национален план хубавото е, че голяма част от разузнавачите ни намериха своята реализация в сферата на частния бизнес и техните познания ще допринесат българският национален частен капитал да бъде по-конкурентноспособен и навън (!?)“, допълва той. Няма никакво съмнение, че противниците на Живков използваха в борбата си срещу него, освен помощта на Москва, и подкрепата на американските тайни служби. („Андрей Луканов обеща на Джеймс Бейкър да разцепи БСП“, призна журналистката Н. Гюрова.)

Не всички служители на Държавна сигурност бяха подкупени от новите власти. Някои от тях останаха верни на старите господари. Подчиняването на Държавна сигурност и на милицията и преминаването им на страната на превратаджиите не беше проста задача. За целта българските перестройчици поискаха помощта на СССР и на КГБ. „От информацията, която сега имам, се вижда, че моето дискредитиране, изолиране и арестуване през януари 1990 г. е съгласувано с Горбачов. Не случайно новоизбраният генерален секретар Петър Младенов отиде немедленно на инструктаж в Москва в първите дни на декември 1989 г.“, разкрива след двегодишен размисъл събитията от края на 1989 г. Т. Живков.

За да стабилизират своя режим, „реформаторите“ насъскват опозицията срещу милицията и срещу Шесто. Но дори през септември 1995 г. стратегът на българската перестройка Андрей Луканов не е напълно уверен, че битката с верните на Тодор Живков служители на Държавна сигурност е спечелена: „Имам впечатлението, че този проблем (участието на Луканов в управителния съвет на българо-руската газова компания „Топенерджи“) до голяма степен е измислен от медиите, може би е подсказка на някои немного талантиливи изпълнители на активни мероприятия. Нещо подобно спомена и президентът Желев (?) и тук аз бих се съгласил с него. Именно за такива бивши професионалисти в областта на активните мероприятия става дума. В България за съжаление има много такива безработни „специалисти“, които тровят обществения климат, раждат най-различни измислици.“ (В интервю за вестник „Капитал прес“ – „Бивши ченгета тровят обществения климат“.)

В борбата за власт през 1990 г. детронаторите на Живков срещат същата съпротива, каквато им оказаха младите комсомолци от правителството на Жан Виденов през 1995 година. „Що се отнася до писанията, че аз и Луканов сме заговорничели в Лозен срещу Жан, това е чисто и просто активно мероприятие“, казва идеологът на преустройството Александър Лилев в интервю, дадено също през септември 1995 г. за вестник „168 часа“.

Една от най-важните причини за неуспешния български преход към пазарна икономика и гражданско общество е тясната връзка на Държавна сигурност със стария режим и с КГБ. След провала на перестройчиците и на създадената от тях „опозиция“ около президента Желев, в България започнаха да се завръщат открито старите муцуни от КГБ.

2. 3. Мощни репресивни органи, тясно свързани със съветските

*„Който контролира миналото, той контролира и бъдещето.“
(Дж. Оруел)*

През 1985 г. висшият служител на КГБ Олег Гордиевски избяга във Великобритания. „Комунизмът и КГБ така са разложили Русия, казва той днес, че истинското либерално общество ще бъде много трудно създадено.“ Същото се отнася в пълна мяра и за България. „Сред членовете на руското правителство и на държавната Дума няма нито един бивш дисидент. Всички са бивши партийни работници и никой няма да остане на улицата заради това, че е бил свързан с КГБ... У нас не е като в Латвия, Литва, Естония или Чехия, където, заради нечие отворено досие, може да избухне обществен скандал и човекът да си загуби работата“, продължава Гордиевски и днес ние вече знаем, че същото се отнася и за България.

„Лично аз смятах, че агентите на ДС във Великото народно събрание са общо между 80 и 100... и то от средите на СДС“, пише „шестакът“ Бончо Асенов в мемоарната си книга „От Шесто за Шесто“. Както целият репресивен апарат на МВР, така и депутатите-агенти са изпълнявали зада-

чи, поставени им 1) от привържениците на Живков и 2) от перестройчиците-детронатори. В борбата между двете основни крила на комунистическата партия се роди българският политически модел, гарниран богато с дезинформация и компромати.

Както в Съветската империя, така и в протектората на Москва, България, по времето на Тодор Живков съществуваша три главни сили – Партията, Армията и Държавна сигурност. Значителна е ролята на ДС като репресивен орган и като политикоопределящ субект на промените.

В мемоарната си книга „Председателят на КДС разказва“ бившият министър на вътрешните работи и председател на Комитета за държавна сигурност, Ангел Солаков, признава, че КГБ „естествено“ създава своя собствена агентура в България. Всички главни управления на съветските тайни служби установяват мощна резидентура у нас след 1944 г. Според бившия шеф на Първо главно управление на ДС – външното разузнаване, генерал Владимир Тодоров, „Дейността на КГБ у нас трябва да се разглежда на периоди“. След войната наистина е имало опити, и то успешни, за грубо вмешателство в политиката на България и на нейните секретни служби. Генерал-майор Владимир Фьодоров е бивш резидент на КГБ в България. Неотдавна той се завърна в София и осъществи официални срещи с бившите си български колеги и подчинени. Бил е у нас цели 8 години и е работил, по собствените му думи, с всички подразделения на МВР. В представителството на КГБ само в София са били „15-тина души“, но всичките работели „за вътрешните интереси“ на България и за нейната „национална сигурност“. Лично той присъствал на всяко заседание на колегиума на МВР, а връзките между ЦК на КПСС и ЦК на БКП са били много близки. По негово време Виктор Шарапов, последният съветски посланик, бил непрекъснато в сградата на ЦК и се чувствал там като свой човек. Всички посланици на СССР в България са задължително членове на ЦК на КПСС и обратно. Те контактували пряко с генералните секретари в София и в Москва. Централните комитети имали свои секретни подразделения (ГРУ), които се занимавали с висшата политика. В какво се изразява задължителната координация между съветските и българските тайни служби?

Първо, външното разузнаване подписва протоколи за сътрудничество и контакти по основните насоки на разузнавателната дейност: а) за най-важна се счита дейността срещу Главния противник – САЩ; б) на второ място е тайната борба срещу НАТО с цел да се проникне до неговите секретни документи в Главната квартира на Североатлантическия пакт в Брюксел; в) за трети по значение противник се смята Великобритания, където КГБ загуби своето влияние след 1971 година, когато от там са изгонени значителен брой светски шпиони; приоритет на българската резидентура в Лондон, по желание на Москва, е събирането на научно-техническа информация (От тогава датират днешните връзки на „Мултигруп“, ПЧБ и „ТРОН“ с КГБ.); г) при разпределението на ролите България отговаря пряко за разузнаването в Югославия, като граничеща с военния блок НАТО държава, за изясняване военно-политическата и стратегическата обстановка в Турция и Гърция; д) защита от ракетно-ядрено нападение на социалистическия лагер, т.е. провеждане на активно разузнаване и следене на ядрените средства на „противника“ от НАТО; е) защита на икономическите интереси – контрашпионаж, свързан с икономиката.

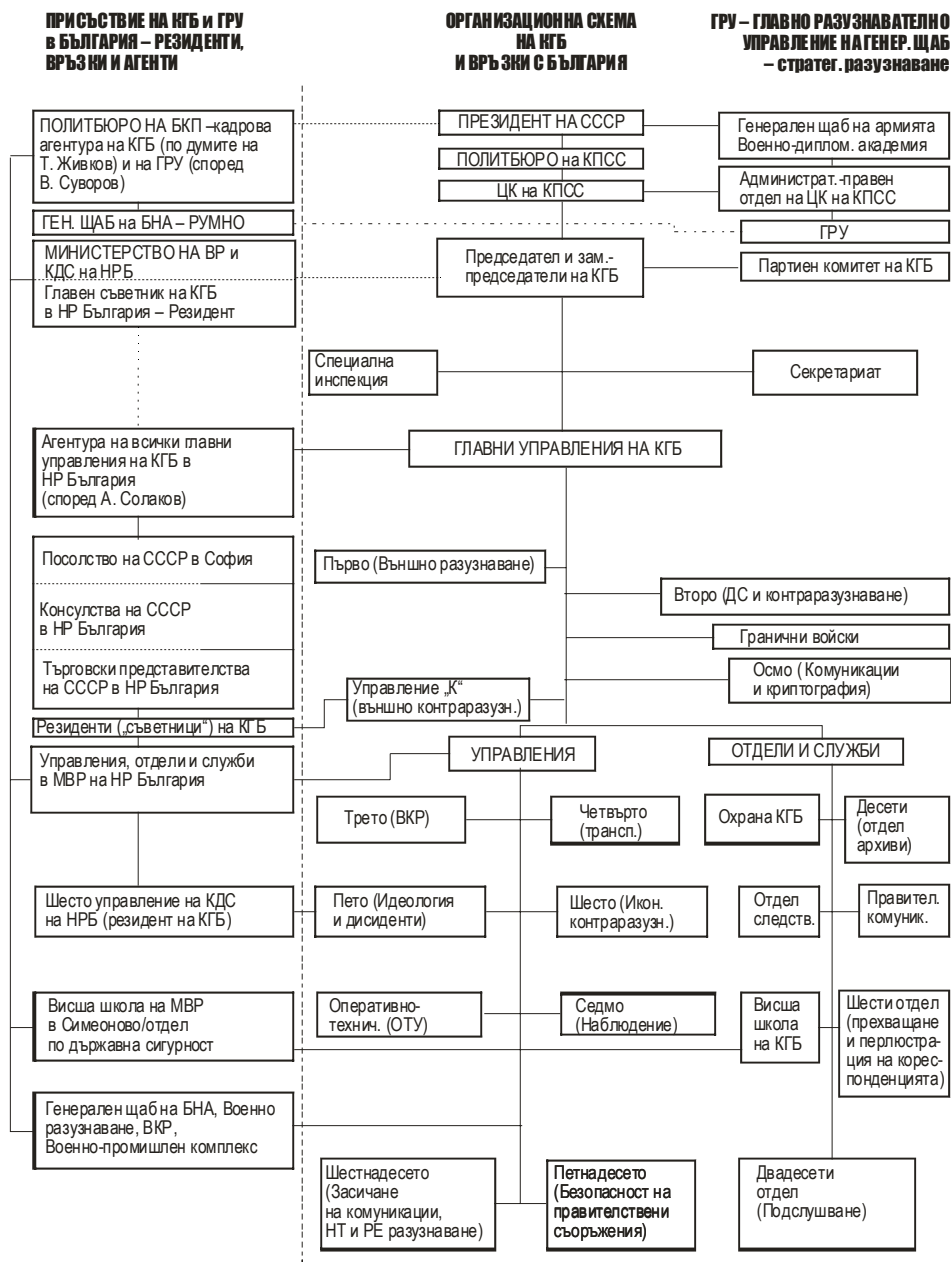
Всички тези задачи българските разузнавачи и контраразузнавачи изпълняват под прякото наблюдение и контрола на резидентурата, изпратена от КГБ. Съществува непокътната и до днес система за взаимодействие и обмен на информация. Няма никакви технически проблеми нито пред външното разузнаване – на подчинение на президента Желев, ръководено от генерал Аспарухов – нито пред разузнавателните и контраразузнавателните служби на МНО и МВР да работят и през 1995 година, както през 1985 г., в непрекъсната връзка със съответните управления на реформирания КГБ.

След априлския пленум на ЦК на БКП, на който връх взема групировката на Живков, българската Държавна сигурност започва да обслужва безвъзмездно нуждите на КГБ от разузнавателна информация. За сметка на националния ни бюджет се извършват съответните операции, а българските разузнавачи предоставят всички свои тайни на „съветските другари“, включително и за вътрешнополитическата обстановка в страната. Главни съветски съветници на КГБ в България след 1944 г. са генерал Филатов, полковник Мешчериков, полковник Писчулин, генералите Савченко и Фьодоров. За верността на българите следи „кадровата съветска агентура в Политбюро“ (по думите на

Т. Живков), в ЦК на БКП, в органите на МВР и „над 800 души“ в дипломатическото, консулското и търговското представителство на СССР в НРБ. В същото време „Войната се планира от Генералния щаб. Всяка намеса на КГБ в процеса на планиране неизбежно ще доведе цялата система на границата на катастрофата“, казва офицерът от Главното разузнавателно управление (ГРУ) на Генералния щаб на Съветската армия, Виктор Суворов. За да се защити, СИСТЕМАТА е принудена да ограничи влиянието на КГБ върху Генералния щаб. Генералният щаб има собствена разузнавателна служба и вижда света не през лупата на КГБ, а със собствените си „очи“.

През 1971 г. Централният комитет на КПСС раздухва огъня на борбата между КГБ и ГРУ. Битката продължава и до днес. Различните интереси на стратегическото разузнаване и КГБ в България дават обяснение за нюансите в поведението на политиците и групировките, свързани съответно *с ГРУ* или *с КГБ*.

КГБ, ГРУ и КДС

По материали на: Д. Бол, Р. Уиндрън, О. Гордиевски, Т. Живков, В. Суворов, А. Солаков, Б. Асенов и др.

По материали на: Д. Бол, Р. Уиндрън, О. Гордиевски, Т. Живков, В. Суворов, А. Солаков, Б. Асенов и др.

Всяко Главно управление разполагаше със секретен бюджет. Върху тайните фондове прорастнаха впоследствие „новите“ икономически структури. Пропагандната машина, обслужваща ДС, ГРУ и КГБ ги представяше като „частни“, а те всъщност са групови и партийни (корпоративни). Освен това след 1991 г. КГБ се раздели на 6 управления. Противоречията между българските агенти и „бизнесмени“ са следствие от това ново разделение.

За да бъде напълно ясно кой дирижира политиката в годините на преустройството, ще приведем един пример из дейността на КГБ: През 1990 г. държавен глава на „братска социалистическа страна“ (разбирай България) изпраща по пощата (на Комитета за държавна сигурност на СССР) неофициално послание до президента Михаил Горбачов. Същият държавен глава няма доверие нито в служителите от своето (българското), нито на служителите от съветското външно министерство.

Като смята, че така е по-сигурно да съобщи нещо важно на Горбачов, той използва тайния канал за свързка на КГБ. Само четири души в Москва и резидентът в страната (в България) знаят за този канал. В Центъра това са шефът на КГБ, началникът на външното разузнаване, шефът на информационното управление, който обикновено прихваща подобни „послания“, и самият „Товарищ Первый“ – Михаил Горбачов. Бившият председател на КГБ (а по това време началник на ПГУ), генерал Леонид Шебаршин, разказва: „Заедно с Хренов (началник на информационното управление /„РИ“/) ще формулираме предложения какъв да бъде отговорът на президента на СССР. Ще го шлифоваме така, че президентът да каже по телефона на Крючков: „Там този, как беше (Младенов, Желев или Луканов – б.а.)... Пратете отговора (съчинен от КГБ), съгласен съм.“

От Москва в София се пренасяха механично всички решения, взети от КПСС. Дирижираната от Кремъл българска комунистическа система си създаде чрез ДС и КГБ надеждна защита на управлението, която, вече пет години след разпадането на СССР, не може да бъде унищожена.

Разузнавателното управление на МНО (РУМНО), Главното стратегическо разузнаване на КПСС (ГРУ) и Шесто управление на Държавна сигурност изиграха основната роля при смяната на Тодор Живков с по-удобни на Москва и на Горбачов личности. Всъщност VI-то бе създадено да защитава надеждно именно живковия режим. VI-то управление на ДС – политическата полиция – е организирано на базата на V-ти отдел на ДС, начело на който е бил писателят-полковник Константин Кюлюмов. За пръв началник на Шесто е определен полковник Ганчовски. Започва се с четири отдела. Основната задача е „да се борят срещу подривните действия на чуждите разузнавания сред интелигенцията“.

Опитът за преврат, организиран от Иван Тодоров (Горуня), генерал Анев и още 100 офицера, с цел смяна на политическата система, а така също и случаите на съпротива от страна на групи и организации, възникнали под влияние на „Празквата пролет“ от 1966-68 година, са основни причини за създаването на VI управление. Съветският аналог е Пето управление на КГБ, което се бори срещу „идеологическата диверсия“ и дисидентите.

Управляващо ядро на VI управление са бившите комсомолски и партийни секретари, назначавани по номенклатурен принцип. Както във всяко поделение на ДС, така и в Шесто има постоянен представител на КГБ. Той е член на ръководството и разполага с всички тайни на българските си подчинени. По своя преценка представителят на КГБ – резидент в Шесто, изпраща в Москва всяка информация, която има отношение към геополитическите или към балканските интереси на СССР. От Москва той получава обратна, съдържаща необходимите инструкции, информация, свързана с борбата срещу идеологическата диверсия в защита на съветските интереси. Именно резидентът на КГБ в Шесто е човекът, който е по-тясно свързан с Димитър Иванов, шефът на управлението, отколкото българският му началник или министърът на вътрешните работи Димитър Стоянов. Всъщност превратът срещу режима на Тодор Живков е осъществен от главния резидент на Москва в София – Виктор Шарапов и от подопечния му КГБ и КДС-контингент. За да бъде пълен успехът на съветския замисъл, към превратаджиите е бил привлечен и министърът на отбраната генерал Добри Джуров, чиито главни мотиви за участието в детронацията се коренят в несъгласието му със семейщината на Живков, който безогледно нарушава номенклатурните принципи. (Началникът на Генерални щаб на БНА, генерал-полковник Семерджиев е човек на ГРУ.)

Ако се върнем към историята на Шесто, трябва да отбележим, че управлението провежда, както всички други управления на ДС, съвместни акции, разработки и маршрутиране на агенти заедно с КГБ. Шесто и ДС работят по годишен и дългосрочен план в екип с КГБ.

За да имат поводи за профилактична и превантивна дейност срещу всяка бъдеща съпротива, КПСС и БКП митологизират „идеологическата диверсия“. Държавна сигурност включва в борбата срещу измислената и срещу действителната опасност административните органи, казионните организации, творческите съюзи, средствата за масова информация, но основно силите и средствата на самата ДС. Смята се, че само те могат да противопоставят успешна контразузнавателна стратегия на организираната от западните разузнавания „диверсия“. След 1966 г. в това направление се специализира Шесто управление на ДС.

Главна задача на управлението е да не допусне създаване в България с помощта на Запада на ОПОЗИЦИОННИ АНТИКОМУНИСТИЧЕСКИ ГРУПИ И ОРГАНИЗАЦИИ. Работата на Шесто се организира в две направления: 1) Външно, за агентурно проникване в чуждите разузнавателни служби чрез разкриване на техните седалища, планове, замисли, средства, канали, служители и емисари. За оперативно овладяване и използване на същите. 2) Вътрешно, за разкриване на „враждебните елементи“ в България чрез извършване на специално наблюдение за пресичане антикомунистическата дейност на българските граждани.

Наблюдението, подслушването, следенето, филмирането и записването се прилагат най-напред към тъй наречените „бивши хора“, вземали участие в управлението на страната преди 1944 г. и към лицата, настроени негативно към комунистическото управление след 1944 г. Същите лица се лишават от право да пътуват зад граница, негласно им се забранява да упражняват определени професии, ограничават ги до определено ниво в служебното израстване.

По-упоритите критици на режима биват „профилактирани“ от органите на Държавна сигурност. Предупреждават ги и ги заплашват, че ще предприемат наказателни мерки срещу тях. По нареждане на Шести отдел на ДС, в услуга на когото работят всички съдебни, следствени и прокурорски органи, изпращат в затвора невинни граждани, обвинени от Шести в противодържавна агитация и пропаганда. Системата за пълен контрол *парализира* всякакви опити за антиоталитарна и антикомунистическа дейност и пропаганда.

Оперативно-техническите мероприятия върху български и чуждестранни граждани се провеждат в нарушение на основните им човешки и граждански права. Само на базата на постъпил в управлението (отдела) донос или сигнал, оперативният работник от Шесто получава разрешение или заповед от началството, по силата на вътрешни милиционерски правила, а не на закони, да подслушва телефонни разговори на граждани и организации, да монтира подслушвателна техника в жилища, в хотелски стаи, в работни помещения и да ги използва във вреда на разработваните лица. Оперативните работници разпечатват и четат лична и служебна кореспонденция, извършват секретни обиски без знанието и в отсъствието на гражданите.

Поради неподготвеност и несамостоятелност на опозицията, системата за тотален контрол, прилагана до 1989 г., се разпростря върху нея и след тази дата. Милиционерските методи и средства бяха приложени от страна на прегрупиралите се в мултимафия бивши органи на Държавна сигурност в услуга на комунистическата (социалистическата) партия. Те направиха невъзможен истинския неконтролиран политически и монополизиран икономически – живот на България. Между 1989 и 1995 г. беше създадена една паралелна на официалната държава, която разполагаше със супермодерни технически средства. Срещу политическия противник се прилагаша: 1) Скрито наблюдение, снимане и следене. 2) Подслушване на разговори на закрито, на открито и по телефон. 3) Проверка и изземане на лична и служебна кореспонденция. 4) Профилактично заплашване на политически противници и компрометиране. 5) Вербоване, превербоване и внедряване на агентурен апарат сред служителите в държавните органи, промишлените предприятия, търговските, строителните организации, фирмите, казионните и новосъздадените синдикати, политическите организации, творческите съюзи, научните институти, средствата за масово осведомяване, съда, прокуратурата, етническите общности, спортните и религиозните организации (вж. Приложение №8¹).

Традициите на Шесто управление при вербоването на агенти.

„Ако искаш да завербоваш човек, най-напред трябва да издържиш погледа му. Дружбата започва с усмивка, а вербоването – от погледа. Ако не си издържал първия тежък поглед, не се опитвай да вербоваш – психически „той“ е по-силен и няма да се поддаде.“

(В. Суворов)

Всеки оперативен работник от VI-то управление **получава годишен план** за вербоване на нови агенти. Щатният служител е задължен да се среща с тях, да им поставя периодически задачи, да проверява дейността им, да ги инструктира и обучава. Повечето доброволни сътрудници на Шесто

са известни научни дейци, академици, професори, доценти, писатели, критици, художници, певци, музиканти, спортисти, журналисти, лекари, адвокати, духовници и артисти – все хора с добро име в обществото и с голяма известност. Според висшия служител от Шесто, Бончо Асенов, цветът на българската интелигенция сътрудничи доброволно на ДС.

Ако опозицията беше успяла в непослователните си действия да отвори архивите на Държавна сигурност, както сториха това опозиционните движения в Източна Германия, в Полша и в Чехия, българското общество щеше да бъде шокирано от имената на агентите. Но и без да е видял досиетата, българинът позна сътрудниците на тайната полиция по техните продажни политически действия в полза на мафията и на комунистите. „Основателите“ на опозицията се намериха още на втората година след 1989-та в лагера на „противниците си“. Стефан Гайтанджиев, Петко Симеонов, Борис Колев, Георги Аврамов, Петър Слабаков и много други политически артисти не крият днес вече връзките си с Държавна сигурност. „Тия, които през 1989 г. най-силно крещяха „долу БКП“, днес стоят в първите редици на левицата“, справедливо отбелязва председателят на ГОР, Александър Томов.

Обхват на агентурната мрежа.

На закрито съвещание в МВР през 1974 г. е споменато, че между 1944 и 1973 г. органите на ДС (без външното разузнаване) са вербовали за секретни сътрудници 131 600 души, но съставът на ДС се е увеличил многократно, а всеки оперативен работник е вербовал и ръководил до 10 човека. Можем да предположим, че от 1944 г. до днес са вербовани не по-малко от 300 000 агенти на тайната полиция. Всеки един служител на ДС, прикрепен към даден завод, институт, съюз или учреждение, поддържа ежедневен „контакт“ с административните, партийните, комсомолските и профсъюзните ръководители и получава от тях доброволен „заявителски материал“ (сигнал, донос). Дейността на някои от агентите „се маршрутира“ в определен район на страната или в чужбина. Същевременно в самите отделни управления на ДС се извършват вътрешни размествания на доброволни сътрудници и агенти в полза на Шесто.

Видове вербовки.

Доброволна („идейна“) вербовка.

Думите агент, сътрудник на ДС, ченге, доносник станаха нарицателни след 1989 г. След Втората световна война Държавна сигурност и КГБ са вербовали в България част от попадналите в лагерите политически противници на комунистическия режим, затворниците и следствените лица. Вербовката се е извършвала както чрез прилагане на принуда и насилие, така и на доброволни начала.

Друга част от завербованите през осемдесетте години (по данни на полицията до 95%) са приемали вербовката на идейна (патриотична) основа извън лагерите и затворите. По убеждение те се съгласявали да подпомагат политиката на КПСС и БКП. Това е вид доброволна вербовка.

Принудителна („дяволска“) вербовка.

Когато на лицето липсвали идеологически мотиви за сътрудничество с органите на милицията, към него ДС прилагала принудението. Това ставало по два начина: **Първо**, на основата на „компромат“, когато кандидатът за сътрудник е извършил престъпление, служебно нарушение, административна простъпка или аморално действие. Оперативният работник се възползва от факти, известни на ДС от личния живот на подложеното на слеене лице. Той естествено проучва първо дали „кандидатът“ притежава изискуемите качества за агент. После служителят на тайната полиция го извиква при себе си и го „разобличава“, след което го кара да си признае деянието. Вербовката след такъв психологически шок е лесно осъществима в повечето случаи. Така в агентурната мрежа, изградена от преминалите на страната на „перестройчиците“ служители на Държавна сигурност и на Шесто, попаднаха всички опозиционни ръководители с нечисто минало, след органи-

зирането на легална опозиция. **Втори** прием е прилагането на принуждение на основата на стремежа на кандидата да задоволи свои амбициозни, користни, кариеристични или продиктувани от материално затруднение цели. **Трето**, самата тайна полиция се възползва от разпространяването и от нейни агенти сред обществото мнение, че Държавна сигурност е всесилна и може да реши всичко. Поддържана от самите бивши служители на ДС, тази легенда нанесе допълнителни вреди на организираната и дирижирана от тях опозиция.

Мотиви на завербованите.

Мотивацията на вербованите сътрудници е в зависимост от тяхната личностна характеристика. Преобладава: кариеризмът, користта, страхът от наказание при отказ (от страна на ДС), а понякога и желанието за лично отмъщение. Такива мотиви ръководят и внедрените в опозицията агенти. Рядко, но се срещат любопитството, авантюризмът, респектът и възхищението от органите на тайната полиция.

Противникът на Шесто.

От 1966 до 1989 г. Шесто управление на Държавна сигурност се разраства непрекъснато. Увеличават се отделенията и служителите в тях. При определянето на обектите на дейност специалистите от управлението разделят противниците на живковия режим на **ВЪТРЕШНИ** и на **ВЪНШНИ**. От своя страна вътрешните противници се делят на свързани и на несвързани с външните врагове на социализма.

Вътрешните противници биват: „вражески, антисоциалистически елементи“; лица, за които има сигнали (доноси) и са подложени на оперативна проверка; лица, които представляват оперативен интерес за ДС и четвърта група лица, които, въпреки своята неблагонадеждност, биват използвани в три направления – като агенти (аг.), като доверени лица (ДЛ) или като съдържатели на явочни квартири (Я/К).

Кои бяха силите, от които се боеше комунистическата власт, че могат да организират в България реална опозиция на режима? Шесто управление на ДС ги класифицираше така:

1. Остатъците от свалената с помощта на Съветската армия буржоазна класа и нейните съмишленици.
2. Остатъците от антикомунистическата опозиция след 1945 г.
3. Попадналите под влиянието на „западната пропаганда“ личности. Държавна сигурност ги определя като обидени, психически болни, заблудени, кариеристи, антиживковисти и др.

Дисиденти.

Макар и не в такива широки мащаби, както в Унгария, Полша и Чехословакия, и в България имаше дисиденти – противници на комунистическия режим, движени в своите действия от саможертвени, възвишени и патриотични мотиви. Самият Тодор Живков нарича част от тях „великобългарски шовинисти“, като има предвид антисъветските националисти, противници на сближаването и обединяването със СССР.

Една нация може да прояви характера си само, когато е свободна. Режимът на Тодор Живков залагаше на факта, че човекът е биологично същество, което има, също като животните, своите физиологични нужди: глад, жажда, сън, възпроизводство и пр. Режимът използваше и преексплоатирал нуждата на българите от сигурност в бъдещето, а също така историческия им рефлекс, създаден в годините на 700-годишното робство, да се стремят към **ОЦЕЛЯВАНЕ НА ВСЯКА ЦЕНА**. Държавна сигурност не отчиташе факта, че човешкото същество се различава от животното по това, че притежава мисъл, воля и човешко чувство. Дисидентите бяха именно такива – човешки същества. Те можеха да заразят социалистическото общество със своето непокорство. Затова Шесто

управление на Държавна сигурност не позволи да станат широко известни техните имена и действия. Нещо повече, много хитро Шесто подмени истинските дисиденти с толерирани от самия комунистически режим личности, които оглавиха „опозицията“. Политическите затворници на живковия режим, д-р Н. Попов, П. Гогов, Я. Янков и др., бяха подменени с шутовете на режима.

Истина е, че вътре в страната нямаше добре организирана реална сила, която да застраши крепената от КПСС и КГБ партия на българските комунисти. До Хелзинкското съвещание през 1975 г. се проявиха най-вече личните противници на Тодор Живков, организирани в групите на Горуня, на Куфарджиев и на Едуард Генов.

След 1975 година свободололюбивият български дух набра сили. Пишат се призови, манифести, декларации в защита правата на човека и против социалистическата система. Има осъдени лица, обвинени от Държавна сигурност в създаване на организации за противодържавна агитация и пропаганда – дейност, визирана в чл.чл. 108 и 109 от Наказателния кодекс. Има и много невинни, осъдени по скалпени обвинения на монтирани от службите процеси. (Такъв е младежът от Ботевград Ангел Грънчаров.)

През 1982 г. американският президент Роналд Рейгън обяви Съветския съюз за „Империя на злото“ в реч, произнесена пред английския парламент в Лондон – увертюра към последвалата целенасочена дестабилизация на Източния блок. Западът започна изтощителната за социализма въоръжена надпревара, приложи икономическа и техническа блокада на комунистическия лагер, в комбинация с масирана пропаганда на американския начин на живот.

Икономиката и цялото общество в България изпаднаха в тежка криза. Съществуването на Източния блок през следващите седем години бе продължено изкуствено чрез щедро отпусканите от западни банки валутни кредити. Всичко това засили проявите на дисидентите и на несъгласните с режима. Зачестиха опитите за бягство и за невъзвращенство. Проявите на инакомислие се следяха внимателно от апарата на ЦК на БКП и лично от Тодор Живков. Срещите му с органите на Държавна сигурност бяха непрекъсната практика.

Възродителният процес от 1985 и от 1989 година дискредитира напълно българското комунистическо управление пред световната общественост. Политическият удар върху стабилността на режима не бе с по-малка сила, отколкото войната в Афганистан срещу московския режим. Репресивните мерки на Шесто дадоха допълнителен тласък на дисидентското движение. Но истинското дисидентство беше подменено. „Опозицията в България се роди благодарение на действията на Шесто управление и бе отгледана под неговото крило и с неговата помощ.“ (От Шесто за Шесто, Б. Асенов)

Какво може да се очаква от такава „опозиция“, въпреки опитите на истинските опозиционери и дисиденти за самостоятелни антикомунистически действия?

За разгромяването на някои самостоятелни политически организации, възникнали след 1989 г., е съставен предварителен план, включващ активни мероприятия за разколебаване и откъсване на отделни членове и групи. Организират се конгреси и конференции с цел разединяване и разцепване на партии и дискредитиране на лидери. Прилагат се изброените милиционерски методи наблюдение, слеждане, подслушване, изнемване на документи, сплашване, предизвикване на недоразумения от битов характер, инсцениране на автомобилни катастрофи и организиране на физически убийства. Оклеветяването на почтени политици в контролираните от БСП и от техните тайни служби медии обикновено предшества забраната за участие в избори и преграждане пътя на истинската информация до вестниците и електронните средства за осведомяване (вж. Приложение №8¹).

Каква е съдбата на Шесто управление и на неговия Шести отдел след 1989 година?

До 1989 г. Първи отдел на Шесто управление на Държавна сигурност разработва интелигенцията и творческите съюзи на писателите, артистите, преводачите, Българска телевизия, Българско радио и Българска академия на науките, а Шести отдел на Шесто управление е отдел за борба с антипартийната, антидодорживковската опозиция. В Шести отдел се съхраняват съкровени тайни

на властта за конкретните прояви на Партията, Държавна сигурност и Армията. (Неслучайно архивите на отдел 06 на Шесто управление „изчезнаха“.) В Шести отдел работят най-доверените хора на Диктатора, благодарение на които той опазва и разширява властта си в страната. По това, какво се случи със служителите от Шести отдел, можем да направим точен извод за хода на събитията, довели страната до решението на Политбюро на ЦК на БКП от 9 ноември 1989 г. за сваляне на Тодор Живков. Без помощта на двете „дяволски“ шестици превратаджиите трудно щяха да отстранят привържениците на Живков.

Атаката срещу специалния отдел започна с изказването на „дисидента“ Николай Василев на първия митинг на опозицията, организиран от доверените лица на детронаторите и преминали на тяхна страна ченгета, състоял се на 18 ноември 1989 г. на площад „Александър Невски“. Интересно е, че именно дисидентстващият професор Василев-син повдига за първи път въпроса за разтурянето на „злокобното VI отделение на ДС“, което преследвало интелигенцията. Натискът срещу „шестациите“ продължава – след няколко дни в близкия до тайните служби вестник „Поглед“ се появява съвсем не случайно материалът „Сбогом Шесто“. Закриването на отдела и на Шесто управление се представя като предстоящ акт, с който ще бъде избавен българският народ (а не партийната номенклатура) от призрака на Шесто.

Цялостна кампания срещу управлението започва новият Генерален секретар на ЦК на БКП, Петър Младенов, който има най-голям интерес от обезсилването на живковата политическа полиция.

Партията срещу Държавна сигурност – това е първият тур от битката за власт след ноември 1989 г. Верните на Москва „нови“ политици печелят с помощта на КГБ битката срещу Шесто, а следователно и борбата срещу привържениците на Живков, които са отстранени и заклеймени. Като ударен отряд в борбата за власт Партията използва своите внедрени подстрекатели в редиците на „опозицията“.

На 25 ноември, след успешна „артилерийска подготовка“ по площадите и от страниците на вестниците, Петър Младенов се среща с ръководството на МВР и предлага то да вземе самостоятелно решение за разпускане на Шесто управление на ДС. Контролираните изцяло от апарата на БКП вестници (тогава още няма нито един опозиционен вестник) започват кампания срещу „доносниците“, които обаче си останаха непокътнати и до 1995 година.

Антикадесарските настроения бяха справедливи, но те бяха насочени умело за осъществяването на превратаджийските цели:

Първо, те бяха необходимия на перестройчиците отдушник за антикомунистическите настроения на българското население. По този начин правителството на Георги Атанасов отклони вниманието на опозицията от себе си. В същото време Петър Младенов, Андрей Луканов и Добри Джуков си нахлуиха ореола на борци срещу политическата полиция на Живков и спечелиха ценно време за укрепване на вътрешнополитическите си позиции.

Второ, антикадесарските настроения бяха използвани от хората на Горбачов в България, за да обезглавят Държавна сигурност и МВР. Армията беше спечелена на тяхна страна – начело на Вътрешното министерство застана началникът на Генералния щаб на БНА, генерал-полковник Атанас Семерджиев, човекът „извън МВР и ДС“ който се ползваше с доверие. През февруари и март 1990 година генерал Семерджиев уволни 6 956 души от МВР, по-голяма част от които от ДС по списък, предаден му уж от СДС. Извърши се реструктуриране в системата на Държавна сигурност. На 26 януари 1990 г. Бюрото на Министерския съвет начело с Георги Атанасов закри Второ главно управление (вътрешното контраразузнаване) и Четвърто управление на ДС. Всички оперативни служби (без военното контраразузнаване) бяха обединени в Национална служба за защита на конституцията, преименувана по-късно в Национална служба за сигурност.

„Промените в службите не бяха погром, а опит да се избегне съдбата на ЩАЗИ“, отговаря на нападите срещу себе си, организирани след 5 години от привържениците на Живков в ДС, генерал-полковник Атанас Семерджиев. В интервю за вестник „Труд“ (31 октомври 1994 г.) Семерджиев изтъква заслугите си за запазване на службите в услуга на „реформаторите“ в БКП. „Драмата беше избегната. Не се състоя и политическото самоубийство на БСП.“

Партията поставя генерал Семерджиев начело на МВР на 28 декември 1989 г. Битката за властта с хората на Живков все още не е решена. По оценка на генерала, с опит от съвместните действия на войските от Варшавския договор в Чехословакия през 1968 г., в миналото МВР била силна и ефективна институция „...част от една обща система за сътрудничество между органите на сигурността на държавите участнички във Варшавския договор...“ Само човек, който има контактите и благоразположението на Москва, откъдето се управляват войските и политиката на страните членки, може да се справи с ДС. Опитите на реформаторите да спасят себе си, като овладеят службите и трансформират партията-държава, бяха съпроводени от приспособенческата мимикрия, наречена от Семерджиев „отказ от монопола върху властта“ и „разграничаване“ на партийната власт от държавните структури, в това число от МВР и ДС. Движени от егоистичните си намерения, функционерите на БКП след 10 ноември не поеха политическата отговорност за зверствата и репресиите, извършени от органите на МВР и ДС. След закриването на Шесто „реакцията на състава беше бурна и категорична: „Партията се подигра с нас!“

Безпокойството и несигурността на служителите от милицията се засилват от „бедите, споделени сродните организации в другите бивши социалистически страни“. В Унгария органите на ДС са практически ликвидирани. През ноември и декември 1989 г. са щурмувани от опозицията и разгромени поделенията на ЩАЗИ в Лайпциг, Дрезден и Зул. На 15 януари 1990 г. е превзета централата на ЩАЗИ в Берлин. На 31 януари същата година всички оперативни работници от системата на МВР в Чехословакия са поставени под домашен арест и разоръжени. Съветската армия никъде не се намесва. Сложните проблеми в СССР карат Горбачов да потърси причините за краха на империята в самите комунистически партии. Още на 19 юли 1989 г. той произнася реч, в която заявява, че „преустройството в партията съществено изостава от процесите в обществото“. „Ние чувствахме, че ако не станат сериозни промени, реформи, може да се случат трагични събития“, пише тогавашният външен министър на СССР и член на Политбюро на КПСС Едуард Шеварднадзе във вестник „Известия“ на 4 юли 1990 г. Той твърди, че е „прокарал в съветското ръководство решение за ненамеса при масовите демонстрации в ГДР“.

Съветските ръководители смятат, че само силни, реформирани комунистически партии могат да осигурят стабилизирането на Източния блок под ръководството на СССР. И да предотвратят разпадането на системата под натиска на антисъветските националисти. Още в края на септември 1989 г. реформаторите в Кремъл решават, че само спешното преустройство на апарата на партиите в социалистическия лагер може да спаси системата.

Тодор Живков упорито се съпротивлява на решението да бъде реформирана БКП. След Националната партийна конференция от 1988 г. той защитава тезата, че „Партията е нещо друго. В нея трябва да има централизъм“. „Другарят Горбачов каза, че партията ще я преустройваме последна. Като преустройваме всичко друго, трябва да има поне една стабилна структура. И това трябва да е партията“, твърди пред членовете на Политбюро Живков. За да запази партията-държава и собствената си власт той съчинява известната си Докладна записка за това, че проблемът с гласността и преустройството в България е бил решен още на Априлския пленум през 1956 г. Неговата упоритост не се харесва на Москва.

Историята на България и след 1989 г. е историята на тайните служби, подчинени на реформаторите в БКП.

Проблемът пред генерал Семерджиев беше как ДС да бъде трансформирана, без да бъде разрушена. „Поголовни съкращения в милицията нямаше. Числеността в общи линии бе запазена. Нещо повече, положени бяха усилия за увеличаването ѝ за сметка на освободени от ДС оперативни работници...“

„При тези промени се ръководехме от убеждението, че като основен стълб на сигурността на (БСП) страната службите трябва на всяка цена да бъдат съхранени, т.е. да не се допусне да ги спо-

лети участи на ЩАЗИ... затова наложителни бяха структурни и други промени“, признава откровено Семерджиев в същото интервю.

Извеждането от МВР на Първо главно (външното разузнаване), на Трето (военното контраразузнаване) и на УБО целеше да бъдат неутрализираны привържениците на Тодор Живков в Държавна сигурност. Дотогава в състава на министерството на вътрешните работи влизаха всички специални служби с изключение на военното разузнаване, което беше на подчинение на Генералния щаб на армията (начело с генерал-полковник Атанас Семерджиев). Новото ръководство на БКП започва да осъществява още преди 28 декември 1989 г. проект за неутрализиране на ДС чрез разпъкването на подразделенията на живковата тайна полиция на подчинение на различни институции. (Второ и Четвърто главно останаха в МВР като Национална служба за защита на конституцията, по-късно преименувана в Национална служба за сигурност, Първо главно стана Национална разузнавателна служба и заедно с преименуваното в Национална служба за охрана УБО бяха подчинени на президента Петър Младенов, Военното контраразузнаване бе прехвърлено към армията, а отдел „Затвори“ – към Министерството на правосъдието.)

На 29 декември 1989 г. върху основата на доклад, изнесен от Александър Лилев, ЦК на БКП прие решение, с което осъди възродителния процес. В доклада се посочва, че „органите на МВР са допуснали насилия и извращения“. На 6 януари Александър Лилев се среща с ръководството и с висши офицери в големия салон на Министерството на вътрешните работи, оглавно вече от Семерджиев. Засегнати офицери от Шесто обвиняват ЦК на БКП, че партията ги е предала и са оставени на произвола на съдбата, поради което искат да бъдат деполитизирани, за да нямат нищо общо с тая партия. (За да ги купи, партията ги включи в бизнесструктурите.)

Лилев запазва самообладание и защитава позицията на ЦК за трансформиране на ДС, но веднага след съвещанието се среща с председателя на Държавния съвет Петър Младенов. На него той заявява, че „с тези хора няма да се разберем“ и че в ДС работят „непоправими живковисти“. Според присъствалия на съвещанието в МВР бивш офицер от Шесто, Бончо Асенов, „страхът от Тодор Живков и от евентуална промяна в негова полза ги довежда до мисълта за почистване на висшия и средния кадър на ДС... свързани с Живков, и да поставят на тяхно място нови хора. Именно тази задача бе изпълнена от новия министър на МВР Атанас Семерджиев.“ На преврат, като на преврат. Историята на България след 1989 г. е, както и до тогава, пряко свързана с историята на Държавна сигурност. На високите нива в МВР бяха назначени генерали и офицери като Саманджиев, Пилев, Кипров, Маринчевски, Кацамунски, Петко Ангелов, Чавдар Петков, Христо Величков и Тодор Бояджиев – лично предани на новата върхушка в Партията.

Според вестник „168 часа“ („Перестройчици и философи превърнаха тайните служби в слугинаж“), съветник на генерал Семерджиев по това време бил офицерът от Шесто и сегашен секретар на МВР, Цветко Цветанов, бивш партиен работник, когото гласели да подмени сегашния министър на вътрешните работи Любомир Начев. Поставянето на армейски **генерал-полковник** за шеф на МВР след смяната на Тодор Живков се окачествява като ЗНАК ЗА ВОЕНЕН ПРЕВРАТ. А подмяната на шефовете на управления в тайните служби – като политическа поръчка за изпълнение на „политическо решение“ на новото ръководство на БКП. Постоянното присъствие на армейски генерал Добри Джурев в парадна униформа на публични места и пред синия екран е друг ясен знак, че „реформаторите“ имат в резерв „и по-твърди действия в случай на някакво противодействие“ при опита им да подчинят службите за сигурност.

Още след първия пленум на БКП сред обществото тръгва внушението, „че службите са били политически субект, а не инструмент“ в ръцете на управляващата Комунистическа партия. През месец септември 1994 г. започна информационната атака в защита на „разузнавателната общност“, която, заедно с вербованите агенти и сътрудници, укрепвала „националната сигурност на родината“.

Без институционализиран натиск от страна на реална опозиция (защото нямаше още заседания на Кръглата маса, нито опозиционен печат), генерал Семерджиев заяви, че това, което прави, не е избавление от живковите най-верни хора в МВР, а реформа по волята на политическите сили.

Затова той провел чистката на висшия и среден кадър на ДС. Но не на всички. В цитираното решение на Бюрото на МС „за сметка на щатната численост на отдел от 06-то Управление на ДС се образува при МВР *пресцентър* с ранг на отдел по ДС“. Информацията е пряко свързана с утвърждаването на новата власт. А в Шесто има достатъчно компрометираща информация.

На 5 февруари 1990 г. Председателят на Държавния съвет Петър Младенов създаде с указ Националната разузнавателна служба (бившето Първо главно управление – външното разузнаване), като го подчини на себе си. така борбата за власт чрез подчиняване на ДС приключи в полза на превратаджиите. Но имаше материали, които не бяха за пред публиката. Генерал Семерджиев се залови още през месец февруари 1990 г. с прочистване архивите на ДС. Някои от важните бяха микрофилмирани, други унищожени. След тая дата изчезнаха неизвестно в каква посока архивите на отдел 06 на Шесто управление на тайната полиция.

През същия м. февруари, но през 1992 г., получих ръкописен текст, който предадох на тогавашния вътрешен министър Соколов. Той носеше гриф „секретно от особена важност“, беше датиран IV/190/07.02.1990 г. и надписан „Допълнителни указания“. Това ме наведе на мисълта, че е имало и „Основни указания“ за прочистване и унищожаване на архивите. (Текстът е публикуван във в. „Либерален Конгрес“, бр. 22-23/19.06.92 г. и в документалната ми книга „Свирепа арена или цирк“.) От текста личи кои длъжностни лица в полицията трябва да бъдат привлечени към наказателна отговорност за престъпното си деяние по укриване следите на политическите престъпления, извършени от ДС в името на БКП. До днес няма нито един осъден (въпреки моите усилия да ангажирам тогавашния министър и сегашен депутат от СДС, Йордан Соколов, в търсене на истината). В края на допълнителните указания е записано: IV. Дела от служебния партийен архив

1. Всички дела с изтекъл срок да се унищожат.
2. Свалените в архив дела по линия на 06 управление, както и по преценка на експертната комисия (към всяка РДВР) и по някои други линии и определените дела да се прочистят и унищожат.
3. Делата на партийните комитети и първичните партийни организации остават на съхранение в служба 03-ДС.
4. Делата в партийния архив да се прегледат от комисиите и документите, в които има информация с конкретни данни за агентурно-оперативна работа, да се отделят и унищожат.

Със сигурност можем да кажем, че голяма част от вината за неуспешната политическа и икономическа реформа носят авторите на това указание. Чрез него е създаден действен механизъм за тотален контрол върху редовите партийни членове на БСП, партийните комитети и първичните партийни организации. Имената на доносниците срещу собствените съпартийци остават скрити.

Имената на агентите на Шесто не станаха известни на широката общественост, както станаха известни имената на доносниците на „ЩАЗИ“ в Източна Германия и на Държавна сигурност в Чехословакия. Сред депутатите във Великото народно събрание и сред тия в обикновените 36-то и 37-мо работеха десетки агенти на ДС. Те продължават и до днес своята „политическа кариера“ като подставени лица на бившата комунистическа партия. Затова именно техните действия са колебливи, декларативни и нерешителни и служат не на българските национални интереси, а на новата комсомолско-милиционерска олигархия. Затова именно архивите няма никога да бъдат разсекретени.

Добре законспирирани в политическите партии и движения, доброволните сътрудници на тайната полиция нерядко биваха жертвани в решителните моменти от своите господари. Но дори след като се проваляха, те биваха заменяни в редиците на опозицията от други – следващи провокатори и доносници по метода, наречен „летящ старт“ в леката атлетика: Новият агент охулваше проваления предишен и поемаше с ускорение щафетата на предателството от него.

Ксерокопия, микрофилми и оригинални архивни документи от Шесто бяха съхранени от бившите служители по нареждане на шефовете им. Днес прегрупиралите се в търговски и охранителни фирми шефове използват информацията за агентите в политическите игри и в частния бизнес. Така те осигуриха информационно и материално завръщането на власт на новата генерация комунисти.

(Получих секретната инструкция на генерал Семерджиев до архивите, но доста дълго никой не взе отношение по нея. Поставих я на разискване в КНС (Комисията по национална сигурност) и в залата на парламента.)

Секр(етно) от особена важност!

IV/190/07.02.1990 г.

Допълнителни указания

I. Да се назначат експертни комисии.

II. Дела на агенти:

1. Действащи – които ще се свалят в архив;
 - да се унищожат р(аботните) дела;
 - запазват се личните дела на чуждите граждани;
 - за бълг(арските) граждани – да се пратят в отдел 03-ДС;
 - регистрационна бланка;
 - рапорт от вербовка;
 - декларация за сътрудничество;
 - предложение за изключване.
- **Тези документи ще бъдат микрофилмирани.**

– Останалите се унищожават.

– По преценка на комисииите дела на агенти – български граждани, могат да се запазят с всички материали в тях.

– Л(ичните) и р(аботните) дела на действащата агентура, с която ще бъде продължена работата, да бъдат съхранявани по досегашния ред.

2. Унищожават се делата на Я/К и К/К (явочни квартири).
3. Унищожават се статистическите картотеки, дневниците и преписки за ДЛ (доверени лица).
4. Унищожават се делата на ВКР (военното контраразузнаване).
5. От картотека № 4 – унищожават се картоните на ВКР.
6. Запазват се всички архивни дела на агенти – чужди граждани.
7. По преценка да се запазят архивни дела на български граждани.
8. От архивните дела на български граждани, за които се прецени, че трябва да бъдат унищожени, да се извадят и

изпратят в отдел III-ДС:

- регистрационна бланка;
- рапорт от вербовка;
- декларация за сътрудничество;
- предложение за изключване.
- Тези документи да бъдат микрофилмирани, останалата част от документите в делата да бъдат унищожени.

9. По преценка на комисииите някои от личните архивни дела на българските граждани могат да бъдат унищожавани, без да се микрофилмират посочените документи.

10 Всички архивни работни дела на агенти да се унищожат.

11. Всички архивни дела на ЯК и КК да се унищожат.

III. Дела на оперативен отчет

1. Да се запазят действащи(те) дела на чужди граждани.
2. Действащите дела на чужди граждани, работата по които се приключва или прекратява, се предават в архив.

3. От действащите дела на български граждани, които се приключват, се изваждат и изпращат в отдел 03-ДС за микрофилмиране:

- предложение за образуване на делата;
- справка-меморандум;
- предложение за приключване.

Останалата част от делата се унищожават.

4. Всички действащи дела, които приключват със следствие и съд, се предават в архив.

5. По преценка на комисииите да се предават в архив и някои от приключените дела, обектите на които не са предадени на следствие и съд.

6. Действащите дела по декриминализираните членове от Н(аказателния) К(одекс) (окраски и тези с опроверган сигнал за образуването им) да бъдат прекратени и унищожени в поделенията.

7. Да се запазят следните архивни дела:

- а) дела на чужди граждани и ОТ/М към тях;
- б) дела на обекти, които са реализирани със следствие и съд;
- в) всички съдебни и следствени дела;
- г) преписки на въдворени и изселени лица;
- д) дела от III-АН.

8. От приключените архивни дела на бълг(арски) граждани се изваждат и препращат в отдел 03-ДС следните док(ументи):

- предложение за образуване на делото;
 - справка-меморандум;
 - предложение за приключване на делото.
- Останалата част от делата да се унищожат.

9. Да се унищожат следните архивни дела:

- оперативни дела от декриминализирани окраски, без тези, на които има съдебни и следствени дела;
 - (Б. р. неясна дума) дела с изключение на тези, заведени на чужди юридически лица, както и такива, за които експертните комисии преценят, че имат стойност;
 - всички дела, за които няма доказана престъпна дейност;
 - всички ОТМ към дела на бълг(арски) граждани.
10. Да се унищожат делата от V-0 с изключение на:
- преписки за въдворяване и изселване;
 - кадрови дела на полицаи;
 - преписки и проучвания на лица от фашистки партии и други политически партии и организации;
 - преписки и дела, които след експертиза са определени като необходими за справочна дейност;
 - преписки на лица, които са извършили ПНБГ или опит;
 - преписки за незаконно притежаване на оръжие;
 - преписки за лица отправяли закани за терор;
 - други дела по преценка на комисиите.

11. Картотека № 4 да се микрофилмира в отдела и да се запази, като се създадат условия за бързо унищожаване.

12. Протоколите за унищожаване на делата, архивните регистри и други документи, в които има информация за агенти, да се микрофилмат и унищожат.

IV. Дела от служебния партиен архив

1. Всички дела с изтекъл срок да се унищожат.
2. Свалените в архив дела по линия на Об управление, както и по преценка на ЕК (експертната комисия) и по някои други линии и определените дела да се прочистят и унищожат.
3. Делата на ПК и ППО остават на съхранение в служба 03-ДС.
4. Делата от партийния архив да се прегледат от комисиите и документите, в които има информация с конкретни данни за агентурно-оперативната работа, да се отделят и унищожават.
5. От делата на партийния архив да се унищожат и всички дела и документи, които нямат историческо и справочно значение.
6. Унищожаването на делата от оперативния, служебния и партиен архив да се извършва съгласно възприетия ред от назначените ЕК с протоколи и при участието на отдел 03-ДС. Протоколите за унищожаване се утвърждават от Обл(ас-тния) началник.

Според Николай Колев-Босия „унищожените“ досиета се намират на няколко сигурни места, включително в Русия и на остров Малта. Част от архива бил на разположение на „босовете във ВС на БСП“, а друга значителна част, особено този на Шесто, се намирал на XIV етаж в сградата на Националната разузнавателна служба при генерал Аспарухов. Досиета се съхраняват и в Разузнавателното управление на Министерството на народната отбрана (РУМНО), а някои са прибрани от самите оперативни работници. Но всичко е филмирано, а свръхмощният компютър Ай Би Ем на ВС на БСП съхранявал в паметта си микрофилмите на всички досиета.

Оценката на Босия за дейността на вътрешния министър от кабинета на СДС, Йордан Соколов, е не особено висока. „Соколов нямаше понятие от полицейска работа... държеше около себе си лица като Виктор Михайлов, генерал Петко Ангелов и останалата пасмина комунисти в ръководството на МВР... Соколов и цялото СДС поеха властта съвсем илюзорно и без всякаква подготовка.“

Оценката на Николай Колев-Босия е много точна.

2. 4. Слаби опозиционни политически сили, контролирани от режима. Неразвити граждански движения. Запазени силни позиции на БКП и БСП.

През 1959 г. американският съдия Лърнд Ненд отбеляза, че „щом свободата е умряла в сърцата на нацията, никаква Конституция, никакъв Съд и никакъв Закон не могат да я спасят“.

Българската комунистическа партия и нейната политически полиция потъпкаха свободата в сърцата на българите, като защитаваха не националните интереси на страната, а партийните интереси на БКП и КПСС и лично интересите на партийните диктатори. Чрез прилагане на класово-партийния подход, като основа за оценка на патриотизма и политическата надеждност на гражданите, една голяма група „бивши хора“ и част от техните потомци се превръщаха във вечни врагове на БКП и във вечен контингент на ДС. Към тях се прибавяха осъжданите, изселваните и „профилактираните“ от Държавна сигурност български граждани. „Всички тези хора бяха обект на внимание на VI управление не заради тяхната дейност в момента, а заради прояви в миналото и най-вече заради това, че те имаха (предполага се) отрицателно отношение към БКП, към нейната идеология и практика“, казва „шестакът“ Бончо Асенов през месец май 1993 г.

В теорията и практиката на ДС като „поддривна дейност“ се определя не само организирането на опозиционни партии и граждански движения, но дори и недоволството, критикуването и отхвърлянето на партийни решения, отпечатването и разпространяването на призови и обръщения с „антипартийни“ и „антисоциалистически“ характер. Шесто управление на ДС се стреми към тотален контрол на процесите и тенденциите сред интелигенцията, младежта, духовенството и всички религиозни общности с цел недопускане на антидържавни и антипартийни действия от тяхна страна. При такъв тотален контрол всяка индивидуална или организирана съпротива срещу режима заслужава уважение, въпреки, че общите положителни резултати в борбата не бяха големи.

Борбата на нелегалната опозиция срещу режима на Живков до 1988 година.

Българската опозиция няма моралните победи на въстаниците в Източна Германия през 1953 година, няма народното въстание на унгарския народ през 1956-та, няма „Прахката пролет“ на чехите и словациите от 1968 година. Но и българският дух бележи своите върхове. Днес посткомунистите и техните слуги в „опозицията“ старателно крият имената на истинските борци срещу режима на Живков.

Опозиционната дейност в Унгария, Чехословакия и Полша включваше провеждането на протестни акции, които предизвикваха широк международен резонанс и подкрепа. Интелектуалците от изброените страни излизаха пред света с публични декларации, обръщения и харти, в които критикуваха социалистическата система. Дейността на опозицията там стана известна и от шумните публични процеси срещу опозиционери и дисиденти, изпращани от властите в затворите, изселвани от родните места или изгонвани от страната заради своята антикомунистическа и антисъветска дейност. Бяха публикувани десетки антисоциалистически писания вътре в страните и в чужбина, защото имаше реални опозиционни сили, групи и граждански движения, водещи открита, полулегална и нелегална дейност и пропаганда. *Бяха направени организирани опити за промяна на системата на управление във всички изброени страни.*

В България нямаше широко известни имена на дисиденти-интелигенти както в Чехословакия, Полша, Унгария и дори, Русия, които, със своите писания, изказвания и протести да настроят хората срещу престъпленията на режима и да ги поведат срещу него. Българската комунистическата партия и нейният лидер успяха да проникнат дълбоко и да контролират всички сфери на общественния живот и дори семейството на отделния човек. Повече от един милион българи членуваха в БКП, а останалите се самоконтролираха в сателитните организации БЗНС, ДКМС, ОФ и профсъюзи. Съпротивата срещу режима бе за търпеливия и смирен българин осъдителна простъпка, ерес и лудост, а българската интелигенция беше подкупена от властимащите с милостинята на привилегиите.

Въпреки всичко това в България имаше нелегална опозиция и полулегална съпротива срещу управлението.

1) Антиживковската опозиция.

Реален опит за смяна на новия лидер, а не на политическата система в България чрез военен преврат срещу режима на Тодор Живков прави групата на Иван Тодоров (Горуня).

Опит за преврат е и дейността на групата на Михаил Докторов, остатък от групата на Горуня. Мотивите са, че моделът на социализма трябва да бъде сменен.

През 1980 г. групата на осъждания през 1965 г. за антипартийна дейност активен борец генерал Любен Динов (в която влизат и полк. АБПФК Трифон Горанов и о.з. капитан Гено Влахов) заклеява политиката на БКП.

2) Противодържавна агитация и пропаганда и създаване на неформални и нелегални групи и организации с антикомунистически характер.

През периода 1966 – 1989 г. средно годишно в следственото управление на Държавна сигурност са разследвани около 25 души. Между събитията в Чехословакия през 1968 г. и Хелзинкското съвещание през 1975 г. са разпространени в страната 2700 антиправителствени материала от 540 души. Безспорно съпротивата срещу властите се засилва след съвещанието в Хелзинки. Западните ръководители настояват решенията на съвещанието да бъдат задължителни за социалистическите страни и особено в частта им за правата на човека. Декларации, манифести и призови се пишат вече от името на комитети, съюзи, партии и блокове като Български освободителен комитет, Млади български интелегенти, Организация за освобождение на България, Блок на народното единство и др. Те настояват за политически промени в страната.

През 1978 г. Лигата за защита правата на човека – Амстердам се свързва с българския емигрант Антон Кръстев, който разпространява, след завръщането си в България, „Декларация – 78“ с обръщение до западните правителства да подкрепят борбата за граждански права. Една година преди това доктор Никола Попов пише изложение – петиция до Белградската конференция със заглавие „Български манифест-харта 77“. Той алармира за липсата на човешки права и свободи в България, за което е осъден на 3 години затвор.

Но медалът има и обратна страна: За да проникне в западните политически централи и да ги проучи, за политически емигрант се обявява бившият заместник-председател на казионния Съюз на българските журналисти и служител на Държавна сигурност, Владимир Костов, който е внедрен от службите (близки до либералното крило) в радио Свободна Европа в Париж. След 1993 г. същият работи активно за връщането на комунистите-реформатори на власт.

През 1979 г. група от 30 бивши legionери, обединени около Васил Златаров, са арестувани от Държавна сигурност. През същата година студентите Димитър Вичев и Христо Койчев разлепват из град Свищов позив, в който призовават за смяна на системата.

В началото на 1980 г. е задържан отново доктор Никола Попов. Чрез бившия политически затворник Петър Бояджиев той изпраща Отворено писмо до Франсоа Митеран, президент на Франция.

През 1981 година започва своята дисидентска дейност Янко Янков, който е осъден „за създаване на нелегална организация в Михайловград“ на 12 години лишаване от свобода. Същият е признат за личен затворник на режима на Тодор Живков и за затворник №1 на Европа. В затвора е убит 28-годишният Володя Наков, който твърди, че България не спазва Хелзинкските договорености и е зависима от СССР.

На 4 години затвор е осъден заради писмото си до президента на САЩ Рейгън и за острите си антикомунистически изказвания режисьорът от Студията за игрални филми, Петър Гогов, който разпространява пропагандни материали от името на Български антикомунистически съюз – РАСА-ТЕ.

През 1985 г. нелегална организация за борба срещу режима БЕН – Български единен народ – Прогрес със свой устав и програма създава Андрей Димитров Иванов, заловен от ДС и осъден на 10 години лишаване от свобода.

Възродителният процес от 1985 г. води до опити за организиране на нелегални групи и организации, като разкритите от 1985 до 1987 г. от VI управление на ДС са 28 на брой. През този период се засилват дисидентските прояви, а след 1988 г. се появяват първите легални опозиционни групи и движения.

3) Полулегална (неформална) опозиция, малко зависима от ДС и легална (формална) опозиция, създадена с помощта на БКП и Държавна сигурност след 1988 г.

След юлския пленум на БКП от 1987 г. (и априлския на КПСС) в България се очертават два политически лагера – на живковистите и на „перестройчиците“. „Случайно ли така наречените дисидентски прояви бележат началото си от края на 1987 г., т.е. след Юлската концепция?... Още през 1988 г. на срещата ми с интелигенцията обосновах необходимостта от създаване и разрастване на клубове, движения, дружества“, хвали се в книгата „Срещу някои лъжи“ Т. Живков, като не споменава нито дума за истинските борци срещу неговия режим, хвърляни в затворите и убивани от Държавна сигурност до 1988 година. Формалната опозиция има задача да подмени неформалната. И да спаси комунистическата система след незначителното ѝ реформиране. През септември 1989 г. Горбачов решава да отстрани Живков и поставя тая задача на резидента на КГБ в София, Шарапов.

„Трябва да се намерят пътища, докато не сме се разделили от нашия народ, по-млади другари да поемат щафетата и да се умиротвори страната. Защото аз не смятам, че тези неща, които стават, са край. Те са начало“, казва членът на Политбюро на ЦК на БКП Пенчо Кубадински на заседание на Политбюро на 9 ноември 1989 г., когато Тодор Живков е заставен от „перестройчиците“ и от съветския посланик „да се оттегли“. Само една седмица по-късно – на 16 ноември 1989 година е свикано ново заседание на политбюро и ЦК на БКП, на което, под натиска на „опозиционера“ Румен Воденичаров, са свалени трима членове на ЦК, включително и В. Живков.:

Георги Танев (министър на вътрешните работи): „Новият курс на ЦК за броени дни стана неудържима реалност. През последната година внесе смущение извеждането на някои служби от системата на МВР като политическа сила за борба с отделни обществени групи. Наскоро бях в Съветския съюз. Там развиват дейност около 70 хиляди неформални обществени сдружения. В дискусиите и акциите на 98% от тях все по-активно участват комунистите, т.е. с тях РАБОТИ ПАРТИЯТА.“

Павел Матев (член на Държавния съвет, писател): „Живков сам ли беше? Той си имаше креатури, послушници, подмазвачи, които му пишеха речите... и му подпяваха осанна... Ръководството на България заприлича на родов сбор.“

Константин Атанасов (член на ЦК): „Особено фрапиращ е случаят с издигането на Владимир Живков.“

Живко Живков (член на ЦК): „Още същата вечер на 10 ноември и в партийните и в безпартийните среди, и сред тъй наречените инакомислещи е имало не само радост, не само одобрение, а в много случаи и ликуване. Какво говори това? Това говори, че НАШАТА ПАРТИЯ има много здрави корени сред този народ.“

Венелин Коцев (член на ЦК): „Свидетели сме на реставраторски явления в някои социалистически страни и по-специално в Унгария. На противниците на социализма там се удаде за месеци да овладеят подстъпите към властта и дори да узаконят чрез гласуваните поправки в конституцията формирането на либерално-буржоазна парламентарна система, в която няма и помен от социализъм.“

Димитър Стоянов (член на Политбюро, отговарящ за МВР): „С другаря Йотов поне два пъти в седмицата отивахме на доклад с предложение да се направи политическа оценка на неформалните групи. Защото тези явления са политически. Някак си се появи боязън този въпрос да се реши. И закъсняхме, което се прояви особено по време на екофорума, когато тези групи фактически излязоха на открито. И утре ще проведат митинга си.“

Андрей Луканов (член на Политбюро): „Под непосредственото ръководство на др. Д. Стоянов напоследък започна с ускорени темпове да се осъществява срастване на организационния щат на ЦК със специализираните структури в органите на ДС.“

Георги Карауланов (член на ЦК, работник): „Вярна ли е тезата, че преустройството е дело на върховете? Нищо подобно. Върховете бяха принудени да правят това преустройство – и Горбачов, и ние, и всички останали.“

Борбата в Централния комитет на БКП се води между поддръжниците на Живков и поддръжниците на Горбачов. Последните вкарват в битката легалната (формалната) опозиция, създадена от самите тях.

Петър Младенов (бивш генерален секретар на ЦК на БКП) пред вестник „Труд“ от 10 ноември 1993 г.: „За себе си знаех основното – без политически плурализъм и без опозиция демокрация

няма, а ако няма опозиция, то тя трябва да се създаде – не изкуствено, но трябва да бъде създадена.“

Георги Йорданов (бивш кандидат-член на Политбюро) в писмо до Андрей Луканов, 15.07.1991 г.: „Не зная с каква съвест преживяваш съобщенията на д-р Проичев и други свидетели, че през ноември и декември 1989 г. си ги съветвал как да се пишат плакати и списъци с искания за оставки, издигани на опозиционните митинги... Ти ли не знаеш, че ако е имало мафия, един от главните мафиоти се казва Андрей Луканов? Та ти беше във висшето ръководство на партията и държавата цели 14 години!“

Тодор Тодоров (бивш депутат от БСП във ВНС, син на убития противник на Тодор Живков, Иван Тодоров – Горуня) пред вестник „Демокрация“, септември 1993 г.: „Извика ме Андрей Луканов... **„Вие знаете ли, че на мен ми предлагаха да оглавя СДС?“**. Аз не съм политик, но бях изумен! Искам да ви кажа, че Държавна сигурност и БКП/БСП дълго са готвили продължаването на живота на комунистическата власт.“

Държани под контрола на ПАРТИЯТА и Държавна сигурност, силите на българското общество можаха след 1988 година да родят легалната, вътрешно-партийна (на Тодор Живков) опозиция, която след 7 декември 1989 г. прие образа на СДС – Съюз на демократичните сили. И политическата основа и основателите на СДС дойдоха от средите на вътрешните реформатори в БКП.

Чрез западните радиостанции „Свободна Европа“, „Би-Би-Си“ и „Дойче Велле“ известност получиха най-вече вътрешните реформатори в БКП, защото тяхната известност беше осъществена от хора на БКП вътре в тия радиостанции като Владимир Костов, Румяна Таслакова, „Вашата Ани“ и др.

„Ако България се отличава с нещо съществено от другите бивши социалистически страни, то е, че у нас ИНИЦИАТИВАТА за радикална обществена промяна (?) беше поета от самата УПРАВЛЯВАЩА ПАРТИЯ“, казва Андрей Луканов на петата година след дворцовия преврат пред вестник „Дума“. В същия „юбилеен“ брой на вестника организаторът на първия „демократичен“ митинг от 18 ноември 1989 г. в София, Анжел Вагенщайн, приятел на бившия шеф на ЩАЗИ – Маркус Волф, припомня на читателите, че цялата 1989 година е била белязана от сигнали за това, **че преди всичко КОМУНИСТИЧЕСКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЯ** на България е снела окончателно доверието си от режима на Тодор Живков. „Спомнете си, комунисти бяха повечето от участниците в срещата с Митеран през януари... Най-важният белег на това време, на целия този поток от събития беше надеждата, че социализмът може да бъде подобрен...“

За да не излязат отпред истинските противници на режима, лежали по лагери и затвори, организирали нелегални групи и разлепвали позиви, хора с богат политически опит, и привържениците на Живков, и техните противници вътре в комунистическата парти направиха всичко възможно да представят хора като Янко Янков и Петър Гогов за „крвожадни и отмъстителни фашисти“, деструктивни, побъркани от мъченията в затвора личности, а когато това се оказа недостатъчно – като „крадци и мошеници“. „Наши хора“ – членове или бивши членове на БКП трябваше да застанат на чело на перестроечните промени. „Недопустимо е под натиска на по-импулсивната, по-освободената или по-агресивната част от обществото да се налагат решения, неприемливи (?) за мълчаливото мнозинство“, казва през 1992 година Тодор Живков.

Съвсем не случайно в „опозиционните“ движения след 1988 г. връх взеха личности като Желю Желев. Интерес представлява неговата позиция, заявена в интервю, дадено на Ален Шевалариа, дни преди закуската, устроена в чест на българските „дисиденти“ от френския президент Франсоа Митеран в София. Желев заявява категорично и еднозначно: „*По убеждения аз съм марксист* и това, че толкова другари от участниците са комунисти, активни борци, над 15 души от членовете на Клуба (за подкрепа на гласността и преустройството на Горбачов) са активни борци против фашизма (и капитализма), признати за активни борци против фашизма... много голяма е частта на комунистите в този клуб... ние затова поддържахме Горбачов, защото той предлага най-хуманния, най-човечния, най-малко разрушителния вариант да се демонтира тая система, да се преобразува... Преустройството и гласността – това е общо дело, еднакво скъпо на истинските комунисти по убежде-

ния...“ Естествено, че реформаторите в БКП предпочитат да си имат работа с „дисиденти“ като него.

На две вестникарски страници Желев обсъжда вътрешно-партийни проблеми в БКП, свързани с „противоустановно“ наложени наказания на някои от комунистите от страна на живковисти в партийните им организации за това, че членуват в Клуба за подкрепа на гласността и преустройството. Партийните наказания са наречени „беззакония“, а привикванията в милицията – „репресии“. Показателно е, че в Държавна сигурност са викани само тези, които не са членове на комунистическата партия. Желев се жалва пред френския журналист от Тодор Живков, който говорел за „много организации, групи, самодейни, които да бъдат партньори на партията в борбата за преустройство... ние винаги се надявахме, че това ще се отнася и за нас“, но после се оказало, че тези неща нямат никакво покритие.

„Нито за момент не съм мислил, че улицата, площадът трябва да диктуват... Зимата на 1989 година. Станаха модни визитите, „закуските“ по посолства. При посещението на Франсоа Митеран, с него са се срещали интелектуалци във френското посолство. Не ме е интересувало (?) кои са били, какво са говорили“, казва Тодор Живков в цитираната книга, като скрива истинския механизъм, чрез който са подбрани българските дисиденти за срещата им с френския президент.

Кой подбра поканените на срещата? Кой формира новия елит на България, който представляваше страната на Кръглата маса, във Великото народно събрание и пред външния свят след 1989 година?

Най-напред през есента на 1988 г. президентът на Германия Рихард фон Вайцекер покани на среща в правителствената резиденция Бояна, под зоркия поглед на служителите от Държавна сигурност, 12 известни на режима интелектуалци: академик Ангел Балевски, журналистите Кеворк Кеворкян, Любен Генев (не дошъл), Евгений Станчев, кинодееца Анжел Вагенщайн, историка Николай Генчев, и извадения (след срещата) от ЦК на БКП и от шефското място в Съюза на художниците заради участието му в Русенския комитет, Светлин Русев, поета-дисидент Радой Ралин, писателката Вера Мутафчиева, професора-икономист Иван Ангелов, писателя Йордан Радичков и Александър Владигеров.

На закуската с президента Митеран във френското посолство на 19 януари 1989 г. участват: журналистите Стефан Продев, Копринка Червенкова и Барух Шамлиев, художникът Светлин Русев, учените академик Алексей Шелудко, Николай Василев и Желю Желев, Анжел Вагенщайн и литераторите Радой Ралин, Блага Димитрова, Ивайло Петров и Йордан Радичков.

Според журналиста Румен Танчовски, както германското посолство, така и френското *са съгласували* имената на участниците с българските официални власти. Следователно Тодор Живков непременно е знаел, а не е изключено и да е повлиял за съставянето на списъците. Все пак Вайцекер и Митеран гостуваха на Живков и гледаха да не го дразнят. Радичков например участва и в срещите на „дисидентите“ с Вайцекер и Митеран и на срещите на Живков с двамата. И в двата списъка се повтарят имената на Вагенщайн, Ралин, Русев и Радичков. И двата са съставени от по 12 души.

Основателно Танчовски припомня, че между поканените не са нито Илия Минев от Независимото дружество за защита правата на човека, нито наричаната „българската Беназир Бхуту“ Зайнеп Ибрахимова, нито гниешият в затвора Янко Янков. Държавна сигурност охранява бдително срещите. „Моят сват, инспектор в Министерството на просветата, ме закара с кола близо до посолството, заобикаляйки по разни улички милиционерските постове. Там чакаше Николай Василев с една винтияга. Когато по-късно стана министър на просветата, първата му работа бе да уволни моя сват“, спомня си Радой Ралин. На президента Митеран той казва, че промените в България ще се забавят от създадената вече плутокрация – власт на забогателите от властта. Думите му се оказват пророчески.

Какво писа за срещата френският печат според поверителния бюлетин С-3 на БТА?

Париж, 20 януари 1989 г.

Френският буржоазен печат днес демонстрира явно разочарование от срещата на Франсоа Митеран с българските „дисиденти“. След като близо седмица той подготвяше общественото мнение във Франция за тази среща с всякакви намеци за надигаща се опозиция в средите на интелигенцията, днес десният парижки печат е принуден да свие знамената. Вестник „Котидиен дьо Пари“ дава още в заглавие своята оценка – „Митеран в България: едно безполезно пътуване“. „Не беше постигнат нито един положителен резултат. По най-деликатния въпрос – правата на човека, президентът прояви необичайна дискретност... Докато по време на предишните си посещения на Изток, дори в СССР, Франсоа Митеран държеше да се срещне с дисиденти, това не стана в София, където той се задоволи да приеме няколко официални интелектуалци на режима, чиято единствена държост беше да превъзнасят на висок глас заслугите на Михаил Горбачов и неговата политика на преустройство... Така че трябва тази сутрин да се запитаме какво търсеше президентът там?“

За вчерашната закуска във френското посолство в София в. „Фигаро“ пише: „Събрали се около него 12 интелектуалци и художници се изказваха един след друг нюансирано, почти византийски, и в техните думи Митеран не намери нито точните отрицания, нито убийствения хумор на чешките дисиденти, приети от него в Прага.“ По-нататък се задава въпросът: „Дали те са действително опозиционери? По-скоро са обновители, стараещи се да говорят и да действат в рамките на законността.“

Кореспонденцията на в. „Либерасион“ от София започва със следния текст: „В Прага чешките дисиденти представиха на френския президент списък с хуманитарни случаи. В София вчера 12-те умерено критични интелектуалци, поканени на закуска от Франсоа Митеран, предпочетоха да споделят с него своето възхищение от Михаил Горбачов.“

„Юманите“ пише: „Тези личности – журналисти, писатели, философи, настояват за ускоряване на социалистическите реформи, отказват да бъдат смятани за опозиционери и потвърждават желанието си да действат в рамките на закона.“

(Когато през лятото на 1989 г. бащата на политическия затворник Янко Янков, бай Никола, потърсил помощ за сина си от членовете на Клуба за гласност в София, те го отпратили с думите: „С врагове на държавата не се занимаваме.“)

Гореизложеното се потвърждава от самия Тодор Живков: „Осведомявах ме и за създаваните клубове, дружества, организирането на синдикат „Подкрепа“... По същото време, с мое съгласие, бе предоставен най-хубавият държавен самолет, за да пътуват на международната среща по въпроси за човешките права в Париж... Не съм се интересувал кои са ходили(?). Знаех само за Блага Димитрова“, а сигурно и за пратеника на Шесто управление, Петко Симеонов.

Полулегалната и легалната опозиция след 1988 година можем да разделим условно на неформална и формална.

Неформална опозиция.

а) На 16 януари 1988 г. от Илия Минев и от бивши политически затворници е създадено **Независимото дружество за защита правата на човека**, което е първата правозащитна организация в България, като не броим комитета на К. Телалов.

б) На 19 октомври 1988 г. йеромонах Христофор Събев учредява с още 9 души **Комитет за защита на религиозните права, свободата на съвестта и духовните ценности**. Целите на комитета според неговия основател са възстановяване на вероучението в училищата, свобода на религиозните ритуали и религиозната книжнина, нов закон за вероизповеданията, очистване на висшата йерархия на Църквата от „короновани слуги на безбожния комунизъм“.

в) **Независим профсъюз „Подкрепа“**, учреден на 8 декември 1988 г. в състав около 40 души, членуващи и в Независимото дружество за защита правата на човека. Синдикатът става широко известен с програмната си декларация от 18 септември 1989 година.

Формална опозиция – съюзник на „детронаторите“ на Живков.

а) **Комитет за защита на град Русе, основан през март 1988 г.**

б) **Клуб за подкрепа на гласността и преустройството.** Основан на 3 ноември 1988 г. в 65-та аудитория на Софийския университет на учредително събрание, посетено от 80 души – настоящи и бивши членове на БКП и няколко безпартийни. Присъствали са близо 20 професори и двадесетина младежи до 35-годишна възраст.

Официално оповестената цел на Клуба е доста скромна, близка до юлската концепция на Тодор Живков от 1987 година. А неофициалната е подкрепа за гласността и преустройството на Горбачов. За пръв път традиционното българско русофилство нанесе поражения на режима. Антисталинистките публикации в съветския печат водеха до дестабилизация на живковото управление.

В Декларацията на Клуба се казва, че той ще действа в рамките на закона, ще сътрудничи с всички, които проявяват добра воля към него, и ще работи за осъществяване на принципите за независима съдебна власт, мандатност на ръководните партийни постове, избирателна реформа, промени в конституцията и разделяне на партийната от държавната власт, декларирани в **юлската програма на БКП**.

Имало е предложение, членовете на Клуба да се разделят в шест секции по интереси: по защита на човешките права, по икономика, по история, по демография, по екология и по култура.

Избрано е ръководство от 15 души, оперативно бюро от 6 човека, които се редуват на „ротационен“ принцип да заемат длъжността „председател“. Клубът приема за свои членове всички, които са съгласни с неговата Декларация – без ограничения. По данни на един от основателите, Деян Кюранов, около 40% от учредителите са членове на БКП, а половината – отпреди Втората световна война. Измежду тях беше подбран бъдещият политически елит на България, въпреки декларациите на Желев, че „никой от членовете на Клуба не се стреми към политическа кариера“. Клубът отказва предлаганите от Независимото дружество за защита правата на човека организационни връзки. Нито веднъж Клубът не пожела да се „дискредитира“ пред властите с участие в съвместна акция. „Клубът като цяло се страхуваше, че провинциалните сдружения са много крайни, прекалено антипартийни и антирежимни“, пише през 1991 г. Деян Кюранов.

Опит за координиране на дейността на полулегалната и на легалната опозиция прави в края на февруари 1989 г. Николай Колев-Босия. По негово настояване той се среща с Желю Желев и о.з. полковника и приятел на бъдещия президент, Борис Спасов. Колев им разказва за Независимото дружество и за „Подкрепа“, предава им уставите и програмата. Когато поисква документи за дейността на Клуба, Желев показва на Босия поздравителната телеграма, изпратена от ръководството на 3 ноември 1988 г. до Михаил Горбачов по случай 7 ноември – годишнината от Великата октомврийска революция. При въпроса какъв е уставът и програмата на Клуба, Желев отговаря, че това е Юлската концепция на БКП. Николай Колев твърди, че пръв дал идеята за създаване на съюз измежду опозиционните движения. Но до общи действия след тази първа среща не се стигнало.

Ръководството на Клуба решава да се дават интервюта „само при поискване“ и то само на „Би-Би-Си“ и „Дойче Велле“, а не на „Свободна Европа“ и „Гласът на Америка“, които се смятат за пълни със служители на българската Държавна сигурност и са „прекалено остри и несериозни“. Интервютата на клубистите са премерени и меки, в сравнение с изказванията на членовете на НДЗПЧ и „Подкрепа“. Често думите им се тълкуват от слушателите като израз на страхливост. Клубът започва да играе ролята на Център между полулегалната опозиция, преследвана и гонена от властите, и БКП.

в) **На 11 април 1989 г. членове на Клуба основават екологичното сдружение „Екогласност“** (отново „гласност“) и започват борба за регистрацията му в съда. До този момент Клубът не

сmee да потърси съдебна регистрация. Най-младите членове на Клуба предпочитат пред бездействието (единствената акция на клубистите до ноември 1989 г. е изпратената поздравителна телеграма до Горбачов) да не работят като клубна секция „Екология“, а да основат собствено, независимо от партийните консерватори сдружение, което фактически оглави впоследствие цялата опозиция след свалянето на Живков.

Клубът не отправя никакви преки политически искания към режима, защото консерваторите предпочитат той да бъде само един дискуссионен клуб на комунисти, които са просто против корупцията на режима и са за „честен и чист социализъм“. Според Деян Кюранов ръководството не получава очакваната морална и политическа подкрепа от Съветския съюз и в края на лятото на 1989 г. се превръща в една от групите, които подкрепят „Екогласност“ в подготовката на сдружението за Европейската среща по екология, насрочена (по настояване на „реформаторите“ в ЦК на БКП) за месец октомври в гр. София. Екофорумът се открива на 16 октомври, а между 14 и 16 октомври Андрей Луканов посещава СССР. (Според основателя на „Подкрепа“, Пламен Даракчиев, „Луканов се е преборил да поемем Екофорума в България“.) С разрешение на властите „Екогласност“ провежда първото легално опозиционно събрание на 20 октомври 1989 г. в кино „Петър Берон“. В същото време Независимото дружество за защита правата на човека започва открити събрания в Южния парк, а „Екогласност“ открива подписка в градинката пред сладкарница „Кристал“.

Голямото за страната обществено раздвижване около Екофорума и събитията в Берлин (под натиска на КГБ и лично на Горбачов на 18 октомври 1989 г. партийният ръководител на Германската демократична република Ерих Хонекер се оттегля „по здравословни причини“) карат българските „реформатори“ да побързат: „През втората половина на октомври беше пределно ясно, че понататъшното забавяне крие опасности събитията да вземат неконтролируем ход“, разказва Петър Младенов по-късно. „Събитията в ГДР бяха съвсем пресни и те бяха показателни“, заявява другият „детронатор“, Андрей Луканов, от телевизионния екран.

На 26 октомври по заповед на Димитър Стоянов и Георги Танев милиционерите на подполковник Бонев налагат активистите на „Екогласност“ пред „Кристал“. Скандалът е „грандиозен“. Режимът на Тодор Живков е дискредитиран пред чуждестранните участници в Екофорума. Българската делегация трябва да даде обяснение и това прави министър-председателят Георги Атанасов, който е привлечен от Луканов на страната на перестройчиците. Обяснението на вестник „Работническо дело“ е съвсем различно от официалното: „В резултат от провокационното поведение на група лица, общинските органи са предприели действия по опазване на обществения ред: въпросните лица са били превозени с автобус до определеното им място.“ На същия ден Политбюро на ЦК на БКП разглежда писмото на Петър Младенов, в което диктаторът Живков е охарактеризиран като виновник за най-груби престъпления, за дълбоката икономическа и политическа криза. Живков не отговаря пряко на „ултиматума“ – като опитен политик той протака и лавира. Неговите агенти от Москва му донасят, че Луканов е посветил Кремъл в съдържанието на писмото, а полицейската акция пред „Кристал“ е премерена точно във времето на внасяне на документа за разглеждане от Политбюро. Живков моли Петър Младенов да оттегли документа, но безуспешно. После иска среща с Горбачов, но срещата е отказана, защото е поискана в неподходящ за Москва момент.

„Детронаторите“ не могат да се справят сами с Тодор Живков и изчакват помощ от СССР. На 31 октомври 1989 г., на специална пресконференция, външният министър Едуард Шеварднадзе огласява предстоящата „промеждутъчна и неофициална среща“ между президентите на Съветския съюз и Съединените американски щати на военни кораби в Средиземно море (на остров Малта), която трябва да се проведе на 2 и 3 декември.

Посланикът на СССР, Виктор Шарапов, пристига на 2 ноември от Москва в София и участва заедно с „реформаторите“ в свалянето, тоя път на сериозно, на диктатора Живков. Освен конспиративни и политически, за разправата с него са приложени и икономически мерки. Москва съкращава значително вноса на суровини за България.

За да засилят позициите на „реформаторите“ в Политбюро след свалянето на Живков, консервативните членове на Клуба за подкрепа на гласността и преустройството, които до този момент са възпирали младите от каквито и да било действия, получават задача да организират митинг в подк-

репа на Петър Младенов и компания. Според участника в митинга от 18 ноември 1989 г., политическият затворник на режима Петър Гогов, „митингът бе организиран, за да изпълни заветната цел на БКП и ДС – никой от неподдалите се на комунистическите репресии антикомунисти да не бъде допуснат да участва пряко в демократичните процеси в България“.

Замисълът на конспираторите успява. Дори корав човек като Гогов е заставен да произнесе от стъпалата на храм-паметника „Александър Невски“ думи в подкрепа на Петър Младенов, а комунистическата преса не съобщава продължението: „Господин Младенов, даваме Ви една година срок...“ Главни действащи лица на „опозиционния митинг“ са Чавдар Кюранов, настоящ член на Клуба и бъдещ председател на Обединението за социална демокрация, в което членува Андрей Луканов, кандидат за президент и три пъти депутат от БСП. Анжел Вагенщайн – член на клуба и бъдещ депутат от БСП. Петър Слабаков – лидер на „Екогласност“ и бъдещ депутат от СДС и БСП. Петко Симеонов – член на Клуба и бъдещ шеф и депутат от СДС и съюзник на БСП. Александър Каракачанов – член на „Екогласност“ и бъдещ депутат и кмет от СДС и съюзник на БСП.

На митинга не са поканени и не са допуснати нито Илия Минев, нито Страхил Гичев от БЗНС „Врабча – 1“, който загина по-късно при неизяснени обстоятелства. След като разговаря и се съветва с агентите на службите около себе си и с главния агент Петко Симеонов, Чавдар Кюранов се обръща към Петър Гогов: „Вие като репресиран ще се изкажете, но само ако подкрепите другаря Петър Младенов. Например, че именно П. Младенов е човекът, който оглавява промяната в БКП, той е за гласността и преустройството и е политическата фигура в България, на която Западът има доверие.“

От стълбите на храм-паметника „Александър Невски“ „основателят“ на Клуба за подкрепа на гласността и създател на буферната за комунистите АСП, Николай Василев, за пръв път постави въпроса за „разтурянето на злокобното VI отделение на ДС“, което, според него, преследвало интелигенцията. Седем години след основаването на Клуба, през ноември 1995 г., и Н. Василев и П. Симеонов бяха вече открито в компанията на бившия шеф на Шесто, Димитър Иванов – Мултигруп даде официален коктейл на „дисидентите“ в Софийския университет.

Според Николай Колев – Босия, Кюранов и лицата около него настоявали да се цензурират предварително лозунгите и изказванията за митинга: „Той просто се правеше на човека, който кара влака.“

В резултат от добре премерените действия на „реформаторите“, българските комунисти завладяха инициативата за следващите няколко години. Показателни са социологическите проучвания, провеждани по поръчка на комунистите от НЦИОМ. Резултатите, публикувани на 19 януари 1990 г. са изцяло в полза на „перестройчиците“:

№	Име, фамилия	одобрение	неодобрение
1.	Добри Джурев	77.7	6.1
2.	Петър Младенов	65.7	11.3
3.	Станко Тодоров	56.6	18.1
4.	Андрей Луканов	55.0	16.9
5.	Александър Лилев	52.0	15.3
6.	Петър Берон	48.2	19.6
7.	Белчо Белчев	45.8	8.5
8.	Желю Желев	39.7	26.3
9.	Емил Кошлуков	34.8	22.1
10.	Кръстю Петков	33.1	8.2

На обяснимо висок рейтинг се радва Андрей Луканов през годините на неуспешния преход, за който той лично има голяма „заслуга“.

В първите месеци след десетоноемврийската промяна Андрей Луканов бе политическата личност, която, заедно с тогавашния президент Петър Младенов, се радваше на всенародно одобрение.

Оглавяваният две правителства Луканов в голяма степен се доближаваше до представата за личност от консенсусен тип и поддръжката за него като правило бе далеч по-силна от тази за БСП.

Андрей Луканов се възприемаше като символ на реалната и публично афиширана власт. Не е случайно, че твърде дълго електоратът като цяло се затрудняваше да посочи по-подходящ от Луканов за премиерския пост. (?)

Рейтингът на „незаменимия“ Луканов през годините

1990 г.	%	1991	%	1992 г.	%
януари	55	януари	54	август	28
март	70	март	41	октомври	26
април	67	април	40		
май	69	май	41		
юни	70	юни	37		
август	70	юли	35		
ноември	50	август	36	1993 г.	%
декември	60	октомври	28	юни	27

(По данни от НЦИОМ и в. „Банкеръ“)

Какви бяха създателите на „опозицията“ след 10 ноември 1989 г?

Чавдар Кюранов: „В началото аз участвах от страната на СДС затова, защото така се случи, че бях един от създателите на СДС и бях в неговото ръководство. На XIV конгрес бях избран в ръководството на БСП, което бе поводът да напусна СДС. Причината обаче бе друга – когато Клубът за гласност и преустройство се присъедини към СДС, едно от петте условия, формулирани от проф. Николай Василев, бе, че СДС ще търси сътрудничество със здравите сили в тогава комунистическата партия. В края на декември – началото на януари за мен стана ясно, че това условие няма да се изпълни. На едно заседание в мазето на Института по социология аз напуснах СДС.“

Петър Берон не отрича, че и в Клуба и в „Екогласност“ нещата се дирижират от бивши или действащи комунисти и „реформатори“ като Желю Желев, Чавдар Кюранов, Иван Николов, Иван Джаджев, Петко Симеонов, Георги Спасов, Стефан Продев, Нешка Робева, Кирил и Николай Василеви, Ивайло Трифонов, Петър Слабаков, Георги Мишев, Александър Каракачанов, Христо Смолянов, Любомир Иванов, Светлин Русев и много други. Към тях той прибавя и по-късно появилите се експерти – бивши комунисти или активни комсомолци начело с Димитър Луджев. Това са новите кариеристи.

Анна Серафимова, председателката на Софийския Клуб, счита, че учредителите на Клуба през 1988 г. и влезлите в него до есента на 1989 г. са били хора, „синхронни на апогея на перестройката“, съответстващи на тогавашното време. Но когато политически ориентирите стават промените в Източна Германия, Чехословакия, Полша и Унгария и „ние желаехме да формираме критерии вече наред с тези страни“, „правоверните комунисти“ в Клуба съставят група, която не може да преглътне „пещерния антикомунизъм“ и под предлог за неполитизиране на клубната дейност се отцепват в клуб, наречен за краткост „комунистическия“. За тези хора Партията е над всичко. За тях, с падането на Живков, борбата срещу номенклатурата и тоталитаризма приключва. Те достигат своя „дисидентски“ таван и започват вече само да пречат.

На някои места създадената провинциална опозиция беше по-независима от службите и предяви по-значими политически и социални искания.

Клуб „Демокрация“ – Ловеч е организиран от няколко млади интелектуалци, от един политически затворник-зеделец и от един свободомислещ гражданин в неговия дом на 29 декември 1989 г. в гр. Ловеч.

Какво направихме като граждани преди 6 години? Лишени от каквито и да било източници или инструменти на властта, се събрахме съвсем спонтанно на площад „Кирков“ на 23 декември 1989 г. и създадохме, уж само за провеждането на един митинг на честта, клуб, който стана организация-източник на власт с над 2000 члена в повече от 20 населени места. Изработихме собствена програма и устав. Регистрирахме се през май 1990 г. по Закона за политическите партии. Имахме даже намерение да сключим договор със СДС в лицето на Желев, но не се наложи. Всички по-значителни действия бяха проведени под егидата на клуба, който, до изборите за ВНС, беше Ловешкото СДС. Агентите на Държавна сигурност не успяха да ни блокират. Програмните документи и действията на клуба бяха по-радикални от тия на софийския. На конференцията на Клубовете за демокрация в Баня през май 1991 г. Ловешкият клуб изигра главната роля при свалянето на Петко Симеонов.

Членовете и симпатизантите на клуба нанесоха най-важния стратегически удар срещу комунистите чрез направените разкрития за „Слънчев бряг“. Нашите противници бяха като парализирани от изнесените факти. Ето как описва респектиращото въздействие на организираното от нас на 23 март 1990 г. шествие-поклонение до кариерата, Петър Дертлиев: „Разкритията за ужасяващите престъпления в лагера край Ловеч свалят значително гарда (за преговорите на Кръглата маса) на БКП. Свинете, изяждащи трупове на убитите лагеристи, стават сумарният образ на цялата сталинско-живковска система.“

На 28 март 1990 г. облепихме тогавашния градски комитет на БКП на площад „Славейков“: „Убийци“, „Не искаме паметници от убийци“, „Ще гласувате ли за нашите червени кхмери“, „Хората служеха за храна на свинете“ и други текстове избождаха очите на болшевиките. Георги Спасов и Желю Желев от СДС заявиха, че ще се откажат от нас и няма да ни подкрепят. Не пожелаха да ни пратят помощници и казаха, че ако ни приберат, не можели да ни изкарат. Заедно с Калин и с Галя взехме ток за касетофона чрез доктор Житианов от съседната II-ра поликлиника. Думите на лагеристите и на техните близки, записани от нас, разплакаха софийнци по площада. Таблата с фотосите бяха веднага тиражирани във всички вестници. (Имаше ги и в американски вестници, но не и във вестник „Демокрация“.) Черният кръст напомняше...

Такова нашествие като нашето не се беше случвало още. Привечер отидохме на площад „9 септември“, върху табелата на който (върху фасадата на Двореца) залепихме лозунга „Реформираният комунист е два пъти комунист“. Отец Христофор ни представи на своето бдение, а ние го помолихме да пуснем нашия касетофон. Фотосите на фотографа Калчев привлякоха трайно вниманието.

(„На 28 март 1990 г. Кръглата маса решава изборите да бъдат за Велико народно събрание (по искане на СДС).“) (П. Дертлиев)

Сега, когато повече набраха смелост, трябва открито да се каже и да се документира кой и как даде мегдан за развитието на по-колебливите хора и организации по онова време (вж. Приложения от №3 до №8).

Съвсем не спонтанно, а организирано, „отгоре“, по метода „ПЛАН – МОДЕЛ“ започна създаването на официалната опозиция на новия режим, наречена Съюз на демократичните сили.

На 7 декември 1989 г. в Института по социология в София 10 организации учредиха Съюза на демократичните сили – така желаната от Петър Младенов и сие официална опозиция на новия режим:

- 1) Българска социалдемократическа партия (обединени)
- 2) Български земеделски народен съюз „Никола Петков“

- 3) Независимо дружество за защита правата на човека
- 4) Клуб за гласност и демокрация (преустройство)
- 5) Сдружение „Екогласност“
- 6) Независима федерация на труда „Подкрепа“
- 7) Комитет за защита на религиозните права, свободата на съвестта и духовните ценности
- 8) Клуб на незаконно репресираните след 1945 година
- 9) Независимо студентско дружество
- 10) Движение за гражданска инициатива.

На първото събиране в мазето на института присъства и Жорж Ганчев самостоятелно, без организация. Учредителите отхвърлят кандидатурата на Любителите на източните бойни изкуства, които им се струват неподходящи за членове на СДС и компрометиращи новоучредената опозиция.

Желю Желев е избран за председател на СДС, Петър Берон – за секретар (по предложение на Вяра Николова), а Георги Спасов и Румен Воденичаров – за говорители. Поддръжниците на гласността, преустройството и Горбачов вземат връх в новата формална опозиция, призвана да укроти под крилото си полулегалните формации, да подчини на целите на горбачовистите лудите глави, а непокорните да заклеми като „предатели“ и да натири далеч от СДС.

Мирният преход започна в края на 1989 г. със свалянето на Тодор Живков и *завърши* след дълги пет години с триумфалното му посрещане от „българския народ“ в родното му село Правец. Между двете знаменателни дати има само страдания и измами.

Една от най-важните причини за неуспеха на българския преход е неспособността на демократичните сили да наложат волята на мнозинството българи над волята на живковистите и над волята на следовниците им и да разрушат политическия, информационния и икономическия монопол на комунистическата партия и нейните по-сетнешни образувания. Опозиционните партии и движения в Източна Германия, в Чехословакия, в Полша и в Унгария бяха силни, защото имаха исторически традиции, самостоятелни водачи и организираност. Действаха целеустремено за налагане на собствената си политическа воля над управляващите комунисти, притежаваха през един достатъчно дълъг период от време инициативата за предизвикване на нужните политически събития и промени.

Съюзът на демократичните сили в България беше организация без собствена воля. Той вървеше след събитията и оцеляваше на базата на КОМПРОМИСА. Затова комунистите в различните периоди на неуспешния преход удържаха на уличния натиск на хората, отклоняваха ги в нужния момент, чрез подставените в опозицията лица, в нужната посока. Същевременно БКП съумя да използва времето, през което умело протакаше, да извлече нужните за себе си поуки от разгрома на ГЕСП, КПЧ, ПОРП и УСРП, да неутрализира истинската опозиция и да не допусне собствения си разгром.

Начело на СДС БКП постави свои доверени лица, които, на етапи, след това подменяше или оттегляше. Чавдар Кюранов, Стефан Продев, Анжел Вагенщайн и други основаха Съюза на демократичните сили, „командировани“ от „реформаторите“ на Луканов в „противниковия лагер“ временно. За по-дълго останаха в СДС второешелонните му организатори и ръководители Петър Берон, Петко Симеонов, Стефан Гайтанджиев и Желю Желев. Имаше „посланици“ на БКП в опозицията като Христо Иванов и Вяра Николова, които изпълняваха дългосрочни задачи, но бяха в нужния на стратегията момент дезавоирани и разконспирирани.

(„Единствените, на които можехме реално да се опрем, бяха комунистическите „реформатори“, у които беше силата... П. Младенов и А. Луканов настояваха пред мен да не се създава формален съюз на опозицията, като се мотивираха с това, че такъв съюз щял да консолидира консервативните сили в БКП“, казва П. Берон за в-к „168 часа“.)

„Любовта започва с любов, а завършва с истина!“

Какви значителни недостатъци и дефекти бяха заложили в СДС още при създаването му? Ще изброим само няколко:

Първият и най-главен недостатък е, че Съюзът на демократичните сили бе рождба, сътворена със съгласието и за нуждите на „реформаторите“ в БКП. Така в опозицията дълготрайно се окопах вербованите от службите нови „лидери“. Според членове на Националния координационен съвет на СДС, Съюзът е прокомунистическа организация, създадена от „бащите на десния преход“, за да обслужва политически тоя преход. Да участва в разрушаването на контролните органи, държавните институции и стопанските структури. Последвалите „чистки“ в СДС бяха компенсирани със съответните замествания. Като го направляваха умело, чрез натиска, оказван от страна на СДС, „либералите“ в БКП се справиха със своите вътрешно-партийни противници. „Масовизацията“ на Съюза беше ловко контролирана чрез безконтролния от привържениците и избирателите НКС.*

Вторият дефект се прояви в пустословната и неподкрепена с истински решителни действия революционна антикомунистическа фразеология. Едно записваха в предизборните си обещания и програми водачите на СДС, друго вършеха в парламента и в държавното управление. Не беше приет обещаният „Закон за декомунизацията“, нещо повече дори, когато имаше мнозинство, парламентарната група на СДС в 36-то Народно събрание не направи нищо, за да изпълни обещаното в предизборната си Програма „За възраждане на България“ „откриване и връщане на изтеклите от страната по незаконен начин финансови средства“.

Трето, от СДС бяха изолирани, благодарение на аморфната му и управляема само от службите, но не и от избирателите, структура, **интелектуалците, студентите и висококвалифицираните специалисти**. Неподготвени и посредствени хора на всички нива поддържаха **хаоса** в Системата СДС като продължение на първоначалната самодейност. Шест години „демократичната и единствена опозиция“ не разполагаше със собствена реална организационна структура с хоризонтални и вертикални връзки, в която да са ясно предписани правата и задълженията. Не се обсъждаха нито варианти, нито принципи, нито стратегии. Или, ако се обсъждаха, то това ставаше „на друго място“.

„Седем месеца съм заседавал в Координационния съвет на СДС като представител на „Подкрепа“ и винаги съм имал чувството, че седя в тъмна стая и вътре има още някой...“, казва Пламен Даракчиев пред вестник „168 часа“. „Каква ще е тази Държавна сигурност, която пасивно ще наблюдава създаването на опозиционните структури и няма да вземе мерки да внедри свои хора“, отговаря му в същия вестник Петър Берон.

Четвърто, отсъствие на обратна връзка с привържениците, липса на преценка за работата на депутатите, президента, правителството, кметовете и съветниците, издигнати от СДС. Кандидатите за партийни, административни и държавни постове се лансираха на теснопартиен или личен принцип. СДС е организация без уважение към достойните си личности, вечна опозиция на БСП без памет, без история, без документи, без протоколи и без отговорност на лидерите си за провалите и грешките.

* Национален координационен съвет на Съюза на демократичните сили (б. р.)

Пето, лидероманията на партийните водачи, шефове на незначителни формации без никакъв обществен авторитет, които се обявиха за единствените „демократи“ – тълкуватели на прехода към демокрация. Многобройни се оказаха лидерските амбиции и това направи невъзможен партийния характер на СДС. „Коалицията – движение“ остана само една претенция, която се лансираше преди избори, за да засмуче необходимите гласове. Но коалицията не работеше, защото не съдържаеше реални партии. А когато лидерите склониха да се създаде „партийноподобната структура“ на Иван Костов, чрез общите събрания в СДС се промъкнаха нови инфилтранти, роднини и познати на кандидатите за председатели на общите събрания, за кметове и депутати. Така реформата и отварянето на СДС, след загубените парламентарни избори в края на 1994 г., не се състоя, а организацията продължи да обслужва интересите на БСП. Чрез своя двойник БСП, СДС запази своеобразен „монопол“ върху демократичния преход. Но всъщност Съюзът на демократичните сили носи главната отговорност за неуспешния преход към пазарна икономика и гражданско общество. Защото се зат-

вори в себе си, затъна в своите вътрешни дребни проблеми, инспирирани от внедрените и от медиите и загърби главните задачи на прехода.

Шесто, настанилите се в Националния координационен съвет на СДС партийни водачи постепенно бюрократизираха своята дейност, поведоха вътрешни котерийни борби, договаряха се помежду си и се прегрупирваха в името на незначителни лични цели. Раздробената партийност и желанието на отделни „лидери“ за надмощие породиха множество неконтролируеми съперничества, при които не се спазваха никакви правила, коалиционни решения, статuti или вътрешни наредби.

От коалиция, която огласи с появяването си, че ще се бори за ред и законност, СДС се превърна в сборище, което не спазваше собствените си закони.

Седмо, генетичната обвързаност на Съюза на демократичните сили с БКП и със службите за сигурност се мултиплицира по-сетне във финансова зависимост (вж. Приложение №8) и следователно в идейна обвързаност: 1) Никой не може да отрече факта, че в навечерието на парламентарните избори през есента на 1991 година създадената от БКП и КГБ финансова групировка „Мултигруп“, чрез своята „Кредитна банка“, е гарантирала на НКС на СДС получаването на банков заем от няколко милиона лева. 2) Никой не може да отрече факта, че в навечерието на президентските избори в началото на 1992 година „синият щаб“ на кандидат-президента Желю Желев, който се намираше в СДС, е получил от същата групировка и от същата банка над половин милион лева за предизборната кампания. 3) Никой не може да отрече факта, че в образуването, в нарушение на закона, на Първа частна банка и на други частни банки участваха лидери и „идеолози“ на СДС. 4) Публична тайна е фактът, че шефът на „Мултигруп“, Илия Павлов, беше след президентските избори през 1992 г. съветник на Желю Желев, който нееднократно се срещаше с мафиотските босове от същата банда и от бандата, наречена Г-13. Именно поради своята агентурна и финансова обвързаност с бившата комунистическа партия, с тайните служби и с техните мафиотски образувания, Съюзът на демократичните сили и избраният от него президент не сториха нищо, за да спрат беззаконието и хаоса в страната.

Осмо, в резултат от своята зависимост и несамостоятелност СДС предлагаше на българските избиратели добри предизборни програми, които никога не изпълняваше. Едва ли някой може на твърди, че поне една точка от Програмата на СДС за 1994-1998 година е била изпълнена. Какво свърши парламентарната група на СДС (с изключение на депутата Едвин Сугарев), по отношение на борбата срещу престъпленията на мафията, за цяла година след парламентарните избори от декември 1994 г.? Не СДС дестабилизира социалистическия кабинет в края на 1995 г., а журналистът Георги Коритаров от радио „Свободна Европа“...

Из предизборната Програма на СДС 1994 – 1998 г.

СДС обявява война на мафията и корупцията

Ние поемаме отговорността да приложим сила в рамките на закона, за да гарантираме сигурността на българските граждани, тяхното имущество и доходи:

1. Да засилим контрола във всичките му форми:
 - да спрем незаконното нахлуване на чужди граждани в България още на границата;
 - да преследваме и наказваме всяко митническо нарушение, контрабандата и корупцията на митническите служители;
 - да пресечем безстопанствеността, разграбването и разхищението на държавното имущество и банките, да засилим правата на данъчната администрация за борба срещу нелегалната икономика и укриването на данъци;
 - да прекратим нарушенията на валутния режим и да не допускаме неконтролиран износ на капитали.
2. Да приемем закон за ценните книжа и фондовите борси и да упражним строг контрол върху търговията с ценни книжа. Да пресечем масовите измами, чрез които се ограбват гражданите.

3. Да въведем строга и независима счетоводна проверка на състоянието на акционерните дружества и да осигурим задължителна публичност на основните им финансови отчети. Да отнемеме правата на финансовите контролори и експерт-счетоводителите, укриващи реалното състояние на фирмите.

4. Да изискваме по съдебен ред изземване от гражданите и фирмите на незаконно придобитите доходи и имущества.

5. Да укрепим структурата, техническите и финансовите възможности на полицията и да ѝ възложим съблюдаването на закона в стопанската сфера и борбата с корупцията в държавните стопанско-финансови контролни и административни органи.

6. Да променим Наказателния кодекс, Наказателно-процесуалния кодекс и други закони, за да се подобри дейността на съда, прокуратурата и следствените органи, и да се създадат възможности за самозащита на гражданите.

7. Да увеличим наказанията за престъпления с повишена обществена опасност, като рекет, отвлечения с цел откуп, грабежи и кражби на моторни превозни средства.

8. Да приемем Закон за престъпленията по служба.

Дори в ролята си на опозиция, при искрено желание, депутатите на СДС имат не малки възможности да повлияят на приемането на антимафиотското законодателство, а чрез парламентарния контрол те са в състояние да държат постоянно нащрек изпълнителната власт. Но не го правят! Защото участват в сценария на хаотичния преход. СДС е като пътника от известната притча:

Препускащ по пътя конник пита работещ селянин:

– Как да стигна до село Х?

– Движиш се в обратната посока – отговаря му селянинът.

– Нищо, аз имам най-добрия кон!

– Но **ти трябва да се движиш в обратната посока** – мъчи се да го вразуми местният човек.

– Нищо, аз имам запас от храна за много дни.

– Колкото по-бърз е конят ти и колкото повече провизии в запас имаш, толкова по-далеч ще бъдеш от целта.

Същото се случи и със СДС.

*

СДС даваше прекрасни обещания на своите избиратели, получаваше тяхната подкрепа за тежкия път, но никога не се вслушваше в гласа им и не изпълняваше обещанията си.

България – един неуспешен преход. Що е преход?

„Не всяка пазарна икономика ще успее.“ (Ф. Фукуяма)

Преходът е свързан с усещането или поне с желанието на хората за една непрекъсната промяна. Преход е синоним на динамика. По време на преход институциите, които би трябвало да символизират улегналост и стабилност, са лишени от авторитет и често се хулят от хората и се свалят, защото не отговарят на техните желания и представи. Преходът свършва там, където започва разочарованието. Когато преходът завърши, очакванията на обществото обръщат посоката си. Институциите се стабилизират, а авторитетът им се вдига. Никой не желае вече решителни обществени промени. Настъпва период на политически застой. Стабилността е синоним на застой. Народът обикновено дава шанс само на първото демократично правителство. Когато то го проиграе, настъпват хаосът и отчаянието.

Поради неумелите и несамостоятелни действия на формалната опозиция и поради професионалното противодействие от страна на бившите комунисти, пред българския народ се очертава един *застое*н период с контролирани от посткомунисти политически партии, институции и медии. С фалирала държавна икономика, селско стопанство и банково-кредитна система. С криминализи-

рана частна икономика, с корумпирана администрация, с безпомощна полиция и съдебна система, с външна политика, раздвоена между Европа и възраждащата се Руска империя.

„На практика в момента българското общество не е нито либерално, нито консервативно, нито социално. То е някакъв неясно дефиниран балкански модел на обществено съществуване, в който има дефицит от свобода, ред и сигурност, на инициатива и традиции. Оттук нататък трябва да се говори вече не за модел на прехода, а за модел на обществото, защото преходът завърши. Преходът е по принцип движение от едно стабилно състояние към друго“, твърди журналистът Георги Стойчев. Ние вече сме на отсрещния бряг на реката. Не на брега, за който си мечтахме, а на брега, за който ни стигнаха силите и таланта.

Колко дълго може да продължи хаотичната стабилност? Може би четири години, а може би четиридесет? Най-важно е третото условие по пътя към свободата.

Когато започна преходът из посткомунистическата пустиня, България изоставаше с десетилетие от политическата и стопанската (пазарната) култура на гражданите от Чехия, Полша, Унгария и Словения. До 1995 г. разстоянието се увеличи. Реалистично е да се очаква, че догонването може да продължи успешно само, ако българите придобият *със собствени сили* политически и пазарни свободи. Но прекомерните очаквания не са от полза на българските реформатори. Трябва да си дадем ясна сметка, че нашето общество през 1995 не е достигнало все още унгарското от 1989 г., а Ж. Желев е на нивото на Янош Кадар от 1988 година. Българската социалистическа партия по своето поведение наподобява реформиращата се Унгарска социалистическа работническа партия от началото на осемдесетте. Българската опозиция трябва да мине дълъг път, за да достигне радикалните реформатори на Унгария и Чехия от 1990 г. Така, че *нищо не е загубено, защото всичко предстои*. Предстои скорошната поява на самоотвержените водачи на българската нация, които ще се опитат да изведат народа си тъй, както Мойсей изведе след 40-годишно лутане евреите от пустинята.

31 Но децата ви, за които рекохте, че ще бъдат разграбени, тях ще изведе; и те ще познаят земята, която вие презряхте.

33 И децата ви ще се скитат (ще бъдат овчари) по пустинята четиридесет години и ще теглят поради вашите блудствания, докато се изпоядат труповете ви в пустинята.

34..., четиридесет години ще теглите поради беззаконията си,...

35 Аз, Господ, говоря;...

(Старият завет, глава 14, „Числа“)

Третото условие.

Третото условие по пътя към свободата е обществената основа. За изграждането на институциите, партиите и организациите на политическия живот са необходими шестдесет, а за доброволните, демократичните, неконтролирани и неманипулирани от Партията и КДС професионални, национални, религиозни и местни асоциации на независими интелектуалци са необходими повече от 40 години. Утвърждаването на институциите на гражданското общество изисква дългогодишно постоянство и търпение, за да се превърне, както казва Е. Бърк, „в партньорство не само между живите, но и на живите с мъртвите и с тези, на които предстои да се родят“. Множеството отделни групи, асоциации и организации **осигуряват контрол върху властта и правата на отделния човек и на малката група**. Държавата и гражданското общество са еднакво нужни, за да осигурят свободата, но съществуват автономно. Нова утопия е да се смята, че подобно общество може да се изгражда „отгоре“.

Контролираните партии, асоциации и медии нямат бъдеще. Като пясък се отрониха изпод пръстите на тайните строители техните измислени асоциации, партии, движения и други „пясъчни дворци“.

40 години са голям период от време, но със сигурност до появата на истинското гражданско общество ще се смени едно цяло поколение.

Основната тенденция в модерното общество са гражданските движения. Способността на определен кръг хора, имащи интереси или засегнати от общ проблем да се организират и да налагат своите искания на правителствата се превръщат постепенно в основен критерий за зрелостта на едно демократично общество.

В България всички опити за създаване на подобен тип гражданска организация бързо бяха „приватизирани“ от политиките и вкарани в руслото на партократията. Да си спомним съдбата на „Екогласност“ или на „Подкрепа“. „Българското общество не бе готово да търси алтернатива на традиционния монопол на партията в изграждането на политическата структура на страната.“ (К. Събчев)

Даже за организирането на легална опозиция след ноември 1989 г. бяха приложени организаторските таланти не на някаква самодейна сила, а на функционерите от комунистическата партия. Като вдъхновител на официалната опозиция след 1989 г., бившият лидер на БКП и БСП, Александър Лилев, проявява бащинска загриженост за СДС: „...опозицията е разединена, без ясна политическа стратегия, теснопартийно ориентирана и за съжаление – доста слаба, за да предлага политически алтернативи. Тя е много активна в декларативен план и недостатъчно значима в предлагането на решения с обществена и национална тежест... Как ще се развият по-нататък нещата, ще видим, но БСП е заинтересувана да има силна и конструктивна опозиция от европейски тип.“ (вестник „Новини плюс“, април 1995 г.)

Политическа стратегия на прехода. Модел.

Почувствани от разгрома на комунистическите партии в Централна Източна Европа, „реформаторите“ в БКП успяха да изградят за себе си печеливша политическа стратегия, наречена „стратегия на мирния преход“. Те прозряха, че в периода на преход старият, привилегирован по времето на социализма елит ще бъде подложен на натиск и отмъщение от страна на обществото. Те се нуждаеха от подобен натиск, но контролиран в определени от тях граници, за да им даде предимство при овладяването на властта вътре в комунистическата партия. Начело на общественото недоволство „реформаторите“ поставиха управлявания и създаден от самите тях политически субект, наречен Съюз на демократичните сили – фактически изнесен напред преден отряд на „либералите“ в БКП, който се задвижваше по волята на „бащите си“ и се ръководеше „на ръчно управление“.

Стратегията на мирния преход беше модифицирана „под натиска на улицата“ до две алтернативни стратегии, втората от които се изплъзваше изпод контрола на БКП:

1) Стратегия на компромиса, осъществявана чрез рутинни преговори между моделираните от стратегите на комунистическата партия два основни политически субекта – БСП и СДС. Съгласенията се подписваха уж от името на „опозицията“, а всъщност от подставени в нейните редици представители на БСП и от официалните представители на комунистите. Следователно, за по-сигурно БСП осъществяваше споразумения сама със себе си. **Стратегията на компромиса** е една от главните причини за неуспеха на прехода и за нарушаване принципите на либералната демокрация, пазарната икономика и гражданското общество. Премълчаването (потулването) на спорните въпроси, които вълнуваха обществото и нечистите „споразумения“, сключвани всъщност между двете крила на БКП – СДС и БСП, поставиха демократичната общност в несигурно и зависимо положение. Лишиха половината от българския народ от възможността да участва в политическия процес.

2) Стратегия на натиска, осъществявана от неконтролирани от страна на комунистическата партия водачи, които, оставени в малцинство (в СДС, в правителството, в парламента), защитаваха близка до исканията на гражданите позиция, като демонстративно отказваха да признаят установените, чрез приложената до тогава стратегия на компромиса, правила. За да легитимират пред обществото своите действия „непослушните демократи“ обявяваха своя протест за „протест в името на потъпканата демокрация“. В по-нататъшното си изложение ще посочим успешните опити за прилагане на стратегията на натиска, целта на която беше да се дискредитират недемократичните действия на мнозинството, да се оспори легитимността на сключените в изгода на БСП споразумения, да се постави мнозинството в несигурно и в неизгодно положение. И като резултат от това, не-

контролираните от комунистите водачи да изземат политическата инициатива и да осъществят истински преход към пазарна икономика и демокрация.

И двете стратегии са описани и дефинирани още през 1986 г. и несъмнено просветените стратегии на прехода в БКП са познавали общите модели за създаване на конституция и гражданско общество. Затова те съумяха да използват и двете стратегии като удобен за тях самите заместител на парламентарните процедури по време на преюдициалните и противоконституционни (по отношение на конституцията от 1971 г.) действия от страна на конституираните, в периода на безвластие, два основни политически субекта.

Двете стратегии са особено ефективни, *когато съществува елемент на несигурност*: първата, за демократичното малцинство, а втората, за прокомунистическото мнозинство. Това е така, защото в политическата система на *демократичното общество* резултатите от политическия процес са неопределени и не зависят от позициите на участниците, включително и от мястото, което те заемат в съществуващата система на политически институции. Дадена политическа партия може да падне от власт, независимо от човешките и финансовите ресурси, които контролира. Не така е по време на преход от авторитарно към демократично управление.

Някои смятат, че БКП трябваше да се откаже от своята социална и материална сигурност в името на страната. Но това е утопия. БКП разполагаше в тоя момент не само с ресурсите, но и с необходимите за успеха на България знания. Но... предпочете егоистичната (партийна) сигурност пред сигурността на българските граждани.

Вътре в БКП се извършваха трансформации и размествания на пластове, които не позволяваха да се вземат винаги адекватните решения. Изводът е, че БКП (БСП) не може да не нарече национално отговорна партия. По-мъдри и по-полезни в национален аспект се оказаха чрез своето саморазпускане партиите на полските, чешките и унгарските комунисти.

Несигурност създаваха чрез своите независими действия водачите на опозицията, неконтролирани от БСП. Несигурността оправдава „стратегията на натиска“ върху нежелаещия да се раздели с властовите ресурси противник.

Опитът потвърди нашите предположения. Възможни са два основни модела на прехода към демокрация след комунизъм:

1) Отворено гражданско общество, на базата на модерна пазарна икономика при: а) реална свобода на словото и медиите, независими от предишната власт политически субекти, самостоятелни граждански движения, реално разделение на трите власти; б) балансиран чрез действен Закон за защита на конкуренцията немонополизиран пазар, гарантирани права на частната собственост и проведена по закон касова (масова) приватизация; в) приемлива, социално поносима цена на прехода, при либерална политическа и икономическа идеология;

Социалната пазарна икономика в Германия, успешните трансформации, извършени в Чехия, Унгария и Полша, потвърждават правилността на описания модел.

2) Затворено олигархично посткомунистическо общество на базата на див и монополистичен „номенклатурен капитализъм“. В България и в Русия бе изграден моделът „Криминално-мафиотска държава“ при запазен за предишния елит монопол в политиката, в икономиката и в медиите. Обратно на отвореното общество, в поскомунистическия модел няма реални политически свободи, няма независими политически субекти и самостоятелни граждански движения. Под контрола на олигархията са и трите власти. Пазарът е небалансиран и монополизиран. Приватизацията – незаконна и „дива“. Цената на прехода – непоносима.

И докато гражданското общество върви естествено към икономическо благополучие, култура и цивилизованост, то затвореното олигархично общество винаги е застрашено от налагането на полицейски или военен режим.

В България и в Русия само формалната власт принадлежи на правителствата и на президента. Реалната власт е в ръцете на криминалните структури. Но все още мафията не е напълно доволна от постигнатото. Тя иска да легализира властовите си възможности – заграбва държавна собственост, вестници, радиостанции, подкупва скъпо и прескъпо политици и дейци на изкуството, щедро възнаграждава „златните пера“ на журналистиката, а те работят предано за нейната кауза...

Честните хора мълчат. Мълчаливо се съгласяват с модела на прехода, а като гласуват с мълчаливото си съгласие за създаването на криминално-мафиотска държава, те сами подписват присъдата на неосъщественото гражданско общество и на съдбата си.

Така, вместо нужната на българите след тоталитаризма дисперсия на властта, чрез криминално-финансовите групировки беше осъществена нова, още по-голяма концентрация на власт в полувивилните, полудържавни, полупартийни структури.

Компромисната стратегия на прехода – израз на запазените позиции на БКП (БСП).

Поначало Съюзът на демократичните сили беше създаден не да работи за своите избиратели и симпатизанти, а да подпомага „реформаторите“ – горбачовисти в БКП. СДС не пречеше и не вредеше на своите създатели, докато се вписваше в тяхната обща стратегия, очертана в първите негласни и писмени споразумения.

Без да се афишира публично, предназначението на СДС се заключаваше в девиза: „Не за себе си, а за другите!“

„Чувам, че разни високопоставени лица от партийния, от държавния апарат... са представяли клуба като образуване, което в замаскирана форма си поставя за цел да подготви една бъдеща опозиционна партия и едва ли не да вземе властта... че това е едва ли не бъдещо правителство, което се маскира като Клуб за гласността и ще изчака удобния момент да вземе властта... всичко това са абсолютни измишльотини“, опровергава възможността за властови амбиции на опозицията бъдещият президент Жельо Желев, избран от мнозинството на БСП във Великото народно събрание, пред френския журналист Ален Шевалариа.

Този, който няма свои цели и свои стратегии, обикновено бива използван за постигане на чужди цели и чужди стратегии. Така се случи със Съюза на демократичните сили и с всичките му избиратели. Кой бяха компромисите, в които участва за сметка на своите привърженици СДС?

А) По време на първата фаза – на либерализирания авторитарен режим (октомври 1989 – октомври 1991 г.)

Първи компромис – създаване на СДС от перестройчиците в БКП. (7 декември 1989 г.) За да бъде употребен за нуждите на „реформата“, Съюзът беше изграден върху невярната теза, че БКП скоро ще престане да съществува, а СДС, покрил цялото политическо пространство, ще се разпусне, след което ще възникнат самостоятелните политически партии. (В СДС всеки твърдеше, че реално някого представлява, а всъщност в самото начало реални членове имаха само БЗНС „Никола Петков“, БСДРП(о) и отчасти Клубовете за демокрация. Всички останали представляваха самите себе си, БКП или ДС.)

Втори компромис – заседанията и споразуменията на Кръглата маса:

Още през месец декември 1989 г. новият „първи“ ръководител на Партията и Държавата, Петър Младенов, обеща на новосформираната опозиция, че в замяна на подкрепата, която тя му дава, по подобие на Полша преди година, и в България ще има „Кръгла маса“. На нея ще се регламентира Преходът и ще се договарят условията за провеждането на свободни избори. Замисълът на Българската комунистическа партия бе – чрез Кръглата маса да бъде утвърден перестроечния, (компромисен, а не радикален) характер на българския преход.

На 3 януари 1990 г. представителите на СДС започнаха предварителни разговори с БКП за определяне на датата и предмета на дейност на Кръглата маса. Разговорите се водеха в обстановка на дирижиран от комунистите „национализъм“. (Поводът бе решението на ЦК на БКП и на Министерския съвет от 29 декември 1989 година за възстановяване имената на преименуваните по време на възродителния процес.) „Националистите“, офицери от тайните служби на Държавна сигурност и на армията, внушиха на сравнително пасивната опозиционно настроена интелигенция необходимостта от договаряне и компромис в името на така наречения „мирен преход“. От своя страна чрез Кръглата маса БКП определи за свой единствен опонент създадения от самата нея Съюз на демократичните сили и не допусна легитимирането на политическите затворници на режима.

Насроченото за 16 януари 1990 г. първо заседание се провали. Управляващите не бяха осигурили на „опозицията“ обещаните предварително вестник и сграда. (Слабохарактерната интелигенция, начело на СДС, част от която дори не бе върнала червените си партийни билети, по навик поиска отсоциалистическата държава да ѝ се даде „на парче“: хартия за вестник, сграда за помещаване на апарата, жилища за провинциалните опозиционери.) Вместо да настоява императивно, опирайки се върху натиска на улицата, за разтуряне на БКП след признаване на извършените престъпления, за конфискация на нейното имущество, за дял от националния бюджет за издръжка и пр., опозицията хленчейки го удари на просия.

Готовност и яснота по въпроса за предмета на дейност на Кръглата маса нямаше и от двете страни. Активистите на БКП отлагаха началото. Предстоеше им извънреден XIV конгрес, на който трябваше да овладеят властта вътре в партията, да я преименуват и да наложат отмяната на прословутия чл. Първи от Конституцията.

Лидерите на СДС не разполагаха със собствена стратегия. Очакваха тя да се избистри в движение. Филип Димитров е прав че, „На кръглата маса СДС няма възможност да побеждава, защото почти нищо не поиска. ... Кръглата маса утвърди поне три негативни характеристики на СДС, които ѝ до днес са оставили известни следи: 1. Вкус към акции без подготовка и операционализирана схема за действие (при започването на Кръглата маса); 2. Предложения-импровизации, при които ентузиазмът лесно побеждава здравия разум (както идеята за ВНС); 3. Опияненото концентриране върху несъществените детайли (председател/президент)...“ От самото начало интересите на „опозиционерите“ са лични и себични. Лидерите на СДС бързаха да седнат пред телевизионните камери от страх, че някои по-автентични опозиционери могат да ги изпреварят. Възникнаха спорове кой да седи на Кръглата маса. В крайна сметка бяха избрани двама съпредседатели – Александър Лилков от страна на БКП и Желю Желев от страна на СДС. До заседанията достигнаха 24 водачи на отделни делегации, които трябваше да подпишат всички споразумения. Между тях бяха казионният Съюз на юристите, Демократичният съюз на жените, оглавяван от бъдещата лидерка на БСП, Нора Ананиева, Съюзът на борците против фашизма и капитализма, Светият синод на патриарх Максим, Главното мюфтийство на офицера от Държавна сигурност Недим Генджев, Комсомола на Росен Карадимов и т.н. На масата не бе допусната личност като Страхил Гичев...

Академик Благовест Сендов осъществяваше връзката между Кръглата маса (необходимия на перестройчиците в дадения политически момент революционен конвент) и Народното събрание.

Формално погледнато, съществуването на Кръглата маса е един юридически абсурд, защото нейното свикване не е регламентирано в никакъв закон или дори подзаконов нормативен акт. Формално тя няма право да налага на парламента никакви свои решения. Но въпреки това на 5 март 1990 г. е определено да бъде свикана 15-та сесия на IX-то комунистическо Народно събрание, която да утвърди приетите от Кръглата маса законопроекти, свързани с измененията в конституцията от 1971 година, политическите партии, изборите и т.н.

Фактически функциите на живковия парламент бяха иззети с помощта на опозиционерите. В старата конституция освен чл. 1 бяха променени текстовете, които са във връзка със създадената на Кръглата маса нова институция „Председател (Президент)“, заменила бившия Държавен съвет. Четири са темите, определени в хода на работата на Кръглата маса: 1) Политическата система. 2) Разделението на властите. 3) Националният въпрос. 4) Новият избирателен закон.

Главният компромис на Кръглата маса.

В резултат от задкулисни разговори водачите на двете основни групи сключват тайното съглашение: **Въпросът за ВИНАТА НА КОМУНИСТИЧЕСКАТА ПАРТИЯ да остане вътрешнопартиен въпрос и да не бъде разискван на Кръглата маса.** Непосветените в задкулисните игри участници от страна на СДС ще повдигнат въпроса, но своевременно ще бъдат отстранени от пазителите на „партийната тайна“.

Участникът в заседанията, политическият затворник на режима Янко Янков, прави опит да организира фракция на радикалната опозиция: „На 04 февруари 1990 г. Димитър Томов ме уведоми, че всички са се събрали в моята квартира и чакат мен, за да оформим текста на исканията си. Замисълът беше още на другия ден да обявим състава на фракцията и да се обособим в дясната страна

на опозиционната част на „Кръглата маса“, а Желю Желев и неговият антураж да бъдат в лявата част. На фона на онова, което се предлагаше от антуража на Желю Желев, *нашите предложения бяха истинско унищожение на комунистическата система*. Всичко беше добре обмислено като позиция, но планът не бе обезпечен със стабилни хора.“ Това е всъщност главният въпрос на българския неуспешен преход. **Липсата на автентични политически водачи, липсата на неръководени от комунистическата партия хора...**

Още на следващото заседание на Националния координационен съвет на СДС на 5 февруари 1990 г. Янков обявява състава и исканията на фракцията и предизвиква „истински шок“ сред „опозиционерите“. Петър Берон, Петко Симеонов, Георги Спасов, Стефан Гайтанджиев, Петър Дертлиев и Милан Дренчев не успяват да овладеят нервите си. Желев заявява, че ще трябва да уведоми Луканов и да отменят заедно с него планираното заседание на Кръглата маса. Подложени на „жесток натиск“ от страна на НКС, членовете на фракцията един по един се отказват от своите антикомунистически намерения. Янков остава сам с д-р Бойко Пройчев, Драгомир Цеков, Константин Георгиев и Пламен Даракчиев. Поражението е видно още на 5 февруари. На другия ден Петър Дертлиев представя, по внушение на левичарите в НКС, „Решение на ръководството на БСДП“ за отстраняването на Янко Янков от Координационния съвет и от Кръглата маса. „Решението“ е прибързано съставено и антидатирано с дата от 7 февруари. Единствен Пламен Даракчиев в НКС се противопоставя на това решение... На 21 февруари лично министърът на вътрешните работи генерал-полковник Атанас Семерджиев кани Янков в министерството, за да го накара да се откаже отискането си за разсекретяване архивите на Държавна сигурност, „да го шантажира и направи по-кротък“ при обсъждането на основните положения в Политическото споразумение между БКП и СДС на Кръглата маса.

По силата на негласно споразумение между главните участници в политическия компромис, наречен Кръглата маса, политологическата критика на проекта за споразумение, подготвена от Янков, не е произнесена на заседанията. Когато заявява на Желев, че иска да се изкаже, Янков е изгонен от Двореца на културата, а Стефан Гайтанджиев урежда бързо с комунистите смяната на всички пропуски, осигуряващи достъп в НДК. По заповед на Петко Симеонов Янков е изгонен и от сградата на „Раковска“ 134.

В интервю, дадено за вестник 168 часа на 23 април 1991 г., озаглавено „Хората от плана „Клин“ управляват страната“, народният председател от СДС, тогава, Пламен Даракчиев, припомня, че по същото време Драгомир Ценков и Коце Георгиев са напуснали СДС, защото повече не са могли да стоят на едно и също място с комунисти. „Когато Янко Янков направи фракция в БСДП, се събра Координационният съвет и започна спорът му с Дертлиев... Тогава Дертлиев заяви, че е освободил Янко Янков като зам.-председател на партията. Когато му поискахме решението на Управителния съвет, оказа се, че то е с утрешна дата...“

Решенията на Кръглата маса се предопределят на заседанията на преименуваната се в БСП Комунистическа партия в Цитаделата на булевард „Дондуков“, а не в сградата на „Раковска“. Пресслужба „Куриер“ на Българската телеграфна агенция публикува документа, в който е очертана **политическата стратегия на „реформаторите“ в БКП**, приета безусловно от „партньорите им“ от СДС:

София, 19 февруари 1990 година

брой 35 (53)

– Следва пълният текст на предоставената за разпространение програмна декларация (част първа) за задачите и политическите искания на българската социалистическа партия (БСП).

1. По създаване на гражданско общество

– Отмяна на съществуващата брежневско-живковска конституция от застойния период, приемане на нов демократичен изборен закон, с който ще се създадат условия за многопартийна демократична политическа система. Приемане на закон за политическите партии...

– Оставка на народното събрание и на правителството. Образуване на временно правителство...

– Изработване на нова българска конституция на основата на народовластието, националния суверенитет, свободата и демократичните плуралистични принципи, при спазване на международните дого-

ворености и ангажименти. Основно конституционно разделяне на властите. Върховенство на закона.
Приемане на конституцията чрез всенароден референдум.

– Провеждане на свободни парламентарни избори, чрез които ще се даде вот на доверие и легитимност на избраните народни представители на **Великото народно събрание...** Президентска система на **управление...**

– На основата на дадения мандат от народа, избраните представители образуват новия състав на Великото народно събрание, избират правителството и другите политически и съдебни структури, разработват и утвърждават ново демократично законодателство.

Пресслужба „Куриер“ (със съкращения)

На 13 март 1990 г. е подписано първото споразумение между БКП и СДС. „Мирният преход“, компромисът между двете крила на БКП – БСП и СДС, представлява съглашение по няколко основни въпроса: 1) Кой е упълномощен да участва от сега нататък в политическия живот на страната? 2) Как ще се осъществи получаването на пълномощията (начина на провеждане и вида на изборите)? 3) Какъв ще бъде моделът на икономическа трансформация на обществото?

Отговорите са следните:

Единствено упълномощени да участват в политическия живот на страната са представителите на двете крила на БКП – БСП и СДС. Новото политическо статукво – получаването на пълномощията – ще се осъществи чрез парламентарни избори за народни представители във Велико народно събрание, което да приеме Конституция на България. Преходът към пазарно стопанство за сега се отлага.

Кръглата маса налага смесена избирателна система, разтуряне на първичните партийни организации по месторабота, „деполитизация“ и подхвърлената „от СДС“ идея за Велико народно събрание. Желю Желев предлага на Петър Младенов изборите за депутати в Учредителното събрание да се проведат още през май 1990 г., въпреки очевидната неподготвеност на опозицията за тяхното произвеждане.

Стратегията на натиска (осъществена по изключение).

Само два пъти на Кръглата маса СДС приложи стратегията на натиска: *първия път*, когато поиска сграда и пари за издаването на вестник, а *втория* – когато настояваше за разпускане на ППО по месторабота. Напускането на преговорите от страна на СДС даде резултат, защото бе съпроводено с призив за масови протести.

Ето мнението на двама от участниците в заседанията:

Нора Ананиева: „Кръглата маса бе едно изключително важно, ключово решение за по-нататъшното развитие на демократичния процес.“ (?)

Христофор Събев: „Положителният резултат от Кръглата маса бе този, че хората видяха, че може да се говори против комунизма... За съжаление много неща бяха оставени за по-късно. Комунистите и досега контролират всичко, а и парите, които се перат сега, са техни. Да пази господ в герба на България основен елемент да не стане Пералнята!“

Според **Чавдар Кюранов**, основателят на СДС, който не участва поради морални съображения, „Създаването на Кръглата маса бе една много сериозна крачка от страна на БСП, тогава БКП. Не трябва да се забравя, че ако тогава Партията бе застанала на позиция да няма кръгла маса, това щеше да стане!“

Трети компромис – изборът на Желю Желев за Председател (Президент) с гласовете на комунистите във Велико народно събрание.

В резултат от стачката на студентите, на 6 юли 1990 г. Председателят (Президент) Петър Младенов подаде оставка. Стачката започна на 12 юни 1990 г., два дни след обявяването на изборните резултати за ВНС. Несъмнено студентската окупационна стачка е един от най-успешните опити за промяна на статуквото в полза на демократизирането на България чрез прилагането на стратегията на натиска. От натиск имаха нужда и „съратниците“ на Младенов, които лесно се отказаха от него. Но от натиска се възползва Желю Желев, който обикаляше заедно с Елка Константинова барикадите на студентите и ги уговаряше да прекратят стачката, защото той вече бил признал пред международните наблюдатели, че изборите от 10 юни 1990 г. са законни, неопорочени и нефалшифици-

рани. На 11 юли Движението за гражданско неподчинение подкрепи студентите, като обяви създаването на „Град на истината.“ На 10 юли във Велико Търново се откри Великото народно (Учредително) събрание. В него Българската социалистическа партия, заедно със сателитите и агентите си, имаше мнозинство от 3/4.

На 15 юли 1990 г. парламентарната група на СДС представи кандидатурата на Петър Дертлиев, председател на БСП, за Президент и на Петър Берон, секретар на СДС, за Вице-президент. БСП издигна кандидатурата на Чавдар Кюранов (легендиран на Запад като дисидент чрез предаванията на радио Свободна Европа) за Президент и на Велко Вълканов за Вице-президент. Казиното БЗНС посочи Виктор Вълков за Президент. Първите два тура на изборите не дадоха резултат, тъй като нито един от кандидатите не получи необходимото квалифицирано мнозинство от 2/3. Въпреки голямото си парламентарно предимство, за да се запази и за да раздели отговорността за прехода с „противника“, БСП възприе формулата на компромиса „ваш Президент – наш Премиер“ (+ парламентарно мнозинство, съдебна система, полиция и т.н.). Още от Кръглата маса бившите комунисти търсеха управление чрез коалиционен кабинет със СДС и Президентът Желев оправда по-късно тяхното доверие, като застави „опозицията“ да влезе с управляващите в коалиция. „Избирането ми за президент във ВНС беше сделка между СДС и БСП“, призна откровено за програма „Хоризонт“ Ж. Желев на петата година след избирането си. Според Желев социалистите дали поста на опозицията, защото в противен случай СДС щял да разтури (?) Великото народно събрание и да тръгне към нови избори, а БСП много се страхувала (?) от избори.

През 1995 година, когато България вече изпадна на дъното на политическата и стопанската катастрофа, главният режисьор на компромиса, Андрей Луканов, споделя: „Аз лично оценявам ролята на президента Желев в процеса на демократизацията и стабилизиране на демократичните институции у нас като положителна.“ (? – б.а.) Според него част от хората, „които днес са толкова големи морализатори“ нямали нищо против да се договарят с БКП на Кръглата маса и не смятали, че отстъпват от своите принципи.

БСП даде във ВНС гласовете си за Ж. Желев срещу ясно формулирани пред него условия – „очаквания“ за линията на политическо поведение, която той трябва да следва. Желев отказва да приема условията на БСП в писмена форма, но приема заедно с Андрей Луканов и Виктор Вълков, от трибуната да изрази изискванията, постигнати в тайното „джентълменско споразумение“. „Определено изказването, което трябваше да произнесе кандидат-президентът (Желев), ни беше показано. Ние изразихме някои пожелания, свързани с предварително формулираните идеи, т.е. ние изразихме бележки по този текст...“, спомня си Луканов.

Сделката е сключена. БСП би отхвърлила кандидатурата на Желев ако той не бе произнесъл от трибуната исканото от него слово. Словото му се превръща в политика на компромиса с бившите комунисти за следващите 6 години. Резултатите от компромисите на Желев са на лице. „Общо взето, президентът се придържаше към поетите от него ангажменти...“, завършва интервюто си за вестник „Дума“ бившият премиер.

Стремежът на Желю Желев към лична власт, а не към истински реформи го движи по пътя на пагубните за България компромиси.

Шест години след 1989-та можем да попитаме: А имаше ли друг път за българските промени, различен от пътя на компромиса и съглашателството с комунистите? Имаше! Но компромисните политически фигури и техните действия бяха старателно отгледани в стратегическите центрове на горбачовистите и наложени на слабата опозиция.

Доц. Драгомир Драганов – из статията „Седмо: Ивайло, не лъжи!“

„...БСП вече беше възприело формулата „2 от 3“ (т.е. председател на ВНС и министър-председател за нея, президент за СДС); единственото, което кандидатът на опозицията трябваше да направи, е да заложи в речта при представянето на кандидатурата си няколко постановки, за да можем ние, ръководството на парламентарната група на БСП, да убедим нашите „чугуни“ да подкрепят Желю. И, разбира се, вицепрезидентът да бъде от нас.

Ако нямаше вече постигнато споразумение, драги ми Ивайло, как би обяснил, че на 1 август „внезапно“ се оказа, че БСП и БЗНС оттеглят своите кандидати за президент? Освен всички други (да не си разпиляват гласове, да се играе на твърдо само с една кандидатура и т.н.) има и едно много, ама много просто обяснение – **точка първа от споразумението гласеше: „единствен кандидат“.** И то строго определен – Желев.

Черновата на речта на Желю, приятелю Ивайло, беше писана главно от Димитър Луджев, бъдещ негов съветник. После Луджев я донесе в парламента и в стаята, която сега е на ПССД, седнахме трима – Луканов Луджев и моя милост.

Тъкмо там, драги ми Ивайло, ние проверихме дали „постановките“ в речта на Желю съвпадат с поставените от нас условия. И където имаше разминавания, под наша диктовка Луджев нанасяше съответните корекции.“

(вестник „Демокрация“, юни 1993 г.

Обръщението е към шефа на президентската канцелария и близък приятел на Желев, Ивайло Трифонов)

Истинската декомунизация, десъветизация и пазарна реформа можеха да донесат неприятности на българския президент Желев. Затова той старателно избягваше прякото си ангажиране с тяхното провеждане. Неговата цел беше химерична – да контролира реформите (в полза на комунистите) без да се ангажира.

„След еуфорията, че всичко се е променило, идва ужасното подозрение, че нищо не се е изменило“, заключава дълбокомъдрено Желев в своя доклад пред международния семинар на фондация „Фридрих Науман“ в Берлин на 22 септември 1995 година. Неговият упрек е отправен към „декомунизаторите“, за които промяната е недостатъчна, промяната е „симулация на промяна“, която е позволила на бившите комунисти да трансформират политическата си власт в икономическа и да избегнат исканото възмездие и справедливост. Желев симпатизира на „умерените“, които разглеждали връщането на екскомунистите като „нежна реставрация – неизбежно продължение на самата революция“. Според българския президент на прехода, идеята за рекомунизацията е идеално оправдание за провала на „крайните антикомунисти“, в опита им да водят една успешна реформаторска политика. Пленен от своето комунистическо заслепление или от липсата на политически морал, Желев не казва нито една добра дума за успехите на декомунизаторите в Източна Германия и Чехия.

Съучастникът на комунистите и на Луканов в създаването на българската мафия се оправдава за своите действия с „подмяната на идеята за демокрация с един многопартиен авторитарен хаос... организираната престъпност, мафията, корупцията, политическата партизанщина“ и т.н.

Компромисът Желю Желев беше заплатен на висока цена от българската демократична общност.

Към 19 януари 1992 г. (в резултат от успешната стратегия на натиска, приложена през пролетта и след неуспешния опит за преврат, извършен в Москва през август 1991 г.) Съюзът на демократичните сили даваше надежда, че може да проведе успешна политическа и икономическа трансформация. СДС разполагаше в Народното събрание с мнозинство заедно с Движението за права и свободи, с правителство, с реформираща се съдебна система, с местна власт и с избран президент в лицето на Желю Желев.

Монолитната „синя власт“ се пропука след първите атаки на президента към парламентарното мнозинство под благовидния призив за „национално помирение“, адресиран само към едната от двете страни, която се противопоставяше не на реформите, а на липсата на „призната вина“ от страна на комунистическата върхушка. Желев се опитваше да лансира във властта своите приятели – перестройчиците Петко Симеонов, Александър Каракачанов, Стефан Гайтанджиев и други, които се присъединиха по-късно открито към БСП.

До 24 юни 1992 г. парламентарната група на СДС успя да се пребори с въведените във Великото народно събрание от Луджев и Желев тайни договори с БСП, наречени „контактни групи“ – прикрита форма на компромиса, известен още като „шарените политбюра“. Депутатите от СДС поискаха смяната на Петко Симеонов от председателското място, дадено му от Желев, в Агенцията за чуждестранна помощ. Това изостри борбата между президента и парламента. Желев упражни правото си на вето и **върху смяната на Стефан Нешев** – председател на Комисията за защита на кон-

куренията, пост, получен от комунистите във Великото народно събрание. Така избраният от СДС президент изпълни поръченията на левицата и защити икономическия монополизъм, който унищожи кълновете на пазарната конкуренция в следващите няколко години и даде безконтролната икономическа власт в ръцете на новия комунистически бизнес-елит с криминален генезис.

През 1992 година започна „войната“ между институциите.

Подпомогнат от силовите структури – Националната разузнавателна служба, Дирекцията на националната полиция, Националната служба за сигурност, Националната следствена служба, Генералния щаб на армията и журналистите от прокомунистическите вестници, Желю Желев подготви бламирането на неопитното правителство на СДС. Дестабилизирането, провокирано от Желев, майсторски бе оползотворено от комунистите. След нарочно дадената от него пресконференция в резиденция Бояна в края на август 1992 г., „силовите“ началници, организирани от президентския съветник генерал Стоят Андреев, атакуваха парламентарното мнозинство и кабинета на СДС на друга, специално подготвена пресконференция, на 18 септември 1992 г. в агенция „София-прес“.

На 29 септември журналистът от вестник „Демокрация“ Илия Дамянов успя да убеди главния си редактор, че взетото от Желю Желев интервю трябва да бъде публикувано на страниците на вестника. В интервюто, озаглавено „Политик и държавник е едно и също“, откриваме истинския характер на президента, който се бори да увеличи личните си правомощия, а не за доброто на България и за успеха на антикомунистическата реформа. „Истината е, че други политически сили извън СДС се възползват не от моята критика на политиката на правителството, а от отношението на ръководството на СДС към нея, за да разширят своето политическо влияние, и никой не може да им се сърди за това. След като СДС е оставил открити политически пространства – естествено е други да се опитат да ги заемат. Но за това са виновни не тези „други“, а самото ръководство на СДС.“

Желев подготви смяната на неособено активното правителство на СДС, което, под натиска на избирателите, започна постепенно да се измъква от контрола, с правителството на своя съветник Беров. Същото узакони действията на мафиотите-монополисти в икономиката и в политиката.

По отношение на проблема „национално помирение“ Желев защитава тезата си за „съгласие по въпроси, стоящи над политиката и идеологията“. Непредпазливият му опит да разшири политическия консенсус по отношение на реформите доведе до прекъсването на всякакви реформи.

Очевидни са огромните поражения, които нанесе на българския преход КОМПРОМИСНАТА фигура на президента Желев. Някои смятат, четой е удобен за мафиотите от левицата и е напълно възможно да бъде избран за трети мандат като президент. Тогава „ерата Желев“ ще продължи и в XXI век.

Четвърти компромис – на 21 декември 1990 г., след едномесечно заседаване, второто издание на Кръглата маса – „шареното политбюро“, утвърди, а Великото народно събрание „избра“ коалиционното правителство на БСП, СДС и БЗНС, оглавено от съдията Димитър Попов. В него влязоха „вдъхновените икономисти на прехода“ Костов и Пушкарров, наречени „икономическият екип“ на СДС. След слабо проведената национална стачка на КТ „Подкрепа“ срещу правителството на Андрей Луканов, в подходящия за себе си момент то подаде оставка. Председателят (Президент) Желев, председателят на БСП Лилов и Министър-председателят в оставка Луканов уговориха съставянето на коалиционно правителство в момент, когато СДС имаше 44% електорална подкрепа. Никога по-рано, нито по-късно такъв резултат не е постигнат от синята коалиция.

Компромисът се състои в това, че при нежелание от страна на червеното парламентарно мнозинство да излъчи правителство, народното събрание трябваше да бъде разпуснато, а президентът Желев – да насрочи дата за нови избори. Вместо това, Желев и „опозицията“ влязоха (за пореден път) в съглашателство с политическия си противник и го спасиха от изборното поражение, като се коалираха с него. Всъщност до ноември 1990 година имитациите на реформи от страна на комунистите се провалиха окончателно. София и по-големите градове очакваха въвеждането на купонна система. Още по време на Кръглата маса, през зимата на 1990 г., Луканов и съмишлениците му копнееха за разделение на отговорността с безволевата „опозиция“, но едва в кабинета на Димитър Попов те намериха надеждно убежище от натиска на улицата. Стратегията на КОМПРОМИСА от-

ново победи. Вината се разми, а границите на отговорността за 45-годишното комунистическо управление майсторски се размазаха след включването в кабинета „Попов“ на петима министри от СДС и двама от БЗНС: Димитър Луджев, един от „организаторите на компромиса и на „контактните групи“, стана вице-премиер, отговарящ за силовите министерства и реформата, Иван Костов – идеологът на консервативната икономическа либерална реформа, оглави министерството на финансите, а Иван Пушкаргов – министерството на икономиката. СДС получи още министерствата на културата и околната среда. Оранжевите земеделци Виктор Вълков и Борис Спиров поеа вицепремиерския пост, външните работи и земеделието.

След декемврийския протестен натиск срещу социалистите, ВНС загуби част от своята легитимност и въпросите, неуредени на Първата Кръгла маса (идеология, модел и стратегия на икономическата реформа) бяха уговорени на Втората. На 3 януари 1991 г. се стигна до подписването на споразумение между парламентарно представените политически сили, идентично със споразуменията на Кръглата маса. В него бе фиксиран срок за провеждане на местни и парламентарни избори. Неспазването от страна на управляващата БСП на този срок и отлагането на изборите, доведе до разцеплението на опозицията. На измамените за пореден път „опозиционери“ им бяха необходими още 10 месеца, за да предизвикат, този път чрез гладни стачки и уличен натиск, избори. **А те можеха просто да откажат да участват в псевдо-реформи и в управление, за упражняването на което не разполагаха с парламентарно мнозинство.**

Сключеното споразумение е един юридически парадокс, доколкото парламентарни сили се подписваха под текст, който не е гласуван в залата на парламента. Бяха необходими само два месеца, за да стане напълно ясно, че БСП няма никакво намерение да изпълнява подобно споразумение. Но в управлението вече бяха ангажирани елитни опозиционни сили в лицето на Луджев, Костов и Пушкаргов. Затова комунистите можеха да бъдат уверени в победата на отлагателната си стратегия. „Риформаторите“ от СДС обещаха бърз икономически успех и не пожелаха провеждането на избори. Поемането от страна на „икономическия екип“ на негативните последици от тежката монетарна реформа сваля шансовете на СДС да получи на едни бъдещи избори достатъчно парламентарно мнозинство за самостоятелно управление.

Чак през август 1993 г. Филип Димитров признава: „Въпреки че именно той (кабинетът на Д. Попов) започна икономическата реформа, доминиращата комунистическа (или по-скоро това, което за краткост можем да наричаме „мулти“) тенденция в него направи оскъдни резултатите от усилията на т.нар. икономически екип на СДС.“

Успешната трансформация на комунистическия номенклатурен елит в бизнес-елит, започната по времето на Луканов, продължи да се провежда и по времето на кабинета „Попов“. През 1991 г. проходиха и укрепнаха Първа частна банка, Турист-спорт-банк и Мултигруп, натрупали огромни богатства от неконтролирана спекула.

Пети компромис – на 12 юли 1991 година мнозинството депутати от парламентарния съюз на СДС във ВНС узакониха с подписите си създадената в името на успешната трансформация на стария номенклатурен елит *нова Конституция*. Отгледаният от комунистите-реформатори Съюз на демократичните сили изпълни главното си предназначение: В заключителния етап на първата фаза от либерализацията на авторитарния режим легитимира *Основния закон на грабежа*.

1) БСП контролираше абсолютното мнозинство във ВНС, съдебната и изпълнителната власт и непрекъснато се намесваше в тяхната дейност. Но управляващите имаха нужда да гарантират чрез Конституцията бъдещата си сигурност. Те не желаеха след едни нови избори едно ново парламентарно мнозинство да гласува истински *законови* за *декомунизацията* на обществото и за *демонополизация* на икономиката. Затова БСП включи в конституционните текстове възможно най-сигурни гаранции за собствените си човешки и индивидуални права. Силни правомощия получи Конституционният съд, в който БСП, с парламентарното си *болишинство*, си осигури на първо време предимството да отхвърля противоречащи на интересите си *законови* текстове.

В Конституцията от 1991 г. е отделено широко място за правата и свободите на индивида. Според професор Стефан Стойчев „Конституционният законодател е стигнал до крайност“, защото е нарушил баланса между правата, свободите и задълженията в полза на правата на гражданите. От

всичките 37 члена, съдържащи се в глава Втора на Конституцията, само 4 регламентират задълженията, а цели 33 прогласяват правата и свободите на гражданите. Професорът по конституционно право счита, че това е бил един чисто механичен подход при съставянето на баланса между отделните текстове. Отсъства равновесието между личните и обществените интереси.

2) Един от най-съществените проблеми, свързани с процеса на трансформация на стария елит е проблемът за трансформацията на собствеността. Типът икономическа система се урежда конституционно чрез създадения от основния закон режим на собственост. Според професор Стойчев, чието мнение споделяме, Конституцията от 1991 г. не регламентира най-сполучливо статута на различните форми на собственост, защото, за разлика от Търновската Конституция, тя прави разлика между частната, общинската и държавната собственост. (Според чл. 67 от Търновската „Правата на собствеността са неприкосновени“.) Новата Конституция не гарантира неприкосновеността на двете форми на собственост – частната и публичната. В чл. 17, ал.3 е прогласено, че само „частната собственост е неприкосновена“. По-сполучливо би било всички форми на собственост да се обявят за неприкосновени. Явно законодателите от мнозинството на БСП са имали предвид ликвидирането на държавната собственост чрез нерегламентирана трансформация в полза на стария елит. Още повече, че в алинея 4 на същия член 17 законодателите обещаха нещо, което никога не изпълниха: „Режимът на обектите на държавната и общинската собственост се определя със закон.“ Нито ВНС, нито следващите 36-то и 37-мо обикновено уредиха режима на държавната и общинската собственост. По тази причина те се разграбиха от номенклатурата на БКП в епохата на така наречения „преход“.

3) Съществен недостатък на Конституцията, утвърдена и от мнозинството депутати от СДС, е, че в нея се съдържат десетки препращания за уреждане на определени отношения със специален закон. Този подход противоречи на принципа, записан в чл. 5, ал. 2 от Конституцията, че „Разпоредбите на Конституцията имат непосредствено действие“.

4) Най-големият недостатък на Конституцията от 1991 г. е нейният компромисен, компилативен характер. За да се създаде тя, бяха извършени множество компромиси от страна на противостоещите си крила вътре в Българската социалистическа партия. Основните несъвършенства се отнасят до отсъствието на ясна концепция по съществените институции, взаимоотношенията помежду им и организационните процедури. Липсват конституционните механизми за осъществяване на *парламентарното управление*, прогласено в чл. 1. Не са уредени рационалните отношения между парламента, изпълнителната, съдебната власт и Президента. Взаимоотношенията на Президента с Министерския съвет са твърде неопределени.

На думи Конституцията от 1991 г. прогласява принципа за разделяне на властите, но в нея липсват механизмите, които да уравновесяват и да балансират взаимоотношенията между отделните държавни органи така, че в епохата на прехода те да функционират ефективно. Според професор Стойчев и според други конституционалисти „Законодателят влага твърде примитивно съдържание в принципа за разделяне на властите“. Преследвайки свои теснопартийни и моментни цели („Ваш Президент – наш Премиер, Председател на парламента, Главен прокурор и Конституционен съд“), социалистите и подкрепилите ги депутати от СДС възприеха концепцията за механичното (подсигурително за тях) разделяне на държавната власт на три *противостоящи* си една на друга власти. Този подход доведе държавното управление до така наречената „перманентна война между институциите“. Тя бе удобна форма на безвластие за старата номенклатура.

През 1992 г. избухна войната за надмощие между институциите. В резултат от нея падна кабинетът на Димитров при Народно събрание и Президент, доминирани от СДС. През 1993 г. се изостри противоборството между съдебната система и правителството на професор Беров. През 1995 г. социалистическото парламентарно мнозинство застана срещу решенията на новия състав на Конституционния съд. Безвластието се увеличи. Престъпността нарасна, а реформата и просперитетът се отдалечиха. След всяка нова битка между институциите нещата се влошаваха.

Недостатъците на Конституцията са резултат от условията, при които тя бе съставена. Грехът на депутатите от СДС се изразява в компромисното съучастие в нейното подписване и приемане.

Б) По време на втората фаза, след приемането на конституцията, неуспешния опит за демократизация на авторитарния режим и за провеждане на пазарна реформа (октомври 1991 г. – декември 1994 г.)

Първи компромис – включването в кабинета на СДС на представители на Алтернативната социално-либерална партия ((АСП), таен съюзник на БСП.

Втори компромис – нежеланието на по-голяма част от народните представители от СДС и министрите да изготвят и приемат по подобие на демократичните мнозинства в Чехословакия, Полша и Унгария на декомунизационни, лустрационни и антисъветски законови разпоредби. Държането от страна на кабинета, на председателя на парламента и на президента на старите кади на БКП в управлението, в държавната администрация, в контролните и съдебните органи, в службите за сигурност, в икономиката и в банковото дело доведе до пълно ерозиране управлението на СДС. Сътрудниците на Държавна сигурност контролираха в полза на БСП обществения живот, икономиката и медиите. За да свалят слабото правителство, бившите комунисти се възползваха от компромисното поведение на депутатите и министрите от СДС, организираха собствена стратегия за упражняване на натиск, осигуриха си съюзници в лицето на синдикалните лидери, ръководителите на вестниците и електронните медии. Силовите структури и Президентът довършиха започнатото от медиите. Водачите на ДПС и на „Подкрепа“ бяха „заплашени“ от два и повече „независими“ източника, че министър-председателят Ф. Димитров, Главният прокурор И. Татарчев и министърът на вътрешните работи Й. Соколов се подготвят да ги арестуват. В резултат от действията на всички гореизложени сили и благодарение на отличната координация от страна на верните на „реформаторите“ в БСП тайни служби, правителството на СДС беше свалено.

Трети компромис – вместо да отиде към разпускане на парламента, след като загуби мнозинството, парламентарната група на СДС излъчи от своите редици депутати, които подкрепиха сформираното с мнозинство на БСП и ДПС правителство на Л. Беров.

Нещо повече – от групата на СДС излязоха министри, които управляваха в продължение на две години страната в полза на номенклатурата и на мафията.

Съюзът на демократичните сили показва своята генетична обремененост и нанесе непоправими вреди на България, защото за втори път, след 21 декември 1990 година, на 30 декември 1992 г. легитимира едно престъпно управление с двегодишното си оставане в Парламента. По-късно станаха известни факти, че сегашни лидери на СДС са изявили пред колегите си от парламентарната група желание да останат в правителството Беров, за да „продължат започнатата реформа“. Дори животните в природата не повтарят два пъти една и съща своя грешка. „Вдъхновените икономисти на прехода“ пожелаха и през 1993 година да продължат, без да разполагат с парламентарно мнозинство, „да управляват“, в името на своя безплоден експеримент, съдбините на България.

Четвърти компромис – след категоричното решение на V-та Национална конференция за напускане на Парламента, по нареждане на своя председател, Ст. Савов, парламентарната група на СДС се върна в Народното събрание и остана в него до деня, в който комунистите решиха да свалят кабинета на Беров и да вървят към парламентарни избори. Но те вече знаеха със сигурност, че ще ги спечелят.

Пети компромис – след разпускането на Парламента в средата на октомври 1994 г. председателят на СДС Филип Димитров се обгради с неспособни и посредствени личности, като се избави от хората, които можеха да му съперничат. В резултат на целенасочената двегодишна дейност за дискредитиране и разцепване на СДС, коалицията загуби катастрофално насрочените за 18 декември 1994 г. предсрочни парламентарни избори, а БСП се върна на власт триумфално.

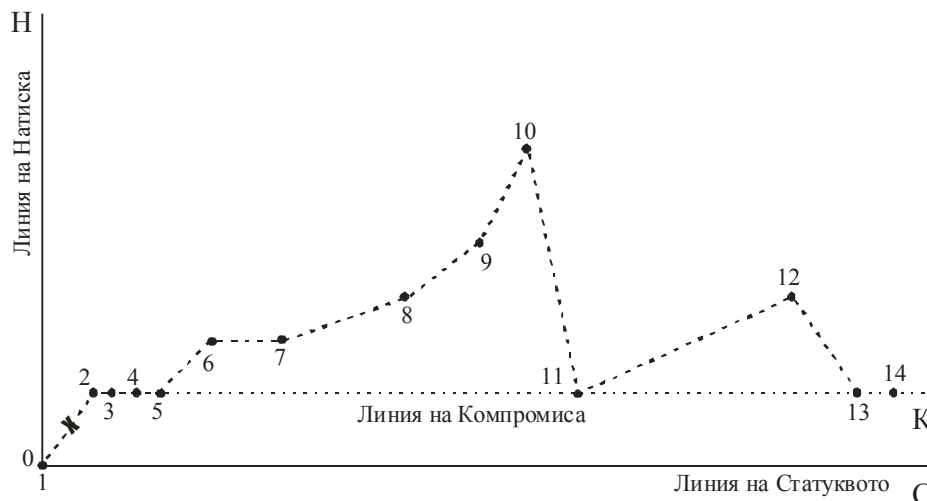
Стратегия на натиска.

Неуспешният български преход е свързан с провалената стратегия на натиска и с победилата стратегия на компромиса.

Стратезите на БСП взеха от привържениците на СДС натиска като свое въоръжение и доста успешно го приложиха в борбата срещу правителството на Филип Димитров след октомври 1991 г.

Диаграма № 1

**Графично изображение
на опитите на опозицията чрез НАТИСКА да разруши статуквото
от времето на Тодор Живков и да скъса с линията на КОМПРОМИСА,
следвана от перестройчиците в БСП и в СДС
от октомври 1989 до януари 1991 г.**

1. Сблъсъците по време на акцията на „Екогласност“ пред сладкарница „Кристал“ в София на 26 октомври 1989 година, провокирани от МВР. Х-Шествието на Екогласност на 3.11.89 г.

2. Пленумът на ЦК на БКП, състоял се на 9 и 10 ноември 1989 година в гр. София, на който горбачовистите свалят от власт Т. Живков.

3. Митингът в София, пред храм-паметника Александър Невски, проведен от поддръжниците на Петър Младенов на 18 ноември 1989 година.

4. В института по социология е образуван Съюзът на демократичните сили на 7 декември 1989 година по инициатива на поддръжниците на Горбачов при участието на легалните опозиционери след 1988 г.

5. Комунистическото народно събрание избира Петър Младенов за председател на държавния съвет, а Желю Желев и Ивайло Трифонов прекратяват спонтанното освиркване и протеста срещу чл. 1 от Конституцията, като отклоняват многохилядното множество от площад Народно събрание. (14 декември 1989 година)

6. Обявено е започването на работата на Кръглата маса. (16 януари 1990 година)

7. Подписано е първото споразумение между БКП и СДС на Кръглата маса. (13 март 1990 година)

8. Регистрирани са кандидатите за народни представители във Великото народно събрание. Започва предизборната кампания. (10 май 1990 година)

9. След загубата на изборите студентите от Софийския университет, а по-късно и от други висши учебни заведения в страната, обявяват окупационна стачка – протест срещу опорочаването на изборите. По-късно студентските искания ескалират и между тях е искането за оставката на Председателя (Президента) на Републиката Петър Младенов заради неговата „танкова реплика“. Въпреки опитите на Желев и други „лидери“ на СДС да прекратят стачката, студентите не отстъпват пред искането за компромисно решение и фактически заставят ръководството на БСП да оттегли П. Младенов. (12 юни 1990 години)

10. На 6 юли 1990 година Петър Младенов подава оставка. Това е най-големият успех на студентската и въобще на опозиционната стратегия на натиска за всичките шест години на прехода.

11. Борбата на студентите е употребена за нечисти цели. На 1 август 1990 година парламентарното мнозинство на бившите комунисти избира председателя на СДС Желю Желев за Председател (Президент) на България.

12. На 26 ноември 1990 г. започва националната стачка на КТ „Подкрепа“, а всъщност на демократично настроените български граждани, срещу бездействието на лукановото правителство по отношение провеждането на обещаните реформи. След избора на Желю Желев за Председател (Президент) на 26 август е подпален партийният дом на БКП/БСП в столицата, а на 1 септември са въведени купони за основни видове хранителни продукти в някои градове. На 20 септември, въпреки бездействието си, Андрей Луканов е избран за втори път след началото на 1990 г. за министър-председател на България, а на 5 ноември започва втората окупационна стачка на студентите в Софийския университет.

На 6 и 7 декември 1990 г. в гр. Пловдив се проведе националното съвещание на СДС, на което трябваше да бъде взето решение, да участва ли опозицията в предлаганото от Ж. Желев и от комунистите коалиционно правителство с БСП. Съвещанието се ръководеше от Стефан Гайтанджиев, а Димитър Луджев и Иван Костов изразиха готовност да участват като министри в коалиция с БСП. Дни преди съвещанието президентът Желев дискредитира председателя на СДС Петър Берон, че има агентурно минало, а докато последният се намираше на посещение в Италия, от първа страница на вестник „Демокрация“ „вестта“ беше огласена от неговорилия до този ден по никакъв въпрос говорител на СДС Филип Димитров. Съвещанието в Пловдив, манипулирано от Гайтанджиев, от Луджев и от Василев, не взе никакво конкретно решение и по този начин даде възможност на съгласителите в „опозицията“ да изберат еднолично линията на компромиса.

13. След масовия натиск и оставката на Андрей Луканов рейтингът на опозицията се вдигна значително. Но тя избра отново линията на компромиса. Вместо да напусне народното събрание, на 21 декември 1990 г. СДС влезе в коалиция със своя „политически противник“ БСП. При организационната и политическата слабост на СДС единствен сериозен противник на БСП беше улицата. В опозицията и в частност в София се намериха решителни личности, които да я организират. Но те своевременно бяха елиминирани.

14. Натискът на независимите привърженици на СДС и на студентите, който доведе до падане на правителството на социалистите, *беше институционализиран* и укротен чрез сключеното между парламентарните политически сили извънпарламентарно споразумение за провеждане на местни и парламентарни избори през месец февруари 1991 г. На 3 януари 1991 г. линията на компромиса напълно победи, а изборите бяха насрочени чак за месец октомври 1991 години.

Последният недирижиран от комунистите натиск на опозицията беше гладната стачка на депутатите от СДС Едвин Сугарев през лятото на 1993 г. Впоследствие тя беше овладяна от любителите на КОМПРОМИСА.

КОМПРОМИСИТЕ

помогнаха на БСП да се запази като национална партия, с многобройна членска маса и платен апарат. Тя съхрани не само паричните си ресурси, но и най-добрите си хора и знания за управлението на страната. Старият номенклатурен елит предаде част от властта на новия политически и стопански елит в социалистическата партия и в Съюза на демократичните сили.

Конкретният див, монополистичен и „номенклатурен“ модел на прехода беше резултат от вътрешния компромис, сключен между водачите на идеологическото и прагматическото, „либерално“, крило в лагера на „реформаторите“ в БКП и БСП. По време на първата фаза на относителна либерализация, при действието на авторитарен прокомунистически режим, опитите за политически реформи започнаха отгоре, като следваха вътрешните интереси на основните крила в комунистическата партия. Започна трансформацията на елита:

Трансформация на българската номенклатура.

Основна роля в номенклатурната комунистическа система играеше АПАРАТЪТ на българската комунистическа партия. Той ръководеше номенклатурните длъжности в Армията и в Държавна сигурност. Той определяше идеологията, стратегията на държавата и противниците ѝ в държавното и в административното управление. Фактически не съществуваше реално разделение между Партия, Правителство, Местна власт, Парламент, Съд, Следствие, Прокуратура, вестници...

„Реформите на Горбачов причиниха идеологически банкрут, делегитимирах системата“, каза през месец ноември 1995 г. пред вестник „Строго секретно“ Тодор Живков. „Като политик той не можа да разбере, че всяка система се нуждае от идеология. Случаят Горбачов доведе до дегенериране (трансформация) на кадрите, до деморализиране на обществото, до мафиотски неофеодализъм, до капитализъм в най-уродливото му издание, включително в България.“ Такава е идеологическата оценка на диктатора за резултатите от неговата детронация. Най-важните причини според него се крият в отказа от идеология и в трансформацията на елита, освободен насилствено от условностите на предишната идеология. Всъщност новият-стар елит замени идеята на Маркс за работническата солидарност („Пролетарии от всички страни, съединявайте се!“) с идеята на Луканов за солидарност на олигархията и на генерал Бояджиев за солидарност на ченгетата („Разузнавачи от всички страни, съединявайте се!“). Формулата „от развито социалистическо общество към комунизъм“ беше заменена с формулата „от комунизъм към демокрация“:

„Изграждане на свободно и демократично гражданско общество и на независима правова държава на основите на хуманния и демократичен социализъм и плурализъм. България е неотделима част от съвременната човешка цивилизация и е пълноправен и достоен член на общността на държави на общия европейски дом. В България ще се прилага многопартийна система на демокрация.“ (Из Програмната декларация (част втора) за задачите и политическите искания на Българската социалистическа партия, Пресслужба „Куриер“ на БТА, София, 20 февруари 1990 година.)

Революцията започва с обвинения към властимащите в корупция и завършва с корумпирането на обвинителите.

В. Парето счита, че думата „демокрация“ служи само за една нова маска, зад която да бъде въвлечено разочарованото общество в манипулациите на репрезентативната система. Същността на историческия процес се съдържа в действието по смяната на елита. А самата смяна се съпровожда от заклемяване на предишната политическа върхушка.

Най-силното оръжие при смяната е ПОПУЛИЗМЪТ. Старият елит се обвинява в злоупотреби и некомпетентност, в несправедливо фаворизиране на елита(?) за сметка на „низините“. Популистът не се интересува от истината. Той борави по-скоро с измислицата и с лъжата.

В края на 1989 г. се предаваха от ръка на ръка таблици като тая (която получих от възрастен софиянец в Южния парк):

№	Име, фамилия	притежава	
		лева	долара
1.	Тодор Живков	13 900 000 000	14 600 000 000
2.	Милко Балев	75 000 000	50 000 000
3.	Пенчо Кубадински	50 000 000	60 000 000
4.	Димитър Стоянов	—	68 000 000
5.	Владимир Живков	105 000 000	70 000 000
6.	Георги Йорданов	115 000 000	68 000 000
7.	Григор Шопов	—	50 000 000
8.	Григор Стоичков	—	40 000 000
9.	Георги Дюлгеров	—	25 000 000
10.	Стоян Овчаров	—	70 000 000

11.	Начо Папазов	25 000 000	5 000 000
12.	Ярослав Радев	—	55 000 000
13.	Петър Дюлгеров	—	55 000 000
14.	Иван Панев	40 000 000	50 000 000
15.	Иван Славков	50 000 000	50 000 000
16.	Евгения Живкова	150 000 000	—
17.	Тодор Славков	120 000 000	—
18.	Станка Шопова	—	15 000 000
19.	Чудомир Александров	85 000 000	15 000 000
20.	Огнян Дойнов	21 000 000	—
ВСИЧКО:		14 736 000 000	15 454 000 000

(Не съм си правил труда да проверявам, дали сборовете на парите са верни. Цифрите са фантастични и нереалистични, но както и картата с черепите, те възбуждаха възмущението и въображението на обикновените хора. Като секретар на СДС през 1990 г. в Ловеч забраних да се разпространява изобретената (за да шокира) от Петко Симеонов карта с черепите. Присмивах се като икономист и на подобни силно преувеличени цифри. Но това беше оръжие в ръцете на „реформаторите“ в БКП (а техните имена липсваха в списъка), за да се преборят за местата на стария елит в партийното и в държавното управление.)

„Идеите са безсмъртни, интересите са вечни“, възкликва в статията си „Кой иска да приватизира БСП?“ Велислава Дърева. Според нея БСП към средата на 1995 година е разчленена вече на три партии:

Първа партия – на „червените бабички“, на „здравите сили“, на носталгията, на политиката на желаното.

Втора партия – на реформаторите, на прагматиците, на политиката на възможното, на лявата социалдемократия(?), на „здравия разум“.

Трета партия – на интереса, на „червените мобифони“, на хората без идеология, но с финансова мощ, властови амбиции и позиции в бизнеса и/или в политиката. (Бившият главен редактор на вестник „Демократия“ Волен Сидеров измисли по-късно понятието „сините мобифони“, прилепено към хора от бизнес-върхушката на СДС.)

Сблъсъците, вътре в голямата БСП, на тези три партии са се водили най-напред на идейна основа. Ръководството на БСП съзнателно поддържало страха „от разцепление“ чрез заклинания и заклеймявания и създаване на атмосфера на непоносимост към всеки инакомислещ. И всеки път „здравите сили“ побеждавали „здравия разум“. Така БСП оцеляла.

Рекапитулацията на Дърева е песимистична – промяната в БСП е спряла. За да се окаже най-накрая, че победата е за „червените мобифони“. „Защото индивидуалните и групирани мобифончици представят своите лични и групови интереси като партийни и, разбира се, като НАЦИОНАЛНИ“, казва Дърева. А завръщането на БСП във властта отприщвало цяла манифестация от „стари муцуни животували пет години в луксозните си дупки“.

Според близки до социалистическата партия наблюдатели Новият бизнес-елит на „червените мобифони“ това са най-често синовете на така наречените „червени бабички“, представителки и представители на „здравите комунистически сили в БСП“. Роднинството и общият генезис служат за спойка между трите отделни крила на бившата комунистическа партия, която за 6 години така и не се разпадна. Подкрепата на отгледания с майчинска любов елит за партията-майка е също неоспорим факт.

За разлика от комунистическите партии в Централна Източна Европа, еволюцията на Българската комунистическа партия е бавна. Поради очевидната слабост на опозицията БСП запази своята членска маса, традиции в управлението и организационна сила. Почти миролюбиво в нейните редици си съжителстват носталгиите, прагматиците и циниците.

Истинското изпитание за БСП предстои. Тя се съхрани в позиционната окопна война, но може да продължи да съществува само, ако се опита да докаже, че е партия на промените. Именно в ди-

намиката на процесите предстои прераждането на БСП и нейното дългоочаквано разцепление. Според реформаторите от фракцията на ОСД (Обединението за социална демокрация в БСП), докато тече приватизацията, тяхната партия постепенно ще се трансформира в три или дори в четири партии. Групите с различни икономически интереси няма да могат да си съжителстват под общия и голям покрив на партията-майка и ще се откъсват парче по парче от нея.

За съжаление групите, които укрепиха с помощта на БСП своето имуществено състояние, „не разполагат със социална енергия, идеи и разбирания, за да проведат от свое име какъвто и да било вид реформа“ (Валери Жаблянов). Националният капитал не може да се отъждествява със съмнителните икономически формирания, които нямат волята за градивни промени и за производствена стабилност. Тяхната хранителна среда засега са само спекулативната търговия, банковите и финансовите далавери и лошите кредити. **Днешното „срастване на управляващата партия с групировките** (и оттам с държавата) е тотално връщане на срастването на партията с държавата от преди 6 години, само че на друга икономическа основа“. (Иван Пушкарров)

Главният политически проблем на България се нарича трансформация на БСП!

И дали, след като в опозиция тя се сплоти, когато дойде на власт ще се разцепи.

Бившият активист на БСП, Драгомир Драганов, не спира да твърди, че социалистическата партия всъщност не е никаква партия, а коалиция от партии. От 10 ноември 1989 г. до 13 октомври 1991 г. коалицията се формирала от „печените“, „ахмаците“ и „застреляните“. Печените режисирали посоката, в която трябвало да вървят събитията – към хаоса и беззаконието, идеалната ситуация за „дивото“ първоначално натрупване на капитал.

След 13 октомври 1991 г. настъпили съществени изменения в състава на „коалицията БСП“. Новата „света троица“ се оформила от „окопниците“, „щурмоваците“ и „блатниците“. Първите противопоставили умело „щурмоваците“ – комсомолци на управляващото СДС, а самите те зад гърба им организирали незапомненото ограбване на отечеството. След 18 декември 1994 г. ситуацията в БСП се променила. Бившите „щурмоваци“ са вече властимащи. И ако едно време Комсомолът е бил „бойният резерв на Партията“, сега става точно обратното – масовият състав на партията, останал без алтернатива, се превърнал в „послушен резерв на комсомолците, възседнали властта“. Някои политолози твърдят, че всъщност в БСП е свършило времето на „старите муцуни“, но не отричат, че през 1995 г. към „Позитано“ и към местните партийни съвети „плъзнали цели кохорти от алчни за власт и пари стари номенклатури“.

Времето на детронаторите Луканов и Лилев е вече отминало. Максималното, което те могат да направят, е да се изкажат на заседание на Висшия партийен съвет, но тяхното мнение не е важно за вземане на решенията. Луканов е в по-благоприятно положение, без да е значимо за ВПС, защото има значителни позиции в средите на новия бизнес-елит.

„Никой не отрича, че неговите връзки с Москва бяха най-силни и че стои зад десети ноември“, твърди доцент Искра Баева. Петър Младенов е изтласкан не от някой друг, а от Андрей Луканов. На XIV конгрес на БКП, проведен в началото на 1990 г., Луканов е човекът, който разпределя постове и режисира спектакъла и то така, както смята, че е най-добре за самия него. Той определя на Младенов поста на държавен глава, а на Лилев дава най-лошото – Партията, която в момента се разпада. За себе си взема това, което смята за най-добро – кабинета. Но всъщност Луканов ще разбере една година по-късно, че Лилев е спечелил борбата.

Днешният Генерален секретар на ЦК на БКП Владимир Спасов още не може да прости на Александър Лилев и на другите „реформатори“ „неверните данни от проведения партийен референдум за смяна на името на БКП с БСП“. Резултатите според него били фалшифицирани. И така БСП се превърнала в една „буржоазна партия“, лидерите на която не искат да имат нищо общо с комунизма, но все още лъжат и заблуждават бившите членове на БКП, че БСП била приела това име, „за да оцелее Партията“.

Според Гълбрийт три са основните източника за оцеляването и упражняването на властта: личността, организацията, и собствеността.

Кои личности останаха в редиците на висшия политически и стопански елит след XIV конгрес на БКП?

1) От 192 членове на **Централния комитет** на Българската комунистическа партия в началото на 1983 година оцеляха само 13 след 1990 г. (поазбучен ред): Александър Лилев, Андрей Луканов, Атанас Семерджиев, Бойко Димитров, Добри Джурев, Огнян Дойнов, Петър Младенов, Светлин Русев, Станко Тодоров, Стоян Марков, Христо Добрев – 6,77%.

2) От 29 члена на **Държавния съвет** по същото време, в политиката и в бизнеса след промените остават 3: Александър Лилев, Емил Христов и Огнян Дойнов – 10,34%.

3) От 137 **кандидат-члена на ЦК на БКП** на сцената останаха 10: Васил Коларов, Иван Ангелов, Илчо Димитров, Любен Гоцев, Нанка Серкеджиева, Николай Тодоров, Петър Башикаров, Румен Сербезов, Стамен Стаменов, Цветана Манева – 7,30%.

4) От 29 члена на **Министерския съвет** в бъдещето преминаха 6: Андрей Луканов, Белчо Белчев, Добри Джурев, Петър Младенов, Румен Сербезов, Христо Христов – 20,69%. Прави впечатление „високата успеваемост“ при оцеляването на хората от изпълнителната власт и то най-вече на тия, които **са свързани с валутните и финансовите ресурси на България:**

Белчо Белчев – министър на финансите.

Румен Сербезов – министър на леката промишленост.

Христо Христов – министър на външната търговия.

И тия, които са свързани с армията, със СССР и КПСС:

Добри Джурев – министър на отбраната.

Петър Младенов – министър на външните работи.

На най-висока орбита се издига и остава Андрей Луканов, който е свързан и с валутата и финансите, но също така и с реформаторите в СССР и КПСС, има лични качества и таланти.

Когато изследваме причините за успешната трансформация на БКП, трябва да поставим на първо място безспорния политически и икономически лидер на Партията след ноември 1989 година, Андрей Луканов. Според журналиста Георги Тамбуев Луканов е не само трето поколение комунист, но и един от основните строители и крепители на тоталитарната система: От 11 юни 1976 година е избран за заместник-председател на Министерския съвет с министър-председател Станко Тодоров. На 15 юни 1981 г. е преизбран за заместник-председател на Министерския съвет с министър-председател Гриша Филипов. На 16 юни 1986 г. е избран за първи заместник-председател на Министерския съвет с министър-председател Георги Атанасов. На 18 август 1987 г. Луканов става и министър на външноикономическите връзки.

След 10 ноември 1989 г. е министър-председател на два социалистически кабинета.

„В бизнессредите се знае, че именно Луканов беше инициаторът и основният изпълнител на идеята за прехвърлянето на огромни държавни капитали в частни ръце в страната и в чужбина. Обмислено и грижливо, със средства, отделени от зълка на народа, се изплиташе топлият полог, в който се измътиха редица частни банки, осигурителни компании и акционерни дружества, които днес владеят икономиката и финансите на страната“, дава своята оценка бившият депутат от парламентарната група на БСП във Великото и в 36 народно събрание, Георги Тамбуев. През април 1995 г. това е вече една закъсняла подкрепа за правителството на комсомолския набор.

5) От 6-членното ръководство на **Българска народна банка** след XIV конгрес на БКП във властта остават 3: Веселин Никифоров, Васил Коларов и Иван Драгневски – тук „успеваемостта“ е „много висока“ – 50%.

6) От четиримата висши магистрати в **Главна прокуратура** на власт като депутат в три поредни народни събрания остава само един – Спас Мулетаров – 25%.

7) От 9 **секретари на ЦК на ДКМС** във висшите етажи на властта попадат 5: Андрей Бунджулов, Евгени Узунов, Николай Добрев, Жан Виденов и Красимир Премянов – 55,55%. „Най-високо“ е присъствието на комсомолците в бъдещото управление.

Според Стефан Продев хората, които са качени „на върха“ след 1990 г. са били използвани от ситуацията. Все още на върха нямало политици, които могат „да разнищат обществените конфликти“. Главният редактор на вестник „Дума“ счита, че макар и младо, новото поколение не е ново по

дух и менталитет. То носи родилните петна от миналото (за което няма лична вина). Това младо комсомолско поколение е свързано с корените на старото. Може би след време, ако България има нужда от такава голяма партия като БСП, от нея ще произлезе едно наистина ново по дух поколение.

Смяната на поколенията в БСП протече сравнително плавно, но конфликтът между тях е налице.

Сблъсъкът вътре в голямата партия е не само между нейните три основни крила, но и между поколенията. Съчетаването на сблъсъците ще доведе до появата на един различен от днешния политически организъм, който само формално ще напомня за днешния.

Безспорно личностите са основен източник на власт. При анализ на новите номенклатурни списъци се вижда, че след важния за съхраняването на номенклатурата XIV конгрес на БКП, напред са изведени най-добрите личности, с които разполага по това време БКП. Дисперсията им в различните ключови ОРГАНИЗАЦИИ, от които зависеше запазването на властта е очевидна.

Б) Кои организации – източници на власт запази за себе си номенклатурната класа след своя конгрес?

1) Партията. На XIV конгрес Луканов дава „най-лошото“ на **Александър Лилев** – Партията. Но за да получи поста, Лилев показва редица политически способности и качества. Името му се споменава още на 10 ноември 1989 г. от един стар член на ЦК на БКП, който го предлага за наследник на Тодор Живков.

Идеологът на БКП от 1972 до 1984 година, Александър Лилев, не е трето поколение комунист. Партийният аристократ Луканов едва ли е мислил, че интересите му ще се сблъскат с тези на амбициозния младеж от белоградчишкото село Граничак. Своя голям политически удар Лилев прави през юли 1972 година, когато, по време на един единствен пленум на ЦК на БКП, става и член и секретар на Централния комитет. Замисълът на Тодор Живков е да привлече около Лилев и дъщеря си Людмила елита на българската интелигенция, като противодействие на влиянието, което оказва „Правката пролет“ в социалистическия лагер. Задачата на Лилев е да обезпечава идеологическата дейността на Людмила Живкова по привличането на съюзници из средите на интелигенцията. Живков не крие симпатиите си към своя евентуален наследник Лилев. Най-близката политическа перспектива за него е била да смени на поста министър-председател Станко Тодоров през 1981 година. Внезапната смърт на Живкова носи нещастие на Лилев. До началото на перестройката той губи всичките си партийни постове, но запазва влиянието си върху част от комунистическата интелигенция. И поста директор на Института за съвременни социални теории към ЦК на БКП. Официалната задача на института се заключава в разработката „Глобален ситуационен анализ (ГА-11)“ на световните политически тенденции в контекста на идеологическата борба. Всъщност вече по времето на перестройката, далеч от погледите на врагове и приятели, Лилев чертае стратегията и тактиката на Българската комунистическа партия след „деня Х“.

„Нездравите явления на културния фронт“, връзките с дъновистите и сектите не се харесват на Московските лидери на КПСС. За да им угоди на 20 януари 1982 г. Политбюро на ЦК на БКП взе тайно решение да заклеми и да уволни един от сътрудниците на Людмила Живкова, Емил Александров. На 2 март същата година Лилев ръководи лично пленум на ЦК на БКП, който всъщност служи за повод „независимата“ съдебна система да осъди Александров без вина. Според Емил Александров Александър Лилев е бил изваден след смъртта на Людмила „в резерв на режима“. Действително Живков сам предлага още през есента на 1989 г. Лилев за свой заместник и това предложение едва не обръква новия му политически възход. Но на XIV конгрес на БКП той наистина „застава на партийното кормило“. „Докато бе на научния фронт в годините от 1983 до 1989, Лилев имаше възможност да работи и да се сближи с професорите Александър Янков, Нора Ананиева, Чавдар Кюранов, Добрин Спасов, Кръстю Горанов, Петър-Емил Митев, Йордан Зарчев, Илия Конов, доцент Георги Първанов, Димитър Йончев и някои други. Заедно с близките му от рано, както и децата им (Филип и Ирина Бокови, Георги Пирински и други) тези имена видяхме и виждаме на високи партийни и държавни постове след 10 ноември... Процесите на „обновяване“ на

БКП и режима е изглежда са замислени още в средата на осмото десетилетие...“, подозира Емил Александров.

По време на 171-то заседание на 36-то народно събрание, проведено на 19 януари 1993 година, се обсъждаше отнемането на депутатския имунитет на Александър Лилев във връзка с искане на главния прокурор Татарчев да бъде привлечен към съдебна отговорност. Един от изброените съратници на Лилев подхвърли на депутата от СДС доктор Петър Петров писмо от Лилев до Тодор Живков. След прочитането на злепоставящото писмо Нора Ананиева защити Лилев:

„... а институтът, където беше пратен – аз ви говорих един път на тази тема – се превърна в един център на хора – тогава и Чавдар Кюранов е идвал като негов бивш сътрудник и като дисидент, и Светлин Русев, и други известни лица, поради което се появи официален документ или закрит документ до партийните организации за ролята на Александър Лилев в дисидентските движения. (Оживление, голям шум сред депутатите от СДС.) Има официален документ, изпратен до партийните организации, и него мога да ви го дам да го прочетете, и особено за това, че той инспирира дисидентското движение и по-специално зелените екологически движения (оживление, голям шум сред депутатите от СДС), тъй като... Вие просто тогава не се бяхте появили, господа, просто тогава вас ви нямаше на сцената. Това беше 1983 г. Съжалявам много, много отдавна е било за вашата политическа дейност, това е почти в миналия век, просто нямате информация.“

Александър Лилев загуби депутатския си имунитет на 19 януари 1993 г., но нито беше осъден, нито беше разпитван както трябва от Националната следствена служба. Благодарение на своите съмишленици и на събраните от двата стратегически института експертни знания, след декемврийския пленум на ЦК на БКП от 1989 година той тръгна отново нагоре и напред, както преди 27 години. В един ден стана едновременно и член и секретар на ЦК и член на Политбюро на Българската комунистическа партия.

На XIV конгрес Лилев оглави БКП, а на 39 конгрес на БСП, през септември 1990 г., настоява министър-председателят Луканов да не предава властта. През декември 1990 г. започва главният конфликт между двамата. Но всъщност те се допълват взаимно. Луканов държи финансовите ресурси – Собствеността, а Лилев политическите – Партията, която, след минималната загуба през октомври 1991 г., три години по-късно блестящо се завърна на власт.

От 17 декември 1991 г. Лилев е вече в сянка – начело на БСП той издигна комсомолския активист Жан Виденов, а сам продължи да натрупва нови експертни знания в специално създадения за него Център за стратегически изследвания. Фактически от там той успя да неутрализира (може би само временно) „прагматиците“ в БСП, съсредоточени около Луканов и ОСД.

Според Иван Стоянов („Нова сага за Лилев или епитафия за жертвени овни“) „От такъв ранг, такъв политик БСП няма!“. Да се изкачи за втори път на политическата сцена и още по-ефектно да слезе от нея са му помогнали ценните личностни качества: 1) Ум, чувство за хумор, ерудиция и самообладание. 2) Богат опит на апаратчик, изминал класическия и задължителен за партийната номенклатура път в комсомолската и комунистическа йерархия. Запознат с „най-уродливото образование на тоталитарната система“ – апарата. 3) Познанията му за състоянието на „членската маса“: „Лилев на бърза ръка разгони от ръководните органи на партията и от парламентарната група действителните радикали“, припомня И. Стоянов. Сплаши и сплоти чрез сплашване псевдорадикалите заедно с консерваторите. Контролираше избора на делегати на партийните конгреси и членове на Висшия партийен съвет на БСП. 4) Качествата му на стратег и тактик в политическата борба. „Аз съм дълбоко убеден, че всички основни идеи в стратегията на БСП са създадени от Лилев. Такива дългосрочни стратегически идеи са: прехвърлянето на капитали, фирми и имущества в чужбина... разгромът на БСП и на двете БЗНС-та; разколът в СДС чрез досиетата... създаденото етническо напрежение и националистическите кампании“, пише Стоянов. 5) Качествата му на манипулатор, който успешно манипулира партийните членове, за да сформира необходимото мнение и настроение. Блестяща демонстрация на висша манипулация е речта на Лилев пред делегатите на 40-ия конгрес на БСП преди гласуването на предложенията за нов председател на партията.

Лилев успя да опази целостта на важния източник на власт – Партията. Цели шест години най-многолюдната политическа организация в България запази в болшевишка тайна раздиращите я

вътрешни противоречия, израз на конгломерата от възгледи и интереси на различни социални групи и прослойки, събрани по най-различни причини под един покрив. И да се върне на власт, раздирана от още по-големи противоречия, но цяла...

Трансформацията на БСП, реинтеграцията на България в ОНД и кризисните моменти за Партията – политически руски агент.

„Аз искрено вярвам, че Партията има бъдеще и че Тя ще се обнови!“ (Ж. Желев, на среща в Ловеч, 20.12.1991 г.)

Връщането на власт на историческия руски агент в България беше свързано с необходимостта от „обновление“ на БКП.

Несъмнено Желю Желев и СДС бяха употребени от стратегите на неуспешния либерален преход като изведени вън от Партията политически инструменти за нейното „обновление“. Подготовката за връщането към властта обаче премина през няколко критични момента:

Първият от тях е безспорно свързан с болезнения политически компромис при избора от ВНС на Президент. На 1 август 1990 г. БСП назначи на тази длъжност своя бивш блуден член Ж. Желев. Преди това кандидатурата му бе надлежно съгласувана с тогавашното ръководство на СССР. Процедурата е описана подробно от бившия Генерален секретар на КПСС Михаил Горбачов в наскоро издадените му „Мемоари“. Ръководството на БСП изпраща със специална мисия в Москва премиера Луканов, който трябва да представи в най-благоприятна за целите на РЕИНТЕГРАЦИЯТА светлина кандидатурата на „дисидента“-марксист Желев, „противник на уличните протести на екстремистите“ от СДС. Кадровите промени във ВНС на БСП са другата обсъждана тема в разговора между двамата съмишленици Луканов и Горбачов. Българският премиер се завръща в София със съгласувани кадрови решения за държавен глава и за партийно ръководство, но неинформираните редови партийни членове трудно преглъщат името на Желев като име на избран от социалистическото мнозинство Президент. Само година по-късно разбират, че изборът на Партията и на КПСС е бил верен.

Вторият критичен за развитието на БСП момент настъпи след оставката на Луканов и на неговия кабинет в края на ноември 1990 г. На 7 декември същата година Президентът Желев се почувства задължен да върне на именития си съмишленик политическия комплимент:

„Аз и сега смятам, че това е един от най-способните политици на съвременна България, а в своята партия – най-изявеният. Неговата политическа драма не е лична или чисто лична. Тя е по-скоро драма на една политическа партия, която е осъдена да се раздели с държавната власт... политици от калибъра на Луканов не би трябвало да изчезват от политическия живот. Техните знания, връзки и умения са необходими на страната. България няма толкоз много способни политици.“

Александър Лилев се изправи срещу Луканов, но Желев го защити.

Третият кризисен момент застигна партията след връщането ѝ във властта. През 1995 г. се разрази люта битка между Луканов и Виденов по повод упражняването на реалната политическа, държавна и икономическа власт, във връзка със стремежа на младия и некорумпиран премиер да постави под контрол инспирираните от Луканов и от КГБ и станали вредни за България и за управлението ѝ групировки. Ожесточението на бившия премиер се засилваше от неговите страхове, че той е вече другарят Никой в БСП, макар икономически да символизираше все още провалените монополистични икономически субекти. И вместо да оставят Виденов да разчисти „авгиевите обори“, задръстени от нечистоплътните монополисти, а чак след това да го свалят, Желев, Костов и Доган (с помощта на Главна прокуратура – Татарчев, Славов, Димитров) тръгнаха да помагат на Луканов и на групировките.

Лидерът на СДС Иван Костов призна опитите на „депутати от левицата“ да възстановят перверзия политически альянс между Луканов и опозицията, сключен във вреда на България през 1990 г. В борбата си срещу Виденов последният вкарва отново буферните политически организа-

ции на неуспешния преход ОСД, СДС и ДПС. Смята да направи Виденов по-сговорчив и отстъпчив, а ако това не стане, да реструктурира парламентарната конфигурация, за да го свали.

На опозицията, както и през 1992 г., когато беше разединена, с цел да бъде изкаран Луканов от „Развигор“, е отредена отново слугинската роля... Твърде вероятно е новият властови конфликт в БСП да доведе до нейното дългоочаквано разцепление. През 1996 г. Виденов ще бъде притиснат от многобройни конфликти – действителни или измислени: фалитът на банките, спирането на валутните инжекции, обслужването на външните задължения.

Борбата за власт в БСП **се прояви след 1995 г. като двойка между групировки и личности**

политическа личност	цели да увеличи своята	вътре в БСП разчита на	възможна прилагана стратегия	предпочитани съюзници
<i>Ж. Виденов</i> – премиер и партийен лидер	политическа власт	бившите комсомолци, пенсионерите, левите	държа партийния апарат, атакува икономическите групировки	Лилов, Ганчев – БББ, Минчев – Марксистка платформа
	икономическа власт	ПИМБ, ЦКБ, „Орион“, ЗПБ, БПБ	организира свои групировки	държавни банкери
<i>А. Лилов</i> – стратег, бивш партийен лидер	идеологическа власт	ортодоксалните комунисти	изчаква провала на Луканов	Виденов, Минчев – Марксистка платформа
	политическа власт	стратегите, левите платформи	съюзява се срещу Виденов с Луканов	Луканов и фракцията ОСД
<i>А. Луканов</i> – конструктор на перестройката, експремиер	икономическа власт	ОСД, създадените от него групировки	съюзява се с буферни политически организации	Желев, СДС, ДПС, ОСД
	политическа власт	ново прегрупиране в ПГ на БСП	срещу Виденов – сваляне на премиера	Костов, Доган

И в близките няколко години, както и досега, България ще се управлява от тази политическа личност, която успее да овладее властта в най-голямата партия на неуспешния преход.

2) Държавна сигурност.

3) Армията.

В) Собствеността като източник на власт.

Трансформацията на собствеността ще създава най-сложни проблеми пред поддръжниците за запазване целостта на БСП. През юли 1995 г. заместник-председателят на Висшия съвет на БСП Янаки Стоилов подхвърли пред медиите, че обмисля възможността да бъде променена конституцията в същия член 17, ал.3. Ето какво казва г-н Стоилов в интервю, дадено на журналистката Моника Янова, във вестник „24 часа“ на 13 юли 1995 г.: „Не става дума за стесняване на правото, а за уточняване границите на частната собственост. Собствеността на всички трябва да бъде защитена и заедно с това трябва да носи определена полза и на своя притежател и на обществото... Освен декларацията за неприкосновеността на частната собственост би трябвало да се отбележи, че тя функционира в съответствие с развитието на страната като демократична и социална.“

Действително така е записано в преамбюла на конституцията от 1991 година по подобие на германската конституция. Но само е записано. В края на септември 1995 г. вестник „Особено мнение“, особено близък до правителството на Виденов, даде сигнала за борба срещу финансовата върхушка, която по принцип си сътрудничи с Андрей Луканов.

„Започва бунтът срещу олигархията“.

На националната конференция на БСП през същата година са регистрирани 1 041 делегати, от които 61 СОБСТВЕНИЦИ. Това са всъщност „червените мобифони“, които представляват 0,6% от делегатите, представени на партийния форум. Този показател бележи примерната „класова“ поляризация в БСП. След конференцията Александър Лилев спомена за възможността от недрата на БСП да възникне една нова партия на едрия капитал. Председателят на идейното обединение „Марксистка платформа“ в БСП, Минчо Минчев, мисли, „че нищо лошо не би станало, ако крупният номенклатурен капитал излезе от БСП заедно с неговите представители и тези, които са политически обвързани с него. Това ще дооформи облика на БСП като лява, социална, мирогледна партия“.

Голямото и неразрешено до сега противоречие е между абсолютната политическа власт, която завоюва Голямата партия БСП и неизбежната централизация, в ръцете на правителството, на икономическата власт. Особено след спечелването на парламентарните и местните избори видимо става изкушението пред кабинета да влезе в директен конфликт с икономическите групировки, които пък се боричкат помежду си, независимо от общата им комунистическа генеалогия.

Според ст.н.с. Георги Василев (вестник „Особено мнение“, бр. 34 от 1995 г.) в редиците на социалистите назрява сериозен конфликт, изразяващ се в репликите „Излъгаха ни! Това не е нашата партия.“ Промененият образ на БСП може да се предаде „с една пирамида на корупцията“ или на новата олигархия: 1) Лидерската върхушка. 2) „Мултигруп“ – 8 000 души, повечето от които бивши служители на Държавна сигурност и МВР. 3) 114 000 – 120 000 „червени капиталисти“, бивша номенклатура.

Г. Василев поставя кадрите на другите групировки по-ниско от кадрите на „Мултигруп“ – на третото ниво, защото Мулти е овладяла контрола над държавната администрация и представлява една организирана инфраструктура на лидерската върхушка, една икономическа и изпълнителна власт в сянка. Мрачната прогноза на автора гласи, че предстои „системна народна борба“ срещу олигархията – най-крупният грабител в цялата история на България след нейното създаване.

Нашите изводи съвпадат с изводите на г-н Василев. Всички надежди за нормализация, оживление и модернизация на българското общество, за траен изход от катастрофата и духовно развитие са възможни едва „след като повалим преградите на плутократията“. Но не чрез въоръжено въстание... Основните средства в този двубой могат да бъдат само правото и обществените движения.

Според члена на ръководството на БСП, Мирослав Попов, „Елитите са неизбежен и необходим компонент на обществото, но те могат да защитят социалната си целесъобразност само при едно социално отговорно поведение“. Георги Василев предвижда развитието на вътрешнопартиен конфликт в редовете на управляващата партия и този конфликт с олигархията „ще стигне най-голямата си дълбочина, когато ядрото на критиците в БСП атакува пряко ядрото на корупцията“. И двамата анализатори на борбата срещу олигархията не дават никакъв шанс на свободните граждански движения извън БСП да защитят правата на българските граждани. Както преди раждането на новия елит и сега те считат, че едва когато се назове поименно ядрото на корупцията, когато се поиска незабавното му отстраняване от ръководството на БСП, „тогава размяната на остри думи ще се превърне в развръзка“. Отново ни се отрежда пасивната роля на наблюдатели, които чакат БСП да благоволи да реши проблемите, с които тя обрече България на латиноамериканизация.

Някой вътре в Партията на важен партийен форум или от страниците на вестник „Дума“ трябвало само да назове ядрото на корупцията, да даде сигнал за атака и чрез налагане на държавен за-

пор (секвестриране) над второешелонната групировка „Мултигруп“, „Нове холдинг“ и облагане на останалите с еднократен данък на социалната солидарност от 25%, нещата щели да бъдат решени във вреда на олигархията и в полза на наблюдаващото отстрани общество. Това е един утопичен социалистически модел, който е неприложим.

Нашето предложение е и реалистично, и изпълнимо.

По-добре приватизация, отколкото секвестриране и национализация!

**Декларация
от ръководството на Партия Либерален Конгрес
до БТА и всички средства за масова информация**

Политическата, икономическата и личната свобода са комплексни елементи на единната демократична система. Всеки български политик трябва да осъзнае своето задължение, след годините на тирания, отново да бъде предоставена истинска свобода на хората.

Единствено свободната конкуренция на пазара осигурява освен икономически, така също политически и граждански свободи. Държавата защитава свободната конкуренция чрез строго прилагане Закона за защита на конкуренцията, защото нито една група няма право на специални привилегии или защита, тъй като привилегиите разрушават пазара и неговата свобода.

Главната причина за неуспешния български преход към пазарна икономика и гражданско общество е провежданата от Българската социалистическа партия монополистична политика в обществените отношения и в икономиката. В резултат от това в България няма нито политически, нито икономически свободи.

Привилегировани от бившите комунисти картели съсипаха българското производство и унищожиха зараждащия се свободен пазар. Узурпирани властта и медиите, групировките лишиха обикновените хора от правото да печелят за себе си и за своите семейства.

Отговорността за икономическата политика се носи изцяло от правителството. Запазването на свободната конкуренция е израз и на социална политика.

Партия Либерален Конгрес предлага на вниманието на българската общественост, на народните представители и на правителството програма за демонополизация на пазарните отношения. Като първа точка в нашата Програма е записано: Включване в списъка (вж. Приложение №9 и №10) за масова приватизация на учредените с държавен капитал финансово-икономически групировки и банки – „Мултиинтернешънъл холдинг“, „Мултигруп България“ АД, „Мултигруп-Цуг“ – Швейцария и техните акционерни дружества, Първа частна банка, Турист-спорт-банк АД, Българоруската инвестиционна банка, „Трон“, „Фърст файненшъл“ и др. в приложен списък.

30 септември 1995 г. гр. София

БСП се развива като партия, която защитава корпоративни, групови интереси. Абревиатурата „БСП“ би било коректно да се промени и да стане „БП“, като изчезне думата „социалистическа“, а останат думите „Бизнес партия“. Разминаването между думи и дела е очевидно и неслучайно на местните избори през октомври 1995 г. голям процент от избирателите на бившата комунистическа партия гласуваха за кандидатите на по-ясно дефинираната БКП.

БСП държи контрола върху банките, върху частния бизнес и върху средствата за масово осведомяване. Въпрос на време е да оповести открито своите интереси и това сигурно ще стане след предстоящите през 1997 г. президентски избори. Латиноамериканският модел е изгоден за сегашната върхушка в БСП – групировките осигуряват парите и страха, а партията дава „надеждата“ на обезвереното население. Но това не може вечно да продължи.

Наближава времето, в което БСП напълно спокойно ще се разконспирира, защото няма да има вече кой реално да я застраши. Истината ще се окаже горчива за нейните членове, но за българското общество това ще бъде едно дългоочаквано лечително откровение.

ИНФОРМАЦИЯ, СОБСТВЕНОСТ, ВЛАСТ.

„За разлика от хардлайнера комунист либералният комунист ще ти даде да си кажеш мнението свободно. Но понеже все пак е комунист, няма да ти даде да го кажеш по телевизията.“

(Огнян Минчев – политолог)

Когато правим пофакторен анализ на причините, върнали българските комунисти открито на власт, не можем да не споменем важната и решителна помощ, която им оказаха електронните медии и пресата.

Голяма е заслугата на отгледаната в журналистическия факултет българска журналистика и на очуваната в политическия парник опозиция. Те с общи усилия успяха да осигурят смяната на поколенията в БСП и да доведат на власт в преименуваната партия комсомолския актив на БКП – единственото полезно нещо, което свършиха за пет години празен шум журналистика и опозиция.

Както други изследвачи, и ние ще цитираме тук Восленски: „Главното за номенклатурата е властта. Не собствеността, а властта. Буржоазията е класа на хора, които имат и затова властват.“ От 1984 г., когато е писал книгата, много вода изтече. Целите на тогавашната номенклатура не са вече цели на сменилото я поколение. Днес най-главното за номенклатурата от новото поколение е достигане и укрепване на властта чрез информацията и чрез собствеността. Дори с предимство за информацията, която е най-скъпоструващата собственост.

Алвин Тофлър обяви собствеността за левичарска мания. А бившата, замогнала се номенклатура, усвои светкавично бързо теорията на Тофлър за „Третата вълна“, която е несъвместима с подтискащия централизиран контрол. Тя сложи ръка върху собствеността (вкл. информационна) и значително изпревари кандидатите за реституирана собственост, които към 1989 г. бяха още в редиците на пролетариата.

Разнообразието поражда информация, а информацията – разнообразие, собственост и власт.

Към средата на 80-те години сравнително затворените партийни елити не смогваха вече да вземат адекватни решения относно развитието на страната и опиращите до вътрешното ѝ обновелни решения.

В лабораториите на номенклатурата (и на КГБ) беше замислена и на живо проведена „демократичната“ революция, наречена „Гласност и преустройство“ – революция отгоре или революция за себе си. До 1989 г. центровете, в които номенклатурната класа вземаше важните решения, не бяха упоменатите в конституцията органи – съвети (градски, общински, областни или министерски). В конституцията нищо не пишеше за градските, общинските, областните и централните комитети на КПСС или БКП, където се вземаха истинските решения. Но лагерът навлезе в такава криза, че комитетските номенклатурчици „дадоха на заето“. А главното за номенклатурата все още беше властта. Чрез нея тя държеше информацията и собствеността. Тогава от лабораториите или вън от страната им подсказаха идеята за разнообразието, което може да породи нова информация, новата информация – ново разнообразие. И така, докато тромавата и консервативна социалистическа система се разклати, дестабилизира и стане податлива за козметични промени. Освен вътрешните, голяма роля в дестабилизацията изиграха външните информационни въздействия с внасяне на разнообразие – радиостанции, телевизионни предавания, видеофилми, книги, вестници, списания, контакти. Но само до тука.

Като държеше под контрол по-голяма част от разнообразието и информацията чрез един твърд кибернетичен модел, номенклатурата тръгна от върховете на абсолютната власт към собственото си обновление, но в рамките на социалистическата система.

Най-нетърпеливите, които бяха достатъчно корумпирани, изнесли държавни пари по свои сметки в чужди банки, получили комисионни или участвали в незаконна търговия, очакваха с трепет, подкрепяха и станаха в първия етап активни участници в промените и в укриването на архиви-

те на ДС. Защото за далаверите им следеше будният „Шести“. Превърнали властта си чрез информация в собственост, те търсеха узаконяването ѝ.

През януари 1987 г. Горбачов оповести своите програмни цели, много по-скромни от техните. Точно тук откриваме главното противоречие на промените. Между идеологическите и чисто икономическите цели. Между контролираната информация и безгрижното разнообразие, което поражда нова, неконтролируема информация.

След 1989 г. заинтересованите идеологически и икономически групировки активно въвлякоха в борбата за обновление (перестройка) две нови групи извън традиционните – партийна бюрократия, армия и милиция. С досегашните си вътрешни борби в рамките на системата те я доведоха до „тупик“. Борбата на органите срещу корупцията в партийната върхушка даде в СССР известно предимство на „чекистите“ Андропов и Горбачов. Започнаха бързи смени, които значително отслабиха консерваторите, но реформисткото ядро бе все още неукрепнало.

Двете нови групи, според определението на Тофлър, които бяха въвлечени по-активно в битката за власт бяха:

1) Пролетариатът (нечленуващ в никакви партии, но подсторен от дейците на създадената опозиция), който оказва силен уличен натиск за отнемане на номенклатурните привилегии, за наказание и възмездие, за смяна на номенклатурата и на партократските поколения, за отмяна на чл. 1 от конституцията, за промени в начина на разпределение на богатствата и властта, за свобода на националните медии и печата, за изборителни права, за отваряне архивите на полицията. (Повечето от исканията не бяха изпълнени.)

2) Когнитариатът (информационният елит), на когото номенклатурата повери своето прераждане.

Как беше организирано всичко това? Как бяха въвлечени уличните тълпи, без да бъдат изпускани от контрол? Средствата за производство на нова информация бяха предадени в ръцете на най-преданата и най-подготвена група от издатели, редактори, репортери, оператори, режисьори, социолози и изследователи. Издателства, печатна и компютърна техника, информационни мрежи, разпространителски фирми, информационни агенции, социологически центрове – с една дума цялата информационна индустрия заедно с обслужващата я техническа и банкова сфера бяха мобилизирани за 1-2 години в услуга на обновяващата се номенклатура, водена в България от реформаторското крило от неидеологически, икономически тип. (Идеологическото крило все още не е решило спора си с икономическото, но то също ползва услугите на когнитариата.) И докато пролетариатът получи само една ограничена форма на участие във вземането на решения – правото да отива да гласува (от 45 до 100% за БСП) и да продължава жалкото си съществуване, когнитариатът формира общественото мнение в полза на БСП, призовава със зомбиращ глас от екрана на телевизора: „Гласувайте, това е вашата власт!“ и получава съответно своите предимства и привилегии.

Но не навсякъде в Европа битката завърши с победа за класата на номенклатурата. В няколко страни опитите ѝ да диктува политиката и икономиката не успяха.

В България икономическата реформа напълно се провали. След силния централизъм в икономиката някаква невидима ръка премахна всякакъв контрол и започна безмилостното, но и безплодно разграбване. (През месец септември 1990 г. беше прекратена дейността на Комитета за държавен контрол. През месец октомври беше ликвидирана дейността на Главната инспекция по търговията и услугите. През месец декември 1991 г. се ликвидира дейността и на новосъздадената Държавна инспекция за борба със спекулата и корупцията само след едногодишна дейност. После Министерският съвет създаде група за борба с корупцията, но само за шест месеца той я прекрати.)

Всички добре знаят, че поради немощ на опозицията, поради алчност на номенклатурата и на нейните деривати, България е на последното стъпало от стълбицата на Източна Европа. Но никой не пише за това.

С идването на власт на комсомолската номенклатура се засили информационната диктатура, автоцензурата на послушната журналистика и цензурата от страна на когнитариата и на авторитарно централизиращия се модел за управление на информацията. Вече се усеща полъхът на нещо много познато. На екрана изплуват стари, позабравени за 6 години сенки от миналото. Чрез езика и

лексиката се подготвя масовото съзнание за „нови“, в смисъл стари възприятия и нагласи. Информационните манипулатори са в стихията си. В лабораториите си те моделират. Някои понятия биват видоизменяни по смисъл, други се въвеждат в съзнанието постепенно и предпазливо. На определена честота на подсъзнанието непрекъснато се подават позабравени (но отработени) словосъчетания, които би следвало да ни отведат към старото статукво на нещата. Към подкорията на мозъка по различни пътеки се прокарват по възможност най-безболезнено думите на отчаянието и на надеждата – „БСП е градивна сила... Само БСП може да управлява.“ Буква по буква, сричка по сричка, дума по дума... Мислите трябва да бъдат отведени далече от истината. Разнообразието и многословието е омръзнало. Да дойдат вече познатият ред и градивната сила. И нито дума за Чехия, за Полша, за Унгария. В интерес на спокойното управление дори когнитариатът може да бъде пожертван. Тиражите на вестниците – намалени, електронните медии – успокоени.

„Свободният печат“.

За нашата журналистика се казва, че ако във Франция в началото на осемнадесети век са информирали българските медии, французите никога нямало да разберат, че Наполеон е загубил битката при Ватерлоу. И още, че българските журналисти все още не правят разлика между пропагандирането на комунизма и осведомяването.

„Старата номенклатура иска да овладее информационните средства“, предупреди немският „Ди Велт“. „Бившите комунисти се опитват да си възвърнат пълния контрол над телевизията, радиото и печата.“ Немският журналист твърди, че електронните медии напълно служат на БСП. Както националното радио, така и частните радиостанции са под контрола на БСП. От техни хора се финансират. Според „Ди Велт“ най-драматична е картината в пресата. Пазарът изцяло се владее от издания на старите комунисти, които пишат в агресивен тон под шовинистични лозунги тип „Жириновски“. „Основен метод на българските медии е дезинформацията и откровената лъжа“, пише немският вестник.

За съжаление чак сега западният печат откри голямата заблуда, че България била станала демократична страна. *Не може и дума да става за демокрация там, където не е установен все още основният институт на свободата – свободният печат.* След като утвърди властта си, кабинетът на БСП засили цензурата. Чуват се закани и към радиостанциите на свободния свят.

„Свободата на словото избягва Източна Европа“, смята „Уолстрийт Джърнал Европа“. „Понякога си мисля, че сега има повече контрол върху електронните медии, отколкото по времето на комунизма. Уж официалната цензура свърши с краха на комунизма, а политическият натиск не отслабва. Някой все още манипулира новините.“

Според Международния пресинститут – Виена – в част от Източна Европа все още не са създадени независими медии и няма свободен печат. Съществува тотален правителствен контрол върху телевизията и върху радиопредаванията в България. Битува очакването, че държавните медии трябва да бъдат лоялни само към държавата. Журналисти, обучавани да лансират само комунистическа пропаганда, се сблъскват изведнъж с повече от една комунистическа партия и с повече от едно партийно мнение. Те не знаят как да балансират мненията като обективни журналисти.

Тоталитаризмът се сблъска с авторитаризма на нови властници. В България телевизионните журналисти периодично настройват своята преданост към всяко следващо правителство, но не изоставят своята първа любов към парите и към по-силните. Премиерът Ж. Виденов събра на 07.01.95 г. шефовете на всички големи медии на инструктаж. Усмивнати до уши, както при срещите с Тато, до него се снимаха Х. Бояджиев – БНТ, Вл. Костов – „Континент“ и т.н.

„Почти нищо не се е променило, когато гледаш новините по българската телевизия. Първо виждаш президента, после ти показват премиера, а накрая – всичките министри.“ („Уолстрийт Джърнал“).

„Правителството не се меси в работата на пресата и масмедиите, но има данни, че големи финансови групировки държат контролните пакети от капиталите на всекидневниците в България и в

някои случаи директно контролират съдържанието им.“ Това са думи от годишния доклад на Държавния департамент на САЩ за човешките права в света през 1994 г. Значи разнообразието е било само заблаговременна преструвка, а не истинска свобода.

Политика.

В политиката на българските комунисти контролът над информационните потоци е бил винаги жизнено важен въпрос. Съществуваша специални партийни и държавни органи, които се занимаваха с информацията и пропагандата. Новата номенклатурна класа се укрепи на власт благодарение контрола над информацията. Освен отделите за пропаганда на съответните нива в пирамидата на БКП, срещу т.нар. „идеологическа диверсия“ водеха борба специално създадени отдели на Държавна сигурност. В романа на Оруел „1984“ тайната полиция се нарича Министерство на любовта.

Носталгия по отминалите славни времена се таи в думите на последния шеф на VI отдел на Шесто управление на ДС, Димитър Иванов: „Шести отдел беше част от управлението за борба с идеологическия противник. Но той имаше малко по-специфични функции... Завършил съм няколко учебни заведения... Специализирах журналистика на печата в СУ, даже няколко години бях член на катедра „История и теория на българската журналистика“. В същата катедра бях и аспирант на тема „Публицистиката на Стефан Стамболов“. Ето кой е отговарял за мундшровката на българските журналисти в борбата с „идеологическия противник“. Сегашният шеф на най-мощната и верно-поданна на БСП икономическа групировка „Мултигруп“. Ето какво е написал от негово име през м. март 1994 г. в статията „Победителят няма да се казва нито СДС, нито БСП“ журналист: „Кой ще управлява България през 1994 г. и нататък?... Привържениците на идеята за пряк контакт между „Круп“ и перспективните български предприятия (като Вазовските машиностроителни заводи) – в лицето на проф. Т. Вълчев и други стопански и политически дейци, са на път да дадат генерално сражение на Дойновите и на Лукановите групировки. От тази историческа битка ще зависи кои пари ще се окажат определящи за управлението на страната. Победителят сам ще реши кому да възложи управлението, законодателството, телевизията. ... Освен политическа партия, новите чорбаджии на България ще трябва да намерят и своя Стамболов. Кой ще е днешният Стамболов е единственият въпрос, върху който остава да гадаят и да залагат политиците и журналистите.“ Новият кандидат за управник на България е изглежда самият Димитър Иванов, стоял почти 20 години на тъмно и обслужвал номенклатурата на БКП. „В нормалните страни парите определят ритъма на политиката.“ „Професията ми е пряко свързана с политическия климат и с държавното устройство.“ Личи вече желанието му да работи не само за номенклатурата, но и за себе си.

„Когнетарии от всички страни, съединявайте се!“

Странна е обединяващата всички големи столични вестници „солидарност“ по отношение на общите привилегии. „Декларацията на главните редактори на българските вестници“ се появи съвсем „навреме“, за да спаси изпадналото в правителствена криза коалиционно управление на БСП и ДПС. Спирането на изданията от страна на главни редактори „левичари“ и главни редактори „демократи“ удължи агонията на беровото управление с още пет месеца и позволи на БСП да изчака сключването на споразумението за редукция на външния дълг на страната. Чак тогава то тръгна към предсрочните парламентарни избори, които убедително спечели.

ДЕКЛАРАЦИЯ на главни редактори на български вестници

Включването на вестниците, списанията и българската книга в стоките, облагани на общо осигуряване с данък върху добавената стойност, е опит за смазване на свободното слово и книгопечатането в България.

Главните редактори на вестниците, подписали тази декларация, смятат за свой дълг да предотвратят с радикални мерки това опасно за обществото намерение. Призоваваме българския парламент да приеме поправка в Закона за данък върху добавената стойност, с която българските вестници, списания и книги, както и рекламата в тях да бъдат вписани като освободена сделка.

Този данък пряко бърка в джоба на всеки читател, тъй като ще се плаща от него. Като прибавим и непрекъснато повишаващите се цени на услугите в държавните печатници монополисти, вестниците, списанията и книгите ще стават недостъпно скъпи.

Ако законодателят не отмени този налог, официално декларираме, че от 28 март 1994 година ще спрем издаването на всички вестници и списания, ръководени от нас.

Принудени сме да прибегнем до тази драстична мярка поради безразличието на властта към убийствените икономически условия, при които са поставени българското слово и печат.

Призоваваме нашите колеги от вестниците, списанията и издателствата да се присъединят към тази декларация и да предприемат същата мярка. Призоваваме колегите си от телевизията, радиостанциите, БТА и другите информационни агенции да ни подкрепят. Депутатите, които уважават свободата на словото, да изпълнят своя дълг към обществото.

Декларацията е подписана от:

„24 часа“ – Валери Найденов, „Демокрация“ – Панайот Денев, „Дневен Труд“ – Тошо Тошев, „Дума“ – Стефан Продев, „Експрес“ – Иво Инджев, „Земя“ – Коста Андреев, „Континент“ – Красимир Томов, „Кой си ти“ – Румен Балабанов, „Марица“ – Стоян Вълев, „Новинар“ – Степан Ерамян, „Новини“ – Любомир Коларов, „Ношен Труд“ – Пламен Каменов, „Ново слово“ – Йордан Василев, „Стандарт“ – Валери Запрянов, „168 часа“ – Петьо Блъсков.

Вестниците наистина спряха да излизат от 28 март 1994 година, когато България навлезе в най-жестоката валутна и ценова криза. Вестниците спестиха на кабинета критиката, а на своите читатели информацията за това, кой предизвика непосилния ценови шок и защо никой не пое политическата отговорност за кризата.

Народното събрание не отмени данъка върху добавената стойност нито през март 1994, нито през март 1995 г. А вестниците увеличиха няколко пъти цените си и не дадоха обяснение по какви причини.

Българските журналисти рядко се интересуват от мнението на оклеветените от тях обикновени хора или политици. Информацията, която поднасят, не се сверява от няколко независими източника. Но се обединяват винаги, когато трябва да защитят интересите на когнитариата (подписката на 34-те радиожурналисти).

Съществуват две основни, но противоположни концепции за това, що е информация в условията на демокрация. Едната твърди, че за демократично може да се счита това общество, в което гражданите участват в управлението на собствените си проблеми и където достъпът до средствата за информация е неограничен.

Противоположната концепция за демокрация гласи, че населението трябва да се държи далече от управлението на държавата, а средствата за осведомяване да са под строгия контрол на управляващия елит. Лингвистът Ноам Чомски нарича последния вид *„демокрация на зрителите“*.

Според доайена на американските журналисти, Уолтър Липман, общите интереси напълно убягват от общественото внимание и могат да бъдат разбрани и управлявани единствено от „специална класа“ на отговорни хора, които са достатъчно разумни, за да схванат нещата. Чомски нарича елитаризма на Липман „ленинизъм“, според който „един авангард от революционни интелектуалци взема държавната власт и след това води „глупавите“ маси напред към бъдещето, което те не могат да видят, защото са ограничени и некомпетентни“. Подобен елемент на елитаризъм се съдържа в информационните концепции и на двете сродни политически сили на неуспешния български преход – БСП и СДС. Според Чомски информационните теории и на марксистите-ленинисти и на някои либерални демократи се доближават в общите си идеологически основи. Това явление е едно от обясненията защо с годините някои хора преминават с лекота от едната позиция на другата, без да усетят, че нещо се е променило. „За тях въпросът е на преценка: у кого е силата.“

В левичарските теории съществува класата на гражданите, които трябва да вземат активна роля в управлението като анализират, изпълняват, вземат решения и управляват политическата, икономическата и информационната сфера. И класата на „онези другите“, които са извън групата на елита. Тях Липман нарича „обърканото стадо“. То има функцията да бъде ЗРИТЕЛ. От време на време му се позволява да каже (по време на избори): „Искам ти да си наш водач!“ Но всъщност обществото се нуждае от нещо, което да „опитоми обърканото стадо“ и това е **ФАБРИКУВАНЕТО НА СЪГЛАСИЕ**.

Медиите са под контрола на групирани корпорации. Всички те имат еднакви интереси. Двете партии (СДС и БСП) са всъщност вече две фракции на Голямата бизнес-партия, която плаща с откраднатите пари политическия спектакъл и е заинтересована от умелото „фабрикуване на национално съгласие“. Хората, които умеят да фабрикуват съгласие, са възпитани от Държавна сигурност в Журналистическия факултет на Софийския университет. „Обърканото стадо“ трябва да бъде укротено на всяка цена. А парите – легализирани.

Демокрацията е демокрация на информираността.

Демокрацията на информираността е демокрация за вземане на свободни решения от членовете на обществото. Авторитаристите стесняват отново кръга от хора, които да могат, като истински собственици на информация, да участват в обсъждането и във вземането на важни решения.

Авторитаристите сами режат клона, върху който седят. Дезинформацията и локализирането (само в благоприятна за правителството посока) на информационния поток води (едно такова правителство) до пълна изолация.

Но нека да си припомним накъде ни връщат агитпропчиците на БСП. И какви средства и методи използваха те като пипала на огромния държавен информационен октопод. Нека да разделим условно, според задачите и целите на тоталитарната машина, близката история на три периода (етапа):

ПЪРВИ ЕТАП – Борба срещу „идеологическата диверсия“ и срещу дестабилизацията на тоталитарната система (1966 – 1984).

Насочена е главно срещу интелигенцията и срещу „врага с партиен билет“. Води се със средствата на тайните служби. Използва специални щатни технически средства и полицейски методи. Започва с шпионирането, следенето и подслушването и стига до заглушаването на чуждестранни радиостанции, прекъсване на телефонни и радиовръзки, яростна контрапропаганда и контрадезинформация, арести, мъчения, изселвания, затвори и убийства. През този период е създаден Шести отдел в Шесто управление на Държавна сигурност.

ВТОРИ ЕТАП – Борба срещу дестабилизацията, предизвикана от влиянието на „гласността и преустройството“ в СССР (1984 – 1989).

Насочена е срещу повлияната от руската преса интелигенция в и извън БКП. Правят се опити да се ограничи достъпът до печатни издания и телевизионни програми. Държавната машина за дезинформация изкривява истината за събитията в Полша и в СССР.

Води се със старите и с усъвършенствани методи и средства, но по-гъвкави и по-меки.

Като се връща към събитията от този период, Тодор Живков се оплаква: „Непрекъснато ни следеше съветската агентура в Политбюро, ЦК и МВР. Ние наистина трябваше да се защитаваме от провала на Горбачовата политика.“ В сблъсъка на два октопода побеждава по-силният.

ТРЕТИ ЕТАП – Провеждане чрез агентурни методи на контролирана дестабилизация с цел идеологическа, политическа и икономическа преадаптация на БКП и запазване на номенклатурния потенциал и средства за по-добри времена (1989 – 1994).

Действа се срещу Тодор Живков и срещу неговото обкръжение. „Реформаторите“ получават пълната подкрепа от КГБ и КПСС, каналите за връзка в страната и в чужбина, схемите за износ на пари, готовите агентурни схеми, принципните схеми за формиране на контролирана опозиция и медии.

Последният етап е осигурен със средства, хора и техника. Издирен е корпусът на „дисидентите“ и на когнитариата. Отначало плахо, а по-късно по-уверено под ръководството на БКП и на ДС се разгръща могъща индустрия за инсинуации и лъжи. До 1991 г. се ръководи централизирано. След това се усъвършенства като кибернетичен модел за управление в сложни системи. Децентрализира се по холдинги и по направления. (Поставя се под шапките на няколко специално създадени мощни финансови групировки.) До 1994 г. цялата информационна мрежа е напълно под контрол. Тогава БСП се върна на власт.

Благодарение на пропагандата, очакванията в обществото са намалели, опозицията е слаба и разцепена, осъществено е „омекотяване на противопоставянето“, както се изразява в своята книга „Противопоставянето“ бившият шеф на Шесто Д. Иванов. (Книгата той посвети на Петко Симеонов, негов приятел и „основател“ на СДС, бивш директор на в. „Демокрация“.)

Пресата. Партиен печат.

Вестник „Демокрация“ беше основан в началото на 1990 г. като резултат от съгласенията на Кръглата маса. Пръв главен редактор стана Йордан Василев. Дългогодишен заместник-главен редактор беше Михаил Ноев – ексговорител на „Мултигруп“. Отдавна свързан с органите, осъществяваше контрол над вестника в бурните времена на „противопоставянето“.

След Енчо Мутафов начело на вестника застава свързаният със съкровенията тайни на номенклатурата редактор от БТА Панайот Денев. За несправяне с работата го заменят с друг кадър на националната информационна агенция. По времето на Волен Сидеров вестникът наближи 200 х. тираж, за да падне при Денев на 65 х. „Защитниците на истината“ вече рядко се интересуват от нея. Използват всеки повод за разчистване на сметки. Не търсят обратното мнение. Не публикуват опровержения.

Хартията. За издаването на вестника, до изборите през 1990 г., хартията беше предоставена от тогавашни министър-председател А. Луканов за сметка на дарение от Максвел. За оборудването се получава помощ от Запад. (Първите броеве се четяха и съхраняваха като икони.) От две години под главата на вестника се мъдри рекламата на Първа частна банка. Банковите сметки (с ходатайството на члена на ръководството на Българска пощенска банка, Стефан Софийски) са в БПБ.

Дълго време от печалбата на „Демокрация“ се издържаше апаратът на СДС. При днешния намален тираж вестникът трудно се издържа сам.

Вестник „Дума“ наследи активите на „Работническо дело“. Несменяем главен редактор е „дисидентът“ Стефан Продев. Умело осъществява противопоставянето „червено срещу синьо“. Не крие връзките си с новоизлюпения бизнес. Под главата на вестника стоят имената на 7 големи банки (ПЧБ, Биохим, ТСБ, Агробизнесбанк, София Банк, ПИМБ, Елитбанк). Рекламите на още три банки дават подкрепата си за вестника (БЗК, Минералбанк и Стопанска банка). Не бива да пропускаме съдружието на шефове от вестника с фирми на „Мултигруп“, което трудно може да послужи като доказателство, че „Дума“ защитава интересите на пролетариата или пък, че БСП изпитва финансови затруднения.

Вестник „Дума“ е флагманът на целия контролиран български печат. Ролята му след 18 декември 1994 г. нарасна. С него се съобразяват всички издания. За разлика от в. „Демокрация“, който разполага само със седмичника в. АНТИ, „Дума“ има многобройни прокомунистически сатели. Те покриват нуждите на почти целия пазар.

„Медиите представляват определени интереси – лични и групови, а в нашите условия, при които чрез приватизация и други форми се преразпределят гигантски богатства, редица от тях са изразители на интересите на мощни икономически групировки. Затова нерядко те са склонни да манипулират, а и да шантажират.“ (Така е според БСП.)

На 9 октомври 1994 г. Висшият съвет на БСП взе решение за регистриране на акционерно дружество „Дума прес“. От 20 октомври същата година печатният орган на БСП се издава от „Дума прес“ АД. Учредители на дружеството са колективът на вестника, представляван от Тодор Коруюв

(49% от капитала), едноличният търговец „Николай Кривошиев – Агрокомерс“, град Летница (49%, представлявани от Михаил Данов, бивш изпълнителен директор на „Дума прес“ АД, а сега шеф на БТК) и ВПС на БСП с 2%. (вж. бр. 10, 13-19 март 1995 г., в. „Капитал прес“).

Фирмата съдружник е част „от една по-голяма групировка, която се нарича „Орион“.

Бос в „Орион“ е Румен Мирчов Спасов – син на небезизвестния Мирчо Спасов.

В деня, в който партийният орган започна да се издава от акционерното дружество „Дума прес“, беше учредена и Земеделска и промишлена банка. Общото между двете събития е, че в тях участват едни и същи фирми с основна активност в търговията и селското стопанство, близки до търговската фирма „Орион комерс“. Това са „Ригел“, „Алнилам“, „Бетелхайзе“, „Хатиса“, „Саиф“, „Алнитак“ и други – всички с имена на най-ярките звезди от съзвездие „Орион“. Съдружници в повечето от тях са няколко свързани лица. „Мога да се легитимирам с ЕТ, мога и с „Орион“, където съм“, заяви пред „Капитал прес“ Николай Кривошиев.

„Орион“ вече е преобразувана в еднолично ООД, чийто собственик е Веска Меджидиева, настояща председател на управителния съвет на Земеделска и промишлена банка.

През последните няколко години „Орион комерс“ беше един от трите най-големи износители на агнета и агнешко месо от България за страните – членки на ЕС. „Стана така, че тези, които спечелихме квотите миналата година, спечелихме и тази“, каза през март собственикът на 49% от „Дума прес“.

Михаил Данов (който представлява ЕТ „Кривошиев“ в „Дума прес“), Николай Кривошиев, Веска Меджидиева и Румен Спасов са свързани и със създаването на Земеделска и промишлена банка (ЗПБ), преименувана в Българска земеделска и промишлена банка (БЗПБ). Дестабилизацията на кабинета Виденов започна след конфликта, инспириран от главния редактор Продев и засилен от радио „Свободна Европа“.

„Независимият печат“.

Пресгрупа „168 часа“. Най-мощният и най-влиятелният спътник на комунистическия орган е „Пресгрупа 168 часа“. Има подкрепата на създадената от заграбено държавно участие (с помощта и на дейци от СДС) Първа частна банка. Издава няколко политически и спортни ежедневника, има седмичен и хумористичен вестник. Формира голяма част от общественото мнение в страната. Води политика, поддръжва авторитета на трите власти. Успешно провежда планирани кампании срещу наченките на законност в страната. Най-голям противник е на реформата и на чуждите капитали. Псевдошовинизмът на групата е примесен с яроsten панславизъм и прикрит антиционизъм. Основен защитник е на така наречения патриотичен български капитал – на групировките, създадени от дейци на БКП и Държавна сигурност.

Разпространява се легендата, че Шефът Петьо Блъсков е започнал бляскавата си кариера с две пишещи машини. Освен от пари на комсомола (ТНТМ), сметките на пресгрупата се захранват и от няколко съмнителни банки. В началото на 1994 г. както ПЧБ, така и „168 часа“ изпаднаха в затруднение и не можеха да изплащат сметките си, но сигурно получиха нови свежи пари, които едва ли ще върнат някога.

Пресгрупата е неплатежоспособна и ще завлече кредиторите си, които са имали неблагоприятното да се доверят на голямата фирма и да дадат заем или да доставят стока в аванс. 14 милиона лева дължат хората на Блъсков на една от най-авторитетните чужди фирми за внос на хартия у нас – „Капелен“. Пресгрупата беше натрупала подобен дълг към „Родина“ – около 84 милиона лева.

„168 часа“ са теглили огромен кредит за построяването на печатницата си. Инвестицията е обречена и никога няма да върне парите си у нас, смятат специалисти.

Кой е собственикът на пресгрупа „168 часа“?

Според Григор Лилев, до скоро журналист в „168 часа“, „Регистрациите на пресгрупата са повечето от страни“. Първата регистрация е в Софийския окръжен съд, но после следват две нови в Софийски градски...

В първата публикация в Държавен вестник „168 часа“ се представлява от Андон Николов – един от шефовете на Съюза за стопанска инициатива на гражданите и заместник на Валентин Моллов. Лице със същото име е президент на фирмата „ММН“. Андон Николов е единият от участниците в първия търг за бензиностанциите, които не плати, макар че министрите Костов и Пушкарров гръмнаха шампанско за „успешен старт на малката приватизация“.

Според Държавен вестник от декември 1991 г. собственици са Петьо Блъсков, Радостина Константинова, Валери Найденов, Емил Петков, Владимир Райчев, Драгомир Василев. Но пък в свои публични изявления Валентин Моллов твърди, че фактическият собственик е той и ССИГ.

Григор Лилов смята, че пресгрупата се управлява тайно от бившите членове на политбюро (О. Дойнов и А. Луканов).

Малко след старта е през 1990 г. пресгрупата е получила два милиона западногермански марки. Този факт е цитиран от чуждестранния печат. Всъщност парите са подарени на ССИГ – тогава официален издател на вестниците. Банки осигуряват 100 милиона лева и милиони долари за прохода на „168 часа“. „Донор е паричната система на страната“ (Г. Лилов). Парите се изсипват от банка „Електроника“ (банката от където започва кариерата си Венцислав Йосифов), банка „Средец“ и др. „Даренията“ постъпват със съгласието и по поръчение на управляващото във ВНС социалистическо мнозинство и под управлението на двете правителства на Луканов. „Назначения на длъжност „милионер“ не фигурира открито в „щатове“, според журналиста Лилов, „освен може би само в строго секретните“. Съюзът за стопанска инициатива на гражданите и пресгрупа „168 часа“ са настанени в представителни имоти на ДКМС на тогавашния булевард „А. Стамболийски“. Партийното имущество става частно.

„Подписаният Петьо Блъсков, в качеството си на президент на „168 часа“ ООД и на основание чл. 4, алинея 1 от Закона (за имуществата на БКП и тоталитарните организации – бел. ред.) декларирам...“, пише на 17 януари 1992 г. авторът. Следва изброяване на бюра, табуретки, закачалки, радиоапарат, пердета и дори кофпомпа, „принадлежали на ЦК на ДКМС, който е ползвал помещението преди нас“. Забравен е наемът за помещенията, дължим от пресгрупата.

„Декларацията по този пункт правя във връзка с евентуалното приложение на чл. 1, ал. 3 от Закона..., тъй като ми е известно, че „Совбулкооп“ АД е получил горното имущество от Председателството на БДМ“ (наследник на Комсомола – бел. ред.) – пише Петьо Блъсков. С договор фирмата е прехвърлила издателските права на вестник „Диалог“ заедно с основни и оборотни средства за 89 450 лева. Скромно е премълчана хартията, достатъчна за отпечатване на дебел седмичник за месеци наред.

„Декларация по този пункт правя във връзка с евентуалното приложение на чл. 1, ал. 3 от Закона..., тъй като ми е известно, че вестник „Ритъм“ е бил издание на ЦК на ДКМС“, сочи точка 3 от декларацията.

В точка 4 се декларира фактът, „че „Автотранссервиз“ е фирма на БСП“. Тя и „168 часа“ ООД правят дружество с ограничена отговорност „Трансвидео 168“ с уставен фонд от 53 000 лева. Пресгрупата има 27 хил. лева дял или над 50%, както сочи фирмено дело 7285 в Софийския градски съд. Фирмата на БСП е представила имущество за 291 632 лева, като получава дялово участие само за 26 000 лева. Според добре информирани лица стойността на прехвърленото имущество е много по-голяма. В него е включено цяло телевизионно студио. Цената на такива „комплекти“ по света се измерва с милиони.

По разните точки от декларацията са представени заверени копия от договорите и балансите. „Известно ми е, че за вписване на неверни данни в настоящата декларация нося наказателна отговорност“, уверява Петьо Блъсков.

„Уважаеми г-н Моллов, представената декларация... се отнася само за ССИГ. Вие, като председател на ССИГ, акционер – член на управителния съвет на АД „ПЧБ“, и член на управителния съвет на ООД – вестниците „168 часа“ и „24 часа“, сте задължен да дадете декларация за притежаваното от Вас имущество, пари, ценни книжа, валута и пр... Видно е, че финансовите средства, с които разполагат тези фирми (според декларациите), са от един източник, поради което получени-

те финансови резултати следва да бъдат изцяло декларирани“, така реагира на 7 февруари 1992 министър Иван Костов...

Освен изброените суми от сделки с партийно имущество пресгрупата получава много по-големи, но фактически скрити „дивиденди“.

Например прехвърлянето на в. „Диалог“. Бившето издание на ЦК на ДКМС с тираж от 200 000 броя през 1990 г. сякаш нарочно остава „безпризорно“ след разтурването на Комсомола. Веднага след това то е поето за издаване от *смесеното българо-съветско предприятие*, „Совбулкооп“.

После „Совбулкооп“ се сдружава с пресгрупата, прехвърля ъ правата и „Диалог“ е закрит. Главният му редактор Евгени Петров става главен редактор на новия вестник „Пари“ (който иначе не се афишира като част от пресгрупата), а съпругата му – заместник главен редактор на в. „168 часа“.

Хартията, която идва от мошеника Робърт Максвел, е втория удар на пресгрупата. „Редакцията не бива да плаща, тъй като тя е подарена“, гласи официално писмо на Валентин Караманчев, тогава шеф на „Българска книга и печат“. Още по любопитен е списъкът на вестниците, които са най-облагодетелствани от подаръка. Определя го тогавашно правителство на Луканов.

Начело са 7 богоизбрани издания. Това са „Начало“ на АСП, „България“ на националистичната Отечествена партия на труда – съюзник на БСП, и на „Нова България“ на ССИГ, още по-националистичния вестник „Зора“, „Политика“ на движението за демократически социализъм в БСП, „Вечерни новини“ – ортак на Столичната организация на БСП. В тази откровено червена компания фигурира и „168 часа“.

Защо скритата приватизация не е била разгледана и спряна на време, могат да отговорят само Господ и мъртъвците. Покойният Илко Ескенази беше шеф на парламентарната Комисия по контрол над приходите и имуществата на партиите към Великото народно събрание. Кариерата му след 10 ноември започна като юридически консултант на ССИГ. Така и завърши – като юридически съветник на свързания с неговите структури Първи черноморски инвестиционен фонд, Варна.

През юли 1991 г. депутатската комисия получи доклада за младежкото имущество. От тогава за него нищо повече не се чу. Неизвестна е съдбата на банкови акции за 10 млн. лева тогавашни пари и фонд ТНТМ за 51, 030 млн.

Добрият приятел на пресгрупата, „Совбулкооп“, не е само партийна фирма. Българо-съветското предприятие е забъркано в далеч по тъмни интереси. Те кореспондират със секретните служби и лица, обвинени като наркотрафиканти.

„Совбулкооп“ става основател на „Безконтактни и мултиплексорни вериги“ ООД (БМВ). Около другите съдружници – Министерството на вътрешните работи и „Дженерал трейдинг къмпани и сие“. „Дженерал“-ът е събирателно дружество на Виктор Мартин Радев или Абдул Хамид Шамаа. Всъщност „Интерпол“ е най-компетентният за самоличността на лицето. Той е сред босовите на хазарта у нас преди 10 ноември и работи за Държавна сигурност и трета дирекция на „Кинтекс“ – „транзит и реекспорт“. Звеното бе известно с нелегалния трансфер на оръжие и психотропи (наркотични препарати) зад граница, предизвикал навремето поредица шумни международни скандали.

Веднага след отстраняването на Живков от сцената Радев-Шамаа предлага на членове на Политбюро да му съдействат в бизнеса, „като се ангажирам да превеждам средства по посочена от вас банкова сметка“, както пише сам в едно свое писмо. В непубликуваната правителствена „Бяла книга“ за дейността на Държавна сигурност Радев-Шамаа е посочен за наркотрафикант. Другата фирма на Виктор Радев – „Вирад“, има 50 процентно участие в „Проинвест“ – също фирма на силовите министерства.

Валентин Моллов е родителят на пресгрупата. „Моите вестници“, говори с любов той. Той е основател и шеф на ССИГ (сега почетен), акционер и/или шеф на маса банки, фирми и други организации, баща на партия „Нова България“, собственик на едноименна банка, инициатор и първи ръководител на групировката на едрият капитал „Г-13“ и на какво ли не още.

Съдружникът Венцислав Стефанов също носи престижа на „едър и почетен“ бизнесмен като Валентин Моллов. Донесе му го мястото в борда на ПИМБ. Другият Моллов нефтосъдружник – Иво Василев, е в шефското кресло на надзорния съвет на банката. ПИМБ бе първата финансова ин-

ституция в страната, приватизирана изпод тезгяха. Това е онази банка, която получи записа на заповед за 200 млн. лева от банка „Биохим“ по времето на скандалната нейна приватизация от Дилиан Дорон. Със сумата оперираше финансова къща на Валентин Моллов. Малко по-късно на бял свят се пръкна банка „Моллов“ с капитал 200 млн. лв. „Правя банките със свои пари“, декларира собственикът с. Най-сетне ПИМБ всъщност е бившата Кремиковска банка.

Бизнескралят и родителят на пресгрупата е преминал през школата на Държавна сигурност в Симеоново, после администрира прочутата БИСА – Българска индустриална стопанска асоциация.

След това представлява задгранични интереси на „Булгаргеомин“ – организацията, потрошила сума долари по габонски джунгли и либийски пустини. Неразгадана засега мистерия е аферата с наскоро екстрадирания у нас неин бивш служител Пламен Кавръков. За тази афера бе временно задържан дори шефът на Балканбанк Иван Миронов. Бе прибран бившият генерален директор на организацията Иван Илиев. В либийската пустиня закопаната сума е значително по-голяма – около 200 млн. долара. Няма данни досега да е разпитван или поне да е привлечен като свидетел по тези и други криминални дела Валентин Моллов.

Впоследствие Моллов ръководи международния отдел на „Техноимпортекспорт“. Тя е организацията, чийто първи шеф Стоян Дръндаров направи една от първите приватизации под тезгяха на външно търговско дружество и се превърна в един от първите асове на известна групировка. Съвсем логично бе, че Валентин Моллов стана и първи шеф на „Г-13“.

Петьо Блъсков е бил заместник-партиен секретар на ППО в тогавашния вестник „Отечествен фронт“. Оттам са връзките му с Гиньо Ганев. Тиражирано от самата пресгрупа е доброто му приятелство с Пенчо Кубадински. Неопровержим факт е, че часовите издания винаги и охотно са защитавали подобни персони. Още повече, че навремето, след отстраняването на Живков, Блъсков призова за възраждане на Отечествения фронт – същия онзи, който беше фасадата на тоталитарния режим. *(По Гр. Лилов)*

В създадената от комунистите пресгрупа на висока заплата са привлечени талантиливи журналисти.

Те са учители по стил на писане и по водене на пропагандна борба за когнитариата.

Близки по вероизповедание са вестниците „КЕШ“, „Пари“ и „Банкеръ“.

Към м. март 1994 г. стратегите на мирния преход решиха, че опасността е минала и с един списък във в. „КЕШ“ започнаха легитимирането на грабежа. Списъкът на най-богатите българи оглави бившият борец и сегашен официален шеф на „Мултигруп“, Илия Павлов. С писанията си трите икономически вестника отклоняват вниманието от истинските проблеми на реформата, прикриват най-големите кражби и злоупотреби, утвърждават провала на ограбената българска икономика, защитават мафиотите от редките публикации срещу тях в българската и чуждестранната преса. Вестниците от Пресгрупата „168 часа“ дадоха сигнал за разправа с неудобни конкуренти и играчи извън сценария на ДС (или от други управления). Иво Карамански, Дилиан Дорон, Крокодила, Барона бяха най-напред информационно, а по-късно морално и физически унищожени. Ревностно бранят определения си от стратегите на прехода информационен и икономически монопол в предварително зададен сектор, като реализират много успешно формулата „информация – собственост – власт“ при всичките ѝ възможни вариации („власт – информация – собственост“, „собственост – власт – информация“, през каквито етапни трансформации премина властта на българската номенклатура от 1989 до 1994 г.). Когнитариатът от пресгрупата има най-голяма заслуга за връщането на власт на обновената номенклатура.

„МЕДИА Холдинг“ е вторият по важност информационен и идеологически сателит на в. „Дума“ и на БСП. В холдинга влизат няколко издания със значителен тираж и влияние. Групиран са около вестника на бившите комунистически профсъюзи, в. „Труд“. Ръководството на преименувания синдикат наруши най-безцеремонно Закона за конфискация имуществата на тоталитарните организации, заграби основните средства и парите на бившите Български професионални съюзи, създаде незаконно, на база сградите и собствеността, фирмата „Софис“ АД, регистрирана (както и другата перачница на пари, източник за прокомунистическа информационна политика, „Мултигруп България АД) в гр. Драгоман през януари 1991 г. с уставен фонд 200 млн. лв. в съдружие с

Отечествения съюз на Гиньо Ганев (съюзник на „Мултигруп“), Неврокопската митрополия и Съюза на адвокатите. Бившият финансов министър и сегашен председател на СДС Иван Костов не приложи към КНСБ (бившите БПС) изискванията на Закона за конфискацията, остави ги в сградите, които те предоставиха под наем за офиси и банки. (Костов бе експерт на КНСБ.) Снизходително беше неговото отношение и към другите тоталитарни организации, те запазиха голяма част от базата, парите и привилегиите си, които успешно трансформираха по горепосочената формула.

„Трудовите“ вестници заедно с в. „Нощен труд“ формират общественото мнение около псевдосиндикални, антиреформаторски и сиромасомилски надежди. Последният е най-брутално списваният вестник със заглавия като „Два разложени трупа търсят убиеца си“ и др. подобни. „Крайно време е в заглавията на някои вестници задължително да се поставя надписа „Министерството на здравеопазването предупреждава, че вестникочетенето е опасно за вашето здраве.“ Това е предложение на хумориста Михаил Вешин. „Черният Труд“, с главен редактор Тошо Тошев (член на мафиотската групировка Г-13), успешно партнира на комунистическия вестник „Дума“, заедно с който организираха и осигуриха информационно през август и септември 1992 г. пресконференциите в Бояна и в „София прес“, довели до падане правителството на СДС.

Издателска къща „Мегапрес“ АД издава в. „Континент“, близък до в. „Дума“. Новият главен редактор на „Континент“ е бившият дисидент Владимир Костов.

„Континент“ защитава интересите на бившите служители на ДС. Издържа се от Банката за земеделски кредит.

АД „Стандарт нюз“ отпечатва в. „Стандарт“ на Виенската групировка „ТРОН“. „Стандарт Нюз“ е учреден през 1992 г. с капитал 50 хил. лв. като ЕООД със собственик „ТРОН“ ЕООД. През 1993 г. е преобразуван в ООД. „Нюз холдинг“ АД е учреден през април 1993 г. През март 1994 г. капиталът на холдинга е увеличен от 1 млн. на 400 млн. лв., като 399 млн. лв. са в ПРИВИЛЕГИРОВАНИ АКЦИИ НА ПРИНОСИТЕЛ, а само 1 млн. лв. С ПРАВО НА ГЛАС. Октомври 1994 г. „Стандарт нюз“ е преобразуван в АД с 1 млн. лв. капитал, а „Нюз холдинг“ АД вече притежава най-много акции в „Стандарт нюз“ АД. От своя страна фантомната групировка (фирма) „ТРОН“ ЕООД с анонимен собственик или собственици притежава 999 акции НА ПРИНОСИТЕЛ, който *не може поименно да се установи*. Красимир Стойчев – подставено лице на номенклатурата – притежава само 1 ПОИМЕННА АКЦИЯ, за да може да контролира (да управлява) капитала на олигархията. Случаят е същият, както с „Общото събрание на Мултигруп“, което се „представлява“ единствено от подставеното лице Илия Павлов. И схемата е същата... Най-люксовото и разточително издание на българския посткомунистически печат е осигурено да работи на загуба вече няколко години. С хартията си в син цвят, с честите публикации на хора от десницата, като Иван Костов, целеше да привлече и манипулира демократично настроените граждани. Защитава интересите на провъзгласилия се след август 1994 г. за легален бизнес (с криминален произход) НА ПОДСТАВЕНИТЕ ЛИЦА Красимир Стойчев, Ангел Първанов и Емил Кюлев, напуснали Г-13.

Монархическите вестници стоят малко по-встрани и по-независимо от чисто партийните, но имат малък тираж и засега ограничено влияние.

В. „КАПИТАЛ прес“ получи морална подкрепа от агенция „Ройтер“ – Лондон и начело с талантливия си и още твърде млад главен редактор Иво Прокопиев провежда политика на критичен анализ на икономическата и политическата българска действителност. Смело разобличава самообявилия се за единствен „патриотичен български капитал“ с криминален произход в лицето на „Мултигруп“, без да заявява открито подкрепата си за чужди капитали. Вестникът е по-обективен и по-реалистичен от номенклатурния „Банкеръ“ (самата Мултигрупа не съумя да си създаде нито добри собствени банки, нито вестници).

Усещането за тотален контрол върху пресата се засилва, когато се вгледаме и в провинциалните издания. По каналите на невидима мрежа в провинцията се поръчват компрометиращи материали, измислици и лъжи, които после се тиражират от централната преса.

Социологическите проучвания.

„По навик от преди, българските социолози се опитват да формират общественото мнение преди още да са го изследвали.“

(Румяна Червенкова)

Социологическите проучвания и рейтинговите анкети се фабрикуват и манипулират. Те оцветяват (в червено) общественото мнение.

На 6.02.1995 г., само две седмици след като остана премиер, „168 часа“ обяви сервилно на половин страница, че „Жан стана началник и излезе най-отпред“. Естествено веднага след него е Г. Пирински. Направено било уж представително проучване (без да се съобщава кога, по какъв метод, с какви средства и на колко души) от агенция „Делфи“. Часовите вестници отдавна са поели ролята на благоприятни за номенклатурата политически оракули. „Доларът позеленя от страх пред Жан“ – гласи друго хвалебствие. „Изглежда доларът се стресна от Жан и неговите все още скрити козове. Стана ясно и на децата, че валутният курс у нас е най-обикновена игра.“

Легендите.

Когнитариатът и вестниците създадоха легендата за дисидентството, без да споменават нито дума за истинските мъченици на режима. За това, че България от 11 ноември 1989 г. нататък е уж демократична държава, за „мирния преход“, за „синята идея“, която никой досега не е дефинирал какво е, за патриотичния български капитал, за рекомунизацията, за борбите в СДС.

Една нова легенда се завръща днес – легендата, че БКП/БСП е преродена и променена (усъвършенствала духа си) партия, която единствено може да управлява България и да я изведе на обетованата земя. Медиите правят всичко възможно да изглежда, че Жан е велик, че Пирински има пълната подкрепа на великите сили, на мегабанките и капитала.

Средногодишни тиражи на водещите централни всекидневници в хил. бр. по години

ВЕСТНИК година	„24 часа“	„Труд“	„Стандарт“	„Дума“	„Демокрация“
1990	—	110	—	680	220
1991	240	100	—	400	175
1992	290	95	80	250	125
1993	320	85	70	140	100
1994	290	80	60	100	65
1995	270	115	80	70	50

Националната телевизия.

Националната телевизия и националното радио, а така също и БТА, са подчинени формално на една парламентарна комисия, но изпълняват волята на БСП и на номенклатурната мафия. На практика и телевизията и радиото се управляват от финансовите групировки. Новините „се излъчват с подкрепата на БГ-план“. Конкурентите от ТСБ, с чиято „подкрепа“ се излъчват другите емисии, твърдят във в. „Новинар, че застрахователната компания, основен спонсор на БНТ, е незаконна... Последва арестуването на нейния шеф.

Националните медии се превърнаха в арената, на която се показват лицата на кредитните милионери от купените водещи на единственото икономическо телевизионно предаване „Плюс-Минус“. „Панорама“ на Иван Гарелов е истинска „политическа бръснарница“, както много точно я определи Ж. Желев.

Върхът на безсрамието беше достигнат от шефа на БНТ Хачо Бояджиев, който на рождения си ден помири панславистите от Пресгрупата с журналистите от телевизията, за което унижение, пред очите на българския народ, последните получиха по един „Златен пъпеш“ и по 200 000 лева в плик. Незнайно защо същата милостиня получи и самият Бояджиев, както и отговорникът за телевизионния когнитариат Иван Гарелов.

(„Депутатът Тошо Пейков е изпратил искане до председателя на Народното събрание Александър Йорданов за освобождаване на Михаил Неделчев от поста председател на Комисията по радио и телевизия и Хачо Бояджиев от длъжността генерален директор на Българската национална телевизия. Според г-н Пейков БНТ се е превърнала в пропагандатор на левичарски и прокомунистически идеи и била овладяна от престъпни икономически групировки.“, в-к „Експрес“, 16 юни 1994 г.)

Почти всички локални радиостанции са свързани с икономическите групировки и с БСП. Те преживяват около тях.

Едва през ноември 1995 г. 34 радиожурналисти се сетиха да защитават свободата на (своето) слово. „Бяхме длъжни, макар и със закъснение, да защитим достойнството и професията си“, заяви един от тях – Ясен Бояджиев (?).

Информация – собственост – власт.

Изкуственият модел е на изчерпване. Никакъв исторически шанс не му дава и бащата на „Отворено общество“ Карл Попър:

„Изхождайки от строго логически основания, аз доказах, че да се предвиди ходът на историята е невъзможно...

За да може разумът да се развива, а човешката рационалност да преживее, никога не трябва да се посяга на разнообразието на индивидите и на тяхното мнение, цели и дела (освен в крайните случаи, когато е в опасност политическата свобода). Даже силно емоционалният призив към общи дела, колкото и прекрасен да е той, е призив към отказ от всички съревноваващи се морални мнения и призив към отказ от взаимна критика. Това е призив към отказване от рационално мислене.

Как бихме могли да спрем научния и индустриалния прогрес? – Да закрием или да поставим под контрол научните списания или другите средства, необходими за дискусии, да забраним научните конгреси и конференции, да закрием университетите и другите учебни заведения, да спрем печатането на книги, да прекратим дейността на печатниците, да забраним на писателите да пишат и, в края на краищата, да забраним на хората да говорят.“

Други причини за неуспешния преход на България към пазарна икономика и гражданско общество

3. 1. Застаряващо население с отрицателен естествен прираст. Намалена активна част от населението. Висока смъртност. Мигрирало от селата в градовете население, поддържащо режима.

Политическата и икономическата криза на комунистическия модел в България е в пряка и обратна зависимост от демографските характеристики на населението.

Ще използваме резултатите от преброяване на населението към 4 декември 1992 г., проведено от НСИ.

Брой на населението.

Населението на Република България към горната дата е 8 472 724 души.

В сравнение с преброяването през 1985 г. броят на населението е намалял с 476 хиляди души (5,3%).

За пръв път в стогодишната история на преброяванията, населението на страната намалява.

Броят на населението се определя от неговото движение. То бива:

- естествено движение – раждания и умирения;
- механично движение – заселвания в страната и изселвания от нея.

А) **Раждаемостта** систематично намалява през годините на социализма. На 1 000 души население тя съответно е:

1950 г. – 25.2	1992 г. – 10.4
1965 г. – 15.3	1993 г. – 10.0
1985 г. – 13.3	1994 г. – 9.4
1991 г. – 10.7	

От 1950 до 1994 година раждаемостта е спаднала 2,68 пъти.

По тоя начин България се нарежда сред страните в Европа с най-ниска раждаемост. (За три години брачноста е спаднала от 7 до 4,5 брака на 1000 души население, поради тежкото положение на младите, които са 40% от безработните.) През 1950 г. България е имала най-висока раждаемост сред седем европейски страни с добри демографски характеристики.

Таблица №1

Раждаемост

година	Страна и заемано място според броя на ражданията на 1000 души						
на пребр.	I	II	III	IV	V	VI	VII
1950	България	Франция	Дания	Белгия	Швеция	Англия	ФРГ
	25.2	20.6	18.6	16.9	16.4	16.3	16.2
1991	Швеция	Англия	Франция	Белгия	Дания	ФРГ	България
	14.3	13.8	13.3	12.8	12.5	11.2	10.7

За 41 година „социалистическо строителство“ България се премества от първо на последно място сред седемте страни по раждаемост.

Б) Смъртността (умиранията) се увеличиха значително през последните години. В същите европейски страни (без Дания) умрелите по години на 1000 души от населението са били най-малко през 1950 година в България. От последно място по броя на умиранията, през 1991 година нашата страна спечели скръбното **първо място**.

Таблица №2

Смъртност

година	Страна и заемано място според броя на умиранията на 1000 души					
на пребр.	I	II	III	IV	V	VI
1950	Франция	Белгия	Англия	ФРГ	Швеция	България
	12.8	12.2	11.8	10.5	10.3	10.2
1991	България	Англия	Швеция	ФРГ	Белгия	Франция
	12.3	11.3	11.0	10.9	10.7	9.2

Равнището на смъртността в България нараства – 1992 г. е вече 12,6; 1993 г. – 12,9; 1994 г. – 13,2. То е по-високо от средното за Европа. Рекордна е смъртността в българските села – 19,2 на 1000 души население – двойно по-голяма от смъртността във Франция.

В) Естествен прираст. Неблагоприятното изменение на раждаемостта и смъртността доведе до катастрофално спадане на естествения прираст на населението в България.

Таблица № 3

Естествен прираст на населението на 1000 души

година на преброяване	1990	1991	1992	1993	1994
Общо за страната:	-0.4	-1.7	-2.2	-2.9	-3.8
Само за градовете:	+3.2	+1.5	+0.9	+0.2	-0.7
Само за селата:	-7.7	-8.0	-8.5	-9.5	-10.4

През 1990 г. започва отрицателният естествен прираст, който в абсолютна цифра е – 3 428 души. (Това е превишението на умрелите над живородените българи.)

През 1992 година разликата между умрели и родени е вече 18 863 души в полза на умрелите.

През 1994 година – 34 000 в полза на смъртта. Ако тенденцията се запази, България е обречена на изчезване.

Тревожно е положението, както общо за страната, така и за градовете и селата. За последните отрицателният прираст от 1990 до 1994 година е нараснал с 35%, а за градовете – с много повече.

Г) Механичното движение – заселванията, изселванията, миграцията и емиграцията се определят от: **1) Миграцията** на близо 25% от населението на страната от селото в града във връзка с така наречената „индустриализацията“ в периода от 1950 до 1970 година. За мигриралите хора „социалистическото строителство“ донесе скок в личния им и семеен статус и затова те станаха поддръжници на режима. **2) Емиграцията** към Турция през 1989 година и към Западна Европа и Канада през 1990 г. и след тази дата. За емигриралите турци режимът на Тодор Живков беше враждебна сила, а самите емигранти и техните близки станаха противници на системата. Икономическата емиграция отбеляза върхове през 1990 г., когато младите хора не виждаха вече шанс за себе си в монополистична България.

Масовото изселване на етническите турци през 1989 г. доведе до най-голямата, регистрирана от статистиката, група емигранти – 218 хиляди души. То бе наречено „голямата екскурзия“, тъй като официалният повод за напускането на страната беше екскурзионно пътуване, главно до Тур-

ция. През следващата година емигрираха 88 хил. лица, от тях 71 хил. етнически турци. През 1991 г. тези цифри намаляха съответно на 40 246 и 32 600, а през 1992 г. страната бе напусната от 65 250 лица, 2/3 от които са отново етнически турци.

Като се има пред вид международно приетата дефиниция на обикновен (икономически) емигрант – лице, което напуска страната си за повече от една година, можем да приемем, че хилядите българи, които са били на работа в чужбина: работниците в Коми и други части на СССР, в другите бивши социалистически страни, в Африка и страните от Близкия изток също са били емигранти. За тях няма никаква официална информация.

Общо за целия период от началото на века до 1992 г. включително механичният прираст на населението на България (разликата между имигрантите и емигрантите) е отрицателен, равен на 1 086 хил. души.

Изводи:

1) Само в резултат от емиграцията българската нация е загубила повече от един милион свои граждани за последните 90 години. Ако още един милион души живееше и отглеждаха своите деца в България, днес населението на страната трябваше да надхвърля 12 милиона жители.

2) Демографската ситуация е най-тревожна сред населението в селата. Отрицателният прираст за 1994 г. се дължи на рекордно високата смъртност на застаряващите селски хора. В резултат са напълно обезлюдени 22 села, 33 махали и 49 колиби.

3) Намалява относителният дял на младото, а се увеличава делът на възрастното население. След 1990 г. са изтекли на Запад 20 000 млади учени от ВУЗ и от БАН. Делът на младите генерации под 20 годишна възраст е: а) 1946 г. – 38%; б) 1985 г. – 28%; в) 1992 г. – 26% от населението на България.

4) Броят на лицата от 60 години и нагоре се е увеличил в сравнение с 1985 г. с 200 000 души (12,5%), като е достигнал през 1992 г. 21% от българското население въпреки неговото общо намаление. Всеки пети български гражданин е стар човек.

5) Значително по-висока е смъртността сред мъжете. Определя се от Националния статистически институт като СВРЪХСМЪРТНОСТ. Непрекъснато намалява населението, което трябва да осигурява националната самостоятелност на страната. Пословицата „Няма мъже в България“ се потвърждава и от статистическите данни. Броят на мъжете през 1992 г. е бил със 146 000 по-малък от броя на жените.

6) Намалява също и броят на бъдещите майки. Сексуалното насилие расте, раждат се много нежелани и изоставени деца.

7) Населението е пенсионна възраст е 2 100 000 души. Пенсионерите представляват 25% от цялото население (или всеки четвърти). Населението в трудоспособна възраст е 4 700 000 души. България попада в демографската класификация „регресивен тип застаряваща нация без бъдеще“.

Консервативност, традиционно отрицателно отношение към политическите и към икономическите промени, липса на обща политическа и пазарна култура, предприемчивост и воля за потребление в голяма част от активното население, страх от риска в трудовите, в битовите и в политическите взаимоотношения – такова определение дават социолозите за нацията в края на осемдесетте години.

В резултат от демографската, политическата, икономическата и духовната криза за обръщане на ситуацията в благоприятна за българския народ посока ще бъде необходимо твърде продължително време. До тогава, както винаги в години на национално бедствие, ще се крепим единствено от физическото желание ДА ОЦЕЛЕЕМ.

3. 2. Народопсихология, религия и култура. Дълбоко вкоренен традиционализъм в начина на живот. Тесни връзки с натуралното стопанство и селския бит.

Пролетаризирано насила население с традиционни русофилски настроения. (Измества ли се традиционализмът?)

„Под думата народ се разбира обединението в една или друга местност на множество от хора, които съставляват едно цяло. Това множество или част от него, което поради обичая си произход признава себе си обединено в едно гражданско цяло, се нарича „НАЦИЯ“. (Емануил Кант)

Народопсихология.

Историческият път има пряко отношение към изграждането на типичната българска народопсихология. Какъв беше нашият исторически път?

1) По него се редуваха възходите и паденията на българската държава и на българската народност.

2) Вековно чуждо господство прекъсваше българската държавност.

3) Намесата на чужди сили пречатваше трайното национално и държавно развитие.

Географското положение на България постави българите във вечно изпитание, свързано с тяхното физическо, икономическо, политическо и духовно оцеляване. „Най-силните завоевателни или преселнически вълни на народите са преминали по тия два полуострова – Малоазийския и Балканския. Освен това не можем да не забележим от историята на народите, населяващи двата полуострова, че ключът за владение на полуостровите е бил и си остава Цариград с Проливите“, казва Т. Панов (Съчинения, стр. 197).

Според Георги Сава Раковски българският национален характер се е оформил от няколко основни исторически фактора: 1) Влиянието на тракийската, славянската и прабългарската кръв, която тече в нас. 2) Влиянието на гръцкото робство. 3) Влиянието на турското робство и отпорът, който оказва срещу ислямизирането на нацията християнската религия. 4) Грубата намеса на Великите сили в политическия и в културния живот на България.

При нежеланието и при липсата на кураж за бунт само приспособяването води до оцеляване на народа, но на твърде висока цена.

Единствено християнската вяра помага на самоунижаващото се население в борбата му срещу исляма и намалява до някъде моралните поражения от това. Православието, фолклорът и митологията облекчават робите и оформят типичния български характер и психология. Митовете за Крали Марко са плод на унижената държавност, която намира реванш в измислиците за победи срещу победителите.

„Кой е търпял толкова, колкото търпиме ние? – провиква се Любен Каравелов. – Турците ни яздат, безчинстват, убиват и грабят, а ние търпим и надяваме се. Гърците ни събличат, подиграват ни се, плюят ни в лицето, а ние търпим, надяваме се. Дядо ти отровен, баща ти убиен, майка ти обезчестена, сестра ти потурчена..., а ти дълготерпче си седнал, та ни се хвалиш със своето търпение и верноподаничество.“

Народният характер се дооформя след избавлението от робството. „Несъгласието, омразата, завистта, интригантството и всички други лоши качества на човека, които се особено добре развиват във всеки робски народ, пуснали са дълбоки корени помежду ни и парализират много и добри положителни дела за народа ни“, заключава Стефан Стамболов.

„Робството е развило у българина критически, аналитически ум да запазва себе си и всичко, което му принадлежи. Обаче този критически и аналитичен ум често го е довеждал до скептицизъм и апатия. Постоянната мнителност и предпазливост са парализирали неговата воля и той трудно се е решавал да вземе участие в обществените борби.“ (Б. Пенев)

„От освобождаването насам българинът не възвеличава нито една политическа личност до степента на всенародна почит, нещо повече: избягва сурова свирепост най-видните си политически дейци“, пише К. Гълъбов.

„Политиците ни – като изключим Стамболов – не са взели и половин решение самостоятелно и все са се оглеждали за чадър и одобрение от Великите сили. Поради това и за всяка наша дивотия и национална драма винаги е бил „виновен“ някой друг“, обяснява липсата на идоли Марко Семов. Същият се позовава на Ендрю Маслоу, който определя петте основни категории на нуждите, мотивиращи поведението на индивидите, водачите и народите. Ето как ги степенува той:

- 1) Физиологически нужди глад, жажда, сън, топлина, светлина, въздух.
- 2) Нужда от сигурност в бъдещето.
- 3) Социални нужди за контакти в рамките на определена група от хора.
- 4) Нужда от уважение, като знак за собствената значимост на индивида, водача, нацията.
- 5) Усещане за съвършенство. Потребност за духовно извисяване и творчество.

Насилствената експроприация на собствеността през 1947 г. и кооперирането на земята нарушиха духовното и материалното равновесие на българина. Той загуби своята мотивация и сигурност във всичките пет степени, посочени в пирамидата на Маслоу. Със загубването на собствеността се погубиха типичните качества на прогреса: личната инициатива, конкуренцията, трудолюбието, ученолюбието, почтеността и лоялността в търговските и в обществените отношения.

Гореизброените положителни подбуди бяха заменени с отрицателни. Духовното и материалното робство породиха лъжата, завистта, доносничеството и подмазвачеството пред партийните, заводските и кооперативните шефове, пред служителите на МВР и ДС. Без тяхното одобрение беше трудно да съществува индивидуалната сигурност в бъдещето, не можеха да се реализират контактите в рамките на определена група, уважението на обществото към индивида, желанието му за извисяване и творчество зависеха от системата за дезинформация и манипулиране на общественото мнение и следене на индивида.

Насилственото пролетаризиране, наречено индустриализация, обезлюди селата, пренасели и обезобрази градовете. Загубил собственост и роден дом, българинът се превърна в безотечествен-интернационалист. Тъй нареченият „социалистически начин на живот“ или социалистическо обществото (русизъм) подтикна хората към характерното за годините на робството заобикаляне на законите.

1989 година донесе стрес в българската народопсихология. Въпросът за собствеността бе отново поставен на общественото внимание. Нацията отново е изправена пред своето оцеляване. Тия, които успяха да запазят за себе си властта, заграбиха и собствеността, но алчността неизбежно води до духовна деградация.

Българинът винаги е оцелявал, защото е надхитрявал властта и е побеждавал алчността.

В чужбина и при едно демократично управление българинът умее да проявява най-добрите черти на своя характер. Българската национална гордост се подхранва съвсем заслужено от творческите постижения на Джон Атанасов. От таланта на певците Христов, Гяуров, Гюзелев и Кабаиванска, на скулпторите и художниците Качамаков, Майстора и Явашев, които творят в условията на буржоазна България или на Запад. В условията на ненасилие и свобода.

Българинът е направил ценен принос в духовната и в материалната култура на цялото човечество и както казва поетът И. Вазов:

„Че и ний сме дали нещо на светът.

И на вси словяне книга да четат.“

Но нито в една история не се е постигало нищо значимо без добрия романтичен национализъм и без духовните и самоотвержени водачи на нацията. „Национализмът е умната страст на малкия народ. Национализмът е правото на всеки народ да брани себе си, традицията и морала, вярата и достойнството“, пише Кирил Нешев в книгата си „Българският национализъм“. Време е да потърсим друга геополитическа посока, различна от източната!

Европейските ценности започнаха да изместват традиционализма.

Това личи от представителното изследване на шест страни в преход, организирано от подразделенията на Института GFK през 1995 г.

1) При разкриването на своите страхове българинът дава израз най-силно на ИКОНОМИЧЕСКАТА СИ НЕСИГУРНОСТ:

а) от задълбочаване на икономическата криза се страхуват 43% от българите в сравнение с 31% от словациите и 27% от поляците;

б) главният страх, обхванал всички Източно-европейски страни е страхът от престъпността: 52% от унгарците, 51% от руснаците и 41% от българите;

в) българите имат 0% страх от загубване на религиозната си самоличност, 5% страх от ислямския фундаментализъм, а само 17% проявяват някакъв интерес към религията. Рекорд държат словациите с 26% и поляците с 39%;

г) от връщането на комунизма се страхуват в България 4% от населението, при минимум 3% в другите изследвани страни;

д) от връщането на капитализма у нас са притеснени 3% при 1% в другите страни.

2) Окуражаващо изглежда степента на модернизация на съзнанието.

Тук българинът не се класира последен.

а) на себе си разчитат 52% от българите при 47% от унгарците, 49% от чехите и 62% от поляците;

б) на държавата у нас се надяват 33%, а в Полша и в Унгария 10%; Само 2% от руснаците се осланят вече на държавата;

в) на Запада разчитат средно около 2% във всичките шест страни.

3) На парите вече не се гледа като на нещо подозрително.

а) но все още на парите в България се гледа като на средство за оцеляване, а не за просперитет и творчески изяви (76% при 15% в Чехия);

б) само за 22% от българите парите са нещо, с което се заплаща добре свършена работа, при 36% от унгарците и 46% от поляците;

в) парите са средство да се радваш на хубавите неща в живота за 17% от българите, за 46% от словациите и за 49% от чехите;

4) Традиционализмът се запазва в българите по отношение на семейството. България е на първо място (наравно с Чехия) с 90%.

3.3. Комунизирана, възпитана в атеизъм интелигенция

Според Кубрат Томов интелигенцията е носител на по-развитото качество „интелигентност“, което се изразява в способността на човека да се ориентира правилно в пространството и времето, в причините и следствията, в качествата и свойствата на нещата, в смисъла на процесите, в силите и в законите, които управляват Микросвета, Космоса и Човека. „Духовната интелигенция е мъдра – тя разграничава важното от маловажното, вечното от преходното, истинското от лъжата.“

Георги Андреев, един от съучредителите на „Българската концепция и стратегия за бъдещето: „Номенклатурата след 10 ноември се превърна в мафия, защото българската интелигенция не усети навреме опасността и не поведе народа в правилната посока.“ Авторът счита, че **упоритият отрицателен подбор е направил българската интелигенция прокомунистическа** и с недостатъчно широк кръгзор, без аналитично глобално мислене, неразличаваща главното от второстепенното, поддавала се на дребни лични интереси за оцеляването си, показала стадно поведение поради нефиксирана ценностна система.

Почти мигновената смяна на ценностната система постави в шок българите, които загубиха морално-ценностните си ориентири. Интелигенцията не застана начело на народа в борбата му срещу мафията, защото продължи да се занимава единствено с въпроса за собственото си оцеляване, а не с фундаменталния етичен въпрос за смяната на ценностите. Всъщност в България днес няма чес-

тен начин за забогатяване, а да си богат човек, значи да не си етичен. Само етичният човек е готов да работи не само за себе си, а главно за България. Етичността поставя ясната разграничителна линия между мафиоти и патриоти.

Интелигенцията трябва да знае накъде води хората. Политиците напразно търсят външни помощи, без да разбират, че напредъкът е възможен само чрез труда на народа и на интелигенцията му. „Търси се обединителната идея.“ (К. Томов) Интелигенцията трябва да вземе предвид предупрежденията на Збигнев Бжежински – един от най-строгите критици на съвременна Америка, че в модерното общество политиката и икономиката изграждат култура, враждебна на религията. Че на мястото на вътрешния морален кодекс се създава вакуум, който очертава една духовна празнота. Че така се подхранва морална апатия, пораждаща културно безразличие към всичко извън материалните измерения на живота. Че гражданската свобода се откъсва от гражданската отговорност. Че медиите внушават морална поквара и културен упадък, отвличат творческата енергия на хората, особено телевизията.

Българската интелигенция трябва да предвиди и да предотврати всичко това... Иначе пак ще останем на опашката на народите.

„Задължението, което нравственият закон налага на човека е двойно: **първо и главно**, да работи за постигане на своето предназначение, на своето добро, което е хармоничното развитие на неговите способности; **и второ**, да способствува и помага на другите и те да постигнат своето предназначение.“ (проф. М. Поповилиев, *„Нравственост, право и държава“*, 1900)

Глава четвърта

Икономическа стратегия на прехода. Модел.

4. 1. Изходни позиции

Икономическата идеология на прехода се роди в лоното на действащата социалистическа система. Поръчана бе от „реформаторското“ крило на БКП. Нейни адепти станаха „възторжените икономисти на прехода“ – млади кариеристи с комунистически генизис и преподаватели по идеологически дисциплини във ВУЗ.

*„Не зная бил ли съм тиранин. Чудя се как съм търпял толкова време толкова много плу-
жеци около мен!“*

(Тодор Живков, „Срещу някои лъжи“)

На 6 ноември 1968 година Министерския съвет на НРБ прие Постановление № 50 „За последователно прилагане и по-нататъшно развитие на новата система на ръководство на народното стопанство“. Цели 20 години икономиката на страната се управляваше от разпоредбите на това постановление, които включваха:

„Правилник за обединенията“, „Правилник за държавните предприятия“, „Правилник за организацията на работната заплата в стопанските организации“, „Правилник за организацията, ръководството и контрола на външната търговия“, „Наредба за планирането“, „Наредба за образуване и разпределение на печалбата (дохода) в стопанските организации“, „Наредба за договорите между социалистическите организации“, „Наредба за фондовестена стопанските организации (без ТКЗС)“, „Наредба за вноските на стопанските организации в бюджета“, „Наредба за взаимоотношенията на банките със стопанските организации“, „Наредба за изкупуване и реализация на селскостопанска продукция“, „Наредба за коопериране между предприятията и ценообразуване на кооперираните доставки“, „Наредба за разместване производството на изделия или услуги между предприятията“, „Наредба за вътрешната стопанска сметка“, „Методически указания за прилагане на наредбата за образуване и разпределение на печалбата (дохода) в стопанските организации, за образуване на фонд „Работна заплата“ и за регулиране на средната работна заплата“.

В постановлението се констатира, че развитието на страната е достигнало нов, по-висок етап – „етап на изграждане на зряло социалистическо общество“. Новият етап изисквал да се усъвършенства „и обществената организация на производството, и системата на управление на обществото“. Израз на това изискване била Новата система на ръководство на народното стопанство. Предстои изграждането на механизъм, „който да осигурява съгласуваност на интересите на държавата и производствените колективи, да засилва ролята на планирането, на материалната заинтересованост и материалната отговорност, да повиши икономическата ефективност“, чрез което да се разгърне творческата инициатива и активност на трудещите се.

В преамбюла на Постановление № 50 от 1968 година се набляга на нуждата от „бързо внедряване на техническия прогрес, повишаване обществената производителност на труда и засилване на икономическото съревнование“.

За нововъведение се смята „Наредбата за вътрешната стопанска сметка.“

Голямо внимание е отделено на организацията на работната заплата, на образуването на фонд „Работна заплата“ и на регулирането на средната работна заплата. При наличието на 100% държавна собственост единствен „творчески стимул за трудещите се“ си остава работната заплата.

В Новата система и в нейния Механизъм бяха разработени най-различни форми и системи на работната заплата. **1) Сделната форма на заплащане на труда** се прилагаше по няколко различни (пренесени от Съветската икономика) системи: а) пряка сделна система; б) сделно-прогресивна; в) сделно-премиална; г) акордна; д) акордно-премиална. **2) Повременната форма на заплащане на труда** се изразяваше в определяне размера на работната заплата съобразно количеството на отработеното време: а) обикновена повременна система; б) повременно-премиална система и др.

Извън пропагандата, целта на постановление № 50 беше да се даде нов живот на задъхващата се икономическа система на страната. Но в него няма и дума дори за свободна търговия или частна собственост. Експериментаторите потърсиха заместители на собствеността. След 1987 г. започнаха най-новите икономически експерименти на експертите.

Собственост и макрополитика.

„Перестройката представлява нова мимикрия на развития, зрелия и презрелия социализъм. Поредно разкрасяване с нови фрази. Фрази-финтифлюшки. За да се прикрие същността.“

„Въз основа на теоретическите и практическите изводи през 1988 година прокарах тезата за категорична смяна на системата.“ (Тодор Живков)

От 1 януари 1988 г. влезе в сила Правилникът за стопанската дейност. Той беше приет с Постановление № 64 на Министерския съвет от 18 декември 1987 г. и трябваше да се прилага до 1990 г. включително. В него няма нито дума за „категоричната смяна на системата“. В глава първа „Общи положения“ е записано, че този правилник урежда основните права, задължения и отговорности на предприятията, обединенията, асоциациите и другите самоуправляващи се организации при осъществяването на стопанската дейност, както и основните правила за нейното извършване. (Чл. 2: „Стопанската дейност се извършва на основата на всички форми на социалистическата собственост, като им се осигуряват равностойни икономически условия.“) И нито дума за регламентирано придобиване на частна собственост!

През 1986 г. Юлският пленум на ЦК на БКП беше приел решения в икономическата сфера, с които се възприемаше югославският опит по предаването и управлението на собствеността „в ръцете на трудовите колективи“, но под контрола на държавата. Казийонните профсъюзи се заеха с изпълнение на решенията на пленума, но от предаването на собствеността нищо не излезе. Според Т. Живков промяната на икономическата система се формирала постепенно през годините 1986 и 1987. Тя била заложена в Юлската концепция, а през 1988 и 1989 г. тенденцията към промяна била доразвита.

В мемоарната си книга „Луканов за кризата“ бившият премиер твърди, че през последните години на режима имало реална дискусия не само по отделни стопански решения, но и по избора на макроикономическата политика. „Ставаше все по-ясно, че посоката на промените не може да бъде друга, освен *реабилитация на пазарното стопанство*. Тя (тоталитарната власт) говореше за промени,... но удряше спирачката всеки път, когато в хода на тези промени възникваше дори най-малката опасност за политическия монопол на партията-държава и за едноличната власт на нейния некоронован монарх“. Според Луканов, който е от редиците на същия елит, тоталитарната върхушка станала жертва на собствената си колебливост, непоследователност и кастов егоизъм, които задушавали „всякакъв действителен реформаторски стремеж“.

През 1988 г. започва да зрее вътрешнопартийният конфликт по отношение двете възможни алтернативни решения за изход от кризата: **1) Чрез ограничаване на растежа и потреблението** с използване на икономически, финансови и парични методи при реални опити за структурна и пазарна адаптация на закъсалата българска икономика. **2) Чрез безкрайни реорганизации и запазване на потреблението** да се гони парична стабилизация при висок ръст на производство.

Ръководството на страната избира втория вариант, но още през есента на 1988 г. става ясно, че по тоя път изход от кризата няма. България изпада в неплатежеспособност. В края на месец октомври Т. Живков предлага на вниманието на Политбюро докладната си записка „За новото в съвременния свят“. В нея той обяснява необходимостта България да се отвори към света и към неговите

научни и технически постижения. Но събитията се изплъзват от контрола на комунистическата върхушка. За пленума на ЦК, състоял се на 14 декември 1988 г., „Файненшъл таймс“ съобщава, че в дискусиата са проличали публично различията между консерваторите и реформаторите в БКП. Безкрайните реорганизации не помагат и за това в ЦК надделяват привържениците на реформата на собствеността.

Указ №56.

„Указ 56 носи моя подпис. Промяната на икономическата система премина през опитите за коригирането ѝ. Започна реално с Указ 56, публикуван в началото на 1989 година. В него беше изложена държавната икономическа програма. За изпълнението ѝ беше даден старт за регистриране в съда на фирми... Бяха регистрирани няколко хиляди частни фирми“. Припомня на късопаметните през 1992 г. Живков.

След едногодишна работа по съставянето му, през януари 1989 г. е приет Указ № 56 за стопанската дейност. Само един месец по-късно с Постановление № 2 е приет и Правилник за прилагането му. Въпреки 19-те поправки на Указа и 18-те на правилника за последните 6 години, те се оказали вечни.

Изработването на Указ 56 е поръчано от правителството на БКП на юристите Валери Борисов и Илко Ескенази – научен „работник“ в Института по държавата и правото и бъдещ активен деец на „антикомунистическия“ Съюз на демократичните сили. „Реформаторите“ в БКП подпомагат двамата юристи в регистрирането и в работата на консултантската им фирма „Интерюс“. Настаняват я в паркхотел „Москва“, като ѝ осигуряват и международна клиентела („Интерюс“ означава международни юридически услуги). През 1988-1989 г. контактите на българите с чужденците се контролират изцяло от органите на Държавна сигурност и само с тяхната благословия българи могат да консултират чужденци. Следователно опитите за нормативно уреждане на въпросите, свързани с отношенията в стопанската сфера, конкуренцията, данъчните права и чуждите инвестиции са били изцяло под контрола на Партията и на обслужващата я Държавна сигурност.

Предимство при регистрирането на частни фирми има естествено номенклатурата. „Тогава бяха дадени големи облекчения за частните фирми... Постави се искането те да имат право да притежават валута. Въпреки, че валутният режим беше твърде строг, независимо от ограниченията те имаха доста свободи“, казва Валери Борисов в интервю за списание „Икономика“ през април 1995 г.

На практика още през 1989 г. е трябвало да започне приватизацията чрез продажбата на акции. Тогава е прието и Постановление № 35 на Министерския съвет, което така и не заработва. Надделяват консерваторите в БКП и малката приватизация спира след обявяването на мораториума върху разпореждането с държавна собственост (мораториумът е нарушаван многократно от номенклатурата). „Реформаторите“ прокарват Постановление на МС № 17. Вече могат да се раздържавяват ателиета за услуги, магазини, сервиси, таксиметрови фирми.

В мемоарната си книга „За някои лъжи“ Тодор Живков обобщава какви интереси са движили формирането на икономическата идеология и законодателната база на прехода: „...многоцветни интереси са се плъзгали и вписвали в икономика, финанси, докато също така многоцветно са поддържали еуфорията на народа през изминалите години.“

4. 2. Идеолози и практики на неуспешния български икономически модел

Безспорно за сегашното състояние на българската икономика най-големи лични заслуги имат Андрей Луканов и Иван Костов.

Иван Костов завършва ВИИ „Карл Маркс“ през 1974 година и постъпва на работа като началник на планов отдел в Завода за преработка на хартия на гара Искър в София. Светкавично прави кариера на асистент по политическа икономия, една идеологическа дисциплина, в Катедрата по политическа икономия на ВИИ „Карл Маркс“. До 1979 г. завършва второ висше образование – „Математическо моделиране на икономическите процеси“ в СУ „Климент Охридски“. През 1984 г. е вече кандидат на икономическите науки и главен асистент. Това са биографичните данни, представени от самия Костов в книгата му „Стопанският упадък и реформаторските идеи“, излязла през 1993 г. Зашеметяваща научна кариера, направена само за 8 години!

Дисертационният труд на Иван Костов като кандидат на икономическите науки е на тема: **„Икономическият растеж: структура и фактори в производството“** (първото алтернативно решение за възможния изход от кризата през 1988 г. е **ограничаване на растежа** и потреблението според Андрей Луканов). Специалистът по растежа и потреблението е подложен на внимателно наблюдение от страна на кадровиците в БКП. Според него теорията за растежа „изпълнява идеологически функции“ и представлява синтез на класовия политически и икономически интерес. Растежът се свързва със социалния престиж на управляващата класа и партия, с възможностите ѝ да осъществява политическото ръководство и управление на обществото. Оригиналният източник на идеите и концепциите в теорията на растежа небила буржоазната икономическа теория, а „съветската икономическа мисъл и практиката на социалистическото строителство“.

Идеен автор на теорията за растежа бил Владимир Илич Ленин. (?)

При такова открито прославяне на съветската икономическа мисъл и на Ленин е обяснима бързата кариера на Иван Костов в областта на идеологическите дисциплини. Такава бърза кариера направи и в редовете на фалшивата антикомунистическа опозиция, наречена СДС. Но тогава той все още работи в Центъра по идеологическите дисциплини към ВМЕИ „В.И.Ленин“. Придобиването на научна степен е свързано с необходимостта да докаже своята лоялност към БКП. Костов става консултант на Районния комитет на БКП (район Левски) и утвърждава теоретическите разработки на др. Тодор Живков.

Започва перестройката на Горбачов. Кандидатът на икономическите науки Иван Костов няма никакво намерение да се намесва в нея или да дисидентства. Ръководителят на катедра „Политическа икономия“ проф. Ал. Алексиев му дава отлична оценка: „Иван Йорданов Костов е политикonomист с твърде солидна подготовка и широки интереси... Убеден марксист и защитник на нашата социалистическа система.“

Но идва бурната 1989 г. Задухват нови ветрове. И изведнъж, на **11 юли 1989 г.** в брой 13 на отечественофронтовското списание „Отечество“ се появява подписаната от Иван Костов програмна статия „Анатомия на илюзиите“. Костов е въввлечен в идеологическите борби на „реформаторите“ в БКП. Само два дни по-късно, на **13 юли 1989 г.**, Тодор Живков свиква в резиденция Бояна разширено заседание на Политбюро, на което представя докладна записка, посветена на реструктурирането на икономиката и на интеграцията в световното стопанство. Участниците в заседанието са имали достатъчно време да се запознаят с идеите на к.и.н. Иван Костов, развити в близкото до ЦК на БКП луксозно списание. Главният „оponent“ на Живков, Андрей Луканов, използва в изказването си в Бояна редица мисли, подписани от Костов.

„Четвъртата илюзия (в статията „Анатомия на **ИЛЮЗИИТЕ**“) е илюзията за реформа. Икономическата реформа изисква добре обмислени **изходни позиции**, основа от непротиворечиви идеи и принципи, **ясна представа** за положителните страни и стопанските „жертви“, които ще причини. За да се планира, разработи и осъществи една радикална реформа, е необходимо предварително да се знаят причините, които я предизвикват. Трябва добре да е известно *какво налага реформата*, а отговор на този въпрос може да даде **само безпристрастен научен анализ** на нашите проблеми и противоречия.“ (Иван Костов)

Из протокол № 142 от разширеното заседание на Политбюро на ЦК на БКП (13 юли 1989 г.):

Андрей Луканов: „Мисля също така, че ние трябва **ясно** да си даваме сметка за **изходната позиция**, от която започваме движението към новите цели, които се поставят в записката, от *реалното състояние на икономиката днес*... на нас ни е необходим един **безпошаден обективен ана-**

лиз на текущото състояние и възможностите на нашата икономика. Без драматизация, но и **без ИЛЮЗИИ...**“

В изказването на Луканов са заимствани идеите и думите „илюзии“, „изходни позиции“, „ясна представа“ (сметка), а „безпристрастен научен анализ“ е станал „безпощаден обективен анализ“. По смисъл съвпада изразът „какво налага реформата“ с йезуитския за пред Тодор Живков израз „реалното състояние на икономиката днес“. В рамките само на един абзац съвпаденията са толкова много, че не подлежи на никакво съмнение техният общ произход. Именно в Центровете по идеологическите дисциплини се коваха новите идеи, необходими за спасяването на БКП. През юли 1989 г. борбата вътре в управляващата партия се засили. Живков има намерение да оправдае провалите на режима, изолиран напълно след започването на възродителния процес, чрез извършването на нови кадрови промени – тоя път жертва трябва да стане правителството на Георги Атанасов. Но младите апаратчици са решени да се борят за собственото си оцеляване. На помощ им идват научните работници от идеологическите дисциплини. Един от тях е картотекираният в списъците на горбачовистите к.и.н. Иван Йорданов Костов. Това е единственото обяснение за светкавичната му политическа кариера, която започва след публикуваната статия в сп. „Отечество“. В нея Костов застава категорично на страната на „реформите“: „За учения заемането на публична позиция е единственото и достатъчно условие **да излезе от анонимност**, да напада и да защитава идеите си от нападение, да носи обществена отговорност...“ На научния работни Костов му е додеяло да работи в анонимност и той излиза „на оперативен простор“.

На 14 август 1989 г. Партията му позволява да публикува във вестник „Поглед“ статията „Още за инфлацията: как и кой да я измери?“. **Следва статията „Никаква отсрочка“, публикувана в брой 334 на вестник „Работническо дело“ (30 ноември 1989 г.).** Читателите на партийния орган имат възможността да се запознаят с „реалното състояние на икономиката днес“, а чрез „безпристрастния научен анализ“ на Костов да научат „какво налага реформата“.

Авторът е черпил с пълни шепи от „съветската икономическа мисъл и практика“. В публикацията му се срещат русизмите „кооперативи“, „акционерни общества“ и т.н. Статията завършва с предупреждението: *„В днешния бурен и бързо променящ се свят ни заплашва загубата на икономически суверенитет... Противното ще означава още по-пълно изтощаване на стопанския потенциал на страната, а след това – проникване на чужди фирми и монополи, които ще ни лишат от собствени ресурси. Никой няма да дойде, за да ни помогне. Ще дойдат, за да правят тук своя бизнес... Опитът на развиващите се страни показва какво следва първоначалната еуфория.“*

„Патриотични“ думи! Пътят за него в политиката вече е открит. Партията го изпраща (срещу заплащане) да бъде платен експерт на прокомунистическия профсъюз КНСБ на Политическата кръгла маса. Представители на левицата признават, че Костов е бил предлаган и за депутат във Великото народно събрание от страна на БСП. Но стратегите решават друго за него...

Месец преди изборите за Велико народно събрание, през май 1990 г., почива един от кандидатите на Съюза на демократичните сили в гр. Пловдив и кандидатурата на Иван Йорданов Костов е вписана в пловдивската листа на СДС. Той е избран като мажоритарен кандидат. Еволюцията на икономиста Костов от платен консултант на КНСБ на Кръглата маса до безпартиен депутат на СДС преминава през серия от публикации в българския печат. В статията „Ръкуване с перестройката“ (вестник „Демокрация“, брой 22 от 22 януари 1990 г.) Костов изявява своите претенции на човек, който има правото да предлага политическата и икономическата стратегия на реформите в България. Неговата пристрастност към „професионалистите“ на БКП се съдържа в израза: „Необходимо е обезвластяване на номенклатурата, премахване на тоталитаризма, **НО ЗАПАЗВАНЕ НА НЕПОКЪТНАТА И СИЛНА ДЪРЖАВНА ВЛАСТ.** Нейната **висококвалифицирана административна армия** може да бъде мощно оръжие за осъществяване на реформите...“ Това положително отношение към комунистическата администрация става символ-верую на бъдещия двукратен финансов министър в коалиционното правителство на БСП и в коалиционното правителство на СДС. Нито един заместник-министър, началник отдел, началник на териториална или регионална данъчна служба или служба за финансов контрол не е побутнат от министър Костов. Нещо повече – за-

местникът му Стоян Александров стана министър на финансите в кабинета на професор Беров, а заместникът му Димитър Костов стана министър в социалистическия кабинет на Жан Виденов.

Иван Костов е провереният доверен човек на реформаторите в БСП. Той стои встрани от политическите борби вътре в СДС и се намесва само в решителните моменти. Кой бяха те?

1) Икономическата стратегия на прехода беше строго подчинена на интересите на БСП. „Възторжените икономисти на прехода“ обслужваха номенклатурни интереси.

2) Изпълнението на икономическата стратегия на прехода беше възложено на проверени и изпитани кадри, подготвени от БКП. Научните работници – кариеристи Иван Костов, Димитър Луджев и Иван Пушкарков влязоха в коалиционния кабинет на Димитър Попов точно в момента, когато бившите български комунисти бяха с най-нисък рейтинг и „опозицията“ трябваше да иска разтурянето на парламента, след оставката на втория кабинет на А. Луканов.

Пет години по-късно в интервю за списание „Демократически преглед“ (бр. 2-3 от 1995 г.) Костов продължава да твърди, че СДС имал две големи възможности да изиграе решителна роля в политическия и икономическия живот на България. *Първата* била в края на 1990 г. при кризата на Лукановото правителство, когато „общественото негодувание от управлението на комунистите бе достигнало своя връх“. Тогава можело „чрез една радикална икономическа програма“, чрез евентуално разцепване на социалистическата партия да бъде спечелена за реформата и увлечена значителна част от „творческия, техническия и административния потенциал на обществото“. (Именно тогава А. Луканов е обещал на американския държавен секретар Дж. Бейкър да разцепи БСП.) Замисълът на Костов бил свързан с възможността промените да бъдат извършени с привличането на „значителна част от кадровия потенциал“ на бившите комунисти. Цитираното интервю е озаглавено „Осъзнавам ясно размера на поражението, което преживяхме“ и съдържа елементи на самокритика за това, че демократичните сили „се хванахме на въдицата на социалистите“ по отношение тяхното предложение за разделяне на властите: „президентската власт ни бе подхвърлена СРЕЩУ УЧАСТИЕТО НА СДС В ПРАВИТЕЛСТВОТО, ЗА ДА БЪДЕ ПОДЕЛЕНА ОТГОВОРНОСТТА. Ние платихме скъпа и прескъпа цена за това участие, без да сме имали реалната власт. СДС послужи за параван на социалистите.“ Сладка демагогия и закъсняла самокритика. Но оставка няма да последва... *Втората* възможност била проиграна с факта, че воденият от научния работник Желю Желев Съюзът на демократичните сили се заел с изработването на конституцията, а не с провеждането на икономическите реформи, както станало това в Чехословакия, Унгария и Полша. Същевременно Костов сам признава, че коалиционното правителство на Попов е било подлагано на истински издевателства от страна на комунистическото мнозинство. Тоест, че реформата при такава конфигурация на силите в парламента е била невъзможна. ЛОГИЧНО следва изводът на Костов: „След всички изброени грешки, включително на СДС, силите на обществото, необходими за една радикална икономическа реформа, бяха до голяма степен изчерпани още в края на 1990 година“. В думите му не откриваме признание за личната вина на финансовия министър Костов, който със съучастие си в коалиционния кабинет спаси от неминуемо политическо поражение БСП. Нещо повече. С участието си в непопулярните икономически дейности на кабинета Попов Иван Костов сведе шансовете на демократичните сили до 33%.

3) Иван Костов проведе с хладнокръвно самочувствие либерализацията на цените след 1 февруари 1991 г. Смяната на парите беше отхвърлена като възможен изход от него и от икономическите експерти на СДС Венцислав Димитров и Илко Ескенази.

Започна безконтролното спекулативно забогатяване на номенклатурата под крилото на икономическите министри от СДС.

Мъдрецът Радой Ралин обвинява Костов в некадърност, като човек виновен за днешното състояние на българската икономика: „Ще спомена един от най-големите – бившият финансов министър Иван Костов. Това е човекът, който само правеше фасони на много подготвен и смяташе, че като прескача през ден до чужбина, ще оправи икономиката. А не направи и най-елементарното – да смени парите. И среднист на негово място щеше да се сети. Не искам да го обвинявам в злоумишленост. Обвинявам го в некадърност.“ (вестник „Труд“, 1.11.93 г.)

4) Иван Костов пожела да остане за трети път финансов министър при липсата на парламентарно мнозинство, подкрепящо икономическите реформи, в края на 1992 г. в кабинета на професор Беров. Петя Шопова, депутатка от БСП и личен адвокат на експремиера Луканов, спомена в личен разговор, че парламентарната група на БСП би приела единствено кандидатурата на Иван Костов за премиер, след бламирането на кабинета на Филип Димитров. Но Костов не бе предложен. Иначе би бил достоен за доверието на Партията премиер.

5) Надменен и некомуникативен в две правителства, Иван Костов и Стефан Савов (водачи на парламентарната група на СДС) през лятото на 1993 г. водиха многократни преговори с представителите на БСП за запазване на парламента, а следователно и на правителството на Любен Беров.

Две години по-късно в цитираното интервю за сп. „Демократически преглед“ Костов казва: „Провалът на последвалите две години – на правителството на Беров – даде основанията на социалистите да твърдят, че пътят е бил погрешен. А истината е, че те чрез Беров разрушиха държавата.“

Изказването е на човека, който има обща фирма с Л. Беров и желал е да продължи „реформите“ като министър в неговия кабинет...

След толкова големи и съдбоносни за България провали и „грешки“ Иван Костов не само няма да се оттегли от политическа кариера, но и ще бъде избран (след парламентарните избори през декември 1994 г.) за председател на СДС!

„Властта и според философските тълкувания няма нищо общо с морала, с морала на межличностните отношения.“ (Иван Костов).

Друг идеолог и практик на неуспешния български преход е **Димитър Луджев**, който реализира всичките пагубни за демократичните сили тайни споразумения с БСП.

Подобна роля в икономическата област изигра членът на АСП и делегат на последния конгрес на БКП **Асен Мичковски** – също известен икономически работник-теоретик.

През месец август 1990 г. България беше посетена от представители на Фондацията на Националната камара на Съединените американски щати. По покана на комунистическото правителство на Андрей Луканов воденият от вицепрезидента на Търговската камара на САЩ, доктор Ричард Ран, екип се запозна с истинското състояние на нещата в България и със съдействието на избрани от правителството български експерти се зае да изработи „Проект за икономически растеж и преход към пазарна икономика в България“. Ето имената на получилите доверие икономисти и юристи, активни участници в неуспешния български преход:

Екип от български съветници

- 1) Професор Иван Ангелов** – Старши икономически съветник на министър-председателя Луканов
- 2) Венцислав Антонов** – ВИИ „Карл Маркс“
- 3) Румен Аврамов** – Икономически институт, БАН
- 4) Валери Борисов** – Юридически съветник към Министерството на икономиката и планирането
- 5) Д-р Венцислав Димитров** – Икономически институт, БАН
- 6) Д-р Генчо Димов** – Старши икономист, Министерство на външноикономическите връзки
- 7) Стою Дулев** – Заместник-министър на икономиката и планирането
- 8) Д-р Никола Гълъбов** – Икономически институт, БАН
- 9) Професор Илия Георгиев** – Икономически институт, БАН
- 10) Д-р Румен Георгиев** – Генерален директор на БСИ „Минералбанк“
- 11) Димитър Костов** – Заместник-министър на финансите (в 6 кабинета)
- 12) Д-р Иван Костов** – ВМЕИ „Ленин“
- 13) Емил Хърсев** – ВИИ „Карл Маркс“
- 14) Татяна Хубенова** – Икономически институт, БАН
- 15) Д-р Димитър Иванов** – Икономически институт, БАН

- 16) Професор **Лилия Каракашева** – Главен директор в Министерството на външноикономическите връзки
- 17) Д-р **Найден Найденов** – Заместник-министър на икономиката и планирането
- 18) Д-р **Невяна Кръстева** – Научен сътрудник в Министерството на външноикономическите връзки
- 19) **Георги Панков** – Заместник-министър на икономическата реформа
- 20) Професор **Огнян Панов** – Директор на Института по държавно и стопанско управление
- 21) **Атанас Папаризов** – Генерален директор в Министерството на външноикономическите връзки
- 22) **Огнян Пишев** – Старши икономически съветник на Президента Желев
- 23) Д-р **Иван Пушкарров** – Икономически институт, БАН
- 24) Професор **Димитър Шопов** – Заместник-председател на Комитета по труда и социалното осигуряване
- 25) **Боян Славенков** – Икономически институт, БАН
- 26) Професор **Стефан Стоилов** – Министър на икономическата реформа
- 27) Професор **Милчо Симеонов** – ВИИ „Карл Маркс“
- 28) Професор **Тодор Вълчев** – Икономически институт, БАН
- 29) **Христина Вучева** – Научно-изследователски институт към Министерството на финансите.

Най-широко е представен Икономическият институт на БАН – от девет души, между които бъдещият управител на Националната банка професор Тодор Вълчев, бъдещият министър в две правителства Иван Пушкарров, бъдещият депутат в три парламента и председател на комисията по бюджета и финансите Венцислав Димитров, бъдещият Заместник-началник на Агенцията за икономическо програмиране и развитието Румен Аврамов, бъдещият икономически съветник на президента Желев Боян Славенков.

От трима души е представен ВИИ „Карл Маркс“, като най-голямо уважение от тях с честната си гражданска позиция на икономист заслужи в следващите години Венцислав Антонов – бъдещият шеф на АИПР и член на делегацията за уреждане на дълга. Емил Хърсев е злополучният подуправител на БНБ, който допринесе значително за съсипването на банковата система в полза на номенклатурния елит.

Атанас Папаризов става по-късно министър и председател на парламентарната икономическа комисия, Огнян Пишев – посланик в САЩ, Христина Вучева – министър в служебния кабинет, а Румен Георгиев – председател на парламентарна комисия, лидер на фракцията в БСП „Платформа Европа“, председател на едноименната застрахователна компания „Европа“ и сват на Нора Ананиева.

Между двадесет и деветимата български съветници няма нито една случайна личност. Но прави впечатление фактът, че много от тях имаха достойно политическо поведение, въпреки крайния неуспех на икономическите промени.

4. 3. Икономически модел на прехода

Планът за действие на американския екип от съветници беше отхвърлен от парламентарното мнозинство на БСП. След края на 1990 година България се лута 5 години в избора на икономически модел.

Известни са два различни модела на икономически преход в света. **Първият**, по-радикалният модел би могъл да се нарече „източноевропейски“. Източноевропейският модел предполага извършването на преход към западноевропейския по възможно най-бърз начин. Главна същност на модела се явява активното утвърждаване на добре дефинирани частнособственически права – абсолютно необходимо условие за нормалното функциониране на свободна пазарна икономика. **Вторият**, постепенният и еволюционен преходен модел би могъл да се определи като „китайски модел“.

Основното в него е прилаганата от китайското правителство стратегия на постепенност при преустройването на предприятията към конкурентния пазар. Те не се реструктурират посредством приватизация, а в дългосрочна перспектива в борбата на конкуренцията се проверява тяхната устойчивост. Основен елемент в китайския модел е така нареченото „градско-селско предприятие“, което представлява общинна организация без дефинирана структура на собствеността. Въпреки липсата на частни права, китайският модел има нелоши успехи, а някои наблюдатели считат, че той е по-успешен от източноевропейския в някои отношения. Българските социалисти дълго се колебаха, дали да не отхвърлят източноевропейския и да възприемат китайския модел.

В Източна Европа вниманието е съсредоточено изключително върху приватизацията, а в страни като България, където тя всъщност още не е започнала, икономическият модел на прехода е само теоретично дефиниран.

Какво включваше изготвеният и отхвърлен план за действие, наречен Ран – Ът?

Елементи на плана.

Планът предоставяше серия от основни препоръки за икономиката като цяло:

- а) приватизация на средствата за производство и разпределение;
 - б) основна реформа на паричната, банковата и финансовата система;
 - в) премахване на пречките пред стопанската инициатива;
 - г) провеждане на реформи в областта на социалното дело, околната среда и образованието;
- Препоръките са разгледани подробно в отделните глави на доклада.

Последователност на плана.

Не всички елементи на плана могат да се приложат за няколко дни или месеци. Предложи се следната последователност на реформата според определения приоритет на проблемите:

1) За незабавно прилагане.

- а) да се приеме и започне да се прилага приватизационна програма, включително и в селското стопанство;
- б) да се започне основна парична реформа и да се позволи свободно обръщение на чуждестранната валута;
- в) да се премахне контролът на заплатите и цените;
- г) да се предприемат мерки за защита на най-бедните слоеве от населението от трудностите в преходния период;
- д) да се постигне съгласие относно основните принципи на данъчната реформа и размерите на данъците;
- е) да се приемат нужните промени в Търговския кодекс и в законите за съвместни предприятия.

2) За прилагане в средносрочен план.

- а) да се реформира банковата система;
- б) изцяло да се реформира данъчната система;
- в) да се промени конституцията, включително и да се приеме нова;
- г) да се проведат широки законодателни реформи, за да се премахнат пречките пред стопанската дейност, включително и пред дейността на чуждестранните инвеститори и външната търговия.

3) За прилагане в по-дългосрочен план.

- а) да се проведат реформи в областта на околната среда;
- б) да се проведат реформи в областта на образованието.

Българската социалистическа партия в края на 1990 г. нямаше политическа воля да проведе такива всеобхватни реформи. Неприемливи се оказаха за нея ясни правила за провеждане на приватизацията. За да се гарантира честността на процеса експертите предлагаха: **Първо**, да се осигури пълна гласност. За целта всяка сделка се огласява широко като намерение на правителството да продаде даден имот. Процесът на наддаването трябва да се наблюдава от независима трета страна. **Второ**, трябва да се установи процедура за разрешаване на противоречивите интереси и правила, които да гарантират, че държавните служители или ръководителите на предприятията няма да имат никакви специални привилегии при закупуването на фирмите. Контрол от независима страна. Трябва да се разгледа възможността да се замени съществуващото ръководство и да се даде право на бившите ръководители да участват в приватизацията на фирмите като независими инвеститори, след като отношенията им с тях са прекъснати. **Трето**, препоръчва се България да създаде независима агенция по приватизацията и собствеността, която да утвърди пълния списък за приватизация. След като предприятията бъдат избрани, да се предоставят на агенцията за реорганизация и продажба на български или чуждестранни частни инвеститори.

За създаване на благоприятна делова среда трябва:

- 1) Система от добре дефинирани права на собственост.
- 2) Цялостен Търговски кодекс.
- 3) Закон за смесените предприятия и чуждестранните инвестиции.
- 4) Единна информационна счетоводна и отчетна система.
- 5) Данъчната политика да поощрява икономическия растеж.
- 6) Система от цени, определени от пазара.
- 7) Достъп до кредити за частна стопанска дейност.
- 8) Компенсация и преквалификация на незаетите.

Когато не се спазват и не се изпълняват добрите правила, приватизацията започва незаконно и без правила, а икономическата реформа се проваля, както у нас. Българските теоретици на прехода си извлякоха някои поуки от неуспешното прилагане на икономическия модел:

Първо, преобладаваше схващането, че преходът е линеен модел, при който се осъществява придвижване между достатъчно добре дефинираните състояния – от „планова икономика“ към „пазарна икономика“. На практика се оказа, че това не е така.

Второ, изходната парадигма се опираше на две равнопоставени във времето цели: а) постигане на финансова стабилизация; б) промяна на институциите. Оказа се, че по-скоро се върви от реформи в институциите към стабилизация.

Кои бяха другите големи заблуди?

1) Презумпцията, че пазарът може да функционира на основата на преобладаваща държавна собственост и отключването на няколко възлови лоста като цени и лихви е достатъчно условие за създаване на полупазарна среда, с основни субекти – държавните предприятия, се оказа погрешна. „Ако тогава (през 30-те години) се спореше за възможността да се конструира аналог на пазар (и на пазарни цени) без размяна, то сега е под въпрос възможността за функциониране на пазар без наличието на частна собственост. И в двата случая става дума за имитиране на форма без същност“, отбелязва точно Румен Аврамов в статията „Икономика на прехода“ (сп. „Избор“, бр. лято '94).

Българският модел се характеризира с недобре дефинирани приватизационни правила и права на собственост, както и с отсъствието на гаранции и сигурност на правата за прехвърляне. Моделът ни не е нито китайски, нито източноевропейски. Той е един неуспешен „Български модел“.

2) Финансовите рестрикции не успяха да допринесат достатъчно за формирането на пазарно поведение от страна на непазарните и полупазарните държавни и полудържавни субекти. Заплахата от фалит не стресна въобще държавните и частните мейджери. Очакванията, че домакинствата, частните и държавните предприятия ще се ръководят от принципите за рационално поведение *не се оправдаха*.

Да споменем и някои по-болезнени неуспехи:

1) България не можа да влезе в схемата на „социалната пазарна икономика“ (подобно на следвоенна Германия). Тя попадна в „латиноамериканския модел пазарна икономика“ с незрели пазар-

ни институции, недефинирани права на собственост и олигархична обществена структура с масова икономическа престъпност и корупция.

2) Законосъобразните форми обхващат само минимална част от процеса на приватизация на държавната собственост. Тласък на полулегалните форми дадоха либералният Търговски закон и Указ №56 при доминираща държавна собственост.

3) Основни противници се явяват корумпираните държавни чиновници, групировките, заели „входа“ и „изхода“, стопанската номенклатура на БКП, поставила си за цел да придобие собственост върху държавните активи евтино или без пари, след което да ги препродаде изгодно на чужденци, „трудовите колективи“, синдикалните лидери и централи.

4) Двата основни политически субекта се обвързаха трайно с икономическите групировки – противници на реформите.

5) Част от българите: държавни чиновници на заплата, пенсионери, социално слаби и хора с постоянни доходи не са заинтересовани от продължаването на реформите. Масовата приватизация няма да промени съществено подкрепата за смяната на собствеността.

6) Западът не предложи очакваната икономическа политика спрямо нашата страна. Споразумението по външния дълг обаче ще действа дисциплиниращо върху днешното социалистическо и върху бъдещите правителства на България, защото обслужването на дълга изисква ефективна парична и валутна политика, а това е свързано както с износа, така с въпроса за вътрешния дълг на страната.

Крива на икономическия растеж.

Според икономиста Румен Аврамов „източник на растеж става не толкова реструктурирането на крайното търсене, колкото такова реструктуриране на националното богатство, което да го насочи към най-продуктивните сегменти в обществото“. Съгласни сме с неговия извод. Зад отчитаните катастрофални финансови резултати на фирмите и на банките се крие „отклоняване на генерираната в тях добавена стойност и преразпределение (извън официалната схема) на активите им“. Този процес не създава нов капитал в страната. Но реструктурира съществуващия към сектори, „които са носители на определен динамичен потенциал“. Потенциалът, за съжаление, вече е на изчерпване...

Програмата на правителството на Димитър Попов за стабилизация на икономиката беше стартирана през февруари 1991 г. с помощта на Международния валутен фонд. Тя се основаваше върху контрола на паричната маса. Левовата кредитна експанзия се ограничаваше чрез определените кредитни тавани на търговските банки. Целта на програмата бе да се коригират главните макроикономически диспропорции и да се постигне макроикономическо равновесие и неинфлационен икономически растеж. Бяха либерализирани цените, външната търговия и валутният пазар.

В резултат от непоследователното прилагане на програмираните мерки, след 1993 г. секна цялостната макроикономическа реформа. Агенцията за икономическо програмиране и развитие определя 1993 година като година загубена за реформата. Същото може да се каже и за следващата 1994 г.

Причините за неуспеха не са в характера на програмата, а в нежеланието на икономическите и политическите структури за промяна. „Под пресата на партийни и групови интереси стана невъзможно изграждането на независими институции, отговарящи за икономическите реформи, а следователно стана невъзможно и провеждането на каквато и да е последователна икономическа политика.“ (из годишния доклад, декември 1994 г. на Агенцията за икономическо програмиране и развитие)

След няколко години на опити за стабилизация, продължиха негативните явления в икономиката – ускоряваше се инфлацията, зачестиха валутните кризи, цялостната икономическа структура агонизираше.

Вредна се оказа за финансовия и за банковия сектор прекалено либералната лицензионна политика на УС на БНБ. Лекомислено беше изпуснат контролът и надзорът над финансовите инсти-

туции от страна на Централната банка. БНБ не разполагаше с дългосрочна стратегия за провеждането на своята лицензионна и парична политика. Управителният съвет се подчиняваше на групови и конюнктурни интереси. Редица доведени до фалит банки бяха поставени в условията на „меки бюджетни ограничения“, вместо да бъдат заставени да намалят разходите и да съберат вземанията си.

Главната стратегия на търговските банки (след приемането на Закона за опрощаване на „лошите кредити“) след 1993 г. се заключава в ТРУПАНЕТО НА НОВИ ЛОШИ КРЕДИТИ, които „чакат“ за ново опрощаване и превръщане в държавен дълг.

Всичко това доведе до непосилно за бюджета увеличаване на държавния дълг, а следователно до огромни тежести за населението.

Днес многобройните частни, държавни и полудържавни банки, брокерски къщи, обменни бюра, инвестиционни и застрахователни фондове са финансови институции на определени от БКП/БСП лица или групировки, които посредством банките извършват финансови операции, недостъпни за обикновените търговци. По този начин те реализират предоставената им от политическия елит привилегия да печелят при условие, че отчисляват процент от печалбата за нуждите на партийната олигархия. Техните основни привилегии се осигуряват от Българската народна банка:

а) БНБ извършва тяхното рефинансиране; б) Централната банка ги поставя в привилегировано положение при тегленето на кредити на междубанковия паричен пазар, където кредитът е по-евтин от този за обикновените, несвързани с БСП търговци; в) банковите институции държат чужди пари, които те въртят в операции, нямащи нищо общо с легалния общественоразноползвателен бизнес.

В резултат от всичко това загубите на банките само за деветте месеца на 1995 г. възлязоха на 33 милиарда и 77 милиона лева, а платените данъци са смешна цифра – 168 милиона лева или едва 5% от натрупаната астрономическа загуба (при средна данъчна ставка над 30% и при собствен капитал на кредитните институции 93,61 млрд. лв.).

Всички толерирани от номенклатурата български банки се намират в неизлечима ликвидна криза – т.е., ако в един ден вложителите решат да си изтеглят от тях парите, банките няма да има с какво да им платят. Досега неизменно се намесваше Българската народна банка, която печаташе нови пари за сметка на обедняващото население и захранваше ненаситните банкови „лами“, вместо да обяви отдавна настъпилите им фалити.

В крайна сметка натрупаният икономически потенциал на нацията бе пропилян.

Изводът е – инфлацията няма да спадне чувствително, докато загубите в банковия сектор генерират все нова и нова инфлация. Загубите се покриват частично от бюджета, а другата им част се прехвърля върху икономическите субекти. Банките с лоши кредити повишават лихвите, самите те не плащат данъци, а инвеститорите не могат да вземат на заем пари, за да осигурят икономическия растеж.

4. 4. Реални и нереални опити за реформи

„На началния етап от икономическата реформа държавният сектор ще преобладава... радикална промяна се предвижда в механизмите за функциониране и регулиране на държавната собственост.

Обществото и икономиката трябва да се управляват от истински професионалисти... независимо от политическите им убеждения.“

(Из предизборната програма на СДС от 1990 г.)

1) Имитация на реформи.

На 29 март 1990 г. министър-председателят Андрей Луканов представя пред XVI сесия на IX-то народно събрание доклад „За излизане от стопанската криза и разгръщане на икономическата реформа.“ Докладът се състои от няколко раздела, най-важният от които е раздел I: „За икономи-

ческата ситуация в България и причините за икономическата криза“. Докладчикът признава сериозните грешки и „недомислия“ в насочването и използването на инвестициите през последните десет години. Както и увлеченията за прекомерно развитие „на отраслите от група „А“, породени от деформирани представи за индустриализацията на страната“. Същевременно Луканов прави уговорката, че през тези години развитието на световната научно-техническа революция наложило провеждането на „нова структурна и технологична политика“. За съжаление акцентът бил поставен върху развитието на производства „силно зависими от вноса на оборудване и материали по второ направление“. А привличането на кредитни ресурси довело до превишаване на произведения национален доход.

Критиката в доклада е насочена срещу Тодор Живков и неговото „обкръжение“ в борбата на реформаторското крило за утвърждаване на новите властови позиции. Документът не съдържа никакви реални предложения и намерения за структурни реформи, въпреки констатираните в него структурни диспропорции в икономиката. Най-важният извод от анализа се съдържа в изречението „Животът показва, че пазарната икономика няма алтернатива.“

Също през месец март 1990 г. от страниците на вестник „Труд“ Иван Костов подлага на критичен анализ програмата на правителството в статията „Компромиси срещу упадък“. Той разделя доклада на две части: предизборна платформа и непосредствени стопанско-политически ангажменти.

Според автора първата част обслужвала борбата за власт „с демонстрацията на сила и управленски опит“. Оценката на Костов, като експерт на КНСБ, неангажиран със СДС, е, че „подобна програма СДС едва ли е в състояние да съчини, още повече, че социалдемократическите принципи вече са употребени от БКП“. За Съюза на демократичните сили оставало или да плагиатства, или да търси политически център вдясно, който обаче не бил популярен между избирателите. Желанието да се проведе „радикална реформа“ било несъвместимо със стремежа на комунистите да запазят властта. А националните икономически интереси влизали в противоречие с теснопартийните. Костов съветва управляващата партия, ако иска да запази своя политически престиж, да отложи болезнената операция за след изборите за Велико народно събрание. Която така и стори...

На 22 август 1990 г. премиерът Луканов е принуден да се отчита и оправдава пред депутатите от опозицията във Великото народно събрание. Един от неговите критици е народният представител от СДС Иван Костов. Политикономистът е вече в нова роля. В борбата за утвърждаването си на новите позиции Костов нарича доклада на правителството „неубедителен и неискрен“.

През март Костов е съветник на БКП, а през август опонент на БСП!

Документът съдържа пакет от неотложни мерки за стабилизация в 10 точки: приемане на нов вариант за бюджет, въвеждане на нова лихвена тарифа за предприятията и гражданите, предприемане на стъпки за „разширяване сферата на пазарно формираните цени“, индексация и компенсация на доходите, намаляване на данъците за фирмите и предприятията, обсъждане на варианти за емитиране на държавни ценни книжа като алтернатива за финансиране на бюджетните разходи, засилване на борбата със спекулата, корупцията и контрабандата, приключване през септември на преговорите с банките-кредиторки и присъединяване на България към Международния валутен фонд и към Международната банка за реконструкция и развитие, приемане на мерки в областта на енергетиката и прехраната.

Под № 7 е записано: „Предприемане на срочни мерки за демонополизиране и децентрализиране на някои държавни фирми, особено на тези от сферата на търговията на едро и изкупуването, както и на мерки за борба с монополната практика и за насърчаване на конкуренцията и защита на потребителите.“ Фактически демонополизацията и децентрализацията беше използвана от хората на Луканов за осъществяване на нова централизация и монополизация в замисляните по това време икономически групировки и банки. Метаморфозата е осъществена методично и целенасочено през следващите няколко години.

На 10 октомври 1990 г. министър-председателят Луканов представя пред депутатите от ВНС програма на правителството „За понататъшна демократизация на обществото и ускоряване на прехода към пазарна икономика“. Въпреки предварително заявените намерения да се прилага „Планът

за действие в България“, съставен от американските експерти под ръководството на доктор Ричард Ран, експозето на премиера не съдържа елементите от плана. Най-съществен момент от изложението е изброяването на антиинфлационните мерки като: демонополизация и децентрализация на производствените и търговските структури (в повече от 22 август е добавена думата „производствени“), насърчаване на конкуренцията, либерализиране на вноса. Декларира се, че „в този комплекс от мерки реформата на цените и ценовата либерализация заемат своето важно място“. Но само толкова. Нищо реално до оставката на правителството в края на ноември 1990 г. не беше започнато. Министрите от БСП умишлено предпочетоха бездействието, което свали рейтинга на управляващите под рейтинга на СДС.

На топа на устата бяха изкарани вдъхновените икономисти на прехода, подготвени в Центровете по идеологически дисциплини на БКП.

Рейтинга на опозицията падна до 33%, а това означаваше разрушаване на трудно постигнатия антикомунистически и прореформаторски национален консенсус.

Интересна е оценката на един от главните икономически експерти на СДС – Венцислав Димитров – за ролята на неговия приятел Иван Костов в последните години. Ето какво казва той в интервю, озаглавено „Иван Костов се натискаше и за правителството на Беров“ и публикувано на 4 декември 1995 г. във вестник „168 часа“:

– Откъде според вас тръгна провалът?

– В едно интервю Иван Костов обвини президента, че е вкарал СДС в коалиционно правителство с БСП – става дума за кабинета на Димитър Попов. А Иван Костов забравя, че той беше една от основните фигури в това правителство, че той остана и в следващото. Той дори разговаря, заклевам се във всичко, може би само сондира почвата, с Георги Марков, когото попита: „Ще ме жертват ли да стана министър на финансите в правителството на Любен Беров?“ Ако тогава не бяхме влезли в правителството на Димитър Попов, СДС щеше да спечели със съкрушителна разлика изборите и щеше да има абсолютно мнозинство в следващия парламент. Но да се казва, че Костов не е бил виновен с мерака си да участва във властта, а само Желю Желев бил виновен, това е доста подлю.

След като навремето Филип Димитров се справи с евентуалните си конкуренти, Костов, който винаги е бил изолиран от политическото управление на коалицията, мина по един естествен начин към него. Не искам да го плюя, но вижте – пред изборите през 1991 г. едвам навихме Костов да се кандидатира, той ни караше да се обединяваме обратно с Дертлиев, Петко Симеонов и Каракачанов. Чак в последния момент Костов реши да се идентифицира с нашата политическа сила. Той тогава въобще не искаше да има избори, идваше и ни убеждаваше колко лошо ще се отразят изборите на реформата. Нали – не е важно да се вземе властта, важно е той да си продължи реформата. Той се яви после пред КС на СДС и каза: Аз не мога да работя повече, ако не се гласува вот на доверие на това правителство, защото имам да водя важни международни разговори.

– Значи идеята за вот, който свали правителството на СДС, принадлежи на Иван Костов?

– Главно негова идея беше. Тя се прие, понеже в СДС решенията се вземат доста импулсивно. Но най-голямата грешка беше решението на първата Витошка конференция: „Филип и само Филип. Савов и само Савов.“ Тогава аз не се подписах под тази декларация, която ни отрязваше пътя към властта.

– Тъй като е дошло време за преоценки, вие споменахте, че Иван Костов е искал СДС да се обедини отново с БСДП, либералите, Зелената партия...

– Зле сте ме разбрали. Всъщност той не искаше СДС да се разцепва, но разцеплението след гладната стачка вече беше факт. Тогава обаче друго решение нямаше, ако искахме СДС да дойде на власт.

– А това, че СДС се разцепи, не отслаби ли коалицията?

– Може би я отслаби, но СДС не можеше да се добере до властта, ако 39-те не бяха излезли от парламента, ако не бяха гладната стачка, спешното приемане на конституцията и насрочването на нови парламентарни избори. Тогава ние реагирахме така, защото не се спази политическото спора-

зумение отпреди сформирането на кабинета на Попов: през март – местни избори, а през май – парламентарни.

– **На пресконференция на Народния съюз вие намекнахте, че не бихте подкрепили двойката Соколов – Лучников, тъй като жената на единия била дълги години партиен секретар...**

– ...Между другото и при Иван Костов е така. За мен това не е от съществено значение. Бившият партиен секретар Снежана Ботушарова работеше прекрасно в групата на СДС.

– **...Та вашата забележка не беше ли малко болшевишка?**

– Болшевишка е наистина. Бившето партийно членство не е важно, по-важно е човек какво прави. Защото ако става дума за „чисто минало“, Иван Костов и Александър Йорданов въобще не трябваше да се кандидатира за този парламент, защото някога са подавали молби за членство в БКП. Но една демократична организация трябва да даде възможност на всеки да си изменя възгледите, особено след като идваме от тоталитарно време.

2) Реални опити за реформи.

На 20 декември 1990 г. встъпи в длъжност правителството на Димитър Попов. Като коалиционно правителство то се опря в работата си на предишните разработки и най-вече на прагматичните препоръки на Международния валутен фонд. Министрите, изпратени от СДС, се облегнаха в своите министерства на „истинските професионалисти, независимо от политическите им убеждения“. Те от своя страна продадоха на изгодна цена секретната информация за деня „Х“ – 1 февруари.

Българският народ оцеля след страхотния ценови шок, но България след 1 февруари 1991 г. беше вече друга. Естествено „професионалистите“ и то от по-предприемчивите, създали си добри „връзки“ още от преди промените, успяха да се презапасят с кредити при ниски лихви, да напълнят халета и складове със дефицитни стоки и да заделят милиони долари, закупени по 3 лева за долар. Инфлационната печалба на „информираните“ беше огромна, а българският народ плати между февруари и септември 1991 г. жесток инфлационен данък. България след тази дата бе вече съвсем различна, защото с помощта на седесарските експерти правилата бяха нарушени. Иван Костов се опита теоретично и със задна дата да обясни, че „либерализацията на цените освободила скритата в дефицита инфлация“. А в средата на юни 1991 г., когато страната кипеше от негодувание към парламента, Костов изнесе пред ВНС доклад, озаглавен: „Реформата може да продължи независимо от политическите противоречия в страната“, с което искаше да каже, че изборите ще прекъснат „реформата“, така „успешно“ започната от него.

Какво друго, освен освобождаване на цените, лихвения процент и заплатите извърши кабинетът на Димитър Попов? Той се опита да проведе така наречената СТРУКТУРНА РЕФОРМА или преструктуриране на икономиката.

Структурната реформа включва:

а) преструктуриране на предприятията; б) създаване на частен сектор; в) финансова стабилизация на частните и държавни фирми и реформиране на финансовия сектор. Целите са: създаване на правни и стопански условия за растеж, експорт и погасяване на дълга.

Структурната реформа се оказа най-неуспешната част от реалните опити за реформи. Всъщност, ако правителството на Димитър Попов и следващите правителства бяха успели наистина да преструктурират собствеността в икономиката, днес нямаше да съществуват агонизиращи предприятия и фалирали, но необявени в несъстоятелност банки. Несъмнено съпротивата на синдикалната върхушка и на политическите противници на реформата беше огромна.

Коалиционното правителство се опита да започне реформата на държавната собственост от ДЕМОНОПОЛИЗАЦИЯТА, препоръчана му в програмата на Андрей Луканов. Успоредно се провеждаше преструктурирането, започнато с преобразуване на държавните предприятия в дружества по Търговския закон. Преобразуването съвпадна по време със загубата на вътрешен и на външен

пазар. След всеобщия инфлационен шок и спадането на стокооборота предприятията останаха без парични средства, намалиха амортизационните си отчисления и потърсиха банков кредит. Правителството пропусна важния момент да застави ръководителите на фирмите да направят своевременна преоценка на активите и съответно да увеличат амортизациите. (Не беше изпълнено ПМС №8 от 16.01.1992 г., изм. 1992 и 1993 г.). Така се извърши първата голяма декапитализация на държавните предприятия. Модернизацията и развитието на фирмите бяха замразени, а с помощта на синдикатите финансовите групировки окупираха вътрешното управление, снабдяването и пласмента. Осъществи се престъпната симбиоза, която стана главна пречка пред структурната реформа.

Монопол и демонаполизация.

Монополите това са фирми, притежаващи недостъпни за конкурентите им устойчиви преимущества. Според начина на възникване съществуват естествени и институционални монополи.

Естественият монопол е свързан с факта, че даден производител притежава изключителното право да използва дадени природни ресурси, защото тези производствени фактори са невъзпроизводими, друг не може да ги притежава и следователно те са естествено недостъпни за конкурентите. Друг случай на естествен монопол възниква при едросерийното производство, когато само една фирма задоволява напълно потребностите на пазара и конкуренцията противоречи на интересите на потребителя.

Институционалните монополи възникват в резултат от субективни интереси. Издига се бариера за влизане в пазара или в отрасъла чрез сключване на съглашения или обединения на заинтересовани фирми или по решение на държавни органи. Институционален монополист беше създадената на мястото на социалистическия монопол и при съучастието на държавни чиновници като Стоян Денчев, главен секретар към правителството на ДПС и БСП с министър-председател Любен Беров, „Конфедерация на едрите индустриалци“, известна като Г-13. Г-13 защитаваха интересите на своите членове и вдъхновители, но не и на обществото като цяло. Този институционален монопол възникна, след като правителството на Беров, подчинено на бившата комунистическа партия и на близките до нея казионни синдикати, установи негласно държавен монопол върху редица икономически дейности, като предостави изключителни права на фирмите от „Конфедерацията на едрите индустриалци“ в сферата на енергетиката, доставката на горива, транспорта, военната индустрия, химията и т.н. (вж. Приложение №11).

Монопол от институционален тип възниква и когато държавата не ограничава законодателно обединяването на производителите или търговците от даден отрасъл в една икономическа структура, която цели да елиминира конкурентите.

Олигополът е форма на несъвършена конкуренция, която се проявява при малко на брой, но големи по размер продавачи така, че при всяка промяна на предлаганото количество от страна на един от тях се стига до значителна промяна на пазарните параметри в отрасъла.

Организационните форми на монополистичните структури са основно две: 1) Съглашения. 2) Обединения.

При съглашенията фирмите, влезли в общата структура, губят търговската си самостоятелност, макар юридически да са независими. Такива съглашения сключиха холдинзите на „Мултигруп“ с „Балканбанк“, една държавна банка, с „Кремиковци“, „Булгаргаз“, „Химко“ и други. Размяна на пакети от акции осъществиха „Трон“ и „Турист-спорт-банк“, „Трон“ и „Фърст файненшъл“, застрахователно дружество „Орел“ с редица държавни фирми и банки, „Нове холдинг“ и т.н. Всички гореизброени действия бяха груби нарушения на приетия от Великото народно събрание Закон за защита на конкуренцията, а създадената по силата на този закон Комисия за защита на конкуренцията нито един път не се намеси.

Към съглашенията влизат пуловете, картелите, синдикатите, а при обединенията фирмите губят освен търговската също така и юридическата си самостоятелност. Типични обединения са тръстовете и концерните.

Пулът е временно съглашение на крупни фирми за съвместно провеждане на отделни операции.

Картелът е съглашение на фирми с цел разпределяне на пазарни дялове, територии и определяне на единна ценова политика за предлаганата стока или услуга. Типичен български пример за престъпен картел е дейността на двете „застрахователни дружества“ „ВИС-2“ и „СИК“.

Синдикатът като форма на съглашение е свързан със създаването на обща търговска кантора. Синдикати се създават при изкупуване на суровини.

Тръстовете са обединения на фирми от един отрасъл, в които те (фирмите) губят своята търговска и производствена самостоятелност.

Концернът обединява предприятия от различни отрасли, но често в типичния концерн съществува обединително звено. Освен производствени предприятия обединението включва фирми от търговията, транспорта, банковото и застрахователното дело. Участниците в концерн формално само могат да запазят самостоятелност, но на практика те са обединени на акционерен принцип в една корпорация.

Опитните български комунисти и техните синдикални помагачи разработиха и разгърнаха в лицето на „Мултигруп“ именно такава монополна холдингова компания, която вече няколко години работи в пълна конспиративност за връщането на левицата на власт и за полза на съветските и руските интереси в България и на Балканите. Изкупуването от страна на руския гигант „Газпром“ на 50% от акциите на „Овергаз-инк“, дъщерна компания на „Мултигруп“, е типичен пример за форма на международен (между остатъците на КГБ и ДС) картел.

Антитръстовото и антимонополното законодателство.

Първият антитръстов закон е приет през 1890 г. в Съединените американски щати. Наречен е на името на създателя си Шърман и има за цел да създаде условия за конкуренция между компаниите. Също да защити потребителя от монополното положение на някои производители. Модерната американска икономика през XX-ти век се разви на базата на антимонополното законодателство.

Централно място в модела на социалната пазарна икономика на Германия заема Законът срещу ограничаването на конкуренцията, известен още като Закон за картелите.

Българският Закон за защита на конкуренцията „има за цел да осигури условия за свобода на предприемчивостта в производството, търговията и услугите, за свободно образуване на цените и за защита интересите на потребителите“. Но за съжаление само на книга. Една от основните слабости на закона е несъответствието между размера на деянията на нарушителите и незначителните парични санкции, предвидени в глава шеста.

Избраните за 6 години от комунистическото мнозинство във ВНС членове на Комисията за защита на конкуренцията имат много грехове пред българското общество, но най-големият от тях е свързан с откритото им нежелание да прилагат разпоредбите на чл. 15, ал.ал. (1), (2), (3) и (4).

Висшата партийна и средната стопанска номенклатура намериха в лицето на председателя на Комисията, Стефан Нешев, верен защитник. „Едно лице не може да участва едновременно, както и до 3 години след напускане в управителни или в контролни органи на конкурентни предприятия.“ „Длъжностно лице не може да участва в предприятие или да бъде член на управителен или контролен орган на предприятие, ако това може да попречи на добросъвестното изпълнение на служебните му задължения.“ Примерите за нарушения на горните текстове са правило, а не изключение в периода от 1991 г., когато беше приет законът, до 1995 г., когато пазарът бе напълно монополизиран от бивши и настоящи държавни служители, управляващи отделно или едновременно държавни и конкурентни частни холдинзи и фирми. Като пример можем да посочим лицето Иван Дремсизов, бивш заместник-генерален директор на „Рудметал“, а веднага след това водеща фигура в „Мултигруп“ и управител на дъщерна фирма на холдинга (с идентичен на „Рудметал“ предмет на дейност), „Интерстийл“, Николай Вълканов, Евгени Ангелов, Никита Шервашидзе, Дянко Добрев и други деятели на рудодобива и металургията, на енергетиката и въгледобива, които преминаха тайно или открито в структурите на „Мултигруп“, Тодор Ненчев – доскорошен заместник, отговарящ за машиностроенето в министерството на промишлеността, Христо Тотев – министър на стро-

ителството в кабинета на Любен Беров и много други. КЗК даде възможност на хората, които правеха монопола държавно, да го правят частно.

Опити за приватизация и за създаване на частен сектор.

Приватизацията е главният елемент на структурната реформа.

Касова приватизация.

На 18 юни 1991 г. министрите от коалиционното правителство на Д. Попов, Костов и Пушкарров, сключиха първата сделка за продажба на бензиностанция в столицата. След успешно проведената монетарна част на икономическата реформа, те обявиха, че е започнала и нейната структурна част. За съжаление сделката се оказа неуспешна, защото купувачите неплатиха спечелената на публичен търг бензиностанция. Все пак през месеците март и април започна т.н. демонополизация, а до края на май се проведеха първите търгове за около 1300 малки обекта, обявени за раздържавяване. Най-напред се говореше за „отлагателно плащане“ на обектите, но някои от министрите в кабинета настояха разплащането да става само „касово“ в брой. Политически незаинтересована от регламентирана и прозрачна процедура на приватизация, управляващата БСП направи поправки в законодателството, с които се спряха продажбите до приемането на специален закон за приватизацията. ВНС не прие такъв закон, но въпреки това номенклатурата проведе скрита приватизация на редица обекти в страната. Така по политически и по икономически причини бяха блокирани от БСП първите опити за открита приватизация и структурна реформа.

След парламентарните избори през октомври 1991 г., които бяха спечелени от СДС и ДПС, министерството на промишлеността продължи демонополизацията и преобразуването на държавните предприятия по търговския закон. С големите усилия на няколко депутата от СДС бяха сменени около 350 (от 3500) управители на държавни фирми, назначени от комунистическата партия, с управители, несвързани със старата стопанска номенклатура. Трудностите се създаваха най-вече от управляващите министри Костов, Пушкарров и председателя на Комитета по пощите и далекосъобщенията Софийански, главни защитници на комунистическата номенклатура.

Подмяната само на 10% от средната стопанска номенклатура беше посрещната „на нож“ от социалистическата върхушка, а двата синдиката използваха преобразуването на фирмите за корисни цели.

Приватизацията не тръгна през периода на едногодишното управление на СДС. Донякъде само приключи реституцията на имоти.

Под натиска на народните представители от АСП в приетия през април 1992 г. Закон, приватизацията беше разделена на малка и голяма.

Правителството на Л. Беров обеща да започне масово раздържавяване.

*

Хроника на приватизацията.

1992 г.

На 23 април 1992 г. е приет Законът за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия (сделки за 111 млн. лв.).

1993 г.

На 12 май 1993 г. Агенцията за приватизация прави своята първа крупна сделка. Продаден е заводът за царевични продукти в Разград на белгийския концерн „Амилум“ за 20 млн. долара.

През цялата 1993 г. приходите от раздържавяването са около 384 млн. лв., броят на сделките, извършени от агенцията и всички министерства, е 63.

1994 г.

На 9 юни парламентът прие поправки в Закона за приватизация. Данните към 31 декември сочат ускоряване на процеса. Приходите от раздържавяването са вече 4 млрд. и 229 млн. лв. – близо 11 пъти повече от предходната година. От тях в облигации са платени 1 млрд. и 461 млн. лв.

Сделките, сключени само от Агенцията за приватизация, са 35.

Първата сделка на АП през 1994 г. е продажбата на свинекомплекса „Карапелит“ на „Месна компания Елтекс“ за 7,1 млн. лв. Купувачът поема задължението да погаси дълговете на свинарника, които са в размер на 153 млн. лв.

На 10 февруари 1994 г. е продадено русенското предприятие „Хидропробивна техника“ на световния лидер в производството на хидравлични чукове „Брейкърс АС“. Предмет на сделката са 97 на сто от акциите на дружеството на цена 350 хил. долара. Купувачът погасява и всички задължения на завода в размер на 4,28 млн. лв.

На 11 февруари е сключена сделка за 80 на сто от дяловете на „Газобетон“ ЕООД – София, на немския концерн „Итонг“ за 4 млн. DEM. Договорът предвижда допълнителни инвестиции в размер на 5,6 млн. DEM. Компанията поема и всички дългове на предприятието в размер на 5,361 млн. лева.

На 28 март 1994 г. бе подписан договор за продажба на димитровградското дружество „Стил“. Предприятието стана собственост на мениджърския екип.

На 3 юни е продаден заводът за шоколадови и захарни изделия в София на швейцарската фирма „Нестле“. Компанията стана собственик на 70 на сто от дяловете на „ШЗИ“ на цена 2,1 млн. долара и пое дълговете на дружеството. Договорът предвижда и 7 млн. долара инвестиции за модернизация на съоръженията.

На 16 юни беше продадена перлата на българското Черноморие – гранд-хотел „Варна“. 49 на сто от акциите на дружеството станаха собственост на „Мултигруп“ на цена 509 млн. и 452 хил. лв. От тях 20 на сто бяха платени в брой, а останалите чрез облигации по лошите кредити.

На 27 юли е продаден „Ротоцех“, обособена част от Полиграфическия комбинат, на „168 часа“ ООД за 31 млн. лв.

На 2 август Надзорният съвет одобри сделката за най-големия ни автомобилен превозвач СО МАТ. Собственик на 55 на сто от акциите на дружеството стана компанията „Вили Бец“, която плати 55 млн. марки и погаси всички фирмени задължения.

На 4 август „ММ-5 Красимир Михайлов и сие“ купува свинекомплекса „Кембароу“ за 12,186 млн. лв. Фирмата поема дълговете на дружеството в размер на 88,3 млн. лв.

На 16 септември е продадено столичното предприятие за дървена дограма, врати и прозорци „Ескос-дограма“ на фирма „Джибу“ ЕООД.

На 17 октомври е подписан договор за продажба на автосервиз „Варна“ за 14,5 млн. лв. Обектът става собственост на колектива.

На 28 октомври Агенцията за приватизация сключва сделка за пивоварната „Загорка“ с гръцко-холандската групировка „Брюинвест“. Предмет на договора са 80 на сто от акциите на дружеството на цена 21,7 млн. долара. Купувачът се задължава да инвестира 41,4 млн. долара за модернизация и реконструкции.

На 26 октомври Надзорният съвет на Агенцията за приватизация одобри продажбата на „Химимпорт“. 58,7 на сто от акциите на външнотърговското ни дружество станаха собственост на мениджърския екип срещу 7 млн. долара (брейди-облигации).

На 31 октомври Агенцията за приватизация сключва договор с фирма „Братя Сярови“ за продажба на „Менада-Винпром“ в Стара Загора. Дружеството става собственик на 70 на сто от акциите на цена 80 млн. лв.

На 14 декември Надзорният съвет на Агенцията за приватизация одобри продажбата на столичния хотел „Витоша“. Хотелът стана собственост на милионера Иван Зографски, който плати 41 млн. долара чрез облигации по външния дълг.

На 23 декември е продаден великотърновският завод „Дервент“ ЕООД на мениджърския екип за цена 102 млн. лв. Заводът извършва рециклиране на отпадъци от месинг, мед, алуминий.

1995 г.

Агенцията за приватизация започна с продажбата на свинекомплекса „Свиком“, траулер и фуражен цех от русенското предприятие „Устрем“.

На 17 януари беше продадена транспортната фирма „Интеркар 91“ на „Ти Би Ес хотели“ за 28 млн. лв., а **на 18 януари** „Дару груп“ купи 80 на сто от хасковската пивоварна „Астика“ за 5 млн. долара.

По данни на Агенцията по приватизация през 1994 г. от цената на сключените сделки са погасени задължения в размер на 2,949 млрд. лв. Договорените инвестиции са 8,126 млрд. лв., а работните места са 11 697 за периода 1994-1999 г.

Сключени са и някои други по-дребни сделки, но общо взето, в сравнение с мащабите на приватизацията в страните от Централна Източна Европа, успехите са незначителни. Новото ръководство на Агенцията по приватизацията не успя да изпълни и 20% от предвидените за 1995 г. сделки.

След едногодишно умуване правителството на социалистите откри истинските причини за неуспеха на приватизацията: банковите афери, липсата на дивиденди, скандалите, свързани с финансовите пирамиди, безнаказаната икономическа престъпност и монополизмът на привилегированите групировки отблъснаха българските и чуждестранните инвеститори и направиха невъзможен дори модела за масова приватизация.

Таблица № 1

Справка за приватизационния процес на държавни предприятия към 31.XII.1994 г.												
Ведомства	Агенция за приватизация	Министерство на						Комитет по				ОБЩО
		промишлеността	земеделието	строителството	търговията	транспорта	културата	туризъм	пощи и дал.	енергетика	горите	
1. Решение за процедура – общо	217	144	147	49	202	97	13	75	1	7	1	953
– за цели предприятия	198	139	88	19	132	74	12	73	1	5	1	742
– за обособени части	19	5	59	30	70	23	1	2		2		211
2. Прекратени процедури	5		1	3	5	4	2	1				21
3. Обявени конкурси за оценители	82	116	51	22	112	66	7	28	1	1		486
4. Възложени оценки	74	113	134	37	167	59	6	28	1	1		620
5. Приети оценки	76	75	86	34	99	39	3	22		1		435
– върнати								9				9
6. В процес на провеждане – общо	7	49	17	26	0	7		8		1		115
– търгове				2								2
– конкурси		10		17		1						28
– преки преговори	7	39	17	7		6		8		1		85
– от тях по чл. 35	1	4	9	3				1				18
7. Сключени сделки – общо:	46	24	51	19	72	8		7	1			229
– цели предприятия чрез:	25	23	17	10	27	4		7	1			114
– търгове			5		1							6
– конкурси	3	7	5	8	17			2	1			43
– преки преговори	22	16	7	2	9	4		5				65

На фона на сравнително голямото количество решения за процедура (1) – 953, незначително е количеството на сключените сделки (7) – 229 – само 24% от започнатите сделки са доведени до край. Сделките на Агенцията за приватизацията, които би трябвало да са по-крупни, са 46 от 217 процедури, т.е. само 21%.

Подготовката на една приватизационна сделка изисква определено технологично време. Но правителството на социалистите смени шефа на Агенцията в началото на 1995 г. със свой човек. Загуби се приемствеността в работата, получи се конфликт с Надзорния съвет на АП. Излязоха наяве тъмни сделки на „Мултигруп“ и на „Балканбанк“.

Таблица № 2

**По-големи сделки на агенция за приватизация
от началото на 1995 г.**

№ на сделката	Предприятие	Купувач	Продаден капитал	Цена
1	Фуражен цех №2– об. част	„Комфмел-консултинг“		16.4 млн. лв.
2	„Свиком“ ЕООД	„Агрохолдинг“	80%	400 хил.лв.
3	„Интеркар 91“	„TBS Хотели“ АД	80%	28.012 млн. лв.
4	„Астика“ ЕАД	„Дару инвест“ ООД	80%	5 млн. \$
5	„Каменица“ ЕАД	„Интербрю“	70%	4 657 680 \$
6	„Томпсън“ ЕООД	„Поли-ЕК“ ООД	75%	25 099 676 лв.
7	„Свиноевдство Рогозен“ ЕООД	ЕФ „Леко ЛК“	80%	400 хил. лв.
8	„Фабрика за печене и пакетиране на кафе	„Сага дистрибушън сървиз“ ООД		2.02 млн. \$
9	„Витавел“ ЕАД	„Витавел Инвест“ АД	75%	76.7 млн. лв.
10	„Бургаско пиво“ ЕООД	„Интербрю“	67%	5.025 млн. \$
11	„Старт“ ЕООД	„БАТ“ АД	51.20%	64 млн. лв.
12	„Кофражна техника“ ЕАД	„Кофражна техника-95“ АД	70%	1.491 млн. \$

Таблица №2 (продължение)

№ на сделката	Платежно средство	Ангажимент за инвестиции	Срок (години)	Задължения към кредитори
1	в брой			
2	в брой	35 млн. лв.	3	200 млн.лв.
3	50% в облигации по ЗУНК	58.017 млн. лв.	5	
4	74% в Брейди облигации	16.6 млн. \$	5	
5	в брой	31.87 млн. DM	7	218 000 \$
6	80% в облигации по ЗУНК	595 хил. \$	3	.
7	в брой	130 млн. лв.	3	392 млн. лв.
8	50% в Брейди облигации	1.212 млн. \$	5	
9	облигации по ЗУНК	40 млн. лв.	3	21.22 млн. лв.
10	50% в Брейди облигации	19.7 млн. \$	7	33.919 млн. \$
11	84.375% в облигации по ЗУНК	27 млн. лв.	5	
12	90% в облигации по ЗУНК	15.75 млн. лв.	5	132 772 \$

Новият шеф на приватизацията Веселин Благоев счита, че хората, които са натрупали средства от търговски операции или са подкрепяни от чуждестранни финансови институции, нямат сметка от масовата приватизация. При наличието на много дребни собственици трудно се управлява едно предприятие.

Държавната администрация е привърженик на масовото раздържавяване, защото чиновниците не разполагат с налични парични средства.

Бившият директор на Агенцията, Александър Божков, е на противоположното мнение – групировките не са много склонни да купуват. Те нямат интерес да вложат пари, защото съществуват на гърба на държавната собственост. „В момента, в който станат истински собственици, те непременно ще започнат да губят, тъй като ще им се наложи да правят и разходи.“ Според Божков до сега те реализират само приходи от държавната собственост, защото Ъ експлоатират без да носят никаква отговорност за нея и за нейното амортизиране. При нормални условия групировките би трябвало да плащат данъци, осигуровки, заплати, да отделят от печалбата си за модернизиране и развитие на производството. Групировките са най-малко заинтересовани от истинската приватизация по Закон.

Тази е една от най-важните причини за провалянето на приватизацията и на структурната реформа. Амбицирано, правителството на левицата започна опити да ускори процеса чрез прилагане на масовия модел.

Българският социалистически модел за масова приватизация.

Социалистическото правителство внесе в Народното събрание през октомври 1995 г. програма за масова приватизация, списък на предлаганите от кабинета предприятия и предложения за промяна в Закона за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия (ЗППДОП), както и проект за промени, предвиждащ изменение на правилата за провеждане на масовото раздържавяване. Извършиха се уточнения и в Закона за приватизационните фондове.

Етапи на масовата приватизация.

След приемане от парламента на програмата ще започне разяснителна кампания, откриване на регистрационни бюра, разпространение на бонови книжки, откриване на регионални информационни центрове. (Както и по времето на Тодор Живков с „предоставяне собствеността на трудовите колективи“ се ангажираха хората от казионния профсъюз КНСБ. Започнаха да откриват регионални центрове още преди официалния старт на кампанията.)

Гражданите ще могат да се регистрират за участие до 31 януари 1996 г. В същото време трябва да завърши преобразуването на всички държавни фирми, обявени в списъка, в акционерни дружества. Следва провеждането на централизирани търгове за размяна на бонове с акции на предприятия. Предвижда се това да стане на три тръжни сесии в рамките на първия тур, в продължение на три месеца. Първият етап трябва да продължи от март до септември.

Схема за масово раздържавяване.

Всеки български гражданин с постоянно местожителство в страната, навършил 18 години, до изтичане на посочения в програмата срок за регистрация за участие в приватизацията има право да получи 25 000 инвестиционни бона.

Инвестиционните бонове за масова приватизация са безналични нелихвоносни ценни книжа с номинална стойност един инвестиционен лев, които се разменят за акции, предложени от предприятия в програмата за масова приватизация. Те могат да се наследят, да се прехвърлят на съпрузи,

на роднини по права или по съребрена линия до втора степен включително, но не повече от един път. Инвестиционните бонове не могат да служат за обезпечаване. Издаването и разпореждането с инвестиционните бонове се установява с поименна непрехвърляема бонова книжка. **Боновата книжка** се издава срещу заплащане на такса в размер на 500 лева. Пенсионерите, срочнослужещите и учащите се редовно обучение ще заплащат намалена такса в размер на 100 лева. При издаване боновата книжка се заверява служебно с 25 000 инвестиционни бона за всеки тур от приватизацията чрез инвестиционни бонове.

Гражданите получават и регистрират боновите си книжки в регистрационни бюра, обслужващи района по адресната регистрация на гражданите. Боновата книжка се получава и при представяне на личен паспорт или военна книжка. Ако я загубят или унищожат, гражданите незабавно трябва да подадат молба в бюрото, където са регистрирани, и да получат нова книжка.

След получаване на инвестиционните бонове гражданите имат няколко възможности:

- а) прехвърляне на боновете на роднини или съпрузи;
- б) предоставяне на боновете на приватизационен фонд;
- в) пряко участие в централизираните търгове за придобиване на акции от предложените предприятия;
- г) упълномощаване на друго лице да извърши горното;
- д) сдружаване за съвместно участие в процеса на група граждани;
- е) използване на боновите книжки за „по-полезни цели“.

Упълномощаването става с изрично писмено пълномощно, заверено нотариално. Преупълномощаване не се допуска. Нарездането за прехвърляне на инвестиционните бонове на роднини и съпрузи се подава в регистрационното бюро на прехвърлителя в присъствието на приобретателя.

Сдружаването става с договор в писмена форма и трябва да съдържа предприятията, в чиято приватизация ще участват гражданите, броя и заявената цена на акциите, името, адреса и единния граждански номер на лицето (лицата), което е упълномощено от тях да участва в централизираните търгове.

След това се подават заявките за участие в централизираните търгове, в които се посочват броят на заявените акции и заявената цена. Заявките се класират и се изпълняват по низходящ ред според предложената цена до изчерпване на общия брой на предложените акции.

В случай, че и след третата тръжна сесия останат незааявени акции от дадено предприятие, те се разпределят служебно между всички лица, придобили акции от предприятието на трите търга пропорционално. Гражданите се вписват в книгата на акционерите след представяне на боновата книжка, в която е отразено придобитото участие в съответното дружество.

Акциите, придобити в процеса, не могат да се прехвърлят в продължение на 6 месеца от приключване на последния централизиран търг.

Таблица № 3

**Фирми, предложени за масова приватизация
от кабинета на левицата**

Министерство (ведомство)	Брой предприятия	Основен капитал	Чиста ст-ст на капитала	Предложение за приватизация		
				Отн. дял в %	Капитал за приватизация от:	
					основния капитал	чиста ст-ст на капитала
Министерство на промишлеността	695	155734774	157565138	41	63514106	63269392
Министерство на териториалното развитие и строителството	70	8574501	8968379	58	4982998	5173951
Министерство на земеделието и хранителната промишленост	306	14606768	12383949	75	10645212	9036871
Министерство на транспорта	73	4602590	4664724	58	2647804	2602712
Министерство на търговията и външноикономическото сътрудничество	21	11298493	13606783	28	3150831	3715097
Министерство на културата	1	898723	807178	25	224681	201795
Комитет по туризма	56	15522877	15930930	37	5720955	5772036
Комитет по енергетика	5	97400	100255	57	55785	55589

Данните са в хил. лева

Какви предприятия включва списъкът на правителството?

Предложените за първия тур предприятия са 1227 на брой от общо близо 3 500 държавни предприятия в страната с общ размер на основния капитал 211 млрд. лева. От него за масово раздържавяване се предлага капитал за 90 млрд. лева. Чистата стойност на капитала (според правителството) на тези предприятия е 214 млрд. лева.

Средният размер на основния капитал на предложените предприятия е 172 млн. лева.

Оценките за капитала не са особено точни, защото оценките на активите и пасивите са правени по различно време и в повечето случаи преди 2-3 години.

Предложените обекти са предимно големи и средни държавни предприятия. По-малките предприятия са предимно от селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

По относителен дял на капитала за приватизация предприятия се разпределят в три групи:

С капитал за приватизация 25%; 65-70% и 80-90%. Първите са крупни предприятия с влияние в икономиката на страната, в които държавата запазва решаващо участие.

Преди неговото внасяне СПИСЪКЪТ беше уточняван и променян многократно. Сблъсъкът на интересите е твърде голям и правителството ще бъде затруднено като арбитър между ненаситните претенции на групировките и хленча на бедните. (Към 01.01.1996 г. останаха 1067 фирми с 80 млрд. лв. капитал.)

Изводът е, че ускорената декапитализация е главната причина за забавената приватизация.

4. 5. Чуждестранни инвестиции

Великото народно събрание прие, а 36-то обикновено измени и допълни Закон за чуждестранните инвестиции.

Според Института за пазарна икономика чуждестранните лица и фирми, които проучват възможностите за инвестиции и стопанска дейност в България, могат да се разделят на три групи:

1) Инвеститори, желаещи да инвестират в реални активи в страната, водени от различни съображения – увеличаване на пазарния дял, износ, разширяване или диверсифициране на производствата и дейностите и т.н.

2) Институционални инвеститори, които се интересуват главно от различни видове портфейлни инвестиции, т.е. инвестиции в различни видове финансови активи и инструменти. Някои от тях притежават относително големи пакети от български Брейди-книжа и се интересуват основно от възможностите на страната да обслужва редовно задълженията си по тях, но и проучващи възможностите за инвестиции в други инструменти с фиксиран доход или ценни книжа. Сред тях са и множество съществуващи или специално създавани за тези цели инвестиционни фондове.

3) Финансови и кредитни институции, които проучват възможностите за разширяването на кредитните си операции в страната, включително и чрез инвестиционни кредити, проектно финансиране и т.н., или желаещи да навлязат в още проходящия, слабо развит, но вероятно с потенциално големи възможности за растеж капиталов пазар, както и банки, желаещи да присъстват на пазара с цел по-добро обслужване на клиентите си, инвестирали вече в страната.

За инвеститорите в реални активи съществуват основно 4 възможности за навлизането в страната:

- участие в приватизацията и придобиване на дялове и акции във вече съществуващи частни компании;
- създаване на смесени предприятия;
- инвестиции в нови проекти или т.нар. green field investments.
- инвестиции на капиталов пазар – в държавни или корпоративни ценни книжа.

Правна рамка на чуждестранните инвестиции.

Освен в Закона за чуждестранните инвестиции в българското законодателство те се определят от следните правни и нормативни актове:

- * Конституция на Република България
- * Търговски закон
- * Закон за задълженията и договорите
- * Закон за банките и кредитното дело
- * Данъчни закони
- * Закон за сделките с валутни ценности и за валутен контрол
- * Указ 56 за стопанската дейност
- * Закон за стопанската дейност на чуждестранните лица и за закрила на чуждестранните инвестиции.

Основният принцип в българското законодателство е, че чуждестранните лица имат право да извършват стопанска дейност на територията на страната и да придобиват дялове и акции на местни български дружества при същия режим, както и българските граждани. Тоест въведен е принципът на равното третиране на чуждестранните и местните лица в тяхната стопанска дейност.

По смисъла на българското законодателство не се поставят ограничения върху размера на чуждестранното участие и на вида на извършваната стопанска дейност от чуждестранни лица.

В сравнение с други източноевропейски страни България е привлякла най-малко чуждестранни инвестиции до средата на 1995 г. Според експерти на консултантската фирма „Саломон бра-

дърс“ инвеститорите са резервирани заради политическата и икономическата нестабилност. Влиятелни местни капиталови групировки са враждебно настроени към чуждите инвеститори, се сочи в доклада на експертите от „Саломон брадърс“. (вж. Приложение №12)

Европейската банка за реконструкция и развитие поставя България след Югославия (която беше във война) и след Русия.

Социалистическото правителство изпрати през месец март 1995 г. вицепремиера Гечев на среща в Лондон, организирана от Европейската банка за реконструкция и развитие, за да смекчи лошото отношение на чуждите инвеститори. На въпроса за враждебните действия на мафиотската групировка Г – 13 към чуждите инвеститори той отговорил, че в България няма вече такава групировка. И действително – под натиска на кабинета и по силата на вътрешно-конспиративни взаимоотношения, полувоенизираната криминална групировка се разпадна до средата на 1995 г. Но чуждестранните инвеститори не се втурнаха веднага в нашата страна. Тогава правителството изпробва старата Живкова стратегия – то създаде така наречената ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА ЧУЖДИТЕ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ. С ПМС№ 54 от 02.03.1995 г. се учреди Агенция за чуждестранни инвестиции, „чиято основна дейност е да насърчава и координира политиката в областта“. И понеже нямаше чуждестранни инвестиции, започнаха да се съчиняват отчети. Ето един такъв отчет:

„Създадената от Агенцията за чуждестранни инвестиции информационна система показва, че от началото на икономическите реформи в България са привлечени 750 млн. долара, от които 487 млн. долара са преките чуждестранни инвестиции, 120 млн. долара са инвестициите, привлечени чрез приватизацията, и 150 млн. долара портфолийни и други инвестиции. Този обем формира около 0,5% от БВП на страната за 1994 г., което е относително ниско в сравнение с останалите източно европейски страни. Това показва, че възможностите за инвестиции в България са големи и са все още недостатъчно оползотворени.

Най-големите чуждестранни инвестиции у нас са регистрирали: Amylum – 20 млн. щ.д. и 10 млн. щ.д. допълнителни инвестиции; Wili Betz Int. Sp. за 55 млн. марки и 48 млн. допълнителни инвестиции; Brewinvest – 21,7 млн. долара и 41,4 млн. щ.д. допълнителни инвестиции; Craft Jacobs Suchard – 2 млн. щ.д. и 10 млн. щ.д. допълнителни инвестиции; Nestle S.A. – 2,1 млн. щ.д. и 7 млн. долара допълнителни инвестиции и др. Преобладават инвестициите на мултинационалните компании.“

Към месец септември 1995 г. България предлагаше на чуждите инвеститори следните базисни и данъчни условия:

Базисни условия

Възможно е придобиването на дялове и акции до 100%. Акционерни дружества (АД): минимален капитал 1 млн. лева, ако няма задължение за изкупуване или подпомагане, 5 милиона лева с такова задължение. Дружества с ограничена отговорност (ООД): минимален капитал 50 000 лева. Възможни са отворено търговско дружество, капиталово дружество, и командитно с акции.

Не се изисква разрешение с изключение на следните области: военно производство, банки и застраховки, полезни изкопаеми. Разрешение от министерския съвет или от БНБ. Регистрация на всички чуждестранни инвестиции в Министерството на финансите.

Данъчно облагане

Данък върху юридическите лица 40%, за банки и застрахователни институции – 70%, чуждестранни банки – 60%.

ДОД прогресивен 20-40%.

Данък върху дивидентите 15%.

ДДС 18%, 0% за строителството и здравеопазването.

Облекчения

Ще бъдат увеличени данъчните преференции за джойнт венчърс и за инвестициите в приоритетните отрасли. В свободните икономически зони 5 години освобождаване от данъци, след това 20% данък печалба.

Придобиване на недвижимо имущество

Този въпрос не е ясно регламентиран в закона (на практика е възможно без селскостопанските площи). Възможно е притежаване на сгради и права за ползване до 99 години.

Трансфер на печалбата

Свободен трансфер на печалба и капитал. Обмяната на печалбите, получени в лева, е гарантирана. Възможни са валутни сметки.

Над 3 000 са на брой чуждестранните инвестиции (вж. Приложение №13), но те са на регистрирани с по 1 000 долара арабски, китайски и турски дребни фирми и еднолични търговци. Сравнително нисък е долният праг за стопанска дейност в България – 50 000 лева. Това даде възможност до май 1995 г. в Търговската палата да се запишат 5 588 чужди фирми.

Таблица № 4

Чуждестранни преки инвестиции по години на регистрация (31 декември 1994 г.)

Година	Брой инвестиции	Размер (щ. д.)
до 1991	152	17 655 461
1992	817	58 374 057
1993	1 097	192 695 812
1994	1 021	198 515 459
Общо:	3 087	467 240 789

Таблица №4а

Ето как се разпределят инвестициите по размер:

1) За над 1 000 000 долара	–	57 броя
2) За от 100 000 до 1 000 000 долара	–	89 броя
3) За от 10 000 до 100 000 долара	–	227 броя
4) За от 1 000 до 10 000 долара	–	546 броя
5) За под 1 000 долара	–	2 168 броя

Чужди инвестиции всичко :	3 087 броя
----------------------------------	-------------------

Таблица № 5

Чуждестранни преки инвестиции по страни (към 31 декември 1994)

Страни	Брой инвестиции	Размер (щ. д.)
Германия	152	178 232 349
Холандия	39	57 435 995
Швейцария	62	50 595 871
Белгия	52	36 324 230
САЩ	85	25 124 262
Великобритания	77	17 586 748
Австрия	100	22 026 281
Гърция	573	33 126 916
Франция	50	12 131 430
Кипър	73	2 705 496
Турция	304	1 475 326
Русия	191	2 856 233
Армения	71	18 817

Други	1 258	27 600 835
Общо	3 087	467 240 789

Източник: Агенция за чуждестранни инвестиции

Песимистични са прогнозите на експертите от авторитетната консултантска фирма „Саломон брадърс“ за България през 1995 и 1996 година. Враждебната инвестиционна среда и престъпността са двете основни причини за нашата непривлекателност за почтените пари. Вече 5 години „патриотичните“ български капиталисти не пускат у нас чуждите инвеститори, които трябвало да влязат само след тяхното благоволение.

4. 6. Банки и банкова система. Опити за реформи.

*„Никакви лични обстоятелства не могат да оправдаят кражбата и безчестието.“
(А. Хейли, „Банкери“)*

Банките до 1989 г. – инструмент в ръцете на комунистическата върхушка.

Банките заемат специално място в икономическата и във финансовата система на една страна.

Първо, малко са субектите в икономиката, които биха могли да функционират без наличието на стабилна банкова система.

Второ, банковото дело се крепи на доверието – ако доверието бъде сломено, банките непременно фалират.

Трето, банките са институциите, които въртят парите, а държавата обича да държи паричните потоци под свой контрол. Особено тоталитарната държава...

Третата българска държава слага началото на съвременното банково дело през 1879 г. със създаването на Българската народна банка и с възстановяването на „Земеделските каси“. През 1906 г. в страната има вече 36 частни акционерни банки. До 1927 г. техният брой достига 137. В резултат на голямата икономическа криза от 1929-33 г. много банки фалират, а други се консолидират. Банковата система оцелява – остават 82 финансови институции, а след нови обединявания до 1944 г. – 34.

Значителна е ролята на българската държава в банковия сектор до тази дата, но особено – след нея. България попада под съветско влияние и започва изграждането на икономически модел, подчинен изцяло на одържавяването на собствеността и централизацията на управлението е. През 1947 г. започва национализацията на промишлеността, мините и частните банки. Оставени са да съществуват само три банки: Българската народна банка, на която се възлагат емисионни функции, а също финансирането и кредитирането на предприятия, Българската инвестиции банка, определена да обслужва инвестиционния процес и Пощенско-кредитната банка, за обслужване на населението. През 1951 г. последната е прекратена. Създава се „любимата на целия български народ“ Държавна спестовна каса (ДСК).

През 1964 г. е учредена Българската външнотърговска банка. Правителството я натоварва да обслужва валутната дейност и разплащанията с чужбина. Българската инвестиционна банка престава да съществува през 1967 г. БНБ и ДСК монополизират нейните дейности. Само две години, от 1969 до 1970, просъществуваха Българска земеделска и търговска и Българска промишлена банка.

Новите замисли на комунистическата върхушка се възплъщават в създадената през 1981 г. „Минералбанк“, преименувана в Банка за стопански инициативи. Формира се новата банкова структура: БНБ – БВНТБ – ДСК – БСИ „Минералбанк“.

Една година след началото на перестройката е създадена Стопанската банка, която трябваше да поеме от БНБ обслужването на стопанската сфера. През 1987 г. са открити 7 специализирани тър-

говски банки. Те, заедно с БСИ „Минералбанк“, поемат изцяло инвестиционната дейност на новите отраслови структури – асоциациите. Бившият председател на банка „Биохим“, Борис Митев, споделя, че неговият шеф от Държавен финансов контрол го изпратил като квалифициран ревизор в кабинета на държавния глава. С присъщия си дебелашки хумор Първият се обърнал към нарочените от партията за председатели на банки хора: „О, заповядайте, заповядайте, касиерчета на другаря Тодор Живков.“

В действителност „Биохим“, „Електроника“, „Транспортна банка“, „Земеделска и кооперативна банка“, „Транспортна техника“ (днес „Балканбанк“), „Стройбанк“, „Минералбанк“, и „Стопанска банка“ са ведомствени банки, тясно обвързани с отрасловите асоциации, които са единствените акционери в тях. Новосъздадените банки поеха всички инвестиционни дългове на предприятията от БНБ. И съвсем незаслужено големият размер на задълженията носеше на банки като Стопанска (наследила целия инвестиционен дълг на отраслите „Енергетика“, „Металургия“ и „Тежко машиностроене“), голям размер на получаваните лихви. Дълговете бяха разсрочвани от правителствата с години, а банките реализираха доходи от лихви по кредити, които дори не се нуждаеха от обслужване!

Икономическия възход след Освобождението от 1879 г. е резултат от развитието на свободните пазарни отношения. От своя страна предприемаческият дух дава тласък на банковото дело. Държавата играе значителна роля за укрепването на банковата система, но пряко в дейността на частните банки тя не се намесва.

От 1947 до 1987 г. е установено пълно държавно господство в тая област. С какво се характеризира този 40-годишен период: 1) С пълна монополизация на дейността, централизирана в БНБ, натоварена не само с регулационни, емисионни и контролни, но и с преки административни функции върху цялата система. 2) С пълна зависимост на банките от правителството и от Партията-държава. 3) С пълна власт на банките над предприятията. Лишена от естествената си пазарна среда, банковата система губи мотивация за развитие и усъвършенстване. В резултат от партийно-административния диктат е:

А) Натрупан огромен вътрешен дълг.

а) чрез автоматично покриване на бюджетния дефицит с банков кредити се стига до пряка задължениост на държавата към банките; б) при централизираното управление на икономиката доминират преразпределените процеси и централизирането на печалбата – лишени от собствени оборотни средства, предприятията са принудени да попълват недостига с кредити; в) много кредити се налагаха на банките от страна на правителството, което доведе до огромни невъзвръщаеми задължения.

Дълговете на държавните фирми към банките до 31 декември 1990 г. (по информация на правителството на СДС, изнесена през юни 1992 г.) възлизат на 45 милиарда лева. Във връзка с либерализацията на цените и лихвените проценти, проведена през 1991 г., голяма част от фирмите не можеха да издължават вноските и лихвите по кредитите. Несъбираемите вземания бяха оформени в държавен дълг на етапи:

1) С ПМС 136, РМС 319 и ПМС 244 от 1991 г. беше извършено опрощаване (първо по ред) на задължения на държавни фирми към банките в размер на 4 милиарда 836 милиона лева. В резултат от тази операция държавният дълг се увеличава с над 4 милиарда лева.

През 1992 г. МС прие постановление № 234. Общо правителствата на Д. Попов и Ф. Димитров редуцираха 6,3 милиарда лева задължения на 264 държавни фирми по необслужвани от тях инвестиционни кредити. Дружествата бяха подбрани без точно оповестени критерии.

2) С приемането на Закона за уреждане на необслужваните кредити в началото на 1994 г. Народното събрание (с мнозинството на БСП и ДПС и с мълчаливото съгласие на СДС) реши да намали загубите на банките, без да се интересува как са похарчени стотина милиарда лева. Общо **ВЪТРЕШНИЯТ ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ** към 1 януари 1995 г. достигна 273, 683 млрд. лева по информация на Българската народна банка, в това число 74 802,8 млн. лв. дълг по ДЦК, емитирани за финансиране на бюджетния дефицит, 42 297,8 млн. лв. пряк дълг към финансово-кредитните институ-

ции и 156 582,3 млн. лв. дълг по държавните дългосрочни облигации, емитирани за замяна на необслужваните кредити (съгласно ПМС № 234 от 1992 г., Закона за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.). Дългът се е увеличил със 146,1% (в началото на годината 111 197,4 млн. лв.)

Дългът на МФ към БНБ в края на 1994 г. възлезе на 40 086,8 млн. лв., което е с 19,9% повече от този в края на 1993 г. Общият размер на прекия дълг към финансово-кредитните институции се е увеличил с 6167,3 млн. лв., или със 17,1%, а на дълга по ДЦК, емитирани за финансиране на бюджетния дефицит – с 38 381 млн. лв., или повече от 2 пъти.

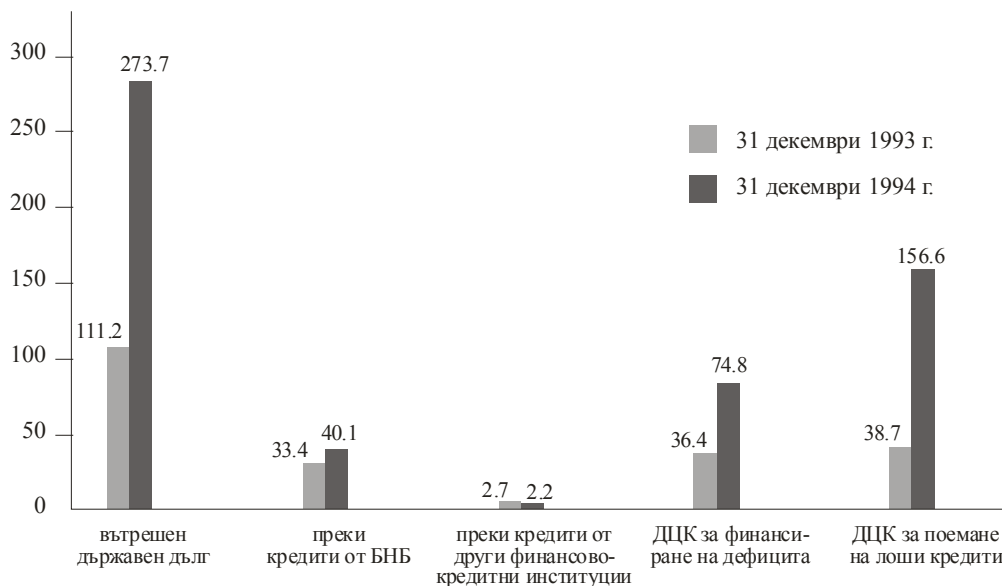
Най-голямо е увеличението на дълга по ДЦК, емитирани за поемане на лошите кредити – със 117 831,9 млн. лв. (4 пъти), след включването на левовия еквивалент на деноминирани в щатски долари облигации в размер на 1807,3 млн. щ. д. по текущ курс, които представляват 42,1% от целия дълг.

Относителният дял на дълга по ДЦК, емитирани за поемане на лошите кредити, се е увеличил съответно от 34,7% на 57,2%.

Нестабилните икономически условия в страната правят труднопродаваеми книжата с по-дълъг срок. Това ограничава възможностите за разсрочване на дълга във времето и затруднява неговото управление и равномерното разпределение на тежестта за обслужването му. (Условията се утежняха още повече в началото на 1996 г.)

Диаграма № 1

Структура на вътрешния държавен дълг

(по данни на БНБ)

Б) Натрупан милиарден външен дълг.

Българската народна банка и Българската външнотърговска банка са използвани в продължение на десетилетия като играчки в ръцете на висшите партийни велможи. Истинските решения, свързани с валутната политика, са вземани в Политбюро.

На 12 октомври 1977 г., под председателството на Тодор Живков, е създадена Валутната комисия към Политбюро на ЦК на БКП. В състава ѝ влизат: Тодор Живков – председател, Станко Тодоров, Тано Цолов, Гриша Филипов, Огнян Дойнов, Кирил Зарев, Андрей Луканов, Емил Христов, Белчо Белчев, Веселин Никифоров, Христо Христов. Списъкът е съпроводен с бележка: „Съставът е уточнен с др. А. Луканов“. Комисията приема решения, отнасящи се до валутните проблеми и из-

носа. Главната е задача е ИЗРАЗХОДВАНЕТО НА ВАЛУТНИТЕ СРЕДСТВА. Валутната комисия се самоовластява (без знанието на Народното събрание и на Министерския съвет), да РАЗРЕШАВА изразходването на акумулираните в БНБ и БВНТБ валутни средства в особено големи размери. Нейните решения имат задължителен характер за всички държавни органи и най-вече за банковата система.

С решение № 133 от 7 октомври 1986 г., взето от бюрото на Министерския съвет, се създава Валутна комисия, пряко подчинена на самия МС. За неин председател е назначен министър-председателят Георги Атанасов, а за членове са определени Андрей Луканов, Огнян Дойнов, Стоян Марков, Иван Илиев, Кирил Зарев, Христо Христов, Белчо Белчев и Васил Коларов. Това са лица, които играят главна роля в историята на България в следващите 10 години.

Пет имена се повтарят в състава и на двете, отдалечени в времето, Валутни комисии. Следователно главната отговорност за милиардния валутен дълг на България, за десетките грешни, егоистични и вредни решения носят Андрей Луканов, Огнян Дойнов, Христо Христов, Кирил Зарев и Белчо Белчев. Валутното бреме, чрез натрупване на което се е поддържал митът за „гениалната икономическа политика на БКП“, тежи на съвестта най-вече на Тодор Живков и на неговото идеологическо и икономическо обкръжение.

Как държавният социализъм бе трансформиран от комунистите в държавен капитализъм?

„Събития, които (уж) нямат причинна връзка помежду си, са били отдавани на случайността.“ (Въпрос на енергия, из „Селестинското пророчество“ на Джеймс Редфийлд)

През 1985 година стартира „Перестройката“ в СССР.

На 18 януари същата година с Решение №68 Политбюро на ЦК на БКП създава **специална партийно-държавна комисия „за научно-техническа политика“**, а всъщност за ЗАОБИКАЛЯНЕ ЗАБРАНИТЕ НА КОКОМ. В състава на комисията (рожда на КПСС, БКП, КГБ и ДС) влизат 26 члена на Политбюро, секретари на ЦК, министри, председателите на БАН и на Медицинска академия. Ръководител е Тодор Живков, но всъщност **главни действащи лица са:** Огнян Дойнов – председател на Стопанския съвет, Стоян Марков – председател на Държавния комитет за изследвания и технологии, Христо Христов – Министър на търговията и Андрей Луканов – заместник-председател на МС и член на Валутната комисия. Това са хората, които, заедно с дейците на Научно-техническото разузнаване и КГБ, създадоха бъдещите финансово-икономически групировки „Мултигруп“, „ТРОН“, „Банка за земеделски кредит“, „Литекс“, Първа частна банка, Първа източна международна банка, „Орион“ и т.н. Активна помощ им оказаха Роберт Максуел, Михаил Горбачов и шефовете на КГБ. Техническата работа по регистрирането на многобройните фирми и консорциуми (холдинги) в страната и в чужбина извършиха Костадин Чакъров, Стоян Евтимов Евтимов, Огнян Панов, Атанас Тилев, съдиите във фирмените отделения, верните служители на ДС и много други.

„Целесъобразно е тази дейност (на комисията) да се концентрира в няколко основни направления: закупуване на съществуващи фирми, изцяло и частично с българско участие; придобиване на минимално дялово участие във водещи фирми (на Запад), с оглед получаване на достъп до информацията за тяхната пазарна, технологична и производствена стратегия; изграждане на нови фирми...“, предлагат Дойнов, Марков и Христов в секретен доклад до Т. Живков. В докладна записка от февруари 1987 г. същите лица предлагат *„създаване на консорциуми с българско участие в развитите капиталистически страни“* (вж. Приложение №2).

На 30 септември 1986 г. Партийно-държавната комисия по научно-техническа политика взема **Решение №5:**

„Като отчита влиянието на ембарговата политика на САЩ и развитите капиталистически страни върху усвояването на съвременни технологии, комисията реши: ... 2. ... да се възложи коор-

динацията по изпълнението на двата проекта („Монблан“ и „Нева“) на др. Стоян Евтимов Евтимов – съветник (по ДС) в посолството на НР България във Виена... 5. Валутните постъпления от дейността на **неявните фирми** да се натрупват в банкови сметки в чужбина, които да се поставят под контрола на МВР (ДС). Натрупаните средства да се използват за създаване на **НЕЯВНИ ФИРМИ** и изследователски лаборатории в западни страни в областта на **ЕЛЕКТРОНИКАТА...**“ (Обслужваща банка в България – банка „Електроника“, откъдето тръгна Венцислав Йосифов и неговата Първа частна банка – рожба на дружбата между ДС и КГБ.)

Решение №5 е одобрено и подписано ЛИЧНО ОТ ТОДОР ЖИВКОВ.

Дейността по износа на електроника и компютри от Запада (от Тайван, Сингапур и Хонконг) за СССР се осъществява от явни фирми като „Техноимпекс“, в която работи (във Виена) бъдещият шеф на „ТРОН“ Красимир Стойчев и от неявни (конспиративни) фирми като предшествениците на „Мултигруп“ и „ТРОН“.

Така с народни пари, вложени в съвместните проекти на Научно-техническото разузнаване и КГБ, са пренесени във времето връзките между СССР и НРБ... И са запазени материалните носители на българо-руската зависимост... И са създадени днешните „частни“ фирми и банки... И са обречени на мизерия и унижения българските граждани.

Решенията, взети по тая тема от Министерския съвет, са строго поверителни. Те носят подписите на министър-председателя Георги Атанасов, на заместника му Андрей Луканов и на главния секретар на МС Иван Шпатов. Съвсем закономерно зетят на Шпатов – Ангел Първанов – след 1991 г. е „офицер за свръзка“ между КГБ и ДС, а по съвместителство – ръководител на „ТРОН“, „Фърст файненшъл“ и „Капиталбанк“. А зетят на генерал Чергиланов – Илия Павлов – шеф на „Мултигруп“.

Идеята за регистриране на явните и на неявните фирми на Запад се съдържа в секретния доклад на Огнян Дойнов, Стоян Марков и Христо Христов до Тодор Живков: „Бяха водени предварителни разговори... с Роберт Максвел за създаване на смесени фирми на територията на ФРГ и Англия... За да не се афишират официално българските интереси в тази област, възможно е нашето участие в консорциумите да се осъществи чрез създадените специално за тази цел **ХОЛДИНГИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ШВЕЙЦАРИЯ** (бъдещата „Мултигруп“), **АВСТРИЯ** („ТРОН“) или в някоя друга страна“ (на остров Ман и др. райски кътчета – фирмите на Дорон и „Евроенерджи“). Освен чрез необезпечени кредити от ДСК, ДЗИ и държавните банки, комунистическите „частници“ бяха захранени с метали и нефт. Основни доставчици на „Нефтохим“ са руски и номенклатурни фирми: „Роснефт“ – 20% от доставките през 1995 г., „Юкос“ – 20%, „Евроенерджи“ – 20%, „Литекскомерс“ – 10%. Евроенерджи и Литекс са дъщерни фирми на близката до Андрей Луканов и Максвел Банка за земеделски кредит.

*

Холдингът „Евроенерджи“

Той е регистриран като дружество с ограничена отговорност в София през 1992 г. Повечето от **съдружниците в него са офшоркомпани с регистрация на остров Ман или американския щат Делавер**. В Делавер е седалището на съдружника Saud Al Jaber LTD, компания за която се предполага, че прокарва връзката между президента на „Евроенерджи“ Атанас Коларов и среди, свързани с петролния бизнес. До миналата година основната активност на холдинга беше съсредоточена в доставките на суров петрол и покупката на горива от „Плама“ – Плевен, както и последващата им дистрибуция на „Петрол“. **Основните външни контрагенти на холдинга бяха френската национална петролна компания „Елф Акитен“ и Кувейтската петролна корпорация. Според данни на самата компания за нея работят около 2000 души. В състава на холдинга влизат около 40 дъщерни структури, опериращи особено активно и в областта на селското стопанство. „Евроенерджи“ държи 4,5% от капитала с право на глас в БЗК и почти целия капитал на банката без право на глас (около 150 млн. лв.). Холдингът участва в увеличението на капитала на банката още по времето, когато там шеф беше Янко Янев, който се намира в следствие-**

то на „Развигор“ след конфликт с Андрей Луканов. „Евроенерджи“ и „Антекс-Комерс“ са главни (привилегировани) доставчици на нефт за България.

Външен дълг на България.

1) Външен дълг: стойност, разпределение, тежест.

По данни на Българската народна банка към 1 януари 1995 г. официалният външен дълг на България е над 10 милиарда долара. Близко половината от него е концентрирана в Брейди-облигации, емитирани по споразумението с Лондонския клуб на частните банки кредиторки, сключено на 29 юни 1994 г. Другата част е разпределена равномерно между три групи кредитори: а) международни финансови институции; б) държави-кредиторки от Парижкия клуб и в) държави-кредиторки от бившия СИВ.

През 1995 г. България трябваше да плати от приходи в бюджета 37 милиарда лева за лихви и главници по външния дълг или 476 милиона долара. Делът на лихвите е около 30 милиарда лева, а на главниците – 7 милиарда лева. За плащане на лихвите по Брейди-облигациите са отделени 270 милиона долара или 19 милиарда лв.

Външният дълг е голямо бреме за икономическото развитие на страната. Влияе отрицателно върху инвестирането, валутния курс и спестяванията на населението. Води до забавяне темповете на икономическото оживление и растеж.

В началото на 1995 г. правителството на социалистите наложи по непазарен път изоставане на реалния валутен курс от високите темпове на инфлация. Тази съзнателна политика стимулира завръщането по неведоми, за обикновените граждани, пътища на валутни средства в страната.

Едва след като укрепи властта си (с помощта на изнесените преди пари), левият кабинет се опита (отново извънпазарно, силово) да намали доверието, този път в българската валута. Публично огласи, че само така може да бъде стимулиран износът и интересът към чуждите пари.

Двукратната административна и политическа намеса на валутния пазар засили инфлацията, доведе до несигурност инвеститорите, до валутна зависимост и до ново изтичане на капитали зад граница.

Показателно е поведението на известни български финансисти и политици по повод завръщането и изтичането на пари с „неизвестен произход в и от България“:

На 16 юли 1995 г. изпълнителният директор на близката до управляващите „Турист-спорт-банк“, Николай Златев, заяви по Българското национално радио, че долари се вкарват в България, обменят се за левове и се печелят близо 60% от разликата между лихвените проценти на левовите депозити и лихвените проценти на валутните.

На 29 юли 1995 г., в предаването „Панорама“ на БНТ, бившият финансов министър Иван Костов призна, а управителят на БНБ проф. Тодор Вълчев потвърди на следващия ден, че „България е станала огромна пералня за пране на мръсни пари“. Интересно е, че констатациите на отговорните другари и господа идват чак след извършените не без тяхна помощ операции, довели България до плачевен резултат.

В обратна посока – към трезорите на банки в Западна Европа и към „райските“ данъчни места, са изтекли от България близо 1,5 милиарда долара. Това е почти пълният размер на новите кредити, които страната е получила от международни финансови институции и от държави-кредиторки след 1990 г. По неофициални данни на Централната служба за борба с организираната престъпност и на следователи от Националната следствена служба, разследващи финансови престъпления, близо 1/3 от новите 2 милиарда и 220 милиона долара държавни кредити не са пристигнали по предназначение, а са получени като комисионни от корумпирани финансисти и банкери (около 740 милиона долара само за рушвети).

Практиката от преди 1989 г. на безконтролно харчене на валутни кредити продължи с още по-голяма сила през последните пет години. Погасяването на външния дълг обаче не може да спре и ще „гълтне“ около 10% от произведения брутен вътрешен продукт (БВП) през следващите години.

Плащането на новонатрупаните заеми може да доведе България до нова неплатежоспособност (както стана това в началото на 1990 г.). Но и делът на средствата, необходими за обслужване на дълга като част от бюджетните разходи, е извънредно висок. Той се очаква да достигне 19%. Проблемът става още по-сложен, когато към него се прибави огромният (близо 500 милиарда лева или 7,3 милиарда долара) вътрешен дълг.

а) външен дълг на България, натрупан до края на 1989 г. в милиони долари

Таблица № 6

Размер	1985	1986	1987	1988	1989
ОБЩ РАЗМЕР НА ДЪЛГА	3852	5866	8256	8934	10 124
ДЪЛГОСРОЧЕН ДЪЛГ	3802	5806	7905	8305	9270
Държавен и гарантиран от държавата	3802	5806	7905	8305	9270
КРАТКОСРОЧЕН ДЪЛГ	50	60	351	629	854
ЕКСПОРТНИ КРЕДИТИ	1304	1520	1620	1703	1238

(по данни на Световната банка)

б) нов външен дълг на България, натрупан след 1989 г.

През периода 1990-1994 г. правителствата на Република България са договорили или гарантирали следните нови заеми:

МЕЖДУНАРОДЕН ВАЛУТЕН ФОНД:

Общо: 459,9 милиона специални права на тираж, или около 644 милиона долара, в това число:

- 474 милиона долара – в рамките на първото стенд-бай споразумение;
- 170 милиона долара – по второто стенд-бай споразумение.

СВЕТОВНА БАНКА

Общо: 445 милиона долара, в това число:

- 17 милиона долара – заем за техническа помощ;
- 250 милиона долара – заем за структурно преустройство;
- 93 милиона долара – заем за енергетиката – „Чаира“;
- 55 милиона долара – заем за частния сектор и финансиране на износа;
- 30 милиона долара – заем за телекомуникациите.

ЕВРОПЕЙСКА БАНКА ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ

Общо: 115 милиона ЕКЮ, или около 161 милиона долара, в това число:

- 40 милиона ЕКЮ – заем за „Марица-изток 2“;
- 32 милиона ЕКЮ – заем за телекомуникациите;
- 43 милиона ЕКЮ – заем за Трансевропейската магистрала;

ЕВРОПЕЙСКА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА

Общо: 226 милиона ЕКЮ, или около 316 милиона долара, в това число:

- 45 милиона ЕКЮ – заем за „Марица-изток 2“;
- 70 милиона ЕКЮ – заем за телекомуникациите;
- 21 милиона ЕКЮ – заем за Трансевропейската магистрала;
- 60 милиона ЕКЮ – заем за Ръководството на въздушното движение;
- 30 милиона ЕКЮ – заем за малки и средни предприятия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗИ И Г-24

Общо: 599 милиона долара, в това число:

- ЕС – 400 милиона долара;
- Япония – 100 милиона долара;
- Австрия – 210 милиона шилинга;
- Швеция – 20 милиона долара;
- Финландия – 10 милиона долара;
- Швейцария – 32 милиона долара;
- Канада – 10 милиона канадски долара;
- Норвегия – 13 милиона долара.

ДРУГИ ЗАЕМИ:

- САЩ – 10 милиона долара – за внос на зърно;
- САЩ – 15 милиона долара – за внос на зърно;
- Франция – 30 милиона долара – за внос на зърно.

Общо до този момент Република България е поела нови ангажименти за около 2220 милиона долара.

(данните са от вестник „Банкеръ“)

В края на 1994 г. официалният външен дълг на страната бе 10.363 млрд. щ.д. Неговата динамика през годината се предопредели от постигнатото споразумение между България и частните банки – кредиторки от Лондонския клуб, от подписания протокол за разсрочване на дълговете към официалните кредитори от Парижкия клуб и от полученото ново нетно кредитиране.

в) официален външен дълг на България в конвертируема валута

Таблица № 7

Показатели (в млн. щ. д.)	1992	1993	1994
Общ официален външен дълг	12 087	12 472	10 363
Международни финансови институции ¹	1 099	1 157	1 825
Официални кредитори ²	1 358	1 368	1 408
Търговски банки ³	8 666	8 934	5 137
Кредитори от бившия СИВ ⁴	562	611	1 591
Други частни кредитори ⁵	402	402	402
Външен дълг/БВП (%)	144.6	115.4	103.4
Външен дълг/Износ на стоки и услуги (%)	234.6	249.9	188.2

¹ МВФ, Световна банка, Европейски съюз, Европейска инвестиционна банка (ЕИБ) и Европейска банка за възстановяване и развитие (ЕБР).

² На двустранна основа. Включва кредиторите от Парижкия клуб и други нови официални кредитори.

³ За 1994 г. само брейди облигациите.

⁴ Дълг в конвертируема валута към Международната банка за икономическо сътрудничество (МБИС), Международната инвестиционна банка (МИБ), Полската народна банка и руски търговски банки. Преди сделката по дълга задълженията към руските търговски банки са включени в дълга към търговските банки от Лондонския клуб.

⁵ Облигации

Източник: БНБ, Булбанк.

В съответствие с подписаното на 29 юни 1994 г. споразумение за външния дълг на България към частните банки – кредиторки от Лондонския клуб, бяха емитирани брейди облигации в размер на 5,137 млрд. щ.д., от които 36,3% са облигации с отстъпка, 32,3% – облигации с първоначално намалени лихвени плащания и 31,4% – облигации за просрочени лихви.

г) обслужване на външния дълг от 1995 до 2000 година

Таблица № 8

Обслужване на външния дълг и някои макроикономически параметри до края на века

Показатели	Мярка	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1. Обслужване на външния дълг	млн. дол.	476	1102	876	1212	1333	1198
2. Произв. БВП по текущи цени	млрд. лв.	706	938	1205	1488	1752	2020
3. Износ	млн. дол.	4250	4470	4750	5100	5500	6000
4. Обслужване на дълга/произв. БВП	%	4.4	9.4	7.0	8.9	9.4	9.0
5. Обслужване на дълга/износ	%	11.2	24.6	18.4	23.7	24.2	19.9
6. Лихви към бюджетните разходи							

– общо	%	34.4	33.8	27.0	31.6	32.1	24.7
– вътрешен дълг	%	27.8	21.2	18.7	16.0	13.0	10.0
– външен дълг	%	6.6	12.6	8.3	15.6	19.1	14.7

Източник: Булбанк, Търговски банки, МВФ, авторови изчисления

2) Вземания и задължения на България към 01.01.1995 г.

Таблица № 9

Цифров израз на вземанията на България

Вземания	млн. долари	млн. преводни рубли
1. Държавни кредити	2089	253.0
2. Пасивни салда на страни от бившия СИВ:		
Куба		93.0
Монголия		2.5
3. Русия (1)	100	
4. Румъния (2)		
5. Германия (3)		
ОБЩО:	2189	348.5

Таблица № 9а

Цифров израз на задълженията на България

Задължения	млн. долари	млн. преводни рубли
1. Държавни облигации, емитирани по споразумението с Лондонския клуб	5137.0	
2. Парижки клуб	1205.0	
3. МВФ	965.5	
4. Световна банка (4)	338.8	
5. Европейски съюз	354.1	
6. Франция	30.0	
7. Австрия	19.9	
8. Швеция	17.4	
9. Швейцария	32.0	
10. Япония	50.0	
11. САЩ	15.0	
12. МБИС и МИБ (5)	1000.0	
13. Полска народна банка (6)	68.0	
14. Облигации в йени и дойче марки (7)	453.0	
15. Пасивни салда към страни от бившия СИВ:		
Полша		175.0
Унгария		85.9
16. Други (8)	300.0	
ОБЩО:	9985.7	260.9

(1) На базата на двустранни преговори България подписа с Русия паметна записка за уреждане на взаимните задължения. Документът предвижда окончателно салдо в размер на 100 млн. долара в наша полза, което Русия ще погасява със стоки.

(2) България дължи на Румъния 22 млн. преводни рубли, но Румъния има задължения към нас в долари. Взаимните задължения ще бъдат прихванати, но засега не е ясно в чия полза ще е окончателното салдо.

(3) България има задължение по пасивното салдо с экс-ГДР в размер на 532 млн. преводни рубли. Германия обаче има дълг към България отреди войната в размер на около 250 млн. долара (но долари от 1934 г. със златно покритие). Въпросът с взаимните задължения ще се решава на бъдещи преговори и до голяма степен ще зависи от политическата воля.

(4) Включени са задълженията по SAL и специалната помощ за сделката по дълга.

(5) Точният размер на задълженията ни към Международната инвестиционна банка и Международната банка за икономическо сътрудничество (банките, обслужващи бившия СИВ) предстои да се уточни. До 15 февруари 1995 г. МФ, БНБ и Комисията по външния дълг трябваше да предложат проект за уреждане на задълженията. България вероятно ще поиска 50% редукция на този дълг.

(6) Полската народна банка отказа да уреди този дълг в рамките на споразумението с Лондонския клуб и въпросът ще се решава при двустранни преговори. Дългът официално не е признат за държавен, а се води в баланса на Булбанк (БВТБ).

(7) Доларовата равностойност на облигации на БВТБ, емитирани в дойче марки и йени. Обслужването на тези облигации не бе прекратено дори по време на мораториума. Дългът официално не е признат за държавен, а се води в баланса на Булбанк (БВТБ)

(8) Кредити за близо 1 млрд. долара, договорени със Световната банка, ЕБВР и ЕИБ, по които правителство е получател или гарант. Това са кредити за инфраструктурни проекти в енергетиката, ВиК, телекомуникациите, транспорта, а също за селското стопанство, частния бизнес и експортно финансиране. Някои от тези кредити все още не са окончателно подписани, други не са ратифицирани, а по трети не сме получили цялата сума. По тези причини до момента България е получила реално около 300 млн. долара от договорените кредити за близо 1 млрд. долара.

3) Вземания. Кои са най-големите страни-длъжници на България?

Таблица №10

Страни-длъжници на България

	Ирак	2 млрд. долара
Камбоджа	3.9 млн. преводни рубли	
Алжир	66 млн. долара	
Сирия	54 млн. долара	
Иран	20 млн. долара	
Танзания	18 млн. долара	
Мозамбик	15 млн. долара	
Египет	7.2 млн. долара	
Албания	2 млн. долара	
Виетнам	111.2 млн. преводни рубли	
Корея	4 млн. преводни рубли	
Либия	40 млн. долара	
Мозамбик	4 млн. преводни рубли	
Монголия	10.2 млн. преводни рубли	
Русия	100 млн. долара	

(по неофициални данни от пресата)

Вземанията на България от чуждестранни длъжници се намират все още в Списъка на фактите, сведенията и предметите, съставляващи държавна тайна – неделима съставна част от Наказателния кодекс. В печата се появиха съобщения, че почти всички държави – длъжнички не погасяват задълженията си в срок. Каква е истината за възникването на вземанията? През последните 10 години България е сключила междуправителствени кредитни спогодби с повече от 30 държави. Кредитите са инвестиционни и стокови – ние изнасяме стоки, а страните получателки се издължават във валута. За всеки отделен случай са договорени условията за погасяване на заема.

Какво сме изнасяли? Значителна част от стоките са в графата „специална“ продукция, тоест въоръжение, машиностроителна продукция, храни. Изпълнени са и редица строителни обекти зад граница.

Най-голям проблем представляват задълженията на Ирак към нас.

Вземанията ни от Ирак са 60% от всички вземания. До момента на обявяване на ембаргото Ирак е бил добросъвестен платец. След 1 март 1990 г. Багдат трябваше да достави 5 милиона тона петрол, с който да погаси задълженията си към тази дата. Наложено от ООН ембарго по повод нападението над Кувейт сложи край на доставките. През май 1994 г. и през октомври 1995 г. се провеждаха разговори на правителствено равнище между България и Ирак. Изявленията на вицепремиера Цочев сочат, че Ирак признава всички свои задължения и е съгласен да доставя петрол за погасяването им. Проблем все още представлява само ембаргото.

Има и други големи длъжници. Бяха водени преговори с Либия, Алжир и пр., но те не донесоха на българските представители особен успех. Предстоят нови уточнявания и опити за прибиране на вземанията.

Икономически групировки и вземания.

Интересът на икономическите групировки, близки до управляващите, е свързан с голямото им желание за участие в погасяването на някои български задължения към чужди държави и на чужди държави към България. Примерите в това отношение изобилстват по време на управлението на Филип Димитров и на Любен Беров. („ТРОН“, „Фърст Файненшъл“, „Тератон“, „Мултигруп“, „Турист-спорт-банк“ и др.)

„Сладостта“ на една такава операция се състои в чистата печалба, получавана при огромните погасителни сделки. За някои от тях се начислява и допълнителен коефициент в полза на групировките-износителки (вносителки). Печалбата е причината. Не някакъв патриотизъм или национализъм движи перата на журналистите и вестниците, свързани с определени среди, да притискат постоянно правителствата за непогасените чужди задължения.

Банките след 1989 г. – инструмент в ръцете на посткомунистическата върхушка.

След 1989 г. започнаха промени във вътрешните и във външните икономически условия. В какво се изразиха те?

Първо – разпаднаха се традиционните за България икономически връзки и пазари. Липсата на суровини и материали: 1) Затрудни собственото ни производство и оголи вътрешния пазар. 2) Намали експортните възможности на нашите производители и доведе до загуба на външни пазари.

Второ – огромният, необслужван от комунистическите управници външен дълг, изключително неблагоприятен по структура (над 50% краткосрочни кредити), доведе до пълна изолация на страната от международните валутни пазари: 1) Ограничи притока на стоки отвън. 2) Задълбочи вътрешния пазарен дефицит. 3) Стимулира незаконната търговия с валута в полза на номенклатурата при нереално ниско равнище на долара спрямо лева.

Трето – острият стоков и валутен дефицит доведе до едромашабно, организирано (от предишната върхушка) развихряне на спекулата със стоки за масова употреба и валута. За спекулативното обогатяване на номенклатурата способстваше несъответствието на законодателството с новите икономически реалности. (Държавният контрол върху цените на стоките не спря инфлационната спирала.)

Нововъзникналите икономически проблеми можеха да бъдат разрешени само със специфичните инструменти на модерната банкова система. Наследниците на комунистическото управление обаче извършиха своите най-големи престъпления именно в банковото дело и вместо да ги разрешат, те задълбочиха жестоките проблеми на катастрофиралата икономика и на безработното население.

Като венец на извършената от номенклатурата подготовка за разграбване на държавната собственост, част от клоновете на Българската народна банка (59 на брой) бяха обявени от правителството на комунистите в началото на 1990 г. за САМОСТОЯТЕЛНИ РЕГИОНАЛНИ ТЪРГОВСКИ БАНКИ. Останалите клонове на БНБ се трансформираха в клонове на специализираните или на новосъздадените за нуждите на новия икономически елит търговски банки. С официален правителствен акт приключи афишираното като „целесъобразно“ оформяне на двустепенна банкова система. Под прикритието „банкова реформа“ се извършиха най-едромашабните престъпления на комунистическата върхушка срещу българския народ. Според бившия изпълнителен директор на Банковата консолидационна компания Е. Георгиев:

„Има два легални и три нелегални начина, по които се осъществи банковата приватизация в България след 1989 година.“

За да изясним появата на частно участие в капитала на банките, трябва да се върнем към 1989 г. Дотогава не е имало възможност частни лица или фирми, появили се по силата на Указ 56, да придобият акции в банките. Тогава съществуваша само БНБ, Външнотърговска банка, „Минералбанк“, „Стопанска“, „Биохим“, „Стройбанк“, „Балканбанк“, „Транспортна банка“, „Електроника“.

После клоновете на БНБ се преоформят като самостоятелни търговски банки – акционерни дружества. БНБ им дава разрешение да продават от капитала си без ограничение на какъв да е купувач – частна фирма, кооперативна или държавна.

Така стана първата приватизация на банките, и то легално.

Указ 56 забранява на държавните и общинските фирми да прехвърлят акции и дялове. Тази забрана е нарушена и предприятията са продавали банковите си акции.

Най-много е намалял държавният дял при увеличаване на банковия капитал.

До пролетта на 1992 г. е действал Правилника за банките. Там е посочено, че само БНБ може да дава разрешение за увеличаване на банковия капитал. Законът за банките и кредитното дело и Търговският закон казват, че само общото събрание на банките може да вземе решение за увеличаване на капитала, но по-големият вече уставен фонд се вписва в регистъра само след разрешение на БНБ.

В повечето банки, където е намалял относителният дял на държавата, са нарушени горните разпоредби при увеличаване на капитала. Той се е попълвал чрез емисия на нови акции, които се купуват предимно от частни фирми и така спада държавното участие.

От една страна, капиталът се увеличава без разрешение, а от друга, се нарушава „прората“ – старите държавни акционери не са уведомени да ползват преференциите си и да купуват от новата емисия акции съобразно дела си. **Само в няколко банки държавата е била поканена да участва в увеличаването на капитала.**

Недоумение обаче буди фактът, че банките увеличават капиталите си в разрез със закона, а *съдът не реагира* и безпроблемно вписва в регистъра новия уставен фонд. **Губи се синхронът между парламента, който създава законите, и съдебната власт, която трябва да ги защитава.**

Има фирми, които са си позволили да продават банковите си акции на частни фирми, въпреки решението на кабинета. С повечето от тези случаи трябва да се занимава правителството и прокуратурата.

Фирмите използват, че не са си заменили акциите, намират си купувач и ги продават. Така хем държавното предприятие е нарушило разпоредбата, хем купувачът не е сигурен за притежаваните акции.

Спорът ще се изяснява дълго време по съдилищата.

Част от намаляването на държавния капитал в банките се дължи и на конституцията. В нея се определят 4 вида собственост – частна, кооперативна, общинска и държавна. При преобразуването на бившите държавни фирми в акционерни дружества или ООД-та част от тях стават общински или кооперативни. Така и техните банкови дялове отпадат от титула на държавната собственост.

В Бялата книга, публикувана на 22 март 1995 г. от правителството на социалистите, се признава: „...възникнаха и функционират над 20 частни банки, **ЧЕТИРИ ОТ КОИТО – НА ОСНОВАТА НА ПРИВАТИЗИРАНИ ДЪРЖАВНИ БАНКИ ПРЕДИ ПРИЕМАНЕ НА ЗАКОНИТЕ ЗА БНБ И ЗАКОНА ЗА БАНКИТЕ И КРЕДИТНОТО ДЕЛО.** Поради склонност към рискови операции няколко от тях са в тежко финансово положение.“

В нарушение на Закона и против Закона започна формирането на частния банков сектор посредством декапитализиране (разграбване) на държавния и посредством регламентирано от БКП „преструктуриране“:

При осъществяването на „структурната реформа“ в банковото дело всеки клон на БНБ направи своя избор: а) дали да остане САМОСТОЯТЕЛНА БАНКА или б) ДА СЕ ГРУПИРА С БИВШАТА СИ „ШАПКА“ – Окръжна банка: или в) ДА СЕ ПРИСЪЕДИНИ КЪМ ЕДНА ОТ СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ БАНКИ. Този „либерален“ подход би бил оправдан, ако всички български граждани бяха известни и участваха на равноправни начала в придобиването на банкови акции и в преструктурирането на банковия капитал. За жалост политическата и банковата олигархия малко преди и след 1989 г. дадоха възможност да получат дял от българските банки, а следователно от националното богатство, само на избрани групи и лица от своята класа.

В резултат от целенасоченото прилагане на стратегията за облагодетелстване на избраници се стигна до безсистемно децентрализиране на банковата система. Заедно с осемте специализирани банки, Държавната спестовна каса и Българската външнотърговска банка, в началото на 1990 г. общият брой на самостоятелните банки достигна 70. Половината от тях имаха уставен капитал под 10 милиона лева и по-малко от 250 милиона лева средногодишен обем на кредитните вложения. Разпърснатостта на капитала беше в полза на тайните приватизатори, но с такива малки кредитни портфейли можеха да се обслужват само отделни групировки или фирми. Не и големи и сериозни проекти.

Централната банка.

След отделянето на нейните клонове, Българската народна банка се лиши от предишния си монопол върху банковата дейност. Управляващата България БКП освободи ръководството на БНБ от функциите ѝ, свързани с обслужването на икономиката и с регламентирането на оперативната дейност на банковата сфера. Получи се продължителен функционален вакуум и като цяло БНБ и БКП не го запълниха с друг законов или подзаконов акт. Дълго време (от края на 1989 до средата на 1991 г.) не беше приет Закон, който да регламента функциите на Централната банка, а още по-дълго (до пролетта на 1992 г.), Закон за търговските банки. Институционално обаче БНБ продължаваше ДА Е ЗАВИСИМА ОТ ПРАВИТЕЛСТВОТО НА КОМУНИСТИТЕ! БКП не ѝ даде статут на независима институция, защото до началото на 1990 г. открито, а след това прикрито, РЪКОВОДНАТА РОЛЯВ БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО продължаваше да има Комунистическата (социалистическата) партия.

„В революцията кадрите решават всичко!“ (Й. В. Сталин)

През цялата 1990 г. правителствата на Андрей Луканов определяха политиката на БНБ, на БВНТБ и на останалите банки в България. До избора на новия Управителен съвет на Централната банка (от комунистите във ВНС през м. януари 1991 г.) банковото дело се ръководеше от Васил

Коларов – председател на УС на БНБ и бивш член на Валутната комисия към МС, Ганчо Колев – подуправител на БНБ и заместник-председател и председател и до днес на Банковата консолидираща компания, Иван Драгневски – тогавашен председател на БВнТБ, по-късно назначен от Луканов за председател на БНБ, Владимир Владимиров – бивш главен счетоводител на УБО, тогавашен шеф на „Банков надзор“, днес председател на съвета на директорите и изпълнителен директор (в оставка) на втората по големина (след ДСК) ресурсна „Българска пощенска банка“, Стоян Шукеров – несменяемият и до днес шеф на „Управление валутно“, Катерина Заркова – помощничка на шефа на БНБ и съпруга на офицер от ДС, Т. Чавдаров, Цв. Петков, Г. Карамфилов, Р. Георгиев. Ръководната роля на Партията се запазва в УС на БНБ и след 1991 г.

На 16 януари 1991 г. комунистическото мнозинство във Великото народно събрание избира управителите и подуправителите на БНБ. На 30 юли 1993 г. прегрупиралото се ново прокомунистическо мнозинство в 36-то Обикновено народно събрание преизбира със закъснение от две години избраните от ВНС управител и подуправители, без Емил Хърсев, който беше принуден да подаде оставка. В „пазарлъците“ активно участваха Венци Димитров от СДС, Красимир Премянов и Жан Виденов от БСП.

РЪКОВОДСТВО НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

(към 31 март 1994 г.)

Членове на пленарния съвет

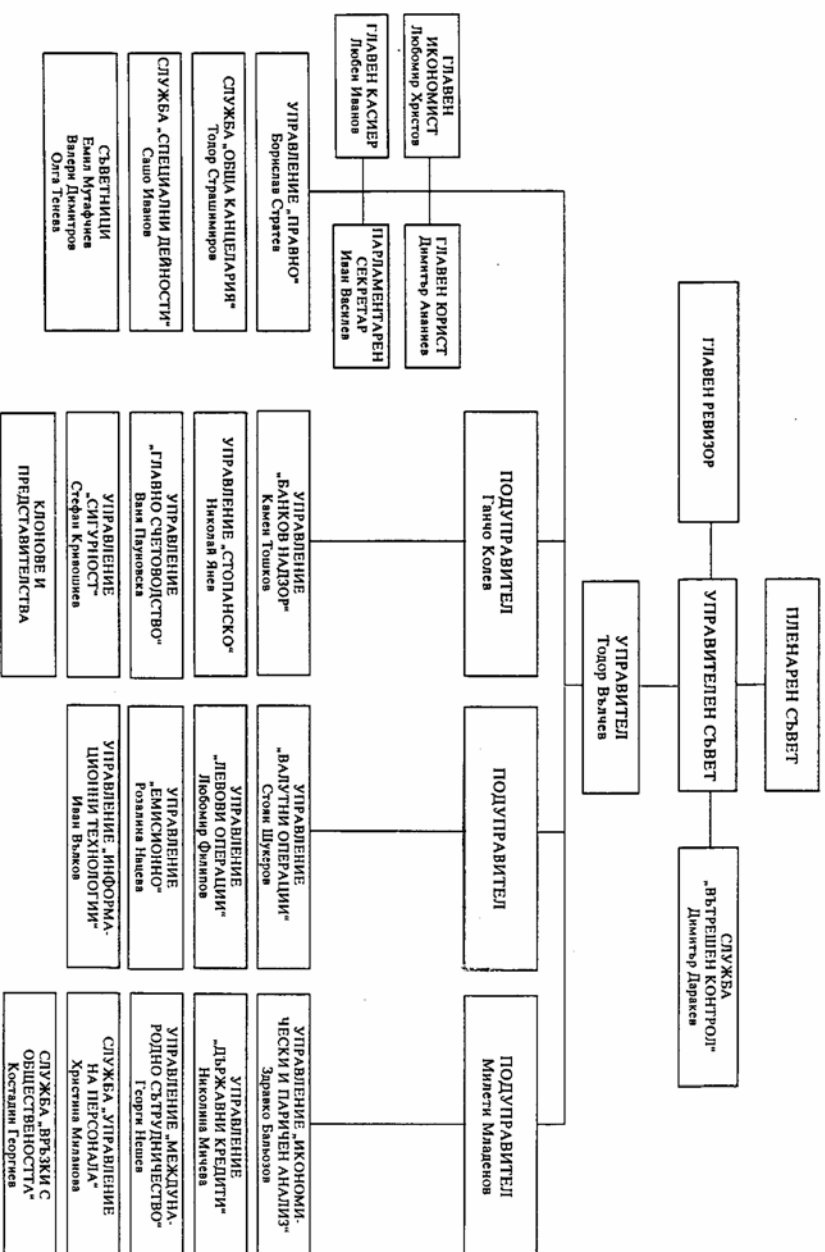
Венцислав Димитров, к.ик.н. Константин Димитров
Ганчо Колев Любомир Филипов
проф. Георги Петров, д.ик.н. Любомир Христов, к.ик.н.
Деян Попов доц. Милети Младенов, к.ик.н.
Димитър Костов Олег Недялков
Емил Хърсев, к.ик.н.* Розалина Нацева, к.ик.н.
Камен Тошков проф. Тодор Вълчев, д.ик.н.
Стоян Шукеров

Членове на управителния съвет

проф. Тодор Вълчев, д.ик.н. Розалина Нацева, к.ик.н.
Емил Хърсев, к.ик.н.* Любомир Филипов
доц. Милети Младенов, к.ик.н. Стоян Шукеров
Ганчо Колев Камен Тошков
Любомир Христов, к.ик.н.

(Емил Хърсев е заемал поста подуправител на БНБ до 31 юли 1993 г.)*

Организационна структура на БНБ (към 31 март 1994 г.)

Оставките на професор Тодор Вълчев – управител на БНБ.

*„Хората, които познават баща ми, знаят, че той не е по острите конфликти. Той е човек, който отстоява много твърдо позицията си, **но в определени моменти винаги е готов на компромиси...**“*

(Елена Вълчева, представител на австрийската фирма „ИБГ“, продуцент на предаването „Плюс-минус“ по БНТ, дъщеря на професор Т. Вълчев, в интервю за в-к „Репортер 7“, 23 юли 1992 г.)

Старши научният сътрудник Тодор Вълчев не е случаен човек. Още преди 10 ноември 1989 г. той беше сладкодумен събеседник в контролираното от БКП предаване „Неделя 150“ по Националното радио. Партията го удостояваше да говори и по Българската телевизия. И от двете електронни „трибуни“ той ни уверяваше доста убедително, колко калпава е финансовата и валутната система на Съединените американски щати, на Япония и на Западна Европа. В трудовете си критикуваше буржоазната идеология и теорията за конвергенцията. Перото му кореше социолозите Раймон Арон и Самуел Хънтингтън. Заклеймяваше „злостните противници на социализма“ Уолт Ростоу, Бернард Коп, Ян Тинберген – „привърженик на така наречения „демократически социализъм“, Джон Голбрейт – представител на буржоазния социален либерализъм, съветник на бившия американски президент Джон Кенеди“ (вж. сп. „Ново време“, 1969 г., кн. 7). Тодор Вълчев хвалеше обаче адаша си Тодор Живков: „Този успех – подчерта др. Тодор Живков – е резултат на нашата правилна икономическа политика...“ (вж. ст.н.с. Тодор Вълчев: „Външноикономическите връзки с не-социалистическите страни и икономическата политика на Партията“). Вълчев е сред избраните от Луканов икономически експерти, сътрудничащи при съставянето на Програмата Ран-Ът. По-късно „контактната група“ или „шареното политбюро“ във ВНС му определя най-важната роля на неуспешния преход – „винаги готов на компромис“ да контролира в полза на новия елит БАНКОВАТА СИСТЕМА. Професорът по критика на буржоазните икономически учения се справи блестящо с новото си превъплъщение – да строи капитализма в банковото дело. Артистичният му талант се изяви в две интригуващи пиеси, които имаха за финал пълното съсипване на българската валутна и финансова система.

„Тодор Вълчев е симпатичен човек с благородна осанка и сговорчив характер“, казват в хор и сини и червени. Не един път е ставало дума в парламента, че при неуспех на професор Беров комунистите могат да посочат Вълчев за бъдещ премиер. За да затвърди авторитета му, близкият до банковата номенклатура вестник „Банкер“ разпространи мълвата, че „Управителят на БНБ професор Тодор Вълчев е поканен за член на престижната световна организация на Римския клуб“ редом с такива световни знаменитости като Джими Къртър, крал Хуан Карлос, кралица Беатрикс и Михаил Горбачов. Набеденият нито потвърди, нито отрече сензационната вест. (През декември 1995 г. се чу, че професорът ще стане кандидат на БСП за президент. Но той отрече.)

През юни 1991 г. ВНС прие устройствения Закон за БНБ. С него се определи статутът, функциите и основните задачи на Централната банка „да въздейства за поддържане на вътрешната и външната стабилност на националната парична единица..., да емитира банкноти в страната, да регулира и контролира дейността на другите банки в страната с оглед ПОДДЪРЖАНЕ СТАБИЛНОСТТА НА БАНКОВАТА СИСТЕМА“ (из чл. 1, ал.ал. 1, 2, 3 от ЗБНБ). Избраният преди месеци за управител на БНБ научен работник Т. Вълчев трудно навлезе в новата си роля на арбитър в един управителен съвет, в който „междувременно се оформиха „групи на интереси“, отнася се за големи интереси, ... които се стремят да влияят на Управителни съвет на БНБ“ (вж. „Големи интереси се сблъскват в борбата за влияние върху БНБ“, интервю с Т. Вълчев, в-к „168 часа“, 16.08.1993 г.). „Банката оперира ежедневно с десетки милиони долари и милиарди левове и е абсолютно невъзможно да контролирам всеки ход“ (пак там).

На 27 март 1992 г. беше публикуван в Държавен вестник Закон за банките и кредитното дело (ЗБКД). 36-то НС се опита да регламентира разграбването на банките, което продължаваше трета година. Два текста притесниха най-вече мафиотизиралите се банкови среди: 1) §6. „До 31.12.1993

г. банките, в които има държавно участие, могат да променят размера на основния си капитал само с разрешение на централната банка след преценка на активите си“ и §9. „Не могат да бъдат избирани в ръководните органи на банките и не могат да бъдат назначавани по чл. 7 („Банката се управлява и представлява съвместно най-малко от две лица...“) лица, които през последните 15 години са били избирани в централните, областните, окръжните, градските и общинските ръководни органи на БКП, ДКМС, ОФ, САБПФК, БПС и БЗНС или са били назначени на ръководна щатна длъжност в ЦК на БКП, както и служители, платени и неплатени сътрудници на Държавна сигурност. Това ограничение се прилага за срок от 5 години.“

Във връзка с цялостното прилагане на двата закона и специално с лицензирането на нови банки, през месец юли 1992 година се разрази първият публичен банков скандал: В ръководения от бившия функционер на „Подкрепа“ и днешен шеф на агенция „Балкан“, Дончо Иванов, вестник „Дебати“ се появи статията „Октоподът слиза от телевизионния екран“ (07.07.1992 г.). Атаката бе насочена срещу дъщерята на проф. Вълчев, която имала фирма (визира се „ИБГ“) и оказвала натиск върху български банки да отпускат кредити на свързаната с нея фирма, като се позовавала на бащиния си авторитет на първи banker. В цитираното вече интервю за „Репортер 7“ Елена Вълчева споделя: „Не мисля че в тези бурни времена той (баща е) има само приятели. Най-много от него са се оплаквали банките, които нямат външен лиценз (визира се дъщерната на „Мултигруп“ „Кредитна банка“ АД, която получава външен лиценз чак през октомври 1995 г., а през 1992 г., след организирания от нейни доверени хора (за оказване на натиск) скандал, увеличава капитала си на 350 милиона лева). Лично на мен са се оплаквали... Аз дори знам, че има подготвени документи за създаване на друга институция, независима от Националната банка, която да упражнява контрол и да издава лицензите на търговските банки.“

Управителят на БНБ подаде, след тоя първи скандал, ПЪРВАТА СИ ОСТАВКА. „Не мога да остана директор на банката“, се казва в дадено от него интервю за в-к „Дебати“: „Дори ако фактите по отношение на мен не са верни, но са верни по отношение на дъщеря ми и че тя върти бизнес с червената номенклатура във Виена.“ Оставката, като особен вид послание, е предназначена за електората на управляващия в момента Съюз на демократичните сили. Поведението на Вълчев е величествено... и достолепно.

Неговият приятел Венцислав Димитров побърза да уговори с комунистите образуването на парламентарна анкетна комисия, която да оневини Елена и Тодор Вълчеви. И тя го направи. „Казах ми, че парламентарната група на СДС ме кани на разговор и аз пристигнах“, съобщава за читателите на „Дебати“ Вълчев. (Във връзка със скандала и надменността на централните банкери, които дотогава отказваха всякаква банкова информация на простосмъртните народни представители, поисках писмено от ръководството на парламентарната група на СДС да изслушаме Вълчев и Младенов. Те пристигнаха доста притеснени, но достатъчно дискретни, не казаха нищо съществено. На зададените им от мен въпроси не отговориха. В. Димитров цензурираше въпросите и дори ме обвини, че съм кандидат за поста на професора.)

Въпроси, зададени на проф. Вълчев устно и писмено.

Има ли в контролираната от БНБ банкова система:

1. Предоставяне на кредити без гаранции.

- а) на държавни предприятия
- б) на частни фирми
- в) на общински организации
- г) на ТКЗС

2. Предоставяне на кредити без гаранции, като при това не са върнати предишните и не се погасяват нито главница, нито лихва.

3. Предоставяне на кредити, на които служат като гарант неплатежоспособни фирми или стоки на склад, без реален пазар.

4. Дялово участие в частни фирми и фирми, образувани със средства от казионните организации.

5. Предоставяне на кредити на фирми, произлизащи от казионни организации, и условията на сключване на договора.

6. Приемане на депозит на държавни фирми, ТКЗС, обществени организации при условията за гражданите.

7. Провеждане на акционерни събрания за избор на нови ръководства, несъобразени със Закона за банките и кредитното дело и Търговския закон.

8. Публичност на продаване на акции.

9. Опрошаване на заеми.

10. Дялово участие с държавни средства с цел поемане на ръководство.

11. Кадрова политика – критерии.

12. Лица, заемали отговорни номенклатурни длъжности в казионните организации и в Държавна сигурност, заемащи ръководни длъжности в банките.

13. Консолидация на банките – критерии и принципи.

Анкетната комисия, в която влезе един достоен човек, тогавашният депутат от БСП и сегашен председател на (най-сетне)учредената Сметна палата, Георги Николов (от Свищов), може да каже най-точно как са се развили дебатите в Комисията.

От скандал нямаха нужда нито водачите на БСП, нито тия на СДС. Депутатите изслушаха Дончо Иванов и журналистката, подписала се под материала за телевизионния октопод. Ръководството на Народното събрание, под чието разпореждане бе вестник „Дебати“, реши да освободи Иванов и Йосифова, но те не останаха без работа – основаха „Агенция Балкан“. Парламентът изслуша уклончивия доклад на комисията, от който не се разбра нищо, освен това, че *професор Тодор Вълчев е невинен*.

Кредитна банка получи разрешение да увеличи капитала си от 50 милиона на 350 милиона лева, макар че в капитала ѝ имаше не малко пари от Държавна спестовна каса и от държавната банка „Балканбанк“. Никой от БНБ не спомена никога след тоя скандал, какъв е произходът на капитала, с която е основана банката на „Мултигруп“. Заедно с Първа частна банка, те бяха „скрити картинки“ за задължените да контролират БНБ (а чрез нея и търговските банки) простосмъртни български депутати.

Сезиран от заинтересованите ченгета, на 27 юли 1992 г. Конституционният съд излезе с решение №8, в което се казва, че разпоредбата на §9 от ЗБКД е обявена за противоконституционна и несъответстваща на международните договори, по които Република България е страна.

Така завършиха плахите опити на 36-то НС да декомунизира банковата система. Последната остана изцяло в ръцете на банковата мафия.

По същото време, удовлетворен от решението на комисията, управителят на БНБ *оттегли оставката си и остана на своя пост* до следващия скандал, свързан тоя път с неспазване от страна на членове на управителния съвет на други разпоредби на ЗБНБ и ЗБКД.

*

Следващият скандал се разрази в началото на 1993 година: „Когато доверието ми в някои членове на Управителния съвет бе разколебано, през февруари 1993 г. подадох оставка със срок 30 април, за да има време парламентът да избере нов управител. В края на април посетих председателя г-н Ал. Йорданов, за да го уведомя, че е дошъл моментът да напусна банката...“ Професорът обаче не напусна банката. А я подчини още по-категорично на „групите по интереси“, като отвоюва чрез тактиката на оставките своя собствен интерес.

Какво предизвика февруарската банкова криза? Версията на В. Димитров, тогава шеф на бюджетната комисия в доминирания от комунистите парламент, е, че „неправомерно, нелоялно, подло, ако щете, е направен опит Тодор Вълчев да бъде снет от поста му“(?). Кой са според него преките извършители на „преврата, пуча в БНБ“? Неговата комисия установила, че под въздействието на избрания също от ВНС подуправител и изпълнителен шеф на БНБ, Емил Хърсев (Бебето), управителният съвет е правил „заседание в кабинета на г-н Шукеров (несменяемият н-к на стратегическото управление „Валутни операции“) с цел да бъде принуден проф. Вълчев да си подаде оставката“. Председателят на парламентарната бюджетна комисия обвини във вестник „Стандарт“ (една седмица, след като приключи, отново в полза на професора, скандалът) отстранения с гласовете и на сини и на червени Емил Хърсев, че отказва да даде сведения на комисията за валутната търговия на Централната банка. Данни за голямо престъпление се съдържат в думите на В. Димитров: „Една от търговските банки даде сведения, че от БНБ са ѝ казали, че ако иска да участва на валут-

ния пазар, трябва да извършва своите операции чрез Първа брокерска къща (дъщерна фирма на Първа частна банка)... получи се така, че г-н Хърсев и г-н Шукеров отказаха да дават сведения за работата на Първа брокерска къща... Оказа се, че двама братя търгуват директно на валутния пазар помежду си -единият от БНБ (Емил Мутафчиев, дилър-съветник в главното управление на БНБ), а другият – от Първа брокерска къща (Ивайло Мутафчиев, брат на националния дилър). Изводът на Венци, че една държавна банка чрез друга държавна банка иска да облагодетелства частното образувание на ПЧБ е правилен, но нито той, нито подкрепящите го комунисти, не сториха нищо, за да пресекат престъплението. Емил Хърсев беше освободен, след сключена сделка между БСП, СДС и БНБ и продължи да служи, вече открито, на ПЧБ и на мултимafiaта. Без наказание дори, начело на управление „Валутни операции“, остана мафиотът Стоян Шукеров. Братя Мутафчиеви продължиха отново – единият в БНБ, а другият в ПЧБ, да изпълняват капризите на червено-синята върхушка. (Във всяка една нормална държава те трябваше да бъдат изправени пред органите на правосъдната система.)

Подбудители на атаката срещу професора били, според В. Димитров, Димитър Луджев и Асен Мичковски, депутати от парламентарното мнозинство, подкрепящо правителството на Л. Беров, който защитавал интересите на една върхушка. „Комунистите не биха искали мафията да управлява банката и тя да защитава част от частните интереси“, заключава депутатът от СДС Венцислав Димитров, удостоен с честта да депутатства в три поредни парламента след вътрешнопартийния преврат, извършен в БКП на 10 ноември 1989 г.

„УС на БНБ може да работи само в условия на взаимно доверие“, твърди проф. Вълчев в същото време, когато освен Емил Хърсев още двама висши представители на УС – Милети Младенов и Стоян Шукеров, работят срещу него.

Едва ли с цел издигане авторитета на БНБ, в близкия до ОХДЦ и Венцислав Димитров вестник „Експрес“ беше публикуван следният компромат:

Частна ли е всъщност Първа частна банка и държавен ли е държавният валутен резерв?

54 милиона щатски долара за около 2 години е взела Първа частна банка от държавния валутен резерв на България чрез съмнителни операции, зад които са стояли настоящият началник на управление „Валутни операции“ на БНБ Стоян Шукеров и бившият подуправител на БНБ Емил Хърсев. За случая са информирани група депутати от парламента. Осведомени източници от финансовите среди, близки до БНБ, твърдят, че задържането си в негостоприемните води на банковия бизнес през последните 2 години т.нар. Първа частна банка дължи на държавното съкровище. Преливането на държавни средства към сметките на банката на честните частници е ставало чрез една брилянтна схема, разработена от господата в БНБ, оторизирани да управляват остатъците от държавното имане. Те са управление „Валутни операции“ на БНБ в лицето на г-н Шукеров, дилърският офис на БНБ в лицето на неговия дилър Георги (Емил) Мутафчиев и един посредник – Първа финансова брокерска къща, в която съсобственици са Ивайло Мутафчиев, брат на националния дилър, и съпругата на Стоян Шукеров – чрез подставено лице.

Използвайки позициите си в хазната, стабилния курс на лева и изключително високите лихвени проценти на лева, господата от частната банка са получавали депозити в щатски долари от БНБ при лихвени условия около 3-4% годишно, които долари веднага били продавани на вътрешния пазар срещу левове. А левове пък – депозирани на срочни депозити при лихвени условия около 52% годишна лихва. Специалистите твърдят, че на практика тази операция е била без никакъв риск за своите избраници, тъй като за същия период БНБ чрез своето управление „Валутни операции“ изключително умело е поддържала нисък курс на щатския долар. Същите специалисти изчисляват чистата печалба на около 800 милиона лева.

Като се вземат предвид два факта – **първо**, че основателят на ОХДЦ Илко Ескенази, заедно с Венцислав Йосифов и Валентин Моллов, са съоснователи и на Първа частна банка и **второ**, че шефът на ПЧБ – Венцислав Йосифов, син на активни борци и правоверен комунист, беше издигнат за кандидат-кмет на София от същите комунисти, които „не биха искали мафията да управлява банката“, СТАВА ЯСНО, ЗАЩО СЕ ОБЕДИНИХА В ЗАЩИТА НА ТОДОР ВЪЛЧЕВ И СИНИ, И ЧЕР-

ВЕНИ В ПАРЛАМЕНТА. Според Соня Ангелова от в-к „Континент“ (30 юли 1993 г., когато НС освободи Хърсев) Т. Вълчев представил списък с кандидати, посочени от него, на мястото на освободения досегашен подуправител: Александър Томов, Атанас Папаризов, Кольо Парамов – все депутати от БСП са неговите избраници... И бъдещият министър на финансите в кабинета на БСП – Димитър Костов. В управлението на Централната банка случайни хора не може да има... (Едва ли е случаен фактът, че председателят на Народното събрание Благовест Сендов, избран за такъв от БСП, е сред първооснователите на **В. Димитровата партия ОХДЦ!**)

Оставката на Вълчев беше изтеглена. Емил Хърсев си замина, но около управителя остана другият подуправител – Милети Младенов, който още на следващия ден – 31 юли 1993 г. – заяви пред вестник „Труд“: „Емил Хърсев е специалист, който доказва своите качества. Той бе отстранен от сплотяването на посредствеността и интереса.“

На 20 август 1995 г. проф. Тодор Вълчев извади отново стария, пожълтял кариран лист. Връчи го шумно и тържествено на Бл. Сендов – бивш член на ОХДЦ. Този път, след пълното разграбване на финансовата и банковата система, оставката му може да бъде приета. И да бъде удостоен с червено-син златен медал за заслуги пред Отечеството.

„На първо време ще се върна към практиката си на самостоятелен финансов консултант... ще мога да използвам най-пълно ОГРОМНАТА ИНФОРМАЦИЯ И ОПИТ...“, казва на сбогом във вестника на ПЧБ Емил Хърсев на 2 август 1993 г. и продължава открито, в нарушение на Закона за защита на конкуренцията, да капитализира ПЧБ, Мултигруп и т.н. за сметка на България. И да продава информацията, която е най-важната тайна на БНБ.

В средите и на СДС и на БСП се споменава, че Емил Хърсев може би ще бъде следващия Първи banker на Централната банка... (Мастилото не беше изсъхнало още по горния ред, когато прочетох във в-к „Банкеръ“, че кръстникът на мафията Г-13, Стоян Денчев, вече е предложил Емил Хърсев за управител на БНБ.)

Кадрите на ДС и на БКП решиха всичко.

„Асоциацията на търговските банки трябва да престане да бъде пионерско-комсомолско съборище, на което полупияни пишман-банкери си правят, каквото си искат.“ (В. Антонов, бивш шеф на АИПР).

И преди и сега банките се контролират от най-подготвените кадри на Българската комунистическа партия и Държавна сигурност. В Управителния съвет на БНБ, в Пленарния съвет, в Банковата консолидационна компания и начело на всички държавни частни банки са бивши или настоящи членове на БКП/БСП и ДС/НСС. За един кратък отрязък от време, използвайки конспиративни милиционерски и партийни методи, най-мощната партия на неуспешния преход изгради от свои номенклатурни кадри банковата система. Това бяха хора, извадени от милицията, от стопанските звена на БКП, от подложената след 1989 г. на съкращения апаратна администрация на Партията. Едновременно с освобождаването (и на около 300 стопански ръководители от правителството на СДС) на хиляди партийни кадри, се формираха институциите на новия, особено доходоносен за стария елит, бизнес. Те бяха устроени и в София и по места в банковите офиси, в митническите служби, в данъчните органи, във финансовия контрол и то не без помощта на хора като И. Костов.

Бившият министър на финансите в кабинета на Луканов – Белчо Белчев, неговият заместник – Евгени Узунов и управителите на най-големите държавни банки организираха трескаво и по спешност тайни курсове за първоначално обучение на не особено интелигентни бивши милиционери, комсомолски и партийни функционери. През цялата 1990 година вървяха такива банкерски „вечерни училища“:

Банка „Биохим“

Бъдещият шеф на „Турист-спорт-банк“ и на „Българо-руската инвестиционна банка“, недоученият икономист-милиционер Емил Кюлев, премина „предказармената“, т.е. „предбанковата“ си подготовка в Банка „Биохим“, при служителя на „Биохим“ и бъдещ пръв управител на ТСБ – Пе-

тър Благоев. По-късно Благоев беше арестуван за упражняване на банкова дейност, от страна на „Турист-спорт-банк“, без лиценз от БНБ, а неговият ученик, Емил Кюлев, го изостави и отиде да се дообучава в Свищов. Междувременно Кюлев стана първия български „Фараон“, основавайки пирамидата „Лекс“, като стана и член на нейния Управителен съвет. По-късно „Лекс“ фалира, но шум не се вдигна. Зад Кюлев стоят и КГБ и ДС.

От „Биохим“ в Централната банка замина и Стоян Шукеров.

От „Биохим“ в Първа частна банка беше „командиран“ сегашният изпълнителен директор и заместник-председател на ПЧБ Емилиян Димитров, който носи на гърба си изпратения от банка „Електроника“ Венцислав Йосифов, инженерче от ГК на ДКМС, любимец на Луканов.

От същото котило е и известният Ивайло Мутафчиев.

БНБ

От БНБ тръгна в банкерската кариера Иван Миронов.

Теменужка Христова извървя дълъг път от ЦБ до банка „Моллов“.

Банка „Средец“

Най-големи „совалки“ направи Агнеса Илиева, която обучи десетки слабоинтелигентни милиционери за банкери. Тя тръгна от банка „Средец“, после организира „Тексим“, след това помогна на полковника от ДС Горан Горанов да овладее тайно приватизираната Кремиковска банка – банка „Василка“ – станала накрая „Първа източна международна банка“. Агнеса пристана на пристана „Моллов“ накрая.

Поради липса на място не можем да проследим първоначалното банково обучение на номенклатурата в провинцията. Безспорно е обаче, че провинциалната номенклатура има голяма заслуга, наред със софийската, за съсипването на България във времената „на прехода“.

Кадрово административно-бюрокраичната комунистическа система се възпроизведе на едно ново – капиталистическо ниво, но все така обременена със старото си готованско поведение. Апаратчиците от ЦК на БКП, от ОК на ДКМС и от КДС нищо ново не научиха и нищо старо не забравиха от своето предишно битие.

Напразни са надеждите на някои полит-икономисти-утописти, като Иван Костов, че старите кадри на комунистическата партия ще решат проблемите на прехода. Тъкмо обратното – кадрите на БКП провалиха всичко, което беше останало, даже от непроизводителния труд на техните бащи. Те могат само да потребяват, но не и да създават, поставяйки обикновените български граждани в губещата позиция на безпомощни регистратори със задна дата на престъпления и нарушения.

Чрез законите за БНБ и за банките и кредитното дело членовете на предишната елитна каста запазиха своето привилегировано положение, а човешките права на обикновените хора бяха нарушени. При съучастието на икономическите експерти от СДС беше запазена една консервативна и блокираща либералната реформа структура. Като отложиха създаването на Сметна палата, същите експерти нарушиха изискването на чл. 22, ал. 1 от Закона за БНБ – вътрешният контрол върху финансовата дейност на банката да се осъществява от главен ревизор, назначен от Управителния съвет след одобрение от председателя на Сметната палата, а отчетите по бюджетните разходи на банката да се проверяват от комисия, назначена от същия председател. Нарочният отказ от контрол доведе България до нова, още по-тежка национална катастрофа, която цифрово се изразява в стотици милиарди лева и долара загуби и кражби. А демографски и морално – в битова и духовна мизерия и упадък.

Много преди приемането на Закона за банките и кредитното дело от 27 март 1992 г., в нарушение на чл. 2, ал.2 от ЗБНБ („БНБ регулира и контролира дейността на другите банки в страната...“) бяха учредени 80 държавни и частни банки. На какво се дължи тая подозрителна активност и защо БНБ не изпълни добросъвестно предписанията на закона? Като последица на „комедията от грешки“, изпитаните кадри на Централната банка не извършваха върху другите банки предписания в чл.53 от ЗБКД надзор.

Поради неупражнен надзор се разроиха многобройни и неконтролируеми банкови скандали, които не трогнаха експертите. Изобилстват примери за грубо погазване на чл.чл. 9, 14, 17, 19, 21 от ЗБНБ съответно при издаването на лицензи, отказването на разрешения, при уставни несъответствия, придобиване на акции в нефинансово предприятие със стойност над 10% от капитала на предприятието, при извършване на банкова дейност в нарушение на закона и при изискванията за наличния собствен капитал.

Статутът на Централната банка.

Независимостта на БНБ беше оспорена от бившите финансови министри теоретично, а узурпирана от БСП практически.

След очевидно неуспешния ход на банковата и на общата икономическа реформа, причините се хвърлят не толкова върху кадрите, върху хората на БКП, колкото върху Закона за БНБ: „... този закон не беше добър за банковата реформа, той се оказа нейният първи фалстарт“, оплаква се през 1994 г. един от съставителите му – тогавашният председател на Икономическата комисия във Великото народно събрание – Иван Костов. Според Любомир Христов – бивш главен икономист на БНБ, к.ик.н., независимостта (автономността) на Централната банка от изпълнителната власт е един от основните принципи на развитите пазарни икономики. (А на неразвитите?, би попитал всеки лаик-неикономист.) Л. Христов защитава независимостта на БНБ, но все пак признава редица нейни отклонения от предвидените в ЗБНБ процедури „за прозрачност и отчетност“:

1) Пленарният съвет не изпълнява задължението си да определя паричната политика на БНБ и като следствие от това нарушение годишните и полугодишните отчети, представяни на парламента, имат формален характер, а бюджетът на страната се разработва на „същата пясъчна основа“. (Обвинението е сериозно!)

2) Специализираните комисии в Народното събрание и Министерският съвет нито веднъж не са изслушали управителя на БНБ по важните въпроси на паричната политика и икономическата реформа.

Изводът на бившия главен икономист на БНБ е, че проблемите не се крият в „лошия“ Закон за БНБ, а в непълноценното му прилагане. Неговата статия „Банковата реформа – на кръгова орбита“ (в-к „Капиталпрес“, 13-19 юни 1994 г.) е публикувана преди оставката му като израз на полемика с бившия финансов министър Костов.

Длъжни сме да се съгласим с основните изводи, направени от к.ик.н. Л. Христов, особено за нарушенията на Пленарния съвет на БНБ. Потвърждава се изводът, че Централната банка и цялата банкова система на страната не се управляват от Управителния съвет, нито от Пленарния съвет, нито от Народното събрание, нито от Министерския съвет, а от някаква нерегламентирана групичка от хора със синьо-червен цвят извън БНБ, извън Парламента и Правителството на България.

Всъщност „банките станаха новите окръжни комитети на Партията“, която ги управлява от дистанция.

Парична политика или парична реформа?

По силата на чл. 2, ал. 1 от ЗБНБ Централната банка трябва да разработва и провежда **НАЦИОНАЛНА ПАРИЧНА И КРЕДИТНА ПОЛИТИКА**. БНБ не изпълни това си задължение. Тя започна да служи на частни и групови интереси, с които съобразяваше своята парична и кредитна политика. През 1993 г. ЦБ се съобразяваше изцяло с групировките и синдикатите, застанали зад правителството на Л. Беров. През 1994 г. се чуха гласове „за“ и „против“ парична реформа. **На единия полюс** се оказаха домакинствата, които обедняха с повече от 30%. Те се обявиха **за реформа**, която да пресече действията на престъпни и свързани с властта мафиотски групировки, разрушаващи паричната, кредитната и стопанската система на България. **На другия полюс**, в пълно информационно въоръжение, се оказаха представителите на тай наречения „едър бизнес“ – затъналите в дългове кредитни милионери, които вместо реформа провокираха галопираща инфлация. Сто и дваде-

сетте процента оскъпяване на живота им донесоха 30-40 процентно изчистване на номиналните им банкови задължения.

В пропагандната битка „за“ и „против“ парична реформа се включиха политиците. На събрание в Кърджали лидерът на СДС Филип Димитров обеща на гражданите обмяна на парите, ако СДС дойде на власт чрез избори и курсът на долара надхвърли 100 лева. Иван Костов теоретично го подкрепи. Но в същия ден на обратното мнение застана икономическият и юридически експерт на съюза, Илко Ескенази, който заяви, че паричната реформа е вредна за дребните спестители, за средните и... за икономиката(?). Емил Хърсев заплаши, че това е една скъпа процедура – обмяната на паричните знаци щяла да струва няколко десетки милиона долара. Управителният съвет на БНБ мълчеше...

(През 1995 г. УС на ЦБ предаде контрола над държавната собственост в банките с държавно участие безропотно и открито в ръцете на БСП.)

Ролята на Централната банка при осъществяването на паричната, кредитната политика и рефинансирането на търговските банки.

На банковата среща в гр. Шумен, проведена в началото на юни 1995 г., блестящият анализатор, banker и икономист Венцислав Антонов даде истинската рецепта за оздравяването на банковата сфера. Той препоръча на набедените за банкери милиционери следното:

1) БНБ трябва да престане да бъде търговска банка и да приключи с мащабното рефинансиране на другите банки.

2) Дейността на ЦБ да се ограничи до емисията и до управлението на валутния резерв, като се отнемат правата да извършва търговски банкови операции.

3) Търговските банки да организират пазара така, както намерят за добре, да се рефинансират взаимно, както намерят за добре и да финансират държавата при тези условия, които пазарът определя за всеки един момент.

Според В. Антонов УС на БНБ е колективният виновник за пълното декапитализиране на банките. „Мащабите на процеса на тази допълнителна декапитализация са мащабите, в които функционира процесът на приватизация на входа и изхода на банковата система. Без ролята на БНБ, като рефинансираща институция за цялата система, този процес не работи.“ Той сочи три обстоятелства, свързани с Централната банка, които правят процеса възможен:

1) Смесването на управлението на валутния резерв на България със сметките на БНБ. 2) Смесването на Държавния фонд за реконструкция и развитие (ДФРР) с управлението на валутния резерв и със сметките на БНБ. 3) Пълната безконтролност и неподотчетност на БНБ.

В този процес търговските банки функционират като „пощенски кутии“, които, чрез „продуханата тръба“ БНБ, получават паричния ресурс за своето паразитно съществуване. Естествено, това са парите на обедняващото население на България. Те са единствената, все още неизядена ценност, останала в БНБ, около която се върти борбата на практически фалиралите търговски банки. Тази кокошкарска борба те назовават за благозвучие „приватизация“. А всъщност биха желали да приватизират само БНБ с парите на населението.

Безизходицата, нарисувана от В. Антонов, е напълно реалистична. „В момента в България се извършва натрупване на значително количество дълг... Значи това ще бъде следващата вълна, която ще трябва да се решава след години при неизвестно какви обстоятелства.“

Всъщност, с мечтания от тях Закон за опрощаване на „лошите“ кредити, ненаситните банкери изведоха самите себе си от активни банкови операции и се превърнаха в просяци пред праговете на БНБ, от подаянията на която живеят.

Ролята на БНБ в провеждането на монетарната реформа.

1) Лихвена политика.

Управлението на лихвените проценти е основна функция на Централната банка. Стоковият и валутен дефицит в края на 1990 и в началото на 1991 г. доведе до принудително увеличаване спестяванията на населението. Липсата на стоки се дължеше на задържането на стоки, от страна на ин-

формираните среди, в изчакване на афишираната от „вдъхновените икономисти на прехода“ либерализация на цените. Съчетаването на неблагоприятни обстоятелства доведе страната до заплахата очакваният ценови скок да прерасне в хиперинфлация.

Чест прави на Централната банка, че поне веднъж ПОЕ ОТГОВОРНОСТТА да регулира процесите с цената на НЕПОПУЛЯРНИ МЕРКИ:

а) в средата на януари 1991 г. кабинетът на Д. Попов повиши основния лихвен процент до 15% и предостави по-нататъшното му управление на БНБ; само за две седмици след това, успоредно с либерализацията на цените, Управителният съвет на ЦБ повиши основния лихвен процент до 45% годишно;

Известно е от теорията, че ниските лихвени проценти по кредитите и депозитите (влоговете) не компенсират обезценяването на парите. Високият лихвен процент от друга страна „охлажда“ стопанския растеж и така възпира растежа на доходите и нарастването на цените (инфлацията).

Българските монетарни реформатори не успяха да използват предимствата на добрата монетарна теория, защото в българската икономика обезценяването на парите на населението почти винаги изпреварваше ръста на лихвения процент по депозитите, който се оказваше почти винаги ОТРИЦАТЕЛЕН ЛИХВЕН ПРОЦЕНТ. И вместо да „охлади“ икономиката, лихвената политика охлаждала волята на населението да спестява. То се запасяваше със стоки или пък правеше неизгодни инвестиции, а така се вдигаха цените... и все по тази спирали – до безкрай.

б) когато на 1 февруари 1991 г. цените бяха освободени, натрупаните свободни парични средства в населението не се насочиха към пазара, а бяха вкарани като депозити в банките; това смекчи донякъде силата на първоначалния ценови шок, но не успя да доведе до истинско нормализиране на пазара; инфлационната спирали се завъртя и достигна кулминация при управлението на Беров;

в) няколко пъти БНБ увеличаваше основния лихвен процент с цел да спре инфлацията; през 1994 г. лихвите по кредитите достигнаха близо 100%; през следващата 1995 г. инфлацията започна незначително да пада; под натиска на социалистическия кабинет, отказала се от своята самостоятелност, Централна банка свали лихвите в един кратък срок до 30%; бърз растеж не беше постигнат – от дълго време кредитните милионери вземаха кредити, които нито имаха намерение да връщат, нито се интересуваха от това, каква е величината на лихвата.

Изводи:

А) Не без участието на БНБ в България отпадна функцията на лихвата по кредитите, като реална ЦЕНА НА ПАРИТЕ.

Б) Цената на парите (лихвата) по депозитите като проблем беше решен по вербален, неикономически път от пропагандната машина на БСП. Убедени в политиката на Партията, в очакване на бърз растеж, пенсионерите се отказаха от своите дребни доходи, получавани от лихвите по спестяванията си, след свалянето на процента.

Още през март 1989 г. И. Костов бил осъзнал, че всеки неуспешен опит за реформи ще обърне настроеността на хората към РЕСТАВРАЦИЯ на предишното положение. Според него са възможни две направления: **Първо** – стопяване активната част от спестяванията посредством инфлационна спирали с последствия – пълен хаос и неуправляемост на икономиката, та чак до отказ от всякакво управление, структурни промени и надежда за растеж. (Положение, до което вече сме стигнали, но никой от „видните икономисти“ не желае да коментира.) **Второ** – парична реформа, която да изиграе ролята на преразпределител и уравнил на имуществата на хората.

„Това е по същество нова революционна експроприация, която няма никакво разумно основание. Ако предишната подобна реформа бе насочена срещу буржоазията, тази трябва да бъде насочена срещу трудовия народ...“ – Костова демагогия.

Пет години по-късно видният икономист се върна отново (с огромно закъснение) на възможността за обмяна на парите. Обмяна, която преди щеше да бъде платена само от крадци, а днес и от крадци и от невинни.

Вкарана с общите усилия на политици и банкери в една абсурдна ситуация, нашата икономика скоро няма да се съвземе.

2) Валутна политика.

Либерализацията на валутния режим беше третата реална стъпка, направена от правителството и от БНБ, след либерализацията на цените и лихвената политика, в осъществяването на монетарната реформа. Отпадна сложната система от фиксирани валутни курсове, определяни дотогава от правителството, и се премина към единен плаващ централен КУРС НА ЛЕВА КЪМ ЩАТСКИЯ ДОЛАР. Курсът се определя ежедневно от Централната банка на основата на претеглените курсове „купува“ и „продава“ и съответните обеми купена и продадена валута от големите търговски банки. Предполагаше се, че дадената възможност за свободна покупка и продажба на валута от фирмите и повишените лимити за покупка от страна на гражданите ще доведе до свободно пазарно определяне на курса. Това практически не стана, защото извънпазарни (конспиративни, партийно-политически и криминални) механизми контролираха валутния пазар. Доказателство за това е ниският курс на долара в началния период от управлението на Жан Виденов (в първата половина на 1995 г.) и раболепното отношение на УС на БНБ към правителството, заинтересовано от изкуствено създадената стабилност.

Нормативно валутната реформа се регламентира от ПМС №15 от 08.02.1991 г. за изменение на валутния режим, от Закона за сделките с валутни ценности и валутен контрол и от Наредба №2 на ЦБ от 28.03.1991 г. за издаване на разрешение за извършване на покупко-продажба на чуждестранна валута на БНБ. По-късно правителството направи две корекции на ПМС №15 от 1991 г. С тях то либерализира валутния режим за физическите лица. БНБ и кабинетът имаха намерение да направят българския лев вътрешно конвертируем, но не успяха да го осъществят. Успех беше премахването на „черния“ валутен пазар.

Временното стабилизиране на пазара в края на 1992 г. съвпадна с големия бум от новопоявили се сарафски бюра. Както охранителните фирми, така и сарафските бюра и финасовите къщи нарушаваха непрекъснато валутния режим. Главни нарушители бяха новопоявилите се частни и управляваните от номенклатурни кадри държавни банки.

Избухнаха, неконтролирани от БНБ, няколко тежки валутни кризи в края на 1993 г. и в началото на 1994 г., предизвикани изкуствено от играчите на пазара, заинтересовани от обезценяването на лева. Парализиран от вътрешните си борби, интереси и противоречия, УС на БНБ не се намеси според изискванията на ЗБНБ нито чрез инструмента на лихвените проценти, нито чрез навременна пряка интервенция. ЦБ успя да натрупа валутни резерви, но появата ѝ на валутния пазар беше по-скоро в ролята на обикновен користен участник, отколкото на държавен фактор за регулиране на пазара. А само за няколко месеца доларът скоочи от 30 на 60 лева. В края на март 1994 г. той се котираше даже над 80 лева за долар. Според някои наблюдатели валутната криза е предизвикана чрез премерен ход на няколко свързани банки, които реализираха огромни печалби. Над 200 милиона долара са изнесени в чужбина, а БНБ съобщи срамежливо само за 5 милиона. Нарушителите, между които „Турист-спорт-банк“ АД и още четири банки, не бяха дори наказани. (БНБ закри след дълго бавене „само“ 702 сарафски бюра-нарушители.)

През 1994 г. вицепремиерът и финансов министър в служебното правителство на Р. Инджова, Хр. Вучева, съобщи, че валутният режим грубо се нарушава, а ПМС №15 от 1991 г. не се познава от някои банкери. Банковият надзор се отказал да търси отговорност за нарушенията на валутния режим. „При тази икономическа стагнация, когато високата лихва прави кредита непродаем, банките и финансовите къщи се насочиха предимно към спекулации с валутния курс. Те няма от какво друго да печелят (?) и аз не ги съдя за това“, заключава миролюбиво министър Вучева. В нашите условия НЕ ИНФЛАЦИЯТА ТЛАСКА НАГОРЕ КУРСА НА ДОЛАРА – СПЕКУЛАТИВНО ВИСОКИЯТ КУРС акумулира инфлация. Покачването на валутния курс стана причина за високия лихвен процент, а високата лихва направи кредита недостъпен за дребния неспекулативен и номенклатурен частен бизнес. Министър Вучева призна, че в нарушение на закона и на ПМС №15 банките са привели в чужбина 1 милиард и 500 милиона долара. Проверки на нейното министерство са установили, че банковите служители, извършили престъпните преводи, „не знаели дори за съществуването на такова постановление“, а всъщност търговските банки нямат право да откриват сметки и да изнасят депозити в чужбина.

Финансовият министър в правителството на проф. Беров, Стоян Александров, обясни развиването на широк извънбанков валутен пазар с липсата на банков контрол и надзор. Трите хиляди валутни (сарафски) бюра и двестата финансово-брокерски къщи са несъизмерими с мащабите на нашата страна. Голяма част от тях извършват непозволен и несвойствени сделки и банкова дейност без лиценз. Лицензите на част от сарафите се оказаха с изтекъл срок, но те продължаваха да обменят валута. „Голяма част от работещите във ФБК и в обменните бюра са дилетанти, а половината пък са престъпници“, заяви през месец май 1994 г. Ст. Александров. Публична тайна е, че извършват банкова дейност чрез протекциите на престъпните финансови групировки. „Сега можеш да станеш всякакъв – шеф на банка, на брокерска къща – с образование или без, със смачкани уши или без смачкани уши“, остроумничи финансовият министър.

През 1994 г. нито управление „Банков надзор“, нито Министерството на финансите осъществиха нужния надзор. Съзнателно се пречеше, от страна на силовите структури, охраняващи частните банки, дори на плахите опити за проверка и контрол. Пишман-банкерите спекулираха с понятието „банкова тайна“ и не даваха на данъчните чиновници дори номерата на сметките. Нещата се промениха при правителството на бившите комунисти. Асоциацията на търговските банки, която дотогава се биеше в защита на „партийната тайна“, изведнъж изрази пълна готовност да си сътрудничи с данъчните служби на червения кабинет.

„Ако дойде Видовден, половината банкери трябва да влязат в затвора. Защото срещу смешни комисионни с лека ръка раздават кредити“, заключава съвсем справедливо Ст. Александров.

Каква е вината на БНБ за развихрянето на валутните кризи?

Първо, от началото на реформата БНБ няма собствена валутна политика.

Второ, на 20 януари 1994 г. ЦБ сключи така нареченото „джентълменско споразумение“ за стабилен валутен курс с търговските банки. Само по себе си това беше признание за нейната слабост. Спекулантите на пазара разбраха, че БНБ е в тежка ситуация и не разполага със средства да интервенира на валутните тържища. С цел да спре препускането на долара, държавната банка слезе под равнището на определения с решение на Народното събрание и на Министерския съвет валутен резерв от 600 милиона долара, като продаде през януари и февруари близо 50 милиона щатски долара. Освен това посегна и на златния резерв.

Трето, очевидната слабост на БНБ допринесе за развихрянето на големи инфлационни очаквания у гражданите, които започнаха да теглят спестяванията си и да ги обръщат в долари. Този фактор произтича още и от пълната загуба на доверие в институциите – освен в ЦБ, още в Народното събрание и в Министерския съвет.

Но това беше по време на коалиционното управление.

През 1995 г. Централната банка покорно следваше идеите на социалистическия кабинет в банковото дело и на валутния пазар. Така, с непазарни методи, БНБ и кабинетът успяха да фиксират негласно долара от началото на годината до приключването на местните избори през октомври 1995 г.

За да може да поддържа дълго време фиксиран курс, ЦБ се нуждаеше от стабилен валутен резерв. И тя успя да го попълни. Неизвестно от къде в България се изсипаха стотици милиони долари и УС на БНБ разпореда на своите дилъри да купуват. Пролетният „златен дъжд“ позволи на банката да подкрепи планирания от кабинета в държавния бюджет курс 70 лева за долар до края на 1995 г. Партийните членове от Централната банка изпълниха старателно партийното си поръчение...

През 1995 година Българската народна банка имаше вече валутна политика – валутната политика на Българската социалистическа партия.

3) Емисионна дейност.

В чл. 2, ал. 2 на Закона за БНБ е записано: „Българската народна банка има изключително право да емитира банкноти.“

Емисионната дейност не е нова за Централната банка. Нова се оказва само икономическата обстановка в страната: повиши се инфлацията и БНБ трябваше да поддържа в обръщение по-голяма маса от пари в наличност за обслужване на икономиката. Все още не се очертава перспектива за

преминаване към безналични форми на разплащане. Благодарение на новите емисии от 20, 50, 100, 200, 500, 1000 и 2000 лева проблемите се разрешиха с печатането на нови пари.

4) Парични инструменти и паричен пазар.

(из годишния отчет на БНБ за 1994 г.)

Рефинансиране на търговските банки в национална валута

Към 31 декември 1994 г. предоставените от БНБ средства за рефинансиране на търговските банки са 28 561 млн. лв., включително овърдрафт от 4631 млн. лв. Нарастването спрямо 31 декември 1993 г. е с 12 803 млн. лв., или с 81.2%. (Близо 13 милиарда лева, генериращи инфлация народни пари, подарени на елита! – б.а.)

Рестриктивният характер на паричната политика на БНБ през цялата година в крайна сметка намери изражение в това, че към 31 декември 1994 г. 47% от търговските банки са осигурили своята ликвидност без рефинансиране от БНБ, като от останалите банки 29% са рефинансирани и с ломбардни и скотови кредити и други депозити. Независимо от предприетата от БНБ стъпка за подобряване ликвидността на една търговска банка чрез изкупуване по номинал на държавни дългосрочни облигации, издадени по реда на ЗУНК, в размер на 9460 млн. лв., размерът на рефинансирането в две от търговските банки нарасна с 15 092 млн. лв., или 312.5%, и в края на годината достигна 77.7% от общото рефинансиране на търговските банки от БНБ. (Стопанска банка и Минералбанк)

В структурно отношение към 31 декември 1994 г. в общата сума на рефинансиране най-голям е дялът на предоставените заеми срещу залог – 78.9%, следвани от използвания овърдрафт – 16.1% и скотовите заеми – 4.6%.

Депозитни търгове

През първата половина на 1994 г. БНБ проведе 9 търга на междубанкови депозити в левове. На търговските банки бяха предоставени от БНБ необезпечени депозити в размер на 7600 млн. лв., което представлява 25.5% от предоставените депозити чрез търгове през 1993 г. С развитието на операциите на открития пазар, включително и редовно провежданите седмични търгове за сключване на репо-договори за покупка на ДЦК с уговорка за обратна продажба, през втората половина на годината търговете за междубанкови депозити в левове отпаднаха като форма за необезпечено рефинансиране на търговските банки.

(На 03.10.1994 г. БНБ спря депозирането в ТБ.)

Рефинансиране на търговските банки в чуждестранна валута

(В началото на 1994 г. БНБ държеше общо 218 млн. дол. в търговските банки.)

Кредити в чуждестранна валута

Поради отсъствието на специализирана финансова институция в страната, която да кредитира вносно-износните операции, през 1994 г. БНБ продължи да отпуска на търговските банки скотови кредити във валута срещу залог на търговски ценни книжа (записи на заповед) за срок от три месеца. За обема на валутното кредитиране през годината бе характерна тенденция към постепенно понижение. В края на 1994 г. обемът на отпуснатите на търговските банки валутни кредити възлезе на 84.3 млн. щ. д. при 151.1 млн. щ. д. в края на миналата година. Регистрираното намаление е с 66.8 млн. щ. д., или 44.2%. Използвани валути по заемите останаха щатският долар и германската марка. Прилаганите лихвени проценти по заемите в долари и в марки бяха 9 на сто годишно. За доларовите заеми лихвеният процент отбеляза увеличение от 1.5 пункта спрямо равнището от 1993 г. (7.5% годишно), докато за марките се запази.

Депозити в чуждестранна валута

Наред с кредитите БНБ през 1994 г. продължи да предоставя депозити във валута на търговските банки (след известни колебания през 1993 г. техният обем през 1994 г. бележи тенденция на слабо понижение (изключение е растежът от около 17 млн. щ.д. през декември). В края на анализирания период депозитите във валута възлизат на 34,4 млн. щ.д. при 61 млн. щ.д. в края на 1993 г., което е спад с 26,6 млн. щ.д., или 43,6%. Валутните депозити също бяха предоставяни в щатски долари и германски марки. Лихвените проценти – при доларовите депозити – 8% годишно.

Повечето кредитни институции ползват непрекъснато валутен ресурс от ЦБ. Всъщност те от него съществуват. За последните 4 години БНБ е предоставила повече от милиард долара и марки.

Значителна част от ресурсите на ДЗИ, ДСК и „Булбанк“ се концентрират под формата на депозити в БНБ. Дълго време единствена форма на рефинансиране бе предоставянето на НЕОБЕЗПЕЧЕНИ КРЕДИТИ или ДЕПОЗИТИ, заменени впоследствие с депозитни аукциони. Потърсиха се накрая и форми за предоставяне на ресурси срещу обезпечаване – така наречените ломбардни кредити и скотови операции. БНБ трябва да бъде ограничена в разпределянето на необезпечени (и на обезпечени) кредитни ресурси.

Българската народна банка като регулатор на банковата система. Взаимоотношения с банките.

*„Защо bankerите се смятат за богопомазани?“
(Ст. Александров)*

Изграждането на система за регулиране дейността на търговските банки е най-важната задача на БНБ, която тя не изпълни. Основните цели на такава система трябваше да бъдат:

Първо – банките да бъдат заставени да провеждат парична политика, съответстваща на паричната политика на Централната банка.

Второ – с наличните инструменти БНБ да поддържа стабилността и ликвидността на търговските банки и на системата като цяло.

Основните регулационни инструменти, на разположение на БНБ, са:

1) Кредитните тавани. Този регулатор е пряка форма на административен контрол. В началото на банковата реформа бе въведен като ВРЕМЕННА МЯРКА с цел ограничаване на кредитната експанзия. Той трябваше да отпадне след стабилизирането на кредитната задлъжнялост на икономическите субекти на определено като ОСНОВНО равнище с оглед нейното бързо реструктуриране. И понеже това не стана, кредитните тавани останаха.

Задържането на кредитната експанзия в определената от Международния валутен фонд национална рамка беше известен успех за Централната банка. В същото време се започна междубанкова търговия по преотстъпване на кредитни тавани на една банка на друга срещу заплащане. Регулаторът се обезсили и обезсмисли.

2) Минималният размер на кредитите, които трябва да бъдат обезпечени със собствените на банката средства и **максималният размер на кредитите,** предоставени на една фирма като съотношение към собствения капитал на банката.

Двата регулатора играят роля при ограничаването на кредитната експанзия и при поддържането на стабилността на банката. Използват се в международната банкова практика в зависимост от общото състояние на съответната икономика. У нас те бяха фиксирани като конкретни стойности и регистрираха определено статукво.

3) Задължителните минимални резерви. Това е инструмент за поддържане на надеждността на банковата система и за провеждане на парична политика. Резервите трябваше да се поддържат на равнище от 7 до 8% от привлечените средства във валута и в лева. Изискванията непрекъснато се нарушаваха от много банки и БНБ беше безсилна да се справи с тях, като излагаше на постоянни рискове обикновените вложители да не могат да си получат парите.

Управление „Банков надзор“ – главен виновник за престъпленията в банковата сфера.

„БНБ би могла да стане управление в Министерството на финансите, но по-смислено е управление към Министерството на финансите да стане „Банковият надзор“.

(В. Антонов)

Управление „Банков надзор“ към Централната банка стана съучастник на най-жестоките престъпления на номенклатурата срещу българският народ след 1989 година.

Надзорът е отговорен според Закона за Българската народна банка за стабилността на отделните банки и на цялата банкова система. В чл. 44, ал. 1 е казано: „БНБ осъществява надзора върху банковата система и кредитното дело. В ал. 2: „...БНБ може да предприема всички необходими действия за осигуряване стабилността на банковата система.“

На 2 октомври 1991 г. ВНС прие Закон за сметната палата. Само една седмица по-късно, под влияние на финансовия министър Иван Костов, вместо да го публикува в Държавен вестник, президентът Желев върна с Указ 319 Закона за сметната палата в Народното събрание „за доизкусуряване“. В продължение на пет години „в преход“ страната остана без контролен орган върху дейността на държавните финанси и на Народната банка. Все пак, към МФ съществува управление финансов контрол, докато **БНБ е единствената институция в България, която е оставена на ПЪЛЕН САМОКОНТРОЛ(!)**. Резултатите са трагични за България.

На петата година от началото на „реформите“ 37-то Народно събрание прие нов Закон за сметната палата. По време на неговото обсъждане избраният във ВНС за председател, Михаил Динев, предложи от името на МФ Управление „Банков надзор“, след пълния провал в своята дейност, да не бъде подчинено вече на БНБ, а на Парламента. Банковото лоби в Икономическата комисия отхвърли това предложение.

До 1991 г. шеф на управлението беше бившият главен счетоводител на поделението на Държавна сигурност, УБО, Владимир Владимиров. Той влезе в съучастие при първоначалното разграбване на банковата система, при незаконната приватизация на „Кремиковската банка“ и на повече от 200 милиона държавни активи от частни лица. По-късно, по поръчение на Партията и на ДС, Владимиров стана шеф на втората по брой на клоновете и гишетата и по ресурси в страната, Българска пощенска банка. Там раздаде милиони несъбираеми кредити на хора като Соломон Анжел, този път в съучастие с активиста на СДС Стефан Софийански и днес вече е „банкер в оставка“.

През 1991 г. Партията постави начело на банковия надзор друг свой кадър – Камен Тошков. Въпреки крещящите нарушения и престъпления, извършени под негово ръководство, Тошков остана несменяем шеф на управлението цели пет години. Според него съществуват „три основни области на надзора“: **Първата** е свързана с ЛИЦЕНЗИРАНЕТО на финансовите институции – банки, финансови къщи, брокерски и сарафски бюра. **Втората** е ТЕКУЩИЯТ КОНТРОЛ. Тошков се хвали в края на ноември 1993 г. пред в-к „Пари“, „че сме изградили СИСТЕМА ЗА РАННО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ(?) за определени тенденции в търговските банки... и се определят така наречените проблемни банки“. Това е въведението към **Третата дейност – РЕВИЗИИТЕ**.

В двугодишния период от края на 1993 до края на 1995 г. фалираха всички държавни и частни банки в България, а системата за „ранно предупреждение“ на господин Тошков все още не е заработила!

В глава единадесета на Закона за банките и кредитното дело са изброени функциите на банковия надзор: ЦБ упражнява надзор върху дейността на българските и на чуждестранните банки у нас. Тя може да изисква от тях документи и информация за дейността им и да извършва периодични ревизии и целеви проверки, да предприема действия за отстраняване на нарушенията, които **ЗАСТРАШАВАТ СИГУРНОСТТА НА ПОВЕРЕНИТЕ НА БАНКИТЕ ПАРИЧНИ СРЕДСТВА И ДРУГИ ЦЕННОСТИ** или могат да причинят съществени вреди на националната икономика.

При осъществяването на ревизиите и проверките органите на банковия надзор имат право **ДА ИСКАТ ОТ СЪДА НАЛАГАНЕТО НА ЗАПОРИ И ВЪЗБРАНИ ВЪРХУ ИМУЩЕСТВАТА НА ЛИЦА, ПРИЧИНИЛИ ЩЕТИ**.

ЦБ може да отстрани временно от длъжност лица, оправомощени да управляват и представляват банката, когато те умишлено или по непредпазливост нарушават разпоредбите на закона, да отнеме издаденото разрешение, да назначи квестор...

БНБ и управление „Банков надзор“ не изпълниха в продължение на близо 4 години от приемането му нито една от изброените разпоредби на ЗБКД. Така, в угода на комунистическата номенклатура, те съсипаха банковата и финансовата система на страната и обрекоха българския народ на глад и мизерия. Защото след първия истински фалит на „Агробизнесбанк“ Пловдив, УС на БНБ и банковият надзор вкараха в банката 200 милиона лева народни пари и продължават да фамилиар-

ничат с бившия сервитър и престъпен шеф на „Агробизнесбанк“, Христо Александров, вместо да му посочат пътя към затвора. Близко 7 милиарда лева са ввели от ЦБ в пловдивската финансова институция при опитите си да прикрият престъплението – повечето пари са взети на кредит от самия банков шеф.

1) Лицензиране на финансовите институции.

До 11 февруари 1993 г. Народното събрание и Българската народна банка не намериха за нужно да регламентират ясно изискванията за даване на разрешение (лицензия) за извършване на банкова дейност. Само в чл. 9 от ЗБКД се изброяват в ал. 2 изисквания за документи, без да се упоменават **ТОЧНИТЕ КРИТЕРИИ, ПРИТЕЖАВАНЕТО НА СОБСТВЕН (а не заемен) КАПИТАЛ ИЛИ ИЗИСКУЕМА КВАЛИФИКАЦИЯ** на кандидатите за банкери.

Едва след горната дата ЦБ прие Наредба №2 за разрешенията (лицензиите), издавани от БНБ. „Най-важното за нас изискване, което не е пряко заложено в закона, е произходът на парите. Държим капиталът, с който се създава една банка, да е чист... Ние не искаме в бъдеще да се създават банки със заемен капитал“, декларира на 24 ноември 1993 г. шефът на надзора Камен Тошков пред вестник „Пари“. Само няколко месеца по-късно същият господин благослови издаването на лиценз на няколко „частни“ търговски банки, учредени с държавен капитал, взет назаем от банка „Биохим“, от фалиралите БДЖ, от ДЗИ и т.н. Наредба №2 можеше да поправи „пропуските“ на закона за банките. Тя можеше да регламентира условия, при които престъпници като Васил Божков (Черепа), нямаше да могат да получат лиценз, а нарушители на законите, като Валентин Моллов, нямаше да вземат „за послужване“ 200 милиона лева от „Биохим“ и да получат лиценз за банкова дейност от БНБ.

Нарушенията на Управление „Банков надзор“ се поощряваха от управителния и пленарния съвет на БНБ. Професор Т. Вълчев представя пред Народното събрание одобрения от двата органа годишен отчет на Българската народна банка. Ето какъв „приспивен тон“ има той:

Банков надзор 1993 г.

Лицензии

През 1993 г. са постъпили 10 заявления за получаване на разрешения за банкова дейност. Издадени бяха 7 лицензии за банки, вкл. един клон на чуждестранна банка: ТБ „Славяни“ – АД, София; „Хиосбанк“ – АД, Атина – клон София; ТБ „Капиталбанк“ – АД, София; ТБ „Първа инвестиционна банка“ – АД, София; ТБ „Българска търговска и индустриална банка“ – АД, София; ТБ „Моллов“ – АД, София.

През отчетния период са дадени разрешения за преобразуване на 28 търговски банки, в резултат на което са издадени универсални лицензии за банкова дейност на 4 нови консолидирани банки: ТБ „Балканбанк“ – АД, София, ТБ „Експресбанк“ – АД, Варна, ТБ „Хеброс“ – АД, Пловдив, и ТБ „Софиябанк“ – АД, София.

Допълнени са лицензиите за банкова дейност с разрешение да откриват банкови сметки за разплащания с чужбина на следните търговски банки: „Туристспортбанк“ – АД, „Централна кооперативна банка“ – АД, „Кредитна банка“ – АД, „Агробизнесбанк“ – АД, ЧПБ „Тексимбанк“ – АД, „Славяни“ – АД, „Капиталбанк“ – АД, и „Първа инвестиционна банка“ – АД.

Във връзка с чл. 17, ал. 2, т. 2 от ЗБКД е дадено съгласие на „Първа частна банка“ – АД, и „Кредитна банка“ – АД, за учредяване на съвместна казахско-българска банка в Алма Ата, Казахстан. (?)

През първото тримесечие на 1993 г. по реда на Наредба № 2 (28 март 1991 г.) за покупко-продажба на чуждестранна валута са постъпили 504 молби за издаване на разрешения за такава дейност. От тях са лицензирани 458 обменни бюра, а 46 заявления са върнати поради неспазване изискванията на наредбата.

След влизане в сила на новата Наредба № 2 (11 февруари 1993 г.) са постъпили 576 заявления за разкриване на обменни бюра. След проучване са лицензирани на първи етап – 37, окончателно лицензирани – 362, в процес на преглед – 130, а 47 заявления са върнати поради неспазване изискванията на наредбата.

Досегашната практика сочи, че в дейността си през изтеклата година небанковите финансови институции, лицензирани от БНБ, не са спазвали изискванията по нормативните актове и поради недостатъчен контрол от страна на БНБ. (УС на ЦБ нищо не предприе, за да ги спре!)

Банков надзор 1994 г.

Лицензии

От началото на 1994 г. значително се увеличи интересът за учредяване и лицензиране на нови банки. В числото на желаещите да получат разрешение за банкова дейност са местни и чуждестранни акционери, фирми, чуждестранни банки и др.

УС на БНБ е дал разрешение за извършване на банкови сделки на 9 нови банки, от които 5 с лиценз за извършване на банкови сделки в страната и чужбина и 4 за сделки само в страната, както и на един клон на чуждестранна банка. Лицензираните нови банки са: Корпоративна търговска банка – АД, София; Международна ортодоксална банка „Свети Никола“ – АД, София; „Райфайзен-банк – България“ – АД, София; „БНП – Дрезднербанк“ – АД, София; Българска инвестиционна банка – АД, София; Балканска универсална банка – АД, София; ТБ „Елит“ – АД, София; ТБ „Моллов“ – АД, София; ТБ „Юнион“ – АД, София; клон в София на „ИНГ Банк“ – Холандия.

През 1994 г. са лицензирани 531 небанкови финансови институции – финансови къщи, брокери и обменни бюра. В сравнение с 1993 г. броят на лицензираните небанкови финансови институции значително намаля.

Поради липса на регламентация, някои банки като Първа частна, Кремиковска, Турист-спорт-банк и др. започнаха банкова дейност само въз основа на спорна съдебна регистрация БЕЗ ДА СА ОФИЦИАЛНО ЛИЦЕНЗИРАНИ ОТ БНБ. Това престъпление се повтори и стана рецидив при редица финансови къщи и брокери. Основните моменти в Наредба № 2 са следните: а) да се следи за състава на основните акционери като се изисква информация за тяхната дейност; б) да се контролират възможностите за придобиване монопол в управлението на банката чрез ограничаване на дяловото участие на отделни лица или на групи от лица, намиращи се в роднински връзки, до 5%; в) да не се допускат непрофесионалисти в големите банки; г) да се представят пред банковия надзор убедителни планове за развитие на банкова дейност и печалба на банката за три години и др. Чак през май 1994 г., когато „своите“ получиха вече лицензии, БНБ поиска със собствени пари да се учредяват банки. Вместо да заставят нарушителите да се прелицензират, членовете на УС на БНБ и на банковия надзор поощриха и други кандидати, неотговарящи на изискванията на законите и на наредбата да се включат в банковата сфера.

Нарушения бяха извършени и по отношение на капиталовата адекватност, неспазване изискванията на §6 от ЗБКД и редица други.

2) Текущ контрол. Оценката за текущия контрол е слаба. Управление „Банков надзор“ се крие зад липсата на подготвени специалисти, зад липсата на банково законодателство и други. Отхвърленият тоталитарен контрол в течение на 6 години не беше заменен с нищо... В резултат на организирания хаос фалираха няколко банки като Ямболската, Бобовдолската, пловдивската АББ, маданската „Кристалбанк“ и много други. Повечето от тях надхвърлиха многократно кредитните си тавани под безучастния поглед на БНБ и на г-н Тошков. Предоставянето на необезпечени кредити стана всеобща практика, а БНБ съучастнически мълчеше.

Обръчът около Камен Тошков се затегна в началото на 1995 г., когато, под въздействието на свързаните с престъпните икономически групировки медии, *започнаха да рухват пирамидите*. По-старите престъпници се пребориха с по-младите, защото всичките свободни пари на гражданите се вливаха, с надеждата за по-голям дивидент, във фалшивите дружества на „фараоните“. Българите, разбрали, че от прехвалените едри индустриалци и техните фалирали банки няма да получат печалба, рискуваха в пирамидалните структури, които много приличаха на споменатите банки. Със силата на държавните електронни медии и вестниците (същите, които ги бяха рекламирали до този момент), *пирамидите бяха разрушени*.

Тогава депутатите и министрите, получавали подаръци и спонсорство от същите мошеници, тръгнаха „да спасяват“ парите на измамените. Избрана беше специална парламентарна комисия,

която констатира, че БНБ, нейното управление „Банков надзор“ и лично Камен Тошков са виновните за престъпленията на „фараоните“. БНБ проявила, според депутатите, „престъпно мълчание“, въпреки проявената от всички останали институции активност в защита на гражданите. Не стана ясно обаче, дали Главна прокуратура изобщо е привиквала г-н Тошков, както съобщиха вестниците, или слухът е бил пуснат за успокояване на нещастниците. Накрая се оказа, че никой никого не е привиквал или разследвал, защото пирамидите били свързани с най-висши партийни функционери... Така Камен Тошков остана вечен и несменяем шеф на управлението. Представяме ви неговия отчет, относно текущия контрол и ревизиите, извършени през 1993 г.

Текущ контрол

През 1993 г. е усъвършенствана организацията за наблюдение и следене състоянието на търговските банки. Съобразени са изискванията на Националния счетоводен стандарт № 16 и наредбите за банков надзор.

Все още информацията на банките, съдържаща основните показатели и отчетните данни по наредбите за банков надзор, се представя с голямо закъснение, в много случаи е некачествено подготвена и непълна.

Не е осъществяван системен банков надзор върху валутните операции на търговските банки поради липса на наредби и конкретни изисквания към банките по тези въпроси. (?)

Текущо се извършваше преглед на кредитния портфейл на търговските банки. По искане на Министерския съвет е събрана и анализирана информация за сумата на непогасените кредити на държавните предприятия към 31 май 1993 г. за кредити, разрешени до 31 декември 1990 г.

Направено бе проучване на опитите за незаконна приватизация в някои държавни търговски банки (т.нар. „Бяла книга“). Констатира се, че в банковата сфера не е извършена мащабна „скрита приватизация“ (?), а са допуснати известни нарушения от отделни банки, като намесата на централната банка не е била достатъчно бърза (?). Тя не даде нито едно разрешение за увеличаване капитала на търговските банки с държавно участие в съответствие с изискванията на §6 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗБКД.

Проведени бяха срещи с ръководството на проблемни банки във връзка със състоянието им и бъдещото им развитие. С особено внимание бе следено кризисното състояние на Частната земеделска инвестиционна банка, ТБ „Кристалбанк“ и др.

Предвид целите и задачите на текущото наблюдение върху финансовото състояние на търговските банки извършеното през 1993 г. очертава по-ясна програма за действия и изисква подобрения в организацията.

Ревизии

През 1993 г. бяха извършени редица тематични проверки и ревизии в 10 търговски банки, обхващащи въпроси по кредитната дейност, акционерния капитал, организация на вътрешния контрол, валутния режим и др.

Във връзка с взаимоотношенията на банките с други ведомства, клиенти и други банки по въпроси, свързани с приложението на Закона за финансовото осигуряване на земеделието, бяха извършени над 40 проверки. През четвъртото тримесечие на 1993 г. започнаха ревизии в 4 търговски банки („Биохим“, Частна земеделска инвестиционна банка, Стопанска банка и „Минералбанк“), от които две по решение на УС на БНБ.

По-съществени констатации от ревизиите и проверките могат да се обобщят в следните направления:

- * влошава се качеството на активите през 1993 г. Тази тенденция проличава и при новообразуваните банки. Делът на просрочените кредити в търговските банки е твърде висок – 10 – 20% от всички активи;

- * относителният дял на големите и вътрешните кредити без обезпечение нараства, което повишава риска в банките;

- * установени са съществени различия в сроковете за издължаване на източниците, ресурсите на банките и предоставените от тях кредити;

* недостатъчна е оценката за финансовото състояние на кредитополучателите преди разрешаване на кредитите и в процеса на получаването и погасяването им...

Дори членът на пленарния съвет на БНБ Венцислав Димитров се „разядоса“ на Камен Тошков и заяви за вестник „24 часа“: „Тридесет души не стигали да се контролира банковата система. Ако се налага, нека се назначат 300 специалисти. Никой до сега не е ограничавал щатните бройки на БНБ и на надзора.“

Наложи се даже на пресата да отрази част от истината:

На 3 юли 1995 г. във вестник „Стандарт“ се появи интригуващото заглавие: „Бизнесмени отмъкнаха милиарди от банките под носа на надзора“. Интерес предизвиква следният абзац: „По правило депутатите вдигат най-голям шум за далаверите в банките. Независимо от шума, още преди две години обаче В ИСТОРИЯТА ВЛЕЗЕ САМО ЕДНО ПИТАНЕ НА ДЕПУТАТА Тошо Пейков и така наречената „Бяла книга“ на БНБ – като отговор. Изнесените в документа данни разсмяха дори средношколците: в банковата система скрита приватизация в големи мащаби не се извършва – има дребни нарушения, но те не застрашават държавния интерес.“ (?) Материалът не е подписан.

На 10 юли 1995 г. във вестник „168 часа“ излезе статията „Как БНБ разби финансовата система на България“ с подзаглавие „150 милиарда лева се изнизаха под носа на надзора...“ Отново, този път по-точно, се цитира:

„Още през ноември 1993 г. депутатът Тошо Пейков заяви в парламента: „Липсата на надзор доведе ДО НЕДОВЕРИЕ и разпадане банковата система поради снизходително и безотговорно отношение на банковия надзор към нарушителите.“ Тогава шефът на БНБ отвърна: „Кадрите са млади, обучаваме ги, а после ги отмъкват. Освен това ГИ БИЯТ, ЗАПЛАШВАТ и по този начин се опитват да им влияят в някои банки.“ (?) Статията е подписана от журналистката Катя Янева.

БНБ, Банковата консолидационна компания, „Бялата книга“ и търговските банки.

Нерегламентираната със закони либерализация на банковата дейност значително засили интереса на номенклатурата към банкерство. През 1990 г. Първа частна банка беше учредена без закон и то само с 5 милиона лева заграбен от държавни фирми капитал.

През юли 1992 г. търговските банки в България бяха вече 80.

Стана тясно за първите престъпили закона. БНБ беше заставена да повиши изискванията за капитала. През 1991 г. ограниченията от 50 милиона лева и 20 милиона долара (за чуждестранните банки) бяха преодоляни от 8 банки, между които Международната банка за инвестиции и развитие (с 50 % чуждестранно участие). Кредитна банка (банката на „Мултигруп“) и „Агробизнесбанк“ бяха между осемте нови кредитни институции. Изискуемият капитал „скочи“ на 200 милиона лева за вътрешен и 500 милиона лева за пълен банков лиценз. През 1992 г. бяха открити „Тексимбанк“ (с по-рано получен лиценз) и станалата по-късно скандална „Частна земеделска инвестиционна банка“ (с откраднатата валута на Главно инженерно управление на армията). С това общият брой на банките достигна 80. Значително се разшири банковата клонова мрежа, но наборът от банкови услуги остана същият. Все още почти навсякъде се прилагат само разплащанията в брой и преводната система. Редки са чековите разплащания и разплащанията чрез кредитни карти. „Банксервиз“ е причина за чувствителни забавяния на разплащанията.

Предлагането на услуги от страна на много на брой банки дава възможност на фирми и държавни предприятия да укриват сметки и да не обявяват дългове към бюджета и към други банкови институции. Нотариални неуредици правят възможно учредяването на две и повече ипотеки върху едно и също имущество, чрез които се обезпечават фактически необезпечени кредити.

Опити за консолидация на държавните банки.

Много скоро, след обособяването на бившите клонове на БНБ в самостоятелни банки, стана ясно, че банковата структура е прекалено раздробена и неефективна. Този извод наложи **първия сериозен мотив за консолидацията** – необходимост от концентрация на разпръснатия банков ка-

питал. За целта, на 4 януари 1992 г., беше учредена Банковата консолидационна компания – АД. Ето, какво съдържа уставът на банковия холдинг като набор от задачи и цели:

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. (1) Банковата консолидационна компания – АД, наричана за краткост „компанията“ е акционерно дружество със седалище гр. София.

(2) Компанията е холдингово дружество съгласно разпоредбите на чл. 277-280 от Търговския закон.

Чл. 2. Учредители на компанията са Българска народна банка и Българска външнотърговска банка.

Чл. 3. **Основна задача на компанията е да въздейства за създаването на ефикасна банкова система на Република България чрез управлението на придобитите от нея акции и за окрупняването на търговските банки.**

ЦЕЛИ И ПРЕДМЕТ НА ДЕЙНОСТ

Чл. 14. **Предметът на дейност на компанията е:**

- 1. придобиване, управляване, оценка и продажба на акции в местни търговски банки;**
- 2. организиране и провеждане на контрол при реорганизиране на банки, в които е придобила акции за управление;**
- 3. организиране/или участие във финансово реструктуриране на отделни банки;**
- 4. приватизиране на банките съгласно действащото законодателство.**

Консолидация на държавния банков сектор

(из годишните отчети на БНБ за 1993 и 1994 г.)

През 1993 г. продължи започналият през предходната година процес на консолидация на търговските банки с преобладаващо държавно акционерно участие. Този процес се организираше и насочваше от регистрираната в началото на 1992 г. Банкова консолидационна компания (БКК) като акционерно дружество с основна задача да въздейства за създаването на ефективна банкова система в страната чрез управление на придобитите от компанията акции и консолидиране на държавните търговски банки.

Разработеният през 1992 г. проект и извършената регистрация на първата банкова групировка Обединена българска банка, включваща 22 банки, послужиха за основа при формирането на нови групировки. През април се извърши консолидация на „Балканбанк“ – АД, след като УС на БНБ разреши на ТБ Видин, ТБ Лясковец и ТБ Горна Оряховица да се преобразуват чрез вливане в нея. В началото на юни Управителният съвет на БНБ разреши образуването на две нови търговски банки чрез сливане на търговски банки.

* ТБ „Експресбанк“ – АД, Варна, като универсален приемник на слелите се 12 банки: ТБ Варна, ТБ Гоце Делчев, Транспортна банка, ТБ Кюстендил, ТБ Смолян, ТБ „Рилабанк“, ТБ „Възраждане“, ТБ Разград, ТБ Червен бряг, ТБ Силистра, ТБ Девин и ТБ Провадия;

* ТБ „Хеброс“ – АД, Пловдив, като универсален правоприемник на слелите се 8 банки: Земеделска и кооперативна банка, ТБ Пловдив, ТБ Благоевград, ТБ Велико Търново, ТБ „Витоша“, ТБ Мездра, ТБ Троян и ТБ Чепеларе.

* През декември УС на БНБ даде разрешение за преобразуване чрез сливане на ТБ „Хемус“, ТБ „София“, ТБ „Електроника“ и ТБ Казанлък в нова банка с наименование „Софиябанк“ – АД.

Завършването в основни линии на процесите на консолидацията на държавните банки създава условия за преход към предприватизационна подготовка с последваща продажба на държавното участие в тях. Поради ключовата роля на банковия сектор в икономиката и преобладаващото участие на държавата в него, този процес може да се разглежда само в контекста на общото икономическо развитие, логиката и потребностите на стопанската реформа.

Таблица № 12

Капиталът на БКК към 30.09.1993 г. има следната структура:

а) капитал на БНБ

1 455 154 хил. лв. 49.7%

б) капитал на държавни фирми	1 250 859 хил. лв.	42.7%
Фирми, представени от МС или собственост на МС		
в) капитал на БВТБ	205 045 хил. лв.	7.0%
г) капитал на СГО (или представляван от СГО)	17 942 хил. лв.	0.6%
ОБЩО:	2 929 000 хил. лв.	100%

През 1994 г.

Основният капитал на банките нарасна с 66% (след приспадане на капитала на новооткритите 4 местни банки нарастването е 42%). Макар и значителни като ръст, заделените средства за допълнителен капитал и резерви са далеч както от международните, така и от българските изисквания. Относителният дял на капитала към активите на банките е близо 5%, но след отстраняване влиянието на новооткритите банки се запазва непроменен спрямо 1993 г. (т.е. недостатъчен за покриване на нарастващите рискови вложения на банките).

През годината започнаха да функционират 4 български и 2 клона на чуждестранни банки. Последните са освободени от изискването за внасяне на капитал. Освен това са открити нови 195 клона на търговски банки. Вложенията в трайни активи, когато не са съпътствани от други доходни вложения и от увеличаване на капитала, на този ранен етап от развитието на съвременната банкова система в България водят до намаляване на рентабилността и печалбите на банковия сектор. Териториалната експанзия, макар и недостатъчно ефективна, се очертава като предпочитана алтернатива за запазване на бъдещи икономически територии.

През 1994 г. продължи консолидацията на банките с преобладаващо държавно участие. Тя се осъществява в две направления: чрез вливане на по-малки банки в по-големи и чрез сливане на няколко банки в нова. През април УС на БНБ разреши преобразуването на ТБ „Първомай“ – АД, чрез вливане в ТБ „Хеброс“ – АД, Пловдив, а през септември – преобразуването на Старозагорската търговска банка – АД и Бургаската търговска банка – АД, чрез вливане в Булбанк – АД. През декември УС на БНБ разреши на Сирбанк – АД, ТБ Карлово – АД, ТБ „Средец“ – АД, и ТБ Елин Пелин – АД да се преобразуват чрез сливане в нова търговска банка „Универсалбанк“ – АД, която впоследствие бе преименувана на ТБ „Сердика“ – АД.

Вторият мотив за консолидация – необходимост от изчистването на „лошите“ кредити на банките. Въпреки желанието, такова благоприятно групиране на кредитните институции не се получи. През 1995 г. консолидацията продължи, след отстраняването на най-упорития противник на банковата консолидация, шефа на банка „Биохим“, Борис Митев. Правителството на социалистите сложи ръка върху банковия холдинг и започна на „ръчно управление“ да командва банките. В резултат на всички натрупани грешки и престъпления в банковата сфера, за първото шестмесечие се натрупаха 30 милиарда лева загуби на банките. (Във вихъра на разнопосочните интереси, се появи истината за фалита на любимата на номенклатурата Първа частна банка.)

Третият мотив за консолидация – подготовката за приватизация, беше погубен в битките за незаконно заграбване на българските банки.

Скрита приватизация.

Началото на скритата, номенклатурна приватизация на банковия сектор е поставено още преди 10 ноември 1989 г. Правителството на Герги Атанасов приема Правилник за банките и взема решение поделенията на БНБ да се преобразуват в търговски банки – акционерни дружества по реда на Указ 56. Изрично е посочено, че „получените суми от продадените акции се отнасят в полза на БНБ“. Постановлението е още в сила, но и до ден днешен не е известно дали е отнесена и каква сума е отнесена в полза на БНБ.

С протокол № 19 от 28 август 1989 г. на Централното управление на БНБ (в присъствието на ръководството, председателите на търговските банки, директорите на банкови клонове и заместник-председателя на Министерския съвет Петко Данчев) е взето решение поделенията на БНБ, упоменати в специален списък, да се преобразуват в търговски банки. За краен срок е посочена датата 31 октомври 1989 г. (?).

Следващият етап от опитите за приватизация е образуването на Банковата консолидационна компания по предложение на Т. Вълчев. На независимите експерти прави впечатление фактът, че БКК не е държавна институция, управляваща държавното участие, а ТЪРГОВСКО ДРУЖЕСТВО, регистрирано по Търговския закон.

Този статут е доста спорен от юридическа гледна точка и даде възможност на номенклатурата да разграби българските държавни банки:

1) Банковият холдинг трябваше да се учреди с акт на Министерския съвет или на Народното събрание – на него му се възлагаха изключително важни държавни, а не чисто търговски функции. По силата на конституцията и на Закона за БНБ Парламентът трябваше да контролира държателя на акциите – кабинета и отделните министерства за това, как се управлява собствеността, как се окрупняват банките и как се извършва приватизацията на държавното участие. На 3 април 1992 г., месец и половина след като в Държавен вестник излезе регистрацията на БКК – АД с капитал 933 206 000 лева, разпределени в поименни и неделими акции по 1 000 лева, депутатът от Българската социалистическа партия Велко Вълканов отправи в Парламента питане до министър-председателя Филип Димитров: Като частни лица или като членове на правителството финансовият министър Иван Костов и промишленият министър Иван Пушкарков са членове на Банковата консолидационна компания и притежават ли те собствени акции в дружеството. Питането беше пропагандно и тенденциозно, но то подплаши двамата министри, те напуснаха банковия холдинг, без да се опитат да дадат обяснение, че присъстват в него с важна контролна мисия. Банките бяха оставени на разграбване. „Активната правителствена политика в Консолидацията на банките бе блокирана, поради принудителното напускане на основни министри от Управителния съвет на компанията, станало под натиска на „обществеността“, признава през февруари 1993 г. слабостта на кабинета пред червената пропаганда Иван Костов (в-к „Демокрация“). С доста голямо закъснение той „проумя“, че стопанската власт в процеса на реформата на макроравнище може да се упражнява само по два начина: а) чрез управление на финансовите ресурси; б) чрез управление на кадрите и структурите.

Една от основните причини за провалянето на реформата се корени в отказа на правителството и на министрите на СДС да управляват финансите и кадрите. Ръководствата на търговските банки се почувстваха, след отстъплението на Пушкарков и Костов, независими и неконтролируеми. А когато някой се откаже да управлява, него започват да го управляват...

Горните причини дадоха кураж, под комунистическо давление, управители на държавни фирми да откажат да изпълняват правителственото разпореждане (съдържащо се в РМС №26 от 1992г.), **ДА ЗАМЕНЯТ АКЦИИТЕ СИ В БАНКИТЕ С АКЦИИ НА БАНКОВАТА КОНСОЛИДАЦИОННА КОМПАНИЯ.**

2) С РМС №26 от 1992 г. МС възложи на банковия холдинг да управлява акциите на държавните предприятия и еднолични търговски дружества със 100% държавно участие, а също и на дружествата с повече от 50% държавен капитал. От правителствения нормативен акт не беше ясно, кой трябва да управлява държавното участие във фирмите с по-малко от 50% държавен капитал.

Неточностите и неяснотите бяха използвани, а държавното богатство – разграбено.

3) Създадена с цел да съсредоточи държавния капитал в една структура, да улесни банковата консолидация и приватизация, БКК не си изяснява елементарния въпрос, дали да участва в учредяването на нови банки (в които се включват държавни предприятия) и дали да управлява това участие.

По силата на точка 3. от Разпореждане № 26 от 16 март 1992 г. „Министърът на финансите, министърът на индустрията и търговията, министърът на правосъдието, министърът на транспорта и министърът на териториалното развитие, жилищната политика и строителството представляват държавните фирми, едноличните търговски дружества с държавно имущество, министерствата и

другите ведомства, фирмите и дружествата с държавно имущество над 50% при замяна на притежаваните от тях акции по реда на т.1 и 2. ТЕ УПРАЖНЯВАТ ПРАВОТО НА ГЛАС в Общото събрание на Банковата консолидационна компания АД, като всеки от тях гласува с една пета от заменените акции“. Разпоредбите на горния текст по никакъв начин не ОСВОБОЖДАВАТ ОТ ОТГОВОРНОСТ проявилите страх или малодушие министри от СДС, които, в нарушение на собственото си нормотворчество, отстъпиха под натиска на номенклатурата. Министрите, членовете на БКК и управление „Банков надзор“ към ЦБ са еднакво виновни за престъпленията и скритата приватизация в банковия сектор.

Всички решения ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ НА БАНКОВИЯ КАПИТАЛ (в нарушение на „прората“ на държавните акционери и исканията от страна на управителните съвети на държавните банки за увеличаване на капитала, без разрешение от БНБ, пред съдилищата), за незаконна продажба на акции на частни лица и за отпечатването на нови емисии от акции, СА ВЗЕТИ ОТ ОБЩИТЕ СЪБРАНИЯ НА АКЦИОНЕРИТЕ, където представителите на БКК и министрите имат абсолютно мнозинство или блокираща квота. Следователно пълна отговорност пред закона носят персонално изброените министри от правителството на СДС, на ДПС и на БСП от 1992 г. до 1995 г. включително, членовете на БКК, на УС на БНБ и хората от управление „Банков надзор“ в ЦБ.

„Бялата книга“

„Че скритата приватизация е извършена, личи много ясно от отговора, даден на питане от народния представител Тошо Пейков. В този отговор, станал по-сетне известен като „БЯЛАТА КНИГА“ за скритата приватизация в банковата сфера, проф. Тодор Вълчев разглежда четири групи банки, които в различна степен са увеличили частния капитал за сметка на държавния.“ (из доклад на Групата за разследване на корупцията, злоупотребата с власт и организираната престъпност към НД „Екогласност“)

Министерският съвет, Банковата консолидационна компания, БНБ и Народното събрание като цяло не си изпълниха задълженията по отношение на банките. Опити да спрат грабежа направиха отделни, несвързани с комунистическата партия и с мафиотизираните групировки, депутати. (вж. Приложения: от 14 до 46.)

Като депутат в 36-то Народно събрание на 27 октомври 1993 г. внесох в парламента Закон за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело. Проектът предвиждаше да бъде удължен с още една година срокът, през който банките с държавно участие (даже по-малко от 1%) да променят основния си капитал САМО СЛЕД ПОЛУЧЕНО РАЗРЕШЕНИЕ ОТ ЦЕНТРАЛНАТА БАНКА и то след преоценка на активите. Успях да получа писмената подкрепа на още 11 народни представители от СДС и НДС. Между тях бяха известните икономисти Иван Пушкарров и Асен Мичковски.

След внасянето на проекта започна жестока пропагандна и кулоарна борба срещу приемането му. Макар и сам и изолиран от парламентарната група на СДС, успях да ангажирам подкрепата на вестници като „Експрес“, „Власт“, „Либерален конгрес“ и др. С помощта на журналистките Соня Култуклиева, Соня Стоянова, Силвия Стефанова и кинорежисьора Росен Елезов бе заставен управителят на БНБ проф. Тодор Вълчев да подкрепи проекта и да публикува, след моето категорично настояване на депутат, така наречената „Бяла книга“ за скритата приватизация в държавните банки.

Макар и завоалиран, отчетът даде известна представа за огромното разграбване на националното богатство. Правителството на Л. Беров вече нямаше как и беше задължено да внесе свой законопроект в подкрепа на моя.

На 20 декември, в условията на едно извънредно заседание, в последния момент преди изтичане на срока, законопроектът бе приет с пълен консенсус. (В следващото 37 Народно събрание не попаднах именно поради страха на корумпираните банкери, че мога отново да удължа срока по §6 от ЗБКД. Те намериха механизъм в СДС и извън СДС да ме отстранят от участие в изборите.) (вж. Приложение №47)

Банките в България.

Към 1 юни 1995 година в България останаха 48 наши и чужди банкови институции. Общо 11 са банките, в които БКК държи все още контролния пакет от акции.

Българските финансови институции с пълен лиценз са 18: Балканбанк, Банката за земеделски кредит, Минералбанк, Биохим, Булбанк, Българска пощенска банка, Българо-руска инвестиционна банка, Експресбанк – Варна, Международна банка за инвестиции и развитие, Международна ортодоксална банка, Обединена българска банка, Първа източна международна банка, Първа частна банка, Софиябанк, Стопанска банка, Хебросбанк, Корпоративна банка, Международна банка за търговия и развитие.

Чуждестранните банки с пълен лиценз са 2: Райфайзенбанк и Банк национал дьо Пари – Дрезднербанк.

Банките с вътрешен, но разширен лиценз са 11: Агробизнесбанк – Пловдив, Българска търговска и индустриална банка, Балканска универсална банка, Елитбанк, Капиталбанк, Кредитна банка, Централна кооперативна банка, Славяни, Тексимбанк, Турист-спорт-банк, Първа инвестиционна банка.

Банките с вътрешен лиценз са 16 (не представяме неконсолидираните банки): Бизнесбанк, Българска инвестиционна банка, Моллов, Добруджанска търговска банка, Кристалбанк, Средец, Частна земеделска и инвестиционна банка, (три банки са без клонове в гр. София) Кредитекспрес – Варна, Обединена частна банка „Тракия“ – Пловдив, Промислена и земеделска банка.

Клоновете на чуждестранни банки са 5: Хиосбанк, Ингбанк, Юнионбанк, Национална банка на Гърция, Йонийска национална банка на Гърция.

Държавна спестовна каса (със специален статут)

*

Конспиративните и анонимните икономически субекти на държавния капитализъм, създадени от тайните служби, са обречени на маргинализиране.

Машабът на междубанковите трансфери позволява да се направи изводът дали една търговска банка има публичен или маргинален характер, т.е. дали обслужва широк кръг клиенти или е аксесорна финансова институция, осъществяваща разплащания и кредитиране вътре в рамките на отделна икономическа групировка.

Данните за размера на междубанковите разплащания, както и на вътрешнобанковите трансакции, говорят на специалиста както за размера на активните операции, така и за вероятните бъдещи доходи, които подобни активни операции генерират. Резултатът от тях определя в голяма степен крайния финансов резултат от дейността на търговските банки.

Класация на ТБ според размера на междубанковите им разплащания, в левове Междубанкови разплащания за януари 1995 г.

1. ОББ	17. Кредитна банка	33. INGbank
2. ПЧБ	18. БНБ	34. МБТР
3. БАЛКАНБАНК	19. ТЕКСИМБАНК	35. ЮНИОНБАНК
4. ХЕБРОСБАНК	20. Добруджанска ТБ	36. КАПИТАЛБАНК
5. ЕКСПРЕСБАНК	21. АГРОБИЗНЕСБАНК	37. КРИСТАЛБАНК
6. СОФИЯБАНК	22. ТБ Ямбол	38. ТБ Бобов дол
7. ТСБанк	23. МБИР	39. Кредит експрес
8. Биохим	24. ЧЗИБ	40. МОБ
9. БУЛБАНК	25. БИЗНЕСБАНК	41. РАЙФАЙЗЕНБАНК
10. Стопанска банка	26. ТБ Моллов	42. Корпоративна ТБ
11. МИНЕРАЛБАНК	27. Славяни	43. ЗПБ

12. БЗК	28. ПИБ	44. ОЧТБ Тракия
13. ЦКБ	29. ХИОСБАНК	45. ДРЕЗДНЕРБАНК
14. БПБ	30. ЕЛИТБАНК	46. БРИБ
15. ПИМБ	31. БУБ	
16. Сердика	32. БТИБ	

Източник: „Банксервиз“ АД

Създадените от КГБ и от ДС в условия на конспиративност (за да обслужват руската имперска политика на Балканите), „Мултигруп“, „ТРОН“, „Фърст файненшъл“ и техните обслужващи банки „Кредитна банка“, „Капиталбанк“, Международна ортодоксална банка и Българо-руската инвестиционна банка са обречени на ликвидирание.

Банките – във фалит!

Най-сетне крадците признаха: „Банковата система е в неспасяем нокаут!“ „Фалитите, верижните фалити на търговски банки са неизбежни през 1996 година“, заяви съветникът от Централната банка Емил Мутафчиев на среща с банкери в Хасково.

Над 150 милиарда лева са несъбраните кредити, раздадени от банките след 1991 г. Така „лошите“ кредити от предишните 45 години се изравниха с „още по-лошите“ кредити от сегашните 5 години. Като се има предвид обезценяването на паричните знаци напоследък, темповете на „лошо“ задлъжняване по време на „прехода“ са 1000 пъти по-силни от темповете във времената преди „прехода“.

И естествено най-некадърните и най-крадливите най-силно писнаха: „Държавата е длъжна да ни спасява! Държавата трябва да рекапитализира банките!“ На банковата среща в Боровец Емил Кюлев, милиционерски командир на Асоциацията на търговските банки, поиска 100 (сто) милиарда лева?!? Вицепремиерът Гечев му обеща 10 (десет)...

В отчета на Централната банка за първото шестмесечие на 1995 г. се съдържат всички доказателства за тежката криза и за техническите фалити, настъпили преди доста време за няколко частни и държавни търговски банки. Отчетеният отрицателен резултат (загуба) общо за всички финансови институции е в размер на 30,417 милиарда лева. Увеличението е с 401,5% (?) в сравнение с 1994 г. Най-голяма загуба отчитат (и не могат вече да прикрият):

Стопанска банка	– 6,275 милиарда лева
Минералбанк	– 5,119 милиарда лева
Обединена българска банка	– 3,197 милиарда лева
Първа частна банка	– 2,033 милиарда лева
Хебросбанк	– 1,254 милиарда лева
Агробизнесбанк	– 1,012 милиарда лева
Първа източна международна	– 873 милиона лева
Банка Славяни	– 629 милиона лева

Общата загуба само на тези осем банки е 20,5 милиарда лева и е по-голяма от капитала им. БНБ посочва, че причините за загубите са „лошите“ кредити. Отпадна оправданието на частните банкери, че виновни били държавните фирми за техните несъбрани вземания. Най-много са дълговете към банките, неиздължени от ЧАСТНИ ФИРМИ (собственост на кредитни милионери) – 174 милиарда лева?!? Фактически парите на вложителите са ограбени от кредитните милионери и от частните групировки. Доказателство за това е ръстът на така наречените големи или концентрирани в отделни заемополучатели кредити. През 1995 г. само за шестмесечието те са достигнали 104,5 милиарда лева или 1089 пъти повече от капиталовата база на отпусналите ги банки при допуснатото превишение за 1994 г. „САМО“ 8 пъти. (Капиталовата база на всички банки без Булбанк е равна на 95 милиарда лева.)

При норматив 8%, общата капиталова адекватност е спаднала до 0,04% – 200 пъти. Раздавали-те с лека ръка милиарди – шефове на държавни и на частни банки – са били наясно, че НИКОГА

НЯМА ДА ПОЛУЧАТ ОБРАТНО 174 милиарда лева, „подарени“ на себеподобни номенклатурни кадри, защото дълготрайните активи на фирмите-кредитополучателки са 5 ПЪТИ ПО-МАЛКИ от заемите. Само за раздадени пари без обезпечение, банкерите трябва да лежат в затвора с години.

И докато на българските граждани се обещаваат някакви си 80 милиарда лева активи от масовата приватизация, чрез кредитни операции по престъпен начин са присвоени двойно повече.

„Банковата система се превърна в един от най-важните канали за гигантско преразпределение на стотици милиарди от държавата и вложителите В ДЖОБОВЕТЕ НА ПРЕСТЪПНАТА МАФИ-ОТЦИНА“, призна старшият съветник по икономическите въпроси на премиера, професор Иван Ангелов.

Таблица №13

Вътрешен кредит (млрд. лв.)

Вътрешен кредит, раздаден от ТБ	XII.1993 г.	XII.1994 г.	15.X.1995 г.
Общо:	396	541	604
Вземания от правителството (нето)	194	277	266
Вземания от държавни предприятия	167	185	164
Вземания от частни предприятия	35	79	174

Кредитите на търговските банки са класифицирани от БНБ така:

1) Съмнителни – 55%. 2) Редовни – 26%. 3) Безнадеждни – 19%.

(източник БНБ, юни 1995 г.)

Освен милиардите левове, частните нефинансови фирми дължат на търговските банки още 1 милиард и 160 милиона долара. (При такава огромна криминална финансова мощ трудно ще бъде допуснато авторовото слово до читателите. Но... ако е рекъл Бог...)

„Разкрито е разграбването на парите на вложителите“, написа отличният журналист Иван Ненков, „първоизточник на отпуснатите заеми са ПАРИТЕ НА ВЛОЖИТЕЛИТЕ. Или отново се опира до въпроса: как вложителят да упражни контрол върху кредитните институции.“

Известни са лисичите **похвати на фалиралите банкери:**

1) Увеличиха си с престъпното съучастие на БНБ капитала, като разчитаха при по-голям капитал на ПО-ВИСОК КРЕДИТЕН ТАВАН.

2) Дадоха по-висока лихва по депозитите, както направиха и финансовите пирамиди, за да привлечат парите на най-бедните – пенсионерите, а следователно и лява политическа подкрепа.

3) Вкараха в борбата си за оцеляване политическата карта – фалитът на няколко банки можеше да събори кабинета, затова правителството посъветва УС на БНБ: а) да отпусне необезпечен ресурс; б) да мълчи за истинското положение; в) да купува с милиарди лева (загуби) „за един лев“ фалиралите банки, т.е. да национализира загубите, приватизирани от номенклатурата като печалби.

4) Започнаха кампания, да им бъде позволено да отпишат несъбираемите си вземания, представляващи грамадна част от техния кредитен портфейл.

5) Предприеха стратегия: фалирали „частни“ банки (като „Турист-спорт-банк“ към „Експрес-банк“ – Варна) да „купуват“ добри държавни банки, т.е. закъсали (тайно приватизирани) финансови институции с повече обявен капитал от държавни такива, да овладяват контрола в печелившите банки, за да ги доразграбят и досъсипят.

Кредитът, раздаден на частния сектор от банките е 30% от всичките техни вземания (при само 27% на държавните фирми и 43% на правителството). Следователно:

Първо – частният сектор е получил, при официално присъствие под 10% в имуществото, 1/3 от кредитния ресурс и би трябвало да докаже много по-голяма полза и мощ от държавния сектор. От справката на БНБ за деветте месеца на 1995 г. е видно, че фактически частниците са се добрили до огромни средства за инвестиции и приватизация, но БНБ не разполага с данни за такива процеси

в страната. Което доказва, че парите са изконсумирани – присвоени и вложени зад граница. Няма намерение да ги връщат, а липсата на надеждни обезпечения показва, че не могат да бъдат удовлетворени кредиторите, а всъщност – вложителите. *Фалитът по отношение на кредитните милионери НЕ Е ИЗХОД, защото няма какво да им бъде ликвидирено.*

Второ – дълговете на държавните фирми са спаднали процентно след редицата опрощавания на т.нар. „лоши кредити“. Те представляват само 25% от техните активи и фактически НЕ СА ВЕЧЕ СПИРАЧКА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ДЪРЖАВНИЯ СЕКТОР, а нови опрощавания на „по-лоши“ кредити биха били вредна и недалновидна политика. *Верният изход за закъсалите би бил навременният ФАЛИТ – акумулирани са достатъчно активи за удовлетворяване на кредиторите.*

В резултат от престъпната политика на няколко поредни кабинета и на БНБ, умишлено се забави приватизацията на държавния сектор, стигна се до криминално присвояване на огромни финансови средства, ниска обезпеченост на вземанията, интелектуална и стопанска ленивост и небрежност. Нежеланието за капитални вложения е породено от лесния достъп до чужди пари в неограничени количества. Премината беше невидимата бариера на почтеността и етиката. А поради завладени позиции в банковата система, номенклатурният бизнес-елит СТАНА НАЙ-СИЛНАТА ОПОЗИЦИЯ НА ПРИВАТИЗАЦИЯТА.

Трето – bankerите и „честните частници“ загубиха интерес към приватизацията на финансовия сектор след пълната му декапитализация. Държавните банки най-активно участваха в преливането на обществения капитал в частни ръце и ПРИКРИВАХА този процес. Централната банка съзнателно рефинансираше изчерпалите своите ресурси търговски банки и утаяваше истината за тяхното състояние. **Умишленото проваляне на банковата реформа сложи кръст на цялата икономическа реформа.** Желанието за приватизиране на банките премина постепенно в желание за спасяване на отделни фалирали частни банки, чрез тяхното сливане с добри държавни. Желанието за приватизация „прерасна“ в желание за национализация. ОПИТЪТ НА КОМУНИСТИТЕ ДА СТАНАТ КАПИТАЛИСТИ СЕ ПРОВАЛИ – те си останаха експроприатори...

Има ли спасение за банките?

Пред българските банкери остана само една възможност – да спасят болните си институции, като ги вкарат в така наречената „Банка болница“ („санаториум“, „морга“ и др.под.). Как постъпиха със своите неизлечими банки чехите?

Чешкият опит

През март 1991 г. Чехословакия създава банка болница – Консолидационна банка, която поема от баланса на четири големи банки несъбираеми кредити в размер на 110 млрд. чешки крони (14.08 млрд. долара). 96% от натрупаните вземания са отпускани като оборотни кредити на държавни предприятия преди 1989 г. Първи януари 2000 г. е датата, на която банката болница трябва да отпише дълговете. Основните дейности на банката са кредитирането на експортноориентирани проекти чрез малки регионални банки и закупуване на дялове от големи предприятия с цел подпомагане на реструктурирането им. Източник на средства е бюджетът, както и приходи от активните операции на банката. Част от фондовете се използват за обслужване на поетите задължения. Правото на собственост се упражнява от министерството на финансите. След разпадането на чехословашката република Консолидационна банка също е преобразувана в две отделни структури. Консолидационна Прага наследява 80 млрд. крони от кредитния портфейл на банката болница.

Трудностите на българските банкери, вложители и граждани без влогове, са в близкото бъдеще...

„Проблемът с банките е по-широк и по-дълбок, отколкото в началото си представяхме. Очакваме **икономическата цена** да бъде включена в бюджета за догодина“, заключи Ръсел Кинкейд,

ръководител на мисията на Международния валутен фонд за България. **Цената** – 10 или 100 милиарда лева, ще плати обикновеният български гражданин.

(Ръководството на Булбанк предложи операция за спасяване на **БЪЛГАРСКИТЕ БАНКИ**, която ще струва на **БЪЛГАРСКИЯ НАРОД** нови 200 милиона долара – пари, останали все още неограбени от номенклатурата в Държавния фонд за реконструкция и развитие (?).)

4.7. Инфлация – доходи – бедност – мизерия

Като освободи официално цените на стоките и развърза ръцете на спекулантите, на 1 февруари 1991 г. кабинетът на Д. Попов извърши преход от скрита към открита инфлация. За последните 5 години животът на българина поскъпна повече от 30 пъти. Още през 1990 г. цените се повишиха с 23%. (Преди това комунистическите правителства отчитаха 1-2% годишна инфлация.) За 1991 г. НСИ обяви 438% **ХИПЕРИНФЛАЦИЯ!**

Унизени и ограбени, мнозинството от българските граждани се принизиха до нивото на безпризорните градски псета, в мразовитите дни и нощи непрекъснато ровещи из боклукчийските кофи с надеждата, че шепата богоизбрани са изхвърлили **и годни за оцеляването им хранителни отпадъци...**

Инфлацията действа върху доходите на населението в зависимост от: **Първо** – механизма за ценообразуване. **Второ** – сериозните, наследени и запазени от миналото **ПАЗАРНИ НЕРАВНОВЕСИЯ**. **Трето** – характеристиките на самите доходи.

ХИПЕРИНФЛАЦИЯТА СЕ ПРОЯВИ СЛЕД 1991 г. НА БАЗАТА НА: 1) Огромния, натрупан преди това **ХИПЕРДЕФИЦИТ**: Съществуваше реална опасност инфлационният потенциал да прерасне в **ПОСТОЯННА ХИПЕРИНФЛАЦИЯ**. 2) Изкуствения, създаден нарочно от комунистическата бизнес-върхушка, допълнителен **ХИПЕРДЕФИЦИТ** след 1991 г.: За овладяване на постоянната хиперинфлация коалиционното правителство наложи **ТЕЖЪК РЕЖИМ НА ОГРАНИЧАВАНЕ ДОХОДИТЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО**.

Преди още в България да се установи **ПАЗАРЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ЦЕНООБРАЗУВАНЕ** и да се отстранят пазарните неравновесия, бе **включен Механизъм за контрол и регулиране на заплатите**, който предвиждаше съкращаване на **РЕАЛНИТЕ ИМ РАВНИЩА** с 35%, създаден при старта на „реформата“ (ПМС №8 от 29.01.1991 г. и ПМС №121 от 25.06.1991 г.) и вопитите за нейното доразвиване. Тази политика обхвана основните доходи, формиращи се в държавния сектор. Доходите все още бяха социално еднородни, уравниловъчно разпределяни. Основните източници се ограничаваха в рамките на заплатата, личното стопанство, социалната помощ и пенсията. Спестяванията бяха с мнима парична платежоспособност, силно инфлационни, защото от 1988 до 1990 г. националният доход спадна с близо 18%.

Таблица №13

Поскъпване на основни стоки от 1990 г. в лв.

Продукт/година	1990	1991	1992	1993	1994	увелч. в пъти
хляб Ст. Загора	0.48	2.49	4.66	7.51	10.76	22
хляб Добруджа	0.36	2.02	3.70	6.13	9.52	26
макарони	0.93	6.26	11.11	17.84	26.26	28
брашно 500	0.60	2.64	5.12	7.10	9.62	16
свинско	6.39	29.73	52.96	82.93	150	23
телешко	7.34	32.15	53.21	77.44	153.08	21

салами	3.93	23.02	42.40	61.52	100.95	25
шаран	2.92	10.47	17.06	30.87	56.85	19.5
олио	1.50	8.63	14.84	21.19	47.50	31
прясно мляко	0.36	2.26	3.95	7.96	12.19	34
кисело мляко	0.23	1.5	2.59	4.94	8.05	35
краве сирене	2.60	16.85	28.18	52.08	87.21	33.5
кашк. Витоша	4	22.24	43.15	75.66	137.76	34
домати	2.52	3.68	6.95	9.87	14.27	5
картофи	1.37	5.17	4.13	7	14.31	10
ябълки	0.99	3.83	11.16	12.81	47.70	48
детско пюре	0.27	2.85	4.64	6.44	9.04	33
бира	0.43	1.43	2.42	4.01	6.64	15
мъжки обувки	33.96	145	312	502	790	23
дамски обувки	49.12	198	352	533	883	18
детски обувки	7.88	55.45	122	195	375	48
печка	298	1116	3674	5278	13 310	45
хладилник	513	6020	8010	9941	20 968	41
Лада 2107	8107	10 247	93 366	119 424	338 735	33
бензин А-93	1.33	5.14	6.93	10.72	20.60	15
тетраолеан	1	5.35	7.70	16.87	18.51	18
аналгин	0.20	1.81	3.93	3.64	4.62	23
аспирин	0.10	0.74	1.51	2.20	3.59	36
автобусен билет	0.06	0.30	1.05	2.07	3.71	61
месечна заплата	360	1011	2047	3231	4686	13

Шоковият ръст на цените след 1 февруари 1991 г. превърна инфлацията в РАЗРУШИТЕЛНА ИКОНОМИЧЕСКА СИЛА. Брутният вътрешен продукт спадна за 4 години с повече от 35%. От своя страна това явление доведе до спадане на доходите и така България попадна в един порочен кръг без изход.

В резултат от действието на инфлационния механизъм и на механизма за контрол на заплатите се обезцениха силно общите парични доходи на българското население. Оказа се, че през 1994 г., от страните в Източна Европа, българинът е най-беден и работи най-продължително време за някои основни хранителни продукти. **Според изследване на унгарски експерти**, публикувано в списание „Хети вилагоздошаг“, сред осемте източноевропейски страни най-евтин е бил животът в Полша. Поляците трябва да работят най-малко, за да си купят 10 от 28 основни стоки и услуги:

* Поляците работят за **литър мляко** 11 минути, унгарците – 13 минути, чехите – 17 минути, **българите – 57 минути.**

* За **КИЛОГРАМ ХЛЯБ** поляците работят 13 минути, **българите – 24**, руснаците – час и 6 минути. За единия хляб австрийците работят 4 минути, а най-изостаналите в европейския съюз – португалците – 9 минути.

* **КИЛОГРАМ ТЕЛЕШКО МЕСО** унгарците, поляците и чехите „отработват“ за 3 часа, украинците – 7, **българите – повече от 8 часа**, руснаците – 16 часа.

* **КИЛОГРАМ КАРТОФИ** струва на поляците 11 минути работа, на унгарците – 12 минути, **на българите – 30 минути.**

През 1994 животът в Източна Европа е поскъпвал с различни темпове. В Унгария по-скъпи са станали 18 вида основни стоки и услуги. Най-тежко е положението при българите – те са отбелязали най-скъпите кафета, най-скъпата бира и конфекция. Дори в Румъния заплащането е успяло да догони в значителна степен поскъпването на живота.

НАЙ-МНОГО ПАРИ СА НОСИЛИ ВКЪЩИ унгарците – 320 долара средно на месец. Следват ги чехи и поляци с по 250 долара. Румънците са носили 90 долара месечно, **БЪЛГАРИТЕ СА НА ДЪНОТО С ПО 75 ДОЛАРА МЕСЕЧНО, СЛЕДВАНИ САМО ОТ РУСНАЦИТЕ СЪС 71 ДОЛАРА.**

Инфлацията провокира основно преструктуриране на доходите. Преразпределението е в посока към частния сектор. Тревожното е, че доходите от частния сектор се превърнаха в инфлационна дупка за останалите видове доходи. Те не водят икономиката до градивен растеж и оживление. Голямата инфлация създаде само стимули за преразпределение, водещи до свиване и разрушаване на икономиката и доходите.

Над 90% от населението попадна **в страната на бедността**, където работната заплата и пенсията са крайно ниски. А разрушителното действие на инфлацията се изразява в ефекта на преразпределение на доходите от държавния към частния сектор без видим положителен ефект за икономическото развитие на страната.

По инициатива на Програмата на ООН за развитие (ЮНДП) се публикуват годишни доклади за развитието на човека в отделни страни. Анализът се извършва с помощта на специален индекс (HDI). Това е индикатор, съставен от три променливи: брутен вътрешен продукт на човек от населението, продължителност на живота и равнище на образованост на възрастното население. В първия доклад от 1991 г. България заема 33-то място сред 160 изследвани страни. През 1994 г. ние сме вече след 50-то място.

Според националния координатор на доклада, проф. Николай Генев, България е въввлечена в социална трансформация, която е част ОТ ИЗГРАЖДАНЕТО НА НОВ СВЕТОВЕН РЕД. Икономическата ситуация у нас, според доклада, е силно влошена. Промисленото производство е спаднало с 50% от 1990 до 1994 г. Обедняването и безработицата са взели масови размери.

Бързо се разслоява икономически населението. Най-богатите 10% получават 40% от доходите. А най-бедните 10% – 3,2% от тях. Реално безработните са 740 000 души. България е пред деградация на човешкия капитал. Забавянето на законното раздържавяване доведе до проваляне на цялата икономическа реформа.

Равнището на brutния вътрешен продукт е близко до това на държавите от групата на 77 слабо развити страни. Констатирано е, че липсва национална стратегия и национална цел, а управляващите често се ръководят от частни и теснопартийни интереси.

Изводът на експертите е, че *само печалбата в стопанството се приватизира, а загубата се социализира.*

Възможностите за **устойчиво развитие на отделния човек** в обществото зависят силно от формите и степените на икономическо разслояване. Чрез скритата приватизация вече е осъществено преразпределение на националното богатство. Това доведе до поляризиране на жизненото равнище:

1) Някои лица и групи натрупаха състояние в нарушение на закона още преди 1989 г. Днес силен фактор за задълбочаване на безполезното неравенство е ПРЕХВЪРЛЯНЕТО НА КАПИТАЛИ В ЧУЖБИНА. По този начин доходите на отделните хора и на домакинствата престанаха да бъдат свързани с традиционните фактори **квалификация, образование, професионализъм**. Обществени човешки качества се изпразниха от съдържание. Посредствеността и дилетантството управляват (в домогванията си да ги присвоят) милиарди от националното богатство. Богатите не са по-предприемчиви, нито по-талантливи от другите, а само по-брутални и политически силни.

2) През последните години в България се установи трайна тенденция към увеличаване мащабите на БЕДНОСТТА. Провежданата политика на доходите и нейното използване като „котва“ за инфлацията сведе покупателната способност на населението до критичните стойности НА БИОЛОГИЧНОТО ОЦЕЛЯВАНЕ. Разпространиха се болестите на бедността, на стреса и на недохранването: туберкулозата, ракът, инфекциите, психическите и сърдечно-съдови заболявания... Бързите темпове на инфлацията – особено поскъпването на хранителните стоки и на медикаментите – поставят бедните, болните и социално слабите в критична ситуация. (Вече стана дума за трайните тенденции към повишаване на смъртността и спадане на раждаемостта.)

3) България се нареди сред най-бедните страни в света. В края на 1994 г. Министерството на труда и социалните грижи написа своя отчет и призна, че бедните са 85% и харчат 52% от парите си само за храна. (През 1990 г. – 36%.) Според министър Христосков **МОНЕТАРНИТЕ МЕРКИ ЗА**

СПИРАНЕ НА ИНФЛАЦИЯТА СА СЕ ПРОВАЛИЛИ. *Безсмислено е наложена на народа МИЗЕРИЯТА.*

Още през 1991 г. „вдъхновените икономисти на прехода“ и социалната министърка Масларова обещаха на българите „втора защитна мрежа“, но реформата на социалната защита е все още без законова основа. Нито един социален законопроект не е обсъден от Народното събрание. Мафиотите поведоха вече битка за контрол над социалните и пенсионните фондове, преди още да са учредени. Изходът от тази борба може отсегга да се предвиди. Той няма да е от полза нито на социално слабите, нито на пенсионерите (вж. Приложение №48).

„Усилията да се изведе България от катастрофата могат да се опрат на твърде ограничени национални ресурси“, се казва в доклада на ООН. „Безспорното богатство, с което разполага страната, е САМО ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ.“

*„Не в Силата е Бог, а в Истината.“
(Александър Невски)*

И вместо заключение:

**Който върши неправда, нека върши и занаяпредъ неправда;
и който е нечистъ, нека бъде и за напредъ нечистъ;
и праведниятъ нека върши и за напред правда,
и светиятъ нека бъде и за напред светъ.**

(Откровението на Йоана, глава 22, стих 11.)

София, 25 декември 1995 г., Рождество Христово

ПРИЛОЖЕНИЯ
И
ДОКУМЕНТЫ

ПРИЛОЖЕНИЯ И ДОКУМЕНТЫ

Приложение № 0/557
Приложение № 1/558
Приложение № 2/560
Приложение № 3/567
Приложение № 4/569
Приложение № 4¹/569
Приложение № 5/570
Приложение № 6/572
Приложение № 7/574
Приложение № 8/575
Приложение № 8¹/578
Приложение № 8^{II}/579
Приложение № 9/582
Приложение № 10/582
Приложение № 11/583
Приложение № 12/584
Приложение № 13/585
Приложение № 14/587
Приложение № 15/588
Приложение № 16/589
Приложение № 17/590
Приложение № 18/592
Приложение № 19/593
Приложение № 20/605
Приложение № 21/607
Приложение № 22/608
Приложение № 23/610
Приложение № 24/611
Приложение № 25/612
Приложение № 26/613

Приложение № 27/614
Приложение № 28/616
Приложение № 29/617
Приложение № 30/618
Приложение № 31/619
Приложение № 32/620
Приложение № 33/622
Приложение № 34/622
Приложение № 35/623
Приложение № 36/624
Приложение № 37/625
Приложение № 38/627
Приложение № 39/630
Приложение № 40/631
Приложение № 41/632
Приложение № 42/633
Приложение № 43/634
Приложение № 44/636
Приложение № 45/638
Приложение № 46/641
Приложение № 47/642
Приложение № 48/643
Приложение № 49/644
Приложение № 49I/656
Приложение № 50/661
Приложение № 51/663
Приложение № 52/663
Приложение № 53/665
Приложение № 54/665

„Традиционните имперски интереси на Русия допринесоха за неуспешния български преход“

Едно интервю на Екатерина Виткова с Тошо Пейков

Бившият депутат от 36-то народно събрание и зам.-председател на Партия Либерален Конгрес Тошо Пейков привърши своята трета книга, посветена на шарения политически живот у нас. След „Свирена арена или цирк“ (1993 г.) и „Червена книга на застрашения от изчезване български род“ (1995 г.) ще видят бял свят и „Записки по българските реформи“, посветени на Захари Стоянов и на „всички българи, които преживяха последните шест години“. Книгата има претенции за политологичен анализ, който се опира на популярно разказани исторически факти. Те обаче са подкрепени със солидна документация.

– Г-н Пейков, темата, която тази седмица разви английският вестник „Гардиън“ и скандализира настоящи политически личности у нас, е близка до много от Вашите виждания и публикации. Има ли нещо общо тя с книгата „Записки по българските реформи“?

– Преки са нещата, които свързват статията в „Гардиън“, и това, което коментирам в трите части на новата си книга. Във времето интересите на Великата сила Съветски съюз (и в днешно време интересите на Русия) са пренесени чрез запазване контрола върху политиката на България и върху парите ѝ. За основа са използвани старите връзки на разузнавателните служби в рамките на Варшавския договор – това е Главното разузнавателно управление на генералния щаб на Съветската армия и КГБ. Интересите на Съветския съюз към нас бяха пренесени във времето чрез изнесените на Запад капитали и неслучайно едно от заглавията в третата част на моята книга съвпада със заглавието на „Гардиън“: „Кралят на България“ (Робърт Максуел – бел. ред.). Схемата е доста сложна. В нея участват фирми на научно-техническото разузнаване, които са свързани с интересите на Съветския съюз за заобикаляне забраните на КОКОМ и за внасяне на забранена от КОКОМ технология. Описал съм няколко основни начина, по които са изнасяни капитали от страната. Сред тях – фиктивни сделки, закупуване на недвижимости на нереално високи цени, създаване на смесени дружества и др.

– Това е много дискутирана тема в последните години. Какво ново казвате в тази връзка и на какво се базират изводите Ви?

– Заключениета ми се базират на документи, които успях да получа от групата, разследваща причините за икономическата катастрофа към 36-ото народно събрание. Част от тези документи са публикувани в моята книга. Един от най-съществените е докладната записка от името на Огнян Дойнов, Стоян Марков и Христо Христов – функционери, които създадоха групировките на базата на фирми от научно-техническото разузнаване.

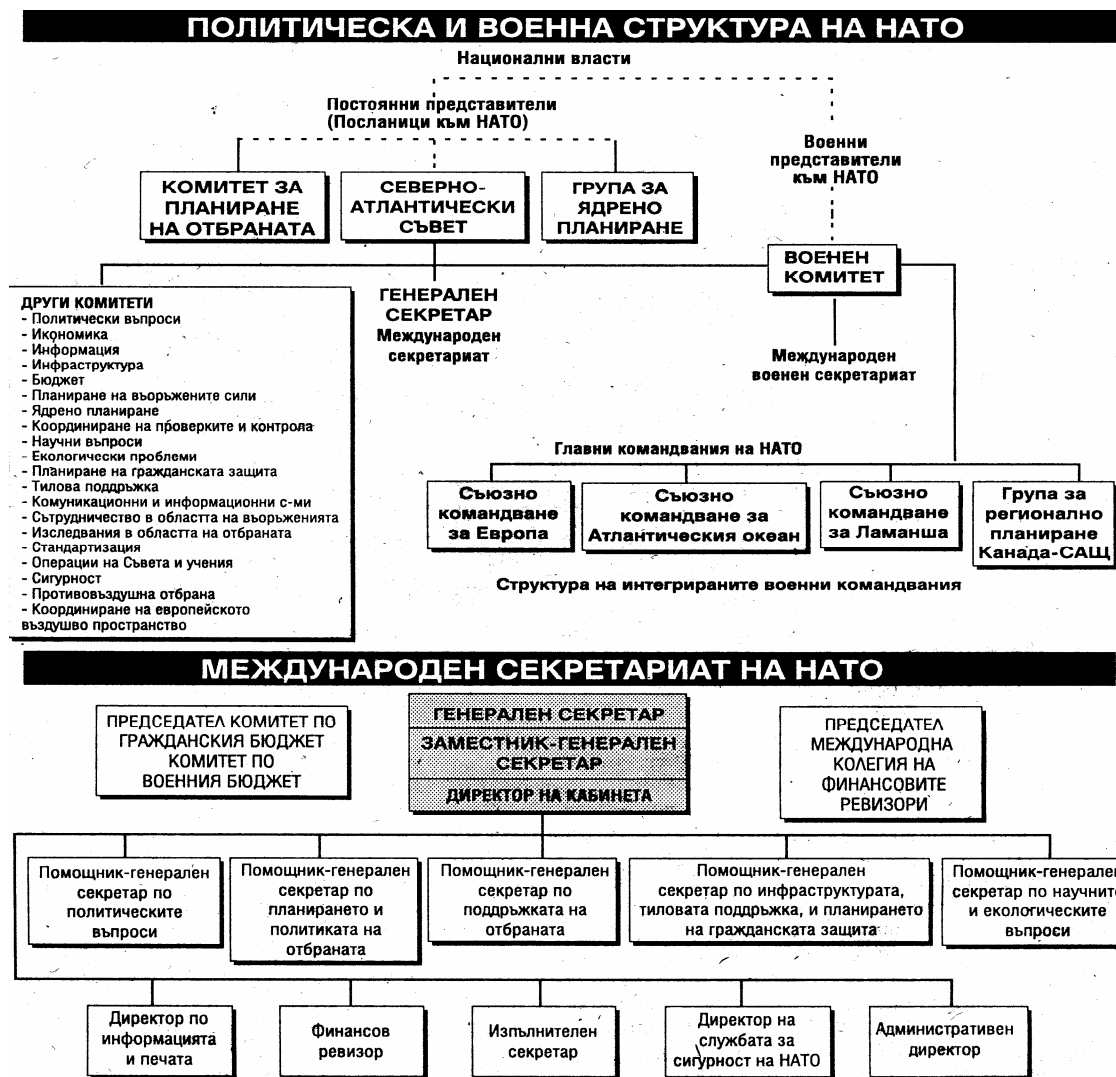
Новото е, че успях да се добера и до руски източници. Оказва се, че подготовката за износ на капитали на Запад и изобщо за циркулация на капитали (през месеците май-юни 1995 г. в подкрепа на лявото правителство бяха внесени не по-малко от 300-400 млн.\$) има обща схема. Тя е спусната от съветските и руските стратегически центрове, ползва се и от техните български последователи, които са призвани да защитят интересите на Русия на Балканите. Русия смени идеологическата обвивка на своята геополитика. Тя смени лозунга за световна революция с панславистки лозунги и облече икономически славянските оси. Смятам, че историята опровергава донякъде твърденията на проф. Хънтингтън, че конфликтите ще бъдат вече само етнически и религиозни. Напротив, очертава се те да бъдат най-напред икономически. Русия заложи на износа на енергоносители. Именно енерг

Структура и органи за управление на НАТО

1) Северноатлантическият съвет е преди всичко политически орган, обединяващ правителствата на всичките 16 страни-членки. Осъществяването в него консултации дават възможност на националните правителства да излагат своите виждания по въпроси от общ интерес или изискващи колективни решения. Съветът обикновено заседава веднъж седмично на равнище постоянни представители или посланици, но при необходимост може да заседава и по-често, както и да се свиква без предупреждение. Най-малко два пъти годишно съветът заседава на равнище министри на външните работи, а когато обстоятелствата налагат, се провеждат и срещи на най-високо равнище – държавни и правителствени ръководители. Министрите на отбраната също заседават редовно в рамките на 2) Комитета за планиране на отбраната и на 3) Групата за ядрено планиране.

Военно управление

Военната структура на НАТО се наблюдава от 4) **Военния комитет**. Това е висшият военен орган на съюза, който действа под политическото ръководство на Североатлантическия съвет, Ко

митета за планиране на отбраната и Групата за ядрено планиране. Във Военния комитет влизат началниците на генералните щабове на всички страни-членки с изключение на Франция, която е представена от военна мисия. Исландия се представлява от цивилно лице. На посоченото равнище комитетът заседава най-малко два пъти годишно, но страните са постоянно представени в комитета от национални военни представители.

Тримата главнокомандващи на НАТО са: върховният съюзен главнокомандващ за Европа; върховният съюзен главнокомандващ за Атлантическия океан и съюзният главнокомандващ за Ламанша. Структурата на военните командвания на НАТО е в процес на изменение, като се има предвид изменената стратегическа обстановка. Броят на главните командвания се намалява от три на две – Съюзно командване за Европа и Съюзно командване за Атлантическия океан.

(Текстът е официален документ на НАТО)

По в-к „Капиталпрес“

Списъкът на комсомолските фирми

(публикува се за първи път)

1. „Орион“ – Толбухин, ул. „Г. Димитров“ 7, тел. 29242, 24485, Цветан Чернев. Уставен фонд 1 101 000 лева.
2. Център за ТНТМ „Матаком“ – София, кв. „Ботунец“, община „Кремиковци“, тел. 456221, Валери Митков. Уставен фонд 1 500 000 лева.
3. Център за ТНТМ „Сигма М“ – София, община „Красно село“, ул. „Ивайло Виденов“ 1, тел. 521487, Борислав Иванов. Уставен фонд 373 000 лева.
4. Център за ТНТМ „Интеграл“ – София, жк. „Младост“ 1А, бл. 504, тел. 772428, 779165, Валентин Савов. Уставен фонд 251 000 лева.
5. Център за ТНТМ „Темп“ – Ловеч, Дом на науката и техниката, тел. 26144, 24091, Пламен Петков. Уставен фонд 313 000 лева.
6. Център за ТНТМ „Елкомс“ – Тетевен, тел. 2455, 3548, Пламен Гребенски. Уставен фонд 212 000 лева.
7. Център за ТНТМ „Албатрос“ – Варна, Местност св. Никола 72, тел. 886079, 882130, ул. „Асен Златаров“ 19, Димитър Стефанов. Уставен фонд 600 000 лева.
8. Център за ТНТМ „Икарком“ – Кюстендил, бул. „Г. Димитров“ – Мигева къща, тел. 22580, Костадин Костадинов. Уставен фонд 334 000 лева.
9. Център за ТНТМ „Контакт 35“ – Ямбол, ул. „В. Карагьозов“ 5, тел. 36521, 26891, Динко Динев. Уставен фонд 251 000 лева.
10. Център за ТНТМ „Инкома“ – Шумен, ЦП-ПК20, тел. 51445, 51545, Валери Тодоров. Уставен фонд 600 000 лева.
11. Център за ТНТМ „Лотос“ – Смолян, бул. „Ленин“ 80, Младежки дом, тел. 21274, 21687, Владимир Кафалов, Уставен фонд 694 000 лева.
12. „Оникс“ – Казанлък, ул. „Кирил и Методий“ 1, тел. 21467, Стефан Стефанов. Уставен фонд 385 000 лева.
13. Център за ТНТМ „Интелект“ – Бургас, ул. „Аврам Яков“ 7, тел. 42559, Пламен Недков. Уставен фонд 1 050 000 лева.
14. МТО „Прогрес“ – ООФ – Пазарджик, бул. „К. Величков“ 43, тел. 24046, Георги Янкулов. Уставен фонд 189 000 лева.
15. Център за ТНТМ „Нике“ – база 1, „Хан Аспарух“ 1, база 2, бул. „Ангел Гецов“ 113, тел. 33624, Пламен Рашев. Уставен фонд 450 000 лева.
16. „Фаворит М“ – Свищов, ул. „Димитър Енев“ 11, тел. 30072, Любен Флорев. Уставен фонд 165 025 лева.
17. „Еврика Компютър Инженеринг“ – София, община Баня, ул. „Тракия“ 2, тел. 9832210, Евгени Блажев. Уставен фонд 1 000 000 лева.
18. Център за ТНТМ „Алфа М“ – Габрово, ул. „Съзаклятие“, тел. 25139, Николай Кънчев. Уставен фонд 370 000 лева.
19. „Технохим“ – ЦНТМ-ООФ – Бургас, Нефтохимически комбинат, тел. 26079, Красимир Лазаров. Уставен фонд 133 000 лева.
20. Център за ТНТМ „Прогрес“ – Плевен, ул. „Кирил и Методий“ 20, Младежки дом на техниката, Владимир Гатев. Уставен фонд 63 000 лева.
21. „Икар“ – Павликени-ООФ – ПК 67/109/, тел. 8159, Пламен Йовчев. Уставен фонд 60 000 лева.
22. „Инфорком“ – София, бул. „А. Стамболийски“ 2А, тел. 601377, Николай Боев. Уставен фонд 2 085 000 лева.
23. „Авангард“ – ООФ – София, ул. „3 април“ 18, тел. 661932, Славейко Хаджимитов. Уставен фонд 2 000 000 лева.
24. „Авангард“ – Пловдив – ООФ – ул. „Софроний Врачански“ 1А, ет. 1, тел. 224161, Желязко Вичев. Уставен фонд 500 000 лева.
25. „Авангард“ – Велико Търново, ул. „Христо Ботев“ 15, тел. 22183, Николай Стоянов. Уставен фонд 1 120 000 лева.
26. „Авангард“ – Стара Загора, ул. „Н. Николов“ 77, тел. 39655, Румен Велковски.
27. „Авангард-Визон“ – ООФ – ул. „Бенковски“ 7, тел. 659072, Светослав Сиров.
28. „Системавангард“ – София, ул. „Бабуна планина“ 2А, тел. 391785, Кожухаров.
29. „Авангард“ – Благоевград – ООФ, ул. „Илинден“ 2, тел. 27 118, д-р Петър Христов.
30. „Авангард“ – Силистра – ООФ – бул. „Комсомолски“, бл. „Омуртаг“ 21, тел. 23917, Димитър Димитров.
31. „Авангард-Арго“ – Търговище, фабрика „Бокс“, Димитров.
32. „София-Авангард“ – ООФ, ул. „Баба Илия“ 2, тел. 884536, Бойчо Цветанов.
33. „Авангард-Плазма“ – ООФ – Габрово, ул. „Хаджи Димитър“ 4, тел. 26891, 28998, д-р Стефан Парашкевов.
34. „Авангард Черно море“ – ООФ – Варна, ул. „Пушкин“ 7, тел. 244165.
35. „Авангард Електроника“ – Варна, ПК 268, тел. 440123, Румен Караиванов.
36. Център за ТНТМ „Максима“ – Перник, ПК 16, ул. „Радомир“ 17, тел. 29075, Зоя Буханцова. Уставен фонд 207 000.
37. Център за ТНТМ „Вариант“ – Враца, ул. „2 юни“, тел. 20561, Жана Пишикова. Уставен фонд 192 000 лева.
38. Център за ТНТМ – Рудозем, тел. 3823, Трой Троев. Уставен фонд 143 029 лева.
39. „Ингрия“ – Белене, ул. „Хисарка“ 2, тел. 2664, 2764, Дичко Дичков. Уставен фонд 595 000 лева.
40. Център за ТНТМ „Акцент“ – Сливен, ул. „Николай Петрини“ 1, тел. 85372, Владо Димитров. Уставен фонд 350 000 лева.
41. Център за ТНТМ „Квант“ – Нови Пазар, тел. 3383, Севдалин Александров. Уставен фонд 133 000 лева.
42. Център за ТНТМ „Гарант М“ – Пловдив, ул. „Софроний Врачански“ 1А, тел. 222189, Васил Лабонов. Уставен фонд 761 062 лева.
43. Център за ТНТМ „Оптомс“ – Стара Загора, ул. „Неделчо Николов“ 77, тел. 23347, 24560, Дончо Колев. Уставен фонд 235 000 лева.

44. Център за ТНТМ „Крома“ – Хасково, ул. „Г. Димитров“ 41, тел. 26013, Красимир Пеневски. Уставен фонд 470 000 лева.
45. Център за ТНТМ „Виком“ – София, община „Витоша“, бул. „9 септември“ 54, тел. 525510, 542726, Красимир Герасимов. Уставен фонд 154 600 лева.
46. Център за ТНТМ „Кроки“ – Разград, ул. „Димитър Благоев“ 72, ЦП ПК 14, тел. 29363, Симеон Парашкевов. Уставен фонд 175 148 лева.
47. Център за ТНТМ „Сензор“ – София, община „Искър“, жк „Дружба“, бл. 114, тел. 798117, Биляна Бенова. Уставен фонд 266617 лева.
48. Център за ТНТМ „Троком“ – Троян, тел. 24267, 24066, Стефан Добрев.
49. Център за ТНТМ „Атлас“ – София, община „Оборище“, бул. „Ц. Радойнов“ 8, тел. 441855, Тотко Колев. Уставен фонд 234 000 лева.
50. Център за ТНТМ „Потенциал М“ – София, община „Студентска“, Студентски град „Хр. Ботев“, бл. 17, тел. 687402, Петър Стоянов. Уставен фонд 746 526 лева.
51. Фирма Градски младежки клуб „Компютър“ – София, ул. „Димитър Полянов“ 2А, Градски младежки дом „Лиляна Димитрова“, тел. 441092, Веселин Горанов. Уставен фонд 1 400 000 лева.
52. Център за ТНТМ „Сомико МК“ – Самоков, пл. „Самоковска комуна“, тел. 2530, 2808, 2176, Костадин Костов. Уставен фонд 290 000 лева.
53. „Маска“ – с. Аксаково, Варненска област, тел. 3392, 3259, кантора – Варна, ул. „Мусала“ 4, тел. 244056, Цанко Цанков. Уставен фонд 160 851 лева.
54. Център за ТНТМ „Сердика“ – София, община „Сердика“, бул. „Г. Димитров“ 106, тел. 325189, Емил Илиев. Уставен фонд 207 240.
55. „Тера-Пропесинг“ – София, община „Лозенец“, Площад на свободата 7, тел. 661789, Георги Куртишев. Уставен фонд 114 940 лева.
56. „Тотал-Комерс“ – София, община „Подуяне“, жк „Хаджи Димитър“, ул. „В. Петлешков“ 41, тел. 471932, 457053, Виктор Чобанов. Уставен фонд 122 164 лева.
57. „Меридиан“ – Горна Оряховица, Общински младежки дом, тел. 40155, ген. директор Михаил Братованов. Уставен фонд 180 183 лева.
58. „Спектр М4“ – Лясковец, ген. директор Живка Червендочева. Уставен фонд 112 185 лева.
59. „Ускорение“ – Грудово – ООФ – Симеон Арабаджиев. Уставен фонд 294 323 лева.
60. „Триумфал“ – София, община „Триадица“, ул. „П. Каравелов“ 1А, тел. 509311, ген. директор Красимир Стоянов. Уставен фонд 257 410 лева.
61. „Етком“ – Етрополе, ПК 56, тел. 2271, ген. директор Божидар Белов. Уставен фонд 233 717 лева.
62. „Карел“ – Карнобат, ул. „М. Горки“ 2, ген. директор Виктор Камбуров. Уставен фонд 103 832 лева.
63. „Агроком“ – ООФ – Добрич, ул. „В. Коларов“ 14, ген. директор Младенов. Уставен фонд 190 000 лева.
64. „АВИ“ – Първомай, клуб „Компютър“, тел. 8567, ген. директор Ангел Авджиев. Уставен фонд 228 000 лева.
65. „ИНОВА“ – Асеновград, ул. „Речна“, тел. 28140, Костадин Лилов. Уставен фонд 298 672 лева.
66. „ТОП М“ – София, ул. „Мърквичка“, Кръстьо Трайков. Уставен фонд 190 341 лева.
67. „Авангард-Арт“ – ООФ – София, ул. „3 април“ 18, Борис Чочев. Уставен фонд 500 000 лева.
68. „Еспоцентър“ – ООФ – София, бул. „А. Стамболийски“ 2А, Костадин Владов. Уставен фонд 140 000 лв.
69. „Екотекс“ – ООФ – София, пл. „Д. Благоев“ 1, тел. 866514, ген. директор П. Богданов. Уставен фонд 500 000 лева.
70. „Хоризонт – С“ – ООФ – Ситово. Уставен фонд 100 000 лева.
71. „Техникус М“ – Благоевград, тел. 24244, ген. директор Васил Тюфекчиев. Уставен фонд 330 000 лева.
72. „Ива“ – Пазарджик, ул. „Екзарх Йосиф“ 3, Младежки дом, ген. директор Павел Церовски. Уставен фонд 395 000 лева.

Приложение №2

Сделката с компютрите

или с какви пари бяха създадени „Трон“ и „Мултигруп“

До Главния прокурор на Република България
господин Иван Татарчев
гр. София

Сигнал

от Едвин Стефанов Сугарев и Тошо Костадинов Пейков

– депутати от 36-то Народно събрание

относно: Престъпление по чл. 203 от Наказателния кодекс на Република България

Уважаеми господин Главен прокурор,

Разполагаме с оригинални документи, потвърждаващи наличието на организирани действия за извършване на длъжностни присвоения в особено големи размери във вреда на Република България, посредством които незаконно са се облагодетелствували длъжностни лица в български държавни институции.

На 07 юли 1989 г. в гр. Москва се сключва Контракт № 50/17/1 между „ПРОСПЕРИТИ ХОЛДИНГ“ АД (смесена българо-немско-китайска фирма с ДФ „БУЛГАРГЕОМИН“ – София като български участник) и съветско-германското съвместно предприятие „ДИЛИНГЗ ИНТЕРНЕТЪНЪЛ“ за доставка на персонални компютри (копие на Контракта прилагаме) на стойност 553 870 000 рубли (петстотин петдесет и три милиона осемстотин и седемдесет хиляди рубли). На 18.08.1989 г. също в гр. Москва между същите страни се сключва Контракт № 50/17/2 за доставка на персонални компютри и друга електроника (в по-голямата си част попадащи под ембарговите ограничения на КОКОМ) на стойност 572 485 000 рубли (петстотин седемдесет и два милиона четиристотин осемдесет и пет хиляди рубли) (прилагаме копие от Контракта). Авансово са преведени по откритата в „Столичный кооперативный банк“ – Москва банкова сметка на „ПРОСПЕРИТИ ХОЛДИНГ“ (№ 461037) 229 000 000 рубли (двеста двадесет и девет милиона рубли), които не са постъпили в патримониума на българската държава (вж. копие от писмо на „Столичный кооперативный банк“ до „ПРОСПЕРИТИ ХОЛДИНГ“, приложено към настоящия сигнал).

През месец ноември 1989 г. ТБ „Транспортна техника“ (днешна „БАЛКАНБАНК“) подготвя и извършва сделка за трансфер на 500 000 000 преводни рубли (петстотин милиона преводни рубли) в 80 000 000 щатски долара (осемдесет милиона щатски долара) с посредничеството на швейцарската банка „ЮНИЪН БЕНК ОФ СУИТЦЕРЛЕНД“, които не са възстановени в патримониума на българската държава. (Вж. приложеното копие от писмото на Р. Кирков до Главния прокурор на Република България с дата 21.02.1994 г.)

Молим да приемете, че са налице законен повод и достатъчно данни за образуване на предварително производство срещу ръководството на „БАЛКАНБАНК“ (бивша ТБ „Транспортна техника“). Настояваме да предприемете неотложни действия по чл. 11 от КОНВЕНЦИЯТА ОТНОСНО ИЗПИРАНЕ, ИЗДИРВАНЕ, ИЗЗЕМВАНЕ И КОНФИСКАЦИЯ НА ОБЛАГИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЕ, като поискате от съдебните власти на Херцогство Люксембург да предприемат необходимите мерки за замразяване на банковите сметки и активите на „ПРОСПЕРИТИ ХОЛДИНГ“ АД. Молим да предприемете действия по замразяване сметките и на „БАЛКАНБАНК“, както тези в България, така и в Швейцария (вкл. с/ка №58 002.7aV при UBS, гр. Лозана) или в други банки.

Молим да се има предвид и обстоятелството, че към председателя на „БАЛКАНБАНК“ **г-н Иван МИРОНОВ** са предявени от прокурорските органи в Германия конкретни обвинения за измама на ДФ „Булгаргеомин“ – София.

В хода на следствието ще предоставим и други оригинални документи в подкрепа на горните твърдения, както и ще поискаме допускането на свидетели и извършването на необходимите експертизи.

Копие от настоящия сигнал изпращаме на ГЕНЕРАЛНИЯ СЕКРЕТАР на Съвета на Европа господин Даниел ТАРШИС.

гр. София, 14 октомври 1994 г.

*С уважение: Едвин Стефанов Сугарев
Тошо Костадинов Пейков*

*

Доклад

на групата за борба с корупцията и злоупотребите с власт

представен пред журналисти в гр. София, агенция „Балкан“, 17.10.1994 г.

На 26 май тази година известих със специално писмо Генералния секретар на Съвета на Европа, господин Даниел Таршис, че въпреки ратификацията България не публикува и не прилага конвенцията относно изпирание, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление.

Господин Таршис организира след това два семинара в София, на които представителите на Съвета на Европа отбелязаха с огорчение, че „Българското законодателство все още не е съобразено с международното законодателство срещу прането на мръсни пари, и че в момента уличените в пране на пари могат да се подвеждат под отговорност само за длъжностно присвояване или за документна измама.“ (цитат от заключенията на последния семинар, проведен в началото на м. октомври в НДК)

Днес ще ви запознаем с първия реален опит Наказателният кодекс на България да бъде приложен от нашето правораздаване заедно с конвенцията за борба с мръсните пари.

Като краен резултат от обемното разследване, за което ще ви разкажем, ние депозирахме в канцеларията на Главна прокуратура, съгласно закона за прокуратурата, сигнал, в който се позоваваме на чл. 203 от Наказателния кодекс (Ал.(1) „За длъжностно присвояване в особено големи размери, представляващо особено тежък случай, наказанието е лишаване от свобода от десет до тридесет години. И ал.(2): Съдът постановява конфискация на цялото или на част от имуществото на виновния...“)

Позоваваме се и на чл. 11 от Конвенцията във връзка с последния абзац на чл. 4 (Чл. 11 – Задължение за предприемане на временни мерки: 1. По молба на друга страна, започнала наказателна процедура или процедура за конфискация, дадена страна предприема необходимите временни мерки като замразяване или изземване, с цел предотвратяване на продажба, трансфер или разпореждане със собственост, която на по-късен етап може да бъде предмет на молба за конфиска-

ция... И чл. 4 – Специални пълномощия и техники за разследване: 1 ...Страна не може да се позовава на банковата тайна за отклоняване на изпълнението на действия съгласно този член.)

Въпреки продължителното мълчание, дори в нашата преса се появи примерна принципна схема за изпиране на мръсни пари зад океана и в Русия. В първия случай като обект на прането са посочени наркოდолари, а във втория – рубли, получени като незаконен кредит. Нашият случай е изобретателна българо-руска модификация, непозната на света. Той потвърждава вестникарската версия, че един от големите мозъци, изобретил оригиналната българска пералня още през 1987 г. е другарят Огнян Дойнов, предложил на ЦК на БКП да се създадат консорциуми (холдинги) в западните страни, с помощта на които да бъдат заобиколени ограниченията на „КОКОМ“.

Големите наши перачи на пари, за които днес ще говорим, са пряко отговорни за изолацията на България от доверието и от чуждите инвестиции на Запада.

Тошо Пейков

ДО
АРГИТИНС – ДЪРЖАВНАТА КОМИСИЯ
ЗА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИ РАЗВИТИЕ,
ТУС

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

ОТ

ОГНЯН ДОЙНОВ – ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СТЕПАНСКИЯ СЪВЕТ
СТОЯН МАРКОВ – ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДЪРЖАВНИЯ КОМИТЕТ
ЗА ИСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ
ХРИСТО ХРИСТОВ – МИНИСТЪР НА ТЪРГОВИЯТА

ТЕМА: Използване на възможностите на т.н. "втори пазар" за осъществяване на връзки на машини, съоръжения и комплектация от второ качество и създаване на консорциуми с българска участък в развитието капиталистически страни.

ДРУГАРИ,

Изпълнението на Заповедите на Третоветния конгрес на БКП и на разпоредбите под ръководството на другаря Тодор Живков документ "на качество на растеж и издължителност" за ускорено икономическо развитие през настоящата петилетка и до 1990 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СТЕПАНСКИЯ СЪВЕТ

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДЪРЖАВНИЯ КОМИТЕТ
ЗА ИСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ

МИНИСТЪР НА ТЪРГОВИЯТА

ХРИСТО ХРИСТОВ

Содня, януари 1987 г.

Това е документът, цитиран от „Гардиън“, с който през януари 1987 г. е била дадена зелена светлина за създаването на предприятията „Максуел-България“ на Запад. Докладната с гриф „Съгласен“ на Тодор Живков разрешава „създаване на консорциуми с българско участие в развитите капиталистически страни“ с цел „ускорено икономическо развитие през настоящата петилетка и до 1995 г.“.

*

В темата на днешната пресконференция отново една от централните фигури е Иван Миронов. През 1989 г. той е управител на банка „Транспортна техника“, преименувана по-късно в „Балканбанк“, чрез която участва в широкомащабна незаконна валутна операция, разиграна на три континента и в десетки чужди държави.

Операцията (от един момент нататък) се наблюдава директно от ЦК на БКП начело с Тодор Живков и се изпълнява под строгия контрол и надзор на специални служби и Министерство на външната търговия. Тя е известна на високите правителствени нива и в нея вземат участие хора като Андрей Луканов, Петко Данчев, наричан по това време третият човек в държавата, генерал Георги Янков, който непосредствено след 10.XI.1989 г. се самоубива при твърде странни обстоятелства. Но първоначално е замислена на ниво „Булгаргеомин“ с цел компенсиране на около 29 милиона долара, преходени по реализация на налудничави идеи на Луканов в Либия и Сирия и свързани с либийската нефтена компания. В операцията участват генералният директор – Иван Илиев, Пламен Кавръков – заместник генерален директор и вицепрезидент на „Просперити холдинг“ („ПХЛ“), Радостин Кирков – директор „ПХЛ“ – София, Август Мичев – директор на представителството на „ПХЛ“ в СССР, Владимир Тачев – директор в „Балканбанк“, Александър Жеков – служител на „Интерпред“ и кореспондиращ във валутната операция чрез пощенска кутия.

Този екип замисля схемата за износ на компютри за СССР на стойност 1,300 милиарда рубли, която е трябвало да служи за параван на крайната цел на операцията – продажбата на неограничено количество руски рубли на западни клиенти при курс, първоначално 5,9 за долар, а по-късно 12 рубли за долар, от което Българската страна посочва очаквана печалба около 1 милиард долара. Цената на продажбата на рубли е твърде изгодна за западните бизнесмени, развиващи дейности на територията на СССР, от където, в крайна сметка, окончателната реализация е износ на суровини. За тях никак не е маловажно дали ще обменят по официалния курс (тогава почти рубла към долар) или 5-10-12 рубли за долар. В единия случай единица суровина им струва 1 долар, а в другия минус центове, казано метафорично. От само себе си се разбира, че планираната от българска страна валутна операция накарва дълбоко икономическите интереси на СССР. Като добавим към това, че в крайна сметка се реализира с активната помощ на институции и хора от СССР, коментарът става излишен, както и това, че подобна сделка никак не е издържана от гледна точка на договореностите за финансовите операции с рубли в СССР. Операцията красноречиво показва, че системата на абсолютния монопол върху държавата, а в случая върху външната търговия и международните търговско-финансови операции, под различна форма са позволявали на богоизбраните да изнасят зад граница национален капитал в особено големи размери, който най-често и в крайна сметка се акумулира в частни банкови сметки.

Схемата има и втори вариант за договор, подписан на базата на предварителен протокол, който предвижда продажбата на 150 хиляди компютри на стойност 7,5 милиарда рубли. В документа се посочва, че цената на един компютър на ДФ „Правец“ е 1700 щатски долара и е изчислена печалба от 882 милиона щатски долара при курс 1:7 спрямо рублата. Тоест става въпрос за продажба общо на 171 529 броя български компютри, които, както ще видим по-късно, се оказват „IBM“.

Замисленото от нашите специалисти на пръв поглед изглежда наистина лесно за реализация. Но когато става въпрос за сделки за милиарди рубли, които отгоре на всичко трябва да бъдат продадени на западен чуждестранен контрагент, просто не е възможно да не знае или да не научи КГБ, респективно нашите специални служби. Така че, вероятно операцията е наблюдавана още от самото ѝ начало, но от дистанция. В един момент на сцената се появява ДС в лицето на генерал Георги Янков, който става шеф-диригент на операцията. С него всичко се съгласува и той за всичко е информиран. Няколко пъти генералният директор на „Булгаргеомин“ Иван Илиев е привикван ту в кабинета на Тодор Живков, ту на разговори с Петко Данчев.

Операцията е дълбоко засекретена. (Приложение А – номерацията се отнася само за доклада.)

За реализацията е в писмен документ са посочени следните необходими условия.

1. Незабавна регистрация на филиал на „ПХЛ“ – в София с име „ПРОСПЕРИТИ КОНТРАКТИНГ“.

2. Осигуряване на пълна секретност на извършваната операция от „ПХЛ“. Оперативно се занимават лицата:

– ПЛАМЕН КАВРЪКОВ – вице-президент на „ПХЛ“ и зам. ген. директор на ДФ „Булгаргеомин“;

– РАДОСТИН КИРКОВ – директор „ПХЛ“ – София;

– АВГУСТ МИЧЕВ – директор на представителството на „ПХЛ“ в СССР;

– ЦВЕТАНКА КРЪСТЕВА – сътрудник – „ПХЛ“ – София;

– ВЛАДИМИР ТАЧЕВ – Търговска банка „Транспортна техника“, София;

– АЛЕКСАНДЪР ЖЕКОВ – „ИНТЕРПРЕД“ (пощ. кутия) – роднина на Андрей Луканов;

– ЕВГЕНИ ГИГОВ – протокол – ДФ „Булгаргеомин“.

3. Осигуряване на материални условия за работа и оперативност:

– БОДК да осигури апартамент за офис в центъра на София, с площ 140 – 150 кв. м, с 3-4 директни телефонни линии + телефакс + телекс. Заплащане наема в лева и пълно съвременно обзавеждане.

– Да бъдат легализирани 7 бр. леки автомобили – 4 бр. персонални, марка „Мерцедес“ и 3 бр. „Лада-Самара“ – специално изпълнени, които имат (освен регистрация ФРГ) ХХ или регистрация в НРБ с регистрационни номера на УБО).

- В бюджета за 1 календарна година на „ПХЛ“ да се предвидят следните разходи:
 - а) до 0.5% – „добри услуги“;
 - б) до 200 000 щатски долара за командировки, като се ползва неограничен лимит за нощуване и до 50 000 щатски долара за посрещане на гости в чужбина (всичко се отчита по документи);
 - в) валутни заплати на работещите български граждани в „ПХЛ“ – София и „ПХЛ“ – СССР, съгласно норматива за работа в чужбина на същите длъжности;
 - г) кредитни карти за ползване при пътуване от генерала от ДС Георги Янков и Пламен Кавръков.
 - Паспорти с многократни изходни визи за срок до 3 години на определените от генерал Г. Янков лица.
 - Пълна защита от страна на органите за сигурност от действия на незапознати с операцията лица спрямо участващите (включващо наличието на специален документ или писмо във всеки от определените лица за оказване на съдействие).
 - Защита от съответните компетентни органи на М-во на външноикономическите връзки и М-во на външните работи и други незапознати с операцията.
- 4. Пълномощно за опериране със средствата, постъпващи по сметка „БТЖ“ – (запомнете тези инициали).
- 5. Обслужваща банка – Търговска банка „Транспортна техника“.
- 6. Съдействие от УБО/БОДК за резервации на самолетни билети, хотели, коли и други.
- 7. „ПХЛ“ – София и ДФ „Булгаргеомин“ да бъдат освободени за срок от 5 години от държавна задача и съответните данъци.

Сключват се договори с редица големи съветски предприятия като Електро-трансформаторен завод – „Куйбишев“ – град Москва, Госснаб на СССР, Московска Акционерна Иновационна Банка (МАИБ), НПО „Кварцсамоцвети“ – град Москва. От тези договори става ясно, че компютрите не са „Правец“, а 80 MB „IBM“ (съвместими). Тоест става въпрос за внос в Съветския Съюз на изключително ембаргови високи технологии, които могат да бъдат купени и доставени само контрабандно, тъй като фигурират в списъка на КОКОМ, който е ясно, че е изготвен и договорен от водещите капиталистически държави, най-вече с цел да не се обслужва с високи западни технологии съветската военна промишленост...

На 07.07.1989 г. в Москва е подписан договор №50/17/1 между „Просперити холдинг“ АД със седалище Люксембург-Л-2014 намиращо се на ул. „Принц Хенри“ №11 и „Дилинз Интернашънал“ – филиал в Москва на съвместно Съветско – Западнo Германско предприятие, което се явява официалния купувач. Договорена е доставката на 10 000 компютри за последното тримесечие на 1989 г. на стойност 553 870 000 рубли. На 18.08.1989 г. е сключен нов договор №50/17/2 за доставката на нови 10 000 бройки на обща стойност 572 485 000 рубли. Спецификациите към договорите показват, че става въпрос за компютри марка IBM PC AT – 386/387 – 89 MB (Приложения № 1 и 2). В протокола за намерения от 22.08.1989 г. се предвижда увеличение на доставките общо на 150 000 броя персонални компютри до края на 1990 г.

Сделката е конкретен повод в Москва на ул. „Пятницкая“ №70 да се учреди банка „Кооперативный Столичный Банк“ (КСБ) (Приложение №3).

„Когато пристигнахме, там в сградата миришеше на боя. Банковите служители ни се похвалиха, че току-що са се нанесли“, разказа един от участниците в операцията.

От кореспонденции на КСБ с българската страна проличава нейният особен статут. В писмо от 11.07.1989 г. до „ПХЛ“ (Приложение №4), председателят на Управителния съвет Смоленский пише: „Банката открива сметки на всякакви юридически и физически лица, намиращи се на територията на СССР.“ Тя обаче, не извършва следните операции:

- превеждане на рубли от сметки на клиента в сметка на ВЪНШНО-ИКОНОМИЧЕСКА БАНКА, а също така и по сметки на чуждестранни дипломатически и подобни представителства в СССР;
- превеждане на рубли по сметки на клиенти, намиращи се в чужбина;
- разкриване сметки на постъпления в рубли от чужбина;
- обмен на чужда валута в рубли от сметка на клиента.

Става ясно, че банката се радва на голяма свобода за реализиране на операции на територията на СССР и на практика тя оперира с готови държавни пари, които могат да теглят включително и чуждестранни юридически и физически лица, и да оперират с тях, единствено на територията на СССР.

Интересна клауза в Договора е задължението на Продавача да достави стоката със самолети от летища, указани от него и разходите по транспортирането да бъдат заплатени по тарифите на Аерофлот – т.е. предварително е ясно, че доставката ще се извършва със съветски самолети. В крайна сметка, обаче, транспортирането на част от договорената стока става с кораб – риболовен траулер, който изобщо не е бил пригоден и следователно не е отговарял на изискванията (посочени изрично в Договора) за транспортирането на скъпата и прецизна техника. Според участници в операцията, електрониката е натоварена от територията на Сингапур (дори не е било използвано пристанище) на джонги и след това претоварвана на съветски кораб. След като той акустира в съответното съветско пристанище, е арестуван от специалните съветски служби. Капитанът е задържан за нередовни документи. Събитието би следвало да се определи като загадъчно и то може би наистина е, тъй като причините за ареста могат само да се предполагат, както и това, кой е заинтересован от провала на сделката. Групата, която я осъществява, е получила три официални предложения за доставка на компютри. Едното е от фирма „Комекс“ – град Правец, второто – от немска фирма, а третото – от българската фирма във Виена – „Логос“, в която участва сестрата на Андрей Луканов – Маня Луканова.

Не ни е известно по какви причини офертата на Лукановата семейна фирма не е приета. Не са ни известни и причините, поради които правителството (На 13 юли 1989 г. Луканов казва на Тодор Живков: „В България има три валутини животни – родопската крава, овцата и биволът. За съжаление компютърът не е валутно животно.“) и специалните служби са предпочели офертата на ДФ „Правец“ и по-конкретно нейния клон в Сингапур – С „Октагон“. Според участници в

сделката, на Луканов са думите: „Заслужавате Съветските другари да ви обещаят“, след като научил от своя роднина Александър Жеков, представител на „Интерпред“, за характера на операцията. Не твърдим, но имаме достатъчно основания да предполагаме, че корабът е бил арестуван, след като г-н Луканов е използвал не само възможностите си като заместник-председател на Министерския съвет, председател на смесената българо-съветска комисия за икономическо и научно-техническо сътрудничество (КИНТС) и всеизвестните му възможности и доверие, с които се ползва в съветската страна и най-вече сред специалните или специфични, или в крайна сметка високи нива на правителството.

Така приключва одисеята на контрабандния експорт на ембарговата стока. Съветската страна изпраща на съд „ПХЛ“ с иск за обезщетение от 56 милиона рубли. Делото приключва в полза на ищеца и стоката е конфискувана. На него изобщо не се явява българска страна.

Няма сделка, закрива се и „Кооперативный Столичный Банк“. Малко преди това обаче тя извършва едно направо мистериозно прехвърляне на 229-те милиона рубли от сметката на „ПХЛ“.

Съдбата на тези пари е неизвестна и днес за голяма част от лицата, които са имали право да оперират с тях. Въпреки многобройните щателни проверки, в досието по операцията не е открит документ, от който да става ясно кой и защо е разпоредил прехвърлянето на милионите в друга сметка. Според банковите специалисти, след като операцията не е станала със съгласието и знанието на титуляра („ПХЛ“), единствената възможност е това да е станало с нареждане на гарантата по сделката, т.е. с документ от „Балканбанк“ и тежкия подпис на Иван Миронов. Такъв документ ние не можем да покажем, тъй като липсва. Притежаваме обаче платежно нареждане №410 (Приложение 5), на което дата липсва, но от него става ясно, че сумата от 229 милиона рубли е прехвърлена на „Парк Екстейндж“ – дъщерно формирование на известната и у нас ирландска фирма, с регистрация в град Дъблин, „Тахер Мийтс“ – собственост на йорданеца Насер Тахер. Той пък е съдружник на г-н Иван Миронов с 50% дялово участие в съвместната им фирма „Болкан Инвестмънтс“, регистрирана също в Дъблин.

В този смисъл, г-н Миронов би следвало добре да обясни как и кога въпросните 229 милиона рубли са прехвърлени от сметката на „ПХЛ“ по сметката на неговия съдружник г-н Тахер. Продадени по замислената схема на финансовата операция, рубли се равняват на 42,5 милиона щатски долара.

Прави впечатление, че при промяната на титуляра на сметката е запазено предишното цифрово изражение 461037, но към него е добавен индекс „А“ (Приложение 5А). Този похват за подмяна на титуляри, изглежда, е любим маниер в работата на г-н Миронов. С писмо от „Булгаргеомин“ до „Балканбанк“ е разкрита валутна сметка в Дойче марки на „ПХЛ“. В отговор „Булгаргеомин“ получава потвърждение, че сметката е разкрита под № 690-421-301-8 като изрично е упоменато, че до потвърждаването на лицата, които са оторизирани да дават нареждане по нея, банката няма да допусне движение на парите. Писмото е от 31.07.1989 г. и е подписано от директора на „Балканбанк“ Владимир Тачев (Приложение 6, 7, 8).

Част от тези суми, в размер на 513 385 Дойче марки, „Балканбанк“ заделя за погасяване на краткосрочни валутни кредити на „Булгаргеомин“, от които с 500 000 ДЕМ е заверена новооткритата сметка на „ПХЛ“ със специално предназначение, без да се знае по чие нареждане – прецедент в нормалната банкова практика. Нарушението бледнее, обаче, пред обясненията на г-н Миронов по случая, изпратени до финансовата ревизия на представителството на „ПХЛ“, където той твърди: „По-късно устно др. Кавръков нареди към сметката да бъдат добавени на латиница инициалите ВТЖ, което банковият инспектор е завел като БТЖ на кирилица“ (Приложение 8). Участниците по сделката с компютрите твърдят, че тази сметка с допълнените инициали е станала популярна между тях като сметката „България – Тодор Живков“.

И г-н Миронов е знаел значението на тези инициали и специалния характер на сметката, но остава да обясни по чие нареждане и на какво ниво е направил нарушението. Звучи смехотворно, че е добавил инициалите след устното нареждане на Пламен Кавръков – чиновник, стоящ върху в управленската и партийната йерархия. Защото какъв banker е, ако е нарушавал основни банкови правила по откриването на валутни сметки на чужди представителства у нас, както и прехвърлянето на средствата по тях, без да се знаят упълномощените лица и след като не са реализирани други постъпления, според обясненията на самия Миронов.

Къде са тези пари сега и защо е извършена сторно операция, т.е. защо са върнати обратно в банката? Защо не се знае на кого и по коя сметка. И до днес съдбата на тези 500 000 ДМ е известна единствено на г-н Миронов.

Пак само еквилибрист в банковото дело може да отговори, защо, след като става въпрос за специална сметка, със специален характер и режим, се е осмелил да я закрие на своя глава?

Има само едно обяснение, под чия диктовка г-н Миронов е проявявал уменията си на банков играч, при когото дори и грешните ходове не са случайни. Замислена на ниво държавно стопанско обединение „Булгаргеомин“, операцията по продажбата на рубли в един момент започва пряко да се наблюдава от ЦК на БКП начело с Тодор Живков, при когото е привикан генералният директор – Иван Илиев. Непосредствено след това в операцията се включват високите нива на държавния апарат и специалните служби. В този смисъл и при техните разпоредения, незаконните ходове на Иван Миронов в банката може да ощетяват държавата, но същевременно му гарантират личната му по-нататъшна кариера и богатство. Тази симбиоза тогава и днес по всяка вероятност вече е осмислена от Пламен Кавръков, който от 5 години е в чужбина. В интервю, което групата успя да направи с него от Виена, той казва: „Единственото лошо в това, което аз казвам, е, че са минали доста години и всеки е имал време да избистри нещата и да ги приготви така, както трябва да ги показва, нали? Но е факт, че аз съм единственият, който пък е успял да види всичко с очите си. Защото навремето, когато ние работехме по рублевата сделка, ни обвиниха, че е умряла, впоследствие аз похарчих доста пари, за да купя документи от тук-оттам. И мисля, че г-н Миронов всъщност е направил рублевите операции. Единственият факт, който мога да ви кажа, че съм срещнал случайно, докато бях сега в затвора във Виена 30 дена, бях в една килия с руснак и се оказа, че Смоленски, шефа на тази Кооперативна Банка, която тогава беше в две стаички, сега във Виена има собствени банки с 500 милиона

капитал. И никой не може да ме убеди, още повече, че има доказателства, че рублевите операции не са направени (от частни лица – пояснение автора) и че в тях не е участвал и г-н Миронов“.

След намесата на високите нива се изменя и характерът на операцията, която се превръща от стоков суич в чисто финансов – покупко-продажба на преводни рубли, които, припомняме, бяха общата валута за разплащане между страните членки на СИБ. По този начин тотално са игнорирани не само икономическите интереси на СССР, но и на другите братски нам страни. За целта пак банката на Миронов е превърната във финансов център, където, по силата на монопола, се концентрират огромни количества преводни рубли, иззети от другите отрасли и банки. Същевременно по света плъзват български и чужди емисари, наети в качеството си на посредници и в крайна сметка излъгани за обещаните комисионни. За тях, както вече посочихме, УБО и ДС са се погрижили да имат винаги под ръка паспорти, кредитни карти, валута в брой, коли, охрана и други специални средства. А Миронов дори стигнал до уговарянето на сделка с Ватикана, за която много малко се знае (Приложение №9).

Това е само малка част от кореспонденцията на тези емисари от Австрия, Дания, Норвегия, Швеция, Швейцария и т.н. и т.н. Във факс от 24.08.1989 г. от Виена до Александър Жеков – служител на отдел „Реекспорт“ към „Интерпред“ и роднина на Андрей Луканов, някой си Милованович съобщава: „Уважаеми г-н Жеков, много съжаляваме за недоразумението с нашите клиенти от Швейцария. Ние все още смятаме да завършим тази сделка, но трябва да намалим цената до 1 долар за 17 рубли – максимумът който можем да вземем. И ние ще ги продадем в пакета с преводните рубли, които сме предложили. Нашият клиент е съгласен да купи 192 милиона, само, ако го снабдим и с преводни рубли. В момента имаме такива за продажба и ако Вие ни подкрепите, ние ще влезнем в сделката без комисионната от 0.01 долар, тъй като сме съгласни и на 0.001 долар и ще продадем всичките 192 милиона.“

В този дух е цялата кореспонденция. Във факс на „Балканбанк“ до г-н Остоя Дракула се съобщава списък на банките кореспонденти в Скандинавия: В Дания – „Ден Данеке банк“, Копенхаген; „Приватбанкен“, Копенхаген; Швеция – „Свенска Ханделсбанкен“, Стокхолм; „Скандинавска Ескилда Банкен“, Стокхолм; „Пост ОХ Кредит Банк“, Стокхолм; Финландия – „Кансалис Осаке Панки, Хелзинки; „Постипанки“, Хелзинки.

В крайна сметка от цялата тази широко мащабна операция в държавната хазна не е постъпил нито цент. За сметка на това са похарчени и са изчезнали неизвестно къде стотици хиляди долара покрай нейното разработване, засекретяване, осигуряване и реализиране. Но те са дребен разход в сравнение с крайния резултат. В банката на Миронов, след намесата на високите персони, са набрани около 500 милиона преводни рубли. Те са отчислени от положителното салдо на България спрямо другите страни от СИБ и преди всичко от СССР. Това означава, че изнесените от България стотици хиляди тона чушки, домати и др. стоки, произведени с труда на милиони хора, са останали незаплатени, тъй като в крайна сметка парите са отишли по сметките на частни лица. По осигуряването на операцията „Балканбанк“ е издала съответните банкови гаранции към съответните чуждестранни контрагенти, които плащат преводните рубли с конвертируема валута – щатски долари. Така например, в гаранция, издадена от „Балканбанк“ до „Ерко Файнънс“ с адрес Женева, Швейцария, от 03.11.1989 г., четем: „Ние, търговска банка „Транспортна техника“ – София, с настоящето неотменно Ви гарантираме, от страна на нашия клиент, че една сума до 500 000 000 преводни рубли (на частични съгласувани суми) ще бъде трансферирана от нас по сметка, за която ни инструктирате, във всяка съветска банка на територията на СССР. Ние ще трансферираме посочените преводни рубли съгласно Вашите инструкции при получаване на гаранции, издадени от Ваша банка, като една съвместно съгласувана сума от щатски долари ще бъде платена по наша сметка №58002.7AV при UBS гр. Лозана (Приложение 10). Въпросната валутна сметка всъщност е кореспондентска сметка на „Балканбанк“ при Юниън Бенк оф Суитцерленд, банков клон в гр. Лозана. Т.е. използвани са каналите на една чисто държавна банка за интересите на чисто частни лица. По тези сметки сумите в щатски долари достигат цифрата 80 милиона, съгласно договорения курс 1 щатски долар за 6,25 преводни рубли или 100 преводни рубли за 16 щатски долара.

Специално за кореспондентска сметка при Юниън Бенк оф Суитцерленд се знае номера, нейния специален характер и титуляр („Балканбанк“), но не се знае какво е движението по нея и какви са изнесените средства. Аналогичен е въпросът и за останалите кореспондентски сметки в банките на Западна Европа и Скандинавските страни. Още повече, че за цялата финансова операция „Балканбанк“ няма задължителното (съгласно Закона за държавния монопол за външна търговия, който е в сила до началото на 1990 г.), разрешение от Министерство на външно-икономическите връзки за специфични операции. Това означава, че в този случай са използвани устните указания на министри, генерали и другари от ЦК. Така е сложено началото на една престъпна схема, чрез която започва голямото разграбване на националното богатство, намиращо се у нас и в чужбина. Перспективни и законни сделки, започнати от държавни предприятия в чужбина, се провалят от частни български лица, като постепенно се измества държавното участие, дяловете им се прехвърлят и така се преливат стотици милиони долари.

Тези сделки са един от каналите на КГБ и подопечните му тайни служби в страните от Източния блок за прехвърляне на капитали в чужбина. Все едно дали това е ставало с цел лично облагодетелстване на големите босове или, което е по-вероятно, за финансово подсибяване на замислените и формиращите се по това време групировки и корпорации, чрез които тоталната политическа власт на комунистите се прехвърля на икономически релси.

Еовин Сугарев, Илия Дамянов, Тошо Пейков

Приложение №3

Беров падна! Накъде след Беров?

Томо Пейков (ПЛК): Уважаеми господин председателю, дами и господа народни представители, уважаеми министри! Искам да цитирам по памет господин Александър Томов, който преди малко каза нещо, което отдавна твърдя: „Основните парадигми на общата и на икономическата политика са нарушени“. Радвам се, че господин Томов, може би година и половина след като неколккратно поставям пред вас въпроси, свързани с работата на правителството, с банковата система и с полицията, свърши част от моята работа и, макар и със закъснение, отправи критика към правителството по тези проблеми... Затова няма да го критикувам, а искам да обсъдим **какво ще стане след кабинета на проф. Беров.**

Когато ние тук всички с вас, изпратени от народа негови представители, обсъждаме оставката на кабинета, трябва отговорно и по държавнически да си направим равностметката: **А после, накъде след Беров** и каква е поуката от проваления 2-годишен период, за който и ние носим своята политическа отговорност? Защо се провали политическият и икономическият модел? Защо днешен софийски вестник написа, че „всеки трети българин гладува, а всеки седми е безработен?“ Имаме ли ние вина за това, макар същият този вестник да крепи почти 2 години една илюзия, която си отива с правителството на проф. Беров. Защото егоистичният партиен успех на една единствена партия и на 10-ина провалени политики се оказаха по-важни, макар и пагубни, за България. Защото една такава партия ще отговаря пред историята, а всички ние пред децата си.

Провали се според мен стратегията на еднoпартийния, на кастовия егоизъм.

Провали се методът на опожаряването и на разграбването на страната.

Провали се стратегията тип „Мартин Борман“ за осигуряване на политическо завръщане на власт чрез силата на парите, откраднати по партийна линия.

Провали се икономическата диктатура на предварително създадените паразитни групировки, които дори премиерът проф. Беров отхвърли в последното си изказване в напъните им за политически рекет. И дори госпожа Ананиева най-неочаквано преди малко се загрижи за държавната собственост. Това е доказателство, че се провалиха управляващите, но за съжаление умерените в опозицията се опитват да разцепят все още съществуващата опозиция. Умерените щедро пръскат гръмки думи за утеха на своите наивни слушатели, но и те самите не си вярват. И те сами се демаскираха и провалиха.

Затова, след толкова измами и поражения, всеки един от нас трябва да си отговори честно:

– Трябва ли, за да прогоним старите лъжи, да си замълчим пред новите?

– Трябва ли, като свалихме старите диктатори, да си издигнем нови?

– Трябва ли да градим пропадналата икономика, като се съгласим с обира?

И още нещо: Конституция, уж честни избори – всичко туй ни убеждаваха, че водело към свободата. И всичко това ние уж го минахме. **Но интересно защо не успяхме, както в Германия, която ни дават често за пример, да постигнем нейните успехи?!** Много просто: в Германия се провали, а у нас се провежда и до днес успешно за едни, но катастрофално за България, стратегията „Мартин Борман“ поради мекушавост на опозицията от умерени, които също се провалиха.

И все пак накъде след Беров? И нима ще се окажат прави политиките и икономистите, които предричат нови мъчителни циклични кризи на стабилизация и дестабилизация – икономическа и политическа – и виждат изход само в паричната реформа? Има ли за нашия народ надежда?

Може би, както в Германия през 1948 година, когато за една нощ, на 20 юни, старата райхсмарка изгуби своята стойност и бе въведена новата германска марка, след време личните спестявания бяха обменени по курс 10 към 1 – към часът 12.00 на 20 юни и беше часът нула за **новата**, сменила националсоциалистическата, **икономика**. Може би това е изходът?

Нацистката партия беше отстранена със закон и Германия тръгна по пътя на свободата, към отвореното общество, а Мартин Борман се затри с невалидните си райхсмарки някъде из Латинска Америка, което не можем да кажем за съжаление за Огнян Дойнов.

Намериха се социалисти, по-точно социалдемократи, които поискаха недоверие на правителството на Лудвиг Ерхард в парламента, но той, без да се комплицира и без комплекси, оцеля само с един глас и защити своята политика, додето нещата в Германия се подобриха. Затова и Германия днес я дават за пример.

Във вторите федерални избори през 1953 г. „**долината на страданията и на сълзите**“ беше вече премината. Реформата на разрушената до основи Германия беше успешна и след четири години партията на Аденауер спечели изборите в парламента с пълно мнозинство.

Защо ви ги припомням всичките тия неща?

Защото все още не е късно да **разрушим непочтения Борманов модел** и да спасим България. Достойни личности в нея ще се намерят. Нашият народ ще ги подкрепи, защото, ако водачите ни се посрамят пак и отново, българските граждани ще ги окаят като Исус Назарянина с думите: „Горко вам, слепи водители! Безумни и слепи! Че кое е по-голямо?! Златото или храмът, който е осветил златото? Пастирите ли са по-умни или стадото?“

И тъй, накъде след Беров? С парична реформа или без обмяна на парите?

В достойните водачи е надеждата и в независимите от тоталитарната партия и от нейните образувания **независими партии**.

Аз мисля, че надежда има, но нека народът избере водачите и партиите.

Както в Германия избра Аденауер и Ерхард, а не Мартин Борман и не Адолф Хитлер. (На 18.12.1994 г. България пак си избра за водачи комунистите – б.р.)

(Заседание на 36-то НС, проведено на 8 септември 1994 г.)

Приложение № 4

Първопроходниците

Във всяко едно дело не може да се мине без тях. Те лягат в темелите на новото, те стават вододел между минало и настояще. Те са най-смелите, най-възприемчивите. Такива бяха и първите опозиционери у нас.

Първопроходниците в Ловеч, които прокараха пътината към синята мечта, наречена демокрация, бяха членове на клуб „Демокрация“. Дузина смелчаци поведоха хората на опозицията, прежалвайки и работа, и спокойствие, и ако щете и бъдещето си, защото тогава никой нямаше гаранции как ще се развият нещата напред. И докато другите се озъртаха плахо и изчакаха да видят накъде ще задуха вятърът на промените, те, първите, направиха митинг, след който и в болшевишката ловешка цитадела започнаха да се размразяват айсбергите на тоталитаризма. Последваха мълчаливо бдение край общината, когато трябваше да се решава дали да има тролейбуси и средствата от самооблагането да отидат за тази цел или да продължи търсенето на възможности за водоснабдяване на града, жадуващ почти целогодишно. Клуб „Демокрация“ беше този, който пръв заклеми и мирчоспасовци, гоговци и горановци още на първия свой митинг през мразовия януарски ден на 1990 година. Паднали на колена пред паметта на жертвите и комунистите трябваше да се замислят макар и за миг за делата си. Клуб „Демокрация“ беше този, който организира и национално поклонение на „Слънчев бряг“.

Всичко това го казвам, за да припомня отново на някои хора от ляво и от дясно, че именно първите опозиционери сториха толкова много за събуждане на задрямалата съвест на ловчанци и да ги поведат към синевата на демократичните промени. Колкото и да не се иска днес на някои партии да признаят това, то си съществува като реален факт.

Разбира се, нека да сме справедливи и към останалите политически партии и движения в Ловеч, които, макар и по-късно, поеха щафетата на демокрацията и да признаем, че те също свършиха много работа, особено при вторите избори за депутати за Народно събрание и за президент. Те също заеха своето достойно място в битката за повече светлина и справедливост.

И накрая ми се ще да кажа, че не е необходимо нито първите опозиционери да афишират толкова много своето наистина достойно място и роля в демократичните промени, нито пък другите – да отричат всичко това. Времето ще донесе нещата и на всеки ще отсъди онова, което си е заслужил – било за добро, било за лошо.

Ще остане само споменът за куража на първите, дръзнали да поведат хората към демокрация...

Цочо Коларов

В-к „Стремление“, гр. Ловеч

Приложение №4¹

Пресслужба „Курьер“

19.02.1990 г./бр. 35 стр. 10

София, 19 февруари – следва пълният текст на предоставената за разпространение декларация на клуб „Демокрация“ – Ловеч.

Време е обществеността у нас да научи истината за концлагерите в Белене и Ловеч точно и конкретно:

- Чия беше идеята за създаването им?
- Кога и защо бяха създадени?
- Как е било документирано основанието за духовното и физическото унищожаване на жертвите?
- Каква структура имаха лагерите и кой е съзателят е?
- Какъв е броят на преминалите през този ад и на останалите от тях живи?
- Какъв е броят на загиналите и къде е мястото на безкръстните им гробове?

Знаем, че много от престъпниците заравяли обезобразените трупове на невинните си жертви в латата на Белене, а някои от същите садисти-надзиратели от ловешкия концлагер са все още сред нас и преустроили се крачат с лозунга за демокрация.

Настояваме за историческата истина, защото споменът от ужаса на българския „Архипелаг Гулаг“ е жив. Живи са осакатените и те чакат справедливо възмездие.

Извършени са политически престъпления, репресии и беззакония спрямо личности, партии и организации и накрая – „реабилитация“. Кой е виновникът, а кой плаща? И по силата на какъв морал това петно лежи и на град Ловеч? Нима това не е петно върху целия ни народ? Съвестта ни на нация, преминала през много други изпитания в многовековната си история, ни задължава да погледнем истината в очите, за да преминем през чистилището на собствената си съвест, за да заслужим бъдещето си.

Каним всички, които знаят нещо конкретно за двата лагера, да го изложат в писмен вид и го изпратят до пощенска кутия №42 в гр. Ловеч, или да предадат информацията лично на някого от ръководството на клуба. Гарантираме анонимността на гражданите, които пожелаят това.

Ловеч, 13.2.1990 г.

(Забележка: Текстът съставихме, по наше настояване с д-р Йочева и Кина Стойчева, в дома на Иван Семков, който беше болен, но участва активно цялата нощ в писането и редактирането.)

Приложение № 5

ПРОГРАМА

на Клуб „Демокрация“ – гр. Ловеч

I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

1. Клуб „Демокрация“ не е политическа организация, а обществено движение за демократични промени на територията на община Ловеч и за защита на тези промени.
2. Основна цел на клуба е постигането на справедливост в социалното управление чрез активизиране на гражданите за дейно участие в обществено-политическия живот.
3. Клуб „Демокрация“, по желание на всички свои членове, може да участва в създаването или да се присъедини към вече създадени демократични сдружения.
4. Дейността си клубът извършва въз основа и в съответствие с Конституцията, законите, принципите на хуманизма, демокрацията и международните съглашения за правата на човека, чрез диалог с другите обществени движения, партии и политически организации и органите на властта. Гражданската позиция на своите членове клубът отстоява чрез декларации, организиране на събрания, митинги, демонстрации, манифестации и шествия, лозунги и призови, обществено обсъждане на важни социално-икономически и екологически проблеми, привличане на комисии от специалисти и сътрудничество с изследователски звена.
5. Клубът категорично отрича проявите на насилие, хулиганство и екстремизъм като средство за постигане целите на своята дейност.

II. ДЕМОКРАТИЗАЦИЯ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ ЖИВОТ И СОЦИАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ

Социална справедливост може да бъде постигната само в демократично, хуманно и цивилизовано общество. Затова клуб „Демокрация“ се стреми към:

1. Създаването на нова Конституция на България, гарантираща действителна демокрация. Проектът за такава конституция да бъде приет на референдум.
2. До приемането ѝ да бъде отменен целият чл. 1 от сега действащата конституция с оглед провеждането на свободни избори, развитие и гарантиране на демокрацията, равноправието и равенството на всички граждани не само пред закона, но и по отношение на властта. Конституционното закрепване на властта само на една класа е също така антидемократично, както и закрепването на властта само на една партия.
3. В новата Конституция да се регламентира официален публичен ритуал за предаване и приемане на властта.
4. При управление на обществено-икономическите процеси да се практикува референдумът в случаите, налагащи законодателно регламентиране.
5. Равенство пред закона на всички форми на собственост: частна, кооперативна и държавна.
6. Законодателството по въпросите на земята и заплащането на труда в селскостопанското производство да гарантира възвръщане на българското село, чрез решително подобряване социално-обслужващата сфера в селата.
7. Въпросите с етническите общности в България да се решават цивилизовано, хуманно и демократично с цел единение и национално съгласие на българския народ на основата на етническо равноправие.
8. Да се постави на всенародно обсъждане въпросът за въвеждането на някои религиозни празници като национални. Този въпрос да се реши с оглед и на правата на етническите общности в България.
9. Всеобщи демократични и свободни избори, чиято датата да бъде съгласувана с всички демократични движения в страната.
10. Ръководните органи на властта да бъдат мандатни. Втори мандат да се допуска само по изключение за особени управленски постижения.*
11. Незабавно създаване на нови комисии по места с участието на представители на Съюза на демократичните сили за разследване на злоупотреби с властта. Тези комисии да бъдат избрани на сесия на народните съвети с оглед властническите им правомощия, които не могат да възникнат по силата само на решение на партийен форум.
- Пълна публичност на резултатите и виновните лица.
12. Създаване на парламентарна комисия по националната сигурност и обществения правов ред, която да контролира дейността на органите на МВР.
- Създаване на ФИНАНСОВА МИЛИЦИЯ на пряко парламентарно ръководство с оглед надведомствените ѝ функции по отношение набирането и разходването на бюджетните средства.
13. Премахване на партийните организации, изградени на ведомствен принцип. Изграждането им да бъде само по местоживеене. По този начин работното време ще се ползва само за работа по специалността и заеманата длъжност и ще се премахне прякото влияние на партийната идея върху служебната дейност.

14. Премахване на привилегиите, основани на членуване в политически организации, произход, служебно положение и заслуги.

15. Гарантирана свобода на словото и печата. Независими средства за масова информация. Равенство на партии и движения по отношение достъпа до средствата за масова информация. Политически ангажираните средства за информация да се издържат от съответната политическа организация и без участие на държавния или местен бюджет.

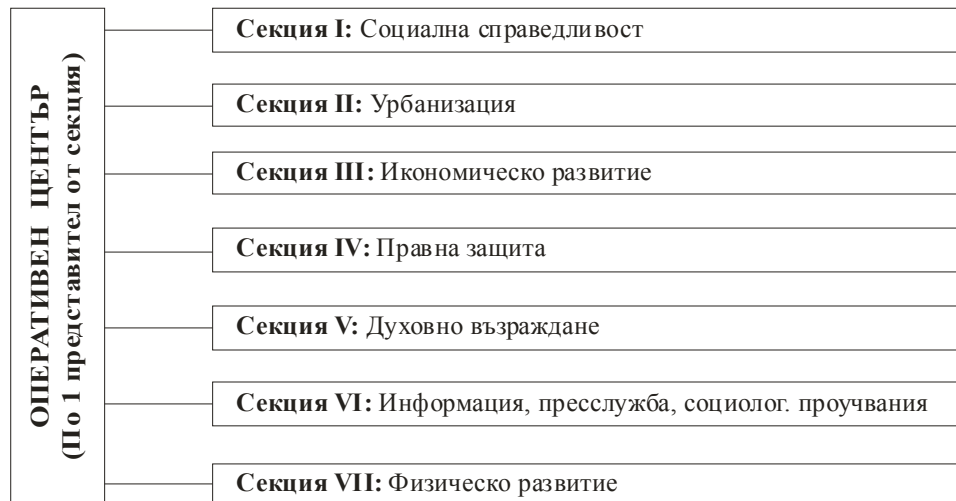
16. Клубът подкрепя начинанията за чистота на човешкия дух, нрави, общественно-икономически отношения и на заобикалящата ни природа. Ние сме за екологическа гласност.

17. Търсим мирния път за решаване на всички проблеми.

29.12.1989 г.

Клуб „Демокрация“ Ловеч

Работни секции на клуб „Демокрация“ – Ловеч

- При обсъждане на изготвен от него проект, подставено лице предложи изключение за членовете на Политбюро на БКП „като благодарност за безкръвния преход“. Отхвърлихме го.

Приложение № 6

РЕЗОЛЮЦИЯ ДО НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

Копие: До Общински народен съвет, Ловеч; До в-к „Отечествен фронт“;
До в-к „Народен глас“; До Областния народен съвет – Ловеч

Прочетена от д-р Галина Йочева, председател на клуб „Демокрация“, и приета на организирания от клуб „Демокрация“ в град Ловеч митинг, състоял се на 14 януари 1990 година.

Ние, свободните граждани, събрани на този митинг, се стремим към социална справедливост за целокупния български народ и изразяваме своята воля за:

- Създаване на нова демократична Конституция на България, като дотогава отпадане целият член 1-ви от сега действащата такава.
- В новата Конституция да се регламентира официален публичен ритуал за предаване и приемане на властта.
- Равенство и равнопоставеност на всички форми на собственост пред закона, включително и на поземлената.
- Свобода на съвестта и вероизповеданията и гарантирането им със закон.
- Въпросите с етническите групи и общности да се решават с цел единство и цялост на българската нация и в съответствие с приетите международни договорености и споразумения.
- Формиране на ново временно правителство, като съставът му бъде определен на „кръгла маса“. То да ръководи страната до свободните демократични избори, чиято дата да се съгласува с всички демократични сили в страната.
- Всички ръководни органи на властта да бъдат мандатни с не повече от два последователни мандата.
- Демократизация и деполитизация на МНО, МВР и техните структури, на Прокуратурата и правораздавателните органи.

– Закон за МНО и нов закон за МВР. Армията и Милицията да се поставят в служба на демократичната държава и гражданите.

– Премахване членството в партии и в младежки организации по месторабота. Членството да бъде по местоживеене.

– Ръководните органи на всички професионални съюзи да са мандатни и отчетни само пред своите организации. Изборите им – демократични, свободни и тайни.

– Премахване на всички привилегии и възможностите за създаване на такива.

– Подпомагане и защита на социално слабите.

– Демонополизиране на средствата за масова информация. Закон за свобода на печата.

– Социално-екологическо преустройство и пълна екологична гласност.

– Гарантиране правата и свободите на личността според приетите международни норми и договорености.

Като първа стъпка за постигане на всичко това, ние искаме:

1. В 7-дневния срок от датата за депозиране на тази резолюция в Изпълнителния комитет на Общинския народен съвет в гр. Ловеч в състава на комисиите за разследване злоупотребите с властта да бъдат включени представените от клуб „Демокрация“ – Ловеч лица.

2. Да се осигури свободен достъп на упълномощени от клуб „Демокрация“ лица до регистрите на преписките на Прокуратурата и следствието с оглед опазване на същите.

3. Достъп до личните досиета на гражданите в МВР и в други инстанции.

4. На страниците на в. „Народен глас“ Комунистическата партия, БЗНС, Независимите профсъюзи, ОФ, ДКМС и всички други формални и неформални организации от община Ловеч да декларират имуществото си, размера на издръжката и източниците за придобиването му, като предоставят придобитото със средства от бюджета такова на община Ловеч. Срок до 01.04.1990 година.

5. Да се публикува във в. „Народен глас“ имущественото състояние на сегашните и бивши членове на висшето областно, окръжно и общинско партийно и държавно ръководство и на техните семейства. Да се изнесат целогодишните им доходи, а не само официалните им заплати. Срок до 01.04.1990 год.

6. В хода на предизборната кампания за органи на държавна власт кандидатите да декларират имуществото си, като сторят това и след изтичане на мандата им.

7. До 15.02.1990 г. Общинският народен съвет – Ловеч да направи публично достояние на страниците на в. „Народен глас“ и централния печат сумите, набрани от населението по самооблагането, разходите по направления от бюджета и самооблагането за периода 1985-1989 година.

8. Ежегодно да се публикува бюджетът на общината по пера. На полугодие – отчета за разходите.

9. Граждани, не е ли АИР „Вароша“ черната каса на номенклатурата? Искаме да се обследва дейността на АИР „Вароша“ от създаването му до днес. Проверката да бъде извършена от представители на държавен финансов контрол и др. съвместно със специалисти, посочени от ръководството на клуб „Демокрация“. Срок за сформирване на комисията до 15.02.1990 год. по инициатива на двете страни. В противен случай клуб „Демокрация“ – Ловеч ще отнесе въпроса до други държавни органи.

10. Да се ревизира системата за раздаване на жилища и включването в ЖСК. Проконтролиране броя на законно и незаконно раздадените обитавани и необитавани жилища. Проверка на всички писмени сигнали и жалби на гражданите за злоупотреби при раздаването и за други нарушения, свързани с жилищата. Горното да се отнася за периода 1985-1989 год. Проверката да се извърши от представители на съвета, държавен контрол и специалисти, посочени от ръководството на клуб „Демокрация“ – Ловеч. Срок за учредяване на комисията – по инициатива на страните.

11. Искаме икономическа свобода за създаване на независими строителни фирми. Ресурсното им обезпечаване да става на стокова борса. Общината да обявява задължителен публичен конкурс за проектиране на обществени сгради. Строителството да се възлага чрез търг.

Не е ли престъпление да се харчат милиони левове, да се разпиляват материални и трудови ресурси за изграждане на псевдоисторически паметници, нови административни палати, които ще се окажат никому ненужни, безсмислено осъскъпена монументална украса, дала повод за безброй пикантни анекдоти, докато хиляди граждани нямат елементарни условия за живот?

12. Предлагаме до края на месец януари 1990 год. да се предостави на правораздавателните органи в Ловеч сградата на бившия Окръжен комитет на Комунистическата партия. **Темида, изгонена в покрайнините на града в бордея, да заеме двореца, който е се полага.**

13. Настоящият момент е критичен. Всяка власт – дошла с насилие – поражда насилие. Всички, които притежават оръжие, а не са служители на МВР и МНО в едноседмичен срок да го предадат в най-близкото поделение на МНО.

14. В едномесечен срок, с участието на профсъюзни членове, държавен финансов контрол да състави комисии, които да направят анализ на целесъобразността при изразходването на средства в предприятия, учреждения и институции. Някои ръководители разполагат своеволно с фондовете и не малко средства от тях се отклоняват с цел собствено облагодетелстване под най-различни форми, като закрепват връзките си с номенклатурата и утвърждават същата тая номенклатура.

15. Да се преразгледа от специалисти на дружество „Екогласност“ и на други такива на национално равнище въпросът със строителството на язовир „Черни Осъм“. Общинското ръководство да продължи издирването на нови водоизточници за нуждите на общината.

16. Да се осигурят средства от фирмите и бюджета за проектиране и строителство на пречиствателни съоръжения по поречието на силно замърсената река Осъм, така че до края на 1992 год. тя да стане привлекателна и чиста.

17. Да се освободи и очисти в оптимални срокове Деветашката пещера от ползващите я и бъде предоставена на истинските ѝ собственици.

18. Пълна смяна на всички нива на ръководните и движещите общински кадри в културната и духовната сфера. Избори на нови ръководства с участието на най-широк кръг самодейци и хора, свързани с културните традиции на града. Срок до 1 март 1990 година.

19. В настоящия момент на демократични промени за равноправно участие в тия процеси с Комунистическата партия искаме: В редколегията на областния вестник „Народен глас“ да участват трима журналисти, членове на неформални сдружения от областта. Първият заместник главен редактор и тия журналисти да бъдат представени от ръководствата на Съюза на демократичните сили. Срок – 1 февруари 1990 год.

До тогава в допълнителното съботно издание на същия вестник да се отделят две страници за публикуване материали на Демократичните сили от областта. Те да се редактират от журналист, на когото гласуваме доверие.

20. Незабавно на демократичните сили в общината да бъде даден достъп до радиовъзел Ловеч.

14 януари 1990 год., град Ловеч
ОТ МИТИНГА

Приложение № 7

Обръщение от клуб „Демокрация“ – Ловеч до делегатите на Шестата национална конференция на СДС

Уважаеми съмишленици,

Преди четири години и половина ние поведохме след себе си българския народ, като му обещахме победа над комунизма и обновление на отечеството.

Подобни обещания дадоха, но за разлика от нас **изпълниха** демократичните движения в Чехия, в Германия, в Унгария и в Полша. Далеч от всякакви съглашения с бившите комунисти албанските демократи извършиха безкомпромисна декомунизация и решително обновиха страната си.

След октомври 1991 г. България получи своя шанс. Но СДС не успя да се справи с прокомунистическите съглашения в своите редици. България е на дъното на кризата! Поради престъпната политика на Желю Желев и на комунистите преживяваме най-трагичен исторически момент. Родината ни навлезе във втора и още по-жестока бездна през последните четири години – ад в самия ад и катастрофа в самата катастрофа. Откритото и брутално завръщане на комунистите-престъпници на бял кон в **държавното управление предстои**. И за това няма да са виновни нито само комунистите, нито само техните агенти. Своята вина за народните тегла и за беззаконията **трябва** да поеме и СДС.

Моментът е исторически. Въпросите трябва да бъдат задавани открито:

Кой от нас е дошъл на тази конференция да изясни и кой да замаже проблемите; Кой какво е свършил?; Защо не бяха отстранени от власт комунистите?; Защо не възтържествува Законът?; Защо СДС не изпълни историческата си мисия на организация – обновелка на България?

Като подкрепяме Откритото писмо на Едвин Сугарев до НКС на СДС **ние искаме конференцията да изясни персоналната и колективната отговорност** на общинските съветници, кметовете, областните управители, министрите от кабинета и депутатите от Парламентарната група на СДС за катастрофалното днешно състояние на България и за отслабването на коалицията, от решенията на която вече почти нищо не зависи.

Смешно и неубедително на фона на успехите в източноевропейските страни звучи оправданието на някои български „антикомунисти“, че за всичко им били виновни само комунистите и техните агенти. Позната самооправдателна теза от ерата на комунизма!

За разграбването на страната, за антинародната дейност на Беровото правителство и на парламента, в който участваме, има персонално отговорни личности в СДС. Към тях са нашите въпроси:

1. Защо и на каква цена Александър Йорданов подкрепи морално „бунта на мравките“, който доведе на власт прокомунистическото правителство? Кой от сегашните депутати подписа продажната им декларация?

Защо Александър Йорданов подкрепи от Париж кабинета Беров?

Докога Александър Йорданов ще председателства парламента, който връща на комунистите предишните им властнически позиции?

Докога начело на комисиите ще стоят депутати от СДС?

2. Защо председателят на ПГ на СДС Стефан Савов застави депутатите да участват в първия ремонт на Беровото правителство на 23 юни 1993 г. като твърдеше, че ремонтът няма да мине?

Защо Стефан Савов и „Мравката“ Михаил Неделчев предложиха за изключване най-твърдите депутати Тошо Пейков и Васил Михайлов, които подкрепиха стачката на Едвин Сугарев и предсрочните избори?

Защо Стефан Савов обяви, че ще върне депутатите в парламента, преди да беше взето решение за това от НКС на СДС? Защо Стефан Савов разруши „Града на протеста“?

Защо Стефан Савов се среща непрекъснато с предателя-президент Желев и с посланика-резидент Авдеев от името на СДС и кой му даде пълномощия за тия срещи?

На кои закони попречи Стефан Савов да бъдат приети от комунистите и от техните сателити в парламента?

Защо Стефан Савов настоява ПГ на СДС да участва и във втория „ремонт“ на прокомунистическото правителство?

Кой и защо преговаря от името на СДС с мафиотските организации и защо никой, с изключение на Едвин Сугарев и на Тошо Пейков, не се бори срещу мафията?

Свършените въпроси се нуждаят от свършени отговори. А СДС и България от истината. Истината е, че в тая зала има водачи, които са твърдо срещу комунистите и други, които ни водят редом с тях и с мафията.

14 май 1994 г.

Председател на Клуб „Демокрация“ д-р Г. Йочева

(Заради това обръщение д-р Галина Йочева беше бита на конференцията – б.а.)

Приложение № 8

Компромисите на СДС

1) Кредитна банка АД, банката на „Мултигруп“, е гарантирала на „опозицията“ СДС безлихвен кредит за изборите през 1991 г.

ДОГОВОР

Днес, 30 (тридесети) септември 1991 г. (хиляда деветстотин деветдесет и първа година) в гр. София между КРЕДИТНА БАНКА АД гр. София – представлявана от Евгени Горанов и Главен счетоводител Радка Соколова от една страна и СЪЮЗА НА ДЕМОКРАТИЧНИТЕ СИЛИ, представляван от Филип Димитров Димитров – ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НКС на СДС и ПРЕДСЕДАТЕЛ на ПРЕДИЗБОРНА КОАЛИЦИЯ – СЪЮЗ НА ДЕМОКРАТИЧНИТЕ СИЛИ и Главен счетоводител – Вилма Георгиева от друга се сключи настоящият договор за следното.

1. КРЕДИТНА БАНКА АД гр. София се задължава да издаде БАНКОВА ГАРАНЦИЯ пред Министерския съвет на Република България в полза на СДС за отпускане на безлихвен кредит в размер на 3 600 хил. лв. (три милиона и шестстотин хиляди лева) съгласно чл. 61 и 62 от ЗИНПОСК (Закон за избиране на народни представители, общински съветници и кметове) и във връзка с решение № 317 на МС от 16.09.1991 г. (в коалиционния кабинет има 5 министри от СДС).

2. Съюзът на демократичните сили се задължава да внесе 2/1 000 (две на хиляда) процента банкова комисионна върху сумата, предмет на банковата гаранция или 7 200 лв. (седем хиляди и двеста лева) при издаването и получаването на гаранцията.

3. За обезпечение на сумата по банковата гаранция СДС предоставя на КРЕДИТНА БАНКА АД гр. София следните обезпечения, представляващи неразделна част от договора:

– Движимо имущество, собственост на СДС – НКС, върху което се учредява залог в полза на КРЕДИТНА БАНКА АД до окончателното издължаване на взетото по ПРИЛОЖЕН СПИСЪК И ДОГОВОР ЗА ЗАЛОГ.

*

2) Инициативен комитет за избиране на Желю Желев за президент изпраща до ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА КРЕДИТНА БАНКА АД гр. София следното писмо:

Господин Горанов,

Уведомяваме Ви, че сумата, получена от Вашата банка за финансиране на предизборната кампания на д-р Желю Желев и Блага Димитрова, надхвърля границата, позволена от Закона за избора на Президент и Вицепрезидент. По тази причина Инициативния комитет за подпомагане на Желев и Димитрова реши да Ви възстанови внесената от Вашата банка сума.

Моля, изпратете номера на банковата Ви сметка, на която да преведем парите. Моля изпратете необходимата ни информация на адрес София, 1309 ж.к. „Илинден“, бл. №2, сем. Маринови.

София, (чак на) 20 април 1992 г.

Инициативен комитет: Б. Славенков

*

3) Основател на Първа частна банка и на други номенклатурни банки е лидерът и вицепремиерът от СДС, Илко Ескенази.

УЧРЕДИТЕЛЕН ДОГОВОР

за създаване на Търговско-кредитна банка – А. Ф.

Днес 28 април 1990 година в гр. София на основание § 14, чл. 16, ал. 1 от Конституцията на НРБ; Указ 56 на МС; Правилника за неговото прилагане и направените промени се проведе Учредително събрание при следния дневен ред:

1. Учредяване на Търговско-кредитна банка – А.Ф.

2. Запознаване с проект на устава на ТКБ – А.Ф.

3. Избиране лица, които да подготвят учредяването и регистрирането на Банката.

4. Избор на Председател (президент) на Банката, избор на Управителен съвет и на Контролен съвет на Банката.

5. Записване на акции.

След станалите разисквания, Общото събрание на учредителите **реши**:

По точка 1 от дневния ред:

1.1. Да се учреди Търговско-кредитна банка – А.Ф., със седалище в гр.София – юридическо лице с Уставен фонд 10.000.000 (десет милиона) лева, разпределени в 10.000 акции по 1.000 (хиляда) лева.

По точка 2 от дневния ред:

2.1. Приема Устава на Търговско-кредитна банка А.Ф.

По точка 3 от дневния ред:

3.1. Определя г-н ВЕНЦИСЛАВ ЙОРДАНОВ ЙОСИФОВ и г-н ХРИСТО ТОДОРОВ МАРИНОВ, които да подготвят учредяването, да открият депозитни сметки за внасяне на дяловото участие и да регистрират Банката до 30 септември 1990 година.

По точка 4 от дневния ред:

4.1. Избира за срок от пет години за Председател на Управителния съвет на банката г-н ХРИСТО ТОДОРОВ МАРИНОВ.

4.2. За членове на Управителния съвет на Банката:

1. Валентин Георгиев Моллов
2. Димитър Иванов Звездев
3. **Илко Монс Ескенази**
4. Александър Неделчев Черпоков
5. Милчо Джисов Караиванов

4.3. Избира за срок от пет години за председател (президент) на Банката г-н ВЕНЦИСЛАВ ЙОРДАНОВ ЙОСИФОВ.

4.4. За членове на Контролния съвет на Банката:

1. Антон Стоянов Николов
2. Стефан Борисов Филев
3. Лъчезар Йорданов Димитров
4. Емил Благов Симеонов
5. Борислав Николов Ралчев

По точка 5 от дневния ред:

5.1. Участниците в събранието записват акции,

чиято стойност ще внесат до 31 август 1990 година, както

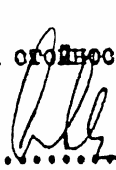
следва:

Д-р.Г. Христо Т. Маринев гр.
ул. А. Кънчев 29-А

.....
фд № 891/89 г. на СГС

(за фирми – данни за регистрацията, а за лица паспортни
данни и ЕГН)

Записва 2 акции на стойност 2000 лева.

ПОДПИС:

ул. "Молотов" № 11 а гр. София
ул. "Бунтовник" № 6

(за фирми - данни за регистрацията, а за лица паспортни данни и ЕГН)

Записва 5 акции на стойност 5000 лева

ПОДПИС:

ул. "К. К. Любич" № 208 вх. № 45
... № 0405634 ... ЕГН 4702076543

(за фирми - данни за регистрацията, а за лица, паспортни данни и ЕГН)

Записва 3 акции на стойност 3000 лева,

ПОДПИС:

*

4) Президентът Желю Желев, избран с гласовете на СДС и ДПС при активната помощ на комунистите, стана КРЪСТНИК НА МАФИЯТА „Мултигруп“ и Г-13 – главни проводници на престъпността и на руските интереси в България.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА

УКАЗ № 63

На основание чл. 102, ал.3, т. 5 от Конституцията на Република България

ПОСТАНОВЯВАМ:

1. Създавам Консултативна група от експерти по проблемите на енергетиката, суровините и НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ.

2. Групата да работи на обществени начала, като при необходимост привлича допълнително експерти срещу заплащане.

За ръководител на групата определям генерал-лейтенант Стоян Вълчев Андреев – съветник на Президента по националната сигурност и координатор на Консултативния съвет за национална сигурност. (Консултативен съвет за национална сигурност до датата на издаване на Указ № 63 – 5 март 1992 г., по смисъла на чл. 100 ал.3 от Конституцията, все

още няма създаден по силата на закон. Закон беше приет в 36-то Народно събрание година и половина по-късно, а генерал Андреев изпълняваше в Президентството мисия, възложена му от БСП и КГБ.)

3. Задачите на групата са:

– да дава оценки на кризисните фактори в енергетиката и суровинния баланс на страната; (пряк начин за проникване на мафията в енергетиката)

– да изготвя предложения пред Президента на Републиката за вземане на решения, които се отнасят до НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ. (пряк начин да се работи срещу националната сигурност)

Шеф на първо направление в експертната група е експертът на миньорската федерация на „Подкрепа“ Евгени Ангелов.

Шеф на второ направление е президентът на миньорската федерация на „Подкрепа“ Димитър Димов.

Шеф на трето направление – „Финанси-икономика-маркетинг“ е секретарят в кабинета на СДС и главен секретар в кабинета на Л. Беров, основателят на Г-13 и депутат в 37-то НС от групата на ДПС, **Стоян Денчев**. (Координатор и на ЦРУ и на КГБ в България едновременно.)

Следват имената на другите президентски експерти по НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ: Иван Дремсизов – шеф на дъщерната на „Мултигруп“ фирма „Интерстиъл“ и **Илия Павлов – президент на „Мултигруп“**. Всъщност Желю Желев и неговите съветници са главните вдъхновители при създаването и утвърждаването на престъпните групировки у нас. Безочливи и лицемерни са думите на Желев, произнесени на така наречените „Боянски ливади“ №2 на 31 януари 1996 г.: „В главата на гущера са *„нашите (на БСП) хора!“* И Желев е един от бащите на мафията.

Приложение № 8¹

Указания за по-нататъшната работа на общинските и местните партийни организации на БСП

До всички партийни организации на Българската социалистическа партия

След минималната ни загуба на изборите през октомври 1991 г. не трябва да се губи самообладание, няма място за тревога и страх от загубата ни. Напротив, казаното от А. Луканов – и когато губим, ние пак печелим, важи с всяка сила, особено за нашите организации, претърпели неуспех в изборите. Затова, горе главите и на работа, защото след не много време правителството на СДС ще падне и ще има нови избори. Подготовката за тях е изцяло във вашите ръце, затова спазвайте всичко, което има в тези указания!

В общинските съвети, в които има мнозинство на СДС или заедно с други представени партийни съветници, трябва да се направи следното:

1. Не се противопоставяйте явно на решенията, които се вземат с мнозинство от противниците – СДС, ДПС, СДС-Център и евент. БЗНС.

2. Търсете хора от техните редици, които имат амбиция за директори, началници и др. Предлагайте сътрудничество (тайно), обещавайте и няма да се противопоставяте на техните желания и предложения.

3. Много важен момент в работата на общинските съвети е *да се поставят наши хора начело в групите на СДС, ДПС, СДС-Център, БЗНС.*

4. Ако има лица, които не можете да контролирате или не се поддават на по-горните предложения за кариера в работата, намерете начин **ТЕ ДА БЪДАТ ОТСТРАНЕНИ И КОМПРОМЕТИРАНИ** пред обществото. Компрометирането в никакъв случай да не става от хора на БСП. Това трябва да стане **ОТ НАШИТЕ** в СДС.

5. Търсете и внедрявайте в редиците на СДС деца и внуци на АБПФК, бивши членове на БКП (по възможност млади хора), лица, които са назначени от нашите правителства до 1991 г., директори и началници, лекари, учители, управители на фирми.

6. **Там, където в местните КС на СДС има водачи с изграден обществен авторитет, направете всичко възможно да бъдат отстранени и на тяхно място да се наложат НАШИ ХОРА, предпочита се те да оглавят партиите в СДС и от там целия местен КС на СДС.**

7. Да се избират лица, лежали в затворите за КРИМИНАЛНИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ и да им се оказва необходимата подкрепа, за да влязат в КС на СДС. Те да се ползват с неафиширана наша подкрепа.

8. **ВНЕДРЕНИТЕ** от нас лица **ДА СЕ ПОДКРЕПЯТ НЕОФИЦИАЛНО** и да не им се пречи, напротив – да се използват срещу онези местни лидери, които могат да обединят **ОТНОВО ХОРАТА** и да попречат на изборната ни победа.

9. Да се използват всички възможности на изпълнителната власт, кметове, зам.-кметове и председатели на общински съвети, които са от СДС, да бъдат компрометирани. Опитайте да запазите нашите кадри в общинската администрация. Да не се завършва и да не започва ново строителство там, където кметът е от СДС.

10. Да се образуват **ИНСЦЕНИРОВКИ** с предварителни сценарии, следствия и съдебни дела срещу лицата, водили активна предизборна кампания срещу БСП. Да бъдат разпространени слухове за тези лица в негативен порядък.

11. **ВАЖНА ОСНОВНА ЗАДАЧА Е ДА СЕ ПОЛУЧИ РАЗЦЕПЛЕНИЕ** в редиците на СДС, да се избере ръководство на СДС, което да е съставено от **НАШИ ПОДСТАВЕНИ ЛИЦА** и да няма обществен авторитет.

Това са задачите, решението на които трябва да започне веднага, защото изборите са на прага ни.

гр. София, май 1992 г.

Организация „Отпор“ към ВПС на БСП

Забележка: „Указанията“ са документ, доказващ конспиративния, противообществен и недемократичен характер на Българската социалистическа партия. Методите на Държавна сигурност, прилагани към непокорни представители на опозицията, лишиха България от шанса да скъса с унижителното си минало. Към автора бяха приложени последователно указанията, съдържащи се в т. 4, 6 и 10.

1. „Близък до СДС“, а всъщност до КДС областен вестник започна да публикува безпочвени обвинения срещу автора (май 1992 г.).

2. КТ „Подкрепа“ и няколко партии от СДС в Ловеч гласуваха „вот на недоверие“, широко огласен в комунистическата преса (декември 1992).

3. Националният координационен съвет на СДС гласува „поправката Пейков“ в статута на коалицията – депутат не можеше да бъде едновременно и председател на общински координационен съвет на СДС (декември 1992 г.). (Депутатът Филип Димитров продължи да е и председател на НКС.)

4. Привържениците на запазването на парламента и на правителството на професор Беров изключиха депутата Пейков от ПГ на СДС (юни 1993 г.).

5. Комунистическият вестник „Дума“ заплаши със съд Т. Пейков: „Имунитет спасява син депутат от следствие засега“ (юни 1993 г.).

6. Три организации в СДС издигнаха кандидатурата на автора за депутат в 37-то НС. 11 от председателите на партии в НКС на СДС гласуваха той да води или да бъде втори в Ловешката листа. Евгени Михайлов отхвърли еднолично решението на Националния КС (ноември 1994 г.).

7. Върховният съд отмени участието на ПЛК и на Т. Пейков в изборите и ги лиши от глас в парламента (ноември 1994 г.).

Приложение № 8^{II}

ОБРЪЩЕНИЕ

на кандидата за народен представител в 37-то Народно събрание
Тошо Костадинов Пейков
към избирателите

Братя и сестри, приятели,

Обръщам се към Вас в навечерието на изборите, които трябва да върнат България в пътя, който да изведе към по-добро бъдеще децата ни.

Обръщам се към свободния и непокорния дух на хората от полето и от Балкана.

Обръщам се към младежите с плам и към опитните старци.

Обръщам се към спомена за бунтовните ни деди, които дадоха славата на родния ни край, на Ловешко.

Хората по Ловешко са предприемчиви и работни. Чадата им са почитателни и талантлив. Природата ни е красива и изобилна. Душите ни са широки като Балкана. Умовете ни са остри като бръсначи.

Какво не ни достига тогава? Защо кършим отчаяно ръце и защо се вайкаме? Защо не си помогнем сами? Защо пак се връщаме към старите идоли? Защо не се поучим от другите народи? **Унгарци, чехи и поляци ни подминаха като малка гара.** Може би скоро ще изгледаме в петите и албанците. Защо, след като пет години уж пътувахме във влака на реформата, отново се оказахме на същата начална гара? Защо три години след последните уж „победни“ избори отново клатим влака, като имитираме движение! Защо ли?

Защото водачите ни се оказаха негодни. Алчни и покварени. И подкупни. И зависими от чужда воля. Тяхното безверие ни осъди на безвремие!

Затова Ви призовавам – сменете си водачите! Днес все още има време. Да изберем честните и непокварените, решителните и достойните. Да сменим негодните, за които е писаното в Библията „Горко Вам, слепи водители!... Безумни и слепи! Че кое е по-голямо, златото или храмът, който е осветил златото?“

За съжаление властта, дадена през 1991 г. от народа на демократичните сили, не беше използвана от неподготвените и от неспособните за ролята на национални водители лидери. Те се оказаха само едни кресливи регистратори със задна дата на комунистическите заговори и преврати. Реформата – политическа, икономическа и социална, се провали. Бившите най-големи комунисти успяха за наша сметка безпроблемно да станат най-големи капиталисти. Не случайно демократичните сили по никакъв начин не им противодействаха. Днес с препрани пари се финансира предизборната кампания и на „сини“, и на „червени“. С обещанието и за бъдеща неприкосновеност. За наша сметка. И във вреда на всички българи – комунисти и антикомунисти, еднакво подтиснати и угнетени.

Уважаеми избиратели, братя и сестри,

Днес вие имате възможност да си изберете нови водачи. Хора, които не са ви лъгали и на които имате доверие. Хора, които винаги ви казват само истината.

Реформата в България се оказа една мъчителна и неуспешна имитация именно поради липса на решителни водачи.

Задължение на новите водачи, които ще изберете смело, без да се страхувате, че ще пропилиете гласовете си на вятъра, е да приложат върху виновните Наказателния кодекс с цялата му строгост. Върху виновните за днешните и за вчерашните страдания на българския народ, върху виновните за изгубените надежди.

Задължение на новите водачи, които ще изберете смело, е да възстановят свещената Търновска конституция, да заглушат гласа на БСП и да измият позора на СДС. Да спасят Отечеството!

Уважаеми отрудени хора от Ловешко,

За трите години, в които ме изпратихте в парламента, аз не пожелах за себе си нищо. Не си построих нито къща, нито вила. Не си купих автомобил, нито си отворих банкова сметка. Напротив! Помагах на слабите и на бедните в домовете за стари хора и за деца. Следвах словото на Исус, който свикал дванадесетте си апостола и им дал сила и власт над всички бесове:

„Не земайте нищо за по пътя, ни тояга, ни торба, ни хляб, ни пари, нито да имате по две ризи.“ Подобни бяха вашите изисквания към нас във времената, когато излязоха наяве престъпления и злоупотреби. Затова използвах дадената ми власт за добро.

Народното събрание прие четири мои закона. (Поправките в Закона за земята, с които беше прекратено ТКЗС, Закона за разпускане на доброволните отряди, Закона за опазване на банките от ограбване и Закона в полза на работещите пенсионери.) По мое настояване беше ратифицирана Конвенцията за борба с „мръсните“ пари, а ако вие ме изберете, ще направя всичко възможно да бъде приет предлаганият от мен Закон за защите на местното производство, Законът за банковия надзор и Законът за борба с „мръсните“ пари. Въпреки заплахите за убийство, чрез дадената ми от вас сила ще продължа борбата срещу корупцията във висшите етажи на властта.

Братя и сестри,

За България все още има надежда. Гласувайте смело само за хора, на които имате доверие. Не се страхувайте за гласовете си. Не повтаряйте грешките от миналото, когато вашите сини гласове се превърнаха в 36-то Народно събрание в червени. Ако ни се доверите, ние ще правим всичко, което правихме и досега, но поучени от грешките си – по-добре.

Моята бюлетина на МАЖОРИТАРЕН КАНДИДАТ В 11-ти Ловешки избирателен район е бяла с две зелени и с една черна ивица. На нея ще бъде написано:

Партия Либерален Конгрес
ТОШО КОСТАДИНОВ ПЕЙКОВ

Водачи

Единствено преди избори (с цел да привлекат гласовете на монархистите) водачите на СДС се сещаха за свещената Търновска конституция. В 36-то Народно събрание само двама депутата от парламентарната група на демократичните сили подкрепиха внесеното от мен проекторешение за нейното възстановяване:

До Председателя на Народното събрание
г-н Александър Йорданов

Уважаеми господин Председател,

На основание чл. 87, ал. 1 от Конституцията на Република България и чл. 71 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание внасям в Народното събрание за разглеждане проект за решение за обявяване за нелегитимен и антиконституционен просъветския държавен преврат, извършен на 9 септември 1944 г. в България и за признаване на погазената Търновска конституция.

29 септември 1993 г. С уважение: Тошо Пейков,
народен представител от 11. Ловешки избирателен район

Проект

РЕШЕНИЕ

1. Народното събрание обявява за нелегитимен и антиконституционен просъветския държавен преврат, извършен на 9 септември 1944 г. в България, както и всички произтичащи от него правни последици, включително и проведения на 8 септември 1946 г. референдум за република или монархия.

2. Народното събрание признава за единствено легитимна погазената Търновска конституция на България.

1. Тошо Пейков

2. д-р Васил Михайлов

3. Здравко Кацаров

4.

(от цялата парламентарна група на СДС никой повече не се подписа)

МОТИВИ

Въпросът за формата на държавно управление на България, претърпяла радикални промени в периода след 9 септември 1944 г., е предмет на оживени разисквания в средствата за масова информация и сред обществеността. Застъпват се мнения и становища, които в крайна сметка водят до логичния въпрос за позицията на сегашното Народно събрание

спрямо легитимността или нелегитимността на извършеното на 9 септември 1944 г. деяние – противодържавен военен преврат, който сваля от власт коалиционното демократично правителство на Константин Муравиев.

Седмото Велико Народно събрание умишлено или по други съображения отказва да вземе отношение или да изрази становището си по юридическата стойност на проведения на 8 септември 1946 г. референдум за република или монархия.

Всеизвестно е, че за периода от 9 септември 1944 г. до 6 декември 1947 г. държавният ред в България, макар и само формално, е бил подчинен на разпоредбите на Търновската конституция.

С оглед на горното се налага, преди да вземе решение, Народното събрание да изясни следното:

1. Конституционносъобразни ли са действията на извършилото държавен преврат просъветско комунистическо отечественофронтовско правителство на Кимон Георгиев с уволняването на регентите принц Кирил, генерал Михов и проф. Богдан Филев и с назначаването за регенти Венелин Ганев, Цвятко Бобошевски и Тодор Павлов?

2. Спазени ли са разпоредбите на чл. 27 и 30 от Търновската конституция или Министерският съвет си е присвоил пълномощия, които не му се полагат според конституцията?

3. Легитимни ли са назначените от правителството на Кимон Георгиев регенти и могат ли издадените от тях актове да доведат до конституционносъобразни последици или всички техни актове са нищожни?

4. Може ли един неконституционносъобразно приет от обикновено народно събрание закон да породи легитимни конституционноправни последици?

Констатациите от тези уточнявания отговарят на кардиналния въпрос: потъпкан ли е бил националният суверенитет на България, първо, с противодържавния просъветски преврат на 9 септември 1944 г. и, второ, с проведения на 8 септември 1946 г. референдум за република или монархия?

Тошо Пейков

Приложение № 9

**До Правителството на България
До Народното събрание на България
копие: До БТА и средствата за информация**

Уважаеми господин Министър-председател,

Уважаеми господа Министри,

Уважаеми господа Народни представители,

Във връзка с намеренията на правителството да одобри и публикува списък на предприятията и банките за масова приватизация ви предлагаме да допълните вашия списък с имената на предприятия и банки, които са учредени с държавен капитал. Информацията и доказателствата за това се намират във фирмените отделения на съдилищата, в документите по делата за регистриране на банките и фирмите – учредителните протоколи и книгите на акционерите. Подобни предложения бяха правени от страна на обществени организации и граждани в Чехия. Там проектите за раздържавяване имаха ДОБЪР успех поради голямата откритост и заинтересованост при провеждане на масовата приватизация от страна на гражданите. Експертите от Партия Либерален Конгрес и Съюза на юристите демократи могат да окажат съдействие при необходимост за установяване на съответното държавно участие във фирмите.

Списък

на фирми и банки, които могат да бъдат обявени от кабинета публично
и включени в схемата за масовата приватизация:

1. Мултиинтернешънъл холдинг
2. Мултигруп България АД
3. Мултигруп Цуг Швейцария
4. Първа частна банка АД
5. Турист-спорт-банк АД
6. Българо-руска инвестиционна банка
7. ТРОН

30 септември 1995 г.

За групата от експерти: Т. Пейков

Приложение № 10

Декларацията и списъкът бяха коментирани само във вестниците „Капитал-прес“, „Власт“ и радио „Свободна Европа“. „Демокрация“ не пожела да се ангажира с информация, защото списъкът съдържаеше имената на фирми и банки като „ТРОН“, които спонсорираха предизборната кампания на кандидата за софийски кмет Стефан Софийански. Депутатът от СДС д-р Васил Михайлов единствен от познатите ми депутати прояви интерес и отправи актуален въпрос до премиера Виденов, отговорът на когото бе: „Обърнете се към съда. Вие депутатите също можете да допълните списъка.“

След актуалния въпрос и след публикациите хора на бившите тайни служби и на „Мултигруп“ ни изхвърлиха от партийния офис.

АКТУАЛЕН ВЪПРОС

от **ВАСИЛ НИКОЛАЕВ МИХАЙЛОВ** – народен представител
на СДС от 14. Пернишки изборителен район

ОТНОСНО: включване в т. н. „Списък за масова приватизация“ на някои търговски дружества и банки, създадени с държавно участие

УВАЖАЕМИ МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ,

Моля да отговорите поради каква причина търговски дружества и банки, създадени с държавно участие, не са включени в „Списъка за масова приватизация“, въпреки че бяхте известен с официално писмо от ръководството на Партия Либерален Конгрес и Съюза на юристите демократи?

София, 24.10.1995 г.

С уважение: Васил Михайлов, н.п. ПГ на СДС

Мултигруп и „ТРОН“ – застрашени от приватизиране

„Мултигрупинтернешънъл холдинг“, „Мултигруп България“ АД, „Мултигруп-Цуг“, Швейцария, и техните акционерни дружества, Първа частна банка, Туристспортбанк АД, Българо-руската инвестиционна банка, „Трон“, „Фърст файнешънъл“ и други да бъдат приватизирани, настояват експерти от Партия Либерален Конгрес и Съюза на юристите демократи. Изготвеният от тях списък е изпратен до правителството и парламента с искане тези фирми, учредени с държавен капитал, да бъдат включени в масовата приватизация. Документът е подписан от Тошо Пейков – зам.-шеф на партията. Освен този списък се предлага и програма за монополизация на пазарните отношения. Според Партия Либерален Конгрес информацията и уличаващите доказателства за посочените фирми се намират във фирмените отделения на съдилищата, в документите по делата за регистриране. „Привилегировани от бившите комунисти картели съсипаха българското производство и унищожиха зараждащия се свободен пазар“, се казва в декларацията. Успоредно с нея се разпространява и „Червена книга на застрашения от изчезване български род“.

9 – 15 октомври 1995г.

В-к „Капиталпрес“

Приложение № 11

ДОГОВОР

ЗА ПРЕХВЪРЛЯНЕ НА ВЗЕМАНИЯ (ЦЕСИЯ)

(съставен от чиновници в кабинета Беров в полза на Кредитна банка и Дисконтова къща, поделения на монополиста „Мултигруп“)

Днес, на 28 май 1994 г. в гр. София между:

ТД „БУЛГАРГАЗ“ ЕАД със седалище и адрес на управление гр. София, ул. „Филиповско шосе“ № 66, представявано от Ангел Николов Попов, в качеството му на Изпълнителен директор и наричано по-долу за краткост ЦЕДЕНТ, от една страна и

„КРЕДИТНА БАНКА“ АД – София, ул. „Ангел Кънчев“ № 5,

представявана от Евгени Трифонов Горанов – Главен изпълнителен директор и Веселин Георгиев Караджов – Изпълнителен директор и

„ДИСКОНТОВА КЪЩА“ ЕООД – София, ул. „А. Кънчев“ 3, рег. по ф.д. № 27587/1991 г., по описа на Софийски градски съд, вписана в регистъра под парт. № 1257 т. 32, рег. I, стр. 165, представявана от Борислав Стефанов Гунев – Управител, чрез пълномощника Ивайло Пасков Божков от София, ЕГН: 6905086382 (пълномощно рег. № 6226 от 18.04.1994 г. на Софийски нотариат),

наричани съвместно по-долу ЦЕСИОНЕР от друга страна, се сключи настоящият договор за следното:

1. ЦЕДЕНТЪТ прехвърля на ЦЕСИОНЕРА вземанията си към:

1.1. „Кремиковци“ ЕАД в размер на 1 213 248 000 лв. главница, уточнени и признати от длъжника в двустранен протокол, представляващ неразделна част от настоящия договор (Приложение № 1);

1.2. „Химко“ ЕАД – Враца, в размер на 1 316 000 000 лв. главница, уточнени и признати от длъжника в двустранен протокол, представляващ неразделна част от настоящия договор (Приложение № 2).

1.3. При доказване със споразумителен протокол между ЦЕДЕНТЪТ и длъжниците по т.т. 1.1. и 1.2. или съдебно решение лихви върху вземанията по т.т. 1.1. и 1.2., условията на настоящия договор се прилагат и за тях.

2. ЦЕДЕНТЪТ се задължава при подписването на настоящия договор да предаде на ЦЕСИОНЕРА с приемно-предавателен протокол-опис пълния набор от документи, включително и заверени счетоводни справки, установяващи вземанията по т. 1 от настоящия договор по основание и размер с всички произтичащи от тях и свързани с тях права, акцесорни вземания, обезпечения, привилегии, възражения, наложени върху вземанията запови или възбрани и цялата информация относно вземанията и длъжниците, имаща значение за реализацията на вземанията. ЦЕДЕНТЪТ е длъжен незабавно да уведоми ЦЕСИОНЕРА за всички промени в предоставените на ЦЕСИОНЕРА данни относно вземанията или длъжниците, които са му станали известни.

3. ЦЕДЕНТЪТ е длъжен в срок от 72 часа от подписването на договора, чрез официално писмо по куриер, заведено в дневника за входяща кореспонденция на длъжника (длъжниците), да съобщи на длъжника (длъжниците) по цедираните

вземания за станалото прехвърляне с условията по него и да представи на ЦЕСИОНЕРА доказателства за съобщаването, както и да му потвърди писмено станалото прехвърляне.

4. Вземанията, предмет на цесията, се прехвърлят по изричната уговорка между страните КАТО НЕДЕЛИМИ. Това обстоятелство следва да се съобщи на цедираните длъжници, които, в съответствие с неделимостта на дълга, се освобождават от задължението, ако престоират на един от двамата нови кредитори, наречени ЦЕСИОНЕР, дължимото към ЦЕДЕНТА.

Отношенията между съвместните кредитори, наречени в този договор ЦЕСИОНЕР, се урежда съобразно отделна сделка, която не може да се противопостави на ЦЕДЕНТА и на цедираните длъжници.

5. При неизпълнение на задълженията на ЦЕСИОНЕРА по настоящия договор, ЦЕДЕНТЪТ може да търси правата си срещу „Кредитна банка“ АД или „Дисконтова къща“ ЕООД, заедно или поотделно.

6. ЦЕСИОНЕРЪТ има право да развали договора без предизвестие и да получи обратно платената цена, както и направените до момента разноски по събирането на цедираните вземания със законните лихви върху сумите от деня на плащането им:

6.1. при неизпълнение на задълженията на ЦЕДЕНТА по т. 2, т. 3, т. 4, довело до невъзможност или трудно преодолими пречки за реализиране на цедираните вземания;

6.2. когато поради плащане, сделката между ЦЕДЕНТА и длъжника или на друго основание вземането е погасено преди цесията. В случаите, когато ЦЕДЕНТЪТ е бил недобросъвестен при сключването на договора за цесия, той дължи и неустойка в размер на 5 (пет) процента от размера на цедираните вземания.

7. Срещу така прехвърлените вземания, ЦЕСИОНЕРЪТ се задължава да финансира и изгради:

7.1. магистрален газопровод Дупница – Димитровград (Република Сърбия) – само СМР, без стойността на тръбите и оборудването. Ориентиловъчен срок на изпълнение – 18 месеца.

7.2. газопровод Чирен – Враца – само СМР, без стойността на тръбите и оборудването. Ориентиловъчен срок на изпълнение – 6 месеца.

7.3. участък от магистралния газопровод Стара Загора – Ихтиман – само СМР, без стойността на тръбите и оборудването. Ориентиловъчен срок на изпълнение – 12 месеца.

8. Конкретните срокове за изпълнение и стойностите на отделните задължения по т.г. 7.1. – 7.3. се съгласуват от страните в допълнително споразумение. Функциите на инвеститор на посочените обекти в т.т. 7.1. – 7.3. ще се осъществяват от „Булгаргаз“ ЕАД. Изграждането ще се осъществява чрез „Минстрой Майнинг Къмпани“, като главен изпълнител.

9. Срещу така прехвърлените вземания ЦЕСИОНЕРЪТ се задължава да разплаща извършеното строителство на строителните организации, работещи по Спогодбата „Ямбург“ в рамките на разликата между общата цена по т. 10 и стойността на задълженията по т.т. 7.1, 7.2, 7.3, фиксирана със споразумението по т. 8. от настоящия договор.

10. Общата цена на прехвърлените вземания се договаря между страните в размер на 1 886 702 000 лв.

11. Цедентът приема изпълнението на задължението за заплащане цената на вземанията да бъде извършена на части.

12. Страните по настоящия договор се споразумяват да решават всички спорни въпроси по изпълнението на настоящия договор чрез преговори, а при невъзможност ще отнесат спора за разрешаване от АС при БТПП – София.

Настоящият договор се състави в 2 еднообразни екземпляра, по един за всяка от страните.

ЦЕДЕНТ: /п/

ЦЕСИОНЕР: /п/

DISCOUNT HOUSE

5, A. Kanchev Street, 1000 Sofia, Bulgaria

Приложение № 12

„Мултигруп“ и отговорността на националния капитал

(из интервю, дадено от Гиньо Ганев, в „Разговор с вас“ – БНР)

Водещата Божана Димитрова: Вие сте свързан с името на „Мултигруп“. До каква степен, защо, г-н Ганев?

Гиньо Ганев: Става дума за един обществен съвет, замислен преди всичко със съдействието на групировката „Мултигруп“, но това е съвет за връзка с обществеността. За какво точно става дума? В този преход към пазарна икономика, уникален за България, всъщност се поражда един много голям риск, говоря открито, да се завземат цели стопански територии, а оттам се упражнява и силно политическо влияние на чуждестранни капитали и чуждестранни финансови групи. Аз съм убеден, че ако това стане, суверенитетът на държавата ще бъде разколебан и затова има един голям политически императив – да не се позволи такова развитие на нашия икономически живот, в който да доминират чужди инвестиции и чужди капитали, а да може да се подкрепи обществено националният интерес.

Репортерката (Цоня Събчева): И как точно...

Г.Г.: Става дума да се подкрепи създаването, развитието, което е вече факт, на един български национален капитал, и то схванат като предприемачество. Какво трябва да направи този обществен съвет? Да събере именно общественици, научни дейци, хора на културата, лекари, юристи, и т.н., за да се създава обществено мнение, да се създават законодател-

ни предпоставки – това ще бъде едно обръщение към парламента да се вземат необходимите правителствени решения в подкрепа на този национален капитал, на неговите структури в България, щом начело на него стоят български граждани.

Б.Д.: Мислите ли, че не е рано на тази идея, не звучи ли малко отвлечено, г-н Ганев? Извинявайте.

Г.Г.: Ама как отвлечено, когато аз прочетох вчера или онзи ден в „24 часа“, че например българските бирени фабрики са застрашени от това да бъдат купени от чужденци и след като ги купят, тогава тези чужденци да употребят халетата на тези фабрики за нещо съвсем друго. Говоря за примера с бирата, но целият въпрос е да не стане така, че чужди инвеститори да дойдат тук, особено с тази странна тарифа на долара, да купуват сравнително лесно български фондове, да ги употребяват не по своето първоначално предназначение и всъщност питаме ние с вас: не трябва ли да намерим едно ново измерение на българския патриотизъм. Т.е. българското предприемачество, българският национален капитал да бъдат подкрепени, но не елементарно да се създава една обществена атмосфера, една обществена толерантност, за да може да се иска от този капитал първо да изпълни задължението си към българската промишленост, земеделие, транспорт, ефективно развитие на банковото дело и т.н.

Приложение №13

Националният български капитал е „национален“, колкото са „чужди“ чуждите инвестиции в България,

*или всичко, което казах и което не ми разрешиха
да кажа в радиопредаването „Клуб 7“ на Цветница*

От радиокола пред агенция „Балкан“ журналистката Весела Йосифова ми зададе за пред радиослушателите съдържания се в заглавието въпрос.

И въпреки притеснението на Езекиев от студиото, аз успях да кажа, а сега допълвам, следното:

– При по-задълбочено изследване се забелязва, че самообявеният се за „национален“ български капитал е повече антинационален, инспириран от наследниците на Тодор Живков с цел да отстранят спонтанната и предприемчива българска енергичност и сериозните чужди инвестиции от възможност за конкуренция. Самообявеният се „едър национален капитал“ е едно преходно престъпно образувание, което повече изнася, отколкото оставя в страната или внася в нея данъци или национален доход.

А сегашните чуждестранни инвестиции често се правят от името на чужденци, но с наши, взети от български банки на кредит пари. „Инвестиции“, получени чрез протекции от живковите, прикрити като демократи, наследници. Протекции, нередко граничещи с рекета.

Такъв е печалният пример с шефа на източноевропейската стопанска империя „IBG – Industriebeteiligungsgesellschaft“ – екстопанският министър на Австрия, социалистът Ерих Шмидт.

Човекът, който може да продаде хладилници и на ескимосите

В едно свое интервю шефът на „Мултигруп“ Илия Павлов споделя, когато небезизвестната журналистрежисьорка Беновска го пита: „Кой сте вие всъщност и не сте ли подставено лице?“, „Аз съм човек, който може да продаде хладилници и на ескимосите.“ Човек, който се бил противопоставил на предишната система и създал в нейните недра капитализъм. Какъв парадокс? Какъв героизъм!

Оказа се, че от стария режим е предопределен да продава на българския народ хладилници-дворци, по-големи и от ескимоските, и то построени с нашите си български пари, а не с австрийски шилинги, старият приятел на Тодор Живков Ерих Шмидт, а не по-късният Илия Павлов. За да обикаля огромната си (основана през 1987 година) империя от Виена до Тбилиси и от Ловеч до Москва, според авторитетното австрийско списание „Профил“, нашият диктатор го снабдил с 28-местен „ЯК-40“. В България и в Австрия фирмите му са по седем, в Полша са 12, в Грузия – 5, в Унгария – 4 и т. н. Старите диктатори му предоставяха добри условия като на съидейник-социалист, както и на покойния Максвел. А вицепремиерът Ескенази и дъщерята на банковия шеф Вълчева се погрижиха за Шмидт в България след Живков. Защото към ноември месец 1992 г. империята „IBG“ беше загубила голяма част от доверието на австрийските банки. Тогава Елена Вълчева се включва като експерт, който трябва да застави българските банки с държавно участие да предоставят български пари за новостроящите се хладилници, лентите на които, по стар навик, реже лъчезарно-червеният Лъчезар Аврамов.

При строителството на хладилниците в Летница и в Подвис Шмидт и съветниците му за пръв път, без знанието на нашата общественост и парламента, както съобщава „Профил“, прилагат успешния трик: австрийската банка „Жиро кредит“ за сметка на българския външен дълг да финансира строителството на двата огромни хладилника, част от продукцията на които, и самите съоръжения, да станат собственост на банката. И тъй – къде са тук чуждите инвестиции, за които г-н Ескенази ме агитираше, че толкова трудно влизали, след като само след половин година в печата се появиха съобщения за огромните задължения на „IBG“ към наши банки?

Защо е антинационален „националният капитал“?

– Но да се върнем сега към уж нашенския национален капитал, както той обича сам да се нарича. Най-голямата спирачка за истинската българска предприемчивост е изкуствено създаденият по специална престъпна схема тъй наречен едър български капитал. Реформата изобщо няма никога да стартира, докато със сега съществуващото законодателство

(членове 203, 212 и 282 от НК), а може да се наложи и създаването на специално законодателство, не бъдат върнати в патримониума на българската държава всички заграбени пари и богатства. А престъпниците – наказани след пълна конфискация.

Защото категорично за никакво първоначално натрупване на капитал не става дума, а за жив грабеж на обеднялата ни държава. По схема!... И то под прикритието на фирмата „национален капитал“.

И тъй – престъпниците преиграха. Те се увлякоха. Изпелиха страната. И получихме като „чужди инвестиции“ няколко големи хладилника. Продадени ни от австриец. Чрез български посредници. Не от Илия Павлов, който сигурно търгува с ескимосите, ги купихме хладилниците. Но тогава българска ли е неговата „българска“ Мултигрупа? И в България ли си плаща данъците или в Чукотка? Естествено, никой не е повярвал, че първите пари на Павлов са дошли от нарязаните подводници на „Совморфлот“, които може и да са плавали покрай бреговете на ескимосите. Защото чрез пари от ДСК шефът на канцеларията на Тодор Живков, Костадин Чакъров, снабдява Илия Павлов с „Кредитна банка“. Григор Шопов, Димитър Иванов, Луканов, Дойнов и Максвел са негови ятаци.

И кадрите му ги доставят не от Чукотка, а от държавните фирми „Металснаб“, „Българска захар“, „Кремиковци“ или от „Балканбанк“. Те или колегите им са му партньори. А държавните ресурси, които като държавни спят, чрез „Мулти“ се пробуждат за преобразен живот. Не може да се отрече, че и фондова борса се появи, че и „Кремиковци“ живна, че и цената на захарта беше монополизирана и достигна неземни висоти. На ръба или под ръба на закона стана всичко? (В конкуренцията за захарния монопол за малко Дорон „да замине на кино“.) Общо взето, гангстерски са чертите и методите на т. нар. национален частен бизнес. Освен това не може една групировка примерно, която е регистрирана във Вадуц или в Цуг (Швейцария) да бъде българска и точно тя да ни плаши с плашилото на другия, уж „чужд“ капитал, който в един момент, като дороновия, може да се окаже също кадесарски, само че от друго управление на КДС.

Не може да се кичи със званието „национален“ капитал този, който трансферира по-голяма част от печалбите си в данъчния рай на Лихтенщайн, за да не плаща в българския изтънял чувал данъци, а само да получава необезпечени кредити, банкови ресурси, осигурени социално работници и бесконтролни връзки с мафията в държавните предприятия.

Тошо Пейков

В-к „Либерален конгрес“, април 1994 г.

*

Още през месец ноември 1991 г., в кулоарите на парламента, депутатът от СДС (бог да го прости!) Илко Ескенази ми каза:

„Трябва да накараш общинските съветници в Ловеч да гласуват в съвета, на австрийската фирма „ИБГ“ да бъде предоставено строително петно на територията на общината за построяване на голям хладилник! Само ти си можел да ги накараш.“

„Не мога и не искам да ги карам“, отговорих му аз. „Защото представителят на „ИБГ“ в Ловеч се казва Нешо Нешев – номенклатурчик от висок ранг, когото чрез окупация изгонихме от Областния народен съвет. С какви очи да ги накарам?“

Илко не остана доволен: „Знаеш ли с какъв зор се отварят вратите за чужди инвестиции в България?“ „С Нешо Нешев, Илко, няма да стане.“

„Ти, Тошо, знаеш ли кой е Ерих Шмидт, президентът на „ИБГ“?“, опита се да ме сплаши Венцеслав Димитров. „Той, преди изборите за Велико народно събрание, ни пхаше доларите насила по джобовете!“ „Съжалявам, Венци, но в моите джобове Ерих Шмидт нищо не е пхал и аз нищо не съм му обещавал“, приключих разговора аз.

И все пак Венцеслав Димитров, Илко Ескенази и дъщерята на банковия управител Тодор Вълчев, Елена, дадоха път за строителството на хладилник в гр. Летница. Тук беше организирана главната база на старата номенклатура. Летница стана заедно с Ловеч средище на фирмите от групировката „Орион“, управлявана от синовете на Мирчо Спасов. Днес Румен Спасов и Николай Кривошиев са основна финансова опора на комсомолското правителство на Жан Виденов. Кривошиев е собственик на половината акции от вестник „Дума“.

Важна роля за изборната победа на БСП изиграха икономическите експерти от СДС и техните приятели от Виена – Ерих Шмидт и Огнян Дойнов.

*

Др. Лъчезар Аврамов откри модерен хладилник

На 2 юли др. Лъчезар Аврамов, кандидат-член на Политбюро на БКП, зам. председател на Министерския съвет и министър на външната търговия „откри“ за себе си новопостроеното хладилно съоръжение в гр. Летница (а не в Ловеч, защото КС на СДС го отказа заради съмнение в пране на „мръсни“ пари!) Другарят Аврамов в компанията на небезизвестния тексимаджия др. Георги Найденов, лежал в затвора, пристигна с частен „Мерцедес“ половин час преди официалните гости – представители на австрийски фирми, предоставили средствата за този обект. Тъй като никой не беше го канил, нито духовата музика, нито домакините го здрависаха с „Добре ни дошъл“. За сметка на това пък сетне той беше в много интимни разговори с австрийците и на коктейла заедно с бойния си червен другар пръв се нареди край шишетата с уиски и чиниите с луканка.

Съоръжението си го бива – модерно, съградено от частната фирма „Пиронски“ при високо качество за четири-пет месеца и с капацитет 1500 тона. А колкото за „мръсните“ пари, др. Луканов ще каже, че не е истина!

Цочо Коларов

Приложение № 14

Тошо Пейков: „БНБ НЕ УСПЯ ДА УПРАЖНИ ЕФЕКТИВЕН КОНТРОЛ“

Народният представител Тошо Пейков (СДС), член на Парламентарната комисия за национална сигурност, вчера депозира законопроект за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело

Депутатът предлага да се удължи с една година срокът, в който банките, които имат държавно участие, могат да променят основния си капитал само с разрешение на централната банка след преценка на активите си. „Липсата на надзор доведе до недоверие и разпадане на банковата система. Поради снизходителното отношение на банковия надзор към нарушителите те станаха безскрупулни“, се казва в мотивите към проектозакона. Г-н Пейков смята, че до 31 декември т. г. БНБ не може да прецени работата си и да възпре закононарушителите, затова смята, че контролът на БНБ трябва да се запази до 31 декември 1994 година. Чрез председателя на парламента г-н Пейков е отправил искане за писмен отговор от управителя на БНБ проф. Тодор Вълчев по повод публикацията във в. „Експрес“ от 16 октомври за скрита приватизация в „Бизнесбанка“ – Петрич, „Туристспортбанк“, „Кристалбанк“ – Мадан, „Агробизнесбанк“ – Пловдив, и др. По същия повод депутатът е отправил питане и към министъра на правосъдието Петър Корнажев.

В-к „Експрес“, 27 октомври 1993 г.

ЕКСПЕРТИ МОНОПОЛИЗИРАТ БАНКОВАТА ИНФОРМАЦИЯ

Според Тошо Пейков те са от БСП и СДС

Редовите народни представители са дистанцирани от истинското състояние на банковото дело и служат за фасада и посмешище на спекулативния капитал, твърди депутатът Тошо Пейков в писмо до парламентарния шеф и колегите си. Според него на съд трябва да бъдат предадени служителите на банковия надзор и от Банковата консолидационна компания, които с бездействието си накърнили държавните интереси в търговските банки. Г-н Пейков призовава банкерите Камен Тошков, Елен Георгиев и Емил Хърсев да дадат обяснения пред парламентарната комисия за корупцията кой и как е допуснал „дива“ банкова приватизация, а управителят на БНБ проф. Вълчев да покаже на народните представители прословутата си „бяла книга“. Тошо Пейков настоява колегите му да го подкрепят по депозирания от него законопроект, според който се удължава с една година срокът за увеличаване на банковия капитал само с разрешение на БНБ след преценка на активите на съответните търговски банки. Той беше подписан от 11 депутати, а Асен Мичковски поиска да отегли подписа си. Г-н Пейков предлага приоритетно да се приемат закон за Сметната палата и за ценните книжа. На вчерашното пленарно заседание за парламентарен контрол председателстващият Кадир Кадир обяви, че министърът Корнажев е получил криза и няма да отговори на актуалния въпрос на Тошо Пейков. Той се базираше на публикацията във в. „Експрес“ за неправомерно увеличаване на капитала на търговски банки и умишлено намаляване на държавното участие в тях.

Соня Колтуклиева

В-к „Експрес“, 28 октомври 1993 г.

Приложение № 15

Политическа, законодателна и съдебна стратегия за спиране на скритата приватизация в банковата система

„Който изпрал, изпрал! Първоначалното натрупване на капитала е най-тъмната страница от историята на всяка нация.“

Асен Мичковски

(член на мутиралата в Алтернативна социал-либерална партия БКП)

В горните думи няма нито истина, нито морал.

Всички водещи икономически експерти на СДС и на БСП изповядват същата идеология: „Не е важно кои са капиталистите, важно е да няма комунизъм.“ Под горния девиз преминаха действията, както на Асен Мичковски, така и на Андрей Луканов, както на Венцислав Димитров, така и на Георги Пирински. Практически изпълнител на тяхната идеология стана Иван Костов.

Именно тук се разделиха пътищата ни със СДС и неговите икономически експерти. Лютата ненавист на горните към ПЛК произтича именно от реалната опасност, която се появи за тях след Петата национална конференция на СДС, когато хората на ОХДЦ можеха да загубят своите позиции в коалицията, а от там и в преразпределението на национал-

ния капитал. Защото не съществува никакво първоначално натрупване, а се извършва всъщност едно диво, програмирано и стимулирано от заинтересовани вътрешни и външни сили разграбване на натрупано от поданиците на Царство България и на Живковата държава национално богатство. Основна роля в договорения грабеж е отредена на банките – на милиционерската и партийната банкова номенклатура. Целенасочено и планомерно, по настояване на заинтересовани финансови институции, чл. 1-ви от Живковата конституция за ръководната роля на БКП беше заменен с чл. 47-ми за пълната независимост на банкериите, записан от сини и червени в закона за БНБ през 1991 г.

Великото народно събрание жалонира пътя на червените капиталисти.

Политическата сцена, парламентът, „борбите“ на „Раковски“ 134 и писанията на вестниците създадоха илюзията за свобода и плурализъм. Собствеността – тоя най-важен източник на власт обаче беше запазен във владение на предишните. Цирковите боричкания отвлякоха вниманието на публиката успешно от истинската битка за националния капитал и богатство.

Повечето от промишлените и търговските фирми с държавно участие са длъжници на банките. Какво по-лесно от това банките с благословията или поне с мълчанието на сини и червени да бъдат тайно приватизирани, а чрез тях и целият промишлен, търговски капитал. А защо не и поземлената собственост?

Централната банка беше „независима“ и услужлива (Венци Димитров я „контролираше“).

БНБ продължи да раздава сравнително лесни лицензи (за отваряне на нови банки) с мотива, че външният натиск е много голям... По неизвестни причини от един момент нататък БНБ изведнъж сваля летвата за влизане в банковия сектор. Стана почти задължително всяка групировка от търговски компании да поиска и да получи разрешение за собствена банка почти толкова лесно, колкото да си направи вестник.

Основният проблем е, че БНБ не контролира произхода на капитала на нови банки. По правило това са пари, взети на кредит. Първата партия частни банки се създадоха с пари от ДСК. (За голямата опасност предупреди само вестник „Капиталпрес“.)

Ето каква стратегия приложих като депутат в 36-то Народно събрание, подкрепена частично от Главна прокуратура, за пресичане на грабежа:

1. Внесох закон за спиране на скритата приватизация на банките.
2. Поставах на проф. Т. Вълчев и на БНБ нелицеприятни въпроси, свързани с дивата приватизация и нейното спиране.
3. Изпратих информация до Комисията по корупцията и в печата.
4. Отправих до министър Корнажев питане.

Забележка: Ако депутатите, министрите и управителите на БНБ се бяха вслушали в моите предложения, днес нямаше да са във фалит „Агробизнесбанк“, „Кристалбанк“, ЧЗИБ и много други.

Приложение № 16

Проект

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело
(обнародван в ДВ, бр. 25 от 27 март 1992 г., допълнен в бр. 62 от 1992 г.)

§1. Удължава се срокът, определен в §6, който става:

§6. До 31 декември 1994 г. банките, в които има държавно участие, могат да променят основния си капитал само с разрешение на Централната банка след преценка на активите си.

*Вносител: Тошо К. Пейков,
депутат от 11. Ловешки изборителен район*

МОТИВИ

Съгласно чл. 84, т. 8 от Конституцията на Република България Народното събрание избира и освобождава ръководителите на БНБ, а на основание чл. 62 от Конституцията на Република България и чл. 1, ал. 2 от Закона за БНБ народните представители упражняват парламентарен контрол и БНБ за своята дейност се отчита пред Народното събрание.

За голямо съжаление, БНБ, като Централна банка, не успя за година и половина след приемането на Закона за банките и кредитното дело да упражни според изискванията на чл. 53, чл. 55 и чл. 56 ефективен надзор върху дейността на банките. Многократно в печата и в комисиите на Народното събрание бяха изнасяни факти за нарушения от страна на редица банки.

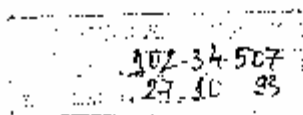
Липсата на надзор доведе до недоверие и разпадане на банковата система. Поради снизходителното и безотговорно отношение на Банковия надзор към нарушителите, те станаха безскрупулни и се почувствуваха безнаказани. Затова, като народен представител, който носи отговорност пред своите избиратели, считам, че срокът от 2 месеца до края на 1993 г., е недостатъчен за Централната банка да протестира съдебната регистрация на промените в нарушение на §6 от Пре-

ходните и заключителни разпоредби на Закона за банките и кредитното дело размера на основния си капитал банки с държавно участие. БНБ трябва да разполага с достатъчен срок от време, за да прецени работата си и с помощта на парламентарния контрол да изправи грешките си, да възпре закононарушителите и да възстанови доверието в банковото дело. (Това не стана и в следващите 2 години – б.а.)

София, 27.10.1993 г.

Тошо К. Пейков /п/

Приложение № 17

ЧРЕЗ
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ
Г-н АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ
ДО
УПРАВИТЕЛЯ НА
БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА
проф.ТОДОР ВЪЛЧЕВ
ДО
ГЛАВНИЯ ПРОКУРСОР
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Г-н ИЗАН ТАТАРЧЕВ

ИСКАНЕ ЗА ПИСМЕН ОТГОВОР

УВАЖАЕМИ ПРОФЕСОР ВЪЛЧЕВ,

На основание чл.62 и чл.84, т.8 от Конституцията на Република България и във връзка с чл.1, ал.2 от Закона за БНБ (ДВ, бр.50 от 25.06.1991 г.), Българската народна банка за своята дейност се отчита пред Народното събрание.

По данни на печата и според проверка, извършена от Банковата консолидационна компания, бса да са получили съгласието на БНБ, в нарушение на § 6 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за банките и кредитното дело (ДВ, бр.25 от 27.03.92 г.), са увеличили своя капитал банките:

- "Кристалбанк"-АД - Мадан с президент Атанас Глухов.
- "Турист-спорт-банк"-АД с председател на Управителния съвет Емил Кулзев.
- Първа кооперативна международна банка с президент Евгени Узунов.
- Банката за земеделски кредит с председател Янко Ячев.
- ЧЗЗ "Агробизнесбанк"-АД - Плевния с изпълнителни директори Христо Дянов и Христо Александров. (А може би и други.)

Моите въпроси са следните:

1. По какъв начин и кога са санкционирани от ръководството на БНБ банките с държавно участие, нарушили изискванията на Правилника за банките и Закона за банките и кредитното дело?

2. Какъв е видът и размерът на щетите, нанесени на банковото дело от страна на нарушителките?

3. Кога и как Централната банка протестира съдебната регистрация на промените в нарушение на § 5 от Закона за размера на основния си капитал банки с държавно участие?

4. Уведомил ли е господин управителят на СГБ Главна прокуратура и Върховен съд за извършените нарушения от страна на банките и за незаконните решения от страна на съдебните съдилища и Софийски търговски съд?

5. Не смята ли господин управителят, че със своето бездействие е станал съучастник в огромно по размерите си закононарушение?

София, 27.10.1993 г.

ТОДОР К. ПЕЙКОВ – депутат от
11. Ловешки изборителен район

Приложение № 18

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА
Управител

ДО
Г-Н ТОШО ПЕЙКОВ
ДЕПУТАТ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ
ОТ 11-И ЛОВЕНСКИ ИЗБИРАТЕЛЕН РАЙОН

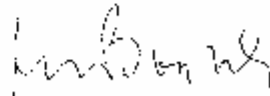
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПЕЙКОВ,

Получих Вашето писмо от 27 октомври 1993 г. по въпроса за приватизацията на част от капитала на пет банки. Приблизително по същото време в БНБ бе формирана работна група, която до 30 ноември трябва да изработи цялостен доклад. Той трябва да обхване всички банки с държавно капиталово участие, които са емитирали нови акции или при които на частни лица са били продадени акции, принадлежащи на държавни предприятия. Наредих да се установи връзка с Вас, за да разбера дали предпочитате да получите във възможно по-кратък срок отговор само за въпросите пет банки или бихте били готов да изчакате готовения цялостен доклад. За съжаление връзка с Вас установихме доста късно.

Връщайки се от чужбина в четвъртък, 11 ноември, вечерта, научих, че желаете още в петък - 12 ноември - да получите макар и кратък отговор. Под ръка имам малко материали, затова сведенията, които мога да Ви дам от свое име, са непълни и повече по принцип. Изчерпателен отговор от името на БНБ за споменатите от Вас пет банки ще Ви бъде изпратен до 19 ноември в Народното събрание или на друг посочен от Вас адрес. Разбира се, ще получите и доклада веднага щом бъде готов.

Моля Ви, г-н Пейков, да разглеждате това писмо като мой личен отговор до Вас, подготвен в свободните часове в домашни условия, след за връщане от чужбина и без да имам под ръка достатъчно информация. БНБ ще Ви даде официален отговор. Лично аз съм на Ваше разположение за разговор по интересувалите Ви въпроси.

С уважение:

Проф. Тодор Вълчев

Приложение №19

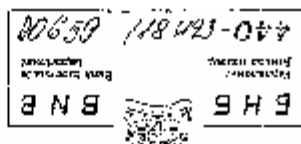

ДО

Г-Н ТОШО ЛЕЙКОВ

ДЕПУТАТ В НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

ОТ 11 ЛОВЕШКИ ИЗБИРАТЕЛЕН РАЙОН

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЛЕЙКОВ,

Съгласно постия от проф.Т.Вълчев ангажмент, изразен в писмото му до Вас от 12.11.1993 год. Ви изпращаме докладните записки за посочените в писмото Ви търговски банки, изготвени от управление "Банков надзор".

Информацията съдържаща се в докладните записки представлява службена тайна.

Изчерпателен отговор на Вашето запитване ще Ви бъде предоставен с доклада, който БНБ ще внесе в Народното събрание до 30.11.г.г..

Приложение: 1 шт докладни записки.

С уважение
БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

КАМЕН ТОШКОВ
ЧЛЕН НА УС НА БНБ
Н-К УПРАВЛЕНИЕ
"БАНКОВ НАДЗОР"

ДО

УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ

НА БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

ОТ КАМЕН ТОШКОВ

ЧЛЕН НА УС НА БНБ

НАЧАЛНИК УПРАВЛЕНИЕ

"БАНКОВ НАДЗОР"

Относно: увеличението на капитала на

ЧЗБ "Агробизнесбанк" АД, Пловдив

УС на БНБ одобрява учредяването на ЧЗБ "Агробизнесбанк" АД - Пловдив с протокол №9/06.02.1991г. и Банката е регистрирана в Пловдивски Окръжен съд с основен капитал в размер на 22 000 хил.лв. разпределен в 22 000 бр.акции с номинална стойност по 1000 лева всяка една от тях. Основни акционери са: частни лица - 93.7%, държавни фирми - 2.10 % и кооперативни фирми 4.2%.

Общото събрание на акционерите проведено на 6.09.1991 г. е взело решение капиталът на банката да се увеличи на 200 000 хил.лв., разпределен в акции с номинална стойност на всяка - 1000 лева, от които 50 000 бр.понеменни и 150 000 бр.на приносители. Изменението е регистрирано и обявено в ДР,бр.90/92 г. Внесеният основен капитал към 31.05.1993 г е 199 706 х.лв.

Структурата на акционерното участие е следната:

частни лица - 99.3%

кооперативни фирми - 0.5%

други държавни фирми - 0.2%

Във връзка с изискванията на параграф 6 от Преходните и заключителни разпоредби от ЗБКД независимо, че в ЧЗБ "Агробизнесбанк" АД - Пловдив държавното участие с минимумно - 0.2%, увеличаване на капитала може да се извърши само със разрешение на централната банка след преценка на активите й. До този момент такава преценка не е извършена.БНБ не е дала разрешение за увеличаване на капитала.

В изпълнение на разпореждане №26 на МС от 16.03.1992 акциите на държавните фирми в ЧЗБ "Агробизнесбанк" АД на обща стойност 460 хил.лв. са заменени с акции на БКР.

Към 31.12.1991г. сумата на активите на банката е 33 372 хил.лв. Нефинансовите активи са в размер на 234 хил.лв.Банката отчита печалба от 1 021 хил.лв., а допълнителният капитал е 50 хил.лв.

Към 31.12.1992 г. общата сума на активите на ЧЗБ "Агробизнесбанк" - АД, Пловдив възлиза на 246 570 хил.лв. Нефинансовите активи са 7 334 хил.лв. Банката е отчетла печалба в размер на 1 963 х.лв. Заделяни са в съответствие с чл.22,ал.1 от ЗБКД за фонд "Резервен" 393 х.лв. представляващи 1/5 от печалбата, а останалите 1 570 х.лв.са заделяни за дивидент.

С уважение,

КАМЕН ТОШКОВ
ЧЛЕН НА УС НА БНБ
И-К У-НБ "БАНКОВ НАДЗОР"

ДО
УПРАВИТЕЛНИЯТ
СЪВЕТ НА БНБ

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

от КАМЕН ТОШКОВ, член на УС на БНБ, началник управление
"Банков надзор"

ОТНОСНО: Искането на Банка за земеделски кредит за
увеличение на капитала

Банката за земеделски кредит е създадена във връзка с ПМС 15 от 19.02.1990 г.м регистрирана като акционерно дружество с учредителя договор подписан от акционерите на 22.03.1990 г.с протокол № 20 от 06.04.1990г. УС на БНБ е одобрил учредяването на БЗК - АД. Това решение е регистрирано в СГС на 25.04.1990г.Уставният капитал е 75 млн.лв. Учредители на банката са:

- ДЗИ - 25 млн.лв.
- ДСК - 25 млн.лв.
- ЦКС - 15 млн.лв.
- Стопанска банка - 10 млн.лв.

75 млн.лв. - /държавно и кооперативно участие/

С удостоверение на СГС по фирмено дело 2500 от 04.03.1991г. капитала на банката се увеличава на 150млн.лв. и се вписва в съда след съгласие на УС на БНБ, което е дадено с Протокол № 76 от 12.11.1990г. Акциите са на приносителя. С Протокол № 4 от Общото събрание на акционерите от 06.04.1992г. е взето решение за изменението на устава, съобразно с Търговския закон и ЗБЖД, като акциите станат поименни.

"Райфайзен централбанк" - Виена е закупила от БЗК акции в размер на 25193 хил.лв., или 31.62% от капитала, както следва:

1. Протокол № 71 от 1991г. - за 15000 хил.лв. - 10%
2. Протокол № 6 от 23.01.1992 г. - за 7000 хил.лв. - 5%
3. Протокол № 21 от 26.03.1992 г. - за 993 хил.лв. - 0.32%
4. Протокол № 19 от 19.03.1992 г. - за 2200 хил.лв. - 1.63%

Към 31.12.1991 г. са продадени акции в размер на 142008 хил.лв., а към 31.12.1992 г. капиталът е напълно изплатен.

Основни акционери на база капитал 150 млн.лв. са:

- ДЗИ - 16.67%
- ДСЖ - 16.67%
- "Райфайзен централбанк" - 31.66%
- КФ "Дару" - 10%
- Стопанска банка - 6.67%

В структурно отношение акционерният капитал е формиран от 42.34% държавно участие на БЗК, 0.71% - кооперативни фирми, 3.34% - обществени организации, 10.10% - частни фирми, 37.62% - частни лица (в т.ч. "Райфайзен банк" - 31.66%).

Движението на печалбата, допълнителният капитал и дълготрайните нефинансови активи по години е следното:

в хил.лв.	1991г.	1992г.
1. Печалба	212955	271814
2. Допълнителен капитал	26380	109605
3. Дълготрайни нефин. активи	3987	96084

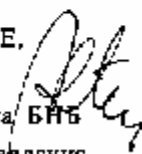
Към края на 1992г. БЗК има 15 клова в страната. От общата сума на участия банки, фирми и организации, участието ѝ в банка е най-малкото - 39000 хил.лв. То включва:

- в Добруджанска банка - 24000 хил.лв. - 80% от капитала на банката
- в Стопанска банка - 10000 хил.лв.

- в ТБ "Хемус" - 5000 хил.лв.

На Общото събрание на акционерите,проводено на 19.05.1993 г. с
всего решение капитала на банката да се увеличи на 500 млн.лв. чрез
продажба на нови акции.БНБ не е дала согласие за увеличението.

С УВАЖЕНИЕ,
К.ТОШКОВ,
Члси на УС на БНБ
Началник управление
"Банков надзор"

ДО

УПРАВИТЕЛНИЯ СЪЕЕТ

НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

ОТ КАМЕН ТОШКОВ
ЧЛЕН НА УС НА БНБ
НАЧАЛНИК УПРАВЛЕНИЕ
"БАНКОВ НАДЗОР"

ОТНОСНО: състоянието на основния капитал на
ТЕ "Кристалбанк" АД - Мадан

ТЕ "Кристалбанк" Мадан е образувана с протоколно решение № 63 от 25.10.1989 г. на УС на БНБ на основание чл.2, ал.2, т.2 от ЛМС № 19/1989 г. Банката е регистрирана в Смолянския окръжен съд на 14.02.1989 г. Регистрацията е обявено в ДВ бр.5 от 1990 г. При регистрацията основния капитал е 7000 хил.лв., разпределен на 700 бр. акции по 10 000 лв. всяка една от тях, като участието на БНБ е 100 %.

Към 10.10.1990 г. акционерното участие е както следва: държавни фирми и организации 1150 х.лв. - 39 %, БНБ - 2850 х.лв. - 41 %.

На 10 октомври 1990 год. на проведеното общо събрание на акционерите е увеличен капитала на 20 000 х.лв., със срок за записване и закупуване - 31.12.1991 г. Променена е стойността на една акция от 10 000 х.лв. на 1 000 лв. и е взето решение акциите да се продават, както на юридически така и на физически лица. Към 31.12.1990г. продадените акции възлизат общо на 7 567 х.лв. в т.ч. на държавни фирми и организации 5150 х.лв. - 81.27 %, на БНБ 1400 х.лв. и на еднолични фирми и физически лица - 17 х.лв. или 0.23 %.

Във връзка с продажбата на акции издадени от "Кристалбанк" Мадан бе отправен телекс на 27.11.1991 г. до банката, с който беше напоменено, че БНБ с телекс от 22 януари 1991 г. и писма №№ 10-317/10.04.1991 г. и 44-199 от 04.10.91 г. е разпоредила да се преустанови издаването и продажбата на нови акции. В отговора си банката ни информира, че решението на общото събрание за увеличението на капитала е взето преди телекса от 22.01.1991 г. на БНБ.

Виясеният основен капитал към 31.12.1991 г. е 20 000 х.лв., страен и в заверения от одиторите годишен баланс.

На основание чл.190 от Търговския закон и чл.8.4 от Устава на банката на заседание на Съвета на директорите проведено на 21.05.1992 г., в изпълнение на решението на Общото събрание на акционерите от 17.04.1992 г. е взето решение основният капитал на банката да се

увеличил на 200 000 х.лв. чрез издаване на нова емисия именовани акции по 1 000 лева всяка една от тях.

Към 11.06.1992 г. видно от представения списък на акционерите основния капитал вече е 20420 х.лв. Същият е разпределен както следва: частно и друго участие 15476 х.лв. - 75.8 % в т.ч. частни фирми и физически лица 14125 х.лв. или 68.7%, БКК - 2588 х.лв - 12.7%, др. държавни фирми 2556 х.лв. - 11.5%.

В заверения от одиторите годишен баланс към 31.12.92 г. внесенният основен капитал е 20 420 х.лв. Фактическият капитал на с променен през цялата 1992 г. с писмо № 1-30-158/07.04.1993 г. ТБ "Кристалбанк" Мадан е поисквала от БНБ разрешение за увеличение на капитала на 200.000 х.лв. чрез продажба на нови акции. УС на БНБ не е дал съгласие. Независимо от това увеличението е регистрирано от Смолянския окръжен съд и обнародвано в ДБ бр. 33 от 20.04.1993 г.

Продажби на нови акции във връзка с приетото и обнародвано решение са извършени през 1993 г. Поради което внесенният основен капитал по баланса към 31.05.1993 г. е 180 434 х.лв. В този капитал акционерното участие е както следва:

1. Частни юрид. и физически лица - 153 671 х.лв. - 85.1 %
2. Смесени чуждестранно участие - 20 614 х.лв. - 11.4 %
3. БКК - 2 588 х.лв. - 1.4 %
4. Др. държавни фирми и организации - 3 014 х.лв. - 1.7 %
5. Обществения и кооперативни орган. - 547 х.лв. - 0.4 %

В нарушение на т.5 от разпоредба № 26 на Министерския съвет от 16.03.92 г. по всички държавни фирми са заменили притежаваните акции в банката с акции на Банковата консолидираща компания.

През 1992 г. извършена е преценка на активите в частта на имуществото на банката. Резултатите от същата са включени в годишния счетоводен баланс за 1992 г. В резултат на преценката са настъпили промени в дълготрайните нефинансови активи и допълнителния капитал на банката. Движението на печалбата, допълнителния капитал и дълготрайните нефинансови активи по години е следното:

		1990 г.	1991 г.	1992 г.
1. Печалба	х.лв.	1866	18715	17177
2. Допълнителен капитал	х.лв.	843	1984	18252
3. Дълг. нефинан. активи	х.лв.	535	2907	24957

ТБ "Кристалбанк" АД Мадан е в добро финансово състояние.

София, 17.12.1993 г.

С уважение

КАМЕН ТОПКОВ

ЧЛЕН НА УС НА БНБ

Н-К У-НИЕ "БАНКОВ НАДЗОР"

ДО
УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ
НА БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

ОТ КАМЕН ТОШКОВ
ЧЛЕН НА УС НА БНБ
Н-Б УПРАВЛЕНИЕ "БАНКОВ НАДЗОР"

ОТКРЕСНО: увеличението на капитала и финансовото състояние
на Първа Източна Международна Банка - АД, гр.София,

Банката е образувана на основата на 15 "Кремиковци" - АД, гр.София, влизайки в Българска Народна Банка, регистрирана като акционерно дружество на 13.12.1987г.

С Протокол N-93/20.12.1990г. УС на БНБ приема измененията и допълненията на устава на Кремиковската търговска банка, приети на Общото събрание на акционерите с протокол N-2 от 13.10.1990г., включително и изменение в наименованието на банката - Първа Източна Международна Банка. Съдебното решение за регистрация на банката е от 06.05.1991г. на фирмено отделение на Софийски градски съд.

Първа Източна Международна Банка е регистрирана с уставен фонд 11016 хил.лв., разпределен на 11016 броя акции с номинална стойност 1000 лв. всяка от тях. Акциите са именни съгласно чл.5/2/ от устава на банката /1991год./ Относителният дял на акционерите е както следва: държавни фирми - 34,13%, кооперативни фирми - 0,91%, търговски и физически лица - 64,96%. Като най-голям акционер се явява фирма "Василка" - шведска фирма с разкрит филиал в България. Нейният относителен дял възлиза на 64,27%, т.е. 7080 хил. лв. / С писмо N= 10-46/26.08.90г. във връзка с чл.5. ал.3, т.4 от Постановление N=1 на КС от 15.02.89г. на основание чл.105, ал.2 от Указ 56 за стопанска дейност, БНБ разрешава чуждестранни лица - фирма "Василка", да придобия именни акции на ТЕ Кремиковци - АД до размера на акционерното участие на БНБ. Други акционери с го-голям относителен дял в капитала на Банката са: ДФ Кремиковци - 9% и Прокипленс монтажко управление Кремиковци - 6,4%. Участието на Стопанска Банка възлиза на 1,3%.

На 31.03.1992г./ ДЗ.бр.25/ Софийски градски съд, на основание чл.6, ал1 и във връзка с чл.231, ал.3 от ТЗ регистрира под N-53 решението на Общото събрание на акционерите на ПИМБ - АД, проведено на 26.03.1992г. за увеличение на уставния фонд на банката на 200000 х.лв.

Увеличеният капитал е разпределен на 200 000 броя акции, всяка с номинална стойност 1000 лв. В чл.6/2/ от устава на банката /март 1992/ вече е залегнал изискването общият размер на акционерното участие на дружеството с преобладаващо държавно участие да не надвишава 20% от капитала на банката. Регистрираният капитал е пълно внесен и към 31.12.1992г. държавното и общинско участие възлиза на 1,87%, кооперативни фирми - 0,05%, търговци и физически лица - 98,07%.

От представените данни следва извода, че увеличението на капитала е изцяло в частта на частното акционерно участие /държавното и кооперативно участие като абсолютна стойност се запазва/ т. е. налице е промяна в структурата на акционерите. Изискванията на чл.17/1/ са спазени и няма акционери с дял, който надхвърля 5% от общия брой на гласовете на общото събрание на акционерите.

При проведено Общо събрание на акционерите на 15.02.1993г. е гласувано решение на Надзорния съвет за увеличение на капитала на ПИМЕ на 500 млн.лв., съгласно чл.136 от ТЗ и чл.7 от устава на банката. Основният капитал на ПИМЕ е увеличен към 31.05.1991г. според изискванията на чл.2, ал.2 от Наредба N=8 на БНБ за капиталовата адекватност на банките. Съгласно Решение 138/07.07.1992г. на УС на БНБ ПИМЕ следва да преведе размера на собствения си капитал в съответствие с изискванията на т.1, буква "а" от посоченото решение до 31 май 1993год. Не са спазени изискванията на § 5 от Предходните и заключителни разпоредби на ЗБКД. ПИМЕ не е депозирала искане за ново увеличение на основния си капитал до УС на БНБ. Не е направена и преценка на дълготрайните материални активи на банката. БНБ не е давала съгласие за увеличаване на капитала.

Основният капитал от 500 млн. лв. е внесен, като акциите на банката са разпределени както следва: 200 000 броя - поименни акции и 300 000 броя - акции на приносител, т.е. 60% от общия капитал.

При направеното увеличение не са настъпили промени в дяловото участие на акционерите според ТЗ, тъй като е извършена продажба на акции на приносител в размер на 300 млн.лв., следователно държавното участие се запазва в относителни стойности - 1.87%. На общото събрание на акционерите, проведено на 15.02.1993г. е взето решение да отпадне правото на акционерите да придобият част от новите акции в увеличения капитал, съответстваща на участието им в капитала само за това увеличение.

Банката е в добро финансово състояние и приключва отчетната 1992г с печалба в размер на 3668 хил.лв., която се капитализира /протокол 7 от 02.04.1993г./ . Срецу правителната печалба в капитал на банката Общото събрание взема решение Управителният съвет да разпредели между правосъщите акционери акции на приносител съобразно участието им в капитала.

През наблюдаваните финансови години движението на основните показатели е както следва:

	1991г. /хил.лв./	1992г. /хил.лв./
- допълнителен капитал	19860	23410
- дълготрайни материални активи	4281	63296
- печалба	18047	3668

С уважение:

КАМЕН ТОШКОВ
ЧЛЕН НА УС НА БНБ
Н-К У-НИЕ "БАНКОБ НАДЗОР"

До

УПРАВИТЕЛНИЯТ СЪВЕТ НА БНБ

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

от КАМЕН ТОШКОВ, член на УС на БНБ,началник управление
"Банков надзор"

ОТНОСНО: Искането на "ТУРИСПОРТБАНК"-АД София за
увеличение на капитала на банката

ТСБ е регистрирана като акционерно дружество на 1 02.1991 год.в София, с основен капитал 50 млн.лв., разпределян в 50 000 броя поименни акции по 1000 лева всяка .С Протокол № 34 от 03.10.1991 г. УС на БНБ дава съгласие за изисък за банкова дейност на "ТС Банк". В структурно отношение акционерният капитал при учредяването на банката е формиран както следва: 43.34% държавно участие /30 държавни фирми и 2 държавни банки/, останалите 56.66% от уставния капитал на банката принадлежат на частни фирми от страната и чужбина.

Дяловото участие на акционерите /124/ на брой в капитала на банката в края на 1991 год. е следното:

- а.Държавни фирми и банки -16739 хил.лв.или 32.12%
- б.Фирми с обществени средства-9540 хил.лв. или 18.3%
- в.Смесени фирми и чуждестранни лица- 10691 хил.лв.или 20.5%
- г.Частни фирми и лица - 15141 хил.лв. или 29.1%

В одиторския доклад за 1991г.е посочено,че основният капитал на банката към 31.12.1991г. с изцяло внесен. Нефинансовите активи са 6611

хил.лв., като дълготрайните са 6489 хил.лв. Няма посочен допълнителен капитал в баланса към края на годината, но печалбата (2424 хил.лв.) е разпределена по следния начин: 253 хил.лв. - за резерва, 2171 хил.лв. - за дивидент.

Общото събрание на акционерите на ТСБ от 23.12.1991 год. приема допълнение към устава на банката за увеличаване на капитала от 50 на 150 млн.лв. чрез издаване на нови акции/протокол № 5 от 23.12.1991 г./

На 5.02.1992 год. Софийски градски съд регистрира увеличението на капитала на ТСБ от 50 на 150 млн.лв. и обнародването на това решение излиза в ДВ бр.24 от 1992 год.

На 24.02.1992 год. в докладна записка до Управителя на БНБ, председателят на Надзорния съвет на ТСБ "предлага на БНБ да даде съгласие за увеличаване на капитала на ТСБ от 50 на 150 млн.лв. и да се предостави лиценз/вкл. и валутиен".

В изпълнение на решението на Общото събрание, банката продава нови акции, което довежда до промяна в структурата на акционерния капитал, който е попълнен до 150 млн.лв.:

- а. Държавни фирми и банки -11383 хил.лв. или 7.5%
- б. Фирми с обществени средства -13813 хил.лв. или 9.1%
- в. Фирми с чуждестранно участие -34906 хил.лв. или 16.6%
- г. Частни банки, фирми и лица -101821 хил.лв. или 67.0%

Анализът на капиталовата структура при капитал 50 млн.лв. и съответно 150 млн.лв., показва, че абсолютният размер на държавното участие спада с малка сума - от 16,7 млн.лв. на 11,2 млн.лв., но относителният дял се променя значително, поради разликната база - от 32% съответно на 7.5%. Западени са всички държавни акционери с изключение на ДФ "Астика" - Хасково (3,6 млн.лв.). Акционерното участие на фирмите с обществени средства абсолютно се увеличава, но техният размер относително спада - от 10,3% на 9,1%. При увеличението на капитала нараства абсолютният размер на фирмите с чуждестранно участие от 10,7 млн.лв. (т.е. 20,5%) на 24,9 млн.лв. (16,6%), но най-голям скок бележат частните фирми и лица - от 29% на 62%.

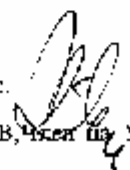
На общото събрание на акционерите на ТСБ от 16.07.1992 год. се упълномощава Надзорния съвет на банката "след реално набиране на уставния капитал от 150 млн.лв. да го увеличи на 600 млн.лв. най-много за 5 години след регистриране на изпълнението". Решението е регистрирано в съда на 25.09.1992 г.

На 23.02.1993 г. ТСБ депозира в БНБ искане за увеличаване на капитала на банката на 200 млн.лв. Капиталът ѝ от 150 млн.лв. е напълно внесен.

На последното Общо събрание на акционерите от 15.05.1993 г.од. се гласува решение за допълнително увеличение на капитала на банката от 150 на 200 млн.лв. чрез издаване на общипосети, безименни акции на стойност 50 млн.лв. и чрез издаване на привилегирани акции на стойност 300 млн.лв., или общо 500 млн.лв. На искането от ТСБ за това увеличение, БНБ не е дала разрешение, но е изпозила писмо до изпълнителните директори на ТСБ за утвърждаване на процедурата по отпощение на искането увеличение.

От резултатите на 1992 г.од.о. вижда, че банката е приключила с печалба, възлизаща на 32256 хил.лв., допълнителния капитал на банката е 6451 хил.лв., а нефинансовите активи на банката са 175689 хил.лв., като ч.т.ч. 174870 хил.лв. - дълготрайни.

С уважение,

К.ТОШКОВ, Член на УС на БНБ

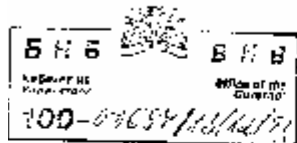
Началник у-нис "Банков надзор"

Приложение № 20

Бяла книга

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА
Кабинет на Управителя

ДО
Г. Н. ГОШО ПЕЙКОВ
ДЕПУТАТ В НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПЕЙКОВ,

По указание на управителя на БНБ проф. Тодор Вълчев Ви изпращам Информация за промените в размера на държавното участие в търговските банки след тяхното учредяване. Както накрая в текста е отбелязано, този документ беше подготвен още на 30 ноември 1993 г. Работната група, оглавявана от проф. Вълчев, го представи на заинтересуваните журналисти на 6 декември 1993 г. Когато беше представено и на всички, които проявяваха внимание към изследваната проблематика.

Както вече посвещавах беше посочено, БНБ е готова да удовлетвори и други Ваши питанья относно проблема за държавното участие в търговските банки.

С уважение:

Марта Иванова, секретар
на Управителя на БНБ

София, 13.12.1993

И Н Ф О Р М А Ц И Я

(БЯЛА КНИГА)

за промените в размера на държавното участие в
търговските банки след тяхното учредяване
(със съкращения)

I. Уводни бележки

Управителният съвет на БНБ, формиран след избор от Великото народно събрание през януари 1991 г. и след влизането на Закона за БНБ в сила (юни 1991 г.), възприе линията да защитава държавните търговски банки срещу евентуалните опити за незаконна, „скрита“ приватизация. Тази политика БНБ следва неотклонно вече три години. В същото време Управителният съвет съдействуваше да се формира частен сектор в банковата сфера и пристъпи към издаване на лицензии на нови, частни и смесени банки.

Решенията за учредяване на специализираните и обикновените търговски банки са били взимани от Министерския съвет. От своя страна, УС на БНБ в съответствие с Правилника за прилагане на Указа за стопанската дейност с решение от 25 октомври 1989 г. (протоколи № 22-79) дава право на новоучредените банки да продават до 80% от акциите на БНБ.

Не са съществували ограничения за новите акционери в банките да продават акциите си на други предприятия и лица. Компетентните органи на банките са имали правото да вземат решения за увеличаване на капитала и чрез емисия на нови акции. Изрична забрана в това отношение не е съществувала. Изглежда, че идеята на тогавашното партийно и държавно ръководство е била банките да се развиват като полудържавни-получастни стопански организации със смесен държавен, обществен, кооперативен и частен капитал.

II. Изменения в структурата на капитала на банките до края на 1991 г.

Колко държавни акции са били продадени до януари и март 1991 г.? Известна представа за количеството акции на БНБ, които са били продадени през 1989, 1990 и началото на 1991 г., дава приложение № 1. Отнася се за акции на номинална стойност около 243 млн. лева. По-голямата част от тях са били придобити от държавни предприятия, обществени и кооперативни организации, но също и от частни лица.

Каква е картината на разпределението на банковите акции по групи собственици към края на 1991 г.? За по-ранни дати разполагаме само с откъслечни, непълни данни. В таблицата банките са разделени на четири групи:

– провинциални търговски банки (бивши клонове на БНБ)	51
– софийски търговски банки (бивши клонове на БНБ)	8
– специализирани държавни банки	9
– новосъздадени банки	9

Собствениците на акции са разделени на 11 групи: БНБ, Българска външнотърговска банка (БВТБ), други държавни банки, държавни фирми, обществени организации, кооперативни фирми, частни фирми, физически лица, смесени фирми, чужди юридически лица, чужди физически лица.

В първата група банки частните български и чужди фирми и лица притежават към края на 1991 г. акции за 20.9 млн. лева, или само 2.8% от внесения капитал. Акции са продавани на малки пакети. Голям пакет придобива фирмата „Пътов и сие“ в ТБ – Петрич, в резултат на увеличаване на капитала от 7.0 на 14.5 млн. лева.

Във втората група банки частни фирми и лица са придобили акции за 13 млн. лева, или 8.2% от капитала на групата банки. От тях акции за 7080 хил. лева на ТБ – Кремиковци, са продадени с разрешение на БНБ (писмо № 10-467 от 6.08.1990 г.) на чуждестранната фирма „Василка“. Банка „Кремиковци“ по-късно се преименува на Първа източна международна банка. С този пакет (64.3%) контролът върху банката преминава в частни ръце. (? – б.а.)

В третата група банки частни лица придобиват по-големи пакети – общо за 74.1 млн. лева, или 8.4% от капитала на банките в групата. Тук има само няколко банки, продали по-големи пакети: Балканбанк – за 43.6 млн. лева, в това число и всички акции, принадлежали на БНБ, за 30 млн. лева. Продажбата се извършва през 1990 г. Следват Земеделска и кооперативна банка – Пловдив, с продадени на частни лица акции за 14.5 млн. лева, и Стопанска банка – с продадени акции за 9.08 млн. лева.

В четвъртата група банки не може да се говори за приватизация на държавния капитал, поне на този етап, тъй като това са новоосновани банки, в които държавният, кооперативният и частният капитал влизат едновременно. Проблемът за „скрита приватизация“ в смисъл на превръщане на банки със смесен капитал в банки с почти изцяло частен капитал чрез емисия на нови акции се появява през следващия период – през 1992 и 1993 г.

III. Структура на акционерното участие в банките след влизането в сила на ЗБКД (31.03.1992 г.)

С приемането на ЗБКД и по-специално на §6 от неговите Преходни и заключителни разпоредби бе създадена императивна норма, премахваща правно възможността за скрита приватизация на част от капитала на търговските банки чрез емисия на нови акции. Емисия се разрешава, само след като се получи разрешение от БНБ и се извърши преценка на активите на банката. Ограничението е в сила до 31.12.1993 г., тъй като се смяташе, че до края на 1993 г. консолидацията на държавните търговски банки ще бъде завършена в по-голямата си част и правната основа за приватизация на банките ще бъде създадена. Този срок вероятно ще бъде удължен с една година с изменение на ЗБКД по инициатива на депутатите и на правителството.

Смисълът на §6 от ЗБКД е да не се позволи на местни и чуждестранни физически и юридически лица, като участвуват в емисия на нови акции, заедно с тях да придобият и съответна част от акумулираните в продължение на дълги години резерви и други материални и нематериални активи, за чието формиране те нямат никаква заслуга. Това би ги облагодетелствувало и би накърнило интересите на държавата. (Това ги е облагодетелствувало и е накърнило интересите на България – б.а.)

Въпреки императивния характер на нормата, известен, общо взето малък, брой банки извършиха емисия на нови акции. В някои случаи те не са отправяли искане до БНБ за получаване на разрешение за увеличение на капитала и дори не са я уведомявали за своите решения. В други случаи са искали съгласие от БНБ и, макар че не са го получавали, са предприемали по-нататъшни действия по регистриране на увеличението на капитала в съда и са емитирали акциите в нарушение на ЗБКД. Всички случаи са анализирани подробно по-долу. Независимо от това още тук трябва да се отбележи, че сделките за придобиване на нови акции, емитирани въз основа на решения, взети в нарушение на §6 от ЗБКД, не могат да породят правни последици. (? – б.а.)

Информацията е подготвена от работна група в състав:

Проф. Тодор Вълчев	Борислав Стратев	Станка Янева	Пантелей Пенев
Камен Тошков	Димитър Ананиев	Виолета Пейчева	Марта Иванова

София, 30 ноември 1993 г.

Приложение № 21

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ ДЕПУТАТИ,

Обръщам се към вас като членове на една от най-важните временни комисии в Народното събрание. Разчитам, че ще можете да заставете господата от Банковата консолидационна компания, начело с господин Елен Георгиев, да публикуват или поне да предоставят на нас, народните представители, **ревизионните документи от извършената проверка по сигнали за скрита приватизация в банките с държавно участие**. Според изискванията на чл.62 и чл.34, т.2 от Конституцията на Република България и чл.1, ал.2 от Закона за БНБ, като народни представители сме длъжни да контролираме Централната банка. За съжаление, от страна на управителя на БНБ, досега ни бяха представили само общи писмени отчети за дейността на БНБ. В тях липсват данни за банковия надзор.

В качеството си на обикновен народен представител, получих от своите избиратели множество сигнали за корупция и подкупничество в банките. Още от м. юли 1992 г. на предизвикане от мен среща с управителя и подуправителя на БНБ с Парламентарната група на СДС сигнализирах инцидента проф.Тодос Бълчев и доц.Милети Младенов за корупция в Банки с държавно участие. Въпреки предоставените от мен писмени доказателства, отговор и действия от тяхна страна не последваха. Не реагира на убелителните доказателства и заместник-окръжният прокурор и д-р д-р д-р Христо Христов.

ЗАБЕЛЕЖКА: На темата банкови злоупотреби посветих десетки страници от предадената си за печат книга "Свирета арена или цирк".

ПРИЛОЖЕНИЕ: Документи.

София, 27.10.1993 г.

ОШО К. ПЕЙКОВ – депутат от
11.Ловешки изборителен район

Приложение № 22

ПИТАНЕТО, КОЕТО „РАЗБОЛЯ“ МИНИСТЪР КОРНАЖЕВ

Уважаеми господин Председател,
дами и господа Народни представители,

След бурното лято на 1993-та година два много важни въпроса ме върнаха в парламента.

По първия депозирах проект за решение, Народното събрание да отдаде дължимото на несправедливо погазената Търновска конституция. Докато тоя основен въпрос не бъде решен, България ще тъне в днешния правен и икономически хаос. А парламентът ще има само кворум формален, но не и морален.

Вторият въпрос е свързан със собствеността и с привилегиите. Обикновеният български гражданин възприе промяната и се съгласи с жертвите и с лишенията, но той справедливо очакваше, че предишните ще станат поне равни с него. А се оказа, че чрез Закона за БНБ те не само запазиха предишните, но многократно увеличиха днешните си богатства и привилегии.

Член 1-ви от Живковата конституция за ръководната роля на БКП беше заменен от чл. 47 от ЗБНБ, който гласи, че „Банката е независима от Министерския съвет и от други държавни органи“. Да, но тя стана толкова независима, че от

нея нищо да не зависи, както се споразумяха някои стари номенклатурчици от БНБ с други по-млади милиционери – банкери.

Затова, с връщането си в парламента аз внесох пакет от четири документа, които съм напълно сигурен, уважаеми колеги, че ще подкрепите. Защото чл. 62 и чл. 84, т. 8 от Конституцията и чл. 1, ал. 2 от ЗБНБ ни дават право и ни задължават да контролираме Централната банка.

Икономическите експерти на СДС и БСП монополизираха банковата информация и фактически дистанцираха редовите народни представители от истинското положение в банковото дело. Дошло е време да потърсим правата си и да искаме обяснение от тях за скандалите в банките. Защото ние с вас, експертите и съдилищата, които нарушиха изискванията на ЗБКД, сме истински бащи на незаконородения и престъпен нов български спекулативен капитал. Бързо забогателите ще минат и без парламент, когато в престъпната си безнаказаност се почувстват достатъчно силни и самоуверени. Защото ние и сега им служим само за фасада и за посмешище.

Днес са налице едни от най-жестоките нарушения на правата на обикновените български граждани, които, макар и талантиливи, макар и предприемчиви, са лишени повече, отколкото при Живков, от възможността да получат кредит от алчните милиционери, приватизирали банковата система.

Наша е отговорността за неупражнения контрол над Централната банка.

Наша е отговорността като народни представители за безнаказаните нарушения от страна на ненадзиравани от БНБ банки по повод издаването на лицензи, разрешения при уставни несъответствия, при извършване на банкова дейност в нарушение на закона, при изискванията за наличния собствен капитал (членове 9, 14, 17, 19, 21 от ЗБКД). Целенасочено и спекулативно беше използвана независимостта на БНБ.

На съд трябва да бъдат предадени дейците на банковия надзор, които не изпълниха правата и задълженията си по чл. 53, 55, 56 от ЗБКД. И хората от Банковата консолидационна компания с многозначителното си бездействие незащитили държавното участие в банките, които се оказаха разграден двор.

Историята и народът ще осъдят нас – народните представители, които не пресякохме безобразията и престъпленията.

Господата Камен Тошков, Елен Георгиев и любимото бебе на експертите от всички цветове Емил Хърсев трябва да дадат обяснения както пред Комисията по корупцията, така и в съдебната зала. Последният нарече опита ми да спра дивата приватизация „държавен рекет“ и политически контрол над финансовата система. Преди да почистите нарушенията и мръсотии в банковата система, господине, не бързайте да я капитализирате.

И на децата стана ясно, че увеличаването на капитала без разрешение на Централната банка и без преоценка на активите облагодетелства хората с връзки, които тайно и преимуществено стават акционери. Всеки гален акционер придобива незаслужена част от резервите и от имуществото, т.е. от държавния дял на банките, с което ограбва останалите 8 милиона българи, без привилегии като него. Защото провалени милиционери като Емил Кюлев, изгонени поради некадърност от МВР, са днешните проспериращи банкери, а те, след като доведоха държавното участие в „Туристспортбанк“ АД до 7,5 процента, правят офиси из цялата страна и пилеят средства, раздават кредити на приближени и претендират за политическата власт на групировки от приближени.

Според публични изказвания на управителя на БНБ, „съществували някои нарушения на закона, но операциите били записани в банковите книги и лесно могли да бъдат санкционирани“. Трябваше за съжаление някой да предизвика скандала в „Биохим“, за да трепнат каменни или дори, извинете, обмазани с лой сърца. „Биохим“ стана изкупителната жертва и става вече подозрително защо някой толкова се старае да скрие зад „Биохим-фасадата“ дивата приватизация в други десет банки в страната.

Някои от тях съм посочил на професор Вълчев и на Комисията по корупцията.

Но като вземем моралските темпове, с които ни саботираха банковите номенклатурчици, за да изчистят греховете си и ние да изкупим нашите, аз ви предлагам, колеги депутати, следното:

1. Да подкрепите моя законопроект за удължаване срока за увеличаване на капитала на банките с държавно участие от страна на БНБ с една година.

2. До поканим управителя на БНБ, да ни каже, какво е положението със скритата приватизация на държавния сектор.

3. Ако си признае, че има такава, да упражним правата си по чл. 17, ал. 5 от ЗБКД.

4. В борбата със скритата приватизация и икономическия хаос, да приемем закон за Сметната палата и закон за ценните книжа.

5. Е моето питане към министъра на правосъдието.

Господин министър,

Съгласно чл. 18 от ЗБКД окръжният съд регистрира банка и вписва промените по чл. 17, ал. 2, след като му бъдат представени съответните разрешения, издадени от Централната банка.

1. Има ли господин министърът на правосъдието сведения, потвърждаващи твърденията на печата и резултатите от проверката на Банковата консолидационна компания за извършени нарушения на чл. 21 от Правилника за банките и §6 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за банките и кредитното дело, в които е записано: „До 31.12.1993 г. банките, в които има държавно участие, могат да променят размера на основния си капитал само с разрешение на Централната банка след преоценка на активите си.“

2. Има ли господин министърът на правосъдието сведения, същият и като председател на Висшия съдебен съвет, че съдии и съдебни състави са се произнасяли противозаконно по:

а) увеличаването на капитала на „Кристалбанк“ – АД – Мадан, с президент Атанас Глухов от Смолянския окръжен съд?

б) увеличаването на капитала на „Туристспортбанк“ – АД с председател на управителния съвет Емил Кюлев от Софийския градски съд?

в) увеличаването на капитала на Първа източна международна банка с президент Евгени Узунов и Горан Горанов от Софийски градски съд?

г) увеличаването на капитала на Банката за земеделски кредит с председател Янко Янев от Софийския градски съд?

д) увеличаването на капитала на ЧЗБ „Агробизнесбанк“ – АД – Пловдив с изпълнителен директор Христо Данов и Христо Александров от Окръжния съд – Пловдив?

21 октомври 1993 г.

Забележка: По думи на Кадир Кадир министърът получил криза и не отговори на това питане.

Министър Корнажев се появи чак след един месец в парламента...

*

40 милиона долара подкупи приготвени за депутати

Мераклии за форсиране на скритата банкова приватизация са приготвили 40 млн. долара, за да купят най-упоритите политици и депутати, заяви народният представител Тошо Пейков в парламента вчера.

Той попита министъра на правосъдието Петър Корнажев какво прави, за да спре скритата приватизация.

Депутатът обясни и начините за тайната приватизация на банки – съдът регистрирал увеличението на капитала на банките, без за това да има разрешение на БНБ. Продавали се акции по номинал, преди да е извършена преценка на активите на банките. Чужденци купували дялове без благословията на БНБ.

Някои експерти от СДС и БСП са „монополизирани“ част от информацията и дистанцират другите депутати от състоянието на банковото дело, допълни г-н Пейков.

Министърът на правосъдието Корнажев обаче отговори, че няма намерение да става криминален инспектор. Работа на съда било да се занимава със законосъобразността на посочените от г-н Пейков действия на банките.

В-к „24 часа“, 20.11.1993 г.

Приложение № 23

Съд за корумпирани банкери е поискал депутатът Т. Пейков

Предшният и сегашният шеф на БНБ, Камен Тошков, шеф на банковия надзор, Елен Георгиев, юристите на централната банка, Емил Хърсев и шефовете на търговските банки трябва да дадат обяснение пред парламентарната комисия по корупцията и в съдебната зала. За това настоя депутатът Тошо Пейков в петък, деня за парламентарен контрол. Според него те са дискредитирали банковата реформа. Вината на БНБ била, че не упражнявала контрол над търговските банки, независимостта е била използвана спекулативно. Хората от Банковата консолидационна компания с бездействието си не защитили категорично държавното участие в банките, а банковият надзор не протестирал в срок решенията на съдилищата.

„Аз наистина съм издал окръжно много да се внимава при регистрациите, но не съм и няма да бъда криминален инспектор“, отговори министърът на правосъдието.

Тошо Пейков прочете писмо на БНБ до търговските банки от 4 декември 1991 г., в което централната банка констатира решения за увеличаване на капитала без съгласието ѝ, продаване на новоемитирани акции в резултат на увеличавания капитал по номинал, без да е извършена оценка на банковите активи и пасиви. Така според Пейков се нахвърляли интересите на старите акционери и неоснователно се обогатявали новите. Продавали са акции на чужденци без разрешение на БНБ. Юристите е „пропусkali“ законните срокове да протестират пред съдилищата нарушенията на банките.

Гая Кирилова

В-к „Дума“, 20.11.1993 г.

*

Депутатът Тошо Пейков издаде книга за скритата банкова приватизация в конкуренция на официалната „Бяла книга“, дело на екип на БНБ. „Тези банки са длъжни да ни уведомяват. Ние не можем да имаме агент във всяка банка, който да ни донася“, каза проф. Вълчев в отговор на въпрос на „Дума“ не чувства ли БНБ известни угризения за това, че е действала мудро и е научавала от „Държавен вестник“ за случаите на скрита приватизация. Ще „дръпнем“ всички банки и брокерски къщи, които действат в нарушение на закона, обеща Тодор Вълчев.

„Ако един дървесекач разбира от банково дело, аз разбирам от космонавтика“, възмутено изрази емоциите си банкер по повод книгата на депутата. Според него Тошо Пейков никога не е работил в банка и няма икономическо образование. В книгата си „Свирепа арена или цирк“ той твърдял, че чл. 47 от новата конституция за независимостта на централната банка фактически подменял бившия чл. 1 за ръководната роля на партията. Колкото и крайно, и пресилено да звучи това твърдение, ясно е, че тежестта и авторитетът на БНБ тепърва все повече ще се усещат. Представителите на Международния валутен фонд неслучайно подчертаха пред журналисти, че през новата 1994 г. БНБ ще е в силна позиция.

*

Уточнение

Депутатът Тошо Пейков опровергава твърденията на банкери, цитирани в бр. 304 на в. „Дума“, че нямал икономическо образование, а претендирал за познавач в банковата сфера. Организация и управление на икономиката била специалността, която той завършил във Варна. След 10 ноември г-н Пейков бил икономически директор на мебелния завод в Ловеч.

Галя Кирилова (една почтена журналистка от в-к „Дума“ – б.а.),
Декември 1993 г.

Приложение №24

Банковите скандали се чуват и в парламента

За първи път от доста време насам скандал извън конкретната политика гръмна по медиите. Което не значи, че аферата „Биохим“ не е свързана с нея. Но противно на очакванията на общественото мнение, в парламента темата звучеше приглушено.

Въпреки твърденията на неназовани депутати, че ще се наложи парламентът да взема политическо решение, тъй като от Парламентарната комисия по корупция могат да се очакват страховити разкрития около тайната приватизация на банки, председателката г-жа Ана Караиванова отрече проблемът да е сред първостепенните задачи. Засега.

Тук не става въпрос за търсене на никакво политическо решение, коментира г-н Кольо Парамов, БСП, професионален banker, чието име се спряга като един от най-вероятните кандидати за мястото на Емил Хърсев. Категорично съм против чрез пресата да се разпространява, че банката като институция е място, където се допускат всякакви злоупотреби. Напротив. По-сериозна, по-стабилна и по-точна институция от банките засега в страната няма.

На противоположна позиция застана депутатът от СДС Тошо Пейков. Той светкавично депозиращ законопроект за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело, като предлага да се удължи с една година срокът, в който банките с държавно участие могат да променят основния си капитал само с разрешение на централната банка след преценка на активите си. Г-н Пейков очаква и отговор на своето питане по случая „Биохим“ от управителя на БНБ проф. Тодор Вълчев и министър Петър Корнажев.

Така че милионите на акционера депутат Маргарит Мицев, изглежда, няма да се окажат единствената вълнуваща банкова тема в парламента.

В-к „Капиталпрес“, 1-7 ноември 1993 г.

„За мен например е невероятно и странно искането на някой си Тошо Пейков (чиято единствена заслуга е, че е депутат) за нов мораториум върху увеличението на капитала на банките. Това би било пагубно за системата. Напротив, банките трябва да се капитализират, защото капиталът е буферът, който ги пази от сътресения.“

(Емил Хърсев, бивш подуправител на БНБ в интервю за в. „168 часа“,
дадено на 1 ноември 1993 г.)

Г-н Пейков от ПЛК внесе законопроект, чрез който се иска удължаване на срока, определен в параграф 6 от Закона за банките и кредитното дело. Той гласи, че срокът се удължава до 31 декември 1994 година за банките, в които има държавно участие, и че те могат да променят своя основен капитал само с разрешение на БНБ след преценка на активите си. Повдигнатият от депутата г-н Пейков проблем намери разрешение на едно от последните заседания на Министерския съвет.

В-к „Власт“, 1 ноември 1993 г.

До края на следващата година увеличаването на уставния капитал на банките с държавно участие ще става само с разрешение на БНБ и след преценка на активите, реши кабинетът. Предложението е на БКК, която нямала финансови възможности да увеличава дяловото си участие пропорционално на евентуално увеличение на капитала на държавните банки. Затова правителството ще предложи проектозакон, с който да се удължи срокът на мораториума, записан в преходните и заключителни разпоредби на Закона за банките и кредитното дело.

Законопроект за продължаване на мораториума върху продажбата на държавни дялове в търговските банки внесоха в парламента 12 депутати. Те искат да се разследва скритата приватизация в банковото дело.

В-к „168 часа“, (чак) 15 ноември 1993 г.

Забележка: Макар и с неудоволствие, пресгрупа „168 часа“ отбеляза новината. Вестник „Демокрация“ през цялото време упорито мълчеше.

Приложение №25

МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

№ 02.10-452

15. ноември 1993 г.

с о с л о в

до

ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

г-н АЛЕКСАНДЪР ПОПАНОВ

02.06.145
15.11.93

Г-н ПРЕДСЕДАТЕЛИ,

В съответствие с чл. 87, ал. 1 от Конституцията на Република България, изготвям Ви за разглеждане от Народното събрание предложение от Министерския съвет проект на Закон за изменение на Закона за банките и кредитното дело.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЗАКОН

за изменение на Закона за банките и кредитното дело
(Обн., ДВ, бр. 24 от 1992 г.; доп., бр. 62 от 1992 г.;
изм., бр. 59 от 1993 г.)

Параграф единствен. В § 6 на Преходните и заключителните разпоредби на Закона за банките и кредитното дело датата "31 декември 1993 г." се заменя с "31 декември 1994 г.".

МОТИВИ

към проекта на Закон за изменение на
Закона за банките и кредитното дело

Проектът на Закон за изменение на Закона за банките и кредитното дело предвижда удължаване на срока, определен в § 6 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за банките и кредитното дело.

В посочената разпоредба е регламентирано до 31 декември 1993 г. банките, в които има държавно участие, да променят размера на основния капитал по установения ред след проценка на активите си.

На този етап, поради консолидацията и реорганизацията на банковата система в страната, процесът на проценката на дълготрайните активи не е приключил. Това налага удължаване на посочения срок за прилагане на тази разпоредба.

За осъществяване волята на законодателя, изразена в посочената правна норма, предлагам настоящия проект на Закон за изменение на Закона за банките и кредитното дело.

София, (15) ноември 1993 г.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

15.11.93
Александър Попанов

Приложение №26

Експертите на СДС и БСП се договориха и заедно изградиха 80 банки, смята депутатът Тошо Пейков

– Г-н Пейков, обявихте, че скоро ще излезе ваша книга за далаверите на българските банки. Какво ще съдържа тя?

– Книгата се казва „Свирепа арена или цирк“ и в нея съм събрал доказателства за банкови далавери и за съзнателно създадения хаос във финансовата сфера. В Комисията по корупцията внесох доказателства за незаконна приватизация в десет наши банки. Помолих проф. Тодор Вълчев да направи проверка в тях. Ролята на БНБ също трябва да се изяснява. Вината на Камен Тошков и Емил Хърсев за анархията и хаоса в банките тепърва предстои да бъде обсъждана. На тяхната безотговорност и на безотговорността на депутатите, които не направиха нищо за контрола над банките, лежи отговорността. Още миналата година предизвиках среща на ПГ на СДС с управителя и подуправителя на БНБ и въпреки писмените доказателства за корупция, които им представих, те не направиха проверка. В парламента се разиграва цирк, а зад кулисите тече истинската драма на нашия живот.

– Какви източници на информация сте използвали за книгата си?

– Разполагам с банкова информация, получена по пряк и косвен път, използвал съм полицейска и съдебна информация. Това са непознати за публиката факти, част от които представих и на проф. Тодор Вълчев. Успял съм да задълбя около осемте централни банки и клоновете им в моя избирателен район. Прилагам и данни за отпускани валутни кредити от управителите им срещу подкуп до 30 на сто от размера на кредита. Сумата се превежда на фирма, притежавана от дъщерята на банкера например. Имам и справка за доходите на редовите банкови чиновници. Те са 4 пъти по-високи от средните за страната.

– Понеже става дума за милиони, не се ли чувствате малко несигурен заради разкритията си?

– След като съобщих фактите в Комисията по корупцията, най-неочаквано изчезна куфарчето с проекта.

– Нещата загубяват, но аз съм взел всички мерки да бъде запазен текстът в няколко варианта.

– Някои ваши колеги неправилно възприеха вашия проектозакон за банките като мораториум върху приватизацията им.

– Това много ме учуди. Аз само предложих да се даде още една година срок на БНБ и банковия надзор, да оправят кашата, която беше забъркана с общи усилия. Докато траеше мораториумът от 1 януари 1991 г., много банкери успяха да намалят държавното участие и да приватизират банките си. През следващата година БНБ ще има време да възрази във фирмените отделения на съдилищата за тези незаконни операции и да възстанови интересите на държавата, както опитва в „Биохим“.

– Скандалните разкрития около банките подказаха, че в тях са замесени много влиятелни политици и депутати. Имате ли информация за тях?

– Поначало нито един случаен човек не попадна в банките. Изненадан съм, че ерудирани хора като Тодор Вълчев, Милети Младенов, изпълнителният директор на БКК могат да имат нещо общо със студенти задочници от Свищовския икономически институт като Емил Кюлев, да кажем. Председателят на „Туристспортбанк“ като следовател е правил последната проверка на задграничните ни дружества по времето на министър Андрей Луканов. Сега изведнъж се явява в първите редици на банкерите. Нито един инженер или лекар не попадна в тези редици. С банки се захващаха или бивши комсомолски секретари и партийни функционери като Евгени Узунов, или милиционери като Емил Кюлев. Тези, които бяха най-близко до информацията и ресурсите, се оказаха по върховете на банковото дело. Вината на експертите на СДС е, че определиха темата за табу. Правителството на Филип Димитров направи кадрови промени навсякъде освен в банките. Икономическите експерти на СДС и БСП се спогодиха по този въпрос и заедно участваха в изграждането на тези 80 банки, които сега се опитваме да уедрим.

– Едрият бизнес от Г-13 ли си направи частните банки, или стана обратното?

– Г-13 успяха зад гърба на обикновения гражданин да получат кредитите и тъкмо от такива пари си направиха частните банки. Продадоха под тезгяха и акции. После си изградиха информационна система, вестници, които да защитават интересите им срещу всеки опит за критика.

– Прави впечатление, че депутатите, които разбират от банково дело, избягват каквито и да било изявления и коментари по въпроса. Темата се оказа табу и за целия парламент?

– Именно в банките се крие пълната и цялостната информация за състоянието на промишления и търговския капитал, за цялата икономика. Затова на ключови постове бяха оставени само верни и предани хора. Няколко от икономическите експерти на СДС първоначално бяха против външнотърговската банка например. Но след като подчиниха чиновниците там и го направиха предани, те не пипнаха нито един от тях. Много скоро обаче се разбра, че тези хора излизат от контрол.

– Според вашата теория една сила дърпа конците на всички банки. Но битката между тях е очевидна?

– През май беше публикуван във вестниците компромат за учредяването на Първа частна банка, липсвал учредителният протокол. Това даде сигнал, че отрочетата излязоха изпод контрола на родителите си. Сега родителите се опитват от време на време с попляскване по меките части да ги вкарат в правия път. Депутатите трябва да възворят реда, който с общи усилия объркаха.

*Интервюто взе Соня Ангелова
В-к „Континент“, 11 ноември 1993 г.*

Властта и парите

До банките бяха допуснати само хора, които трябваше да запазят и увеличат богатствата и властта на номенклатурата.

Член първи от Живковата конституция бе заменен с чл. 47 от Закона за БНБ. Така беше осигурена пълната безконтролност на банковата олигархия, твърди депутатът Тошо Пейков в разговор със Силвия Стефанова.

На 19 ноември проф. Вълчев трябваше да реши най-сетне приватизирани ли са тайно пет банки с държавно участие. За същото депутатът от ПЛК беше сезирал и Главния прокурор, г-н Иван Татарчев.

Силвия Стефанова: Г-н Пейков, имам впечатлението, че в продължение на няколко седмици министърът на правосъдието Петър Корнажев се „разболяваше“, когато трябваше да отговори на Вашите въпроси. Доколкото ми е известно, става дума за нарушаване на §6 от Закона за банките и кредитното дело, който регламентира увеличаването на банковия капитал при банките с държавно участие...

Тошо Пейков: Поставянето на два много важни въпроса ме върна след петмесечен бойкот отново в залата на Народното събрание. Единият беше въпросът за признаване на потъпканата Търновска конституция, а другият е свързан със собствеността и привилегиите. Привържениците на демократичните идеи изтърпяха много за отминалите 4 години, като се надяваха, че незаконно грабилите по времето на Живков ще се простят със заграбеното, с властта и с привилегиите. За съжаление това не се случи, но би могло да стане частично поне чрез ефективния контрол и надзор над парите в банките. Доста подозрително е поведението на някои икономически експерти на СДС, които през 1991 г. в съучастие с комунистите приеха Закона за БНБ във Великото народно събрание. Член 47 от тоя закон даде пълна независимост на Централната банка, чрез несменяемата банкова олигархия и контролът върху икономическите процеси вътре в страната и извън нея, чрез всички подопечни търговски банки.

БНБ стана независима от Министерския съвет и от другите държавни органи, с изключение на парламента. А там „банковото лоби“, както нарече експертите във ВНС проф. Вълчев, монополизира банковата информация и дистанцира обикновените простосмъртни от истинските проблеми на реформата. Така една малка група и от двете страни замени член 1 за ръководната роля на БКП с член 47 от Закона за БНБ. Никой от СДС не си мръдна пръста, за да бъдат кадрово обновени Централната банка, Външнотърговската банка и другите банки в страната... или поне да бъдат ефективно контролирани.

С.С.: До какво доведе това „безразличие“?

Т.П.: С търговските банки в страната и банките, които имат държавно участие, се извърши нещо много страшно! Държавното участие беше изпомпано чрез неправомерно увеличение на капитала и така на практика тези банки бяха приватизирани.

С.С.: Все пак нека да уточним. В чии ръце премина банковата власт и можем ли да говорим за това с имена, с факти?

Т.П.: От една страна, властта в банките остана в ръцете на специално подбирани в продължение на години хора. От друга – банките бяха освежени кадрово с млади хора, бивши милиционери или други доверени комсомолски и партийни дейци. Аз съм споменавал неведнъж в пресата и парламента имената на господата Валентин Моллов и Венцислав Йосифов, които учредиха Първа частна банка, още преди да имаше Закон за частните банки и никой, дори и Правителството на СДС (с изключение на мен и на депутата Павел Шопов, които бяхме заплашвани заради това), не обърна внимание на факта, че ПЧБ е образувана в нарушение на българското законодателство. Изглежда, икономическите експерти успяха да наложат своята стратегия: „Не е важно кои са капиталистите, важно е да няма комунисти“.

В банките среди се оказаха хора, като управителя на Туристспортбанк – Емил Кюлев, бивш милиционер и следовател по делата на задграничните ни фирми. Същият няма дори икономическо образование, но от някого беше определен за „доайен“ на българските частни банкери. Българска пощенска банка със 100% държавно участие, на която бяха отстъпени гшетата на близо 3000 пощенски клона в страната, бе оглавена от бившия главен счетоводител на УБО. Начело на Първа източна международна банка застана г-н Евгени Узунов, бивш секретар на ЦК на ДКМС, бивш заместник-министър на финансите при Белчо Белчев и бивш шеф на митниците в България. Нито между старите, нито между новите можеше да откриете случайни банкери. Защото чрез тях ще се разиграе целият промишлен и търговски капитал на страната. Повечето от промишлените, търговските и строителните предприятия, както и ликвидационните съвети, са длъжници на банките и особено на тези с държавно участие. Това подхранва апетита на хората около Емил Хърсев да осъществят скритата приватизация и контрола върху основния пакет от акции. Те очакват с нетърпение закона за „лошите“ кредити, за да заменят „дълг за собственост“ във и извън страната. Голяма е отговорността на министър Корнажев, когото попитах знае ли кои съдебни състави са регистрирали увеличението на капитала (без разрешение на Централната банка), в пет банки с държавно участие.

С.С.: Откъде идват парите, с които се увеличава капиталът на тези банки, според Вас?

Т.П.: Капиталът се увеличава чрез продажбата на акции, но тази продажба обикновено става в нарушение на Закона и изпод тезгяха. Продаването на акции се извършва без преоценка на активите, които в повечето банки са държавни. Всъщност това е основното нарушение на прословутия §6.

Какъв е номерът? – Обикновено банкерите представят на Централната банка искане за получаване на лиценз. Те депозират документи за кредит, който са получили от други банки, някои от които успели в скритата приватизация. Така със заеман капитал, с едни и същи държавни пари, които са само записани в счетоводните книги, се учредяват нови „частни банки“. За да учредиш банка в страната, трябва да имаш 200 милиона лева капитал. (Следователи от НСЛС твърдят, че всичките „частни“ банки в България са учредени с едни и същи 200 милиона лева държавни пари, представени на УС на БНБ от утвърдените за банкери кандидати-милиционери – б.а.) Всички научиха за скандала около банка „Биохим“, ко-

ято чрез Първа източна международна банка преотстъпи на проектобанка „Моллов“ тези 200 милиона, уж по реда на междубанковия обмен. Подобни тъмни сделки, за съжаление, и при съучастието на съдебната система в тях, исках да уточня с питането си до министър Корнажев, който явно се изплаши от моите въпроси... и не ми даде никакъв смислен отговор.

С.С.: Знам, че за фактите, с които разполагате, освен Главния прокурор, министъра на правосъдието и Главния banker на републиката, вече е информирано и правителството. Вярно ли е, че кабинетът е приел Вашия законопроект за удължаване на банковия надзор?

Т.П.: Скандално известният подуправител на БНБ Емил Хърсев, който след продължителни преговори между експертите на СДС и БСП беше освободен, ме обвини чрез пресата, че съм искал да наложа административен диктат над банките и да спра капитализирането им. Той твърдеше, че зад мен не стои никой. За негово най-голямо съжаление, трябва да кажа, че дори и в правителството се намериха умни хора, които подкрепиха законопроекта ми срокът за даване на разрешение за увеличаване капитала на банките да бъде удължен с още една година. По този начин проф. Тодор Вълчев и банковият надзор ще получат достатъчно време да оправят бакиите, които забъркаха експертите на СДС и БСП, депутатите, министрите, съдиите и най-вече bankerите.

Поисках проф. Вълчев да отговаря в Комисията по корупцията и той си призна, че редовно bankerи взимат подкупи за дадени кредити. В много банки „се връщали от чужбина в България потоци червени пари“. Такъв е моделът на скритата приватизация в банките. В писмо, което получих от професора, той се ангажира да ми даде пълна информация до 19 ноември тази година. Настоях пред него и той обеща да публикува до 30 ноември „Бяла книга“ за нарушенията в банките.

С.С.: За кои банки става дума?

Т.П.: Петте банки, които според мен са нарушили член 21 от Правилника за банките и §6 от Закона за банките и кредитното дело, са Кристалбанк АД – Мадан, Туристспортбанк АД, Първа източна международна банка, Банката за земеделски кредит, Частната земеделска банка „Агробизнесбанк“ АД – Пловдив... и много други.

С.С.: Струва ми се, че започвате една неравна битка. Какви са шансовете Ви за успех? Не е тайна, че става въпрос за много пари, за разпределянето на сфери на влияние в предстоящата приватизация. За легализирането на изнесени мръсни пари.

Т.П.: Не се страхувам. По мое настояване на 1 април 1993 г. беше ратифицирана Международната конвенция за прането на мръсни пари. Подозрително е, че все още Министерският съвет и Министерството на правосъдието не са създали Централен орган, който, както в другите страни, да координира действията в страната и извън нея по този въпрос. Според мен, както предишното, така и сегашното правителство са виновни, че никой от тях не потърси милионите, а може би милиардите, които бяха изнесени от България. Известно е, че правителството на Италия, позовавайки се на тази Международна конвенция, поиска и получи от швейцарските банки пълна информация за банковите сметки на всички мафиоти, уличени в престъплението „пране на пари“. С изключение на Австрия, всички европейски държави признават конвенцията и за искащите информация те откриват веднага банковите сметки, без да се позовават на банковата тайна. Просто е учудващо и доста подозрително, че България още не се е възползвала от конвенцията, която ратифицира. Затова проф. Вълчев съобщава за пристигащите в страната „потоци червени пари“.

С.С.: В едно свое интервю намекувате, че както СДС, така и БСП, са виновни за това, което става в банковата сфера.

Т.П.: Аз казвам тия неща още от началото на мандата си през 1992 година. В парламентарната група на СДС предизвиках среща с управителя и подуправителя на БНБ, като повдигнах темата „табу“ за контрола и надзора на банките. Тогава Венцислав Димитров открито ме обвини, че с моите искания съм целял да отстраня проф. Вълчев и доц. Младенов с цел да станa управител на БНБ, което звучеше доста смешно.

Въпросите, които поставих в парламента и в мои публикации, предизвикаха гнева на някои икономически експерти от СДС... Бях отстранен безпардонно от Парламентарната група на СДС под претекст, който е толкова неубедителен, че не искам да го коментирам.

С.С.: Икономиката е второто лице на политиката. Съгласен ли сте с подобно твърдение?

Т.П.: С участието на банките и банковия капитал са организирани и провеждани революции. Bankerите са определяли световното развитие за много години напред.

Още преди и по време на Кръглата маса в България беше разработен и проведен един успешен модел на прехода, който продължава да работи и днес. Аз описах вече как до капитала и банките, до преговорите с международните банки и финансови институции бяха допускани само изпитани и верни хора от двете страни.

Зад паравана на цирка, който се разиграва в парламента и в политическия живот на страната, избраниците успяха да увеличат, а не само да запазят предимствата на властимащите, срещу определена цена за себе си.

... Но същото се е случило и след английската буржоазна революция... Парите и властта триста години след Кромвел останали пак в ръцете на аристокрацията.

Нашата номенклатурна аристокрация успя с помощта на „експертите“.

Забележка: Bankите са собственици и спонсори както на някои партии, така на радиото, на телевизията и на повечето вестници. Информационният им диктат всекидневно се засилва и мултиплицира. Те поеха функциите на досегашната комунистическа пропаганда.

С изключение на в-к „Либерален Конгрес“ никой друг вестник не пожела да отпечата интервюто, което прочетохте.

Приложение №28

Любимци на ЦК на БКП се добират до стотици милиони

Скритата приватизация на банките – удар в тила на българина

Макар народът ни да се съгласи да изстрада своето бъдеще с лишения, той се надяваше, че поне ще бъде равен пред закона с предишните галеници на социалистическия режим. Това обаче не се случи и вината е както на политическите демагози, така и на икономическите експерти на БСП и СДС. Пред очите ни се извършва планднешки грабеж на натрупаното по времето на Царство България и в последвалите десетилетия. Тече скрита приватизация на банките с държавно участие. Частните дялове нарастват и се обсебват от хора, които и преди се радваха на благоразположението на тоталитарната власт. БНБ нехае, макар според закона без нейно знание тези банки да нямат право да повишават капиталите си и с един лев. Увеличаването на частните дялове се осъществява предимно чрез незаконни кредити, които не са нищо друго освен открита кражба на държавни пари.

На 28 октомври внесох предложение в Комисията по корупцията към Народното събрание да бъдат публикувани ревизионните документи на Банковата консолидационна кампания по сигнали за скрита приватизация на банки с държавно участие. До този момент са представени само обобщени писмени отчети от управителя на БНБ, в които липсват конкретни данни на банковия надзор. Още през миналата година успях да представя писмени доказателства за корупция и скрита приватизация на проф. Тодор Вълчев и доц. Милети Младенов, но въпросът ми увисна без отзвук. Все още не е ясно какво ще стане и с внесения от мен проект за изменение на Закона за банките и кредитното дело.

Заграбването на държавните банки е поредният тежък удар в тила на българския народ. Стари партийни функционери, комсомолски активисти и милиционери са навлекли банкерски фракове и между тях трудно бихме могли да открием някой безработен интелегент, който е получил възможност да се развие в банковото дело. И докато за обикновените граждани, надяващи се да проходим в частния бизнес, кредитирането е труден проблем, добре познати любимци на ЦК на БКП се добират до стотици милиони, гарантирани по съмнителен път. Това компрометира реформата, приватизацията и всички усилия да се наложи нова икономическа система.

Управата на БНБ е длъжна да даде точни данни за скритата приватизация, както и да отговори защо печалбата на някои банки не е обложена с данъци. Банковите чиновници се радват на заплати, най-малко четири пъти по-високи от средната работна заплата, а броят на безработните расте.

Има обаче път за спасение от свличането в пропастта и това е възстановяването на Търновската конституция, която ще отхвърли всички закони и постановления, приети от комунистическия мнозинство, легитимиращи престъпния капитал. На 29 септември внесох в Народното събрание проект да се обяви за антиконституционен държавният преврат на 9 септември 1944 г., както и да се възстанови погазената Търновска конституция. Отговор няма.

Такива са резултатите от връщането ми в парламента, чиято дейност бойкотирах с петмесечно отсъствие. Дали ще продължим пътя си към гибел или ще намерим спасение, зависи единствено от нас, българските граждани.

Тошо Пейков, депутат
В-к „Корона“, ноември 1993 г.

Приложение №29

ОСД харесва законопроекта на Тошо Пейков за банките, но се съмнява, че ще бъде обсъден скоро

София, 24 ноември – Депутатът от СДС Тошо Пейков внесе законопроект, свързан с дейността на банките, който практически осуетява задкулисната им приватизация, каза Димитър Йончев на брифинг на ОСД. Според него обаче проектът скоро нямало да бъде придвижен за обсъждане, защото влизал в противоречие с общи интереси на отделни хора от всички парламентарни групи.

Ясно се прояви „ефектът на скенера“, когато в Народното събрание се дискутираха проблемите на данъчния контрол, припомни Йончев. Тогава 6-7 души с различна политическа окраска отстоявали в залата позиции, които не отговаряли на желанието за овладяване на ситуацията. Тази „клиентелистка“ група се обяви против възможността при съмнение за корупция данъчният инспектор да проверява броя на сметките на всяка фирма, уточни Росен Карадимов. Според него това били около дузина депутати, но при липсата на закони, ограничаващи корупцията, съществувала опасност в следващия парламент защитниците на подобни интереси да станат доста повече.

Боряна Петрова
В-к „Континент“

Успях да получа становището на икономическата комисия. Използвах и най-малката възможност да агитирам за законопроекта в пресата. Съпротивата от страна на депутатите беше огромна. Бях убеждаван от различни колеги и от ляво и от дясно, да оттегля законопроекта. Когато отказвах, опитвах да ме уговарят, да променя действието на мораториума само за банките, които имат над 30% държавно участие. Това бяха депутати (най-вече от СДС и НСД), лобиращи за банки като „Агробизнесбанк“, „Турист-спорт-банк“ и др. (б.а.)

НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Икономическа комисия

СТАНОВИЩЕ

по законопроект № 103.00-149 от 18.11.1993 г. за изменение на Закона за банките и кредитното дело

Икономическата комисия на свое заседание на 24 ноември 1993 г. обсъди внесенят от Министерския съвет законопроект за изменение на Закона за банките и кредитното дело.

Комисията счита, че предложеното изменение е целесъобразно, тъй като процесът на преценка на дълготрайните активи не е приключил поради консолидацията и реорганизацията на банковата система, което налага удължаване на посочения в Параграф 6 срок.

Икономическата комисия одобрява внесенят законопроект и препоръчва на Народното събрание да ускори негово приемане.

24 ноември 1993 г.

Председател на икономическата комисия: /п/
(Асен Мичковски)

*

Комисията по корупцията в НС ще подкрепи предложението на депутата Тошо Пейков да се удължи с 1 година разрешителния режим на БНБ за увеличаване на уставния капитал на търговските банки и ще настоява това да се гласува преди ваканцията.

В-к „Стандарт“, ноември 1993 г.

Приложение №30

Венцеслав Димитров

Най-несговорчив се оказа председателят на бюджетната комисия, депутатът от СДС във всички народни събрания след 1989 г., Венцеслав Димитров. Чак месец и половина след внасянето на моя и един месец след внасянето на правителствения законопроект, г-н Димитров благоволит, след значителни колебания, да свика на заседание комисията и да даде становището е по проекта.

Не се поколебах, за благо на България, да разговарям с голяма част от колегите депутати от всички парламентарни групи. Изпратих десетки напомнителни писма на председателя Йорданов, че срокът за разглеждане отдавна е изтекъл. Преодолях най-високата преграда – бюджетната комисия, след личен разговор с Венцеслав Димитров и законът стана.

ТРИДЕСЕТ И ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

КОМИСИЯ ПО БЮДЖЕТА И ФИНАНСИТЕ

ДОКЛАД

по законопроекти № 103.00-149/18.11.1993 г. – внесен от Министерски съвет и № 102.33-553/01.11.1993 г. – внесен от Тошо Пейков и група народни представители

На заседание, проведено на 14 декември 1993 г., бяха разгледани двата законопроекта, които касаят един и същ проблем.

Комисията препоръчва предложеното изменение да бъде прието от Народното събрание.
София, 14 декември 1993 г.

Председател на комисията
по бюджета и финансите: /п/
Венцеслав Димитров

Приложение №31

Наближаваха Коледните празници. Сроктът на предишния мораториум изтичаше след десет дни. За да може моят закон да бъде приет и публикуван преди 31 декември 1993 г. в Държавен вестник, колегата от НСД, Стефан Караджов, предложи след 20 часа на 20.12. да има извънредно заседание. Едва ли поради късния час, в който се прие Законът, само два централни вестника съобщиха за него. И вестниците „Власт“ и „Либерален конгрес“... Вестник „Демокрация“ премълча и тоя път.

Приватизацията на големите държавни банки се отлага

Нов банков мораториум прие парламентът

Преценка на активите и разрешение на БНБ са условията да се увеличават капиталите

С още една година се удължава срокът, в който банките с преобладаващо държавно участие не могат да увеличат капитала си, без да се извърши преценка на активите и без разрешение на БНБ. Това стана в парламента в понеделник късно вечерта на извънредно заседание. В Закона за банките и кредитното дело бе посочено същото ограничение, но срокът му изтичаше до края на тази година. Да се удължи мораториумът върху приватизацията на държавните банки, поиска депутатът Тошо Пейков заедно с 11 други народни избраници. Основанието им беше, че в държавните банки се извършва незаконна приватизация. След икономическата и бюджетната комисия, благословия на мораториума даде и парламентът.

Още една година имат банките с голямо държавно участие да направят преценка на активите си. Досега тази сложна процедура не е извършвана въпреки изискването на БНБ. Преценката на активите би дала възможност да се разбере истинското финансово състояние на банката. Подобна оценка трябваше да послужи и пред Банковата консолидационна компания в процедурите по оздравяването на българския банков капитал. Излезе обаче, че БКК може да консолидира банки и без такава оценка. Според съветника в икономическата парламентарна комисия Йосиф Аврамов удължаването на мораториума се налага заради несвършената работа на БКК. Субективни причини в банките пречат да се извърши преценка на капиталите, смята той.

Друг познавач предполага, че мораториумът е свързан с току-що приетия закон за лошите кредити. Много държавни предприятия с лоши кредити ще станат лесно достъпни за банките през следващата година, коментира той.

Разразилите се скандали около Биохим и смяната на ръководството на Стопанска банка са силен коз в полза на забавянето на официалната приватизация на големите държавни банки, но същевременно доказват, че БНБ смята тайната приватизация за възможна.

*Людмила Виденова
В-к „Пари“, 22.12.1993 г.*

*

Парламентът удължи вчера с още една година срока, в който банките ще могат да увеличават уставния си капитал само след разрешение на БНБ и преценка на активите си.

В-к „24 часа“, 22.12.1993 г.

*

Тошо Пейков, независим депутат и член на Партия Либерален Конгрес, който нашумя напоследък с написаната от него книга „Свирепа арена или цирк“, постигна „националното съгласие“ в пленарната зала. Пет пъти на нула гласуваха депутатите за исканата от него поправка към Закона за банките и кредитното дело. Чрез приемането на текста се удължава с още една година срокът, през който търговските банки могат да увеличат уставния си капитал с разрешение само на БНБ.

*Соня Стоянова
В-к „Власт“, 22.12.1993 г.*

(При гласуването отсъстваха от пленарна зала редица видни икономисти – банкови лобисти и от двете страни – б.а.)

Приложение №32

Първият удар срещу мафията

В последния за 1993 г. брой 109 на „Държавен вестник“ на 28 декември е публикуван антимафиотският

ЗАКОН за изменение на Закона за банките и кредитното дело

Параграф единствен. В §6 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за банките и кредитното дело изразът „31.12.1993 г.“ се заменя с „31.12.1994 г.“.

Законът е приет от 36-то Народно събрание на 20 декември 1993 г. и е подпечатан с държавния печат.

За председател на Народното събрание: Снежана Ботушарова.

Ето как се развиха дебатите след 20 часа вечерта на 20 декември в залата на парламента:

Председател Снежана Ботушарова: Преминаваме към последната точка от днешния дневен ред – ЗАКОНОПРОЕКТ ЗА ИЗМЕНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА БАНКИТЕ И КРЕДИТНОТО ДЕЛО. Моля, господин Мулетаров.

Докладчик Спас Мулетаров: Законопроект за изменение на Закона за банките и кредитното дело. Предложението за изменение е постъпило от Министерския съвет и също предложение от народния представител господин Тошо Пейков и други народни представители. Целта на двете предложения е единствена – с проекта се предвижда да бъде променен крайният срок на §6 от закона, като датата 31 декември 1993 г. се замени с 31 декември 1994 г.

Законодателната комисия на заседанието си на 20 декември 1993 г. разгледа законопроекта и изразява своето положително отношение към него. Трябва да изтъкна, че законопроектът е разпределен на Икономическата комисия и на Комисията по бюджета и финансите. Двете комисии са излезли със същото положително становище, като приемат, че проектът трябва да бъде приет, тъй като е наложително продължаването на едногодишния срок.

Ето защо Законодателната комисия излиза с предложение, тъй като се касае въпросът за една-единствена цифра, законопроектът да бъде приет на първо и второ четене в днешното заседание на парламента.

Председател Снежана Ботушарова: Благодаря, господин Мулетаров.

От името на един от вносителите ще говори господин Тошо Пейков. Господин Пейков, имате думата.

Тошо Пейков (ПЛК): Уважаема госпожо председателстваща, дами и господа народни представители! Искам няколко човешки думи да ви кажа преди Коледа, а не да разкривам пред вас мотивите, тъй като много пъти от тази трибуна ви говорих какви са те за удължаване на срока.

Чувствувам вашата добра воля и самото влизане на моя малък законопроект в пленарната зала говори, че са напразни упреците на тези, които казват, че всички народни представители са корумпирани, че политическият елит е мафия и т. н. Изглежда тези, които го казват и го тиражират, искат да заемат мястото на този политически елит, или самите те са корумпирани.

Затова моят малък текст, който би трябвало тази вечер да приемем, мисля, ще бъде тест за нашата депутатска почтеност.

Искам да се обърна и към мераклиите за скрита приватизация на банките, да укротят малко апетитите си и да не бързат толкова, да не опитват с пари и по друг начин да подкупват политици, защото не политиките са тези, които могат да бъдат купени.

Докато бойкотирах парламента, реших, че всички вие тук имате нужда от мен и затова дойдох при вас и внесох този проект, който предлагам да не го наричате „поправка Тошо Пейков“, а „поправка депутатска почтеност“.

Благодаря. (Ръкопляскания)

Председател Снежана Ботушарова: Благодаря на господин Пейков. Нещата са ясни. Господин Мулетаров, имате ли нещо да добавите?

Докладчик Спас Мулетаров: Не, госпожо председател. Аз само предлагам основният проект да бъде на Министерския съвет, тъй като различия няма, само че в проекта на господин Пейков се възпроизвежда целият текст на §6, а в този на Министерския съвет се посочва само датата – 31 декември 1993 г. Така че с това ние би следвало да гласуваме.

Председател Снежана Ботушарова: В такъв случай гласува се на първо четене Законопроектът за изменение на Закона за банките и кредитното дело. Моля, гласувайте на първо четене този Законопроект за изменение на Закона за банките и кредитното дело.

Гласували 192 народни представители, всички са „за“. Законопроектът е приет на първо четене. (Интересно е да знаете, кои 40 депутати отсъстваха от гласуването. Това е поне толкова интересно, колкото и имената на негласувалите за отваряне на досиетата – б.а.)

(Списъкът на четиридесетте депутати се пази в редакцията – б.р.)

Председател Снежана Ботушарова: Гласува се предложението на господин Мулетаров второто четене да бъде направено сега, на същото заседание. Моля, режим на гласуване.

Моля, прекратете гласуването и посочете резултата.

Гласували са 195 народни представители, всичките са „за“.

Приема се предложението.

Пристъпваме към второ четене на законопроекта.

Моля, господин Мулетаров, да го докладвате.

Докладчик Спас Мулетаров: Заглавието на закона: „Закон за изменение на Закона за банките и кредитното дело обнародван в „Държавен вестник“, бр. 25 от 1992 г., допълнен в бр. 62 от 1992 г., изменен в бр. 59 от 1993 г.“.

Председател Снежана Ботушарова: Господин Пейков, имате ли възражение към така предложения текст? Не. Искате ли някой думата? Няма желаещи. Моля, режим на гласуване. Гласува се на второ четене заглавието и единственият текст на законопроекта. Прекратете гласуването и посочете резултата. Гласували са 198 народни представители. Всичките са „за“. Против и въздържали се няма. Законопроектът е приет на второ четене. (Ръкопляскания)

Благодаря ви, колеги! Денят не винаги се познава от сутринта – започнахме малко бурно, но завършихме в спокойствие и ползотворни резултати.

ПЪРВИЯТ РЕЗУЛТАТ

ГЛАВНА ПРОКУРАТУРА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
№ 19995/93.V.

ДО БАНКОВА КОНСОЛИДАЦИОННА КОМПАНИЯ – АД – СОФИЯ
КОПИЕ: Г-Н ТОШО К. ПЕЙКОВ
НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ В 36 НАРОДНО СЪБРАНИЕ

След проверка, извършена по повод сигнал от народния представител г-н Тошо К. Пейков, установихме, че в нарушение на разпоредбата на пар.6 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за банките и кредитното дело Окръжният съд – гр. Пловдив, Софийският градски съд и Окръжният съд – Смолян са допуснали вписване на промени в регистрациите на Банките: „Агробизнесбанк“ АД – Пловдив, „Туристспортбанк“ АД – София и „Кристалбанк-АД“ – Мадан, относно увеличаване размера на основния им капитал.

Главният прокурор на РБ направи предложение до Върховния съд на РБ за преглед по реда на надзора на решение №7286 от 12.10.92 г. по ф.д. 3995/91 г. на Окръжен съд – Пловдив, на решение №8 от 14.6.93 г. по ф.д. 7513/91 г. на Софийски градски съд и на решения №667 от 13.4.93 г. и №1612 от 15.9.93 г. по ф.д. 124/89 г. на Окръжен съд – Смолян.

С решение №3 от 5.2.92 г., №4 от 10.07.92 г., №5 от 21.09.92 г. по ф.д. 7513/91 г. за вписване промени в регистрацията на „Туристспортбанк-АД“ – София, Софийският градски съд е допуснал нарушения на разпоредбите на Търговския закон, както и Окръжният съд – гр. Смолян с решение №2037 от 15.11.91 г. по ф.д. 124/89 г.

Главният прокурор не може да направи предложения за преглед по реда на надзора и на тези решения, тъй като срокът за това е изтекъл.

Освен това, видно от списъците на акционерите, приложени към делата, държавните фирми учредителки са замесени от други юридически и физически лица, т.е. те са прехвърлили акциите си в съответните търговски банки въпреки забраната на чл. 13а от Указ 56, на чл. 2 от Закона за образуване на еднолични търговски дружества с държавно имущество и на разпоредбата на Закона за приватизация на държавните и общинските предприятия. Прехвърлителните сделки са нищожни като сключени в противоречие със закона.

Тези обстоятелства, както и другите нарушения следва да се установят в искиви производства по реда на чл. 498 ГПК.

Вие, като притежател на акциите на държавата във всички търговски банки по силата на РМС №26/92 г. следва да предявите тези искиве.

Молим, за приетите от Вас мерки да уведомите Главна прокуратура.

Прокурор: Св. Златарова

Приложение №33

Търговци декларират фалшив внос на стоки

БНБ наказва пет банки за незаконни сделки с чужбина

БНБ ще накаже 5 столични банки за извършени незаконни преводи на валута в чужбина, съобщиха финансистите вчера. Глоби от 500 000 лв. заплашват Туристспортбанк, Минералбанк, Биохим, Банката за земеделски кредит и Стопанска банка.

Спекулативните сделки с изнасянето на над 5 млн. долара в чужбина бяха разкрити от специална проверка на БНБ. Това стана две седмици, след като настъпи сривът на валутния пазар в страната и доларът достигна незапомнени нива от 32,60-32,70 лв. Тогава шефовете на централната банка решиха да разследват слухове за изтичане на голямо количество долари зад граница, като ревизират няколко произволно избрани банки.

Проверката установила, че липсват нужните документи за извършване на преводите на парите. Не е имало разчети за транспортните разходи и фактури. Това означава, че парите са излезли от страната срещу фиктивен внос на стоки, коментираха специалисти. Те обаче отказаха да съобщят конкретни цифри и имена на фирми, от чиито сметки са извършени преводите.

Обсъждахме резултатите от проверката на заседание на Управителния съвет, каза вчера Камен Тошков, началник на управление „Банков надзор“ в БНБ, като потвърди информацията за 5-те банки. Той заяви, че не е доволен от липсата на категорично решение на съвета и ще настоява това да стане на следващото заседание в четвъртък. За налагането на наказанията ще се поиска и мнението на финансовото министерство, съобщи Камен Тошков. (Не бяха наказани – б.а.)

*Албена Воденичарова
В-к „Труд“, 08.01.1994 г.*

Приложение №34

Депутати отново атакуват банките

Прокуратурата ще глобява 3 банки заради тайна приватизация

Експерти подозират, че това е пореден опит за контрол над финансовата система

Прокуратурата ще санкционира Кристалбанк, Агробизнесбанк и Туристспортбанк за незаконна приватизация, съобщиха депутати. Мотивите са, че банките са увеличили капитала си без разрешение на БНБ и без преценка на активите, което е в нарушение на Закона за банките и кредитното дело.

Това са три от деветте банки, които са включени в „Бялата книга за скритата приватизация“. Тя беше изготвена от експерти на БНБ по искане на депутата Тошо Пейков.

Според данни на управление „Банков надзор“ увеличаването на капитала на Туристспортбанк от 150 на 500 млн. лв. е станало без разрешение на БНБ. Централната банка не е парафирала и искането на Агробизнесбанк да увеличи капитала си от 22 на 200 млн. лв.

Формално нарушение и при двете банки има, тъй като не е спазен законът, но държавният интерес почти с нищо не е засегнат, е становището на банковия надзор (? – б.а.). Липсва скрита приватизация, тъй като държавни акции не са прехвърлени на частни фирми, смятат банковите надзорници. (? – б.а.).

Според тях Кристалбанк също неправомерно е увеличила капитала си от 7 млн. лв. на 200 млн. лв., но се учудват защо в списъка на глобените от прокуратурата не попадат големи държавни банки, които също са в нарушение на закона. Експертите подозират, че решението на прокуратурата е част от масираната атака срещу БНБ и търговските банки. Те смятат, че това е пореден опит на депутатите и на правителството да поставят под контрол финансовата система.

Екип на „Стандарт“

В-к „Стандарт“, 17.01.1994 г.

Ив. Татарчев иска преглед по реда на надзора заради тайна приватизация

Прокуратурата съветва холдинг да заведе дела срещу 3 банки

Шефовете на консолидационната компания изчакват делото на БНБ срещу „Биохим“

Главният прокурор Иван Татарчев направил предложение до Върховния съд за преглед по реда на надзора във връзка с увеличението на капитала на Туристспортбанк, Агробизнесбанк и Кристалбанк, се съобщава в писмо от Главна прокуратура до Банковата консолидационна компания. Прегледът е поискан, защото съдилищата са регистрирали увеличение на капитала на банките без разрешение от БНБ и преценка на активите, което е в противоречие със Закона за банките и кредитното дело.

Според прокуратурата трите банки са прехвърлили незаконно държавни акции на фирми и граждани.

Банковата консолидационна компания трябва да заведе дело срещу трите банки, съветват от прокуратурата. Шефовете на Банковата консолидационна компания досега не са обсъждали въпроса, съобщиха от холдинга. Според експерти това едва ли ще стане в скоро време. Те припомнят, че все още не е приключило аналогичното дело между БНБ и „Биохим“. Централната банка подаде иск още в средата на миналата година по повод увеличаването на капитала на банката от 160 на 600 млн. лв., но искът беше отхвърлен от съда.

Дори и да се заведат дела, те едва ли могат да бъдат спечелени от холдинга, тъй като съществуват много спорни моменти, смятат шефове на Кристалбанк. Те твърдят, че на Общото събрание на акционерите представителят на Банковата консолидационна компания не е гласувал против решението за увеличаване на капитала до 200 млн. лв.

Славка Бозукова

В-к „Стандарт“, 21.01.1994 г.

(Почтени журналистски работят

и в близкия до „Турист-спорт-банк“ „Трон“, КГБ и СДС вестник – б.а.)

Приложение №35

Съвсем естествено Банковата консолидационна компания не си помръдна и пръста, да изпълни препоръките на Закона и на Главна прокуратура. Изпратих сигнал до Главния прокурор, до Председателя на Върховния съд и до Председателя на БКК – АД

Сигнал

възвръзка със скритата приватизация на банки
с държавно участие
от Тошо Пейков – народен представител от
11-и, Ловешки изборен район

Бискоубалкански алтпод,

На 20 декември 1993 г. Народно събрание прие с голям консенсус предложението си за нов Закон за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело. Като резултат беше удължен с още една година срокът по параграф 6 от така цитирания закон. Бяха уважени молите и молбите на правителството, свързани с отсрочките и липсата на надзор и контрол върху банковата система.

За съжаление Централната банка и Банковата консолидационна компания - АД за изминалия месец промислено не предприеха нищо за да възстановят изгубените на закон, които изключват скрита приватизация на банки с държавно участие.

Чест правя на Главната прокуратура в лицето на прокурор госпожа Са.Златарева, която с писмо № 13996/93 V от 5 септември 1994 г. уведомява Банковата консолидационна компания - АД за нелегалното разпоредителство на параграф 6 от ЗБКД,ammerките, взети от Главната прокуратура, и за задълженията на БКК - АД като притежателка на държавните акции в търговските банки по силата на РМС № 26/92 г.

Уважаеми господе,

Конституцията на Република България и Законът за БНБ ми дават право и аз се чувствам задължен да уведомявам вас за неправомерния контрол върху дейността на БНБ.

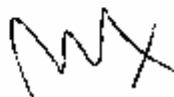
Господин Председателю на Върховния съд на РБ,

В същото време, когато позовавам на чл.17, ал.2 от Закона за банките и кредитното дело, отъзи сигнал и е допълнително доказателство за Ви **свизрива обикните за нищожни сделките и действията** по ал.1 и 2 на чл.17 от ЗБКД.

Прилагам: фактите и фактите от председателя (указан на БНБ) за докладни записки от члените на управлението "Банков надзор", информация на работна група за промените в размера на държавното участие в търговските банки от члените на управлението "надзор, Бяла книга", съставяна по мое настояване, и не-изпълняването на отсрочките по преброяване, свързани с приватизацията в банковото дело, и нарушенията по създаването и дейността на частни банки в България (1) първа частна банка, Турист-спорт-банк - АД, Първа източна международна банка, Частна земеделска инвестиционна банка и др.)

3 февруари 1994 г.

С уважение:
(Г-н Пейков)

Приложение №36

Депутатът Пейков отново срещу скритата приватизация

През миналата седмица народният представител Тошо Пейков от СДС отново сигнализира главния прокурор, председателя на Върховния съд и председателя на Банковата консолидационна компания за скрита приватизация на банки с държавно участие. Мотивите му са, че не е предприето нищо, за да бъдат възпрени нарушителите на закона, които извършват скрита приватизация на банки с държавно участие. По-специално не са изпълнени предписанията на Главна прокуратура, която с писмо от 5 януари задължава БКК като притежателка на държавните акции в търговските банки да потърси правата си в съда. Според г-н Пейков това досега не е сторено заради омаловажаването на проблема, което битова в БНБ и в БКК. Мнението му е, че с новия законопроект на Д. Луджев, в който се предлага банките с под 30 процента държавно участие да не искат разрешение по силата на параграф 6 от Закона за банките и кредитното дело, се цели да се омаловажи удължаването с още една година на срока, приет по негово настояване. „Показателно е, че Д. Луджев изпълнява нечия поръчка, като поставя пред свършен факт нещата, които са доведени под 30 процента държавно участие в някои банки, каквито са Туристспортбанк (в нея е неговият привърженик Емил Кюлев, който участва в конференцията на ЦНП). Но мисля, че няма да мине, защото в залата има депутати, които са неподкупни въпреки обвиненията, които се хвърлят върху много от тях“, каза г-н Пейков пред в. „Капитал“.

„С новия сигнал искам да предизвикам Върховния съд да обяви за нищожни сделките и действията, които са извършени в нарушения на ал. 1 и 2 на чл. 17 от ЗБКД. Като народен представител имам право да упражнявам контрол над централната банка и по този начин да я накарам да надзирава другите банки, които изброявам – Първа частна банка, Туристспортбанк, Първа източна международна и др., за които прилагам достатъчно доказателства, че са нарушили параграф 6 и други изисквания на ЗБКД, включително и член 21 от Правилника за банките, който действаше преди влизане в сила на ЗБКД. И затова техните действия трябва да бъдат обявени за невалидни.

На председателя на Върховния съд и на главния прокурор предлагам схема, която е изработена от експерти и специалисти, които с доказателства и документи разказват как е приватизирано държавното участие примерно в ПЧБ, която е основана с държавни средства на фирми, които се изброяват. Хора като В. Йосифов и В. Моллов са си купили по пет акции по 1000 лева, скрили са учредителните документи, книгата на акционерите, тя не може да бъде открита във фирменото отделение на Софийски градски съд и сега по данни на Бялата книга са внесли 426 млн. от 500-те милиона, за които да получили разрешение, твърди г-н Пейков. То те са скрили държавното участие, с което са започнали. Нещата в Туристспортбанк са станали по същия начин. Главна прокуратура вече взе отношение примерно по продаването на акциите на Астика. Първа източна международна банка също е в нарушение и много пъти е нарушавала закона, изискванията на па-

раграф 6, увеличавала си е капитала без разрешение. За другите – Агробизнесбанк и Кристалбанк Мадан вече е известно.“

В-к „Капиталпрес“, 7-13 февруари 1994 г.

Приложение №37

Да посочим босовете на мафията и от двете страни

Изслушване министъра на вътрешните работи Виктор Михайлов в парламента на 21 януари 1994 г. по повод убийствата на невинни млади полицаи, станали жертва на главатарите на мафията. (Нередактирана стенограма)

Тошо Пейков (ПЛК): Уважаеми господин председател, уважаеми министри, уважаеми г-н министър на вътрешните работи, на 19 срещу 20 януари т.г. е катастрофирал служебен „Форд“ с четирима души от баретите по пътя София – Плевен (малко преди Плевен). Момчетата са охранявали ТИР със стока на плевенска частна фирма. Има леко ранени от тях. Всичко това е вписано по моя информация в бюлетина на МВР. Давал ли сте Вие такава писмена заповед и кой носи отговорност за това, че нашите момчета загиват като „охранителни фирми“ на частни фирми?

Вие казвахте, че няма закон за полицията. Сега вече има такъв! Законът за полицията трябва вече да е известен и на Вашите служители, но според мен Вие не го спазихте! Грубо нарушихте Закона, г-н Министър.

Ето, това е куршум или патрон 5.45 мм от автомат „Калашников“, с който са били лентовани пълнителите на двете враждуващи вече групировки от баретите и от БМБ. (Шум и реплики в залата).

Реплики от блока на БСП: Какво е това?! Вие сте внесли в залата това нещо! Нали правилникът го забранява!

Тошо Пейков: Но това е само на повърхността, защото нито едните, нито другите са били надлежно инструктирани, както го изисква Законът за полицията.

Подполковник Киров изобщо не е съобщил на патрула от БМБ каква е неговата задача и затова е кървавият резултат в „Белите брези“.

Реплики от залата: Господин председател, внесено е оръжие в залата! Това са боеприпаси! Правилникът го забранява.

Тошо Пейков: Вие, господин министър на вътрешните работи, Вашият главен секретар Коста Богацевски (който е бил по моя информация наемател в същата квартира на Иван Иванов), Ботьо Ботев, Григор Вълков и кръстникът на мафията – бившият шеф на НСС Леонид Кацамунски – сте преките виновници за смъртта на младите български момчета Чанев и Георгиев! За раните по телата и в душите на баретата Христо Билев и на главния сержант Митьо Петров!

Защото горните изброени от мен „пеговарящи“ – бивши и настоящи полицаи, са истинските диспечери в Министерството на вътрешните работи на оформящата се вече в нашата страна мафия!

Но нека да кажем тук имената и на Доновете, и на Кръстниците на мафията, защото те не са излезли все още на повърхността! На повърхността, върху младата кръв на невинните български деца, изплуваха имената на тези, които се уловиха в капана. Но защо... Аз се обръщам тук и към председателя на Народното събрание, към министър-председателя и към президента (ако той ме слуша) – защо бяха легитимирани техните вдъхновители, които бяха приемани в Народното събрание като представители на някакви индустриални групировки (от председателя на Народното събрание, от министър-председателя и от президента?)

Моите въпроси са следните:

1. Откъде спечелиха пари уволнените поради некадърност приятели на Кацамунски Христо Величков и Иван Иванов? Те бяха уволнени, ако си спомняте, от министър Христо Данов. Откъде взеха те пари, че да основат акционерно дружество „Комко“ и да купят казиното „Севастопол“? Защо други обикновени полицаи не спечелиха тези пари?

2. Защо именно тези мръсни пари (трудно добивани с една милиционерска заплата, които бяха неколкостотин лева по времето на министър Христо Данов) убиха Чанев, Георгиев и нараниха Билев и Петров? Важно ли е сега кой първи е стрелял и дали аз съм внесъл в залата този патрон, щом като момчетата, за които всички знаем, вече не са живи? А бандитите се разхождат на свобода. Кой от тези бандити продължава да настройва за мъст 20-годишните момчета от баретите срещу връстниците им от БМБ (защото има такива заплахи вече)? Аз имам информация и ще Ви я съобща, господин министър.

3. Кажете името на Главния кръстник! На този, който организира милиционерските банки „Туристспортбанк“ (която е оглавена от бившия милиционер Емил Кюлев), Първа източна международна банка – от бившия милиционер Горан Горанов, Първа частна банка – от бившите милиционери и кадесари Валентин Моллов и Александър Черпоков.

Откъде взеха всичките тези бивши служители на МВР и на КДС пари за уставния капитал на своите банки? Не е ли това същото място, откъдето взеха парите за увеличаване на капиталите на крадените си банки същите тези хора, които все още не са санкционирани нито от Централната банка, нито от съда? Това е от държавните фирми и от целия български народ, господа.

Кога Министерският съвет ще създаде Централен орган за борба с мръсните пари, както изисква Конвенцията за борбата с мръсните пари, която ратифицирахме на 1 април 1993 г., господин министър-председателю? Това е моят въпрос към Вас.

Докога, уважаеми колеги от всички страни, ние всички с вас ще мълчим пред тези очевадни безобразия, които убиват хора?

Колеги социалисти, кажете името на вашия Кръстник, на вашия Дон, а аз ще кажа името на нашия, ако има такъв. (Реплики от блока на БСП: „Дон Мицо!“)

4. Какво чакаме всички ние, какво чакате Вие, господин министър, докога ще чакаме? Докато избият половината от българския народ ли? Защото сега за казина и за наркотици стрелят с пищови и с автомати, а когато започнат да приватизират банките и „Нефтохим“, ще изкарат гаубиците и ядреноминните фугаси. И няма да пробират дали е полицай, дали е социалист, дали е политик. Доскоро България живя мирно и спокойно. (Възгласи: „А-а-а“ в блока на БСП). По митингите и на СДС, и на БСП дори един шамар не изплющя.

Любомир Начев (от място): Допреди четири години!

Тошо Пейков: Но никой от престъпниците не е още в затвора! Никой от босовите не е още посочен!

Господин министър, престъплението ще стане обичай за обикновения български човек, ще стане закон. Тежко на всички нас, защото хората виждат нас и мислят, че ние тук, парламентаристите, ги водим (защото ние ги поведохме преди четири години).

Те ще ни повярват, ако и от двете страни посочим босовите. Заради интересите на българските момчета, които бяха невинно избити. Аз не обвинявам нито момчетата от БМБ, нито момчетата от баретите. И петият ми, последен въпрос, господин министър, е, как се казва вашият бос – Леонид, Огнян или Андрей? (Възгласи и единични ръкопляскания в блока на СДС)

Нора Ананиева (от място): Добре, защо не спазвате процедурата? Защо не спазвате реда?

Председател Александър Йорданов: Благодаря на господи Пейков С това практически всички възможни въпроси според приетата процедура се зададоха.

Моля за вашия отговор, господин министър.

Министър Виктор Михайлов: Господин председателю, дами и господа народни представители, от речта на господин Тошо Пейков аз усиях да си извадя три въпроса, които са мои.

Вие разсъждавате на тема кои са далавераджиите. По този въпрос аз какво да ви кажа? Да вземем да спорим!

Действително на 14-и катастрофира една кола на специализираното поделение и тези хора охраняват (сега не мога да ви кажа точно фирмата). Но с мое знание, по наредба №5, в извънработно време, като допълнителен труд, охраняват тези фирми, превози и т.н., защото в поделението, дами и господа, нямаме пари да си платим парното, а 20 на сто от приходите, които те изкарват, влизат в бюджета на това поделение. Ето това е истината, която искам да ви кажа (!! – б.а.). (Шум и реплики в блока на СДС) Всичко е оформено с договор, всеки може да дойде и да го види (!? – б.а.).

Вторият въпрос, който аз мога да ви кажа, защото аз познавам Коста Богацевски точно от 20 години. Коста Богацевски никога не е бил наемател на жилището на Иван Иванов.

И третият въпрос, много се радвам, че ми го зададохте – докога ще чакаме. Надявам се, че не искате да взема някоя тояга и да вкарам разбойниците в затвора (? – б.а.). (Шум и реплики в блока на СДС).

Председател Александър Йорданов: Сега, господин министър, с това изслушването приключи. Аз категорично възразявам срещу това, което Вие няколко пъти тук днес подчертахте – че едва ли не законодателството Ви пречи да хващате престъпниците. Това просто не е вярно. (Не беше ли ДЕМАГОГИЯ точната дума за поведението на Александър Йорданов? – б.р.).

Законодателството може да се усъвършенства и ще се усъвършенства и от този, и от следващия парламент, а полицията трябва да започне да се усъвършенства и да действа още днес. И нищо не е пречи. Така, по този въпрос толкова. (Не, на този човек трябва да се даде възможност да се погледне отстрани! Кой първи легализира чрез срещата си в кабинета на Народното събрание крадците на банки и на застрахователни дружества, чието място отдавна е в затвора? – б.р.).

Тошо Пейков
В-к „Либерален конгрес“

Приложение №38

Предкласически менует вместо „последен вальс“

Изказване на депутата Тошо Пейков по повод вота на недоверие срещу правителството на Любен Беров, направено на 4 февруари 1994 г. (нередактирана стенограма)

Председател Йордан Школагерски: Има думата народният представител Тошо Пейков.

Тошо Пейков (ПЛК): Уважаеми господин председателстващ, колеги депутати, господин министър-председател, уважаеми министри,

Господин министърът на вътрешните работи Виктор Михайлов (ако случайно гледа в болничната стая екрана на телевизора) искам да си спомни с какви думи се разделихме тук, на тази трибуна, преди две седмици. Нещата, които аз му казах тогава, се оказаха верни. И няма да цитирам в. „Демокрация“, а ще цитирам днешния вестник „Дума“: „Ботьо Ботев, шефът на сектор „Убийства“ при Дирекцията на Националната полиция може и да бъде съден за престъпление по

служба.“ Още: „Полковник Бацаров е предложил на министър Михайлов да бъде понижен в звание „офицер от БМБ“. Става въпрос за подполковник Киров, за когото аз ви съобщих тук, от тази трибуна. И още: „Той не е инструктирал втория наряд на „безредиците“ (както аз ви казах също тук, макар че след моите думи, на следния ден, в книгата те са били инструктирани със задна дата). Тия момчета от „безредиците“, които вчера полковник Бацаров не се съобрази с предложението за „ниски наказания“ за тримата сержанти от БМБ Смиленов, Петров и Христов, и ги уволни. Уволнени са най-малките по звание, най-малките коелета от полицейската машина, господин Виктор Михайлов, ако ме слушате в момента. А е наказан шефът на служба „Полиция“ на СДВР Николай Григоров с „порицание“. Даже в кавички го е сложил редакторът от в. „Дума“. И така, нещата са за сметка на младшите чиновници, както аз ви казах преди две седмици, че ще станем, тук, от тази трибуна.

А сега няколко думи за вота. Ние всички тук колеги, в тая зала, депутати, министри, министър-председателят включително, ние, политическите сили, които ни подкрепят, нашите партии, слагаме основата на новата българска държавност. Каквито са основите на нашата държавност, такава ще е сградата. Някой каза тук: 36 казина, с тях сме започвали. (Да, може би. Но и повече от 80 банки.) Как бяха създадени казината, как бяха създадени банките? Не са ли банките и мегакапиталът с престъпен произход, които ни докараха дотук, а може би ще ни отведат и още по-нататък?

Аз искам да поговорим за причините и за нашите отговорности като депутати и като строители на нова България. Искам да кажа няколко думи за престъпността, за голямата престъпност, облечена във власт и откъде дойде тя. „Може би босове на мръсните пари седят в парламента!“ Такъв риторичен въпрос си задава млада госпожица във вчерашен часови вестник. И съвсем елегантно тя е повторила една моя мисъл отпреди две седмици: „Да посочим босовите на мръсните пари и от двете страни! Да назовем причините за насилията и за убийствата!“ За съжаление, госпожицата е откраднала само първата част от изречението и е споменала доста условно имената на Павлов и Моллов, които е нарекла „пионки, може би на Държавна сигурност“ или не знам как още.

Уважаеми колеги, аз бях един от големите противници на Валентин Моллов, когато той си позволи да назове същата госпожица в неговия часови вестник „любителка на музикалната предкласика и на менуета“. Но днес ще си позволя да се застъпя за него, защото госпожицата ми е мила, но истината ми е по-мила. Господин Моллов не е „пионка“. Искам да разберете това! И не знам защо и кой му е внушил да търпи обидите на обидена от него госпожица. Но нека той да не се безпокои. Тя нито може да прокара, нито има намерение да напише закон за търсене на „мръсните“ пари. Защото такъв закон съществува. Защото заради такъв закон и поведение тя предложи да бъде изключен от Парламентарната група на СДС и нарече моето и намерението на Партия Либерален Конгрес да търсим мръсните пари, „поведение на ултразареволюционни екстремисти“.

Тъй че нека да бъде рахат господин Валентин Моллов. Закон нито ще има, нито ще бъде написан от нея. Това са само „менуети“ (оживление в залата). Това са само предкласически пиеси. Още повече, че вие знаете имената на босовите и от двете страни. И понеже нито вие, нито госпожицата ще ги споменете, след като казах три имена от едната страна, аз ще ви кажа и други две от другата страна. Искате ли да продължавам, или не?

(Реплики от залата: Давай, давай, Тошо!)

Добре. Въпреки голямото театро, което беше разиграно през 1992 г. около правителството на Филип Димитров, господин Моллов беше изпратил един талантлив таен пълномощен външен министър – свой посланик на частния бизнес, на Първа частна банка (а защо не и на „мръсните пари“?) в правителството на СДС. На тия пари, които уж щяла да търси госпожицата.

Затова аз не смятам Валентин Моллов за пионка, защото той се оказа талантлив държавник на една съмнителна държава. Чрез своя довереник той успя да внуши на цялото правителство да не посяга на мръсните пари. А когато ние с тук присъстващия господи Павел Шопов взехме да вдигаме гююрлутия за тези мръсни пари, бяхме наречени екстремисти, макар че и на децата в тази страна е познато параванното положение, в което беше поставяно, понякога от същия този пълномощен министър, „първото демократично правителство на СДС“.

Реплики от БСП: Кой е този?

Тошо Пейков: Не бързайте, ще стигнем и дотам. Иначе правителството щеше наистина да потърси мръсните пари и не само да ги потърси, но и да ги намери. Защото освен друго Първа частна банка е учредена на 28 април 1990 г. по времето на правителството на вашия, господа социалисти, Андрей Луканов, чието име аз споменах преди две седмици, но днес се налага да го повтора. Защото той седи отляво, а отясно е стоял един друг човек, тогава той е бил само от СДС, но са го готвили за неговата посланическа дейност. И така, Първа частна банка е създадена по времето, когато е действал държавният монопол в банковото дело и за простосмъртните хора е било подсъдно да се занимават с каквото и да е подобен бизнес (но не и за служителите на КДС). Аз мисля, че е права госпожицата във вчерашния часови вестник. Двама от учредителите на Първа частна банка са били от ДС, а третият от (С)ДС. Да продължавам ли?

Реплики от залата: Да.

Тошо Пейков: Добре. И така, кои са „босовите на мръсните пари“, за които днес започнаха да стрелят по улиците. И понеже са немъчени, неотрудени, заради тях утре може да избухне цяла гражданска война в нашата страна. Предстои приватизация и искам да се замислим всички върху това.

Първа частна банка, както и някои други частни банки в нашата страна са създадени в нарушение на закона и с държавни пари. Това е ясно за всички. За това престъпление аз вече сезирах, позовавайки се на чл. 17, ал. 5 от Закона за банките и кредитното дело, Върховния съд и Главна прокуратура, защото част от акционерните вноски на Първа частна банка и на други са на държавни предприятия, като държавна фирма „Инфлот“ – 200 хил. лв.; държавна фирма „Изотимпекс“ – 300 хил. лв. и други.

Кой ще изкорени големите престъпления, ако не ние всички тук в тази зала, господин Тамбуев? Кражбите в особено големи размери кой ще ги спре? Министерството на икономиката и планирането от правителството на господин Андрей Луканов е препоръчало с циркулярно писмо на фирми да приведат пари за учредяването на банки, чийто уставен капитал е трябвало да бъде 10 млн. лв. Видно е от учредителния договор на банката, съставен през април (става въпрос за Първа частна банка), че господин Моллов е бил доста беден по това време. Той е записал само 5 акции по 1000 лв., които е обещал да събере, тези 5000 лв., от скромната си заплата и да ги внесе след почти пет месеца до 31 август. Сами си отговорете от каква проба е чистота на останалите 5 400 000 лв. пари, внесени според подадения документ за регистрацията на Първа частна банка на 1 юли 1990 г. във фирменото отделение на Софийски градски съд.

Искате ли да чуете името и на човека от СДС? (Реплики от БСП: „Да.“) А вие, колеги отдясно? (Реплики: „Да.“)

Концепцията за приватизацията, скритата разбира се, на търговските банки със 100% държавно участие е разработена с протокол №19 от 28 август 1989 г. по времето на премиера Атанасов и неговия икономически корифей Андрей Луканов. После трима верни другари – двама от Де и един от Се-ДС създават фирма, която имала за задача да разработи варианти за скрита приватизация на фирми, като „Индустриалимпорт“, „Машиноекспорт“, „Химимпорт“, „Електроимпекс“, „Фармахим“ и др. И да приложи вариантите за скрита приватизация „на живо“. Затова била нужна Първа частна банка и тя се справила със задачата, без всякакви „тинтири-минтири“ или предкласически „менуети“. (Смях в залата)

И приватизацията вече започна в „Химимпорт“, господа. Вие знаете, че това е вече факт. Голямата беда обаче, аз пък ви предупреждавам, предстои. Защото малкото престъпление ражда и ще роди още по-голямо престъпление. Все пак следствието надушило, че част от издадените акции са фалшиви и реално внесенят капитал в Първа частна банка не покрива сумарно издадените акции. Но с влиятелни покровители първото престъпление се замазало със следващо престъпление. Добрите другари от „БЕ“, „СЕ“ и „ДС“ подават молба за издаване на акции при увеличен на 500 млн. лв. капитал, а сигурно и милиарда, за който са така загрижени, ще мине.

Не е крив любителят на зелника, казва нашият народ, крив е този, който му го дава. И не са пионки такива хора, като господин Моллов. Това са смели и решителни хора. Така се обръщам към госпожицата, която ги е нарекла „пионки“. Тези хора са прикрили ловко държавното участие в банките си. Те са се приготвили и за нови престъпления и са накарали контролиращата БНБ, а и вас, колеги депутати (защото аз не мълчах), но всички вас са ви накарали и отляво, и отдясно да замълчите. Уж от фирменото отделение бил изчезнал учредителният договор и държавните акционери се били изпарили. Искате ли да продължавам? (Реплики: „Да.“)

„Може би босовите на мръсните пари седят в парламента“, задава риторичния си въпрос госпожицата. И аз ще ви светна сега кои са те.

Босовите на мръсните пари и от двете страни могат да запалят цялата страна, а не само парламента. И тъй, досетихте ли се кой е посланикът на Първа частна банка в СДС? (Реплики: „Не.“) Добре, аз ще ви помогна. Той е един лидер от ОХДЦ. Той е началник на същата госпожица Вержиния. Аз не съм противник на предкласиката, но за съжаление не умея да танцувам менует. (Шум и реплики от залата) Сега ще ви кажа. Малкото име на диригента е Илко. (Реплики от БСП: „А-а-а!“) Той е учредител на Първа частна банка заедно с Валентин Моллов и с Александър Черпоков. Ето в този документ от фирменото отделение на Софийския съд това е написано – Илко Моис Ескенази. (Ръкопляскания и възгласи от блока на БСП и коалиция). Не чувам отдясно аплодисменти. Но какво тук значи някаква си предкласика, какво тук значи някакъв си менует?

(Весело оживление в блока на БСП).

Председател Александър Йорданов: Всичко е много логично, нали?

Тошо Пейков: И какво мога да правя аз в такова предкласическо СДС? Естествено, нямам място там. (Реплики в залата) Затуй аз се обръщам към колегите отдясно. Аз мога да се върна само в класическото СДС, а не в дирижираното и предкласическото – при истинските строители на нова България, при борците срещу престъпленията и срещу мръсните пари.

Благодаря!

(Весело оживление в блока на БСП, възгласи „Браво!“, „Браво!“, ръкопляскания)

Председател Александър Йорданов: За съжаление известно време ми се наложи да бъда извън залата. Съжалявам! Виждам, че тука е по-интересно. Затова, продължаваме по-нататък. Реплики към изказването на господин Пейков? Доктор Васил Михайлов, за реплика към изказването на господин Пейков.

Васил Михайлов (СДС): Благодаря Ви, господин председателстващ!

Искам да направя реплика на моя приятел Тошо Пейков и да му кажа, че днес тук, пред всички нас и пред българския народ стои едно правителство, което е вредно за държавата ни, което доказва, че не може да се справи с престъпността и ако търсим корените, те сигурно са и там, където каза господин Пейков. Но, аз не зная кое е това класическо СДС. Аз не зная кое е това СДС, в което той би бил... (Реплики от блока на БСП). Сигурно на Кюранов в СДС-то аз не съм бил, нито на Петко Симеонов, нито на доктора Дертлиев и се гордея, че не съм бил в подобно СДС. Защото съставено от ДС СДС не е СДС. (Реплики от блока на БСП)

Този Съюз на демократичните сили сега доста ви тормози. Вижда се. И когато се поставя въпросът за вот на недоверие, се опитвате да ни убедите, че с някакъв много сложни системи на обсъждане на мерките, които трябва да вземе правителството, ще се прекрати или ще се намали престъпността в България. Като лекар ви казвам, рак с мащерка не се лекува. Не може да се лекува!

Председател Александър Йорданов: Благодаря на господин Михайлов.

Искам да припомня, че обсъждаме вот на недоверие към правителството, а не вот на недоверие към СДС. (Весело оживление в блока на БСП)

Велислава Дърева (от място): Ама то така се оказа.

Председател Александър Йорданов: господин Драгиев, втора реплика.

Реплика от блока на БСП: Не закачай Тошо!

Драгия Драгиев (СДС): Няма да го закачам Тошо.

Аз одеве пледирах от тази трибуна, ще пледирам и сега. Не е почтено да се говори за хора, които ги няма. Това, за което Вие, господин Пейков, говорите, е станало 1990 г., ако въобще е станало в този му вид, в който Вие го представихте тук.

Клара Маринова (от място): Защо защитавах Вальо Моллов.

Драгия Драгиев: Що се отнася до това как ти беше изгонен от групата на СДС и по каква причина беше изгонен, тя не е свързана нито с господин Ескенази, нито с други членове от тази група, а със своето поведение, което противоречи на принципите на тази политическа организация.

(Весело оживление в блока на БСП, шум и реплики)

Председател Александър Йорданов: Благодаря на господин Драгиев. Господин Христо Марков – трета реплика.

Христо Марков (СДС): Ще бъда съвсем кратък и понеже господин Пейков желаше, имаше огромно желание, аз го уважавам. Той знае, няколко пъти съм казвал това – уважавам позицията му да казва всичко докрай. Този път трябваше да каже наистина истината докрай. Защото в същия ден един небезизвестен съдия, който регистрира Първа частна банка, регистрира в същия ден и една известна политическа сила, присъстваща в тоя парламент сега.

Клара Маринова (от място): Коя, бе, Христо?

Христо Марков: Например Движението за права и свободи. (Шум и реплики)

Председател Александър Йорданов: Господин Пейков, моля за отговор на направените Ви реплики! По същество, все пак!

Тошо Пейков (ПЛК): Уважаеми господин председател, аз много рядко получавам от Вас думата и сега ще бъда кратък, за да нямаме никакви притеснения.

Първо, искам на господин Васил Михайлов да отговоря, че класиката е предшествана от предкласиката. (Ръкопляскания от отделни депутати в блока на БСП, весело оживление) Възможно е едно истинско реформирано СДС без такива хора, които са пречили на правителството на СДС, да бъде създадено.

А на господин Драгия Драгиев мисля, че просто няма какво да отговоря.

Христо говори за регистрацията на Движението за права и свободи.

(Реплики от блока на СДС). За Янко, за Янко Янков.

Тошо Пейков: Тогава, когато Движението за права и свободи е било регистрирано, аз бях председател на Координационния съвет на СДС в Ловеч и с моята скромна работа нито един комунист не беше избран за кмет в осемте ловешки общини и изборите бяха спечелени от 4:2 на 3:2 мандата в полза на СДС. (Реплики от блока на БСП)

Председател Александър Йорданов: Продължават дебатите по вота на недоверие към правителството. (Весело оживление в блока на БСП)

Клара Маринова (от място): Сашо е като главен режисьор на мероприятие.

Председател Александър Йорданов: Виждам, че има желание и за други недоверия, но все пак да се върнем на темата.

Росен Карадимов (ПС на БСП, БЛП, ОПТ, ПХЖД, ХРП, СМС, ФБСМ, НЛП „Стефан Стамболов“ и СДП „Ера-3“): Господин председателю!

Господин Пейков зададе доста лични въпроси. Аз разбира се мога да отговоря на всеки един от тях, не знам доколко е коректно да занимавам толкова висок форум. С две думи само – тези 10 млн. в „Минералбанк“ аз ги заварих вече като акции. Когато господин Пейков внесе своя проект за промяна на банките и кредитното дело, един много разумен проект, в кулоарите, така, се чуха гласове – дали той си дава сметка какво прави? И дали е поел достатъчно наредено своята защита, искайки да влезе тази поправка в закона? Нещата са много сложни, аз аплодирам едно такова заседание. Може би няма да стигнем до никакви големи тайни, но нека да дадем мандат на финансовото министерство в конкретни групи, в конкретни сфери да започне финансова ревизия. Нека да има зад гърба си Народното събрание, за да се осмели да го направи.

*

„Поздравявам депутата г-н Тошо Пейков за самоотвержеността в Народното събрание.“

Д-р П. Маринов, член на Ню-Йоркската Академия на науките

Приложение №39

Депутатът Тошо Пейков печели първия рунд срещу тайната приватизация

Върховният съд на страната обяви за незаконно увеличаването до 200 милиона лева на уставния капитал на Агробизнесбанк – Пловдив. Върховният съд по реда на надзора с това си решение отмени решението на окръжния съд в Плов-

див за вписване на нарасналия капитал в търговския регистър. Делото срещу Агробизнесбанк започна по искане на депутата в народното събрание Тошо Пейков. Общо девет дела срещу нарушения в банковото дело, описани в Бялата книга на БНБ за тайна приватизация, са заведени по негово искане. Две от тях срещу Кристалбанк и Туристспортбанк, също за увеличаване на уставните им капитали, са разгледани вече от Върховния съд и се очаква решение.

Така или иначе засега ситуацията е, че БНБ не е давала разрешение за увеличаване на капитала на нито една от споменатите три банки. В мотивите на висшите съдии по делото на Агробизнесбанк – Пловдив са още и доказателствата, че прокуратурата не е била известена за регистрирането, а също и недоказаното наличие уставният капитал да е бил внесен в момента на увеличението, както е изискването на закона.

Красимир Петков

В-к „Народен глас“, февруари 1994 г.

ЧЗБ АГРОБИЗНЕСБАНК АД първа понесе ударите на сляпата Темида. След изявлението на депутата Тошо Пейков, че в банковата система има скрита приватизация, главният прокурор Иван Татарчев внесе във Върховния съд предложение за отменяне на решенията на общите събрания на банката, с които уставният капитал се увеличаваше последователно на 200 и 500 млн. лв.

В-к „Банкеръ“, февруари 1994 г.

Върховният съд отмени увеличението на капитала на Агробизнесбанк

Незаконно е увеличението до 200 млн. лева на уставния капитал на Агробизнесбанк – Пловдив, реши вчера Върховният съд по реда на надзора. Висшите съдии отмениха и решението на Пловдивския окръжен съд за вписване на нарасналия капитал във фирмените регистри.

Няма данни БНБ да е давала разрешение за увеличение на капитала, прокуратурата не е била уведомена за регистрирането, недоказано е, че уставният капитал е бил внесен в момента на увеличението, както изисква Търговският закон, мотивират се съдиите.

Други 2 дела – на Кристалбанк и на Туристспортбанк, също за увеличени капитали, са разгледани от Върховния съд и чакат решение. Трите банки бяха описани в Бялата книга за тайната приватизация. Делата срещу тях започнаха по искане на депутата Тошо Пейков.

В.к. „24 часа“, февруари 1994 г.

Приложение №40

На първи март може да осъдним с 9 банки с цялата държавна собственост

Твърди народният представител от СДС Тошо Пейков

– Г-н Пейков, защо според вас депутатите отказват да коментират предстоящата банкова приватизация под предлог, че темата не е в техните прерогативи и компетенции?

– Задължение на депутатите е да контролират централната банка, да контролират и процеса на приватизация, откритата или скрита, в банките.

За съжаление обаче под влиянието на няколко монополизиращи банковата информация икономически експерти от страна и на СДС, и на БСП нещата стоят недоизказани, необсъдени и несподелени с останалите депутати, които не са специалисти в тази област.

– Добре, но точно депутати специалисти като Иван Костов, като Атанас Папаризов са отказали на наша репортерка коментар по проблема банкова приватизация с аргумент „не е наша работа“.

– Напротив, аз искам да отворите конституцията и да видите чл. 84, а също така и чл. 1 от Закона за БНБ и да видите, че там е записано, че Народното събрание контролира централната банка, а тя от своя страна контролира всички търговски банки в страната, били те частни, държавни, чужди или български. Затова огромна е отговорността на народното представителство. И ако то не си свърши работата, историята ще потърси отговорност от хората, които позволиха разграбването на досега натрупаното национално богатство. Защото в момента няма първично натрупване на капитал, както някои се опитват да докажат. А има разграбване, и то директно, чрез банките, на създадено от Царство България, от Тодор-Живкова България национално богатство.

– Банковата консолидационна компания съобщи, че до края на февруари ще е готов списък на банките, които ще бъдат приватизирани. А в същото време проф. Тодор Вълчев малко преди Нова година помоли депутатите да удължат този срок, защото още не е приключила преоценката на основния капитал на банките. Има ли тук някакво противоречие?

– Да, единствено проф. Тодор Вълчев в последния момент миналата година в Бюджетната комисия подкрепи проекта за удължаване на срока по параграф 6 от Закона за банките и кредитното дело. Народното събрание, президентът и правителството обаче легитимират хора, които имат нечисти интереси. Тези хора, първо, трябва да върнат заграбеното в държавните банки. Затова аз сезирах Главна прокуратура, сезирах Върховния съд. Към осем банки са започнали следствени действия за установяване на неясноти и за отменяне на решения, неправомерно взети от окръжните съдилища за не-

законно увеличаване на техния капитал без разрешение на БНБ. С мълчаливото съгласие, с изчакването от страна на народни представители, на министри, на министър-председателя и на други, които са отговорни за законността и реда в нашата страна, се цели да бъдат поставени хората пред свършен факт, като се обявят вече приватизираните по незаконен начин банки за частни. Например Туристспортбанк, в която държавното участие от 32,5 на сто е доведено до 7,5 на сто, Агробизнесбанк, където е намалено под 1 на сто държавното участие, Кристалбанк – по същия начин, Петричката банка.

– *Има ли депутатско лоби срещу незаконната банкова приватизация?*

– За съжаление зад повечето партии в Народното събрание и извън него са застанали и местни банки и банкери. Много от управителите на големите и на най-скандалните банки в страната са членове на една или друга партия, имат представителство в парламента. Затова тия банкери са „експерти“ на депутатите, които са в парламента, и не позволяват народните представители да свършат своята задължителна конституционна дейност, т. е. да контролират централната банка и оттам търговските банки. Чрез Закона за лошите кредити, за който единствено аз от цялото Народно събрание гласувах против, а депутатите на СДС под влияние на експертите (за които аз вече ви говорих) гласуваха 77 души въздържаха се, тези тайни приватизатори на банките ще станат собственици на най-добрите предприятия в страната. Цялото Народно събрание гласува „за“ този Закон за лошите кредити. Затова те не бързат с открита и законна приватизация. Затова те искат специален закон, за да приватизират първо банките.

*Интервюто взе Ирина Керемидчиева, агенция Балкан
В-к „Континент“, февруари 1994 г.*

Приложение №41

Върховният съд отмени увеличението на капитала и на Кристалбанк

С решение от вчера Върховният съд отмени увеличението на основния капитал на ТБ „Кристалбанк“ – Мадан, от 200 на 500 млн. лв. Това стана, след като ВС отмени решенията на Смолянския окръжен съд от 13 април и 15 септември 1993 г., с които са правени промени в основния капитал, устава и съвета на директорите.

През април окръжният съд е регистрирал увеличение на основния капитал на Кристалбанк на 200 млн. лв., а през септември – от 200 на 500 млн. лв. По този начин ВС върна фактически положението на банката на изходната позиция при регистрирането ѝ през 1989 г. ВС е приел, че решенията на Смолянския окръжен съд са незаконосъобразни, тъй като за увеличението на капитала няма разрешение на БНБ, не е ясно дали този капитал е собствен или основен. Към материалите по делата нямало данни за държавното участие. Делото пред ВС беше образувано по искане на главния прокурор. Това стана почти веднага, след като депутатът Тошо Пейков заяви, че се правела скрита приватизация в банката и че от 71 на сто държавно участие през 1991 г. се стигнало до 3 на сто в средата на 1993 г.

*Ким Докторов
В-к „Стандарт“, 13 март 1994 г.*

**Кристалбанк и Агробизнесбанк са с отменено увеличение на капитала,
да се готви Туристспортбанк**

Централната банка пак не затвори Кристалбанк – Мадан

След като от две години Българска народна банка, освен да констатира незаконни опити за приватизация, нищо друго не направи, Върховният съд отмени през седмицата като незаконосъобразни увеличението на капитала на Агробизнесбанк до 200 млн. лв. и на Кристалбанк – Мадан последователно до 200 и след това до 500 млн. лв.

Депутатът Тошо Пейков беше сезирал прокуратурата за извършеното незаконно увеличение на капитала както на горните две банки, така и на Туристспортбанк, а тя се беше обърнала към Върховния съд да реши случая.

Според осведомени източници делото за увеличението на капитала на Туристспортбанк от 150 на 600 млн. лв. също няма да бъде решено в нейна полза.

Въпреки решенията на Върховния съд обаче **Кристалбанк – Мадан** ще си остане частна. Тя е създадена на 25 октомври 1989 г. с уставен капитал от 7 млн. лв., разпределен между БНБ (41%) и държавни фирми (59%). На 10.10.1990 г. на проведено общо събрание на акционерите е взето решение за увеличение на капитала до 20 млн. лв. чрез продажба на акции. БНБ се сеца, че така банката се приватизира, и я предупреждава чак след повече от година – с телекс от 27.11.1991 г., да се спре продажбата на акциите, но вече е късно. В резултат на операцията държавното участие е спаднало на 24%, т.е. банката е вече частна. През 1993 г. банката взема решение за увеличение на капитала последователно до 200 млн. лв. и до 500 млн. лв., за което има съдебни решения, но няма разрешение от БНБ. Точно поради липсата на разрешение Върховният съд отменя и решенията.

БНБ вече трети месец се опитва да разреши проблема с Кристалбанк – Мадан, който вече далеч не е свързан с увеличаването на капитала, а с изключително лошото финансово състояние на банката. На тричасово извънредно заседание на управителния съвет в петък отново не бе взето решение какво да се прави със закъсалата банка – да се затвори или да се спасява. Може би през тази седмица в края на краищата ще се види.

Туристспортбанк е регистрирана като акционерно дружество на 1.02.1991 г. с капитал от 50 млн. лв., като държавното участие е 16.7 млн. лв., или 32%. На общо събрание на акционерите на 31.12.1991 г. се взема решение да се увеличи

уставния капитал на 150 млн. лв. В резултат на това държавното участие спада не само като абсолютна стойност – от 16.7 на 11.3 млн. лв., но и като процент – до 7.5%. На общо събрание на акционерите от 16.07.1992 г. се взема решение за последователно увеличение най-много за пет години на капитала до 600 млн. лв. На 23.02.1993 г. Туристспортбанк депозира писмо в БНБ за увеличаване на капитала до 200 млн. лв. Това решение е гласувано от общото събрание на банката на 15.05.1993 г., като се предвижда увеличението да стане с емисия на обикновени поименни акции. Общото събрание гласува и увеличението на капитала до 500 млн. лв. чрез емисия на привилегирани акции за 300 млн. лв. *И за двете последни увеличения БНБ не е дала разрешение, което обаче не попречи на Туристспортбанк да пусне акциите по борсите и дори да ги регистрира на ПФФБ.* Според осведомени източници обаче при евентуално сторниране на операцията закупилите акции ще получат по внесените суми лихва, равностойна на тази по депозитите.

Агробизнесбанк – Пловдив е регистрирана на 6.02.1992 г. с основен капитал от 22 млн. лв., като от самото начало решително преобладават частните акционери – 93.7% от капитала. Кооперативните организации имат 4.2%, а държавните само 2.1%. В средата на 1992 г. по решение на общото събрание се взема решение за увеличение на капитала до 200 млн. лв., с което държавното участие спада до 0.2%. БНБ отново не е дала разрешение.

И трите банки са визирани в програмата за продажба на държавното участие в частните банки след вземането на съответното решение за банковата приватизация от Министерски съвет или парламента.

Кирил Марков

В-к „Капиталпрес“, 14-20 март 1994 г.

Приложение №42

Върховният съд отмени увеличения капитал на Туристспортбанк

Незаконно е увеличението на основния капитал на Туристспортбанк до 500 млн. лева, реши Върховният съд вчера. Съдебният състав на 5-о фирмено отделение уважи предложението на главния прокурор Иван Татарчев и отмени решението на Софийския градски съд от 14 юни 1993 г. При увеличението на капитала си Туристспортбанк продаде акциите на частници и намали държавния дял. На делото през 1993 г. не били представени доказателства за държавното участие в Туристспортбанк, нито е имало разрешение на централната банка за вдигане на капитала, постановиха върховните съдии. Не бил представен и списък на акционерите, които са решили да нарасне капитала, нито се сочело кой колко акции притежава, както изисква Търговският закон, мотивираха магистратите.

С юлското решение беше променен и съставът на надзорния съвет. Сега шефовете трябва отново да се избират.

Тихомир Шолев

В-к „24 часа“, 9 април 1994 г.

Туристспортбанк остана със 150 млн. лв. капитал

Депутатът от СДС Тошо Пейков ще остане в историята на борбата срещу незаконната банкова приватизация, след като след сезиране от негова страна Върховният съд отмени увеличението на капитала на пловдивската Агробизнесбанк, Кристалбанк – Мадан, и Туристспортбанк.

Макар и с месец закъснение и въпреки слухове за натиск и откровени заплахи, ВС отмени в сряда увеличението на капитала и на Туристспортбанк, а ден по-късно на редовното си заседание Управителният съвет на Българска народна банка пък възстанови капитала на Агробизнесбанк до 200 млн. лв. с препоръката да се спазят разпоредбите за капиталова адекватност, предвиждащи 50:50 разпределение между поименни акции и такива на приносител. (УС на БНБ извърши ново престъпление – б.а.)

Общото събрание на акционерите на Туристспортбанк от 16 юли 1992 година беше взело решение в продължение на пет години да вдигне капитала от 150 на 600 млн. лв. На 23 февруари 1993 година Туристспортбанк депозира писмо в БНБ с молба за първоначално увеличение на капитала от 150 на 200 млн. лв. чрез емисия на обикновени поименни акции. Това решение е гласувано от последното общо събрание от 15.05.1993 година, където се взема решение и за втората емисия от 300 млн. лв., разпределена в привилегирани акции за увеличение на капитала до 500 млн. лв. И за двете увеличения – последователно до 200 и 500 млн. лв., БНБ не е дала разрешение, което обаче не е попречило на банката да регистрира част от емисията привилегирани акции (с обещан дивидент 29 пункта над този по обикновените поименни акции) на Първа българска фондова борса. Според брокер, който е пласирал акциите на борсата, Туристспортбанк е предвиждала подобен неблагоприятен изход (отменяне на увеличението на капитала) и затова е била създадена и допълнителна клауза – в случай на анулиране на акциите собствениците им получават по инвестираните суми лихвата, предоставяна при депозит. Не е известно каква част от емисията е пласирана, но според председателя на банката Емил Кюлев тя не е толкова съществена, за да доведе до някакви неблагоприятни последици. Не е ясно обаче какво ще се случи с вече продадените обикновени поименни акции за 50 млн. лв. при увеличението на капитала от 150 до 200 млн. лв. Както и при Кристалбанк, тук съществува възможността техните притежатели от акционери да се превърнат в кредитори на банката.

Осведомени източници от БНБ и банкери обаче смятат, че подобно на случая с Агробизнесбанк централната банка няма да се поколебае да разреши на Туристспортбанк да си вдигне капитала до 500 млн. лв., за да си запази пълния лиценз. (? – б.а.: без преценка на държавните активи!)

Приложение №43

„Турист-спорт-банк“ – срещу закона!

В продължение на няколко месеца приятелите на „Турист-спорт-банк“ АД във Върховния съд, в СДС, в БСП и в КГБ се бориха срещу законосъобразното решение на съда. Освен Андрей Луканов, в защита на банката, най-тясно обвързана със съветските тайни служби, се обяви известен генерал от СДС и дори свещеникът К.(Г.)Б.

За да добие читателят представа за силата на синьо-червената олигархия, ще приведа само два примера:

1) В деня, когато „Турист-спорт-банк“ АД получи заслужената санкция, специална среща с мен в кулоарите на парламента поиска конфиденциално отец К.(Г.)Б. „Емил Кюлев е гадно копеле, но е обещал на Филип Димитров 70 милиона лева за изборите. Сега идвам от двамата Ивановци (Иван Татарчев, Главен прокурор и Иван Григоров, Председател на Върховния съд). Тошо, остави го на мира Емил Кюлев. Обърни огъня малко и срещу Илия Павлов и срещу „Мултигруп“, тарикатски ме помоли свещеникът. Казах му, че такива сделки не мога да приема. За мен и двамата са агенти на КГБ. Не пожелах да кажа същото и за него, но той го разбра от изражението ми.

2) Няколко дни по-късно Андрей Луканов ни видя тримата: Георги Тамбуев, Колю Парамов и мен в разговор за банковата система отново в кулоарите на парламента: „Пейков, както сте се събрали тримата, кои банки сте решили да бастисите?“, попита с леко притеснена усмивка бившият министър-председател. „Не се притеснявай, Андрей, до твоите банки трудно ще стигнем“, отвърнах му също шеговито. Интересното е това, че до тоя ден с Луканов не сме влизали в личен разговор. Реплики си разменяхме само официално от трибуната на парламента.

Нито един вестник, с изключение на „24 часа“ и на винаги коректния „Капиталпрес“, не коментира престъпните действия на „Турист-спорт-банк“. Фактът, че „Демокрация“ дори не спомена за важното събитие, говори, че СДС наистина е очаквал пари от КГБ. Подкупните български журналисти организираха няколко информационни атаки срещу мен. Първата беше внушена от две публикации във вестниците „Дума“ и „24 часа“. На първите им страници се изписа името на някой си Стефан Пейков от Малко Търново, президент на фирмата „Интерпан“, желаеща да приватизира „съсипаната от Тошо Пейков“ „Кристалбанк“ – Мадан. На вложителите банката не успяваше да изплати парите и затова квесторът Емил Хърсев ги посъветвал, да си ги искат от мен, тъй като само аз съм бил виновен за техните беди. Активна роля в защитата на престъпленията, извършени в банковата и в съдебната система във връзка с неправомерното увеличение на капитала на банките, изиграха журналистите от вестник „Банкеръ“. Те тиражираха лъжата за моята „заинтересованост“. Наложил се да опровергам.

*

Тон за атаката срещу банките даде парламентът

Настъплението беше подето от Върховния съд

Юри Стайков – председател на Съвета на директорите на Кристалбанк

Настъплението срещу банките започна с решенията на Върховния съд. Той обяви за нелегитимни увеличението на уставния капитал на Кристалбанк, Агробизнесбанк и ТСБАНК. Така бе квалифицирано увеличението на капитала, което е станало с решение на общите събрания на банките. Трябва да се подчертае, че те не са обжалвани в законния срок от заинтересованите органи – БКК и БНБ.

Малко преди да изтече срокът за обжалване по реда на надзора, депутатът **Тошо Пейков реши, че може да има скрита приватизация в тези три банки, и сезира Главна прокуратура**. Вероятно мотивът на този депутат е, че защитава държавните интереси. **На практика обаче със своите действия той внесе смут в икономиката на страната. Въпросът е кой има полза от това?**

В-к „Банкеръ“, април 1994 г.

Татарчев да обясни на ТУРИСТСПОРТБАНК къде да си плаща данъците!

Ръководството на ТУРИСТСПОРТБАНК е решило да не отговаря на появяващите се в печата съобщения за незаконна приватизация, а ще изчака становището на съдебните власти, съобщи източник от банката. За непозволено увеличаване на капитала бяха обвинени още АГРОБИЗНЕСБАНК – Пловдив, и КРИСТАЛБАНК – Мадан. Трите банки фигурират в т. нар. Бяла книга на БНБ, но там беше посочено също така, че увеличението на капитала им не е застрашило държавните интереси. (? – б.а.)

По настояване на депутата Тошо Пейков обаче Главна прокуратура образува предварително производство. В момента фирмените дела на трите банки са във Върховния съд. Прокуратурата поиска от Банковата консолидационна компания да заведе дела срещу набедените банки, но холдингът засега е отхвърлил това предложение.

Отсъствието на фирменото дело от районния съд е поставило неочакван проблем през ТУРИСПОРТБАНК. През миналата година банката премести централния си офис на нов адрес и трябва да направи данъчна пререгистрация. Това обаче е невъзможно без фирменото дело, така че банката не е в състояние да внесе дължимите налози. А ако се стигне до начисляване на наказателни лихви заради просроченото плащане, очевидно това пак ще мине за сметка на банката. (? – б.а.)

Виолета Стоянова
В-к „Банкеръ“, април 1994 г.

По повод на нашата публикация „Влизането на квестор в КРИСТАЛБАНК не означава, че тя ще фалира“, в редакцията се обади депутатът Тошо Пейков, за да съобщи, че неговият брат се казва Чавдар Пейков. Депутатът отрича да има родствени връзки със Стефан Пейков, президент на фирма ИНТЕРПАН, който изяви желание да купи КРИСТАЛБАНК.

В-к „Банкеръ“, април 1994 г.

Банкер заплашил депутат със смърт

Шефът на „Турист-спорт-банк“ АД, Емил Кюлев, заплашил, че ще изпрати биячи да ликвидират депутата Тошо Пейков, долетя тревожен сигнал от Ловеч. Поводът бил решението на ВС да обяви за незаконно увеличението на капитала на ТСБанк.

Открай време Тошо Пейков пледира страстно срещу тайната приватизация на банките. По негов сигнал Главният прокурор Иван Татарчев направи предложение до Върховния съд за преглед пореда на надзора на съдебните решения, незаконно регистрирали увеличаването на уставния капитал на някои банки. „С решение №5 от 21.09.92 г. по ф.д. 7513/91 за вписване промени в регистрацията на „Туристспортбанк-АД“ – София, Софийският градски съд е допуснал нарушения на разпоредбите на Търговския закон“, се казва в писмо на Главна прокуратура от 5 януари 1994 г. до депутата Тошо Пейков.

От офиса на „TSBank“ посрещнаха с ведър хумор задаващите се буреносни облаци. „Ние сме частна банка с над 70% частно участие още от първия ден на създаването си. Имаме и официално писмо от БНБ, където се посочва, че от наша страна няма засегнати държавни интереси“, подчерта специално за „НТ“ г-н Кюлев. Приказките на депутата Пейков били глупости, на които не трябва да се обръща внимание. С лакърдии *всякакви попаднали случайно в парламента личности* искали да си вдигат рейтинга и да влязат в литературния епос. Истинските перални, според г-н Кюлев, били напудили се арабски фирми, които чрез внос наводнили нашия пазар с некачествени стоки за сметка на наркодотации. Сега г-н Кюлев заминавал за Москва на преговори за инвестиции. Към нейните необятни пазари обръщали пак поглед родните делови люде, колкото и да не се харесвало това на нашенското проамериканско лоби, довери г-н Кюлев.

В-к „Нощен труд“, март 1994 г.

Тошо Пейков нямал банкови интереси

По сигнал на депутата Тошо Пейков Върховният съд отмени неправомерното увеличение на капитала, без преценка на активите и разрешение на БНБ, на Кристалбанк (Мадан), Агробизнесбанк (Пловдив) и Туристспортбанк (София). „В нито една банка нямам лични интереси, имам брат на име Чавдар, а не Стефан Пейков“, заяви депутатът. Опитите да се свърже името му с кандидат-купувачи на Кристалбанк било „активно мероприятие“. Вероятно затова е била пребита жестоко и племенничката му на 22 март т.г. Сега депутатът е изпратил писмо до главния прокурор, председателя на Върховния съд, шефа на Банковата консолидационна компания и комисията по корупцията в парламента, за да решат как ще се процедира със случаите на доказана незаконна банкова приватизация в България.

В-к „Нощен труд“, април 1994 г.

Приложение №44

Кой пере превръзката на Темида

Парламентарно питане към министъра на правосъдието (петък – 22 април 1994 г.)

Тошо Пейков (ПЛК): Уважаеми господи председателстващ, дами и господа народни представители, уважаеми господа министри, уважаеми господин министър на правосъдието! Главна прокуратура установи, че в нарушение разпоредбите на §6 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за банките и кредитното дело, Окръжният съд – Пловдив, Софийският градски съд и Окръжният съд – Смолян, са допуснали вписване на промени в регистрациите на банките „Агробизнесбанк“ – АД – Пловдив, „Туристспортбанк“ – АД – София, и „Кристалбанк“ – АД – Мадан, относно увеличаване размера на основния им капитал. След като по мое искане главният прокурор направи предложение до Върховния съд на Република България за преглед по реда на надзора на решенията на Окръжния съд – Пловдив, на Градския съд – София и на Окръжния съд – Смолян, Върховният съд отмени неправомерните решения на съдилищата. Освен това, видно

от списъците на акционерите, приложени към делата е, че държавните фирми-учредителки, както вече споменах, са замесени от други юридически и физически лица, като са прехвърлили акциите си в съответните търговски банки, въпреки забраната на Указ 56, Закона за образуване на еднолични търговски дружества с държавно имущество и на Закона за приватизацията. Прокуратурата обяви всички прехвърлителни сделки за нищожни, като сключени в противоречие със закона. Но грабежът в огромни размери не прави никакво впечатление нито на БНБ, нито на банковия холдинг, нито на правителството, господин Корнажев, нито на парламента. Банково лоби изглежда има във всички политически сили, които не са заинтересовани заграбеното по реда на чл. 498 от НПК да бъде върнато в патримониума на държавата. Като член на правителството, представители на което са членове на управителния съвет на банковия холдинг, Вие, господин министър, едва ли можете да бъдете безразличен към доказаните от мен, с помощта на Главната прокуратура и Върховния съд, случаи на безконтролен грабеж на държавно имущество в особено големи размери.

Аз последвах Вашия адвокатски съвет, даден ми преди от Вас на същата тема и сезирах с данни за престъпления по чл. 282 и др. от Наказателния кодекс Главна прокуратура, за хората на Андрей Луканов, като Емил Кюлев и други банкери. Но не трябва ли Вашите колеги от Съвета на директорите на БКК и Управителния съвет на БНБ да извършат най-сетне проверки за образуването на всяка частна банка?

– С какви доказани капитали е станало образуването?

– Защо съставителите на „Бялата книга“ от БНБ се опитаха да прикрият и омаловажат скритата приватизация, която доказвах?

– Защо заобикаляме императивните норми на Закона за банките и кредитното дело?

– Защо централната банка даде толкова много права на частните банки, повечето от които са образувани в нарушение на закона?

– Защо им беше даден лиценз при грубо нарушаване на изискванията за притежаване на собствен, а не на заемен капитал!

– Случайно ли БНБ спря даването на лицензи без собствен капитал, след като осигури скандално снабдилата се със заемен капитал 200 млн. лв. банка „Моллов“.

Една звезда изгря, господа, звездата на банка „Моллов“.

Като обвинява нас, политиците, че бавим икономическата реформа, днес същият господин ни успокоява в пресата, че парите, които той взел за получаване на лиценз на заем от банка „Биохим“ през Първа източна международна банка, били вече върнати в „Биохим“. Дребни пари за послужване, смята господин Моллов.

Това са моите въпроси, на които чакам Вашия компетентен отговор.

Председател Кадир Кадир: Господин министър, имате думата за отговор на питането на господин Тошо Пейков.

Министър Петър Корнажев: Господин председателстващ, госпожи и господа народни представители, господин Пейков! Аз се радвам, че ми напомнихте, че за втори път ме питате, аз за втори път ще Ви отговоря, че питането Ви по Конституцията, не ми се обиждайте, и правилника, не е компетентно.

Аз съм министър на правосъдието, председателствам Висшия съдебен съвет, но всичко, което казахте, се отнася до главния прокурор и до председателя на Българската народна банка.

Аз бих желал, бих молил народните представители, когато правят питання, да четат, не искам да Ви обидя, разберете ме добре, Конституцията. Аз нямам право и слава Богу, нямам право да се бъркам в работата на прокуратурата и на следствието. Сезирате ги тях и ако убедите моя колега, казвам колега, защото ми е състудент, Татарчев, да дойде тук да ви отговаря, той да Ви каже. Ако Вие обаче и който и да е народен представител ме сезирате с неправилна регистрация на фирма и т.н., тогава вече аз бих се намесил. И дай Бог, с това ще завърша, другата седмица при вашия много бърз и бавен ритъм, както гледаме днес, да гласувате главата за инспектората в Закона за съдебната система, и дай Боже да свършите целия закон, защото някои се заканват, че ще го отнесат до Конституционен съд, за да стане това, тъй като това е ефир и някои използват нарочно ефир, за да чуят други, трябва да свършите целия закон и тогава вече министърът на правосъдието, аз или следващият, по-следващият, би могъл да поиска от инспектората проверка. Това е към днешна дата, господин Пейков, конституционната схема. Това е структурата на правосъдието и това е, ще ми позволите, понеже стоиме в тази група, да кажа накрая нещо, за което ние навремето, във Великото Народно събрание много приказвахме, разграничението между съдебната и изпълнителната власт. И сега хора от Вашата група говорят това, но на митинги. Пак казвам, моля Ви, не ми се обиждайте. Дойдох от уважение към института. Благодаря.

Председател Кадир Кадир: Благодаря на господин министър. Господин Пейков, това е положението, трябва да бързаме със Закона за съдебната власт.

Тошо Пейков (ПЛК): Уважаеми господин министър Корнажев, аз разбрах Вашия неутрален отговор, разбирам и Вашата надежда към инспектората, но като председател на Висшия съдебен съвет и като пръв между равни, както сам казахте, Вие може да направите, според мен, предложение пред ръководения от Вас орган на съдебната власт, да бъдат санкционирани съдиите и съдебните състави, които са станали съучастници в скрита приватизация на огромно по количество имущество от страна на гореизброените банки.

Освен това, за да Ви докажа, че споделям Вашата отговорност, аз бих поправил някои колеги депутати, и известни икономисти, които твърдят, че за дестабилизирането на националните финанси били виновни само правителството и БНБ.

Аз смятам, че е виновен и парламентът, който по Конституция и по Закона за БНБ е длъжен да контролира централната банка и вас в кабинета. Всички депутати, Комисията по бюджета и финансите, и сини, и червени, и от всички цветове. И ако Темида е наистина безпристрастна, господин министър, с наша помощ тя трябваше по тези сигнали да по-

сече не само трите банки, които споменах, а всички десет банки, каквато е Първа източна международна и много други, за които правосъдието е вече известно.

Приложение № 45

Дали за затвора са само половината банкери?

(Нередактирана стенограма от заседание на Народното събрание от 13 май 1994 г., петък)

ПРЕДСЕДАТЕЛ АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Има думата Тошо Пейков. Миналият път той беше записан, но оставаше малко време.

Заповядайте, господин Пейков. (Шум и реплики от блока на БСП)

ТОШО ПЕЙКОВ (ПЛК): Уважаеми господин председател, дами и господа народни представители!

Аз благодаря, че ми беше дадена думата. Моите въпроси са към Народната банка, но за съжаление няма никакъв неин представител тук, към кабинета и към Вас, колегите депутати. (Шум и реплики, неодобрение от блока на БСП)

Това са въпросите, господин Шапатов, които всички вие тактично премълчавате, премълчава ги банката, премълчава ги правителството. (Неодобрение от блока на БСП, шум и реплики)

Но, тия въпроси са свързани с бъдещето на страната. Те са свързани с доходите на хората, свързани са с финансовата и валутната политика на България.

Аз мисля, че утаяването на тия въпроси не трябва да продължи, въпреки че господин Матинчев се позова на банковата тайна. (Депутати от блока на БСП се събират при трибуната, шум и реплики, възгласи на неодобрение)

Господин Матинчев, който напусна, заяви, че банковата система била независима от кабинета. (Шум и реплики)

ПРЕДСЕДАТЕЛ АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Моля, народните представители да си седнат на местата.

ТОШО ПЕЙКОВ: Мисля да убедя и колегите-депутати, които тук ми пречат да говоря, че това не е съвсем така. (Депутати от блока на БСП продължават да стоят на трибуната, шум и реплики)

ПРЕДСЕДАТЕЛ АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Аз не отлагам никаква точка.

Аз изчакам да дойдат размножени материали и да ви ги раздам. (Шум и реплики, неодобрение от блока на БСП)

МИРОСЛАВ ДЪРМОВ (встрани от микрофоните): Защо чакате размножаването? (Шум и реплики, неодобрение в блока на БСП)

ТОШО ПЕЙКОВ: Имам ли думата, господин председател? (Реплики от депутати от блока на БСП) Госпожа Ананиева, Вие не сте председател на събранието и не Вие ще ми давате думата. (Шум и реплики, възгласи на неодобрение, безредие в залата)

ПРЕДСЕДАТЕЛ АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: В залата има шум и безредици и прекратявам заседанието. (Звъни)

(11 ч. и 41 м.)

(След прекратяването)

11 ч. и 43 м.

ПРЕДСЕДАТЕЛ АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: В залата няма шум и безредици и откривам заседанието. (Звъни) Господин Пейков, продължете.

ТОШО ПЕЙКОВ: Аз благодаря на господин председателя. Тъй като госпожа Ананиева си позволи от негово име да ми отнеме думата. (Шум и реплики в блока на БСП) Аз ще ви убедя, че твърдението на господин Матинчев за това, че банковата система била абсолютно независима от кабинета не е вярно. (Шум и реплики в блока на БСП) Аз искам да ви-зирам в моите въпроси най-напред държавния дял и държавното участие, а после и връзките на държавния дял и държавното участие с частната дейност, с фондовия пазар и с неблагоприятия във финансовата система. (Шум и реплики, неодобрение, тропане по банките от депутатите в блока на БСП)

При проверките на валутния пазар се оказва, че за скока на долара определена заслуга имат държавните фирми и държавните банки, които заемат все още водещо място в икономиката на страната. Съответно и в търговията с валута. Покупко-продажбите, по данни на Българска народна банка, за 1993 г. са за около три и половина милиарда долара. Следователно, **определящо е поведението на правителството при търговията с валута.** Тогава защо членовете на кабинета пропуснаха пряката възможност за въздействие и защита на държавния интерес? Това е в смисъл на контрол и надзор върху банките с държавно участие и върху фирмите-търговци на валута.

Като членове на Съвета на директорите на банковия холдинг, отговорността на кабинета и на БНБ е солидарна, ако наистина имаме работа с държавници.

Но, аз искам да задам моите въпроси.

Първо, да ви припомня, че Банковата консолидационна компания беше учредена през 1992 г. и в нейния устав пише: „Учредители на компанията са Българска народна банка и Българска външнотърговска банка. Основна задача на компанията е да въздейства за създаване на ефикасна банкова система чрез управлението на придобитите от нея акции за окрупняването на търговските банки.

Предметът на дейност на компанията е:

– Придобиване, управление, оценка и продажба на акции в местни търговски банки;

– Организиране и провеждане на контрол при реорганизиране на банки, в които е придобила акции за управление.“ (Шум и реплики, неодобрение от блока на БСП)

Моля за вашето внимание! (Шум и реплики, тропане по банките от депутати от блока на БСП)

Как бяха изпълнени, тия, упоменати в устава задачи? Според мен – никак. (Тропане по банките в блока на БСП продължава, шум и реплики) Как беше използвана възможността на министрите да определят банковата и валутната политика? Според мен – никак! (Шум и реплики)

Туй, което вие правите е същото, което те направиха – те оставиха нещата на стихията. (Продължава тропането по банките в блока на БСП, шум и реплики)

Вторият ми въпрос. Категорично не успя дейността на БНБ и на БКК за създаване на ефективна банкова система и контрол по управлението на държавното участие в нея. (Неодобрение, шум и реплики от блока на БСП) Съвсем съзнателно и при съучастието на ръководители от БНБ и БКК беше дадено рамо на скритото приватизиране на десетина банки с държавното участие. До какво доведе това?

Това създаде несигурност и недоверие като забави законовата приватизация.

Поради неупражнен надзор се разразиха многобройни и неконтролируеми банкови скандали, които за жалост не трогнаха никого от тия, които трябваше да ги контролират. Изобилстват примери за грубо погазване на чл. 9, 14, 17, 19 и 21 от Закона за БНБ. Съответно, при издаването на лицензи, отказването на разрешение, при уставни несъответствия, придобиване на акции във финансови предприятия със стойност над 10 на сто от капитала на предприятието, при извършване на банкова дейност в нарушение на закона. (Шум и реплики, неодобрение от блока на БСП) Мисля, че трябва да чуете тия неща, колеги социалисти. (Шум и реплики, неодобрение в блока на БСП)

Трето: Като видя зор с приходната част в бюджет, и финансовият министър се провикна, че за затвора са половината от нашите банкери. Радвам се, че и господин Костов, на срещата във Варна, е изказал някои подкрепящи моята теза съждения. Но заще са половината министри и депутати, които услужливо мълчаха при тия нарушения и престъпления, колеги? (Шум и реплики от блока на БСП)

Интересно защо управителите на БНБ и министрите-членове на Съвета на директорите на БКК мълчаха и мълчат и досега! Те онемяха пред вероломните действия на банкери – бивши милиционери от Първа източна международна банка, от „Туристспортбанк“, от „Кристалбанк“, от Банката за земеделски кредит. Ямболската и Бобовдолската банка фалираха.

Четвърто: Ерозията на финансовата и банковата система се просмуква чрез тъй наречените „мръсни пари“. Перачите на „мръсни пари“ продължават престъпната си дейност с мълчаливото съгласие на депутати от всички цветове и на президента, който неизвестно защо, искам да обърна внимание на господа конституционалистите от групата на БСП, защо президентът не пожела конвенцията за прането на „мръсни пари“ да бъде публикувана в „Държавен вестник“?

Господин Янаки Стоилов, защо конвенцията, относно изпирането на „мръсни пари“, като международен договор, ратифицирана и влязла в сила за България, но необнародвана в „Държавен вестник“ не е част от вътрешното право на страната? Така гласи тълкуването на Конституционния съд в Решение № 7 от по-миналата година, по искане на главния прокурор?

Кой има интерес от това, конвенцията за „мръсните пари“ да не влезе в сила?

Защо господин Корнажев, член на кабинета, заблуди представителите на Съвета на Европа, че България води борба срещу „мръсните пари“ преди няколко дни в НДК? (А конвенцията не е публикувана!)

Кой има интерес от това?

Това са тези, които доведоха до трусове във валутната и банковата система и преди, и сега, и им насипахте на готово цели чували с държавни пари. (Шум и реплики, неодобрение от блока на БСП, тропането по банките продължава) С тях вие им позволихте да си купят валута, която те изнесоха в чужбина при другата, изнесена преди години от тогавашните комунисти, валута. Те заграбиха всичко накуп и запушиха икономиката за предприемчивите и почтените, които не могат да започнат бизнес, защото са лишени от кредит. (Тропането по банките продължава, шум и реплики в блока на БСП)

Пето: Има ли надзор? Какво бихте казали за твърдението на господин Камен Тошков, член на Управителния съвет на БНБ и началник на Управление „Банков надзор“, който в пет докладни записки по мое искане от миналата година съвсем съзнателно ме заблуди. Напротив! Излъга ме, че Търговска банка „Кристалбанк“ – Мадан била в добро финансово състояние. А тя е пред фалит. (Шум и реплики, неодобрение в блока на БСП)

Че Първа източна международна банка била в добро финансово състояние. Че „Туристспортбанк“ и други банки приключвали с добри финансови резултати. Какво постъпи от техните финансови резултати в бюджета? – Над 10 милиарда лева дължат те на бюджета. (Тропането по банките в блока на БСП продължава, шум и реплики, неодобрение)

Шесто: Защо Наредбата за лицензирането беше променена от БНБ чак в началото на 1994 г. ... (Свиркания, тропане по банките, шум и реплики, неодобрение в блока на БСП)

ПРЕДСЕДАТЕЛ АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Аз моля Българската социалистическа партия и нейната Парламентарна група да не се държи като опозиция. (Шум и реплики)

ТОШО ПЕЙКОВ: ... когато без собствен капитал лицензии получиха вашите хора Моллов и дружина, господа социалисти? (Тропане по банките, свирене, шум и реплики, неодобрение от блока на БСП) Защо БНБ позволи престъпно, като постави под заплаха цялата банкова и икономическа система на страната, лицензирането на банки без собствен, а с взет назаем от други държавни банки капитал? (Шум и реплики, неодобрение от блока на БСП) Колко пъти трябва да задавам подобен въпрос от тая трибуна на всички вас? (Свиркания, тропане по банките, шум и реплики, неодобрение от блока на БСП) Аз ли съм виновен за това и защо шефът на „Кристалбанк“ – Мадан ме обвини, че съм застрашавал цялата икономическа система на страната, като съм сезирал Главната прокуратура? Това е едно твърдение на самозабравил се милиционер. (Шум и реплики, тропане по банките, неодобрение от блока на БСП) Този същият беше избран за шеф на банката. Преизбран в същата банка, която доведе успешно до фалит. Ще му разреши ли БНБ увеличението на капитала

до 500 000 000 лв., както иска престъпното му обкръжение? (Тропането по банките продължава, шум и реплики, неодобрение в блока на БСП)

Или за обучение във фалита са му нужни още години на този самозабравил се господин?

Аз искам да попитам всички вас, както и управителите на БНБ, ако ни слушат, докога те ще се учат да провеждат фалити в търговските банки, които наистина са във фалит и докога ще застрашават финансовата и валутната система на страната? (До кога ще протакат?)

ПРЕДСЕДАТЕЛ АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Господин Пейков има право да говори, ако иска дори 30 минути.

ТОШО ПЕЙКОВ (ПЛК): Защо БНБ банка назначава за квестор господин Емил Хърсев като нарушава банковото законодателство?

РЕПЛИКИ ОТ БСП: Кажете и за зърното, бе, Пейков!

ТОШО ПЕЙКОВ: Защо финансовият министър чак сега се сети по какъв измамен начин се набират тъй наречените „свежи пари“, които също са вкарани във финансовия оборот на страната.

Всички вие трябва да имате предвид, че се задава един нов огромен провал в нашата финансова политика, пренебрегван досега и от Комисията по бюджета и финансите, както и от всички нас. (Предупредих за скандала с „пирамидите“.) Един голям лъжлив балон, наречен „Дивидент“ се спуска с трясък в началото на злополучната 1994 г. не само поради липса на реална икономика, но и поради мошеничество и липса на надзор. Много честни хора – вложители, акционери и спестители наред с мошениците ще пият по една студена вода от тъй наречените „най-успешни акционерни дружества“ и инвестиционни фондове, повечето от които раздадоха като дивидента обещания за райски приходи в неограничимо бъдеще на 21 век, а пари дадоха от набраните напоследък, но само на себе си.

Седмият ми въпрос е случайно ли управителят на БНБ професор Т. Вълчев твърди в така наречената „Бяла книга“, че държавният интерес е засегнат незначително. Не смятате ли, че изброените от мен длъжностни лица, които са нарушили закона съвсем съзнателно са се занимавали с укривателство, като по този начин са изложили на несигурност банковата и валутната система на страната? Не е ли време по силата на чл. 203, 212, и 282 от Наказателния кодекс за присвояване на държавни средства, за незаконно емитиране на акции и открит грабеж да призовем пред правосъдието съответните банкери и длъжностни лица?

При извършената проверка от страна на Върховния съд се оказа, че са вършени главозамайващи документни престъпления при увеличението на капитала на редица банки. Има индикации за същото и в застрахователното дело.

Аз ви питам, не творим ли ние рай за престъпници, колеги депутати и министри, ако слушате отнякъде?!

Не поставяме ли ние с вас най-голямата спирачка за истинската българска предприемчивост, като залагаме на престъпници и мошеници? Защото от комунисти може случайно да стане капиталисти след съответното обучение и при нужната почтеност, но от престъпниците – никога! Реформата изобщо няма да стартира, докато толерираме, някои може би с добри теоретични намерения, грабежа.

Аз призовавам да си свършим съвестно работата, колеги депутати и ви благодаря, че спряхте шума в залата!

Защото, докато Българската народна банка мълча, се самоубиха или бяха убити банкери от Павликени и от Ловеч. Предстоят редица фалити. Затова искам оставката на някои господа от БНБ. Искам оставката на господин Камен Тошков за съзнателна измама на народен представител. Призовавам виновниците за икономическия хаос и за валутния срив да поемат отговорността си поне за държавния дял, защото банковата тайна, като малък смокинов лист, не може да покрие техните срамоти! А банките в икономическия живот на България не са учебен полигон за преквалифициране и първоначално обучение на тълпи милиционери за банкери!

Жалко, че на всичко това, което отдавна ви говоря, вие повярвахте чак, когато го прочетохте във „Файненшъл Таймс“.

Благодаря. (Ръкопляскания от СДС)

(Водачът на ОСД в БСП, проф. Чавдар Кюранов, ме поздрави и помоли за стенографския запис от изказването. Благодарих му и му го дадох – б.а.)

Приложение №46

„ШЕФОВЕТЕ НА БНБ СА ЗА ЗАТВОРА!“

Интервю с депутата Тошо Пейков

Тошо Пейков е 43-годишен, роден в ловешкото село Слатина, завършил немска езикова гимназия. Поради липса на връзки не можал да следва външна търговия, заминал за Русия, където работил като строителен работник почти 6 години. Там с най-висок успех записва икономика. Дипломира се във Варна – „Организация и управление на икономиката“. Дълго не си намира работа по специалността. Става строителен работник, бояджия, алпинист. Организирай 3 експедиции, една от които покорява Матерхорн (Монблан), другата – Елбрус (там бил с 13 жени) и седемхилядника „Евгения Кожаневска“ в Памир. Женен, с две деца.

– Банките, за които отдавна биете тревога, че са с неправомерно намалено държавно участие, сега се предлагат за приватизация. Как ще коментирате този факт?

– Предишният финансов министър Иван Костов и сегашният – Стоян Александров, чак сега се сетиха да подкрепят претенциите ми към криминалното увеличение на капитала на 10 банки в съучастие с Централната. А повече от половината банкери и целият Управителен съвет на БНБ са за затвора.

– *Толкова много ли е напечатано положението?*

– По мой сигнал Главна прокуратура и Върховният съд отмениха като неправомерно увеличението на капитала на „Агробизнесбанк“, Пловдив, „Кристалбанк“, Мадан, и на „ТСБ“, София. Централната банка обаче си позволи, без да има преоценка на активите на банките, както изисква параграф 6 на Закона за банките и кредитното дело, и разреши увеличението на капитала на тези банки. Това е крещящ пример за скрита приватизация, която ляга върху гърба на целия български народ, защото началните капитали на повечето частни банки са взети от ДСК, от държавни фирми. И са раздадени с лека ръка на приближени хора от червената върхушка. Затова действията на УС на ЦБ са престъпления и укривателства на престъпления.

– *Това са сериозни упреци, които не вървят без доказателства...*

– Централната банка разреши например на „Туристспортбанк“ да проведе подготовка за увеличение на капитала. А нейният основен капитал, както вече потвърди моята теза и главният прокурор Иван Татарчев, е с криминален произход. 1 млн. марки и половин милион долара са дадени на Емил Кюлев, който се е разпореждал с тях, без да има лиценз от Централната банка. А лицензът, който тя е получила през октомври месец 1991 г. от БНБ, е антидатиран.

– *Чия е отговорността за последното решение за изкупуване на държавния дял от банки с неизяснен статут?*

– Моята теза е, че Христина Вучева (шеф на отдел „Икономическа и социална политика“ в МС) е проводник на мерките на Димитър Луджев да легализира скритата приватизация на банки със до 30% държавно участие – да не искат разрешение за увеличение на капитала си и да не правят преоценка на активите си, които са явно държавни. УС на БНБ получи една година удължаване на срока да върне тези банки в рамките на закона. Но БНБ не пожела да го стори! Оказа се, че един самотен депутат може да възстанови закона в три банки, а цял УС на БНБ, цяла консолидационна компания да не се интересува от държавното участие, което е милиарди левове. Тяхното поведение е криминално, включително опита да се пробута сега един списък за приватизация именно на банките, които са начело в „Бялата книга“, която Тодор Вълчев огласи и публикува едва през ноември м.г. по мое настояване. Това показва, че нещата са за съд, за прокурор и аз няма да ги оставя на мира, докато съм жив.

– *Каква е мотивацията на тази Ваша решителност?*

– Капиталите за учредяване на т.нар. частни банки са на обикновените хора, от ДСК. Но Централната банка се старае да узакони престъпната тайна приватизация на тези банки, да махне с ръка и да каже като Асен Мичковски: „Който прал – прал, да гледаме напред...“ Не мога да се примиря с криминалното съсредоточаване на огромни финансови ресурси в ръцете на т.нар. частни банкери, които вече чакат на гюме да падне сгодна възможност да приватизират най-ценното от нашата икономика.

– *Не се ли чувствате като Дон Кихот след всичките си напразни досега усилия?*

– Не, защото хора и литературни герои като него са били оценявани доста късно след тяхното физическо несъществуване. Докато чувствам, че една година след като показях в книгата си „Свирепа арена или цирк“ криминалния произход на някои банки, вече срещам разбиране.

– *Май сте непоправим оптимист?*

– Така е. Не може хора, които са съсредоточили криминално в некадърните си ръце пари само за да задоволяват лични нужди, да ги превръщат във валута и да ги изкарват нелегално извън страната, не може такива хора да бъдат основа на реформата. Рано или късно в нея ще се включи по-широк кръг от предприемчиви хора. А тези, които са заграбили парите, са обречени на самоунищожение. Просто нямат друг път. Но огромна е вината на разноцветните икономически експерти, които агитират, че няма значение кои са капиталистите – важноното било да няма комунисти. Това не е вярно! Всички морални хора трябва да могат да станат предприемачи. Само така ще се възроди икономиката на страната.

Едно интервю на Екатерина ВИТКОВА

„Нощен труд“ 29-30 юни 1994 година

Приложение № 47

Депутатът от БСП Г.Б.: „Пейков, ти непрекъснато атакуваше банкерите в парламента и те няма да ти позволят да станеш депутат в новото народно събрание!“

(София, октомври 1994 г.)

Битият с тиган изритал Тошо Пейков

Между 24.00 и 1.00 часа през нощта се сбрал НКС да пресее за последно синята листа в Ловеч, която в момента се води от Евгений Михайлов. С 2/3 квалифицирано мнозинство в листата бил гласуван и Тошо Пейков. Макар и низвергнат за известно време от НКС на СДС, все пак той е най-популярният син депутат в Ловеч, победил Червената Нора в изборите през 1991 г. там. В защита на Тошо Пейков се изказал и Големия Ал, който го похвалил като един от най-работоспособните депутати в 36-ото НС. Не щеш ли, инатът на режисьора на канарчетата, по-известен като бития с тиган, преборил мнозинството: „Аз водя листата в Ловеч, аз ще избирам екипа си!“, гласял ултиматумът на Желя Михайлов. Тъй „де-

мократично“ НКС изритал от ловешката листа Тошо Пейков – автор на проектозаконите за забрана на комунистическата партия и за борба с мръсните пари. Той е и дясна ръка на Еди Сугарев в бичуването на корупцията.

Кера Иванова
В-к „Нощен труд“, ноември 1994 г.

*

Пламен Христов от София: „Господин Пейков, журналист от радио „Дарик“ току що ми каза, че всички банки, които рекламират в радиостанциите, са забранили Вашето име да се чува в ефир...“

*

Журналистката Юлиана Бончева от в-к „Стандарт“ към Иван Костов – депутат, член на бюджетната комисия:

„Как гледате на битката на депутата Тошо Пейков срещу скритата банкова приватизация?

Иван Костов: С нарастваща симпатия.

Юлиана Бончева: Не е ли кауза пердута това, което той прави?

Иван Костов: За мен е достойна кауза. Ако той успее, това означава, че тези, които сега си мълчат и прикриват чужди престъпления, ще влязат в затвора. Аз съм готов да му помогна. И си мисля, че рано или късно това ще стане.“

(София, ноември 1994 г.)

*

Въпрос на редактора: И какво стана – помогна ли Ви?

Отговор на автора: Да, помогна ми да бъда изгонен от офиса, където Партия Либерален Конгрес и Съюзът на юристите демократи оформяха някои от идеите ми във вид на законопроекти. Иван Костов най-напред изпрати писмо, в което ни приканваше да напуснем втория етаж в сградата на „Дондуков“ 9, а по-късно – бодигардовете от охранителната фира „Дага – ЕС“ да ни изхвърлят от там. „Дага – ЕС“ пази вече няколко години централата на СДС. Нейни представители по места са бивши висши милиционери. В Ловеч шеф на фирмата е началникът на милицията до 1990 г. полк. Иван Дойчев. Останалите са шестаци.

(София, декември 1995 г.)

Приложение №48

До Председателя на Народното събрание
г-н Александър Йорданов

Уважаеми господин Йорданов,

На основание чл. 87, ал.1 от Конституцията на Република България, внасям за разглеждане от Народното събрание Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за пенсиите.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Проект на закон и мотиви.

София, 16.02.1994 г.

ВНОСИТЕЛ: /п/
Тошо К. Пейков, депутат от Ловеч

*

До г-н Тошо Пейков, депутат в НС

Уважаеми г-н Пейков,

Чрез печата следим Вашата дейност по защита правата на работещите пенсионери. Знаем, че Вашето предложение е минало през социалната комисия и има положително решение, но желаният резултат от всички нас все още не е налице. На нас продължават да удържат 35 стотинки на всеки заработен лев. Това нещо, което се върши в нашата страна спрямо хората от 3-та възраст, е престъпление. Във вестник „Бизнес блок“ тези удържки бяха наречени „нов кръвен данък, който не е удържан и в турско време“.

Уважаеми г-н Пейков, ние най-настоятелно Ви молим: направете всичко необходимо за довеждане на подетото от Вас дело до положителен край. Вие ще имате признателността на всички пенсионери, принудени да работят за оцеляване в това трудно време.

С уважение към Вас

София, 1 юни 1994 г.

Група пенсионери

*

Държавата вече няма да иска по 35 ст. на лев

До 3478 лв. заплата без удържки ще взимат работещите пенсионери

Парламентът коригира вчера чл. 50 от Закона за пенсиите, по който близо две години държавата удържа 35 на сто от заплатата на работещите пенсионери.

От първи юли т.г. пенсионерите, които упражняват трудова дейност, ще получават пенсията си в пълен размер заедно с добавките към нея, ако месечното им възнаграждение не превишава двукратния размер на минималната работна заплата. При по-голям месечен доход пенсията ще се намалява с размера на превишението. Работещите в чужбина пенсионери няма да получават пенсията си, освен ако в двустранна спогодба е предвидено друго.

Със задна дата от 1 април правителството увеличи минималната работна заплата на 1739 лв. Това означава, че работещ пенсионер със заплата до 3478 лв. ще може да получава освен нея и пълната си пенсия заедно с добавките.

Да отпаднат изцяло удържките от пенсията, настояваше вносителят на промяната, депутатът Тошо Пейков. Голямата безработица налага ограничаването на пенсионерския труд, а ниските пенсии изискват социален компромис, мотивира ограничението депутатът Никола Койчев. Такава била практиката и в почти всички страни от Европейския съюз, каза той.

А според Закона за пенсиите пенсионерите с високи заплати могат да се откажат от пенсиите си за една година и след това да поискат да им бъдат преизчислени от по-голямото възнаграждение.

Двеста хиляди са работещи пенсионери. Около 160 хиляди от тях още през октомври 1992 г. бяха освободени от удържката по чл. 50, защото работят в селското и горското стопанство. 201 милиона е приходът от удържките на останалите около 40 хиляди души, които бюджетът ще загуби с отмяната на текста. Те нямало да направят чорбата блажна, заявил финансовият министър и дал благословия за промяната.

*Мирела Веселинова
В-к „Труд“, юни 1994 г.*

Приложение №49

Икономически групировки, „частни банки“, „мръсни пари“

Изграденият на казармен принцип „едър“ бизнес-елит агонизира. Моделът му се провали. Защото крадливото му поведение е сравнимо само с това на новобранец в казармата: Загубила му се шапката. И той си присвоил шапката на друг, заспал войник, но след кражбата кепетата в поделението повече не стават. Все един от всички гологлав остава.

Колкото инфлация да генерират пишман-бизнесмените, за да обезценят милиардните си кредити, самите те ще се окажат на края измамани, защото НЕ МОГАТ ДА ВЗЕМАТ ШАПКАТА НА (народа) ГОЛОГЛАВИЯ! Ала в необятната Русия – „шапки“, колкото искаш...

*

Преориентация

По средата на лятото (на 1994 г.) Русия сложи едно батово рамо на правителството на Л. Беров и на Модела. На 24 юни само с един актуален въпрос либерал-социалистът Георги Пирински респектира и разцепи мафиотската бизнес-групировка Г-13, БСП и СДС. И предупреди Беров.

Като резултат правителството развали договора на „Мултигруп“ с „Булгаргаз“ за цесията на милиардния държавен дълг и за финансиране строителството на газопроводи. Така Андрей Луканов доказва на момченцата със смачканите ушички КОЙ ТУК Е БОСЪТ. И на Беров, и на Лилев и на СДС. Защото Русия беше с него.

Москва показва открито компаса на своите хора в България: „Време е да поемете властта и да защитите нашите общи интереси на Балканите!“ Министър Цочев даде нов живот на Модела. Де чрез постановление, де чрез наредба, де чрез договор за сътрудничество с бившия СССР... Срещната в Г-13 бе потушена. Илия Павлов обяви, че групировката щяла да продължи да съществува, защото имала да осъществи големи цели.

На 24 август 1994 г. във в-к „Стандарт“ се появи интервю с министъра на външноикономическите връзки на Русия Олег Давидов. Давидов огласи **НОВОТО СБЛИЖАВАНЕ НА СОФИЯ С МОСКВА** и зоната на руските стратегически интереси в България. Между България и Русия трябвало да бъдат установени вече открито трайни икономически връзки, които да възстановят **ТРАДИЦИИТЕ**. Интересът на Москва бил през нашата територия да осъществи непосредствени контакти с Гърция и с Турция. Като използва позабравената „батюшкина“ лексика, Олег Давидов уверява: „Строителството на газопровода се поверява на българското правителство и е в интерес на цялото общество.“

(Като познавач на творчеството на Илф и Петров се сещам за „Златния телец“ и се чудя, има ли някаква прилика между тогавашните „симпатични“ мошеници от времето на НЭП-а и сегашните български и руски „бизнесмени“? И като мислех за модела на стратегията, за прилаганата от тях „схема“, ме напуши на смях и се сетих за „децата на лейтенант Шмидт“.

„Из цялата страна бродят фалшивите внуци на Карл Маркс, „племенниците“ на Фридрих Енгелс... те влизат в изпълкомите, слизат на гарите и файтонджиите (шофьорите) внимателно ги возят, тях, роднините на великите хора. Те се трудят. Те имат много работа.

... Като изключение останаха само децата на лейтенант Шмидт, които се случиха груби, алчни и инат... имаше един изход от това положение – конференция (защо не Конфедерация). Оказа се, че лейтенант Шмидт има 30 (защо не 13) сина и 4 дъщери – глупави, стари и грозни. Така на конференцията целият Съветски съюз се раздели на 34 експлоатационни района. Всеки един район се предаде на едно от децата за дългосрочно ползване. Никой няма право да влиза в чужда територия и в нея да печели. И накрая: „Вие разбира се сте във финансова катастрофа? – запита Остап Бендер. – Финансовата пропаст е най-дълбоката от всички пропасти. В нея може да се пада цял живот. Но не тъжете.“ Картината е подозрително позната.)

„Тъпанари“

След като обявиха политиките за „тъпанари“, измислените от наследниците на БКП бизнесмени напълно се изпокараха и разпуснаха нерегистрираната още Конфедерация на „едрите индустриалци“. Причината за конфликта в Г-13 бе ниското интелектуално ниво на борците и милиционерите, които трябваше да дадат фасадата на новия бизнес. Подставените лица, като лидери на групировки и банки, дотолкова се вживяха в ролите си на бизнесмени и милионери, че започнаха да преиграват... Именно за това ги подсети Луканов. Но несъмнено политиките сигурно са „тъпанари“, щом допуснаха мафията да им оказва натиск.

Да хвърлим поглед върху главните „претенденти“ за управлението на икономиката и на политиката и върху „поверените“ им групировки. Условно можем да ги разделим на три групи:

1. Стари (еволуирани) модели (духове).
– Към тях спадат „Мултигруп“, Първа частна банка и разклонения, обсебените или тайно приватизирани държавни банки и други (като „Балканбанк“).
2. Нови (нееволуирани) модели (духове).
– Към тях спадат новите уж частни банки и застрахователни дружества, АД, фирмите със стратегически генезис, но учредени в по-ново време.
3. Свърхнови спонтанни или не съвсем спонтанни модели (призраци, пирамиди и духове).
– Към тях спадат най-новите събирачи на пари – „Ист-уест интернешънъл холдинг груп“, „Лайф Чойс интернешънъл“, АД „Демос“, „Югоагент“ и др.

*

Империята „Мултигруп“ и нейният генезис

Моделът „Мултигруп“ е гордост за стратегите. Макар че напоследък ги притеснява. Еволюирал е най-дълго от всички модели и има множество разклонения. Разполага с всички белези на една държава в държавата България.

Назначен да носи царската корона е 33-годишният бивш борец Илия Павлов. Развитието на модела става на няколко етапа. При старта на групировката са използвани със сигурност огромно количество готови пари, но тя се рои. Обявеният оборот за 1993 г. е един милиард долара. Като всяка империя има въоръжени групи, органи за разузнаване и сигурност, фирми и холдинги за производство, търговия, охрана и консултантска дейност, банка и медии.

Крайната цел на Мулти, според нейния шеф, е максималното заемане на пазарни пространства „според политическите обстоятелства“.

Военизираният характер и чуждата воля, която изпълняват групировките, се разкриват като не добре опазена държавна (ДС) тайна от доклада на Илия Павлов пред колегите му офицери от Г-13: „...когато се виждаме в този състав, става пределно ясно и на нас, а и на други хора, че всичките наистина сме една армия, която би могла да извърши чудеса. Повярвайте, и аз самият не знаех, че сме толкова силни.“

Нарушаването на военната клетва и неподчинението във военизираните структури се санкционира. Кампанията в българските медии и във „Файненшъл таймс“, както и интервюто на Карамански, бяха първото предупреждение срещу „Мулти“.

*

Етапи на развитие на империята Мулти:

1) През 1988 г. заедно с още 6 „член-кооператори“, между които е и шефът на Шести отдел на Шесто управление на Държавна сигурност Димитър Иванов, Илия Павлов – 26-годишният зет на генерал Чергеланов, началникът на военното контраразузнаване, регистрира кооперация „Мултиарт“. (Така че кураж, орсови последователи, даже някои империи започват като „кооперации“!)

Но Мултиарт събира първите големи пари чрез експорт-реекспорт на продукция от Кремиковци с помощта на... Андрей Луканов. А не от търговия с антики, с какъвто предмет на дейност е регистрирана.

После, с помощта на Григор Шопов (и ДС), Илия заминава легално за Малта, „да прави частен бизнес“.

2) В Малта създава фирмата IPN – TRADING, която до 1993 г. държеше казината на Мулти в България. С помощта на българските комунистически власти уж прекупвали стари подводници от „Морфлот“, режели ги и прасали метала на турските металургични заводи.

3) От Малта Илия Павлов се завръща след 10 ноември 1989 г. в България. Тук вече шефът на канцеларията на Тодор Живков – Костадин Чакъров, е подготвил основните структури на империята – фирмите „Интерстиъл“, „Бартекс“ и с

щедър кредит от ДСК – „Кредитна банка“. (Навярно за това се самоуби бившият шеф на ДСК, а след това и на „Кредитна банка“ в Ловеч – Михов и шефката – юристка от ДСК – Антонова.)

4) Доказана е връзката между Мултигруп, Андрей Луканов, Огнян Дойнов и Роберт Максвел, който бива пуснат от Луканов в България след обявения от него мораториум по плащането на външния дълг. В началото на 1990 г. е и първата среща на Илия Павлов в Лондон с Робърт Максвел. Два месеца след посещението на магната у нас, във Вадуц (Лихтенщайн) е регистриран „Мултиинтернешънъл холдинг“. От източноевропейските фондове на Максвел чрез Огнян Дойнов, като вид сделка, се предполага, че Мултигруп е получила голямо количество капитал. Като доказателство се привежда учреденото от Максвел сдружение „Интербизнес 91“ с адрес улица „Ангел Кънчев“ №3 – доскорошното седалище на Мултигруп, преотстъпено на собствената му „Кредитна банка“. Във Вадуц е регистрирана и една от фондациите на Максвел, но „Мултиинтернешънъл“ освен във Вадуц се регистрира и в Драгоман и то като основен собственик на първата вълна от фирми след ноември 1989 г. – „София инс.“ („МИинженеринг“, „Бартекс“, „Интерстийл“ и „Арес делта“ са също драгомански.)

5) „Мултигруп България – АД“ е регистрирана чак през юли 1992 г. и е собственост на „Мултигруп-Цуг“ – Швейцария.

След като проследихме основните 5 етапа в развитието на „Мулти“, да очертаем •ПЕТТЕ ГРУПИ ФИРМИ•

Първа група – акционерни (самостоятелни) дружества:

– „Кредитна банка“, Първа българска фондова борса, „София инс.“

Мулти групировка:

– „Мултиарт“, „Мултикомерс“, „МИинженеринг“, „Мултимагнетикс“.

Интер групировка:

– „Интерстийл“, „Интермаг“, фирмата на К. Чакъров – „Интертрейс“.

Болкан групировка:

– „Болкан агро“, „Болкан милк“, „Болкан хляб“, „Болкан мийт“, регистрирани съвместно с държавната банка „Балканбанк“.

Арес групировка (на името на бога на войната):

– „Арес делта“, „Арес холдинг“, „Арес петролеум“.

Ръководи се от най-интелигентния човек на Мулти – Димитър Иванов.

По номенклатурния принцип Мултигруп намира винаги нужния човек за нужната дейност. При условията на прехода нашата икономика щяла да остане дълги години смесена. За това след западането на „Металснаб“ – държавна фирма, шефът е става шеф на „Интерстийл“. Общ е интересът на шефовете на захарните заводи, на Кремиковци и на „Балканбанк“ с интересите на групировката. За запазването на постове им добра помощ им оказват и Константин Тренчев и Кръстю Петков със своето (наивно?) синдикално войнство. За награда „Кредитна банка“ става основен дарител и акционер в синдикалната осигурителна каса „Подкрепа“. Първа частна банка – също.

Шефът на „Балканбанк“ не желаел банката му да се приватизира – все по същата причина – заради „смесената икономика“.

На обикновен език сливането на интересите на държавните чиновници, облечени във власт, с интересите на бандитите се нарича „мафия“ и корупция. Но у нас предпочитат да го наричат „смесена икономика“.

Като резултат за нещастния ни народ „Балканбанк“ приключи 1993 г. със загуба от 1,43 милиарда лева при основен капитал от 308 млн. В същото време е отпуснала кредити на съвместните си холдинги с „частната“ Мултигруп за над 1 милиард лева.

*

Държавната банка „Балканбанк“ – златната кокошка на „Мултигруп“

– На 17.10.1989 г. е регистрирана промяна в капитала и наименованието на банка „Транспортна техника“. В регистрите на съда се появява стратегическата за стратезите търговска банка „Балканбанк“ с уставен фонд от 100 млн. лева. Още от зачатията си започва дейността си с порок. 70 млн. лв. са набрани без законово основание чрез продажба на акции не само на държавни, но и на частни юридически лица.

През януари 1991 г. е проведено общо събрание на така регистриралите се акционери, които „единодушно решават“ да бъдат издадени анонимни акции на приносител за още 200 млн. лв. Скрытата приватизация започва с пълна сила. Дори Димитър Луджев в своята „Бяла книга“ сочи, че членът на Демократическата партия на Стефан Савов и несменяем шеф на банка „Транспортна техника“ и ТБ „Балканбанк“ от 1987 г., другарят Иван Миронов, като важна личност в плановете на стратега, без никаква гаранция (сигурно само с парола), отпуска кредит на „Мултиинтернешънъл“ в размер на 150 млн. лв., които през 1991 г. са цяло състояние. Известно е, че след либерализацията на цените от правителството на Д. Попов и от икономическия екип на СДС Мултигруп закупи с тия пари изгодно валута и монополизира пазара на захар и други дефицитни стоки, като реализира огромни спекулативни печалби. Ясно за чия сметка. До момента никой не може да потвърди, че кредитът заедно с лихвите е върнат на държавната банка. Но „Балканбанк“ получи, според сценария на стратезите, облигации за несъбраните „лоши кредити“. А с облигациите по лошите кредити „Мултиинтернешънъл България“ АД стана купувач на грандхотел „Варна“.

Вместо свежи пари, „Балканбанк“ дава кредит на банката на Мултигруп „Кредитна банка“ в облигации, чрез които Илия Павлов купува 49% от акциите на грандхотела (80% от тях са по лошите кредити, включително и негови, на стойност 407 млн. лв.). Тоест със старо престъпление правителството и агенцията по приватизацията разрешиха на стратегите, чрез подставените си лица, да вършат нови, още по-тежки престъпления.

Без капка срам, след като централната банка откупи за сметка на целия български народ облигациите по лошите кредити от друга фалирала банка – „Стопанска банка“ по номинал, тоест ошети всеки един от нас освен с останалите сто-тици милиарди, с още 3 милиарда лева, Надежда Апостолова, колежката на Иван Миронов, се появи пред управителите на БНБ с безочливото искане банката да „бъдела спасявана“ с опрощавания на кредити. Моделът се провали, а виновниците искат пак да ни управляват.

Известно е по какъв начин „Мултигруп“ стана собственик на захарни заводи. (В стратегията е влизаше с помощта на „Електрическата компания“ и лично на Дяanko Добрев да купи дълговете на „Арсенал“, а от там да сложи ръка на оръжейната индустрия, на „Химко“ и „Кремиковци“, като монополизира собствеността върху торовете, метала и газта.) Стари са намеренията към маслените фабрики. Заради конкуренцията в приватизирането им за малко да пострада Дилиан Дорон. Засега нуждите от пропаганда и от медии на мултигрупата се задоволяват от Блъсков и от Моллов. Свързва ги общият генезис, командата отгоре и бъдещият интерес. Изборите ще бъдат удобни за тяхната банда едва тогава, когато осъществят за сметка на Беров и на тоя парламент основните си стратегически цели.

Привидно, а може би и истински, на тяхното по-ниско ниво се сблъскаха интересите им с „Туристспортбанк“ и с „ТРОН“. Но стратегите сигурно ще загладят проблемите – а за това им е нужно време.

През септември 1995 г. ръководството и президентът на Мултигруп Илия Павлов дадоха пресконференция, на която запознаха журналисти с намерението на групировката да извърши вътрешна приватизация (на мениджърския екип и на колектива от работещи) на фирмите от холдинга. Бързането на Мултигруп е свързано с намерение да бъдат заличени и последните следи от държавното участие при учредяването на Мултигруп. Публична тайна е, че при перфектна ревизия на фирмите, които влизат в състава на „Консолидкоммерс“, на Държавна спестовна каса, на Балканбанк и фирмите от военно-промишления комплекс и разузнаването, ще откриете държавното участие във фирмите и на Мултигруп.

*

Банката за земеделски кредит – историческа справка

(Из неизлъчено интервю, дадено от Тошо Пейков на радио „Свободна Европа“ – септември 1995 г.)

Президентът на Русия Борис Елцин нарече руските банкери некадърни и некомпетентни.

Бившият шеф на българската Агенция за програмиране и развитие Венцислав Антонов определи българските им колеги като „комсомолско-пионерско сборище, на което полупияни пишман банкери правят каквото си искат“. Банковото съсловие в България и в Русия има дълбоки общи корени, милиционерско и терористично минало. То е неспособно за свободна банкова дейност, но притежава офицерски чинове.

По време на войната в Алжир българската Държавна сигурност получава задача от КГБ да снабди алжирските бунтовници с оръжие и боеприпаси. Нашите „чекисти“ товарят 10 000-тонен кораб – „България“ с оръжие и през Мароко го внасят в Алжир. Така, за целите на „Световната революция“, е образувано предприятието „Тексим“. За него бившият шеф на КДС и МВР, генерал Ангел Солаков, разказва: „След освобождението на Алжир „Тексим“ продължи съществуването си като свободна стопанска и търговска организация за износ и внос, реекспорт, техническа помощ и валутни сделки.“

Дълги години преди „Перестройката“ на Горбачов партийната и милиционерска номенклатура на България получи ПРИВИЛЕГИЯТА ДА ПЕЧЕЛИ И ДА ТРАНСФОРМИРА ДЪРЖАВНА СОБСТВЕНОСТ В ПАРТИЙНА, ГРУПОВА И ЧАСТНА.

Пак според Солаков, ортодоксалните комунисти в Москва начело с Леонид Брежнев решили да закрият „Тексим“ като извор на зараза и западна идеологическа диверсия.

И тъй, още в края на 60-те години се сблъскват двете крила на комунистическата партия – ортодоксалните комунисти и „либералните комунисти“. За изкупителна жертва е принесен талантливият организатор и ръководител на „Тексим“ и произлязлата от него икономическа групировка Български търговски флот (БТФ), Георги Найденов. Срещу него е скалъпен процес и фактически Москва го праща в затвора за дълги години.

Но сътвореното от него не се загубва. Активите на „Тексим“ и БТФ са 136 милиона лева и близо 12 милиона долара. Те се оказват „маята“ за бъдещи финансови структури на номенклатурата. Парите се завъртат в западни банки и в тъмна търговия. И докато самоотверженият Г. Найденов гние в Пазарджишкия затвор, фирмата „Имекстраком“, регистрирана във Вадуц – Лихтенщайн, прави пълната си метаморфоза.

Шефът на КДС Ангел Солаков, явно привързан към „идеите“ на „либералите“, е свален от поста и заменен с ортодоксалния комунист Григор Шопов. Но в МВР остава заместникът му генерал Мирчо Спасов, който има чисто комерсиални интереси в „Тексим“. Групировката му подарява лека кола „Мерцедес“, строи му вила и го обзавежда. Синът му Румен Спасов е в структурите на „Тексим“. Но органите го разобличават и семейство Спасови преминава на „ортодоксални“ позиции.

После Григор Шопов и Тодор Живков изпращат в Бейрут своя доверен човек Янко Янев, който след 1981 г. е натрупал банкерски опит като първи заместник – председател на скандалната Минералбанк. С парите и връзките на „Тексим“, в света на арабските терористи, Янев оглавява „Ли-Текс банк“ (Ливанска-Тексим банка) – Бейрут, дъщерна на Бъл-

гарска външнотърговска банка (днешната Булбанк) и на „Тексим“. Така „ортодоксите“ слагат ръка върху парите и връзките на Тексим и нейната фирма за търговия със специална продукция „Ли-Текс трейд“. А Григор Шопов и КДС завъртат от идеологически подбуди оръжеен бизнес с терористите от „Червените бригади“ на Антонио Севаста, Карлос-Чакала и Бекир Челенк.

В същото време „либералите“ действат в Западна Европа. През 1984 г. във Виена, с капитал 500 000 шилинга, е регистрирано „Дару Търговско ООД“. В него дял има акционерното дружество „Тампела Трейдинг“ с офиси в Москва (?), София и Виена. Собственост е на българина Атанас Тилев и се занимава с... реекспорт на метали и съоръжения за металургията – любима дейност на Огнян Дойнов и на неговия бъдещ шеф Роберт Максвел (вж. Приложение №2).

След 1989 г. на власт в България идват „либералите“ в БКП. В търсене на външни кредити министър-председателят Луканов се обръща за помощ към Москва. Сам притиснат от катастрофата, Горбачов му отказва преки валутни кредити, но за компенсация му изпраща свързания със СССР и КГБ финансов магнат Максвел.

В началото на 1990 г. органите изтеглят Янко Янев от Бейрут в София. На 19 февруари 1990 г. с постановление на Лукановия кабинет №15 „за насърчаване на индивидуалната и частна инициатива в селското стопанство“ е учредена Банката за земеделски кредит (БЗК). Уставният ѝ капитал е 75 милиона лева. Учредители на банката са изключително само държавни и „кооперативни“ структури (вж. Приложение №19):

ДЗИ	– 25 милиона лева
ДСК	– 25 милиона лева
ЦКС	– 15 милиона лева
Стопанска банка	– 10 милиона лева
Всичко:	– 75 милиона лева

С решение на МС №122 на банката се преотстъпва подлежащия на внасяне данък върху печалбата за срок от 5 години, като средствата се използват за увеличаване на уставния фонд и за издаване на акции, които да станат собственост на държавата. И „Разликата между основния лихвен процент за кредитите, отпуснати по десетократния размер на първоначалния уставен фонд на БЗК е за сметка на държавния бюджет“. Това са преференции, за които другите банки завиждат. Според пресгрупа „168 часа“ към юни 1994 г. БЗК дължи 200 милиона данък на бюджета. Но тя е толкова високо в ранговете на елита, че нито незаконното увеличение на капитала от 150 на 500 милиона лева, нито редицата други нарушения на Янко Янев са санкционирани от контролираната от „либералните комунисти“ съдебна система. Към 1 януари 1992 г. кредитите на банката в левове и във валута възлизат на 1 милиард и 232 милиона лева, но кредитите за частното земеделие, заради които е получила облекчения са само 0,22%.

След противозаконното увеличение на капитала, държавното и кооперативно участие се свежда до минимум.

Ето какво отговаря на мое питане в парламента управителят на БНБ Тодор Вълчев: „БЗК още от самото начало е създадена със значително частно и чуждестранно участие, включително това на Максвел и неговите дъщерни предприятия.“ При сравнение с информацията, която получих от шефа на банковия надзор Камен Тошков, това е просто една лъжа, защото имената на учредителите, които ви съобщих преди това, са изпратени до мен в подписана от Тошков докладна записка. Участието на Максвел и на Дару се появява много по-късно и е свързано със задачата държавната собственост да бъде трансформирана в частна. Става с помощта на последния шеф на Банковата консолидационна компания и бивш представител на БСП във временния изпълком на София от 1990 г., Красимир Ангарски. За награда той е сложен на отговорен пост в БЗК.

Макар и обвиняван във финансови престъпления, Янко Янев остава верен на синовете на Мирчо Спасов и на техните фирми от групата „Орион“. Около БЗК се оформя икономическа групировка, която защитава интересите на стария елит, на комсомолското поколение на Виденов, на Узунов от ПИМБ, на Б. Белчев от „Минералбанк“ и др. срещу „либерала“ Луканов и „Мултигруп“.

В същото време „либералите“ възстановиха икономическата група „Тексим“. Като закъснял реванш за репресиите срещу него, Георги Найденов оглави банка „Тексим“. По думите на Росен Карадимов, банката има добри отношения с ОСД. И докато капитализмът в Русия, след разтурянето на КПСС, е див, но „витален“ и истински, както го определи Джордж Сорос, в България предоставените на номенклатурата привилегии да печели и да трансформира са свързани със **задължението да отчислява по-голямата част от печалбата за партийни цели**. Нарушителите на това правило ги наказват жестоко.

Нещо подобно се случи и с шефа на БЗК Янко Янев. Той не можа да угоди на „либералите“ в БСП и беше изпратен пръв от пишман-банкерите в килиите на Националното следствие. (А. Луканов изпрати К. Чакъров в помощ на Ат. Тилев, като директор, за да овладеят БЗК.) Засега хората на Григор Шопов са в отбрана. Но Виктор Михайлов, неговият най-доверен човек и бивш министър на Вътрешните работи, е все още в Банката за земеделски кредит.

*

Фирмата „ТРОН“ ЕООД,
основана през 1991 г. във Виена.

По информация от Министерството на промишлеността „ТРОН“ е създадена от хората и средствата на Научно-техническото разузнаване (НТР) към първо главно управление на Държавна сигурност. Ръководи се от Огнян Дойнов чрез подставените лица Красимир Стойчев и Ангел Първанов. Както и „Мултигруп“ „ТРОН“ е анонимна групировка, неоиди-

тирана от западни одитори. Собствеността е все още държавна, но завоалирана посредством прехвърляния и пререгистрации.

Кой кой е във виенската групировка?

Според в-к „168 часа“ **Красимир Стойчев** заминава още през 1984 г. във Виена при Стюарт Караян. Дватамата поемат ръководството на „ТРОН“, търгуваща първоначално с компютърна техника. Носи името на „тайванския бизнесмен“ Ли Трон, бивш неин собственик. После (по поръчение на КГБ) фирмата се специализира в реекспорт на ембаргови технологии за СССР. През 1991 г. Красимир Стойчев регистрира филиала „ТРОН“ ЕООД в България. Австрийската фирма явно е закупена съгласно инструкциите на ДС и БКП в изпълнение на Решение №5.

Стюарт Караян заминава благодарение на баща си (заместник шеф на пощите) за Австрия в началото на 80-те години.

Ангел Чобанов е бивш служител на митниците. Завършил е международни икономически отношения. Баща му е висш милиционер от УБО. Живял е известно време в Париж.

Ангел Първанов е възпитаник на отдела по Държавна сигурност в милиционерската школа в Симеоново. Зет е на висшия партиен и административен функционер на БКП Иван Шпатов.

Валери Костадинов е син на един от висшите партийни функционери в окръжния комитет на БКП в Благоевград. Бивш кореспондент на в-к „Народна младеж“. Свързан е със създаването на авиокомпанията „Бългериан Лъки флайт“.

Красимир Стойчев – човекът, който се представя за собственик на фирмата, е съученик на бившия премиер от СДС Филип Димитров. „Аз започнах с компютри от Тайван, които продавах на руснаците през 1988 (?) и 1989 г. Купувах ги евтино от Тайван, а ги продавах скъпо на руснаците(?)“, сподели за слушателите на радио „Свободна Европа“ (което преди 1989 г. легитимираше пред света комунистите като „дисиденти“, а сега – криминалните типове – като почетни „бизнесмени“), Красимир Стойчев през декември 1995 г., след като подкрепи (по дадена команда от шефовете си) кандидата за софийски кмет Стефан Софиянски. Стойчев бил завършил ВИИ „Карл Маркс“ в София със специалност „статистика“. През 1988 г. (когато е бил 33-годишен) заминал за Австрия и във Виена натрупал знания като служител на свързаната със службите външнотърговска организация „Техноимпекс“. Чрез „Техноимпекс“ преди това е представлявал в България австрийската фирма „Кони“. Баща му е бил представител на „Техноекспорт“ и „Агрокомплекс“ дълги години в чужбина.

Фирми и дейности

Безспорна е връзката между операциите, извършвани с ембаргови стоки от КГБ, ДС и „Балканбанк“, и дейността на „Техноимпекс“. Българското външно-техническо разузнаване беше натоварено от руснаците именно със задачата да снабдява СССР с технологиите и изделията, наблюдавани от КОКОМ.

Не случайно фирмата „ТРОН“ получи правото от правителството на Димитров да оперира с 1,5 милиарда лева на „Булгаргаз“ под формата на финансов мениджмънт, като реализира вноса на газ от СССР (и по-късно от Русия). Амбициите на доскорошния съдружник на Стойчев – Ангел Първанов, са все още свързани с вноса на енергоносители от Русия и Германия. За Първанов от Министерството на промишлеността твърдят, че е свързан със старата номенклатура (зет на Шпатов).

Стоян Евтимов работи от самото начало за укрепването на „ТРОН“ така, както Костадин Чакъров за „Мултигруп“. Евтимов ръководи връзките на фирмата с фирми в Австрия, Русия, Гърция, Полша, Унгария, Украйна и централноазиатските бивши съветски републики. Други свързани с фирмата лица са Стоян Денчев, генерал Георги Манчев (бивш шеф на НТР), дейци на СДС и др.

„ТРОН“ създава и работи с още две фирми в България и в чужбина: „Лъки флайт“ и „Ширио“.

Мрежата от фирми около „ТРОН“

„ТРОН“ ЕООД – регистрирана през 1991 година като филиал на австрийската ТРОН GmbH. Собственост на Красимир Стойчев. Занимава се с външнотърговска, лизингова и строителна дейност, транспорт и спедиция, реклама, мениджмънт, производство на стоки за населението и промишлеността и търговия с тях, търговия на стоки от всякакъв вид, включително и такива, за които се иска специално разрешение. Стратезите „прикрепват“ към „ТРОН“ Кинтекс, а по-късно – „Тератон“.

„Фърст Файненшъл“ АД – създадено през 1992 година. Собственици са „ТРОН“ ЕООД, Ангел Чобанов, Кирил Вълков, Александър Леков, Красимир Стойчев и Стюарт Караян. Първоначално Ангел Първанов е само член на съвета на директорите. Дружеството извършва финансови консултации и мениджмънт, посредническа дейност. Занимава се с представителство на български и чужди фирми. Прослави се с това, че получи правото да изнесе цигари за Русия и да погаси дълга ни към Полша от 496 млн. преводни рубли.

Капиталбанк АД – регистрирана през 1993 година с капитал от 500 млн. лева. Прочу се с изключението, с което получи лиценз от БНБ, без да е събрала целия задължителен капитал. Централната банка първо отказа, после за първи и последен път в историята си се съгласи да лицензира финансовата институция „по принцип“. Най-накрая даде истинския лиценз. През ноември 1995 г. Ангел Първанов получи дялове на „ТРОН“ ЕООД в Капиталбанк и стана собственик на 75% от акционерния капитал. БНБ оспорва тази сделка. Капиталбанк вече не е в групировката. Правителството лиши „ТРОН“ и от оръжейните пазари, заради които бяха сближени от стратезите с ТСБ и Агробизнесбанк.

„Мобилтел“ АД – регистрирана през 1994 г. с капитал от 50 млн. лева. В съвета на директорите е Стюарт Караян. Занимава се с изграждането на мрежа от клетъчни мобилни телефони. Известна със скандала около конкурса за получаване на честоти. В момента „ТРОН“ държи 82% от „Мобилтел“. Виденов намали влиянието на групировката и в областта на телекомуникациите, също както и на Мултигруп.

„Милтън“ ООД – регистрирана през 1993 година. Собственост на ТРОН“ ЕООД и Милан Петрунов. Управител – Ангел Първанов. Занимава се с експлоатация на стопански обекти и заведения за обществено хранене.

„НТВ холдинг“ АД – регистрирана през 1994 г. с капитал 1,2 млн. лева. Собственик с неограничена отговорност са „Нюз холдинг“ АД и „Телерпрес“ ООД, свързана с фалирания пловдивски banker Христо Александров. Занимава се с управление, оценка и продажба на участия в български и чуждестранни дружества, на облигации, както и на патенти на дружества, в които холдингът участва. Александров загуби Агробизнесбанк и оръжейния бизнес, за който отговаряше.

„Българиян Лъки Флайт“ – авиокомпания, създадена с около 4 млн. лева, за да обслужва богатите в България.

„Елко Трон“ – специализирана в бартерни операции с Русия. През 1992 година чрез договор с ДФ „Енергоимпекс“ тя участва в бартер за внос от Русия на ядрено гориво за АЕЦ „Козлодуй“. През следващата година НЕК прекратява договора.

Според в-к „168 часа“ „ТРОН“ е черна дупка, която се финансира с мощни доларови инжекции от чужбина и чрез изсмукване на български държавни банки. Голяма сума в долари пристигнала за ТРОН“ (на порции между 2 и 4 милиона долара), а от „Балканбанк“ фирмата измъкнала 250 милиона лева и 2 милиона долара покрай проекта си за печатница. Отделно 9 милиона марки БНБ предоставила на дъщерната „Капиталбанк“. Парите били превъртени през Пощенска банка.

Още в самото начало „ТРОН“ притежава контролния пакет от акциите на в-к „Стандарт“. През 1994 г. Стойчев и Първанов бяха пренасочени от своите господари да обменят пакети от акции между фирмите и банката на „ТРОН“ – „Капиталбанк“ и „Турист-спорт-банк“. Публично се дистанцираха от „Мултигруп“ след компрометиращите публикации за Мулти в западния печат и след няколкото големи скандали, когато беше нарушено ембаргото. През ноември-декември 1995 г. започна преразпределение на икономическото пространство в България и жестоката подмолна борба между старите, гравитиращи около Луканов групировки и новосъздаваните около Жан Виденов бизнес-структури.

Стойчев и Първанов получиха нова заповед – да се разделят! „ТРОН“ продаде акциите си в затворената и слаба „Капиталбанк“ (подобна на „Кредитна банка“ конспиративна финансова институция, обречена, поради липсата на публичност и обслужването на ограничен контингент от фирми, на затихване) на Първанов, собственик на фирмата „Фърст файненшъл“.

Групировката на Стойчев обяви официално, че няма да напуска България, но изглежда работите на съдружниците не потръгнаха и част от средствата ще бъдат изтеглени към Виена или другаде в Западна Европа. Мобилните телефони са несбъдната мечта на „ТРОН“. (Виденов ги даде на „Булфон“, а офицерите Стойчев и Първанов бяха пренасочени от господарите си в други дейности.) Другото направление са медиите – в-к „Стандарт“ и неиздадено още седмично списание. Третата мечта е национална частна телевизия.

В замиращата дейност на „ТРОН“ участва „Нюз холдинг“ – занимаващ се с издаването на „Стандарт“ с около 800 души персонал (по думите на самия Стойчев). „Мобилтел“ е със 130 души, а в „ТРОН“ изкарвали прехраната си общо 1500 души при средна работна заплата 25 000 лв.

*

Към старите (еволюирали) модели принадлежи и историята на ПЪРВА ЧАСТНА БАНКА

Първа частна банка е учредена на 28 април 1990 г. по времето на правителството на Андрей Луканов.

Първа частна банка е създадена, когато е действал държавният монопол в банковото дело и за простосмъртните хора е било подсъдно да се занимават с какъвто и да е подобен бизнес (но не и за служителите на КДС).

Двама от учредителите на Първа частна банка са били от ДС, а третият от (С)ДС (Илко Ескенази).

Първа частна банка, както и някои други частни банки в нашата страна са създадени в нарушение на закона и с държавни пари. Част от акционерните вноски на Първа частна банка и на други са на държавни предприятия, като държавна фирма „Инфлот“ – 200 хил. лв.; държавна фирма „Изотимпекс“ – 300 хил. лв. и други.

Министерството на икономиката и планирането от правителството на господин Андрей Луканов е препоръчало с циркулярно писмо на фирми да приведат пари за учредяването на банки, чийто уставен капитал е трябвало да бъде 10 млн. лв. Видно е от учредителния договор на банката, съставен през април, че господин Моллов е бил доста беден по това време. Той е записал само 5 акции по 1000 лв.

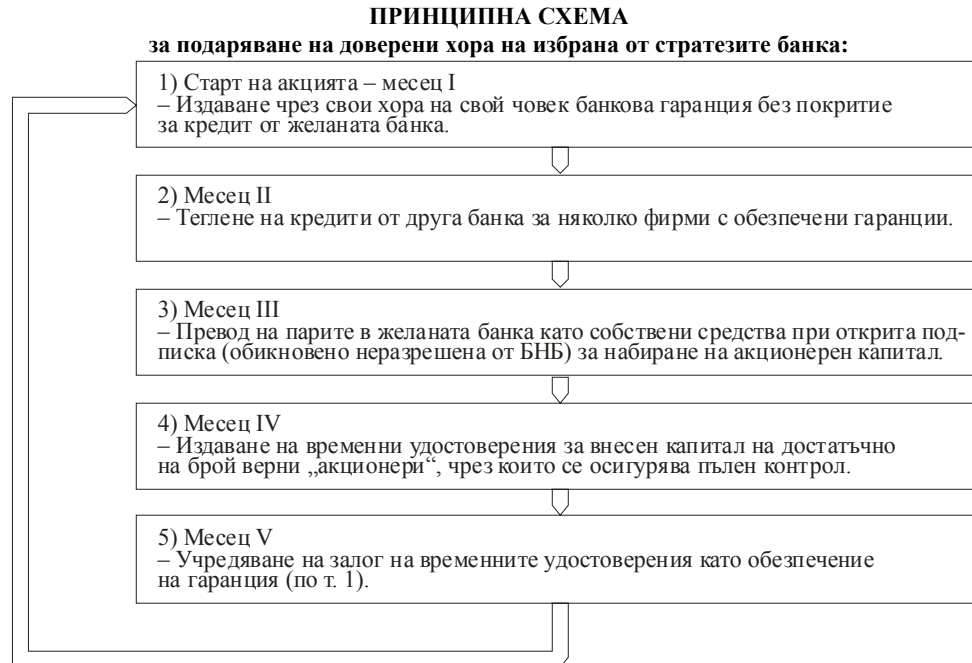
Първото престъпление ражда и ще роди още по-голямо престъпление. Но все пак следствието надушило, че част от издадените акции са фалшиви и реално внесенят капитал в Първа частна банка не покрива сумарно издадените акции. Но с влиятелни покровители първото престъпление се замазало със следващо престъпление. Добрите другари подават молба за издаване на акции при увеличен на 500 млн. лв. капитал.

Първа частна банка може да се окаже фантом

Съдът ще издирва учредителния € протокол

Учредителният протокол на Първа частна банка АД липсва, установи състав на Софийския градски съд, съобщиха оттам вчера. При проверката на документите по делото за регистриране на изменения и допълнения на банковия устав е констатирано, че липсва протоколът от 28.IV.1990 г. Така е написал съдът върху искането на банката на 7 май т.г. Фирменото дело е оставено без движение, докато банката не представи оригиналния протокол.

Първото решение, с което Първа частна е регистрирана в Софийски градски съд, е от 24.VII.1990 г., каза говорителят е Огнян Йовков. Удостоверението за вписване на банката в съдебния регистър било от следващия ден. Излишен шум било да се коментира липсата на протокола. Представител на банката не се яви на делото, което бившият член на управителния и надзорния съвет Владимир Каревски води срещу нея. Като учредител и собственик на 2 200 поименни акции по 1 000 лв. едната, той настоява съдът да отмени изцяло разпореждането на ПЧБ до клоновете е... (компроматът излезе във в-к „Дума“ на 15 май 1993 г.)

Подобна методика и схема беше приложена за овладяване на няколко държавни български банки под нехайния поглед на правосъдието и на БНБ.

Освен на Първа частна банка, важна роля за овладяване на банковата система е възложена на ВСИ „Минералбанк“, банка „Електроника“, банка „Биохим“, „Балканбанк“, ДСК, Стопанска банка.

След съответната команда пари за уставен капитал (валута) от главно инженерно управление на армията и от „Арсенал“ са били преведени най-често през „Биохим“ и „Минералбанк“ на ЧЗИБ, ТСБ, и др.

*

Нови (нееволюирали до край) модели

Ето по какъв начин набират капитала си уж частните ЧЗИБ (Частна земеделска инвестиционна банка) и Турист-Спорт-Банк, която била уж създадена като структура за политически баланс, чрез който да бъде туширана реакцията на синия електорат срещу структурите на Луканов и Дойнов и да демонстрира благоразположение към СДС.

Частна земеделска инвестиционна банка

Основният капитал е предоставен в банката „БИОХИМ“ от ЕТ „ДИЕЛИ“ – видно от б.б. 300683/29.12.1991 г. за 56 560 993,34 лв. Парите са преведени от Главно инженерно управление, чието ликвидиране е станало под натиска на Димитър Луджев и Филип Филипов. Валутата 2 594 660 ш.д. е продадена неправомерно от главния счетоводител ИЛИЯ РАЙНОВ, свързан тясно с Васил Божков – групировка „НОВЕ“ и КТ „ПОДКРЕПА“. Срещу тази валута е отпуснат заем от ДСК – Благоевградски район – бележки от 4756/24.12.91 г. за 52 170 000 лв. и 5 382 520 лв. Парите са отпуснати без никаква реална гаранция срещу валутата на „АРСЕНАЛ“ и „АЛУКОМ“. Директорката на клона след това се е преместила на работа в ЧЗИБ като директор на инвестиционната политика на банката.

„Турист-спорт-банк“

Близко една година извършва незаконна банкова дейност. Учредяването на банката не е одобрено от УС на БНБ. Повечето от членовете на УС на „ТСБанк“ участват в управителни органи на паралелни структури.

На 3 юни 1991 г. „в името на народа“ фирменото отделение на Софийски градски съд вписва в регистъра на дружествените фирми „Туристбанк“ АД на основание чл. 11, ал. 2 от Указ 56. Предметът на дейност на акционерното дру-

жество обхваща извършване на банкови операции с чуждестранна и национална валута, без да е спасен чл. 21 от Правилника за банките, по който „учредяването се одобрява от УС на БНБ въз основа на учредителните актове“ (ф.д. № 7513 от 1991 г.)

Уставният фонд на банката е в размер на 50 млн. лв., разпределен на 50 хил. поименни обикновени акции с номинална стойност 1000 лв. За председател на Управителния съвет е избран Цветан Тончев (Българска туристическа камара), а за председател на Контролния съвет – Румен Балабанов (Комитет по туризъм). В член II, т.4 и 5 на Учредителния договор е записано, че „никой акционер няма право да записва и да придобива повече от 10 на сто от общия фонд на банката и общият дял на фирмите-акционери с държавно участие не може да превишава 49 на сто от уставния фонд на банката“. И наистина – държавното участие при учредяването на банката е 14 100 000 лв. В замяна на скромното финансово участие на държавния сектор доста добре географски е обхванат националният туризъм: ДФ „Парк-хотел „Москва“, ДФ „Родина-Балкантурист“, ДФ „Аида-тур“ – Хасково, ДФ „Пампорово“, ДФ „Новотел-Пловдив“, ДФ „Слънчев бряг“, ДФ „Интерхотели“ – София, ДФ „Балкантурист“, „Орбита-турс“ – София, „Интербалкан“ – София, ДФ „Гранд-хотел“ Варна“, ДФ „Сердика“ – София, ДФ „Златни пясъци“, ДФ „Новотел-Европа“ – София, ДФ „Тримонциум“ – Пловдив, ДФ „Балкантурист-Херц“, ДФ „Рентакар“, ДФ „Интертуркомерс“, ДФ „София“. (Също държавни!)

Интерес представляват индивидуалните учредители на банката, които влагат милиони левове, за разлика от държавните фирми: Метим Тургут (3 млн. лв.), Соптир (Сам) Трендов (3 млн. лв.), Владимир Фурмон (1 млн. лв.). Особено атрактивно е участието на д-р Недим Генджев, което „скромно“ се изразява в 5 млн. лв., Георги Агафонов – 3 млн. лв. („Агромул“ – София), Юлиан Данчев (КФ „Политрейд – ИГ“) – 5 млн. лв., Ружа Минчева („Брени-ООФ“) – 5 млн. лв., Емил Миланов („Треским“) – 5 млн. лв., Жак Басан („УФИД-АД-94“) – 2 млн. лв., Апостол Табаков („Интервега“) – 2 млн. лв., Валери Матев („Хакомат-АД“) – 3 млн. лв.

На 5 февруари 1992 г. с решение на Общото събрание на акционерите на „Туристспортбанк“ капиталът на банката се увеличава на 150 млн. лв. и се дава правото на Надзорния съвет по своеусмотрение да увеличава капитала за срок от 5 години. През март 1992 година „Туристспортбанк“ подава документи за разрешение за отпечатване на 150 хил. акции по номинална стойност от 1000 лв. В пакета от документи, необходими за разрешение, задължително трябва да бъде представена ЛИЦЕНЗИЯ за банкова дейност. Вместо нея се представя хвърчаща бележка, изведена под № 44-283/9.10.1991 г., адресирана до „ТС-Банк-АД“, в която Камен Тошков – началник управление „Банков надзор“ при БНБ, и Михаил Бончев – началник отдел „Лицензии“ при БНБ, уведомяват, „че Управителният съвет на Българска народна банка на свое заседание от 3 октомври 1991 г. взе решение да издаде лиценз за банкова дейност на „ТС-Банк-АД“.

* Емил Кюлев прибавя към скромното си при учредяване на банката финансово участие от 100 000 лв. (ООФ „Контракт“) нови 7 млн.лв. на „Контракт холдинг кмпани“. Много добре би направил г-н Кюлев, ако представи баланса си по тегления кредит от ДСК в същия размер, както и да представи доказателства как и по какъв начин е погасил лихвите по кредита.

*Весела Йосифова
В-к „Дебати“, 1992 г.*

В БСИ „Минералбанк“ са били открити набирателни сметки в лева и във валута за набирание на основен капитал за регистрацията на ТС Банк. След излизането на съдебното решение набирателните сметки не са закрити. По тази причина балансът на ТС Банк е неверен.

След регистрацията на ТС Банк:

На 19.11.1991 год. сметката на ТС Банк се задължава със 39 235 000 лв., които се превеждат в полза на фирма „Арсенал“ Казанлък и едновременно с това се заверява със сумата 39 900 000 лв. От копията на бордерата в БСИ „Минералбанк“ се вижда, че горе посочената счетоводна операция е извършена по нареждане с вх. № 2135/19.11.1991 год. от г-н Е. Кюлев за осъществяване на покупкопродажба на валута, без валутата да се осчетоводи, като покупка и продажба във валутната сметка на ТС Банк при БСИ „Минералбанк“.

На 9.12.1991 г. сметката на ТС Банк е заверена със 11 950 000 лв., което представлява левовата равностойност на закупени 500 хил. щ.д. от БСИ „Минералбанк“, без да има заверение по валутната сметка на ТС Банк при БСИ „Минералбанк“.

На 12.12.1991 год. сметката на ТС Банк е задължена автоматично от Първа частна банка със сумата от 11 525 000 лв., за което съществува писмено съгласие дадено от г-н Е. Кюлев, от което е видно, че става дума за извършена операция по покупкопродажба на валута.

На 18.12.1991 год. сметката на ТС Банк е заверена с 14 800 000 лв. представляваща левова равностойност на 1 млн.д.м. без въпросната валута да е осчетоводена като заверение по валутната сметка на ТС Банк. За тази счетоводна операция в ТС Банк няма предоставено копие от нареждане, което да се явява като основание за същата.

От направения анализ на счетоводните операции извършени след регистрацията на банката е видно, че са извършени нарушения на действащата Наредба 3 за плащанията и чл. 166 ал.1 от Търговския закон, като са допуснати разплащания от набирателна сметка без в БСИ Минералбанк да е представен документ, показващ възникването на ТС Банк като юридическо лице, имащо право да участва като субект в стопанската дейност.

Общото за новите модели е, че са регистрирани значително по-късно от старите и изпълняват ролята на изкуствено моделирани конкуренти. За сега следват волята на създателя си, защото и капиталът, както и волята му са много строги (пари от армията, военнопромишления комплекс и службите).

„Туристспортбанк“ се наместил естествено в ролята на армейски финансист, завладял позиции в държавните железници и упорито обсебва телевизията. Офицерите-туристи желаят да са отличници по бойната и политическа подготовка. Но им липсва опита на борците.

Естествено е стратегите с техните стари и нови, вече провалени модели и духове да не искат избори. Парламентът ги слуша. Беров ги търпи. Съдебната власт им се покланя, а следователи и милиционери периодически спират срещу бандите предишното си служебно разследване и стават техни съветници и експерти. Почти срещу същите пари, срещу които не ги преследваха служебно, те вече спокойно и открито им служат за пари.

С помощта на послушния парламент и на централната банка стратегът ще се опита да спаси модела си от разпадане и най-вече от парична реформа. Въпреки, че шансовете му ще са като на войника да си намери кепето.

– Престъпните действия на БНБ по спасяването на няколко банки чрез изкупуване по номинал на облигациите им по лошите кредити компрометираща напълно закона, банката и цялата финансова система. Те приближават агонията им, и така нежеланата от тях парична обмяна. Защото претенциите им ескалират. Искат доход не само по номинал, но и да им бъдат опростени кредити след 1991 г.

– Проектонаредбата за прехвърляне на вземанията на държавните предприятия на цена 80% от стойността на вземането от купувачи-търговски банки е опит за нов рекет над кабинета. Това също ще задълбочи кризата.

– Като излизат от активни операции банките хищници ще се опитат да изкупят (може и чрез лошите кредити) задълженията между фирмите, но това няма да им донесе кой знае какво. Или както писа един софийски вестник „Петричките милионери са 150, а дълговете им са за 300 милиона“ – по два на милионер. Но банките купуват дълга с отстъпка и стават потенциални претенденти да заменят дълг за собственост. Освен към 120 млн. лева задължения на „Арсенал“ и към НЕК, банки проявявали интерес и към милиардния дълг на електропроизводителя „Марица изток“. Откупванията на вземания може да донесе печалба само при работещи държавни предприятия.

– Изостри се борбата на банките с данъчните власти. Банките категорично отказаха да ги информират за данъците на клиентите си. Това е напълно естествено при криминалния произход на средствата на голяма част от акционерите и клиентите.

– Вестник „Капитал прес“ отбеляза цяла серия от фиктивни сделки на борсите. Банки и акционерни дружества сами изкупуваха акциите си, за да имитират интерес към тях и фиктивен оборот. Моделът за цикли съвсем.

*

Международна ортодоксална банка

„Свети Никола“ – АД

Учредена е от панславическите руски агенти на 12 януари 1994 г. в София. Уставният капитал е 500 млн. лв., увеличен още през същата година на 800 млн. с помощта на мощни покровители. Получава незабавно лиценз от Управителния съвет на БНБ. Няма собствена клонова мрежа. Изпълнява ролята на банка – пощенска кутия.

Пълномощник на учредителите е Цветан Петров Начев – главен юристконсулт на Частната земеделска инвестиционна банка (ЧЗИБ), регистрирана от Централната банка със загребени от Военнопромишления комплекс (ВПК) пари. (с благословията на БКП и КГБ) пари.

Сред учредителите е агентът от Първо главно управление на Държавна сигурност и по съвместителство председател на молловата партия „Нова България“ – Стефан Николов, криминалният съучредител на ЧЗИБ – Георги Пиримов – свързан с ВПК, изпълнителният директор на фалиралата панславическа банка „Славяни“ – Петко Колев, заместникът на Емил Кюлев в банката на руските тайни служби (учредена също както и ЧЗИБ с пари от ВПК) „Турист-спорт-банк“ – Любомир Гибински, бившият председател на създадената от Крючков „Отечествена партия на труда“ – Румен Попов и други.

В Международната ортодоксална банка (МОБ) участват филиали на КГБ от Русия, Гърция, Западна Европа и България: Руската православна църква – със 150 млн. лв., Гръцката патриаршия – с 50 млн. лв., Западноевропейският митрополит Симеон – с 50 млн. лв., а от името на Българската православна църква – създадените от КГБ икономически групировки в България – със 150 млн. лв.

МОБ „Свети Никола“ ще изгражда (по подобие на другите финансово-икономически групировки на тайните служби) застрахователно дружество, осигурителна каса, брокерска, финансова къща и охранителна фирма. За да реализира егзистичните руски имперски замисли за прокаране на православната ос Москва – София – Атина – Белград – Западна Европа, в началото на 1996 г. панславическата МОБ се включи в проруски банков консорциум с участието и на други, свързани с Москва, банки: „Славяни“, „Балканска универсална банка“, „Първа източна международна банка“, „Капиталбанк“, „Банката за земеделски кредит“, „Добруджанската търговска банка“, „Тракиябанк“ и други.

Такъв консорциум създаде през 1993 г. свързаната със Съвета за икономическа взаимопомощ (СИВ) Банка за стопанска инициатива „Минералбанк“ съвместно с „Турист-спорт-банк“, банка „Славяни“ и „Капиталбанк“.

*

Старите и по-новите модели се чувствуват сериозно застрашени от

Свърхновите, спонтанни или не съвсем спонтанни модели (пирамиди)

Най-новите събирачи на пари са нахални и безскрупулни. Техните сладки лъжи застрашиха борсите, подписките за увеличен капитал и депозиторите на старите банки и акционерни дружества. Мощните медии на старите духове обявиха война на новите мошеници, които събират и трупат нови, свежи, истински, макар и инфлационни пари. А старите трябва да се задоволяват с мършавите облигации за лоши кредити или със стари паяженявали борчове на книга. Конкуренцията между „децата на лейтенант Шмидт“ заприлича на истинска. Инфлация, инфлация и пак инфлация – мислят старите. „Спестяванията на сто хиляди българи са застрашени“ – писнаха старите разбойници.

По нов начин и в нов образ ни поднасят старата „Пловдивска игра“ от 1990 г. **най-новите**. И пирамидалните фондове намират милиони привърженици на обещаната 1000% печалба от „МММ“ в Русия, от „Каритас“ в Румъния, от „Лайф Чойс интернешънъл“ в България. Всички знаят, че безсмъртие е невъзможно на теория. Но вярват и си плащат за вярата с милиони. Инфлация, инфлация и пак инфлация. И в Русия и в Румъния и в България високите цени и инфлацията съсипват спестяванията на хората. За това те се виждат в чудо, и за да не загубят съвсем парите си, си купуват от „чудото“. Въпреки жестоките правила на пирамидите, в които

1. Печелят само тези, които започват първи.
2. Обикновеният участник винаги губи.
3. Организаторите винаги печелят.

Защото с парите на последните обикновено се плаща дивидент само на първите. Но нали хазартът в България поне за чужденците е позволен? Не се ли превърнахме ние в жертва на стратегия, направила всички нас – непосветените в нея, чужденци в собствената си страна? Не се ли държи към нас собственото ни правителство като мошеник от пирамиден фонд към доверчиви клиенти? Трябва ли вечно да търпим държавният дълг да се посреща с нови емисии ценни книжа, а банката да печата неспирно пари, които да изядат парите на населението? Защо БНБ, тоест ние, да спасяваме с парите си „Стопанска“ или „Балканбанк“, които са изхарчили парите на спестителите си с мошеници. Тогава каква е разликата между машехата за нас държава, БНБ и медногласите лъжци от „ЛАЙФЧОЙС“ и „МММ“. Те поне ще ни излъжат по-добре.

– Затова, „Здравей, парична реформа“! Сбогом, стратегии! Сбогом, модели! Сбогом, тайни схеми!
„ХЕЙ ЖИВОТ, ЗДРАВЕЙ, ЗДРАВЕЙ!“... (ОСТАП БЕНДЕР)

Приложение № 49¹

„МУЛТИГРУП“

(първи съдебни регистрации)

Справка, изготвена от министерството на промишлеността

(Дали е по силите на един борец от милиционерския клуб „Левски-Спартак“ да регистрира и да представлява такъв чудовищен холдинг като „Мултигруп“ с над 60 фирми и холдинзи по целия свят?)

„Общото събрание на „Мултигруп“ това съм аз.“ (Ил. Павлов)

„Мултигруп“ е наименованието на търговско дружество – пощенска кутия, основано през 1991 г. в гр. Цуг, Швейцария, Baarestr. 43.

Конструкция и стратегия.

Групировката е конструирана от фирми с българско и чуждестранно участие, регистрирани според изискванията на местното за дадената страна законодателство. Фирмите имат обща пазарна, производствена и финансова стратегия, допълват се и се компенсират на източния и на западния пазар. Според президента на групировката Илия Павлов Найденов, имат РЕДОВНО ЗАВЕРЕНИ БАЛАНСИ (?) Същият декларира, че капиталът на холдинга е изцяло частен (?), както и че в бъдеще няма да се допусне участието на държавен капитал (?).

Първоначално клоновете на „Мултигруп“ са три:

- 1) „Вениса Естаблишмънт“ – клон за Западна Европа със седалище в Швейцария, гр. Цуг 6300, Baarestr. 43.
- 2) „Ай Би Ай корпорейшън“ – клон за Северна Америка със седалище в САЩ, 6870 Elm Street, Suite 201, Mc Lean, VA 22101.
- 3) „Мултиинтернешънъл холдинг“ – клон за Източна Европа със седалище в България, гр. София, ул. „Пионерски път“ №21, бл.2, ет.2 (всъщност това е комплексът на АОНСУ (?) и няма съмнение – кой друг, ако не Партията и Държавна сигурност са настанили Илия П.) Посочен е и офис на ул. „Солунска“ № 23.
Друг ОФИЦИАЛНО посочен адрес е на ул. „Ангел Кънчев“ №3

Съдебни регистрации

Софийски градски съд по ф.д.№17964/92 г. на 6 състав регистрира акционерно дружество „Мултигруп България“ – АД, холдинг със седалище София, ул. „Ангел Кънчев“ №3 – холдингово дружество с извършване на собствена производ-

ствена и търговска дейност, участие под каквато и да е форма в други дружества или в управлението им, като най-малко 25% от капитала на дружеството бъде внесен пряко в дъщерни фирми, придобиване, управление, оценка и продажба на участия в български и чуждестранни дружества и др.

Капиталът на дружеството е 1 000 000 лева (минималният капитал необходим за такава регистрация), дружеството е с едностранна система за управление от съвет на директорите в състав:

(Великолепната седморка“ на Павлов, на БКП, ДС и КГБ)

Илия Павлов Найденов

1. Иван Николов Дремсизов
2. Евгени Трифонов Горанов
3. Никола Костов Чонков
4. Жанина Цачева Гечовска
5. Васил Методиев Тачев
6. Димитър Иванов Карабатков
7. Георги Ангелов Петков

и се представлява и управлява от Илия Павлов Найденов и от Иван Николов Дремсизов.

1) Началото на групировката „Мултигруп“ е поставено още през 1988 г. (?) чрез създаването на кооперацията „Мултиарт“. Илия Павлов е само един от учредителите тогава. Впоследствие „Мултиарт“ е преобразувана в Импресарска агенция „Мултиарт“ със седалище гр. София, бул. „Патриарх Евтимий“ №36А с предмет на дейност – ВНОС И ИЗНОС НА ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА ИЗКУСТВОТО, представителни изложби в чужбина, международен обмен на музиканти, певци, танцови състави, балетни формации, фотомодели и манекени. Агенцията „Мултиарт“ има клонове и в градовете Пловдив и Бургас. (Друг по-известен измежду седемте член-кооператори е Димитър Христов Иванов, разработващ в Шесто именно хората на изкуството и културата.)

2) Софийски градски съд по ф. д. №23887/91 г. на 3 състав регистрира еднолично дружество с ограничена отговорност „Мултиарт“ – ЕООД със седалище и адрес на управление София, община Средец, бул. „Патриарх Евтимий“ №36А с капитал 50 000 лева – собственост на „Мултиинтернешънъл“ ООД, холдинг, управлявано и представлявано от Георги Ангелов Петков.

Съдебни регистрации

по основните направления на дейността на „Мултигруп“

Металургия

Средногодишно (до 1993 г., когато е съставена справката) се закупуват около 500 000 тона руда от Южна Африка за преработка в Европа (специализацията на КГБ и Огнян Дойнов във Виена). Контракт за 200 000 тона арматурно желязо е изпълняван през 1992 г. за Южна Корея. През 1991 г. само „Кремиковци“ е получил от американския филиал коксуващи се въглища за 10 000 000 щатски долара. Съществува съвместен проект с английска фирма за инвестиции в Оловно-цинковия комбинат гр. Кърджали на стойност около 30 000 000 щатски долара, от които 40% е привлечен чужд (?) капитал. Част от износа на комбината се извършва чрез фирми на „Мултиинтернешънъл холдинг“. Възможно е създаването на смесено предприятие.

3) В рамките на холдинга в това направление работи „Интерстиъл Трейдинг къмпани“ ЕООД със седалище и адрес на управление София, 1000, община „Средец“, ул. Ангел Кънчев“ №3.

В предмета на дейност основно място заемат: внос, износ, реекспорт, специфични и бартерни сделки в областта на черната металургия, преработка в България и др. страни, търговия с руда, суровини, въглища и др. „Интерстиъл“ е основен спонсор на женския баскетболен отбор на „Кремиковци“ (като част от пропагандната кампания на „Мултигруп“ за обществена легитимация).

Търговия със стоки за широко потребление и преработка

Търговията и преработката на стоки за широко потребление е второто основно направление в дейността на „Мултигруп“. Холдингът проявява интерес (в годините на стоковия дефицит) към солта, захарта, кафето и шротата. През 1991 г. участва в преработка на захар в Югославия. След началото на войната преработката е пренасочена към България. Целият капацитет на захарния завод в с. Камено, Бургаско е зает от суровини на холдинга, внесени от Бразилия. Първоначалните капитални вложения са за около 5 000 000 щатски долара за изграждането на завод за сушени плодове около Силистра. По-късно фирмата на „Мултигруп“ „Бартекс“ закупи чрез Агенцията по приватизацията захарния завод в с. Камено.

4) В рамките на холдинга работи „Бартекс“ ООД. Първоначалното посочено седалище е гр. Драгоман. С решение на 5-ти състав на Софийски градски съд по ф.д. №26637/91 г. е регистрирана промяна в седалището на фирмата – София, община „Оборище“, ул. „Шипка“ №17. Фирмата се управлява и представлява от Васил Методиев Тачев.

5) Софийски градски съд по ф.д. №27334/91 г. на 4-ти състав регистрира дружество с ограничена отговорност „Анахид Трейдинг“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Оборище“, ул. „Шипка“ №17, с капитал 1 860 000 лева. Съдружници са „Бартекс“ ООД, представлявано от Васил Методиев Тачев, и „Харвест-Лимитед“, Ирландия, представлявано от Сюзан Волф Мартин. Дружеството се управлява съгласно решенията на общото събрание (?) и се представлява от управителите Васил Методиев Тачев и Игорь Иванович Журавлев (СССР, КГБ – ?).

б) С решение №532/11.02.1992 г. на Пазарджишкия окръжен съд по ф.д. №605/92 г. в търговския регистър е вписано дружество с ограничена отговорност „Бартекс-фрезия“ със седалище Пазарджик. Дружеството е с капитал 50 000 лева и се управлява от Васил Методиев Тачев и Георги Николов Караджов заедно и поотделно.

Текстил и електроника

В тези две направления в рамките на холдинга работят следните две фирми:

7) „Интком“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Овча купел“, ул. „Пионерски път“ №21. Първоначално е регистрирана като събирателно дружество „Интком – Найденов, Недялков, Костов“, но в началото на 1992 г. Софийски градски съд по ф.д. №1433/90 г. на 3-ти състав регистрира преобразуването му в дружество с ограничена отговорност с капитал 51 000 лева и съдружници Илия Павлов Найденов, Христо Панайотов Недялков и Русян Димитров Костов. „Интком“ ООД се представлява и управлява от Светозар Стоянов Съев, а в предмета му на дейност влиза: търговия с офис-техника (компютри, факсове, копирни машини), полиграфска техника (настолни издателски системи, комплектоване на хардуер-софтуер), текстил, производство на дрехи и обувки.

8) „Ми инженеринг“ – със седалище и адрес на управление София, община „Овча купел“, ул. „Пионерски път“ №21. В предмета на дейност е включена инженерингова дейност, проектиране, доставка, строителство, монтаж и сервиз на сателитни, колективни и кабелни TV системи, сигнално-охранителна техника, аудио и видеосистеми за видеотеки, клубове и спортни обекти, инвестиции в проектирането и строителството на жилищни сгради, промишлено строителство, увеселителни заведения. Има филиали в градовете Пловдив, Варна, Бургас и Созопол. (Прозира далечната стратегия за завладяване на курортите на България.)

Кредитно-финансов сектор на „Мултигруп“

В Швейцария е представен от инвестиционен фонд от 8 компании, концентриращи ресурси и инвестиции в Източна Европа на стойност близо 100 000 000 долара, от които първоначално се смятало 30-50 милиона долара да се насочат към България. (Кой друг освен фирмите на КГБ можеше през 1991-92 година да разполага със 100 милиона шатски долара в сметки на фондове, разположени в Швейцария?)

В България кредитно-финансовият сектор включва:

9) „Кредитна банка“ АД – регистрирана от Софийски градски съд по ф.д. №15861/91 г. на 1-ви състав с уставен капитал от 50 000 000 лева, увеличен през 1992 г. на 350 000 000 лева. Управлява се от съвет на директорите в състав: Илия Павлов Найденов, Евгени Трифонов Горанов, Никола Костов Чонков, Борислав Стефанов Гунев, Иван Николов Дремсизов, Васил Методиев Тачев, Радка Георгиева Соколова, Иван Димитров Карабатов. Представлява се и се управлява от председателя на съвета на директорите (бореца) Илия Павлов Найденов и члена на този съвет – (футболиста) Евгени Трифонов Горанов заедно и поотделно. Седалището на банката е София, община „Средец“, ул. „Ангел Кънчев“ №3.

10) Застрахователно и презастрахователно акционерно дружество „София Инс“ – регистрирано от Софийски градски съд през месец юни 1991 г. със седалище и адрес на управление София, община „Средец“, ул. „Ангел Кънчев“ №3.

Основатели на „София Инс“ са „Мултиинтернешънъл холдинг“, „Интком“ и „Бартекс“. Първоначалният уставен капитал е 5 000 000 лева. Впоследствие като допълнителни акционери са приети „Интерстийл Трейдинг“, „Кредитна банка“ и „Мултиарт“, при което уставният капитал е увеличен на 30 000 000 лева. Органи на управление са общото събрание на акционерите и съветът на директорите с председател Жанина Пачева Гечовска.

11) Първа българска фондова борса – сдружение на по-големите български банки. В консултациите за изграждане на борсата са привлечени специалисти от Лондонската и Нюйоркската фондови борси при активното участие на компанията „Мерил Линч“ – най-голямата американска брокерска компания. Седалището на борсата е в София, ул. „Ангел Кънчев“ №5, а неин председател е Виктор Папазов (син на генерал Папазов).

12) „Интербизнес '91“ – международна фондация за подпомагане на частния бизнес в България. Учредена е в София със седалище в община „Средец“, ул. „Ангел Кънчев“ №3. Членове на фондацията са: Робърт Максвел – Великобритания, д-р Дани Ротшилд – Швейцария, д-р Марк Карниери – Малта, Димо Димов – бивш министър на културата на България, Любомир Пеловски – бивш министър на строителството и архитектурата на България и др.

13) „Интербанкинг Консултинг“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Средец“, ул. „Ангел Кънчев“ №5 е регистрирано от Софийски градски съд по ф.д. №28637/92 г. на 2-ри състав като дружество с ограничена отговорност. Съдружници в това дружество на „Мултигруп“ са вече фалиралите „брокери“ и „банкери“ от Пловдив, станали по-късно собственици на свързаната с ДПС и ДП „Агробизнесбанк“, Христо Александров Александров, Христо Георгиев Данов, Румен Йорданов Нанов и Александър Борисов Велев. Капиталът на дружеството е 60 000 лева и се управлява и представлява от Румен Йорданов Нанов.

Аресгрупировка

Специален сектор за търговия с енергоносители

14) Софийският окръжен съд с решение №1 от 05.11.1991 г. по ф.д. №2474/91 вписва еднолично дружество с ограничена отговорност „Арес Делта“ ЕООД със седалище и адрес на управление гр. Костинброд, Софийска област. Дружеството е с капитал 50 000 лева, получен от „Мултиинтернешънъл“ ООД, холдинг, управлява се от Димитър Христов Иванов и има адрес в София 1064, п. к. 416, ул. „Елин Пелин“ №2.

15) „Арес петролеум“ ООД със седалище София, община „Красно село“, бул. „Македония“ №19, вх. Б, регистрирано от Софийски градски съд на 6-ти състав по ф.д. №11884/92 г. под №3371 дружество с ограничена отговорност. Пред-

мета на дейност обхваща основно всички дейности, свързани с петролните продукти, ресторантьорство, хотелиерство, туризъм. Дружеството е с капитал 50 000 лева, създадено е за срок от 50 години от съдружниците „Арес Делта“ ООД и „Булвар Ентърпрайз“ – фирма на Янис Вардиоянис – Република Кипър и се представлява и управлява еднолично (?) от Димитър Христов Иванов – бивш началник на шести отдел на шесто управление на Държавна сигурност.

16) По ф.д. №34124/92 г. на 3-ти състав на Софийски градски съд е регистрирано по №6528 дружество с ограничена отговорност „Арес холдинг“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Лозенец“, ул. „Елин Пелин“ №2. Дружеството е с капитал 50 000 лева и се представлява и управлява от Димитър Христов Иванов. Едно от първите действия, с които започва своята дейност, е получаването на статута на единствен и официален представител в България на „Oltcit“ и разгръщане на мрежа от представителства, сервиси и дистрибутори за продажба на същия автомобил. От началото на 1993 г. в тази дейност се включва и регистрираното от Софийски градски съд по ф.д. №1991/93 на 3-ти състав под №7048

17) Дружество с ограничена отговорност „Арес Трейд“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Лозенец“, ул. „Елин Пелин“ №28. Дружеството е с капитал 50 000 лева и се представлява и управлява от Георги Михайлов Михайлов.

18) Софийски градски съд по ф.д. №1992/93 г. на 3-ти състав регистрира дружество с ограничена отговорност „Арес Петрол“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Красно село“, бул. „Македония“. Дружеството е с капитал 50 000 лева и се представлява и управлява от Димитър Христов Иванов.

19) Софийски градски съд по ф.д. №3452/93 г. под №7565 регистрира дружество с ограничена отговорност „Арес „Инвестман“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Красно село“, бул. „Македония“, бл. 19, с капитал 50 000 лева и съдружници „Арес холдинг“ ООД и Сребрен Христов Аргиров. Представлява се и се управлява от Сребрен Христов Аргиров.

20) Софийски градски съд по ф.д. №3453/93 г. на 1-ви състав под №7550 регистрира дружество с ограничена отговорност „Арес Прес“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Лозенец“, ул. „Елин Пелин“ №28, с капитал 50 000 лева, представлявано и управлявано от Огнян Борисов Стефанов.

Димитър Христов Иванов се явява съдружник на члена на Висшия партийен съвет на Българската социалистическа партия Владимир Владимиров Топенчаров, понастоящем депутат от БСП:

21) Софийски градски съд по ф.д. №34845/92 г. на 2-ри състав под №6788 регистрира дружество с ограничена отговорност „Елбу“ ООД със седалище София, община „Оборище“, ул. „Оборище“ №11, ет. 2, с основен предмет на дейност издателска и рекламна дейност. Дружеството е с капитал 84 000 лева. Останалите съдружници са: Николай Василев Петев, Лидия Георгиева Цанкова, Пламен Маринов Джантов, Стефан Димитров Груев, Николай Вълчев Дюлгеров и Хариламбос Георгиос Диамандитис. Управлява се и се представлява от Владимир Владимиров Топенчаров (като по-старши от Димитър Иванов).

22) По ф.д. №16766/92 г. на 2-ри състав на Софийски градски съд е регистрирано под №318 дружество с ограничена отговорност „Мултилекон“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Красно село“, ул. Баба Илияца“ №38, бл. 2, вх. А, ет. 7, с основен предмет на дейност производство на лещи, очила, оборудване и откриване на оптически магазини, аптеки и др. Дружеството е с капитал 50 000 лева със съдружници „Интерстиъл Трейдинг къмпани“ ЕООД, „Мултиарт“ ЕООД, Павел Найденов и „Лекон-5“ ООД и се управлява и представлява от Иван Илков Георгиев. Предметът му на дейност напълно се покрива с предмета на дейност на

23) Регистрираното по ф.д. №3456/92 г. на 1-ви състав на Софийски градски съд под №1611 дружество с ограничена отговорност „Лекон-5“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Красно село“, ул. „Баба Илияца“ №38 с капитал 50 000 лева и съдружници Парашкева Ангелова Цонева, Роза Петрова Матеева, Валерия Александрова Александрова, Неделчо Рахнев Неделчев и Иван Илиев Георгиев. Управлява се и се представлява от последния.

Други структури на „Мултигруп“ в България:

24) „Софринг“ със седалище в София, ул. „Калоян“ №3, представлявана и управлявана от Цончо Колев.

25) Вестник „България“ със седалище в София, бул. „Драган Цанков“ №3 (стадион ЦСКА), главен редактор Иван Унджиев.

26) „Интермаг“ – София, бул. „Витоша“ №39, представлявана и управлявана от Валери Илков.

27) „Интертрейс“ – София, бул. „Цариградско шосе“ 47 А, представлявана и управлявана от секретаря на Тодор Живков Костадин Чакъров.

28) „Агримонд“ – София.

29) „Интерагро“ – София.

30) „Булкоминфо“ – София.

31) „Мултикомерс“ – Бургас.

32) „Елко“ – Бургас.

33) „Поликомерс“ – Варна.

34) „Фотон“ – Хасково.

След 1993 г. са регистрирани съвместно с „Балканбанк“ (Иван Миронов) следните фирми:

35) „Болкан агро“ – София.

36) „Болкан мийт“ – София.

37) „Болкан хляб“ – София.

38) „Болкан милк“ – София и др.

Регистрирана е Мултигрупировката:

39) „Мултимагнетикс“ – София.

40) „Мултикомерс“ – София. (В групировката влизат още „Мултиарт“ и „Ми инженеринг“.)

41) Софийски градски съд по ф.д. №2739 от 1992 г. на 2-ри състав регистрира под №5153 дружество с ограничена отговорност „ВИС – Г“ ООД със седалище и адрес на управление София, община „Лозенец“, ул. „Димо Хаджикоев“, бл. 222, вх. А, с капитал 50 000 лева. Представлява се и се управлява от Васил Андреев Илиев. (След поръчковото убийство на Васил Илиев охранителната фирма „ВИС-Г“ беше пререгистрирана в застрахователна компания „ВИС-2“.)

По поръчение на Държавна сигурност Илия Павлов напуска България и се установява като тамошен гражданин на остров Малта.

42) В Малта Илия Павлов регистрира фирмата „IPN“ (Илия Павлов Найденов) или „Ай Пи Ен Трейдинг“. Президент на фирмата за България е Христо Недялков. Същата открива верига от казина у нас, най-старото от които е в София, хотел „Плиска“. Същата фирма притежава казина „Адмирал“ в Бургас, ул. „Патриарх Евтимий“ и в гр. Варна. В края на 1992 г. е открито казино в хотела на ЦСКА „Олимп“ в курорта Боровец. Обзаведено е с най-скъпата рулетка в света, производство на английския концерн „Джон Хъксли“. В началото на 1993 г. се открива казино „Веселие“ във Велико Търново. Така, с партийната помощ на А. Луканов, К. Чакъров, О. Дойнов и Вл. Топенчаров, от ченгетата на Д. Иванов и от борците на Ил. Павлов, се роди чудовището „Мултигруп“.

Голям подем получи групировката „Мултигруп“ по време на беровото управление.

Приложение №50

Мултигруп ли е поделение на БСП или обратното?

Процедурен въпрос от 5.10.1994 г.

Уважаеми г-н Председател,

Изключен съм по желание на партийния секретар на „Балканбанк“, Стефан Савов, от парламентарната група на СДС и затова, като независим депутат без група, съгласно чл. 38, ал. 5 и чл. 39 от Правилника, искам думата по процедурен въпрос. Той е свързан с протест за нарушаване на Правилника и невключване на мой законопроект в дневния ред по вина на две комисии и на председателския съвет! За какво става дума:

На обществото вече са скандално известни борбите между различните наследници на Тодор Живков за контрол над „мръсните пари“!

По мое настояване парламентът ратифицира и с голямо нежелание година по-късно публикува „Международната конвенция за борба с мръсните пари“. Най-сетне министърът в оставка Корнажев призна под натиск пред западноевропейските представители, след като известих за това писмено г-н Таршис, че Конвенцията у нас не се прилага, нито се спазва. Нещо повече – с мръсни пари се издържат не само печатни органи и политически партии, но се купуват и цели банки като „Кристалбанк“, например.

Преди четири месеца внесох законопроект за борба с мръсните пари. Настоявам законът да влезе в залата за разглеждане по спешност. Осъзнавам колко добре е организирана съпротивата на перачите на пари. Изкушавам се да поздравя колегите от БСП, които така добре контролират медиите, че не само в-к „Дума“ и уж заинтересования в-к „Стандарт“, но и в-к „Демокрация“ не отразиха изнесената от мен в агенция „Балкан“ пред 30 (тридесет) журналисти информация, че мръсните пари на Мултигруп чрез управляваното от идеолога на БСП Владимир Владимиров Топенчаров дружество с ограничена отговорност „ЕЛБУ“ се вливат в касата на БСП с помощта на съдружника от Шесто управление на Държавна сигурност и началник на Шести отдел – Димитър Христов Иванов. В партийната каса на БСП и контролираните от нея медии. Всички вестници подкупно си мълчат! А чрез внесения от мен закон ще стане ясно, дали Мултигруп е икономическо поделение на БСП или БСП е идеологическо поделение на Мултигруп. Настоявам съгласно Правилника законът ми да се разгледа преди разпускането на парламента!

Още по „процедурата“

експозе, представено на пресконференция в агенция „Балкан“
с участието на депутатите Едвин Сугарев и Тошо Пейков

В бюлетина на агенцията за икономическо програмиране и развитие вече открито, макар и доста претенциозно се признава това, което ние с господин Дамянов и Сугарев твърдим вече години наред:

* В края на краищата населението на страната плаща високата цена на недобронамерените решения, които приложиха спрямо България стратезите на тайния преход. Със своите страдания, несравнимо по-продължителни и по-големи от тия на народите в другите източноевропейски страни, нашите обикновени хора плащат за временния блясък и за излишното и непокрито самочувствие на хората, които са ограбили, а не са създали нищо от националното богатство, събирано през последните сто години. Обратно – в „Пари“ разпространи версията, че „социалистическата собственост била кражба, а кражбата на социалистическата собственост създавала капитал“.

* След като зациклихме в една непрекъсната политическа и икономическа криза, трябва да осъдим на порицание стратегите, които ни доведоха до тук. Защото шоковата макроекономическа стабилизация се оказа само в България и в Русия неуспешна, изместена в действителност от едно непознато по мащабите си в човешката история преразпределение и разграбване на националното богатство от лицата, държали реалната политическа и икономическа власт при предишния режим. При формален, но умишлено организиран отказ от упражняване на власт от страна на съда, финансовите органи, надзорните органи на БНБ, прокуратурата и парламента, продължава размиването на границите на собствеността. Основните източници на нестабилност в икономиката са два:

1. Наличието на огромни по обем неидентифицирани „блуждаещи“ по волята на стратегите мръсни капитали, които са поставени извън контрола на паралелния валутен, кредитен и капиталов пазар.
2. Пълното недоверие към официалната икономическа политика, която е напълно обезсилена по предната причина; пълното недоверие към новоизградените пазарни регулативни институции.

Това положение генерира нова престъпност и нов хаос. А предусетили провала си, стратегите вкарват страната в нов опит за спасяване на модела. (Банки, лоши кредити, стари задължения – изходът е в реален фалит на банки, парична реформа, приватизация.)

Военизираната „КДС“-икономика продължава успешно своята агония. Търсят се начини да бъде подменен дори плахият опит за контрол от страна на БНБ върху банковата система. А пирамидите да се обвинят за банковите проблеми, като бъдат елиминирани със своите жалки пред милиардите на банките 400 млн. лв. Чуждите банки да бъдат отблъснати от българския капиталов пазар като истински почтени конкуренти. След това и шефът на банковия холдинг призна очевидното, за което аз предупреждавам от години:

Повечето от изкуствено създадените банки ще фалират, защото акциите на нито една банка за 1993 г. не донесоха дивидент, но пропагандно се удря по пирамидите и те ще завлекат със себе си цялата финансова система. „Банковата система е пред колапс“ – пискат вече силно пишман-банкери, – ако рестриктивната политика на БНБ продължи, ще фалираме“. Същите, които са причина за пресичането на реформата, за кадесарския капитализъм, за политическата безизходица на страната, днес пискат. България е на последно място в Източна Европа по чужди инвестиции, а авторитетна английска агенция твърди, че до 1999 г. ще ни задмине дори и Казахстан. Защото цели пет години стратегите на прехода не пускат чуждите банки и чуждите инвестиции. Чак сега управителният съвет на БНБ щял да разработи схема с критерии, по които ще се лицензират чуждите банки. Най-парадоксалното е, че създадената от Андрей Луканов ченгеджийска асоциация на търговските банки ще предлага становище и правила за лицензиране на реномираните чуждестранни кредитни институции?! Крадците ще учат на почтеност почтените, а фалиралите ще контролират проспериращите. Социалистическият подход се затвърждава от БНБ и от АТБ чрез толерирането на така наречените българо-руски и руско-български банки. Вече открито трябва да бъдат показани резултатите от скритото ограбване на националното богатство като предварително замислена стратегия от КДС и КГБ, респективно от БКП и КПСС. Въпреки строгата секретност, на повърхността излизат доказателствата и фактите (като неоспоримо доказателство служи внимателният прочит на нашия „Държавен вестник“).

Имената на лицата, на които беше поверено практическото осъществяване на престъпното моделиране са все на офицери от милицията и от КДС. Но какво ще кажете за следното преплитане на имена по фирмено дело №34845/92 на втори състав на софийския градски съд:

– Регистрирано е дружество с ограничена отговорност „ЕЛБУ“ – ООД със седалище в София, ул. „Оборище“ №11, ет. 2. с основен предмет на дейност – издателска и рекламна дейност. Дружеството е с капитал 84 000 лв. Офицерът от държавна сигурност Димитър Христов Иванов – основна фигура в бичуваната напоследък във в. „Дума“ групировка „Мултигруп“ – е записал своето име редом с името на идеолога на БСП Владимир Владимиров Топенчаров, който управлява и представлява дружеството с ограничена отговорност „ЕЛБУ“ – ООД. Останалите съдружници на висшия партийен съвет на БСП са Николай Василев Петев, Лидия Георгиева Цанкова, Пламен Маринов Джантов (в. „Дума“), Стефан Димитров Груев, Николай Вълчев Дюлгеров и Хараламбос Георгиев Диамандитис.

– Ето я скритата връзка на „мръсните пари“, на модела „Мартин Борман“, на кадесарския военен капитализъм с политиката на БСП. Ето я видимата приемственост между обслужващата Мултигруп (и ръководената от Димитър Иванов „Арес-групировка“ в „Мулти“) и преливането на държавни пари в създадената от шефа на канцеларията на Тодор Живков, Костадин Чакъров, с пари на ДСК, „Кредитна банка“. За това не случайно в печата се появи информацията, че с изпомпани от колабиращата ни държавна икономика (примерно чрез „Балканбанк“) пари „Мултигруп“ щяла да финансира предизборната кампания на БСП. Това е най-малкият разход. Защото по-големи стратегически задачи (по запазването на идеологията и политиката в икономиката) имаше моделът освен финансирането на БСП. Порочният кръг се затвори. Затова е нашият опит да го разсечем. Пред в-к „Банкер“ изпълнителният директор на свързаната с КГБ и с Андрей Луканов „Турист-спорт-банк“, Светослав Божилов, изказва твърдата си надежда, „че ако има нови избори, правителството, което получи мандат, няма да позволи на БНБ да продължава политиката на рестрикции.“ Коментарът е излишен.

Пропадналите банкери чакат политическо решение на криминалните си проблеми от върналите се на власт комунисти!!!

София, октомври 1994 г.

Тошо Пейков

Приложение №51

АКТУАЛЕН ВЪПРОС

от Тошо Пейков – депутат от Ловеч до Министъра на финансите

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИНИСТЪР АЛЕКСАНДРОВ,

От средствата за масова информация станахме свидетели на все по-нарастващите претенции на членове на така наречената нерегистрирана конфедерация на индустриалците (Г-13) към изпълнителната власт и към парламента. За да бъдат претенциите ни взаимни, като депутат с икономическо образование, аз Ви моля като представител на правителството да ми отговорите изчерпателно на следния актуален въпрос:

Колко лева във вид на данъци са платили за 1993 г. в Министерството на финансите

1. „Туристспортбанк“ – АД	11. „Пресгрупа 168 часа“	21. „Мултимагнетикс“
2. „Капиталбанк“	12. „Мултиарт“	22. „Интермаг“
3. „Фърст файненшъл“	13. „Интерстиъл“	23. „Интертрейс“
4. Банка „Славяни“	14. „Бартекс“	24. „Болканагро“
5. „Орел Г“ (ЗД)	15. „Кредитна банка“	25. „Болкан милк“
6. ФК „НОВЕ“	16. „Мултиинтернешънъл хол.“	26. „Болкан хляб“
7. „Булвар ентърпрайсис“	17. „София инс.“	27. „Болкан мийт“
8. „Агробизнесбанк“	18. Първа бълг. ф. борса	28. „Арес делта“
9. „Лекс“ – АД	19. „Мултикомерс“	29. „Арес холдинг“
10. „Първа частна банка“	20. „Ми инженеринг“	30. „Арес петролеум“

(Този актуален въпрос „помогна“ на Л. Беров да подаде оставка, а финансовият му министър не се появи чак до разпускането на НС в сградата на парламента – б.а.)

Септември 1994 г., София

Тошо Пейков

Приложение № 52

„Мръсните пари“

(легализиране или криминализиране)

Понятието „мръсни пари“ не е от вчера. След падането на Стената към 300-та млрд. долара, изпирани годишно от западната мафия, се прибавиха още 200 млрд. престъпен капитал от Изтока. През 1995 г., според експерти, в света са „избелени“ близо 500 млрд. долара с криминален произход. Делът на България от 1985 до 1989 г. се оценява на скромните 500 млн. годишно. Какво е характерното преди да стартира перестройката в СССР? У нас дотогава прането беше официална държавна политика: 1) Във връзка с износа на революция – търговия с оръжие и боеприпаси. 2) Във връзка с дейността на научно-техническото разузнаване.

Малко преди московския преврат от 1991 г. Съветската империя подсигури със стари и нови пари (изнесени в западни банки) завръщането след време на власт на леви, приятелски настроени към Москва правителства в страните от своя вътрешен и външен ареал. Проводници на „мръсния“ капитал станаха предишните тайни фирми, върху които бяха „присадени“ криминално-политическите икономически структури.

До Председателя на Народното събрание

През последните години чрез всички средства за масова информация във всички източноевропейски страни, както и на митинги и в устния фолклор на същите присъства неотлъчно една постоянно експлоатирана от политици и журналисти тема, наречена „ПРАНЕ НА МРЪСНИ ПАРИ“. Не ме учудва фактът, че след нейното изтъркване в обсъждането на „прането“, се включиха дори хора с опит като Андрей Карлов Луканов.

Но наместо да черпим поука от неговия многогодишен опит, аз предлагам на вниманието Ви „ЗАКОНА ЗА РАТИФИЦИРАНЕ НА КОНВЕНЦИЯТА ОТНОСНО ИЗПИРАНЕ, ИЗДИРВАНЕ, ИЗЗЕМВАНЕ И КОНФИСКАЦИЯ НА ОБЛАГИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ“.

Законопроектът, заедно с мотивите към него, е внесен от правителството на Филип Димитров на 18.11.1992 г. и изпратен от председателя на Народното събрание съгласно чл. 61 (1), (2) от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание в Комисията по външна политика и в Законодателната комисия на 19 ноември 1992 г. На основание чл. 70 (1), (2) от Правилника, Комисията по външна политика трябваше да даде становището и предварителното заключение на Комисията по ратифицирането на конвенцията.

След направената от мен проверка в Правни отдел на Народното събрание обръщам вниманието Ви върху факта, че становищата на Комисията по външна политика и на Законодателната комисия липсват.

Господин Председателю, моля Ви съгласно чл. 62 (1), (2) от Правилника и чл. 85 (1), т. 8 от Конституцията на Република България да осигурите ратифицирането на конвенцията, която е подписана в Страсбург още на 28 септември 1992 г. от правителството. В противен случай в една такава високоавторитетна международна организация, каквато е Съветът на Европа (където е изработена конвенцията), могат да се появят сериозни съмнения относно наличието на истинс-

ка добронамереност у българския парламент. Още повече след така нареченото „преструктуриране на политическото пространство“ в него.

10.02.1993 г., София

Тошо Пейков, депутат

Към Приложение №53

Ан Президент
de l'Assemblée nationale
de la République de Bulgarie
c/o au Président
du Conseil de l'Europe
A l'Agence télégraphique bulgare
A l'Agence d'information Balkan

Monsieur le Président,

En vertu du Règlement de travail de l'Assemblée nationale et en vertu de la Constitution de la Bulgarie, le 10 février 1993 par mon invitation vous avez introduit dans l'ordre du jour de l'Assemblée nationale bulgare la Loi de ratification de la Convention relative au blanchiment, au démantèlement, à la saisie et à la confiscation des produits du crime (le Convention internationale de lutte contre le dit "argent sale")

Le 13 avril, grâce à vos efforts, aux miens et au vote positif de 178 députés, sans aucune voix contre, et sans aucune abstention, le Parlement bulgare a déclaré, non sans réserve, que la République de Bulgarie allait appliquer la Convention.

Le 13 avril la Loi de ratification a été publiée au Journal officiel (N° 31), sans le texte intégral de la Convention.

Au mois de juin, M. SERALY, ambassadeur bulgare au Conseil de l'Europe a remis les documents de ratification à Mme Catherine Luchinière et il a été annoncé devant les médias, bien que ce fût faux, que la Bulgarie était le premier pays en Europe de l'Est à appliquer la clause du document international, une fois ce document signé.

Malheureusement, les gens qui blanchissent de l'argent dilapent la Bulgarie directement ou indirectement et ils ont trouvé un moyen pour rendre la Convention inapplicable par rapport à la législation nationale. En vertu de l'articles 4 et 5 de la Constitution et la Décision 7 de la Cour constitutionnelle de 1992, les traités internationaux non publiés au JO n'ont pas force légale en Bulgarie. C'est la raison pour laquelle j'insiste que vous en informiez le Président de la République et que la Convention soit publiée au JO.

Sofia, 25 mai 1994

Тошо PEIKOV - député

Приложение №53

До Председателя на Народното събрание
Копие: До Председателя на Съвета на Европа
До БТА и агенция „Балкан“

Уважаеми господин Председателю,

На основание правилника за организацията и работата на Народното събрание и Конституцията на България на 10 февруари 1993 г. аз Ви приках и Ви внесохте в дневния ред **Закона за ратифициране на Конвенцията относно изпиране, издирване изземване и конфискация на облагите от престъпления.** (Международната конвенция за борба с т.н. „мръсни пари“)

На 1 април 1993 г. благодарение на Вашите, моите действия и положителното гласуване на 178 народни представители, без нито един „против“ или „въздържал се“ българският парламент с известни резерви заяви, че Република България ще прилага конвенцията.

На 13 април 1993 г. законът за ратификацията беше публикуван в бр. 31 на ДВ, без пълния текст на конвенцията.

През м. юни българският посланик в Съвета на Европа господин Св. Раев връчи ратификационните документи на госпожа К. Лалюмиер и за през медиите беше обявено невярно, че България била първата страна от Източна Европа, която след подписването щяла да прилага разпоредбите на международния документ.

За съжаление перачите на мръсни пари в България пряко или косвено управляват страната и **те намериха начин конвенцията да бъде неприложима за вътрешното ни законодателство**. Според чл. 5, ал. 4 и 5 от Конституцията и Решение №7 на Конституционния съд от 1992 г. непубликуваните в ДВ международни договори нямат правна сила в страната. Затова настоявам да **уведомяте президента на РБ и конвенцията да се публикува в ДВ**.

гр. София, 26.05.1994 г. Тошо Пейков – депутат

Забележка: Трябваше да минат близо 3 години от ратификацията на Конвенцията, да бъдат препрани стотици милиони народни пари и вкарани в частни, групови и партийни банкови сметки, за да реши социалистическият кабинет на 9 февруари 1996 г. да одобри Закон за борба с мръсните пари.

Приложение №54

До Председателя на Народното събрание

Уважаеми господин Йорданов,

На основание чл. 87, ал. 1 от Конституцията на Република България внасям за разглеждане от Народното събрание проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело.

Прилагам проект на закон и мотиви.

София, 27.05.1994 г.

Вносител: /н/

Тошо Пейков – депутат от Ловеч

Проект

З А К О Н

за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело
(Обн. ДВ, бр. 25/92 г., изм. и доп. бр. 62/92 г., бр. 59/93 г. и бр. 109/93 г.)

§1. В чл. 19 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал.1 се създава нова т.6 със следното съдържание:

„6. извърши три или повече нарушения на чл.33, ал.2, т.7 от този закон“

2. В ал.2 числото „5“ се заменя с „6“.

§2. В чл.33, ал.2 се създава нова т. 7 със следното съдържание:

„7. декларация от вложителя за произхода на суми над 100 000 лева или валутната им равностойност“.

§3. В чл. 47 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 4 след думата „съгласие“ се поставя точка и останалият текст се заличава.

2. Създава се нова ал.5 със следното съдържание:

„(5) Банките са длъжни да дават незабавно сведенията по предходната алинея, ако за това има определение на районен съд или постановление на окръжен или по-горестоящ прокурор.“

3. Досегашната ал.5 става ал.6, а ал.6 става ал.7.

§4 В член 58, ал.2 след думата „разрешението“ се добавят думите „както и при нарушение на чл. 33, ал.2 т.7 от този закон“.

М О Т И В И :

На междуведомствени съвещания през м. април 1994 г. с участието на представители на БНБ Министерство на финансите, Националната следствена служба и Главна прокуратура на Република България бе поставен въпросът за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело с оглед неговото хармонизиране с европейското законодателство, съобразяване с ратифицираната конвенция за „пране на пари“ и създаване на условия за нормална работа на организациите на МВР и на предварителното производство. В този смисъл в чл. 47 от законопроекта се регламентира възможност и за окръжен или по-горестоящ прокурор да постанови разкриване на сведения за операциите и наличностите по сметките в съответната банка.

Същевременно с измененията и допълненията на чл.чл.19, 33 и 58 от ЗБКД се цели да се създадат законови предпоставки против т.н. „пране на пари“, като се задължават банките да изискват декларации за произхода на влогове над 100 000 лева или валутната им равностойност от вложителите, при задълженията на всички длъжностни лица по чл.174, ал.2 от НПК. Вложителите са длъжни да представят исканите им декларации с вярно съдържание с оглед наказателната

отговорност по чл. 313 от НК. Предвиждат се санкции за банките и длъжностните лица, не изпълнили задълженията си за изискване на декларации от вложителите.

София, 27.05.1994 г.

Тошо Пейков – депутат

*

Тошо Пейков иска чисто минало за всеки 100 бона

Депутатът Тошо Пейков е внесъл законопроект за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело. Законопроектът бил плод на съвместната работа на Главната прокуратура, Националната следствена служба, централната банка и Министерство на финансите, пояснява депутатът.

Една от алинеите изисква вложителите да доказват с декларации произхода на влоговете си над 100 000 лева или валутната им равностойност. Законопроектът предвижда и прокурори от окръжен нагоре да могат да проверяват банковите сметки на отделни вложители без особено разтакаване. Законопроектът е пак във връзка с Конвенцията за пране на мръсни пари, ратифицирана още на 1 април 1993 година от Народното събрание по настояване на г-н Пейков и публикувана една година по-късно в „Държавен вестник“ пак под негово давление.

Шумен, Милена Николова

В-к „Нощен труд“, 28.05.1994 г.

Декларации за произход на влоговете над 100 000 предлага Тошо Пейков

Банките да бъдат задължени да искат от вложителите декларации за произхода на влогове над 100 хил. лв. или валутната им равностойност. Това предлага депутатът Тошо Пейков в проект за изменение на закона за банките и кредитното дело. Предвиждат се санкции за банките и длъжностните лица, които не са поискали тези декларации. Според вносителя това предложение целяло уеднаквяването на нашето с еврозаконодателството. То било съобразено и с ратифицираната конвенция за прането на мръсни пари. Проектът е изработен със съдействието на Главна прокуратура. В специално писмо до съответните инстанции Тошо Пейков моли проектът да бъде вкаран по-бързо в пленарната зала.

В-к „24 часа“

Ангарски ще помага в битката срещу мръсните пари

Красимир Ангарски, Иван Костов, Стоян Александров и комисията по корупция в НС са помолени с писмо от депутата Тошо Пейков за морална подкрепа при приемане поправка на Закона за банките и кредитното дело.

Шефът на банковата консолидационна компания, бившият и настоящият финансов министър ще дават съвети как да се открие произходът на влоговете. Според идеята на депутата от СДС банките са длъжни да искат декларации за произхода на суми над 100 000 лв. „Ще предоставя на г-н Пейков данни за борбата с мръсните пари в европейската и американската банкова система“, съобщи вчера г-н Ангарски.

В-к „24 часа“

Тошо Пейков внесе законопроект срещу прането на „мръсни пари“

Депутатът Тошо Пейков от много време насам се опитва да спре вниманието на парламента и на обществеността върху скритата банкова приватизация и прането на т.нар. мръсни пари. На 27 май той е внесъл в Народното събрание законопроект за изменение и допълнение на Закона за банките и кредитното дело. В него се предвижда за суми над 100 000 лева да се попълват декларации за произхода на парите. Банките пък се задължават да предоставят сведения за вложителите на такива суми, ако има определение на районен съд или постановление на окръжен прокурор. Законопроектът има за цел ефективно да спре легализирането на „мръсните пари“ чрез банките, което е във връзка с международната конвенция на същата тема.

В-к „Отечествен вестник“

Между 300 и 350 млн. долара с неясен произход са засечени у нас през второто тримесечие, обяви вчера експертът от централната банка Виктор Йоцов. Той се позова на цифри в платежния баланс на страната ни до юли.

Централната банка маркирала сумите по нетните си покупки на валута. Тези пари обаче не били отразени в данните, които търговските банки представили в БНБ.

Централната банка все още не е готова с платежния баланс за третото тримесечие, казаха експертите ѝ. Първоначалните данни обаче отново показвали разминаване между цифрите на централната и търговските банки.

В БНБ за пореден път са в недоумение за произхода на капитали, които заливат пазара ни. Още в началото на годината управителят на БНБ проф. Вълчев поиска обяснение за това от шефовете на търговските банки по време на среща на премиера Виденов с банкери.

В края на юли професорът заяви, че предлагането на валута било голямо и защото в България се завръщат капитали от чужбина. Тогава той не уточни дали става дума за червени пари, изнесени преди 1989 г. Няколко дни по-рано бившият финансов министър Иван Костов заяви, че прирастът на валутния резерв бил изцяло от мръсни пари.

В-к „Стандарт“, 21.10.1995 г.

*

С п и с ъ к

(с цената)

на десетте български „крадци в рамките на закона“

1. Валентин Моллов	— 500 000 000 лева
2. Венцислав Йосифов	— 500 000 000 лева
3. Илия Павлов	— 1000 000 000 лева
4. Красимир Стойчев	— 300 000 000 лева
5. Ангел Първанов	— 300 000 000 лева
6. Иван Миронов	— 1000 000 000 лева
7. Димитър Савов	— 800 000 000 лева
8. Дилян Дорон	— 700 000 000 лева
9. Емил Кюлев	— 400 000 000 лева
10. Георги Пиримов	— 600 000 000 лева

(списъкът е намерен в Южния парк в София на 10 ноември 1995 година)

Основни парични източници и дейности,

укрепили мафиотските структури в България след 1992 г.

№ Вид престъпна дейност	Годишни приходи (лева)
1. Контрабанден износ на нефтопродукти	6 млрд. лева
2. „Лоши кредити“	50 млрд. лева
3. Рекет и „застраховане“	10 млрд. лева
4. Кражба на коли	11 млрд. лева
5. Контрабанда на алкохол и цигари	9 млрд. лева
Всичко годишни приходи на мафията:	86 млрд. лева
Общо от 1992 до края на 1995 г.:	334 млрд. лева (≈7 млрд. долара)

(По неофициални данни на МВР)

СХЕМА

по която бяха извършени най-значителните трансфери на държавна собственост при трансформирането ѝ в лична, корпоративна и партийна

Общо (словом): Деветстотин двадесет и един милиард лева. (≈ 13 милиарда долара)

„Да си стеснителен е човешко и ние сме станали стеснителни в Райската градина.

След като сме изяли ябълката от Дървото на познанието за Доброто и Злото, ние сме придобили съзнание и... сме започнали да се притесняваме.

А малцината, у които отсъства всякаква стеснителност, са в някакъв смисъл увредени, загубили нещо от човешкото в себе си...

Затворите са пълни с хора, които са попаднали там именно, защото не притежават чувство за вина... Известно чувство за вина ни е потребно, за да можем да живеем в обществото.“

(Морган Скот Пек — „Изкуството да бъдеш бог“)

Вдъхновителят на грабежа и на рекета „се жалва“ в пресата, че бил подложен на рекет.

Вицепрезидентът на „Мултигруп“ и съдружник във фирмата „Елбу“ ООД на Висшия партийен съвет на БСП – Димитър Христов Иванов, последен шеф на Шести отдел на Шесто управление на Държавна сигурност, направи всичко възможно тая книга да не види бял свят и да не излезе. Най-напред той изпрати хора да разбият офиса и да унищожат ръкописите. Сетне насъска своите хранени копои да душат къде ще бъде напечатана, за да попречат. И накрая тиражира недостойните си писания в пресата, за да неутрализира ефекта от истината...

На 5 февруари 1996 г. в-к „Труд“ публикува цензурираната „СПРАВКА“ (с гриф „Лично строго секретно!“), изготвена на анонимна дата (най-вероятно след 10 ноември 1989 г.) и изпратена в отдел „Военно-административен“ при ЦК на БКП от самия Димитър Иванов. Справката представлява един съмнителен донос, изготвен от началника на отдел 06 на

Държавна сигурност с цел да се подмаже на хората около Луканов, съборили Тодор Живков с помощта на ГРУ и на КГБ. На челно място в доноса е името на Иван Славков – зет на Живков и председател на БОК, на Димитър Попов – заместник-председател на Софийски градски съд тогава, разработван от Шесто и назначен от перестройчиците за министър-председател в края на 1990 г., на Петър Корнажев – адвокат и бивш лидер на „опозицията“ СДС, министър на правосъдието в кабинета на Любен Беров...

Но на унижение са подложени и действително репресирани от Шесто и от Тодор Живков хора като Георги Найденов и неговата съпруга.

Едва в края на „справката“ се мъдри името на Илия Павлов – тогава обвинен в корупция председател на кооперацията „Мултиарт“, а днес съдружник и началник на Д. Иванов в „Мултигруп“. Какво ли тежко детство е имал този човек, за да скъса с духовната си същност и да изпълни най-гнусните поръчки на комунистическия режим, представящ се днес за борец срещу корупцията и за спасител на своите жертви!

„Тази справка се появи извън архивите на МВР още през 1991 г. СЛЕД ТОВА ИМАШЕ ОПИТ ДА БЪДА ИЗНУДВАН ЗА ПАРИ, НО ТЪЙ КАТО НЕ ОБЪРНАХ ВНИМАНИЕ НА ШАНТАЖИСТИТЕ – ДЕПУТАТ ОТ ЛОВЕЧ И НЕГОВ ПРИЯТЕЛ – ЛИДЕР НА „ЛИБЕРАЛНА ФОРМАЦИЯ“, всичко утихна... И сега нямам желание да ровя в миналото и съм спокоен за него“, оплаква се професионалният шантажист Димитър Иванов. Като си признава простодушно, че през същата година отказал да даде отговор на военните прокурори „Къде е архивът на Шести?“ Всъщност му се наложило да **предприеме оперативни действия**, „които показаха на тогава управляващите, че не е в техен интерес да се шуми около архива на Шести отдел. Бях приет дори от Президента на държавата (Ж. Желев – б.р.), който ме разбра най-правилно!“

Не е възможно бившият живков слуга да не съзнава, че прави **разобличително самопризнание** в смисъл, че „оперативните действия“ са най-обикновен кацарски шантаж на длъжностни лица чрез използването на укритите архивни документи на Шесто.

Колкото до специалната провокация ДЕПУТАТ ОТ ЛОВЕЧ, Д. Иванов насочва ударите си срещу мен, за да си заслужи хляба.

Проваленият живков пазач, предал през 1989 г. господаря си, продължава шест години по-късно (след новия си Мулти-провал) да продава и новите си господари с надеждата да бъде възстановен от Луканов или от Владимир Топенчаров на длъжността... милиционер.

През септември 1994 г. Беров подаде оставка. По същото време във в-к „Либерален конгрес“ излезе моя авторска статия, озаглавена „Неуспешни имитации“. В публикацията изложих тезата за проваленото политическо, социално и икономическо моделиране на стратезите на неуспешния преход (вж. Приложение №49). Статията предизвика интерес и най-неочаквано журналистката от информационната агенция на „Мултигруп“ – Балкан, Весела Йосифова, ми съобщи в парламента, че нейният шеф и бивш деятел на „Подкрепа“ Дончо Иванов имал да ми казва една „много радостна за мене вест“. Това стана в дните, когато оповестихме с Едвин Сугарев най-важните разследвания на Групата за борба с корупцията и злоупотребите с власт, включително за злоупотреби на близката до Мулти Балканбанк.

„Тошо, на бюрото на Димитър Иванов (вицепрезидент на „Мултигруп“ – б.р.) лежат двата последни броя на вашия вестник „Либерален конгрес“ с твоите статии и разследвания, включително и последното за групировката. Шефа те кани да се срещнете с него и да поговорите за предстоящите избори. За тях ти сигурно ще имаш нужда от пари...“ Ето как шестците са се борили срещу корупцията! Като са корумпирали и дискредитирали жертвите си. Напуши ме на смях: „Дончо, нямам никакво желание да се срещам с бившия шеф на Шесто. Това сигурно е клопка, в която не мисля да се набутвам.“ „Но той ще бъде с главната си счетоводителка, защото иска да ти помогне“, опита се да ме убеди Дончо. „Няма да стане. Не може да ми затвори устата. Отивам при Янко (Янков – б.а.) и ще му предам това, което ми каза.“ „Но Димитър Иванов не иска да разговаря с Янко.“ „Естествено! Защото е от стара коза яре.“

Обсъдихме с Янков какво цели Д. Иванов с провокацията. Споделих и с Едвин Сугарев за „предложението на дявола“. Решихме, че трябва да дадем урок на подлеците.

Янков съобщи по телефона на Дончо, че ако Димитър Иванов желае да разговаря с нас за каквото и да било, то той най-напред трябва да върне на Партия Либерален Конгрес („либералната формация“) откраднатите чрез подставени от „Мултигруп“ лица (по чл. 20 от Закона за политическите партии) пари и Дончо не се обади повече. Последва масираното омаскаряване на Янко Янков в близките до мафията вестници...

И ето, че днес глупавият милиционер си призна с хленчене кои хора най-много са му пречили да работи за „червената идея“. Иванов нищо ново не е научил и нищо старо не е забравил. И сякаш за него са написани правдивите думи на Иоана от края на Библията.

ЛИТЕРАТУРА

Библия, Ревизирано издание, Придворна печатница, 1924.

Анакиев Пл., 1963 – Отричането от България, ИК „Огледало“, 1994.

Асенов Б., От Шесто за Шесто, Полиграф, 1994.

Brett M., How to read the financial pages, BBL, 1991.

Бжежински Зб., Извън контрол, Обсидиан, 1994.

Валенти Дж., Война на президента, ИК „Компас“, 1993.

Варзоновцев Д. и др., Хроника на изгубилата се революция, 1994.

Велев Б., Доходи, инфлация, последици, „Свободна инициатива“, 1995.

Восленски М., Номенклатурата, ИК „Христо Ботев“, 1993.
 Говорухин Ст., Великата криминална революция, ИК „Христо Ботев“, 1995.
 Гълбrait Дж., Анатомия на властта, ИК „Христо Ботев“, 1993.
 Дарендорф Р., Размисли върху революцията в Европа, ЦИД, 1992.
 Дертлиев П., Ко се страхува от БСП, Фуми Ко Пресс, 1992.
 Димитров Р., Безскандално, ИК „Христо Ботев“, 1994.
 Ерхард Л., Благоденствие за всички, Университетско изд., 1993.
 Живков Т., Срещу някои лъжи, „Делфин прес“, 1993.
 Sauter W., Grundlagen des Bankgeschdftes, Bdnkakademie, 1992.
 Иванов Д., Делото Живков, „Арес прес“ ООД, 1994.
 Костов Ив., Стопанският упадък и реформаторските идеи, сп. „Ик“, 1993.
 Лакост П., Мафиите срещу демокрацията, „Абагар“, 1995.
 Луканов А., Луканов за кризата, ИК Христо Ботев“, 1992.
 Оруел Дж., 1984, Профиздат, 1989.
 Rait W., Das Neue Mafia-Cartel, Berlin, 1995.
 Палюшев Б., Основи на политологията, „Янус“ ЕООД, 1993.
 Петков Г., Банковото дело в България, „Свободна инициатива“, 1993.
 Поповилиев М., Нравственост, право и държава, ИК „Юристпрес“, 1993.
 Попър К., Отвореното общество и неговите врагове, Златорог, 1993.
 Сепетлиев Д., Дестабилизация и разграждане, ЕА ЕООД, 1994.
 Солаков Ан., Председателят на КДС разказва, Тексимреклама АД, 1993.
 Суворов В., Аквариум, ИК „Алиса“, Стодис, 1993.
 Сугарев Е., Петров Н., Търговията със смъртта, „Демокрация“, 1994.
 Събев Хр., Светлина за България, Абагар, 1994.
 Томов К., Българска концепция и стратегия за бъдещето, Катрин, 1994.
 Тофлър А. и Х., Новата цивилизация, Обсидиан, 1995.
 Фукуяма Фр., Краят на историята и последният човек, Обсидиан, 1993.
 Хейли Ар., Банкери, „Свят“, 1995.
 Хил Н., Мисленето – ключ към богатството, Персонал-консулт, 1992.
 Цветков Пл., Външната политика на България, Свободна инициатива, 1994.
 Шебаршин Л., Животът изглежда тежък само вечер, Абагар, 1995.
 Янков Я., Документ за самоличност, „Янус“ ЕООД, 1994.

Списание „Избор“, 1991, 1992, 1993, 1994.
 Списание „Икономика“, 1995.
 Списание „Международни отношения“, 1993.
 Списание „Политически изследвания“, 1994.
 Статистически справочник, 1994, 1995.

Авторът благодари на посолствата и културните институти на ФРГ, Полша, Чехия и Унгария, любезно предоставили му книги, списания и материали.

Издания на „Янус“ ЕООД

1. Янко Янков. **Прогностика. Теоретико-методологически проблеми**, 1993 г.
2. Тошо Пейков. **Свирепа арена или цирк**, 1993 г.
3. Божидар Палюшев. **Основи на политологията**, 1993 г.
4. Янко Янков. **Документ за самоличност**, 1994 г.
5. Христо Димов. Клеймо „**Политически непригоден**“, 1995 г.
6. Янко Янков. **Документ за самоличност**, том 2, 1995 г.
7. Тошо Пейков. **Записки по българските реформи**, 1996 г.

Записки по българските реформи

*Българска
Първо издание*

*Автор **Тошо Пейков**
Редактор **Тошо Пейков**
Художник **Гергана Елезова**
Преводач **Благовеста Дончева**
Предпечатна подготовка
Формат **70/100/16**
Печатни коли **42**
Издание на „**ЯНУС**“ – **ЕООД**
ISBN 954-8550-05-9*